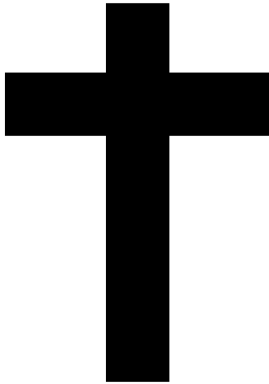

KARINEEGE NŌMEE
NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ
New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo,
Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara Sénoufo (Sénoufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

MACOO	1
MARIKA	66
LUKA	106
YOHANA	173
KAPYEGERE	226
OROME SHEEN	296
1 KORENTE	
SHEEN	328
2 KORENTE	
SHEEN	359
GALASI SHEEN	379
EFESE SHEEN	391
FILIPE SHEEN	400
KOLOSE SHEEN	408
1 TESALONIKI	
SHEEN	416
2 TESAKONIKI	
SHEEN	423
1 TIMOTE	427
2 TIMOTE	436
TITE	443
FILEMŌ	447
HEBURUU	450
YAKUBA	473
1 PYEERI	482
2 PYEERI	491
1 YOHANA	496
2 YOHANA	504
3 YOHANA	506
ZHUDE	508
KASHEE	511

Macoo

Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu

Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Macoo wɛ?

Macoo bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɪɪɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromɛ shɛɛn wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pɛrɛmɛ kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu Yawutuu pu mu. Tɛɛgɛɛ ni jɪɪɛɪɪɛ funɪɪɪ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jɛ ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔɔ Oromɛ shɛɛn pu mu na kapyɛɪɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu p'a bi sipyii pu ɪmahana, na la faraa munaa pɛrɛmɛ pu bɛ na, kɔnhɔ pu bɛ di bye lafɛɛ. Yawutuu pu bi pee wii kɔɪɔ ke bɛɛri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya jɪɪɪɪɪ jɪaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɪɪɪɪɪ

Macoo ya we Kitabu we fanha jɛɪɛ Yawutuu shizhaa na. Wu sɛmɛ wu ka jɪɪɪɪɪɪɪ ki jɪɛ na: Yawutuu pu wo saan

wu jɛ Yesu, wemu wo jɔmɛɛ Kilɛ tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faaboboɪɔ ki jɪɪɪɪɪ wo kalaa we (Macoo 5 —7). **2** Yesu ya piimu tun pu she Kilɛ saanra ti kaa jɔ ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talɛɪɛɪɛ (Macoo 13). **4** Sipya jɪiifɛɪɛɪɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na jɔ Yesu cabaɪa caɪa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɪɪɪɪɪɪɪ

Macoo 1 —2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1 —4:11 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɪɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12 —18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19 —20 Yesu ni-gariwo Zheruzalɛmu ni.

Macoo 21 —28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jɛ.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ (Luka 3:23-38)

1 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

2 Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fereesi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Perezi di Esirumu se, Esirumu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se. Aminadabi di Nason se. Nason di Salimo se.

⁵ Salimo di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obedi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obedi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fenhe pye Uri sho.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se. Zhozafati di Zhoramu se. Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amo se.

Amo di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayeli sipyii pu co na kari Babiloni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xo na kari Babiloni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azori se.

¹⁴ Azori di Sadoki se.

Sadoki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

¹⁵ Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

¹⁶ Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

¹⁷ Shi wu segee ke ni shishere wu je Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishere di bye Dawuda ni Izirayeli shen coduun wu te ni na kari Babiloni ni. A shi wu segee ke ni shishere di bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

*Yesu Kirisa segana
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curo. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fefere Munaa sefere di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na. ¹⁹ Wu curo Yusufu wu bye sipyitiime, wu funno bye wu Mariyama mege kyegi we. A w'i li kon wuye funno ni na w'i tee curoro te kyegi nmohoro ni. ²⁰ Na Yusufu yaha ni kee fungongo ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuye she wu na nmunago ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenge na we, bani Fefere Munaa sefere ni w'a yere yacere na. ²¹ Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu

* **1:5 Zhese:** Wee ninumo p'a byi Izayi.

na ba wu sipyii pu shɔ pu jurumu wu na.»

²² Kee keree ki bɛɛri ya pye mu, kɔnhɔ Kafɔɔ Kilɛ bi yemu jo wu taatuunnɔ li wo Kilɛ tudunmɔ wu jɔ ni ge, yee jɔ di fa na:

²³ «Li wii, dojinɛ fuceri nacebaa na ba yere yacɛɛ na, na funana se. Li mɛgɛ na le na «Emanuwɛli.»* lee kɔri jɛ «Kilɛ jɛ wɛɛ ninɛ ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri ηmunumɔ pu na wɛ, na li pye na bɛ ni Kafɔɔ wu mɛlɛkɛ wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pɔ. ²⁵ Ga pu ya pinne ja wɛ, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mɛgɛ le Yesu.

2

Wɔrɔɔ cɛvɛɛ ya pa na yiri Kilɛ-nɔhɔ na

¹ Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilɛhemu ni, saannaa Hɛrɔdi caɲa jii ni. Wu nizexhɔgɔ ki na, a wɔrɔɔ cɛvɛɛ pii di ba na yiri Kilɛ-nɔhɔ na, na nɔ Zheruzalɛmu ni. ² A p'i yegenɛ pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa wɛ? Wɛɛ ya wu wɔrɔ ja, na wɛɛ yaha Kilɛ-nɔhɔ ke na, na ba di ba wu pɛlɛ.»

³ Ba saannaa Hɛrɔdi ya yee logo wɛ, a l'i wu jaha wɔ fo xuuni, na fara Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri na.

⁴ A Hɛrɔdi di saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri pinne,

na pu yege na: «Kirisa wemu wu jɛ Saan ni Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu ge, mii wu d'a yaa na se wɛ?» ⁵ A p'i wu jɔ shɔ na: «Zhude fiige ki ni Betilɛhemu kulo li ni, bani Kilɛ tudunmɔ w'a li ka na:

⁶ «Mu Betilɛhemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge, mu wa Zhude fanha kulogoo ki bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ-ɛ dɛ, bani jɔnɔfɔgbɔ wa na ba foro mu ni, wee na ba wu shi Izirayɛli wu naha.»*

⁷ Lee kadugo na a Hɛrɔdi di wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu ηmɔhɔ yiri, na pu yege xuuni, lee wɔrɔ li jaduun wu keree na. ⁸ Na xhɔ na pu tun kari Betilɛhemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na bɛ di she li pɛlɛ.»

⁹ Ba wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ pu logo wɛ, na gari. P'a wɔrɔ lemu ja na pu yaha Kilɛ-nɔhɔ ki na ge, a lee wɔrɔ l'i dorɔ pu jaha na, fo na she nɔ pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu jɔnɔ na. ¹⁰ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wɔrɔ li ja tuun wemu ni ge, na funɲɔ taan xuuni. ¹¹ Ba p'a jɛ puga ki ni wɛ, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li pɛlɛ, na pu yerɛyɛ jɔ mugi, na pubinne li kan sanni, ni pɛrɛwa yanmuyɔ ya bɛ, yee jɛ nudanga yawurire, ni nudanga sinme pemu jɛ na mire ge. ¹² Lee kadugo na, a

* 1:23 Ezayi 7:14 * 2:6 Mishe 5:1-2

Kile di pu kaala ηmunəgə ni na pu ganha bu guri zhe Herədi yiri wε. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

13 Wəɾəɔ cεvεε pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuyε she Yusufu na ηmunəgə ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herədi na ba pya wu shaa di gbo.» 14 A Yusufu di yiri kee piinujə ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. 15 A p'i she diin wà fo na she Herədi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kənhə Kafəɔ Kile ya jomə pemu jo wu tudunmə wu jə ni ge, pee jə di fa na: «Nε na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nəhəpiire ta gbo

16 Herədi ya li ja na wəɾəɔ cεvεε p'a wu jə faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu tən kuloog ki funabiire ti beeri gbo, temu ti jε ti yee sanha doro shuun tən wε ge, wəɾəɔ cεvεε p'a tuun wemu she ge, na be ni wee ni. 17 Wee tuun wu ni Kile tudunməɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee jə di fa. Wu bi jo na:

* 2:15 Oze 11:1

* 2:18 Zheremi 31:15

* 3:2 Kile saanra: Tee ninuuro ti

jε fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri wε, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra.

18 «Sipyii ya meheε logo na foro Arama koomə pu ni:

Xugujəɔ ni sipyaa.

Araseli w'a wu nəhəpiire yameheε suu.

Pu ya wu fehεjε ta kənhə wu luu di jinjε wε,

bani p'a xu xə.»*

P'a kuri foro Misira ni

19 Herədi nixhugo na a Kile wo meleke wa di wuyε she Yusufu na ηmunəgə ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. 20 A wee meleke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» 21 A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni. 22 W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herədi wu tateenge ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya səɔ na she wà wε. A Kile di wu funjə to ηmunəgə ni, na wu she Galile fiige ki ni. 23 A wu she diin kulo la ni wà lemu mege ki jε na Nazareti ge, kənhə Kile tudunməɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shen ge, yee jə di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kile joməyεε

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

1 Ayiwa, caņa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she

Kilɛ jomɔ pu yɛɛ li jɔ kɔn wà.
 2 Wu bi sipyii pu yɛri na: «Yi daajeɲɛ jo yi jurumu wu na, bani Kilɛ saanra* t'a tɛɛɲɛ.»
 3 Yohana Batizelipye kaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:
 «Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!
 Yi wu korogoo ki tii!»* »

4 Fàya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni jɔhɔyɔ shiire ni, sɛɛgɛ di jɛ wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɲɔ sɛɛɛ, yee yi bye wu jɔlige. 5 Zheruzalɛmu shɛɛn, ni Zhude fiige ki bɛɛri, ni Zhurudɛn Gba wu kabanugo kulogoo ki bɛɛri bi se Yohana yíri, 6 na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni. 7 Ba Yohana ya li ja na Farizhɛɛn, ni Sadushɛɛn niɲɛhɛmɛɛ pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na batizeni wɛ, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kilɛ wo loyire nibana li ja na wɛ? 8 Kapyegɛe kiimu k'a li shɛɛ na y'a daajeɲɛ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. 9 Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn yɛ na Ibirayima wu jɛ yee to wɛ. Bani n'a da yi jo yi mu, Kilɛ na já ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo. 10 Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niyɛ yi cere. Tige bɛɛri ki jɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

11 «Nɛ kunni w'a yee batizeni lɔhɔ yɛ ni. Lee w'a li shɛɛ na y'a daajeɲɛ jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nɛ kadugo, wee fanha ya jɛhɛ nɛ wogo na. Ali na wu tanhaya ye yɛ pyaa bɛ wolo wu tɔɔyɔ na, nɛ yaa ni lee ni wɛ. Wee na ba yi batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni na ni.* 12 Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲɛ ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemɛ, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize
 (Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)

13 Ayiwa, a Yesu di yìri Galile fiige ki ni na pa Zhurudɛn Gba wu jɔ na Yohana yíri, kɔnhɔ Yohana di ba wu bɛ batize. 14 A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nɛ batize goo, a m'i dɛɛɛ na ma nɛ mu ya?» 15 A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funɲɔ ni w'à da Kilɛ wo jidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize. 16 Ba Yesu ya batize na xɔ wɛ, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu jɔ di mugi. A Yesu di Kilɛ Munaa li ja li na diri na ma wu mu ba gbege shazhira jɛ wɛ, na ba do wu na. 17 A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ wɛ, wu kaa l'a dan nɛ ni tehɛnɛ baa.»

* 3:3 Ezayi 40:3 * 3:11 Na batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni na ni: Lee kóri wu jɛ na Fɛfɛɛɛ Munaa le, ni na ki na ba wù pye fɛfɛɛɛ.

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii
(*Marika 1:12-13; Luka 4:1-13*)

¹ Lee kadugo na a Fefɛɛɛ Munaa di Yesu jaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di she wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelɛɛ shishɛɛɛ (40) ni nibiiye kelɛɛ shishɛɛɛ. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulo wu na, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ,
ga fo jomɔ pemu bɛɛri
Kile ya yu ge.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefɛɛɛ Kulo li ni, na she wu yaha Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni, ⁶ na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jɛɛ na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekɛɛ pu mu,
pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu
kagerɛɛ yafiin na wɛ.»*

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»*

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba ni, na she kɔɔ saanra ti bɛɛri, ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri she wu na, ⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro

sin nɛ fɛɛ ni, na nɛ pɛɛ, nɛ na ye bɛɛri kan ma mu.» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «She wà dɛ, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛɛ, ma da labye pyi wee yɛ ni-gin mu.»*

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tɔan, na gari, a melekɛɛ pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn Galile fiige ki ni

(*Marika 1:14-15; Luka 3:14-15*)

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. ¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wɛ, a wu she diin Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu jɔ ki na, Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni. ¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulɔn wo koomɔ pe
ni Nɛfitali wo koomɔ pu
ni,

pee pemu pu jɛ Galile Gba wu
jɔ koomɔ pe,
Zhurudɛn Gba wu
kadugo yiri ge,
shi watii sheɛn ya jɛhe Galile
wemu wo koomɔ pu ni
ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibi-
ige ki ni ge,
pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ
ja.

* 4:4 Duterɛnɔmɛ 8:3

* 4:6 Zaburuu 91:11-12

* 4:7 Duterɛnɔmɛ 6:16

* 4:10 Duterɛnɔmɛ 6:13

Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,
kpεεngε ya foro pee mu.»*

17 Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yeε li jɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajeηε jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tεεηε.»

Yesu ya fyashaa shishεεε yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Cana ka, na Yesu yaha wu na jaari Galile Gba wu jɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja, p'i jε cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyεeri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. 19 A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.» 20 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. 21 A wu she jaaha na, na ceboronamaa shuun wa be ja. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funηɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee be yiri. 22 Taapile ni a pee be di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunηɔ
(Luka 6:17-19)

23 Yesu bi Galile fiige ki beeri jaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-pεεηε piyεye yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi beeri xuu, na sipyii shuu pu

fanhaxhɔɔɔ tuugo beeri na. 24 A Yesu mεge di Siiri fiige ki beeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fεε pu beeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo beeri yi bye pee yama fεε pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di jε kirikirizaannaa fεε, kabanuxuyo fεε jε pu ni. A Yesu di pu beeri cuunηɔ. 25 A sipyiiηεhemεε di daha wu feni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalemu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

5

Kile Kafila yeε lemu l'a pye faaboboηɔ ki junηɔ ni ge

1 Ayiwa, ba Yesu ya sipyii-ire ti ja wε, na dugi tiin faaboboηɔ ki junηɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. 2 A wu jɔ kɔn na pu kalaa na:

Piike p'i jε duba nagoo pu wε?

(Luka 6:20-23)

3 «Piimu p'a li ce na funmɔ fεε pee jε

Kile shizhaa na ge,
pee jε duba nagoo,
bani pee wuuro ti jε
fugba saanra te.

4 Piimu wo zɔlɔɔ p'a mεhεε suu ge,
pee jε duba nagoo.

Bani pee logoo na ba jηε.

5 Piimu pu jε ni lotangaa ni ge,

pee jε duba nagoo.
Bani pee na ba jηε ki ta na pye cen.

6 Piimu p'a tiime la pyi

* 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

ba yalige ni logbaga jε-ε
ge,
pee jε duba nagoo.

Bani pee funyɔ na ba jɪnjε.

⁷ Piimu p'a jɪnjɔ jaari
pusamaa na ge,
pee jε duba nagoo.

Bani Kile na ba jɪnjɔ jaari pee
na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu jε fεεfεε
ge,
pee jε duba nagoo.

Bani pee na ba Kile ja.

⁹ Piimu p'a jaɪnjε shaa k'i bye
pu ni

pu sipyɪjii tε ni ge,
pee jε duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile na-
goo.

¹⁰ Kanhama ya nɔni
piimu na Kile wo jɪdaan
bye funjɔ ni ge,
pee jε duba nagoo.

Bani pee wuuro ti jε fugba
saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shehele, na
yi kana, na kakuunɔɔ tuuyo
bεeri wo kafineyε tεri yi na nε
mεge wuu na, wee tuun wu
ni yi jε duba nagoo. ¹² Yi
funyɔ yi taan fo xuuni, bani
yi saraa w'a pεle fugba wu ni.
Kile tudunmɔɔ piimu p'a toro
yee jaaha na ge, mu p'a pee bε
kanha lee kanhagana li na.

*Ke koɲɔ ke wo suumɔ ni ki
kpεεnge*

(Marika 9:50; Luka 14:34-
35)

¹³ «Yee pu jε ke koɲɔ ke wo
suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ
bu foro pu ni, jaaha na pu
taan sanha wε? Pee suumɔ
pe da ja yaaga bε jɔ nige wε,
fo na pu wá kpεεnge na sipyii
tɔɔyɔ ni p'a danhana. ¹⁴ Yee
pu jε ke koɲɔ ke wo kpεεnge.

Kulo lemu l'a tenε faabobonɔ
jɪnjɔ ni ge, lee ya já ηmɔhɔ wε.

¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni
m'a yaaga shigile wu jɪnjɔ ni
wε. Ga yaaga ka jɪnjɔ ni ma
ma wu taha, kɔnhɔ wu da
kpεεnge yeege puga ki jevεε
pu bεeri mu. ¹⁶ Mu yee bε
wo kpεεnge k'a yaa na fɔro lee
forogana li na sipyii pu mu,
kɔnhɔ pu da yi wo kapyege
nizaanɔaa ki jaaha, pu da baraga
tεri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu jɔ fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na nε
pa di ba saliya we, kelee Kile
tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu
gbo wε. Nε ta pa di ba yee
gbo wε, ga nε pa di ba yi jɔ
fa. ¹⁸ Can na n'a da yi jo
yi mu, na fugba we ni jɪnjε
ke yaha, Kile wo saliya wu
kamapile nifenhεfenhεne bε,
kelee wu kamapile fuduunɔ
nigin bε wa da zhɔ do wε,
fo na she keree ki bεeri nɔ
ki tēhεne na. ¹⁹ Lee wuu
na sipyaa sipya w'a saliya
wu jɔmεε nifenhεfenhεne
nigin bε kyεegi ge, na nugo
na sipyii pu kalaa lee ni
ge, weefɔɔ na ba bye fugba
saanra ti wo sipyii pu bεeri
wo nifenhεfenhεne. Ga sipya
wemu ba saliya wu koo
jaari, na sipyii pu kalaa
lee ni, weefɔɔ na ba bye
fugba saanra ti wo sipyigbɔ
wa. ²⁰ N'a da yi jo yi mu,
yee bu bye yee di ya saliya
karamɔgɔlɔɔ pee, ni Farizhεen
pu já tiime ni wε, yee da ba jé
bada fugba saanra ti ni wε.

Kile wo loyire li keree

21 «Yee ya yi logo na l'a she wèe sefɛɛɛ pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo wɛ.»* Sipya sipya w'a wu sipyɔnii gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na. 22 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro tãan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu jɛ wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahanɛmɛ wo na ki ni. 23 Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lɔ, na ma da zhɛ ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na. 24 Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ she bɛ ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu. 25 Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayɛ ni, m'a bɛ ni wee kiiri kɔnɔnii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔɔn pu keɛ ni, pee di ma kan gɛdii pu mu pu le kaso ni wɛ. 26 Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.

Dɔdɔɔɔ keree

27 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye wɛ.»* 28 Ga nɛ kunni w'a da

yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na. 29 Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige jii le bu da lee na jɛ kaɔnɔɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jé Jahanɛmɛ ni. 30 Ma kanige keɛ ke shiin bi jɛ kaɔnɔɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee ya pɔɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jé Jahanɛmɛ ni.

Gbaxɔɔɔ keree
(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo bɛ sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔɔ sɛmɛ yàa kan wu mu.»* 32 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ jɔnɔɔ-ɛ ge, dɔdɔɔɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu bɛ w'a ce-forogo ka lenɛ ge, dɔdɔɔɔ wee bɛ ya pye.

Yi ganha ba gari wɛ

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefɛɛɛ pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyɛɛgi wɛ. Ga kaaga bɛɛri m'a kàa Kafɔɔ jaha tãan ge, kee bɛɛri jɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.»* 34 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha

* 5:21 Ekizode 20:13; Duterɛnɔmɛ 5:17

* 5:31 Duterɛnɔmɛ 24:1

* 5:27 Ekizode 20:14; Duterɛnɔmɛ 5:18

* 5:33 Levitike 19:12; Duterɛnɔmɛ 23:21-23

ba gari fugba we na wε, bani wee jε Kile wo saanra koro le. ³⁵ Yi ganha ba gari jɪnɛ ke na wε, bani kee jε Kile wo tɔɔyɔ tatahanɔ. Yi ganha ba gari Zheruzalemu kulo li na wε, bani lee jε Saangbɔ wu wo kulo le. ³⁶ Ma ganha ba gari mayε pyaa wo jɪnɔ ke bε na wε, bani ma da já ma jɪzhige nigin we wa bε fiinɛ kelee di ki wɔ wε. ³⁷ Yi sii jo yε ‹Uun› kelee ‹Ahayi›. Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tεge pye ma sipiyinii na, lee ya yaa wε
(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a she na: ‹Nii li jε jii wo tεge, gaan di jε gaan wo tεge.›* ³⁹ Ga nε kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wε. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige jibεge ni, ke ki bε tagi wu mu. ⁴⁰ Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiye pyaa bε kan wu mu. ⁴¹ Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin jaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun jaari ni ti ni. ⁴² Wa bu yaaga ka jεeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wε.

Yi pεen pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a she na: ‹Ma jii wu taan ma mu,›* m'a ma pεn kɔ. ⁴⁴ Ga

nε kunni w'a da yi jo yi mu, yi pεen pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile jεeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nago. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama bεeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga bεeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni wε? Ali ta lee ninunɔ bε fanhafεε wari shɔvεε pu bε wa byi wε? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ bε Kile cεbaalaa pu bε wa byi wε? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu jɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu jɔ ya fa fagana lemu na wε.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kaseεge yaha yiyε na, yi wo Kile koo jara li ganha bu da bye na yiyε sheε ye sipyii na wε. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu wε. ² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fεε mu, ma ganha ba maga wi mayε jahagbaa na wε. Lee shuun shuun joveε pu wa byi Kile-pεenɛ piyεye ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔnɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fεε mu, ma kanige keɲε ba kemu kaan,

* 5:38 Ekizode 21:24 * 5:43 Levitike 19:18

kamεε wogo ki ya yaa na kee
 ce we, ⁴ kɔnhɔ kee yakanga
 ke di bye ηmɔhɔɔ wogo. Lee
 bu bye mu, ma To wu w'a
 kaηmɔhɔɔɔ naa ge, wee na
 lee wo kuduun kan ma mu.

Nεεγε pyegana
 (Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile ηεεri, yi ganha
 bu da bye shuun shuun joveε
 pii shi we. Pee wo ηidaan
 wu ηε me na yeree na Kile
 ηεεri Kile-pεεηε piyεyε yi ni,
 ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ
 sipyii pu bεeri di da pu naa.
 Can na n'a da yi jo yi mu jo
 pee ya pu wo kuduun wu ta
 na xɔ. ⁶ Ga ma ba da ηεεγε
 pye, jε ma puga, m'a gbura
 ki tɔ w'a mayε na, m'a Kile
 ηεεri. Ma To we w'a keree
 bεeri naa ge, wee na lee wo
 kuduun kan ma mu. ⁷ Yi
 ba da Kile ηεεri, yi ganha ba
 ηuηɔ baa jomɔ yu, yi da guroo
 pee ninumɔ na y'a yu tɔɔnii
 niηehεηεε ni, ba Kile cebaalaa
 pii ya li pyi we. Pee wa ma
 giin na pee bu jomɔ pe ηehε,
 na pee jomɔ pe ηehε funηɔ ni
 Kile w'a da pee wo ηεεγε ki
 shɔ. ⁸ Yi ganha bu da yiyε
 yaha pee shi we! Bani yee
 mago wa yaηmuyɔ yemu na
 ge, yee To w'a yee ce na ta yee
 sanha yi ηεεri wu mu we. ⁹ Y'a
 Kile ηεεri mumε:

«Wεe To Kile, mu wemu wu
 wa fugba we ni ge,
 Mu mεεε ki pye fεεfεε.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma ηidaan w'a byi ηiηε ke
 na,
 Ma na jo ba w'a byi pyegana
 lemu na
 fugba we ni we.

¹¹ Wù nɪhɔa ɲɔlɪge kan wù
 mù.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù
 mu,
 ba wεe be ya wù sipyii
 wo

kakuuyo yi yafani pu mu we;
 p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù
 jé nɔwuuro ni we,
 ga m'a wù tanha Shi-
 taanni na.

[Bani saanra te, ni sefεεε te,
 ni nɔɔɔ we, yee bεeri ηε
 Mu woyo tεhεε baa.

Amiina.]

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo
 kakuuyo yi yafani pu mu, yi
 fugba To wu na ba yi be wo
 kakuuyo yi yafa yi mu. ¹⁵ Ga
 yi bu bye yi ya sipyii pusamaa
 wo kakuuyo yi yafani pu mu
 we, yi To Kile wu da ba yi be
 wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun
 wemu ni, yi ganha bu yi
 ηahaya tanha, ba shuun
 shuun joveε pii ya li pyi
 pyegana lemu na we. Pee wa
 ma pu wo ηahaya yi tanha,
 kɔnhɔ wa bεeri bu pu ηa,
 wufɔɔ di li ce na suun p'a le.
 Can na n'a da yi jo yi mu, pee
 ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.
¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma
 ηaha ki je, m'a lasikoli fara
 ma ηuηɔ ki na, ¹⁸ kɔnhɔ sipyii
 ganha bu li ce na suun m'a le
 we, fo ma To Kile wu ye, wee
 wemu w'a ma funηɔ ce ge. Ma
 To Kile wu w'a kaηmɔhɔɔɔ ki
 naa ge, wee na lee wo kuduun
 kan ma mu.

Naafuu tayaηa niηεηε
 (Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiyε mu ke koŋɔ ke na wε. Fyεεnrε ni tatɔn ya wu kyεεgi, nagaalaa bε di gburaya kyεεgi na jin, na yuli. 20 Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiyε mu fugba wu ni. Fyεεnrε ni tatɔn wa wà di wu kyεεgi wε, nagaa bε di wa wà wu gburaya kyεεgi jé, wu wu yu wε. 21 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bε funzhaga wa.

Ceepuuro kpεεngε

(Luka 11:34-36)

22 «Sipya jii ki jε wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jɔ, ma ceepuuro ti bεeri na ba bye kpεεngε ni. 23 Ga ma jii ki bu bye ki ya jɔ wε, ma ceepuuro ti bεeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpεεngε ke ki jε mu ni ge, piige bu jé kee ni, kee na jεri nibiicogonɔ dε!

Kilε keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da kapyenεε pyi juŋɔfεε shuun mu wε. Bani wa na bεn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyenεε pyi Kilε mu, yi da ki pyi naafuu bε mu wε.

Yi Kilε pye yi tadanja

(Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na jaha y'a da li, kelee jaha y'a da gbuu wε. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na jaha y'a da leni wε. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro bε d'a ye cére fàya na

wε? 26 Yi shazhεεre te wii fugba we ni. Ti wa yeme nuri wε, t'i wa shinma kɔɔn wε, t'i wa shinma kemεε na yeri kpɔngɔɔ ni wε. Ga yee fugba To wu ti jɔ shaa. Ta yee ya ye shazhεεre na na kanha wε? 27 Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jεere bε fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni wε? 28 Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni wε? Yi sige yaweye yi fyεngana li wii, y'a fyεnrε nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenεε pyi wε, y'i wa fàya shin wε! 29 Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bεeri ni, wu fàja ka ya ke yawege ke ka fyεnrε nigin bε xɔ saana ni wε. 30 Nà ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sɔrogo jiga na ge. Ni Kilε ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wε? Yee n'a daa w'a cére dε! 31 Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wèe da da li wε?» kelee «Naha wèe da da gbuu wε?» kelee «Naha wèe di da da leni wù fàya wε?» 32 Kilε cεbaalaa p'a ye yanmuyɔ ye bεeri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cε na yee mago wa ye yanmuyɔ ye na. 33 Yi fεnhε ya Kilε wo saanra te ni wu wo tiime pe shaa. Lee kadugo na Kilε na ye yanmuyɔ ye bεeri kan yi mu, na la taha yi na. 34 Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni jiga kaa ni wε! Yi jiga keree yaha jiga keŋε ni! Caŋa bεeri ki jε ni ki juŋɔ cɔnrɔmɔ ni.

7

Yi ganha ba yiyε jaagi wε!
(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi wε! Kōnhō yi bε ganha bu ba jaagi wε. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bε wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninunḡ ni yeeyε pyaa bε wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, jaha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jε muyε pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wε? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma jii li ni!» na ta puga tinbara di jε mu wuu li ni wε? ⁵ Shuun shuun jovḡḡ dε, fεnhε puga tinbara le wolo mayε pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ja xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fεfεεεε yanmuyḡ waa puun mu wε! Kōnhō pu ganha bu da ḡmahana jeri yi feni p'i yi shεεngi shεεngi wε. Yi ganha ba yi pεεwa kuun waa shaalaa mu wε! Kōnhō pu ganha bu da wu tanhana tanhana wε.

Y'a Kile jεeri
(Luka 11:9-13)

⁷ «Y'a jεeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a jεrege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a

gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefḡḡ mu. ⁹ Yee wa bεeri ja w'a buuri jεeri wu mu ge, jḡḡ wu wa yee ni wemu na kagerεε kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wε? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya jεeri wu mu, w'i wḡ kan wu mu fya wu wege ni wε? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cε mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi jεerivεε pu mu wε? ¹² Yi funḡḡ wa sipyii p'a keree kiimu bεeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bε mu, bani wee wu jε Kile tudunmḡḡ Musa wo saliya we ni Kile tudunmḡḡ pii wo kalaa we.

Kujḡḡ nifεnhεfεnhεε li wo keree
(Luka 13:24)

¹³ «Y'a jin kujḡḡ nifεnhεfεnhεε li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pεε, li tajege ki bε d'a pεε. Sipyijεhεmεε p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari jii sicuumḡ pu ni ge, lee koo l'a cεre, li tajege ki bε d'a cεre. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya jεhε wε.

Ki yasεye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puyε faanna na Kile tudunmḡḡ pee jε ge, y'a yiyε kaseri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa jε wε, ga p'i jε yacoyo. ¹⁶ Pu kapyegeε ki na y'a da ba pu cε. Ta εrezen nile ya daa mε xhuyo tige na? Kelee ta nitoronḡ na da xhutḡḡnyḡ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya jḡḡ ge, yasεye nizaaya

k'a byi; tikuunɔ be di yasɛye niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaanɔ da ga já yasɛye niguuyo pye we; tikuunɔ be di wa da ga já yasɛye nizaaya pye we. ¹⁹ Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wá na ni. ²⁰ Lee cegana li na yee da ba tudunmɔ kafinejuu pu ce pu kapyegee ki na.

Piimu pu da ba jé Kile wo saanra ti ni ge

(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee beeri wa da ba jé fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo nidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagɔngɔ sipyinehemee na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wèe ya keree nibanɔaa jo mu mege na, na jinaa kori yeege yama fee ni, na kakanhanɔaa nipehehe pye mu mege na we?» ²³ Wee tuun wu ni ne ma li she pu na jo: «Ne yee ce bada we. Yee kaku-ubyii piiri, yi laha na taan de!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni

(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomɔ pu nuri, na pu koo jaari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yerehe faaya nunɔ ni ge. ²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafɛegbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ni fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke puga ke shan we, bani faaya na ki nɔhɔ ya tehe. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba ne jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo jaari

we, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yerehe gbazhenhe nunɔ ni ge. ²⁷ A zangbɔhɔ di ba ni kafɛegbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ni fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyire ti jaha wɔ xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi bi yi ni sefeere ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ

(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na we, a sipyire nipehehe di daha wu feni. ² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuunɔ.» ³ A Yesu di wu kehe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuunɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye feefe. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kaseege yaha maye na, ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin be mu we. Ga she maye she saraya jaha shɔonrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

Sɔrasii nunɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuunɔ

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya jé Kaperinómò kulo li ni wε, a sɔ́ɔ́sii ɲuɲɔ́fɔ́ɔ́ wa di fulo wu na, na wu ɲεeri na: ⁶ «Kafɔ́ɔ́, nε kapyebye wu nizinnεge ki ɲε puga. Wu kabanuyo shuun wu bεeri w'a xu. Kanhama pu ɲε wu ɲuɲɔ́ ni fo pu nigbɔ́.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuuɲɔ́.» ⁸ Ga, a wee sɔ́ɔ́sii ɲuɲɔ́fɔ́ɔ́ wu jo: «Kafɔ́ɔ́, nε yaa mu wu jé nε puga wε. Ga ɲómεε nigin ye jo, lee na nε wo kapyebye wu cuuɲɔ́.» ⁹ Bani ɲuɲɔ́fεε pii wo fanha nɔ́hɔ́ ni nε ɲε, sɔ́ɔ́sii pii di ɲε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «Shé!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ́ pu logo wε, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ɲa sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni wε.» ¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyiɲehemεε na ba ba na yiri Kile-nɔ́hɔ́ ni camutomɔ́ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni. ¹² Ga fugba saanra ti mεge ya taha piimu na ge, pee na ba wá kpeenge na nibiige ki ni. Pee na ba mεhεε suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔ́ɔ́sii ɲuɲɔ́fɔ́ɔ́ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuɲɔ́ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fεε niɲehemεε cuuɲɔ́

(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyεeri kaban, na she Pyεeri yafezhɔ́ wu ta w'a sinne ceefuuro keɲε ni. ¹⁵ A Yesu di gbɔ́n wu keɲε na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa. ¹⁶ Ba yakonɔ́ k'a pa nɔ́ wε, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii niɲehemεε ni, jinaa ɲε piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔ́ri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fεε pu bεeri cuuɲɔ́. ¹⁷ Lee funɲɔ́ ni Kile tudunmɔ́ Ezayi bi jomɔ́ pemu jo ge, a pee ɲɔ́ di fa na: «W'a ɲuɲɔ́ le wèe wo fanhaxhɔ́ɔ́ ti tàan, ni wèe wo yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ɲa t'a pa wu kuuri wε, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ¹⁹ A saliya karamɔ́gɔ́ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔ́gɔ́, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhεεre di ɲε ni shiire ni. Ga tashɔ́ngɔ́ wa Sipya Ja wu mu kemu ɲε wuyε pyaa wogo wε.» ²¹ A wu kalaapire la bε di wu pye: «Kafɔ́ɔ́, na yaha di ba fenhε na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

* 8:17 Ezayi 53:4

Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yereŋε

(*Marika 4:35-41; Luka 8:22-25*)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafεεgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ŋmunɔɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu ɲε, na wu pye: «Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù ɲuŋɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Yee n'a daa w'a cèrε dε!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na seLe kafεεgε ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bæeri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di ɲε sipya weke tuugo, fo kafεεgε ni lɔhɔ be na wu ɲɔmεε coní wε?»

Yesu ya jinaa kəri yeege namaa shuun wa ni

(*Marika 5:1-20; Luka 8:26-39*)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni wε, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu ɲuŋɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige wε. ²⁹ A p'i ɲɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù ɲuŋɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu ɲεeri na: «Ma bu wù kəri, ma di wù yaha

wù shε jé pii shaalaa pii ni.»

³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na shε jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki bæeri di gburogi, na digi yanja gologoloyo yi ni, na shε jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na shε yi bæeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be ɲaha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li shεen pu bæeri di foro, na shε Yesu ɲuŋɔ círi. Ba p'a wu ɲa wε, na wu kemε ɲεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ

(*Marika 2:1-12; Luka 5:17-26*)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔgɔ ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuyε pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ɲa wε, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le mayε ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔgɔlɔɔ pii di ganha na yu puyε funyɔ ni na: «Kile mege we ya gyεεgi mε.» ⁴ Yemu p'a bi yu puyε funyɔ ni ge, a Yesu di yee cε, na pu pye: «Naha na ke fungɔnkuuŋɔ ke d'a tigi yee funyɔ ni wε?» ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da ɲaari!» Lekε l'a faha wε? ⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cε na se wa Sipya Ja

wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jɪɲɛ ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinneɣɛ ki lɔ, ma da se puga!»⁷ A wu yiri, na gari puga.⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja wɛ, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefɛɛɛ ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidɛɛngɛ ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔɔ ki ni, wu mɛɣɛ di jɛ na Macoo. A wu wee pye: «Taha na fɛni.» A Macoo di yiri, na daha wu fɛni.¹⁰ Caɲa ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii ni jɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ di shɛ binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti bɛ na.¹¹ Ba Farizhɛɛn p'a lee ja wɛ, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔɔ w'i li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»¹² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na jo: «Sicumɔ fɛɛ mago jɛ wɛɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ.¹³ Yi shɛ yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a jɪɲɔ jaari yiye na, nɛ Kile wa lee fɛni na toro saraya tɔan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wɛɛ ni Farizhɛɛn di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i wɛ?»¹⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafɛɛ na já jahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga caɲa ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falɛɣɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na falɛɣɛ ki kile zhɛɛngi, kee tashɛngɛɲɛ ki na bɛɛ.¹⁷ Duven nivomɔ bɛ di ya leni foroyo nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye bɛ, foroyo yi na zhɛɛngi, duven wu na wo, foroyo yi bɛ na gyɛɛgi. Ga foroyo nivoyoyo ni duven nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wɛ.»

Yesu ya cee wa cuɲɔ, na jahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo jɛ

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo jahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Nɛ poro fucɛɛɛ l'a xu nime nime. Ga pa ma keɲɛ taha wu na, wu na jɛ.»¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni.²⁰ Lee bi cee wa bɛ ta w'a yee ke ni shuun

* 9:15 Yohana 3:29

ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɛ na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyɛ funɔ ni na: «Nɛ bu sii já ta kpɔn yɛ wu fadenɛ ke na, nɛ na juunɔ.» ²² A Yesu di nmahana neri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee nahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiire ti be ta tunmɔ pu na wɛ, ²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wɛ, ga w'a nmunɔ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wɛ, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu kenɛ ke na, a pya w'i yiri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri círi.

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa j̄ni mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyɛnmɛɛ shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, juunɔ jaari wu na.» ²⁸ Ba w'a nɔ puga wɛ, a fyɛnmɛɛ p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nɛ na já yee j̄ni ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu j̄ni ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu j̄ni k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le ce wɛ!» ³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanji wɛ, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kɔri, a ná wu já na yu. Al'i bye kakanhana sipyiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tugo sanha bye ja Izirayeli fiige ki ni bada wɛ!» ³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa juunɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

Sipyiire ti nj̄naara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔɔ ti beeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ja wɛ, a pu nj̄naara di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samɔhɔɔ be di je pu ni wɛ, ba nahavɔɔ baa dubyaa je wɛ. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jehɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛɛɛ. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛɛri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

10

Yesu kalaapiire ke ni shuun we
(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun

wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa k̄ari p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo b̄eri xuu, ni fanhaxh̄ōō ti b̄eri. ² Pee Tudunm̄ōō ke ni shuun wu m̄eȳe yi wa ye: Nizhiime wu j̄e Sim̄o p'i wu pyi na Pȳeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi f̄enhe pye fanhaf̄ee wari sh̄ōv̄ō ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Sim̄o wemu wu bi bye Zel̄otilee kurun̄ō ki ni ge, ni Zhuda Isikariȳoti, wee w'a pa Yesu le ken̄e ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu j̄e Yawutuu w̄e, yi ganha bu she wee ȳiri we! Yi ganha bu da j̄e Samari sheen wo kulo la shishiin b̄e ni w̄e! ⁶ Iziraȳeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa j̄e-e ge, yi she pee ȳiri. ⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu ȳeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a t̄ēn̄e! ⁸ Y'a yama f̄ee pu cuun̄o! Yi da xuu pu j̄eni! Y'a togo f̄ee pu cuun̄o, yi da pu pyi f̄eef̄ee! Yi da jinaa pu k̄ari y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi b̄e p'a li kaan ma fuu na. ⁹ Yi ba gaani, yi ganha bu sanni kelee warifyen l̄o w̄e! Yi ganha bu waripyaa b̄e l̄o le yiye f̄eni w̄e! ¹⁰ Yi ganha bu kush̄eȳerȳe, kelee fadeye

shuun, kelee tanhaya, kelee publiin l̄o w̄e! Bani kapye-bye ya sii yaa ni wu j̄olige ni. ¹¹ Yi bu j̄e kulo b̄eri ni, kugb̄ō la, kupire la, yi see sipya sha wemu na z̄ōo wu yi tirige ge. Y'i diin weef̄ō mu fo yi kariduun ba sh̄e n̄o. ¹² Yi ba da j̄e puga b̄eri ni y'i f̄enhe f̄ō pye na: «Kile wu j̄arīn̄e kan yi mu!» ¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo j̄arīn̄e ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo j̄arīn̄e ki ni w̄e, yi wo j̄arīn̄e ki na guri na pa yi mu. ¹⁴ Puga b̄eri kelee kulo b̄eri l'a she li da yi tirige w̄e, kelee pu ya yi jom̄o logo w̄e, yi ba f̄oro wee xuu wa ni, y'i yi t̄ōȳō gbazhenhe jahara wo w̄a. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sod̄omu* ni Ḡom̄ōri sheen wo kanhama keree na ba b̄ōō lee kulo li wogoo na kiiri wu caḡonḡo.»

Kanhama pemu p'a ma ge
(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa j̄e m̄e yacoyo nīn̄e ni w̄e. Wee tuun wu ni, yi kas̄ēge yaha yiye na ba w̄ōl̄ō j̄e w̄e! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni w̄e, ba gbege shazh̄ere j̄e w̄e! ¹⁷ Y'a yiye kas̄eri sipyii pii na d̄e, bani pu na ba yi leni kiirik̄ōn kuruyo yi ken̄e ni, na yi kp̄ōn ni kash̄engēe ni pu wo Kile-p̄ēn̄e piȳeȳe yi ni. ¹⁸ Pu na ba se ni yi ni gbaf̄en̄erēe ni saannaa mu n̄e m̄ege wuu na. Lee na ba bye kanun̄ō yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu

* 10:15 Sod̄omu ni Ḡom̄ōri: Zhen̄ezi 19:1-21; 18:20

jo shi wusama be mu. ¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaŋaa ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyε pyaa ni. ²⁰ Bani yiye pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe jovεε we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jɔyɔ na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keŋε ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefεε feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ²² Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mege wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo tɛhεnε na, weefɔɔ na zhɔ. ²³ Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri ŋaari ge, Sipyia Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu jɔŋɔfɔɔ na we. ²⁵ Kalaapire tɛhεnε li wa na pye ba li kalaato wu jε we. Kapyebye be tɛhεnε li jε na pye ba wu jɔŋɔfɔɔ jε we. Ni p'i wa kpɔɔn fɔɔ wu mege yiri na Belizebuli,* mege kemu na ba yiri kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin niŋmɔhɔŋɔ wa kemu da ba foro kpεεngε

na we. Kanmɔhɔŋɔ la shishiin wa lemu da ba jε we. ²⁷ N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpεεngε na! Y'a kalɔhɔrɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! ²⁸ Piimu na ja sipya gbo, na ta p'i da ja yafiin be pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we! Ga, wemu wu da ja sipya gbo, na ma munaa be le Jahanεme ni ge, y'a fyagi wee na! ²⁹ Ta cɔnrilɔɔ shuun be p'a befεε wari pile we? Ga lee be na, ali wee wa nigin be, wu ya dun jɔŋε na yee To Kile wu gɔŋa ni we. ³⁰ Ga yee kunni, Kile ya ali yee juzhiire teye pyaa beeri jɔ cε. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi we; y'a ye cɔnrilɔɔ ni jεhεmεε na!

Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni

(Luka 12:8-9)

³² «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taan na ne wo wee jε ge, ne be na ba yere li na na fugba To wu naha taan, na weefɔɔ jε ne wo. ³³ Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii naha taan, ne be na ba foro weefɔɔ kaa taan na fugba To wu naha taan.

Ŋaniŋε be we, ga ŋmɔpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Yi ganha ba giin na ŋaniŋε ni ne pa jɔŋε ke na-ε de! Ne ta pa ni ŋaniŋε ni we, fo ŋmɔpara. ³⁵ Ne pa na pa beŋanhara le ja ni wu to te ni, porofɔɔ ni wu nu te ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ te ni.

* **10:25 Belizebuli:** Wee jε jinaa wo jɔŋɔfɔɔ we, wee wemu wu jε Shitaanni ge.

³⁶ Sipyaa puga sheen ye pyaa ki da ba bye wu peen. ³⁷ Sipyaa sipyaa to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefoo ya yaa ni ne ni we. Sipyaa sipyaa ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefoo ya yaa ni ne ni we. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, weefoo ya yaa ni ne ni we. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga wemu w'a banri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa jujoo wolo jiga na.

*Kasaanaa footano
(Marika 9:41)*

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmo wa co xuuni, na bani Kile tudunmo wu je wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmo ni ge, weefoo na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiime co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiime ni ge, wufoo na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ceegbuu nii lojine nidiige ye pyaa be kan we nahocerere we wa mu, na bani wu je ne kalaapire ge, weefoo da ga fo lee wo kuduun ni we.»

11

*Yesu labye w'a li shee na
Shovoo wu je wii
(Luka 7:18-35)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo wu kalaapiire ke ni shuun wu mu we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na shee ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yere li kaan pu mu kabanugo kuloogo ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shovoo wu kapyegee ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu shee wu yege na: ³ «P'a Shovoo wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?» ⁴ A Yesu di pu jo sho na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi shee lee paari Yohana mu na: ⁵ Fyennee wa jaa, faanna di jaari, togo fee di juuno, judunnoo di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ⁶ Sipyaa wemu jujoo ya kyeege ne na we, weefoo je duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari we, a Yesu di jo kon na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a shee wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a shee jaha wii we? Fazaaya foo ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saanna piyeye ni. ⁹ Yee d'a shee jaha wii we? Kile tudunmo ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmo na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmo we tun ma jahagbaa na wu ma koo li yaa yaha ma

jaha na.)*

11 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pεε Yohana Batizelipye na wε. Ga lee bε na fugba saanra ti wo sipyii pu bεeri wo nifenhεfenhεne ya pele wu na. 12 Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yεε li na, fo na pa nɔ nime na, yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatenye waha ge, pee p'a ti taa. 13 Kile tudunmɔɔ pu bεeri, na fara Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na, pee bεeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. 14 Yi bu da yi na giin di yi jaha ce, Kile tudunmɔɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fenhe jo ge, Yohana wu jε wee Eli we. 15 Wemu na logo ge, wu logo.

16 «Nε na já nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ yε ni wε? Pu jε ba nɔhɔpiire ta jε wε, temu ya tiin pinnεε kpεεngε na ge, na pu kaafεε pyi: 17 «Wεe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ wε. Lee kadugo na a wεe di yamehεε su yee mu yee di ya ta yiyε nijaaara yahana yaha wε.» 18 Bani Yohana ya pa, wu ya li wε, w'i ya gbuu wε. Ap'i jo na: «Jina wu jε wu ni.» 19 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lajehere fɔɔ ni gba fɔɔ wu jε we ná we. Fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii pii bε wo nanii wu jε wiil.» Ga kapii ya kan Kile wo fungɔngɔ fεεre ti mu wu kapyegεe ki gbɔɔɔ ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Luka 10:13-15)

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanjaa nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shεen ya ta sɔɔ na daajεε jo pu wo jurumu wu na wε. A w'i jo: 21 «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shεen wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shεen wogo! Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajεε jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔɔɔyɔ le puyε na, shɔɔnrɔ ni. 22 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔɔɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. 23 Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dε! Mu da ba dirige fo Jahanεmε we ni. Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nime bi da li ta li na jε sanha. 24 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo kanhama pu na ba bɔɔɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

Yesu w'a ηmɔnɔ kaan
(Luka 10:21-22)

25 Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni nijεε ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmɔhɔ fungɔnyɔ fεε ni kalaagbɔ fεε na, na ki shε nɔhɔpiire na. 26 Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. 27 Nε To w'a

keree ki bεeri le ne kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu ce we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya To Kile ce we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la je wu To wu she sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu bεeri p'a kanha, tuguro di je yi juyɔ ni ge; ne na ηmɔnɔ kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere ne di da yi kalaa, yi zɔɔɔ pu na tifahama ta. Bani ne juɔɔ k'a peni, ne luu be d'a taan. ³⁰ Ne wo zhu wu ya dugo we, fanha be di je ne wo tuguro ti ni we.»

12

Yesu ya yemu jo cadεengε ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

¹ Caɲa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma keɣe ya te ni. Kee caɲa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεengε ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma seye ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizheen p'a lee ja we, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεengε ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi me!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge? ⁴ W'a je Kile-peεεε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lo. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i she wee li. Na ta

watii bi li wee buuri we ni, ni saraya jaha shɔɔnrivεε pu ye be we. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya jaha shɔɔnrivεε pu ma kapyεεε pyi Kile-peεεε pugbɔhɔ ki ni cadεengε ni; lee di je kakuunɔ we. Ta yee sanha lee be kalaa we? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-peεεε pugbɔhɔ ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ «Y'a juɔɔ jaari yiyε na, ne wa lee feni, na toro saraya taan.»* Yee da bi pee jomɔ pe kɔri ce de, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we. ⁸ Bani Sipya Ja wu je cadεengε ki be Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuɔ cadεengε ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wà, na gari na she je pu Kile-peεεε puga ka ni. ¹⁰ Lee bi ná wa ta wà wu kenε ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuuɔ cadεengε ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i ka juɔɔ sha p'i wu tɔɔɔ le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεengε ni, ta wufɔɔ da zhe wu wolo we? ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadεengε ni, lee ya jo.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu kenε ki sanha, a k'i juuɔɔ ba keki je we. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puyε ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

* 12:7 Oze 6:6

Kilɛ ya kapyeybye wemu naha bulo ge, wee jɛ Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyijɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bɛeri cuuɲɔ. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee jɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ. ¹⁷ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ bi yemu jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi jɔ na ge, yee jɔ di fa na:

¹⁸ «Na kapyeybye wu we, nɛ wemu naha bulo ge.

Na jidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni. Nɛ na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiimɛ keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi wɛ. W'a da ba nama kɔɔn wɛ. Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo kakuutoroyo ni wɛ.

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge, w'a da ga lee sana kɛgi wɛ.

Sokinna wemu kpɛɛngɛ ya jin wà ge, w'a da ga wee sama fugi wɛ.

Mu w'a da ba bye fo na she tiimɛ pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we bɛeri na ba wu pye pu tadan a.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wɛ

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyɛn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu

cuuɲɔ. A wu já na jaa, na yu bɛ. ²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii mɛ saannaa Dawuda Ja wu wɛ?» ²⁴ Ga ba Farizhɛɛn p'a yee logo wɛ, na jo: «Jinaa jɲɲɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.»

²⁵ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛeri t'a yiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. Kulo bɛeri, kelee puga bɛeri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi. ²⁶ Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kɔri, li jɛ kanna Shitaanni w'a yiri wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyɛɛgi baa wɛ? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa jɲɲɔfɔɔ Belizebuli baraga ni nɛ jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgɔ baraga ni wɛ? Yee wo sipyii puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na. ²⁸ Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kilɛ Munaa li baraga ni, lee w'a li shɛɛ na Kilɛ saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhanɛhɛnɛ fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ wɛ? Ga ma bu fɛnhɛ wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu jɛ nɛ jii wɛ, nɛ pɛn wu jɛ weefɔɔ. Sipya wemu ya nɛ tɛri na sipyii pu pinɛɛ wɛ, weefɔɔ ya pu caaga. ³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bɛeri pyi, na

* 12:21 Ezayi 42:1-4

fanhara temu beeri pyi Kile na ge, kee beeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fefere Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada we. ³² Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipyaa Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fefere Munaa li mɛge kyeggi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke konɔ ke na we, w'i da li yafa ta laxhara be ni we.

Ki yasɛye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu ɲɔ, ki yasɛye be na ɲɔ. Tige kemu bu golo, ki yasɛye be na golo, bani ki yasɛye feni p'a tige ceni. ³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matenge ɲe-ɛ ge, dii yee di da já kafila nizaama jo we? Bani lemu l'a sipya zɔ we ɲi ge, lee l'a fɔro wu ɲɔ ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yege wu yasaaya tayahaɲa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yege ki yakuuyo tayahaɲa ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu beeri yu ge, pu na ba yege yee beeri na kiiri wu cagɔngɔ. ³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kani kan ma mu na saha ni ma ɲɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma ɲɔjomɔ pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔgɔɔ pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wɛe funɲɔ ki wa m'a naha

sheshere kakanhana la pye ma she wu na.» ³⁹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲomɛ baa fee ge, pee p'a naha sheshere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhe pu na we, fo Kile tudunmɔ Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piye taanri fya nagaɲa ki funɲɔ ni we,* mu Sipyaa Ja wu be da ba da caya taanri ni piye taanri ɲiɲe ke ni. ⁴¹ Ninive sheen na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caɲa, bani Ninive sheen ya daajeɲe jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yeɲe li baraga ni.* Na ta wa di ɲe naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri ɲiɲe ki tehenɛ na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fere jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na ɲaari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta we. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuye funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na she kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fefere, na ki keme xuuni.

* 12:40 Zhonasi 2:1
Caɲaɲehɛ Jomɔ 9:1-9

* 12:41 Zhonasi 3:5-10

* 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2

45 Wee tuun wu ni w'a gari na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jε kee puga ki ni, na diin wā. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li be taan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye be wo shizhaa na.»

Jɔgɔ ye pu jε Yesu nu ni wu cebooloo pu wε?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

46 Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpεengε ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni.

47 A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεengε ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» 48 A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ ye pu jε ne nu ni ne ceboronamaa pu wε?»

49 Ba w'a yee jo wε, na kenε she wu kalaapiire ti na, na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha. 50 Ne To we wu jε fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jε ne ceborona, ni ne ceboroshɔ, ni ne nu.»

13

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

1 Kee caɲa kiyε pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu jɔ ki na. 2 A sipyiɲehemεε di ba binne, na wu maha fo w'a jε tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire

ti beeri di yere lɔhɔ ki jɔ ki na. 3 A wu ganha na keree niɲehεɲεε yu pu mu talenεε ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhε wu alikama shi wá fene shi wagana na. 4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki jɔ na. A shazhεεε di ba tee jɔ. 5 A ta di do faaga jɲɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wεri fin, bani poɲehεεε bye wà wε. 6 Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye ti na wε. 7 A nuguro ta di do xhuyo niɲε ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li. 8 A nuguro ta di do niɲenε na. A tee di fin, na le na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma kelεε taanri (30) pye.» 9 Ba w'a yee jo xɔ wε, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talenεε ki kajuu jɲɲɔ

(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

10 Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenεε ni wε?»

11 A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ηmɔhɔrɔ ti cε, yee mu lee ya kan. Ga ti jε wu ya ta kan pii mu wε. 12 Bani la jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a jεhe wu mu. Ga la jε wemu mu wε, ali nifenhεfenhεne lemu be li jε wu mu ge, li be na zhɔ wu na. 13 Lee wuu na ne yu ni pu ni talenεε ni, bani pu wa

na wii, p'i ya yaaga jaa we. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri we, p'i ya yi jaha be ceni we. ¹⁴ Kile tudunmoo Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee jo ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi jaha ce we.
Yi na ba jii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga be ja we.
¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee to, na pu jii to.
Pu funno ya pye p'i ja pu jii ki ni we,
p'i logo pu niwegee ki ni we,
p'i yi jaha ce pu fungonyo yi na we.

Lee funno ni pu da ba ne mu, koono ne pu cuuno we.»*

¹⁶ Ga yee kunni, yee je duba nagoo, bani yee jii ki wa jaa, yi niwegee k'i nuri.
¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmoo nijeheme ni sipyii-tiime ni nijeheme pii funno ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja we. Yemu yee wa nuri ge, pu funno ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo

(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li kori wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomoo pu nuri, p'i ya pu jaha ce-ε ge, pee je ba koo

jo nuguro je we. Shitaanni na ba pee jomoo pe wolo pu funno ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomoo pu logo, na pu co tovuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di je pu na we, p'a bye pu da moo lee ni we. Conromoo bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomoo pe wuu na, wu juno na wakaraa kyee gi. ²² Xhuyo ni je wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomoo pu logo, ga ke konoo ke wo funzhakeree ni naafuu la piinne na pu conri fo pu da nagoo pye we. ²³ Nijene wo nuguro ti je piimu ge, pee na pe jomoo pe logo, na pu jaha ce. P'a nagoo nijeheme pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.»

Yesu ya talene lajo jakuuno shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Na wa w'a yashi nijeme wa wu tege ni. ²⁵ A wee na wu pen di ba yiri nibi-ige ka ni, na sipyii pu beeri yaha pu na nmunoo. Na kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee jakuuno ki wo pya wa wa alikama wu te ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba seye pye. A jakuuno ki be di foro yere. ²⁷ A tege ki kafoo wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wu kafoo, ta yashi nijeme be mu ya wa ma tege ki ni we? Ke jakuuno ke d'a yiri mii we?» ²⁸ A wu pu jo

* 13:15 Ezayi 6:9-10

sho na: «Ne wo pen wa w'a le pye.» A kapyeyii p'i wu pye: «Ta ma funjo ki wa wu she kee nakuunjo ke koongi?»²⁹ A wu jo: «Ahayi, ne fyagi jo yee bu she kee koongi, yi ganha bu da alikama wu be koongi we.»³⁰ Yi yi beeri yaha wa y'i binne le. Yalooro ti loduun ba no, wee tuun wu ni ne na ba yi jo yalooro ti lOVEE pu mu jo pu fenhe nakuunjo ke kon folo, p'i ki po, p'i ki sorojo, pu bu xho p'i alikama wu kemε le na kpoon le ni.»»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na
(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A na wa di li lo nugi wu tεge ni.»³² L'a cere foro yashi wusama beeri taan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri taan. L'a neri tige fo shazheere na ti shiire teri ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na
(Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti ne ba buuri shizhenhere ne we. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo keleε shuun ni kaguro (25) ni na tonho, a wu beeri di yiri.»

Yesu wo talene ki kajuu nunjo
(Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomε pe beeri jo sipyiire ti mu talene ni. Wu bi yu ni pu ni talene baa we.»³⁵ W'a lee pye konho Kile tudunmo w'a bi yemu jo ge, yee jo di fa na:

«Ne na ba yu ni pu ni talene ni.
Keree kiimu k'a bi nmoho
fo konjo ki yaaduun wu ni
ge,
ne na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya nakuunjo ki wo talene li kori jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wa, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Nakuunjo ki k'a foro tεge ki ni ge, lee talene le kori jo wu mu.»³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijeme wu wa ge, wee ne Sipya Ja.»³⁸ Tεge ke, kee ne konjo ke yashi nijeme we, wee ne fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuunjo ke, kee di ne Shitaanni wo nagoo pee.»³⁹ Pen wemu w'a nakuunjo ki pya wu wa ge, wee ne Shitaanni wuye pyaa. Yalooro ti loduun we, wee ne konjo ki taaxo le. Yalooro ti lOVEE pee, pee ne melekeεε.⁴⁰ Ba sipya ma nakuunjo koongi, na ki wa me na ni we, mu l'a da ba bye konjo ki taaxo li ni.»⁴¹ Piimu beeri p'a sipyii pu nunjo kyεεgi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunjo pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu melekeεε pu tun p'a she pee sipyii pii beeri ni ne wolo wu wo saanra ti ni,⁴² na pu wa kanragaa na ki ni. P'a ganha na meheε

* 13:35 Zaburuu 78:2

suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimεε Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba canja je we. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenε lemu jo naafuu niηmōhōmō shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti je ba naafuu je we, naafuu wemu w'a ηmōhō tεge ka ni ge. A ná wa di wu ja, na guri wu ηmōhō sanha. A wu fundanga wo di she wu kenje yanmuyo beeri pere, na ba kee tεge ki shō.»

Yesu ya talenε lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti je ba kuun perevōō je we, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun peewa wo wa ja we, a wu wu kenje yanmuyo beeri pere, na she wee kuun wu shō.»

Yesu ya talenε lemu jo fyaa jō wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti je sanha be ba jō je we, sipyii ma wu wá gba lōhō ni, na fyaa tuuyo beeri co. ⁴⁸ Ba jō w'a jí we, jōwaa pu na wu yeege shan gba wu jō ki na. P'a diin, na fyaa pu shōonri. P'a fyacemεε pu le pu yerεye ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye konjō ki taaxōō li ni. Melekeε p'a da ba sipyisaamaa pu shōonri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehεε suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonjōō ni kalεgeε keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri naha ce?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamōgō wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fōō wa feni wemu ya kafonjōō ni kalεgeε taa na fōro wu naafuu taya-hanja ni ge.»

Nazarēti shēen ya dà Yesu na we

(Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenεε ki jo xō we, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wà, na she sipyiire ti jō kōn na galaa Kile-pεεnje piyεye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungōngō fεere te ta we? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanjaa kii na we. ⁵⁵ Ta wu je me menizhe ná wu ja wu we? Ta wu nu be wu je me Mariyama we? Ta wu ceboronamaa be pu je me Yakuba, Yusufu, Simō ni Zhude we? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri be pu je naha wù ninje ni we? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni we?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na we. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmō ya pεεnje taa xuu beeri ni, fo wuyε pyaa kulo le, ni wuyε pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhanjaa nijehenjeε pye wà we, bani pu ya dà wu na we.

14

Herodi hakili ya wuregi

(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeɛɛɛɛ Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu ɲɛ we ná we, wee w'a sii wii. W'a ɲɛ na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanɲaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana

(Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shɔnhɔyɔ le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na Herodi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leɲɛ we.» ⁵ Herodi funɲɔ ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmɔ.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege caɲa ki wo kalene l'i ba nɔ, a Herɔjasi poro fuceɛɛɛ l'i yiri na xhɔnhɔ sipiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni, ⁷ fo w'a kaa fuceɛɛɛ li mu na li bu yaaga beɛri ɲɛri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo ɲɔjomɔ funɲɔ ni, a fuceɛɛɛ l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye ɲunɔ taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu ɲaha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xɔ wu sipiyirilee pu ɲii na, a wu ɲunmuu li ɲɔ yaha fuceɛɛɛ li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana ɲunɔ ki kɔn kaso

wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceɛɛɛ li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le, na xhɔ na she yee ɲaha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔ kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo we, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari siponɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔyɔ na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, na pee sipyiɲehemɛɛ pu ɲa, a pu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu pu yama fee pu cuunɔ. ¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caɲa k'a xɔ toro, wèe di ɲɛ siponɔ ni naha. Sipyiire ti yaha kɔnhɔ p'i she yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari we, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu ɲɛ wèe mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin ɲapurege ki ni. A wu yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu. ²⁰ A pu beɛri di li

na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemε fo na saganjaa kε ni shuun ɲi. ²¹ Pee yalilimεε pii bye sipyii namaa kabɔfoɲɔɔ kaguro (5.000) shi, cεe ni nɔhɔpiire niɲε ɲε wε.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuɲɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

²² Ba p'a xɔ wε, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jε kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, yani wu sipyiiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xɔ wε, na dugi kari faaboboɲɔ ki na wu ye nigin, na she Kile ɲεeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu ye wà. ²⁴ Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ kɔɲɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafεεge ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupee mεhεε suduun wu ni, a Yesu di ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni wε, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li ɲε le!» Ap'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nε wu wa, yi ganha bu da vya wε!» ²⁸ A Pyεeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bε di ɲaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyεeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na ɲaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafεεge ki ta k'a pεle ge, na fya. A wu ɲɔ kɔn na diri lɔhɔ

ki ni, na sipile w'a na: «Kafɔɔ, na shɔ!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu kenε yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cεre ba! Naha na ma d'a mayε kaala wε?»

³² A pu shuun wu bεeri di jε kɔrɔgɔ ki ni, a kafεεge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fεε ni, na wu pεle na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fεε cuuɲɔ
Zhenεzarɛti fiige ki ni
(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenεzarɛti fiige ki ɲiɲε ki na. ³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cε. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bεeri ciri, fo sipyii pu na pu yama fεε pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu ɲεeri na wu yere p'i gbɔn ye wu fadegenε ke na. Sipyii piimu bεeri p'a kɔn ki na ge, a pee bεeri di ɲuɲɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wu
sefεleε pu mu ge
(Marika 7:1-13)

¹ Farizhεen p'a, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii bi yiri Zheruzalem ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wεe sefεleε pu wo kalegeε ki kyεegi wε? Pu ba da li, pu da pu keye je wε.» ³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo ɲɔmεhεε ki kyεegi yi wo kalegeε ki feni wε?» ⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu

pele. > W'a jo sanha na: <Wa bu joguuma jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefoo ya yaa na wu gbo.* 5 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: <Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tegerge, wee ya kan xo Kile mu.> 6 Na li je nige fanha kaa weefoo juno ni wu wu to kelee wu nu wu tegerge we. Lee funjo ni yee ya Kile jom pu pye juno baa, na daha yiyey pyaa wo kalagege feni. 7 Yee shuun shuun jovee piiri! Kile tudunmoo Ezayi ya kapaana kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

8 <Noyoye ni pii sipyii pii ya ne pele,
ga pu zoloo d'a lii ne na fo xuuni.

9 Tawaga ni p'a ne pele,
pu wo kalaa w'i je sipyii
wo jomeheey ye.* >

*Keree kiimu k'a sipya
norgo ge
(Marika 7:14-23)*

10 A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo! 11 Yaaga kemu k'a jin sipya jo ni, na se ma funjo ke ni ge, kee ya sipya norgo we. Ga lemu l'a fero sipya jo ke ni ge, lee l'a wu norgo.» 12 A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li ce na ma jom p'a waha Farizheen pu na ge?» 13 A wu pu pye: «Tige beeri ki je ne fugba To Kile we ya ta ki nari-ge, yee beeri na ba goongi laha wa. 14 Yi pu yaha wa,

fyenmee pu je pii, na fyenmee pii wo kagaangaa co. Fyen wa bu fyen wa kagaan co, pu shuun wu beeri na do wege ni.» 15 A Pyeeri di jo: «Lee talene le kori jo wu mu.» 16 A Yesu di jo: «Yee be sa! Yee sanha sii fungongo fere ta-ey ya? 17 Ta yee ya li ce na yaaga yaaga k'a jin sipya jo ni ge, ma yacerge le ni kee ma je, lee kadugo taan na ba she foro yaara tashenge ke ni we? 18 Ga lemu l'a fero sipya jo ke ni ge, wu zo we ni lee ya fero. Lee l'a sipya norgo. 19 Sipya zo we ni fungonkuuyo ye ya fero ma na jo sipyigbuu, dodooro, cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineye, ni mekyegege. 20 Kee keree kii k'a sipya norgo, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya norgo we.»

*Shi watii shen cee wa ya da
Yesu na
(Marika 7:24-30)*

21 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiri ni Sidon fiige ki ni. 22 Kana shen cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugboo wa na: «Kafoo, Dawuda Ja we, juno jaari na na, jina wa wu je ne poro fuceere li ni, wee ya wu kana fo xuuni.» 23 Ga Yesu ya ta wu jo sho ali ni kafila kana nigin be ni we. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jeeri na wu wee cee we le koo ni, konho wu ganha ba xhuulo da jaari pu feni we. 24 A Yesu di pu pye: «Ne ta tun

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17

* 15:9 Ezayi 29:13

piitiilee mu wε, fo Izirayeli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa γε-ε ge.»
 25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fεε ni, na wu γεeri na: «Kafɔɔ, na tεge!» 26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wε.» 27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalɔnahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun ɔiɔ na ge, pobiire ti wa tee li.» 28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pεle. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma ɔidaan ni.» A cee wu poro fuceεε i' i juuɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fεε ɔiɔhemεε cuuɔ

29 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɔi na. A wu dugi tiin faabobɔɔ ka na. 30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fεε tu-uyo bεeri ni: tɔɔɔ nigin nigin fεε, fyεnμεε, taa fεε, boboo ni yama fεε ɔiɔhemεε piitiilee bε. A p'i ba ni pee yama fεε pu ni Yesu mu, a wu pu cuuɔ. 31 Ba sipyiire t'a boboo pu ɔa pu na yu, taa fεε p'i juuɔ, tɔɔɔ nigin nigin fεε di ɔaari, fyεnμεε di ɔa wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɔ shishεεε mu
 (Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɔiɔaara ti wa

ne ni, bani ɔiɔa γε pu caɔa taanri wogo ne yiri naha, ɔɔyalige ka shishiin di γε nige pu mu wε. Ne funɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa she xhɔ koo na wε.» 33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wεe di da yalige ta naha ke sipɔɔ ke ni di pii sipyii pii bεeri ɔi sha wε?» 34 A Yesu di pu yege na: «Buuri ɔuyɔ juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu ɔi shɔ na: «Buuri ɔuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.» 35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin ɔi ki na. 36 A wu xhɔ, na yee buuri ɔuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu. 37 A pu bεeri di li na din. A kalaapiire t'i saganɔa gbarashuun ɔi buuri ɔukoroyo yi saya na. 38 Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfoɔ shishεεε (4.000), cεe ni nɔhɔpiire ɔi γε wε. 39 A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jε kɔɔɔ ka ni na kari Magadan ɔi ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
 (Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Caɔa ka Farizheen ni Sadushεen pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu ɔa sheshεεε kakanhana la pye pee ɔi na lemu ya yiri fugba we ni ge. 2 A Yesu di pu

pye: «Fugba we bu jaanja na foro cana d'a to xo, yee na jo na: «Zanha da ba jiga na we.»³ Fugba wu bu jaanja fo na wuu jimugujɔ na, yee na jo na: «Zanha ki da do nijaa.» Fugba wu wo jɛnaale, yee ya lee keree ce na shɔɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da já we tuun we wo jaha sheshɛɛɛɛ ti kɔri ce we!⁴ Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a jaha sheshɛɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo tãan a Yesu di pu yaha wà, na gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhenherɛ te
(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaani gba wu kadugo yiri ge, a pu funɔɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ we. ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenherɛ ti na!» ⁷ A p'i puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani wɛɛ ya ta buuri lɔ we.» ⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cɛɛɛ de! Jaha na yee di yiyɛ pyi na buuri jɛ yee mu-i wɛ? ⁹ Yee sanha sii ye jaha ce nime bɛ-ɛ ya? Nɛ buuri juyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ji wɛ? ¹⁰ Nɛ buuri juyɔ gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛɛ (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa

juu wu d'a ji wɛ? ¹¹ Nɛ na yee pye: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenherɛ te na.» A jaha di yee pye yee ya ta li ce nago kanna nɛ ta na buuri kaa yu yee mu-i wɛ? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li ce lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyɛ kasɛri buuri shizhenherɛ na we, na ga p'a puyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo kalaa wu na.»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu
(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i shɛ nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyaa Ja wu pyi na jɔgɔ wu jɛ wɛ?» ¹⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu jɛ, pii di yu na Eli, pii bɛ di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu, nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» ¹⁶ A Simɔ Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu jɛ, wee wemu wu jɛ Saan, na nɔhɔ pye Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kile jii wo wu wo Ja we.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu jɛ duba pya, bani wemu w'a we can we shɛ mu na ge, weefɔɔ jɛ Adama pya we. Ga nɛ To Kile wemu wu jɛ fugba wu ni ge, wee w'a wu shɛ mu na. ¹⁸ N'a da li shɛ ma na jo Pyɛɛri ma jɛ, lee kɔri jɛ faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerenɛ kee faaga ki na. Adesi gburaya da já wu yerenɛ we. ¹⁹ N'a da ba

fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bæeri koro kan jinɛ ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bæeri koro tɔ jinɛ ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.»²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bæ mu na wee wu jɛ Kirisa wu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo

(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jɔ kɔn na yi fiinɛ na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nɛ bu she Zheruzalɛmu ni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu na ba nɛ kanha fo xuuni wà. Pu na ba nɛ gbo, ga nɛ na ba jɛ na foro xu ni na caxhugo caɲa taanri wogo ki na.»²² A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta wɛ! Kile wu ma tanha lee na!»²³ Ga, a Yesu di ŋmahana jɛri na Pyɛeri pye: «Toro laha na tãan, mu Shitaanni we! Nɛ jɔnɔ mu wa zhaa da gyɛgi mɛ, bani mu fungɔngɔ jɛ Kile keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo tãan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɔɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a

bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na.²⁶ Li na ba jaha jɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ bæeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? Yaaga keke sipya di da ba já daga wu munaa jɔnɔ wolo wɛ?²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekɛɛ pu ni, wu To wu nɔɔrɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bæeri nigin nigin saraa na bæ ni pu kapyegɛɛ ni.²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu jaha tapaga ni ba saan jɛ-ɛ wɛ.»

17

Yesu jɛwiine l'a jɛri
(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni.² A Yesu jɛwiine l'i she jɛri pu jii na. A wu jaha k'i ganha na jí ba caɲa jɛ wɛ, a wu fàya yi bæ di fiinɛ ba kpɛngɛ jɛ wɛ.³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ja pee na yu ni Yesu ni.⁴ Lee na a Pyɛeri di Yesu pye: «Kafɔɔ wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yereɲɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.»⁵ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahaɲa ka di jí jí na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee jahaɲa ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo

xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!»
 6 Ba kalaapiire t'a peejomɔ pu logo wε, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu jahaya ye buri jinε na. 7 A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wε! Yi yiri!» 8 A p'i pu jahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii ja nige wε, fo Yesu ye.

9 Ba p'a diri faaboboŋɔ ki na wε, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a ja ge, yi ganha bu lee jaha jo sipya wa shishiin bε mu wε, fo Sipya Ja wu ba jε na foro xu ni tuun wemu ni.» 10 Lee kadugo taan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni jaha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fεnhε pa wε?» 11 A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bεeri gbegelevonɔ gbegele. 12 Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cε wε, na wu pye pu jidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bε kanha.»

13 Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cε na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge

(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

14 Ba p'a pa jε sipyiire ti ni wε, a n'a wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fεε ni, 15 na jo: «Kafɔɔ, juuŋɔ jaari na ja wu na, bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tεεgeε kii ni juuŋɔ ki ma wu shan na ni, kelee lohɔ ni. 16 Nε

pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya j'a wu cuuŋɔ wε.» 17 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jε sipyikuuyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekε wε? Nε na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma pya wu ni naha!» 18 A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juuŋɔ lee taapile li ni. 19 A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na wεe di ya j'a we jina we kɔri yeege pya wu ni-i wε?» 20 A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cεrε toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xɔ pεεrε ni, yee bi da yi jo ke faaboboŋɔ ke mu na ki yiri naha, k'i she mε, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee j'a wε. [21 Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan wε, fo suun ni Kile-jεrεgeε.]»

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo sanha

(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

22 Caŋa ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. 23 Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo caŋa taanri wogo, wu na ba jε sanha.» A kalaapiire ti jahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyεeri bε ya saraa katahanɔa ki wo wari wu ni

24 Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ Kapεrinomɔ kulo li ni wε, a Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki wo wari wu

shovεε p'i fulo Pyεeri na, na wu pye: «Yee wo karamogɔ wu ya gaan Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i gε?» ²⁵ A Pyεeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyεeri ya jε puga ki ni wε, a Yesu di fεnhε jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyεeri, mu funɔɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa pεrεmε, kelee katahanɔaa ki wo wari wu kaan ke konɔ ke wo saannaa pu mu wε? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A Pyεeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɔɔ ni, ma cε kantiinlεε ninε wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee bε na, kɔnhɔ wu ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na wε, she ηmehεnε la wá gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma ηmehεnε li lɔ ge, m'a wee jɔ mugi. Ma na wari tuunɔ ka ta wà, m'a she kee kan nε ni mu wo munahaa ki pεrεmε.»

18

Weke w'i jε nahagbaa fɔɔ wε?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu jε pu bεeri wo nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni wε?» ² A Yesu di nɔhɔcεεrε la yiri, na lee yereηε pu ninε ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya jεri ba nɔhɔpiire jε-ε wε, yee da ga ba jε fugba saanra ti ni bada wε. ⁴ Sipya wemu w'a wuyε tirige na pye ba le nɔhɔcεεrε le jε-ε ge, weefɔɔ wu jε pusamaa bεeri wo

nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcεεrε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni.

W'à wùye kaseri jugyεεgi keree na
(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nɔhɔpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipya w'a le la jɔnɔ kyεεgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ nɔhɔdaan. ⁷ Bɔɔngɔ ki wa konɔ wogo sipyii pu wo jugyεεgere ti wuu na. Nugyεεgere kunni da ga já bye pyebaa wε. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevεε pu wogo. ⁸ Ma keηε kelee ma tɔɔgɔ bi jε kaɔnɔɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keηε nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na jε Alijinε ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔyɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni. ⁹ Ma jii bi jε kaɔnɔɔ di ma le jurumu ni, li wehεle wolo, m'a li wá. Ma jii nigin wo na jε Alijinε ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma jii shuun wo wu wá Jahanεmε na ki ni.

Yesu ya talenε la jo dubyapεengε shizhaa na
(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yiyε kaseri dε! Yi ganha bu da le nɔhɔcεεrε le la shishiin cεrεηε wε. N'a da yi jo yi mu jo pu mεlεkεε pu niyereye yi wa tuun bεeri ni nε To wu nahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

12 «Dii yee di wa li wii wε? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu samaa yaha wà faabobonɔ ki na, na she we wu nigin wu sha wε? 13 N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funɔ taan fo xuuni wu ja wu wuu na na toro pusamaa kelee gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu taan, pee piimu pu je pu ya piin wε ge. 14 Mu li wa. Yee fugba To wu be jidaan je le nɔhɔεεε le la li piin wε.

W'à yaa na yafani wùye mu

15 «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu yiye shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiye sipyii. 16 Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wε. M'a shen nigin kelee sheen shuun wa fara yiye na, kɔnhɔ jomɔ pu beeri di she bye seereεε shuun kelee seereεε taanri jii na. 17 Wu bu she li she wu da pee be woyo yi logo wε, m'a she yi naha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu be woyo yi logo wε, m'a wu jate ba Kile-εεbaama je wε, kelee ba fanhafεε wari shɔvɔ wa je wε. 18 Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu beeri she ninε ke na, Kile be na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu beeri na ninε ke na, Kile be na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. 19 N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu be kaa beeri na naha ninε

ke na, na lee jeeri ne fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. 20 Bani sheen shuun taanri bu she puye pinne ta xuu beeri ni ne mege na, ne wa pu ninε ni.»

Tehe ne je yafa na sipya ni wu sipyii te ni we

21 Wee tuun wu ni a Pyeeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, ne ceborona ba kakuunɔɔ pyi ne na tuun beeri ni, ne yaa na yafani wu mu fo na she nɔ tɔɔnii juu na wε? Fo tɔɔnii gbarashuun gε?» 22 A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔnii gbarashuun wε de, ga fo tɔɔnii gbarashuun yahajaa kelee gbarashuun (70). 23 Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree naha wolo ni wu kapyebyii pu ni. 24 Ba w'a li jɔ kɔn wε, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo nijehemεε foo li bye wee na. 25 Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wε. A saan wu jo na pu pu pere taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu kenε yanmuyɔ yi beeri. 26 A wee kapyebye wu she nuguro sin wu kafɔɔ wu fee ni, na wu jeeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo tɔ ma mu.» 27 A wu jinaara di je wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu be sanha foo li beeri na.

28 «Ba wee kapyebye w'a foro wà wε, a wu ni wu kapyebye-nii wa di jiri. Wu wari dejeε xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebye-nii we na. A wu wee co, na wu katige ηmɔhəri,

na jo: «Na foo li tɔ!»²⁹ A wu kapyebyeyii wu nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu kemɛ jɛɛri na: «Ma luu li gbo na tɔan, n'a da ba ma wari wu bɛɛri foo tɔ ma mu.»³⁰ Ga wu ya sɔɔ wɛ, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ.³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ja wɛ, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i shɛ yi bɛɛri jaha jo pu kafɔɔ wu mu.³² Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyeyee wu yiri na wu pye: «Kapyeyee niguumɔ mu jɛ! Nɛ mu wo foo li bɛɛri yaha mu na, bani mu ya nɛ jɛɛri saama na.»³³ Ta mu bɛ bi yaa na jɔnɔ jaari ma kapyebyeyii wu na ba nɛ li pye mu na-ɛ wɛ?»³⁴ A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba shɛ foo li saraa na xɔ tuun wemu ni.³⁵ Mu li wa yee bɛ mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔɔ pu bɛɛri na wɛ, lee pyegana le na nɛ wo fugba To wu bɛ wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔɔ shizhaa na ge

(Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiire ti mu wɛ, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri.² A sipyiɛhemɛɛ di daha wu fɛni wà. A wu pu yama fɛɛ pu cuɔnɔ.

³ A Farizhɛɛn pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu pɛri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kapɔnɔ bɛɛri na ya?»⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na: «Fo kɔnɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, kɔnɔ ki yaavɔɔ w'a pu yàa ná ni cee.»⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»⁶ Lee funɔ ni, pu jɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.»⁷ Ga Farizhɛɛn p'i wu pye: «Wee tuun wu ni jaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fɛnhɛ gbaxɔɔɔ sɛmɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha wɛ?»⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wɛ.»⁹ Nɛ kunnɔ w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔɔɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wɛ, ná wu bu wu yaha, na watii lenɛ, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi jɛ ná wo tayerege wu ni wu shɔ tɛ ni, wee tuun wu ni na mɛhɛ pye wà cee baa, lee ya pɔɔ.»¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se jɛ sipyii bɛɛri ni wɛ, fo piimu yɛ mu Kile ya wu se kan ge.»¹² Kapɔnɔ ya jɛ wà yemu ya ná jaha kɔɔn wu da cee lenɛ-

* 19:4 Zhenezi 1:27

* 19:5 Zhenezi 2:24

* 19:7 Duterɛnɔmɛ 24:1-4

ε ge. Pii ya seni pu jε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bε di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee leñε baa ge, wu pye cee leñε baa.»

Yesu ya duba nõhõpiire ta mu
(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nõhõpiire ta ni, kõnhõ wu wu keye taha ti na wu Kile jεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni. ¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nõhõpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kõn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε fugba saanra te.» ¹⁵ A wu wu keye taha tee nõhõpiire ti na. Ba w'a xõ wε, na yiri wà na kari.

Naafuugbõ fõ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni
(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamõgõ, kasaana leke tuugo ne d'a yaa na pye kõnhõ di ba jii sicuumõ nixhõbaama ta wε?» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin ye pe w'a jõ. Ma funjõ bi jε m'a jii sicuumõ ta, ta saliya wu jomεhεε ki koo jaari.» ¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu dõdõrõ pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii

na wε! ¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pεε! Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε!»* ²⁰ A wee levõ wu jo: «Nε kii bεeri koro jaari. Leke d'a fõ sanha wε?» ²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funjõ bi jε m'a fa, she ma kenε yanmuyõ yi pεε, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na feni.» ²² Ga ba levõ w'a yee logo wε, na jaha tanha na gaaji, bani naafuugbõ wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbõ fõ jeme p'a pen fugba saanra ti ni. ²⁴ N'a da ye bε jo yi mu sanha jo jõhõjõ jeme ya taan museni wii ni na toro naafuugbõ fõ jé na Kile wo saanra ti ni.» ²⁵ Kalaapiire t'a pee jomõ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shõ wε?» ²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wε, ga kaa la shishiin ya Kile jani wε.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pyeri di jomõ pu lõ, na jo: «Li wii, wée ya kahari yanmuyõ bεeri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wée shizhaa na wε?» ²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nõrõ wuu li ni, kõjõ nivõjõ ki ni tuun wemu ni, yee bε na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na ki-iri kõn Izirayeli gbaweye ke ni

* 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

shuun wu na. ²⁹ Sipyawemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceborona-maa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne wuu na ge, weefoo na ba yee yahaŋaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta jii sicuumo nixhobaama pu be ni. ³⁰ Ga jahagbaa wuu nijehemee na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemee na bye jahagbaa wuu.»

20

Erezen tege kafoo ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kereye foo wa ya soo foro jisooŋo ka taan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erezen tege ni. ² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deŋe nigin na, wa beeri wo caŋa jii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tege ki ni. ³ A caŋa k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpeenge ki na, p'i bi la pyi we. ⁴ A wu pu pye: «Yi be pu she caŋa jii li pye na erezen tege ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.» ⁵ A pee di gari tiire tege ki ni. A caŋa k'i ba no niŋe niŋe ni, a tege ki foo wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be lo lee logana li na. Na ba foro sanha yakooŋo caŋa ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be lo lee logana li na. ⁶ A wu ba guri

foro sanha yakooŋo ki be ni, na pii be niyereye ta kpeenge ki na, pu be di je la ni we. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caŋa jii li beeri pye lapye baa we?» ⁷ A pee di wu pye: «Sipyawashishiin ya ta wee sha wu wo labye na nijaa we.» A wu pu pye: «Yi be pu she na kereye yi ni.»

⁸ «Ba caŋa k'a pa xho baari wu tigiduun na no we, a tege ki kafoo w'i wu kanahashoonrimo wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li no kon kurogo wuu pu na, na se jaha wuu pu mu.» ⁹ Piimu p'a pu wo labye wu no kon yakooŋo ki ni ge, a pee di fenhe fulo, a pu beeri di wari deŋe nigin nigin ta. ¹⁰ Ba l'a pa no nizhiilee pu na we, a pee di ganha na giin na pee wo wu na jehhe wari deŋe nigin nigin na. Ga, a p'i wari deŋe nigin nigin kan pu be mu. ¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu we, a p'i ganha na tege ki foo wu yooŋo puye taan, na yu: ¹² «Pii p'a no kurogo ki na ge, leeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di dere wee wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wee piimu p'a caŋa jii li beeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke beeri lo ge.» ¹³ Ga, a tege ki kafoo wu shen nigin wa pye pu ni: «Najii, ne ta to mu na we! Ta wari deŋe nigin na be ne ni mu ya be mu wo caŋa jii li saraa we?» ¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lo, ma da gaanji. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninumo kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa

tεε ki ni kurogo ge. ¹⁵ Lemu bu nε taan, ta lee bε nε yaa na pye ni na wo wari wu ni wε? Kelee ta nε wo saama pu nεpεen yεrε l'a jε ma ni?» ¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu nε kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye nahagbaa wuu. Piimu pu nε nahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu nε wu jo sanha

(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaanji Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kε ni shuun wu yε yiri, na pu pye: ¹⁸ «Wù wii gaanji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyaa Ja wu le wà saraya naha shōonrivεε nūnɔfεε ni saliya karamɔgɔɔ pu kenε ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹ P'a wu le shi watii kenε ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔɔ ni, na wu kori tige na. Cana taanri wogo ki na w'a nε na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fεrε shaa Yesu mu
(Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fεε ni, na wu nεri, na wu nɔ wee na. ²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wε?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo shuun we di diin ma taan. Nigin wa di diin ma kanige cε, wa di diin ma

kamεnε cε.» ²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa nεri ge, yee wa li cε wε. Kanhama cεεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wèe na já gba li ni.» ²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba nε wo cεεgbuu li ni. Ga na tiin nε kanige cε, kelee nε kamεnε cε, nε nε yee tatiinye yi kanvɔɔ wε. Piimu kaa na nε To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire kε wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu taan. ²⁵ A Yesu di pu bεri yiri, na jo: «Yee ya li cε na shi wemu nε Yawutuu wε, wee shi wu wo nūnɔfεε p'a pu nūnɔfεεrε pyi wu na. Pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha shεε wu na. ²⁶ Ga li da ba bye mu yee tε ni wε. Yee wa funnɔ bi nε wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyebye. ²⁷ Yee wa funnɔ bi nε wu bye nahagbaa fɔɔ, weefɔɔ wu pye pusamaa wo bulo. ²⁸ Mu li wa, Sipyaa Ja wu bε ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipyinehemεε wo nūwuuro saraa.»

Yesu ya fyenmεε shuun wa cuunɔ

(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wε, a sipyinehemεε di daha Yesu feni. ³⁰ Lee bi fyenmεε shuun wa nidεenge ta koo li nɔ na. Ba pee ya

logo na Yesu w'a doroo we, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲɲɔ ɲaari wù na!» ³¹ Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyɛ na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲɲɔ ɲaari wù na!» ³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nɛ di lekɛ pye yi mu wɛ?» ³³ A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da ɲaa.» ³⁴ A pu ɲiɲaara di jé Yesu ni, a wu gbɔn pu ɲi ki na. A p'i ɲɔ kɔn na ɲaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu fɛni.

21

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tɛɲɛ Zheruzalɛmu na wɛ, a p'i nɔ Betɛfajɛ shizhaa, Oliviyɛ faabobɔɲɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi shɛ yi ɲahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yɛ, yi na kafazhɔ wa nibɔɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha! ³ Sipyaa wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi ɲɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» ⁴ Lee ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee ɲɔ di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:

«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.

W'a wuyɛ tirige,

na dugi tiin kafabige na,

kafazhɔ wa wo pya.»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na shɛ li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. ⁷ A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. ⁸ A sipyiɲɛhɛmɛɛ di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bɛ di weburiye kɔn, na yee pii koo li ni. ⁹ Ba p'a gaanɲi wɛ, piimu pu ɲɛ Yesu ɲahagbaa na, ni piimu pu ɲɛ wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔɲɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!

Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛge na ge,

wee ɲɛ duba pya!

Masɔɲɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni wɛ, a tunmɔ p'i kulo li bɛɛri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» ¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu ɲɛ wii, Galile Nazareti shɛn we.»

Yesu ya Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹² A Yesu di jé Kile-pɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bɛɛri kɔri yegee. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegebe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatiinyɛ yi ɲɛri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

* **21:5 Siyɔn poro:** Wee ɲɛ Zheruzalɛmu shɛn pee.

* **21:5 Zakari 9:9**

* **21:9**

«Pu na ba ne puga ki pyi Kile-
neεεε puga.»* Ga yee kunni
ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyεnmεε ni losixuyo fεε
pii di fulo Yesu na Kile-pεεηε
pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee
cuunɔ. ¹⁵ Yesu ya kakanhanɔ
kiimu pye ge, ba saraya naha
shɔɔnriβεε ηunɔfεε ni saliya
karamɔgɔlɔɔ p'a kee na we,
na nɔhɔpiire ti be naa ti na
xhuulo na yu: «Masɔnɔ k'a byi
Dawuda Ja wu mu we!» A pu
logoo di yiri. ¹⁶ Wee tuun wu
ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa
yu me ge, ta mu wa yi nuri
me?» A Yesu di pu pye: «Uun!
Ta yee be sanha li kalaa Kile
Kafila wu ni we? Na:

«Mu ya ma masɔnɔ pye k'a
foro
nɔhɔpiire ni pubinnεε
ηɔyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo we, na foro
kulo li ni, na pu yaha wà, na
gari na she shɔn Betani kulo li
ni.

Yesu ya nitoodige ka lanji
(Marika 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ayiwa, jimuguro ti
jimsɔɔgɔ ki na, Yesu na kuri na
ma Zheruzalεmu ni, a xuugo
di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka
na koo li ηɔ na, na fulo kee
na. Ga wu ya yafiin be na
ki na weye ye kadugo na we.
Ayiwa, a wu kee nitoodige ki
pye: «Mu da ga yasεye pye
nige bada we!» Taapile ni a
kee nitoronɔ k'i waha. ²⁰ Ba
kalaapiire t'a lee na we, a lee
di bye pu mu kakanhana fo
xuuni. A p'i Yesu yege na:
«A ke nitoronɔ ke di bye dii

na waha me taapile ni we?»
²¹ A Yesu di pu pye: «Can na
n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu
bye yee mu, nakaara bye t'i ηε
yee zɔlɔɔ pu ni bada we, lemu
ne pye ke nitoodige ke na ge,
yee da ba da lee ye na-ε de!
Ga yee na ba ke faabobonɔ ke
pye: «Yiri laha naha, m'a she
mayε wá suumɔ lɔhɔ ni.» Lee
na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo
beeri ηεeri ni n'a daa ni, yi na
kee ta.»

*Mii Yesu wo sefεεε ti d'a
yiri we?*

(Marika 11:27-33; Luka
20:1-8)

²³ Ayiwa, a Yesu di she jé
Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na
sipyii pu ηɔ kɔn na galaa.
Na wu yaha wu na wee
kalaa wu kaan, a saraya naha
shɔɔnriβεε ηunɔfεε ni nɔhɔlee
p'i fulo wu na, na wu yege na:
«Sefεεε teke gbɔɔrɔ ni mu wa
kii keree kii pyi we? Jɔgɔ w'a
kee fanha ki kan mu mu we?»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a
da yee yege kaa nigin na. Yi
bu na ηɔ shɔ, wee tuun wu ni,
sefεεε temu gbɔɔrɔ ni ne be
ya kii keree kii pyi ge, ne be
na tee jo yi mu. ²⁵ Jɔgɔ wu d'a
Yohana tun na w'a batizeli
pyi we? Kile laa sipyii?» A p'i
puyε pye: «Wù bu jo: «Kile w'a
wu tun», wu na jo: «Wee tuun
wu ni naha na yee di ya ta
dà wu na-ε we?» ²⁶ Ga wù bu
nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun»,
sipyiiire ti na lemu pye wù
na ge, lee wo fyaara wa wù
ni, bani sipyiiire ti beeri wa
Yohana wii Kile tudunmɔ.»
²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe

* 21:16 Zaburuu 8:3

ya ce we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefeere temu gbɔɔɔ ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Yesu ya talene la jo jalaa shuun wa shizhaa na

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kɔɔn yiye funyɔ ni kii keree kii shizhaa na we? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she niɔna wo cana nii li wo labye wu pye na ezezen tege ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Ne se wà we.» Ga ba jere ya pye we, yemu w'a jo ge, a yee wo daajenje di je wu ni. A wu gari tege ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuyɔ jo ja shuun wo wu be mu. A wee di wu pye: «Uun, ne na zhe.» Ga na dere pye wu ya she we. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tofɔɔ wu jidaan pye we?» A p'i jo: «Jashiime we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafee wari shɔvee ni navarashaa pu na ba je yee naha na Kile wo saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na we. Ga, a fanhafee wari shɔvee ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee be na, ga lee be na yee ya ta daajenje jo yi guri dà wu na we.»

Ezezen faapyii niguumɔɔ pu wo talene le
(*Marika 12:1-12; Luka 20:9-19*)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talene le be logo:

kereye fɔɔ wa w'a bi ezezen tege ka shan, na ki maha ni kasɔɔɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye ezezen wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ezezen tiire tege ki kaa le ezezen faapyii pii kenje ni, na gari fiige katii ni. ³⁴ Ba ezezen wu leduun ya pa derenje we, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ezezen faapyii pu mu, na pu she ezezen nile wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ezezen wu kafɔɔ wu kapyebyii pii be tun piimu ya nehe nizhiilee pu na ge. A p'i pee be pye ba p'a nizhiilee pu pye we. ³⁷ Lee beeri kadugo taan, a tege ki kafɔɔ w'i wuye pyaa ja tun kari, na jo: «Ne ja we kunni, pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.» ³⁸ Ga ba ezezen faapyii pu nii ya taha ezezen wu kafɔɔ wu ja wu na we, a p'i puye pye: «Cen wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wu wu gbo, cen wu na bye wu wo.» ³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni ezezen tege ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ezezen tege ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba leke pye pii ezezen faapyii pii na we?» ⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na ezezen tege ki kaa le piitiilee kenje ni, piimu na da ezezen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya

le kalaa Kilε Kafila wu ni wε?
Na:

«Puyirilee p'a faakagerenε
kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunηmii li
faakagerenε ki nijenε ke.
Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye
kakanhana li wa lii wù
naha tàan.»*

⁴³ A Yesu di jo sanha na:
«N'a da yi jo yi mu jo lee l'a
Kilε saanra ti pye ti na da
ba shɔ yee na, na ti kan shi
watii mu, wemu na ba nagoo
pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee
kagerenε ke ηunɔ ni, weefɔɔ
na gεgi gεgi. Kee kagerenε ki
shiin bu do sipya bεeri ηunɔ
ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»

⁴⁵ Ba saraya naha
shɔɔnrivεε ηunɔfεε ni
Farizhεen p'a Yesu talenε li
logo wε, a p'i li cε na pee kaa
w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha
na cogana shaa wu na, ga, a
p'i fya sipyiire ti na. Bani pee
bi Yesu wii Kilε tudunmɔ.

22

*Cekaanra ligbɔhɔ ki wo
talenε le*

(Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenε la
be jo sanha sipyiire ti mu na:
² «Fugba saanra t'a foro kaa
lemu feni ge, lee li wa mε:
Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele
wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii
piimu yiri cekaanra ti ni ge,
a wu wu kapyebyii pu tun
she pee yiri yalige ki na. Ga
pu ya sɔɔ na pa wε. ⁴ A wu
kapyebyii piitiilee yaha kari,

na pee pu she pu pye: «Nε
na yalige ki gbegele xɔ nimε.
Nε na sinmε niyye ye, ni na
sinmε yapɔrɔyɔ yi gbo, keree
ki bεeri ya gbegele xɔ. Yi
pa cekaanra ti lige ki feni.»

⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee
la shishiin wii kaa wε. A
pu bεeri di gari pu nibyegee
feni. Wa ya kari wu kerεye
ni, a wa di gari wu kegaanɔ
tapyege ni. ⁶ A pusamaa di
saan wu kapyebyii pu co, na
pu kanha fo xuuni, na pu gbo.

⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i
wu sɔrɔsɔsɔ yaha kari p'a she
pee sipyigbuu pu gbo, na pu
kulo li sɔrogo. ⁸ Lee kadugo
na a wu wu kapyebyii pu pye:
«Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni
ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu
p'a fenhε yiri ki na ge, pee
niηε wa nige ki ni wε. ⁹ Yi
she kodoroyo yi ni, yi bu she
sipyii piimu bεeri ta wà, y'i
ba ni pee bεeri ni lige ki kaa
na.» ¹⁰ A kapyebyii p'i gari
kakuutoroyo yi ni. Sipyii pi-
imu bεeri p'a she da wà ge,
nizaamaa fara niguumɔɔ na,
a p'i ba pee bεeri pinne fo
cekaanra ti puga k'a ni lili pu
na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé,
na lili pu wii, na ná wa ta
pu ni, wemu ya ta cekaanra
fàya yi le wε. ¹² A wu jo:
«Najii, dii mu d'a pye na jé
naha cekaanra fàya yi ba wε?»
Nɔshɔɔrɔ ya ta wee ná wu
mu wε. ¹³ Wee tuun wu ni
a saan wu wu kapyebyii pu
pye: «Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu
keye yi pɔ! Yi wu wà kpεengε
ki na nibiige ki ni! Mεsuu

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

ni gankunnɔ na ba bye wá.»
 14 Bani sipyijehemεε kunni
 pu wa yiri, ga piimu jaha k'a
 bulo ge, pee ya jehε wε.»

*P'a Yesu yege munaa
 perεmε keree na*

*(Marika 12:13-17; Luka
 20:20-26)*

15 Lee kadugo na a
 Farizheen p'i she puyε ja, na
 p'i Yesu sha peri, p'i wu co
 wuyε pyaa wo jɔ jomɔ feni.
 16 A p'i pu wo kalaapiire ta
 ni Herodi wo sipyii pii tun na
 pu she Yesu pye: «Karamɔgɔ,
 wée ya li cε na jo can fɔɔ mu
 jε. M'a sipyii pu fiinjε na
 galaa bε Kile koro li ni. Mu
 ya fyagi sipya wa shishiin na
 wε, bani sipyii pu bεeri pu jε
 nigin mu mu. 17 Ayiwa mu wo
 fungɔngɔ di wa kekε le kaa le
 ni wε? L'a saha p'a munaa
 perεmε kaan Oromε saannaa
 Sezari mu laa, li ya saha wε?»
 18 Yesu bi pu funguunɔ ki cε, a
 wu pu pye: «Yee shuun shuun
 juu piiri, jaha na y'i na jɔ
 yegee wε? 19 Wari wemu ni
 y'a munaa perεmε pu saraa
 ge, yi wu tuunɔ la she na na.»
 A p'i wari deje nigin wa she
 wu na. 20 A Yesu di pu pye:
 «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu
 wa we na wε?» 21 A p'i jo:
 «Oromε saannaa Sezari.» Wee
 tuun wu ni a Yesu di pu pye:
 «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari
 mu, yi da Kile bε wuu li kaan
 Kile bε mu.» 22 Ba p'a tee
 jɔshɔɔɔ ti logo wε, a lee di
 pu jaha wɔ fɔ xuuni. A p'i wu
 yaha wà, na gari.

*Sadushεen p'a Yesu yege
 xujene li keree na*

*(Marika 12:18-27; Luka
 20:27-40)*

23 Ayiwa kee canunɔ ke, a
 Sadushεen pii bε di ba she
 Yesu yiri. Pee bi yu na xujene
 da ba bye jiga na wε. A
 p'i Yesu pye: 24 «Karamɔgɔ,
 Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na
 ná wa bu xhu, na ta wu ya
 pya ta wε, na wu ceborona
 wu wee naxhugoshɔ wu lɔ,
 kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha
 wee ná wu nixhugo ki mu.
 25 Lee ya bi ceboronamaa
 gbarashuun wa ta wée mu
 naha. A nizhiimε wu cee
 leje, na xhu pya ta baa. A
 cee wu gan wu cuun wu mu,
 wee jε ceborona shuun wo
 we. 26 A l'i bye mu ceborona
 shuun wo we, ni taanri wo
 wu bε shizhaa na fo na she
 pu gbarashuun wu bεeri xɔ.
 27 Lee kadugo na a cee wu bε
 di xhu. 28 Wee tuun wu ni
 xuu pu capenje ke, wee cee w'i
 da ba bye shen nigin weke wo
 pii cebooloo gbarashuun we
 ni wε? Bani pu bεeri ya wu
 leje toro.» 29 A Yesu di pu pye:
 «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile
 Kafila wu ni ge, yee wa lee
 cε wε, y'i wa Kile wo sefεere
 ti bε cε wε. 30 Xuu pu capenje,
 sipyii wa da cèe leje, kelee na
 gbaya je wε. Ga pu bεeri na ba
 bye ba fugba melekekε jε wε.
 31 Kile ya yemu jo xujene li
 shizhaa na ge, ta yee ya yee
 kalaa wε? W'a jo: 32 «Nε jε
 Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga
 wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»
 Kile jε xuu wo Kile wε, wyii

wo Kile wu jε wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo wε, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kile wo saliya jomεheε ki beeri wo nigbɔɔ le

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ba Farizheεn p'a logo na Yesu ya fehene wá Sadushεen pu na wε, a pee di guri shee puyε pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa jε pu ni, wee bye saliya karamɔgɔ. Wee funjɔ ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamɔgɔ, jomεε leke li d'a pele saliya wu jomεheε ki beeri ni wε?» ³⁷ A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri.»* ³⁸ Lee li wa saliya wu jomεheε ki beeri nizhiine, na jε ki beeri nigbɔɔ be sanha. ³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa mε. «Ma sipyini wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.»* ⁴⁰ Saliya wu jomεheε ki beeri, ni Kile tudunmɔɔ pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii jomεheε shuun we ni.»

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja yε nigin wε

(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Na Farizheεn pu nib-inneyε ta, a Yesu di pu pye: ⁴² «Leke yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔvɔɔ wu shizhaa na wε? Jɔgɔ wo ja wu jε wii wε?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu jε wii.» ⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni jaha

na Dawuda di wu pyi Kafɔɔ, Fεfεεε Munaa fanha ni wε? Bani Dawuda ya jo:

⁴⁴ «Kafɔɔ Kile ya yi jo nε Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

fo di ba ma peen pu tirige na pa le ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»*

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja yε nigin wε?»

⁴⁶ Wa shishiin ya já Yesu jɔ shɔ pu ni, ali ni jɔjii nigin be ni wε. Na co kee canja ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawu-tuu jahagbaa fεε pu kaa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye: ² «Saliya karamɔgɔɔ ni Farizheεn pu wo nibyii li jε na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. ³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu beeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jomεε co, na ganha na kee beeri pyi! Ga keree kiimu puyε pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni wε, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyε pyaa ki ya wee koo jaari wε. ⁴ Pu ma tuguro nigbɔɔɔ pɔ na taha sipyii juyɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti lɔveε tege p'i ti tugo wε. ⁵ P'a pu kapyeege ki beeri pyi

* 22:37 Dutεrenɔmε 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

* 22:44 Zaburuu 110:1

kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semɛɛ pee, ni pu kabogoo ki wo semɛɛ pu pelegi. Na pu fadeye nɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni. ⁶ Yalicenɛɛ wo tati-inceye, ni Kile-peɛɛɛ piyeyɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ y'a dan pu ni. ⁷ Sipyii na pu shaari pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na, na pu pyi: «Karamɔgɔlɔɔ», lee be l'a dan pu ni xuuni. ⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamɔgɔlɔɔ» wɛ. Bani Karamɔgɔ nigin pe ye wu jɛ yee mu. Yee beɛri pu jɛ cebooloo. ⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jɛɛ ke na yi to wɛ. Bani To nigin pe ye wu jɛ yee mu. Wee jɛ fugba we ni. ¹⁰ Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi jɛɛ wɛ. Bani Nɔɔfɔɔ nigin pe ye wu jɛ yee mu. Wee jɛ Shɔvɔɔ we. ¹¹ Wemu wu jɛ sipyigbɔ yi beɛri tɛ ni ge, wee wu pye yi beɛri wo kapyebye. ¹² Sipya wemu w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu jaagi

(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa naha na. Yiyɛ pyaa ki wa jin ti ni wɛ, piimu p'a giin p'i jɛ ge, a y'i ganha na pee be naha kɔɔn.

[¹⁴ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa naxhugoshaa keɛɛ yanmuyɔ beɛri nɔmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛɛɛ na, kɔnhɔ y'i yiyɛ pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa jɛɛ ke jaari, na suumɔ lɔhɔ ke be jaari, kɔnhɔ yi sii shɛn nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee jɛ wɛ. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanɛɛ ni tɔɔnii shuun na toro yiyɛ pyaa ki tɔan.

¹⁶ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyɛnmɛɛ piimu pu jɛ fyɛnmɛɛ kagaancomɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kɔa Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jatɛni.

¹⁷ Fungɔnyɔ baa fɛɛ fyɛnmɛɛ yee jɛ. Kɛkɛ ki d'a ye kɛkɛ na ye shuun we ni wɛ? Sanni we laa, kelee Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fɛɛfɛɛ ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatɛni. ¹⁹ Fyɛnmɛɛ yee jɛ. Kɛkɛ ki d'a ye kɛkɛ na

wε? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fεεfεε ge? ²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyɔ yemu bεeri yi jε ki jɔnɔ ni ge, yee bεeri na m'a kàa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki na, Kile-pεεnε pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kàa, wee wemu w'a dɛn ki ni ge. ²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kàa.

²³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεεn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifenhεfenhεre ti jagi wo: nanayi, ni wεyε yemu bεeri y'a leni shiga ni ge. Nɔmεhεε kiimu tayerege k'a pεle saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee jε: tiime, jɔnaara, ni jɔmεε fεεre. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyεnmεε yee jε piimu p'a fyεnmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dεfεε na jɔhɔyɔ juuri.

²⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεεn na! Yee ma cεεgbuugoo ni goleyε kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a jɔ na-gaara yanmuyɔ, ni yi lakuɔnɔ yanmuyɔ na. ²⁶ Farizhen fyεn, fεnhε cεεgbuu le, ni golegε ki funɔɔ ki je, lee bu bye, yi

kaduyo yi bε na bye fεεfεε yi mu.

²⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεεn na! Yee jε ba faya jε wε p'a yemu fiinnε ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a jɔ kpεengε ke na, ga yi funyɔ d'a jɔ xuu kaciiye ni yanmufɔnyɔ tuuyo bεeri na. ²⁸ Mu yee bε jε. Yee ma yiyε pye na tifire fεε yee jε sipyii jaha tãan, ga yee zɔlɔɔ pu d'a jɔ shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

²⁹ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεεn na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na jɔgi. Piimu p'a Kile jɔmεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacεnεε ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo cana jii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tεgε pu Kile tudunmɔɔ pu gbo wε. ³¹ Lee funɔɔ ni yeeyε pyaa ya li shεε na piimu p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee jε. ³² Ayiwa, yi she jaha na, yi sefεε p'a lemu jɔ kɔn ge, yi lee jɔ fa!

³³ Wɔlɔɔ yee jε, matɔn nagoo. Yee na já pye dii na yiyε tánha Jahanεmε na wε? ³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fεε, ni kalaa fεε tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpɔn ni susɔlɔɔ ni yi Kile-pεεnε piyεyε yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimeε piimu wo shishan p'a wo jɔnε na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi jɔnɔ

ni, na co tiime fεε Abeli* wo shishan pu na, fo na pa nɔ Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fεfεεε xuu wu tε wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te bεeri wo footɔnɔ li kanhama na ba do nijaa wo sipyii pii juɔɔ ni.

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
(Luka 13:34-45)

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a durni ma mu ge, na kagereye taga na pee bε waa na xhuli ge, nε funɔɔ ya pye tεεgεε nijehεηεε ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneε mε wu kapaɔa nɔhɔ ni wε. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wε. ³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεfεεε, ki niwaga. ³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wε, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεgε na ge, wee jε duba pya.»* »

24

Yesu ya Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ja wu jo
(Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ A Yesu di foro Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni na gaanji. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki yereɔgana li sheε wu na, k'a keme yàa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye:

«Yee jii wa yee bεeri ni gε? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka juɔɔ ni wε. Yi bεeri na ba do fεfεεε.»

Keree kiimu na ba byi sani
koɔ ki xɔ ge
(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidεεnge yaha Oliviye faaboboɔ ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu ye na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshεεε temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, koɔ ki taaxɔɔ li bε d'a nɔ ge, m'a tee bε she wu na!» ⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɔgε we! ⁵ Bani sipyii nijehεmεε na ba ma ni nε mεgε ni, na yu: «Nε wu jε Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyijehεmεεε piinɔgε. ⁶ Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegemε keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wε. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jinε ceλεηε na ba byi tεyε ya ni. ⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree juɔkɔɔnrɔ yε, ba cee laa ma yiri mε wε.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kɔ nε mεgε wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyijehεmεεε na

* 23:35 Zhenεzi 4:8-10

* 23:35 2 Canajehεε Jomɔ 24:20-22

* 23:39 Zaburuu

ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nɔhɔ yeri, na puyε kɔ. ¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu niɲehemεε na ba foro yere. Pu na ba sipyiɲehemεε pi-inɲε. ¹² Kakuunɔɔ ki ɲɔ na ba ɲεhe tapyege ni. Lee ma bye kaɲunɔ na sipyiɲehemεε wo taanɲεεge ki cεreɲε. ¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhene na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koɲɔ ke kabaya ye bεeri na, kɔnhɔ shi wu bεeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge

(*Marika 13:14-23; Luka 21:20-24*)

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyεεgi pyevɔɔ* wu ɲa tuun wemu ni Fεfεre xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dapɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi ɲaha ce.) ¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta katanɲa ɲunɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yeɲεye lɔ puga ki ni wε. ¹⁸ Wemu ba da wu keɲεye ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenɲε lɔ wε. ¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɲmaraya fεε wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile ɲεeri kɔnhɔ tee tafere ti caɲa ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadeεnge ni wε. ²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu

tuugo sanha bye ɲa wε, na co koɲɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ niɲaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bε nige bada wε. ²² Kile da bye wu ya ya wolo bε yee caya yi ni wε, sipya wa shishiin bi da ga shɔ wε. Ga sipyii piimu ɲaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!» kelee «Wu we mε.» Yi ganha bu dā yee na wε! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyε pye shɔvεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba ɲaha sheshεere kagbɔhɔɔ ni kakanhanɲaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinɲε. Ali Kile ya sipyii piimu ɲaha bulo ge, nago ba pu da já ba pee bε piinɲε wε, pu bi da ba pee bε piinɲε. ²⁵ Li wii, nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shɔvɔɔ wu ɲε!», yi ganha bu she wà wε. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maanɲa ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dā yee na wε. ²⁷ Kile bu ɲi Kile-nɔhɔ na, kpεεnge ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu bε wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo ɲε ge, wà tobinye ya yiye pinneε.

Sipya Ja pagana

(*Marika 13:24-27; Luka 21:25-28*)

²⁹ «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé caɲa ki ni; yeɲε wa da kpεεnge yeege wε.

* 24:15 Dapɛli 9:27; 11:31; 12:11

Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefere ti na ba jele. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo naha sheshere te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu beeri wu ne jine ke na ge, wu beeri na ba mehe suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni noro nigo ni. ³¹ Maga nigoboh ki me li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu naha bulo ge, wu na ba meleke tun pu pee pinne, na yiri konjo ki kabaya shishere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jo konjo ke kabanja ka na, na se konjo ke kabanja ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshere ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jo kon na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nagoo pyeduun w'a tene. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a tene na xo, na w'a no xo kujoo li jo na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jii na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri jo na va. ³⁵ Fugba we ni jine ke na ba doro, ga ne jom pe wa da doro bada we.

Kile ye nigin pe w'a taaxoo li tuun ce

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee cana ke ni wee tuun we ce we, ali fugba meleke pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee cana ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo cana jii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabanja k'a da ba bye. ³⁸ Na logboh ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na ce lene, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she no cana kemu Nuxhun ya je kogboh ki ni ge.* ³⁹ Pu ya puye kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logboh ki pye k'a pa, na pu beeri juno tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabanja. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kereye ni, p'a nigin wa lo, na wa yaha wa. ⁴¹ Cee shuun na ba tira tiree, wa na ba lo na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jii na bani cana kemu Kafoo w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga foo da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jii na. Wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soni tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguumo keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye jomee foo fungongo foo wemu wo kafoo w'a wu tene wu puga ki wo kapyebyii pusamaa juno ni,

* 24:38 Zhenzi 7:7

na wu pye na w'a pu yaligee keree naha wo ki tuun ni ge, wee ne jɔgɔ we? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ne duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu tenɛ wu kenɛ yanmuyɔ yi beeri nunɔ ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuunɔ, wu na li kɔn wuyɛ funɔɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a jɔ kɔn na wu kapyebyenii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu ne kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu sonji-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kori, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talene lemu l'a jo dojinɛ pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro dojinɛ pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu nunɔ círi ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungonyɔ baa fee, kaguro wa di ne fungonyɔ fee. ³ A fungonyɔ baa fee p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sinme patii lɔ na taha sokinnaa pu na we. ⁴ A fungonyɔ fee p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sinme patii be lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba we. A nmunumɔ

di pu beeri ta, a pu beeri di nmunɔ. ⁶ A mujuula di ba foro jipinɛ ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!» ⁷ Wee tuun wu ni a dojinɛ pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yà yà. ⁸ A fungonyɔ baa fee p'i fungonyɔ fee pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sinme dooni wa kan wù mu.» ⁹ A fungonyɔ fee p'i pu pye: «Ahayi! Sinme pemu pu ne wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa we. Yi she sinberlee pu mu, y'i she pa shɔ yiyɛ mu!» ¹⁰ A fungonyɔ baa fee p'i gari sinme pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shɔhɔ. ¹¹ Lee kadugo taan a pii pu be di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo ne yee ce we.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha nii na, bani yi wa kee cana ke ni wee tuun we ce we.

Talene lemu l'a jo na naha tii wari kegaanɔ pyevee pu na ge

(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa feni wee wemu ya gaanji kulo ni ge. A w'i wu kapye-byii pu yiri, na wu kenɛ yara li kaa le pu kenɛ ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee

wari we ya kan pu mu na saha ni pu beeri nigin nigin wu wo sefeere jɔŋɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanja jɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu be di kegaanja pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu she wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu ŋmɔhɔ wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba we, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu be ni na jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔɔ wu wu pye: «L'a jɔ kapyebye nizaama jɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye jɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛne ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma kenɛ ni. Pa wù binne funɔɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔɔ wu jo: «L'a jɔ, kapyebye nizaama jɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye jɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛne ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma kenɛ ni. Pa wù binne funɔɔ taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu be di fulo na jo: «Na kafɔɔ, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo

yashi wá we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. ²⁵ Ne fya, na she ma wari wu ŋmɔhɔ jɔŋɛ ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu jɛ. Mu ya li ce na ne ya xuu wemu nugi we, na wà ne na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni ne ta wemu wo yashi wa-ε ge, ²⁷ go mu bi yaa na she na wari wu yaha banji na de, kɔnhɔ di ba ba, di she wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan ke fɔɔ wu mu!» ²⁹ La jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jɛhe wu mu. Ga la jɛ wemu mu we, ali nifɛnhɛfɛnhɛne lemu be li jɛ wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpɛɛnge ke na nibiige ki ni! Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni melekeɛ pu beeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni. ³² Shi we beeri na ba binne wu taan. Wu na ba pu waa na laha pu ye na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha me pu ye na we. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige ce, na sikaa pu yaha wu kamene ce.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige ce wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo kɔŋɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa

jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya nε ta, a yee di nε kan nε li. Waga ya nε ta, a yee di nε kan nε gba. Nε bi bye nabun, a yee di nε tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye nε na, a yee di nε fafunmɔ pu xɔ. Nε bi bye yama fɔɔ, a yee di nε keree yaa. Nε bi bye kaso ni, a yee di she foro nε na. ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jomεε co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekε ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wε? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wε? ³⁸ Tuun wekε ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wε? ³⁹ Tuun wekε ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na she foro ma na wε?» ⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bæeri ni yee ya lee la pye ali nε cebooloo pu bæeri wo nifenhɛfɛnhɛnɛ nigin bε na ge, nε na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamεnε cε wuu pu pye: «Yi laha na tãan, yee lanji fεε pi-iri! Yi she nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mεlεkεε pu kaa na ge. ⁴² Bani xuugo bi bye nε na, yee di ya ta yalige kan nε mu wε. Waga bi bye nε na, yee di ya ta nε kan nε gba wε. ⁴³ Nε bi bye nabun, yee di ya ta nε tirige yi puga wε. Nε bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta nε fafunmɔ pu xɔ wε. Nε yama wo bi bye, nε bi bye

kaso ni, yee di ya ta she foro nε na wε.» ⁴⁴ Ayiwa, pee bε na wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekε ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tεgε-ε wε?» ⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nε cebooloo pu bæeri wo nifenhɛfɛnhɛnɛ nigin bε na wε, yee ya ta li pye nε na wε.» ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jii sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu jujɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na

(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu bæeri jo xɔ sipyiiire ti mu wε, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li cε na cabyaa shuun tε ni Nuwuuro ti wo Kalenε l'a da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε jujɔfεε ni Yawutuu nɔhɔlεε p'i she puyε pinne Kayifε kaban, wee jε saraya jaha shɔɔnrivεε wo jujɔfɔgbɔ we. ⁴ A p'i bε yi na na pu Yesu peelee co ηmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenε li ni wε, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti tε ni wε.»

*Cee wa ya lasikoli wo Yesu
jũᵛᵛ ni*

(*Marika 14:3-9; Yohana
12:1-8*)

⁶ Na Yesu yaha Bētani kulo li ni Simō kaban, togo k'a fenhē wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pēewa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu jũᵛᵛ ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja wē. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo jũᵛᵛ di jē leke wē? ⁹ We lasikoli we bi da já bēē wari ni jēhēmē na, na wee kan funmō fēē mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee cē wē, na jo: «Naha na y'i we cee we zō tēri wē? Go kasaana w'a pye mē nē na. ¹¹ Funmō fēē na da daa yee tē ni tuun bēeri ni, ga nē kunni wa da ba bye yee tē ni tuun bēeri ni wē. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wēri na ceepuuro ti kemē yaha fanja le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bēeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koᵛᵛ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bē na baari wā, na sipyii pu funyō tirige ni wu kaa ni.»

*Zhudasi ya Yesu shaa di le
kenjē ni*

(*Marika 14:10-11; Luka
22:3-6*)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire kē ni shuun wu wa nigin wa, wemu mēge ki bye na Zhuda Isikariyōti ge, a wee di she saraya jaha shōᵛᵛrivēē jũᵛᵛfēē pu mu, ¹⁵ na she pu pye: «Nē bu Yesu le yee kenjē ni, juu yee di da gan nē mu wē?» A p'i warifyēn tuᵛᵛᵛ

kēēē taanri (30) tōrō kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazana shaa wu Yesu le pu kenjē ni.

*P'a Bulooro Nuwuuro ti wo
Kalē li yalige ki li shiizhan*

(*Marika 14:12-21; Luka
22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-
30*)

¹⁷ Shizhēnhēē Baa Buuri wu wo Kalē li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funjō wa wū Nuwuuro ti wo Kalē li yalige ki gbegele xuu wekē ni wē?» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shēn wēfōᵛᵛ pye: «Karamōgō w'a jo na wee wo tuun w'a nō, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalē li yalige ki li.» ¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wē. A p'i Nuwuuro ti wo Kalē li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wō wē, a Yesu ni wu kalaapiire kē ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nē le kenjē ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti jahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bēeri di jō kōn na wu yegee nigin nigin na: «Nē wi ya, Kafōᵛᵛ?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenjē ki le golēge ki ni ni nē ni ge, wee w'a da ba nē le kenjē ni. ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wē. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenjē ni ge, bōᵛᵛgō ki jē weefōᵛᵛ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya

wu se bε wε, lee bi da bɔrɔ wu mu.»²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenε ni ge, a wee bε di wu yege na: «Nε wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Mayε pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fεfεεε yalige ki keree
(*Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25*)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lɔ yi li, nε ceepuuro ti wa te!»²⁷ Lee kadugo na a wu ερεzen lɔhɔ cεεgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi bεeri pu ka gba ke ni,²⁸ nε shishan pu jε pe, Kile wo karijεεε jɔmεε li wo shishan pe. Sipyinjehεmεε wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu.²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ερεzen lɔhɔ ke ka gba nige wε, fo cana kemu n'a da ba ki nivonɔ gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.»³⁰ Ba p'a li xhɔ wε, na Kile masɔnɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyε faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyεeri na ba foro wee kaa tãan

(*Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38*)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bεeri na ba baa na nε ye nigin yaha nijaa wo piige keyε pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nε na ba yatɔnahama wu gbo,

dubyagbaha ki dubyaa pu bεeri na baa caaga.»³² Ga nε ba jε na foro xu ni tuun wemu ni, nε na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»³³ A Pyεeri di jo: «Ali pusamaa bεeri jεhε baa na ma wá, nε wa da ga ma wá bada wε!»³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keyε pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa tãan tɔɔjii taanri.»³⁵ A Pyεeri di wu pye: «Ali li mεhε yaha nε wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan wε.» A kalaapiire tisara bεeri di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kile jεeri Zhetise-manε tiire tεε ki ni

(*Marika 14:32-42; Luka 22:39-46*)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mεε ki jε na Zhetisemanε ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile jεeri meke.»³⁷ A wu gari wà ni Pyεeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu jaha bε tanha.³⁸ A wu pu pye: «Nε zɔ we bεeri w'a tanha fo nε na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!»³⁹ A wu she jaha na jeri, na buri jinε na, na Kile jεeri na: «Na To le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bε na, nε wo jidaan ganha bu bye wε, fo mu wo jidaan.»⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu

* 26:31 Zakari 13:7

ta p'a ηmunɔ. A wu Pyεeri pye: «Yee ya já kori yaha j̄ni na ni ne ni na ali læeri nigin be pye-e ya? ⁴¹ Yi kori yaha j̄ni na! Yi da Kile j̄eri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni we. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛ.» ⁴² A Yesu di laha pu t̄aan tɔɔj̄ii shuun wuu li ni, na she Kile j̄eri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cεεgbuu le sanha da já lii ne na we, fo ne bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo j̄idaan wu pye.» ⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti ȳiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni. ⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu t̄aan sanha, na she Kile j̄eri tɔɔj̄ii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. ⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti ȳiri, na ba pu pye: «Yee wa ηmunɔ sanha na ηmɔni gɛ? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu kenɛ ni. ⁴⁶ Yi ȳiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le kenɛ ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jε kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiηehemε pii ni. ηmɔparaa ni pubegeee ki bye pee mu. Saraya jaha shɔɔnrivεε j̄unɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε pu bi pee tun. ⁴⁸ Zhudasi wemu

wu bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, wee bi jaha sheshεεε ta she sipyiire ti na na: «Di ba she j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.» ⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapire la di li wo ηmɔpara kɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄unɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwεηε paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee be j̄unɔ tugo. ⁵³ Go ne bi da já na To wu j̄eri w'a mεlekεε pii yaha na pa nime nime piimu ya jεhe miliyo na ge, ta mu ya lee cε wε? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee j̄ɔ na fa dii wε? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeee ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di jε ya? Ne bi den caɲa beeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta ne co we. ⁵⁶ Ga kii keree kii beeri ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu beeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee beeri j̄ɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikɔɔn kurunɔ ki nahagbaa na

(*Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee ne saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fee pu nibinnɛge ki bye wà. ⁵⁸ A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu wo kaanɔ ki ni. Ba w'a jé kaanɔ ki ni we, na diin gedii pu tãan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ na. ⁵⁹ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ nunɔfee pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipyiihemɛɛ bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu jo shɔ-ɛ ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi ne Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile jii wo wu mɛge na, jo ma yee jo wu mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a

da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛnge na Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo na be sanha fugba nahaya ye na.» ⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ sheɛngi, na jo: «Kile mɛge w'a kyɛɛgi mɛ dɛ! Naha feni wu ne sanha seereɛ pu mu we? Y'a wu Kile mekyɛgeɛ jomɔ pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yeke yu we?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i jɔlɔhɔ tugi na wà wu naha ni, na wu kpɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadaha ja wu nibege ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kpɔnvɔɔ wu mɛge yiri wu mu!»

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tãan
(*Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyɛeri nidɛɛnge ta kpɛɛnge ki na kaanɔ ki ni, a kapyebyezhɔ wa di fulu wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile sheɛn Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa tãan sipyii pu beeri nii na. A wu jo: «Ne cɛ yeke mu wa yu we.»

⁷¹ Lee kadugo na a Pyɛeri di gari kaanɔ ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa be di wu na wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we be wu bye ni Nazareti sheɛn Yesu ni.»

⁷² A Pyɛeri di foro wu kaa tãan sanha, na gaa. A wu jo: «Ne we ná we cɛ we.» ⁷³ Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulu Pyɛeri

na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shee.» ⁷⁴ Ga, a Pyeeri di gaa, na wuyε lañi. A wu jo: «Ne wee ná wu ce we.» Taapile ni a xhupoo di mee su. ⁷⁵ Ayiwa, a Pyeeri funɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔɔii taanri na mu ya ne ce we.»* A Pyeeri di foro kari kpeenge ki na, na she mee su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu (Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε pu beeri ni nɔhɔlee p'i be yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu pɔ, na she wu le gbafεnεεrεε Pilate kenε ni.

Zhudasi xugana (Kapyegeε 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenε ni ge, ba wee ya li ɲa na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo we, a li daajeɲε di jε wu ni, a wu wari tuuɲɔ kelεε taanri (30) wu lɔ, na wu she ki tereɲε saraya naha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni Yawutuu nahagbaa fεε pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunɔ ne pye na jaagi baa fɔɔ ɲuɲɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wεe wo naha wa yee ni we? Mu wo ɲuɲɔ wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan ɲiɲε na Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na gari na she wuyε pɔ gbo.

⁶ A saraya naha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε p'i wari wu lɔ, na jo: «Li ya saha wεe pu we wari we le Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni we. Bani shishan pεrεmε pu ɲε pii.» ⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tεge ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tεge ke mεge yiri ali niɲaa we be ni na shishan tεge. ⁹ Lee funɲɔ ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuɲɔ kelεε taanri (30) wu lɔ, wee wemu w'a pye wu pεrεmε pu ge. Kee ɲɔ ke na Izirayeli nagoo p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lɔ na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tεge ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yereɲε Pilate naha taan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ɲε ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni Yawutuu nahagbaa fεε p'a pa wu tɔɔgɔ leni we, wu ya wa shishiin be ɲɔ shɔ we. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu beeri na p'a mu jaagi mε ge, mu wa ki nuri-igε?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ lee la shishiin na we. A lee di gbafεnεeri wu fo fo xuuni.

* 26:75 Macoo 26:34 * 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

P'a Yesu jaagi na pu wugbo
(*Marika 15:6-15; Luka*
23:13-25; Yohana 18:39 —
19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafeɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ɲɛ, yee beɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene l'a nɔ we, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo ɲidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wà wemu meɛɛ ya foro ge. Wu meɛɛ ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɲɔ wa pu weke yaha we?» ¹⁸ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo ɲɛɲɛn na p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹⁹ Na Pilate nidɛenge yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔgɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni we, bani we keree k'a nɛ kanha shen xuuni ɲmunɔgɔ ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲunɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'i sipyiiire ti sɔn na pu Pilate ɲɛɛri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafeɛɛri wu guri pu pye sanha: «Yi funɲɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni we?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di leke pye wee na we?» A pu beɛri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan

na: «Wu kori tige na!» ²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le já we, bani la li bi faraa sipyiiire ti kafugo na. A w'i lohɔko, na wu keye je sipyiiire ti beɛri ɲii na, na jo: «Nɛ tɔɔgɔ wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na we. Yeeyɛ pyaa wo kenɛ woyo yi wa yere.» ²⁵ A sipyiiire ti beɛri di jo: «Wu shishan pu to wèe ni wù nagoo ɲunɔ ni!» ²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsɔii p'a Yesu la wolo
(*Marika 15:16-20; Yohana*
19:2-3)

²⁷ Ayiwa, a gbafeɛɛri wu sɔɔsɔsɔii p'i gari ni Yesu ni gbafeɛɛri wu kaanɔ ki ni. A sɔɔsɔsɔii pu kurunɔ ki beɛri di foro pinne wu feni. ²⁸ A p'i Yesu fàya yi wolo wu na, na fadeboronɔ ɲiɲiga ka le wu na. ²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲunɔ ni, na wahagaan le wu kanige kenɛ ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!» ³⁰ A p'i ganha na ɲɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔn ɲunɔ ke ni. ³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu we, a p'i fadeboronɔ ɲiɲiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na
(*Marika 15:21-32; Luka*
23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wε, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mεεε ki bye na Simo. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo. ³³ A p'i she no xuu wa ni, wee mεεε ne na «Goligota», lee kori ne: «Nugoro go xuu». ³⁴ A p'i duven suri durugi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee nehe wε, wu ya soo na yi gba wε.

³⁵ Ba p'a wu kori xo wε, a sorosii p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.* ³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri. ³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka korro la na na kori wu juro na na: YESU WU NE WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di ne wu kamene ce. ³⁹ Kodoroloo pu bi pu juyoro kori, na wu shehele, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-pene pugboko ki ja, na ki yere ne sanha cabyaa taanri funno ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye sho sa! Tigi laha tige ki na!» ⁴¹ Saraya naha shonrivene jurofe, ni saliya karamogolo ni Yawutuu nahagbaa fee pu be pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee sho, ga w'a da ja wuyε sho wε! Golzirayeli wo saan wu ne wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na,

wu na da wu na! ⁴³ «W'a Kile pye wu tadanja. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee ne we?» ⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Na cana ki yaha jine jine ni, a nibiige di je fige ki beeri ni, fo na she da leene taanri. ⁴⁶ Yakonjo wo tuuno jii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori ne: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»* ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Kile tudunmo Eli w'a yiri.» ⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantongo ka na, na she gan Yesu mu wu son. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu sho!» ⁵⁰ A Yesu di mujuugbo la be wa sanha, na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-pene pugboko ki nahaparaga fana* nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo jine ke. A jine k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi no di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di ne. ⁵³ A p'i

* 27:35 Zaburuu 22:19   * 27:43 Zaburuu 22:9   * 27:46 Zaburuu 22:2

* 27:51 **Kile-pene pugboko ki nahaparaga fana:** Kee ne fana kemu ki bi feere xuu wu tehene kan na wolo feere ti beeri wo feere xuu wu ni ge. Lee ya li she na na beeri na ja vulo nime Kile na.

foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa $\mu\epsilon$ we, a p'i jé fεfεεε kulo li ni, na puyε she sipyiηehemεε na.

⁵⁴ Sōrōsii $\mu\eta\eta\omega\delta\omega$ we ni sōrōsii piimu samaa pu bi Yesu kasεεge pyi ge, ba pee ya $\mu\eta\eta\epsilon$ celenε ke ni kee keree ki bεeri ja we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja yε pyaa ki bye we ná we!»

⁵⁵ Cèe niηehemεε pii bε pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala sheen Mariyama, Yakuba ni Yusufu yε nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faɲa ni

(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Ba yakōηō k'a pa nō we, a Arimate shen naafuu fōō wa di ba, wee mεge ki bye na Yusufu. Wee bε wu bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki ηεeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu.

⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lō, na fatōvige nivōηō ka migile wu na. Kee bi yāa ni lenfu* ni.

⁶⁰ Na she wu le faɲa nivōηō ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faɲa ke tugi na yaha wuyε kaa na faaya yi ni. A wu xhō na kageegbōhō ka golo-golo taga faɲa ki $\mu\eta\omega$ tō, na gari.

⁶¹ Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faɲa ki ni.

P'a sōrōsii taha faɲa ki na na p'a ki $\mu\eta\eta\omega$ sigee

⁶² Nimuguro ti na, a saraya naha shōōnrivεε $\mu\eta\eta\omega$ fεε ni Farizheen pii di she gbafeεεεε Pilate mu. Kee caɲa k'a pye cadeεnge ki wo gbegemε pu caɲa ki nimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye: « $\mu\eta\eta\omega$ fōō we, na we $\mu\eta\eta\omega$ yεεgi sipya we yaha $\mu\eta\eta\omega$ na, wēe fungōngō wa li na na w'a bi jo na wee na ba $\mu\eta\epsilon$ na foro xu ni wu caxhugo caɲa taanri wogo na.

⁶⁴ Lee wuu na wēe funηō wa ma di sōrōsii taha faɲa ki na, pee di da ki $\mu\eta\eta\omega$ sigee fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kōnhō wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a $\mu\eta\epsilon$ na foro xu ni we. Lee bu bye tee kurogo wo $\mu\eta\eta\omega$ yεεgeεε ti na golo taashiine li bε wuuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sōrōsii pu piiri! Lemu bεeri y'a giin di bye, kōnhō y'i faɲa ki $\mu\eta\eta\omega$ sige xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faɲa ki na, na she $\mu\eta\omega$ tōηō ki yāa, na fε yaha ki na, na sōrōsii pu taha ki na a pee di ganha na ki $\mu\eta\eta\omega$ sigee.

28

Yesu ya $\mu\eta\epsilon$ na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ayiwa, ba cadeεnge k'a toro we, Dimazhi wu $\mu\eta\eta\omega$ εgō ki na, caɲa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faɲa ki wii. ² Taapile ni a $\mu\eta\eta\omega$ celenε nigbōhō di bye. A Kafōō wo meleke wa

di digi na yìri fugba we ni, na ba kageren̄e ki gologolo laha faña ki j̄o na, na diin ki j̄un̄o ni. ³ Mēleke wu j̄aha ki bi j̄i ba Kile-j̄ine j̄e wē, wu f̄aya ye di fiinj̄e wēlewēle ba x̄ōō j̄e wē. ⁴ S̄ōs̄ii piimu p'a faña ki j̄un̄o sigee ge, a pee di fya fo na j̄ele, a p'i bye kanna p'a xu. ⁵ A mēleke wu c̄e pu pye: «Yi ganha bu da vya wē! Nē li c̄e jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wē, w'a j̄e na foro xu ni ba w'a bi yi jo wē. P'a bi wu sinninj̄e xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a j̄e na foro xu ni, na w'a gaaji yi j̄aha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu j̄a wà. Ye y'a bye nē mu di jo yi mu.» ⁸ A c̄e p'i fyaala laha faña ki na, pu bi fya, ga pu z̄ōō pu bē d'a j̄i fundanga na. A p'i ganha na fe na gaaji p'i she yee j̄aha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu j̄un̄o c̄iri na pu pye: «Yi faabye!» A c̄e p'i fulo Yesu na, na wu co t̄ōȳo ye na, na p̄ēnj̄e taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wē! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na j̄a.»

S̄ōs̄ii p'a Yesu j̄e wu jo

¹¹ Ayiwa, na c̄e pu yaha koo na, s̄ōs̄ii piimu pu bi faña ki j̄un̄o sigee ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii b̄eri j̄aha jo saraya j̄aha sh̄ōnriv̄eē j̄un̄of̄eē pu mu. ¹² A saraya j̄aha sh̄ōnriv̄eē

j̄un̄of̄eē p'i she puyē j̄a ni Yawutuu j̄ahagbaa f̄eē pu ni. A p'i jo bē yi na, na wari nij̄ehemē wa kan s̄ōs̄ii pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee nij̄munuȳo yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafen̄eri wu bu yee logo, w̄eē na zhe yee j̄aha sh̄ōnr̄i ni wu ni na w̄u wo se pye, k̄on̄h̄o yaaga ganha bu yi ta wē.» ¹⁵ A s̄ōs̄ii p'i wee wari wu l̄o, na she li pye ba y'a jo pu mu wē. A pee jom̄o pe di jaaga Yawutuu pu t̄e ni. Fo nij̄aa we bē ni pee jom̄o pe ya yu.

Yesu ya wuyē she wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegeē 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire kē ni nigin w'i gari Galile ni. Faabobon̄o kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu j̄a wē, a p'i wu p̄ele. Ga, a nakaara di bye pii z̄ōō ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki b̄eri k'a kan nē mu fugba we, ni j̄inj̄e ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi n̄o shi wu b̄eri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni F̄ef̄eē Muna mēge na! ²⁰ N̄om̄eh̄eē kiimu nē jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni j̄iga b̄eri fo na she kon̄o x̄o.»

Marika Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Marika wɛ?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tɛgɛ pu wo labye wu na (Kapyegeɛ 12:25). Wu nu mɛgɛ ki bye Mariyama (Kapyegeɛ 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shɛɛn 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyɛeri bɛ tɛgɛ wu wo labye wu na (1 Pyɛeri 5:13). Pyɛeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilɛ Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girekii mɛgɛ ki jɛ Marika, ga mɛgɛ ka bɛ ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilɛ Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana nɔnɔ

Piimu jɛ Yawutuu wɛ, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shɛɛ wɛɛ na na Kilɛ Ja wu jɛ Yesu, Kilɛ wo sefɛɛɛ ti jɛ wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyɛ pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyɛɛ pyi sipyii mu, wu pu nɔnɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔyɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛɛ

* 1:2 Malaki 3:1

* 1:3 Ezayi 40:3

ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔɔnrɔ.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shɛ na: «Kilɛ saanra t'a tɛɛɛ yi na.» Le wu bi byi ge, lee bɛ bi li shɛɛ can na: W'a yama fɛɛ cuunɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefɛɛɛ ni. Ga sipyii bi puyɛ yegee wu keree na na: «We ná we di jɛ sipya wekɛ wɛ?»

Marika 8:31—10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalɛmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1—16:8 Yesu cewusana Zheruzalɛmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jɛ na foro xu ni, na wuyɛ shɛ wu kalaapiire ta na.

Marika funnɔ wa mu bɛ di li cɛ ba Oromɛ shɛn sɔrɔsii nɔnɔfɔɔ w'a yi jo wɛ na: «Can na Kilɛ Ja yɛ pyaa ki jɛ we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛɛ

(Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔɔnrɔ ti wa te. ² Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na wu ma koo li yàa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

4 Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kile jomɔ pu yeɛɛ pyi sipyii pu mu na pu daajɛɛ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. 5 Zhude fiige ki beeri ni Zheruzalemu sheen beeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. 6 Yohana ye pyaa, jɔhɔyɔ shiire faya yi bye wu na, seegɛ di jɛ wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɔ sere, yee yi bye wu jɔlige. 7 W'a bi Kile Kafila wu yu na: «We w'a ma ne kadugo ge, wee fanha k'a jehɛ ne wogo na. Na leele, na wu tanhaya meere be sanha, ne yaa ni lee ni we: 8 Ne yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fefere Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro
(Macoo 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

9 Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. 10 Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu jɔ ja k'a mugi, a Fefere Munaa di digi wu na, ba gbege shazhira jɛ we. 11 A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jɛ ne jidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tɛhɛne baa.»

12 Ba yee ya jo we, a Fefere Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. 13 A wu cabyaa kelee shisere (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacyo niɛ ni, melekee di wu keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni
(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

14 Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà, 15 na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tɛɛɛ. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana
(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

16 Cana ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu jɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. 17 A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» 18 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. 19 A wu she jaha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun ja: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɔ ni. 20 Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, najina be kari Kaperinomɔ ni
(Luka 4:31-37)

21 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinomɔ kulo li ni. A Yesu di fɛnhɛ jé Kile-peɛɛɛ puga ki ni cadeɛngɛ ki na, na sipyii pu kalaa. 22 A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu jaha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefere ni. 23 Lee ya bi ná wa ta Kile-peɛɛɛ puga

ki ni, jina na jε wu ni. A wee di xhuulo na jo: ²⁴ «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyεegi gε? Nε mu shi cε, Kile Fεfεεε wo mu jε.»

²⁵ A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayε na, m'a foro we ná we ni!» ²⁶ A jina wu ná wu jahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

²⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu; fo pu na puyε yegee na: «Le bε do? We jε kalaafomɔ dε! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu jomεε coní.» ²⁸ A Yesu mεgε di wakaraa Galile fiige ki bεeri círi.

Yesu ya yama fεε nijεhemεε cuuηɔ
(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Ba Yesu ya foro yε Kile-pεεηε puga ki ni wε, a wu ni Yakuba ni Yohana di shε Simɔ ni Andire yε kaban. ³⁰ Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keηε ni. Ba Yesu ya nɔ wà yε wε, a p'i wee kaa jo wu mu. ³¹ A wu fulo wu na, na wu co wu keηε na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yìri, na pu keree yàa.

³² Ba caηa k'a to wε, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fεε tuuyo bεeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. ³³ A kulo li sheen bεeri di ba binne kujɔɔ li jɔ na. ³⁴ Piimu p'a bi kanha yama tuuyo nijεheyε keηε ni ge, a Yesu di pee cuuηɔ, na jinaa kəri na yeege sipyiihemεε ni. Wu ya ta sɔɔ

jinaa pu mu pu jo wε, bani pee ya wu shi cε.

Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni
(Luka 4:42-44)

³⁵ Kee caηa ki jimuguro jisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpεengε ki ta ki sanha wo wε, a Yesu di yìri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na shε Kile jεeri wà. ³⁶ A Simɔ ni wu kaafεε di ganha na wu shaa. ³⁷ Ba p'a shε wu ja wε, na wu pye: «Sipyii pu bεeri p'a mu shaa.»

³⁸ A wu pu jɔ shɔ na: «Wù shε xuu watii ni, wù tãan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di shε Kile Kafila wu jo kee bε ni. Bani lee wuu na nε pa.» ³⁹ Lee na wu bi Kile Kafila wu yerε pyi Kile-pεεηε piyeyε yi ni Galile fiige ki bεeri ni, na jinaa bε kəri, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuηɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Caηa ka, togo fɔɔ wa ya shε nuguro sin wu fεε ni, na wu jεeri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nε cuuηɔ.»

⁴¹ A wu jijaara di jé Yesu ni. A wu keηε yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nε sɔɔ mu wu cuuηɔ!» ⁴² Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juuηɔ.

⁴³ Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na: ⁴⁴ «Kaseεgε yaha mayε na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bε mu wε. Ga shε mayε shε saraya jahha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li shε na

m'a cuunɔ.» ⁴⁵ Ga, a we ná we di foro na kaan jiiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyε shε sipyii na, kulo la shishiin ni wε, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi beeri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ
(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Ba piiye ya ya toro wε, a Yesu di guri shε Kaperinomɔ ni. A sipyiire t'i yi logo na puga wu wa. ² A sipyijnehemεε di ba binnε, fo tayerege be ya daa ali kujɔɔ li be jɔ na wε. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu. ³ Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jε namaa shishεεε keye ni. ⁴ Sipyii pu jehεjε keɲε ni pu ya já gbara Yesu na wε. Puga kemu ni wu jε ge, a p'i kee wo katanja ki lahala wu jɔjɔ na, na ná wu ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni. ⁵ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wε, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

⁶ Lee bi saliya karamɔgɔɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyε funyɔ ni na: ⁷ «Naha na we ná we di yu le jogana le na wε? Kile mege we ya gyεegi. Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile ye be wε?»

⁸ Taapile ni a Yesu di pu fungonyɔ ce, na jo: «Naha na ke fungongɔ ke tuugo d'a tigi

yee funyɔ ni wε? ⁹ Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» Leke l'a faha wε? ¹⁰ Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha jinε ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: ¹¹ «Nε w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» ¹² Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lɔ, na foro kari pu beeri jii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kile na, na yu: «Wèe sanha le jɔhɔ ja wε.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyijnehemεε di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa. ¹⁴ Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nidεenge ja fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na feni.» A Levi di yiri, na daha wu feni.

¹⁵ Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri caɲa ka, na yalige nijehεjε yàa wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafεε wari shɔvεε, ni jurumupyii nijehemεε piitiilee be di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyijnehemεε pu bi taha wu feni. ¹⁶ Farizheen ni saliya karamɔgɔɔɔ p'a Yesu ja wu na li ni jurumupyii, ni

fanhafεε wari shovεε pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafεε wari shovεε ni jurumupyii piitiilee be ni wε?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuum fεε mago jε wεrε fɔɔ na wε, fo yama fεε. Sipyii piimu p'a tii ge, nε ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

18 Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhεεn wo kalaapiire ti bi suun leni na be ni Yawutuu pu wo kalegεε ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege cana ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizhεεn pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni wε. Naha na wε?»

19 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε jε ba cenabun poo jε wε. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafεε na já suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan gε? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da já suun le wε.

20 Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ, pu be na da suun leni.

Nε wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni wε.

(Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

21 «Wa shishiin da ga favonɔ tara falεgε na wε. Lee bu bye, favonɔ li na nilεgε ki kile zhεengi, kee tashεngεjε ki na belε xuuni. 22 Wa shishiin da ga duvenfomɔ le foroyo* nilεyε ni wε. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi shεengi, duven we ni foroyo yi beeri na gyεεgi. Ga duvenfomɔ w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadeεngε ki shizhaa na ge

(Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Yesu ya pa doroo shinma kerεyε ya tε ni cadeεngε ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li jɔ shinma seyε ya kɔn. 24 A Farizhεεn p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeεngε ni wε, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi wε?».

25 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saanna Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta, na pu ta yalige jε pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε gε? 26 Jegana lemu na w'a jε Kile-peεjε puga ki ni, saraya naha shɔɔnrivεε jɔɔfɔɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li wε, ni saraya naha shɔɔnrivεε yε be wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?»

27 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipyia wuu na

* 2:22 Foroyo: Yee jε seyε kashaya yemu y'a yaa lohɔyɔ tuuyo beeri le kaa na ge.

cadεεngε k'a pye; sipya ya ta pye cadεεngε ki wuu na wε. ²⁸ Lee wuu na Sipya Ja wu jε cadεεngε ki bε Kafɔɔ.»

3

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuɲɔ cadεεngε ka ni
(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Caɲa ka, Yesu ya jé sanha Kile-peɲɲε puga ka ni. Ná wa bε di jε wà wu keɲε ke na waha. ² A p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii, wu bu da wu na da we ná we cuuɲɔ cadεεngε ni, kɔnhɔ p'i kaɲuɲɔ ta di wu tɔɔgɔ le. ³ A Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu niɲε ni!»

⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadεεngε ni laa, na kakuuɲɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekε l'a saha wε?» A p'i fεhε.

⁵ A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatenyε gbo. A wu ná wu pye: «Ma keɲε ki sanha.» A wu ki sanha; a wu keɲε k'i juuɲɔ. ⁶ Taapile ni a Farizhεen ni Herɔdi wo sipyii p'i foro na she puyε ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuuɲɔ

⁷ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyiɲehemεε di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke, ⁸ ni Zheruzalεmu kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni

Zhurudεn Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyiɲehemεε di Yesu kapyegeε kaa logo, na she wu yiri. ⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu cɔnri wε. ¹⁰ W'a bi sipyiɲehemεε cuuɲɔ. Lee na yama fεε pu bεeri ya gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na. ¹¹ Ba jinaa p'a wu jaa wε, na ganha na dun wu jahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu jε.» ¹² A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee jε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε.

Yesu ya tudunmɔɔ kε ni shuunɲaha bulo
(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di dugi faabobonɔ ka na, na wu jidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri. ¹⁴ A wu kε ni shuun ɲaha bulo na yaha wuyε mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo, ¹⁵ na fanha kan pu mu, p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni. ¹⁶ Kε ni shuun wu ɲaha w'a bulo ge, pee mεyε yi wa ye: Simɔ (A Yesu di wee mεge jεri «Pyεeri»), ¹⁷ ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee mεyε jεri «Boneriɲεzi» lee kɔri jε «Pu jε ba Kile-selεɲε jε wε»), ¹⁸ ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simɔ wemu wu bi

bye Zelstilee kurunɔ ki ni ge,
 19 ni Zhuda Isikariyoti, wee
 w'a pa Yesu le kenɛ ni.

*Yesu puga sheen pii ya she
 wu feni*

20 Lee kadugo na a Yesu di
 ba puga. A sipyii p'i guri puyɛ
 pinnɛ, fo wu ni wu kalaapiire
 ti ya já talige ta wɛ. 21 Ba wu
 puga sheen pii ya yee logo wɛ,
 na jo na: «Wu ɲunmuu ɲɛ wɛ.»
 Na gari wu feni di zhe jo.

*Yesu ya wu tɔɔgɔ levɛɛ ɲɔ sho
 (Macoo 12:22-32; Luka
 11:14-23;12:10)*

22 Saliya karamɔgɔɔ pi-
 imu p'a yìri Zheruzalemu ni
 ge, a pee di jo: «Belizebuli wu
 ɲɛ wu ni. Jinaa ɲunɔfɔɔ fanha
 ni, w'a jinaa pu kɔri.»

23 Ba p'a yee jo wɛ, a Yesu
 di pu yiri, na le talenɛ le jo pu
 mu na: «Dii Shitaanni wa di
 da já Shitaanni wa kɔri wɛ?»

24 Saanra bæeri t'a yìri tiyɛ kaa
 na ge, tee na gyɛɛgi. 25 Puga
 bæeri sipyii p'a yìri puyɛ kaa
 na ge, pee na gyɛɛgi. 26 Ga
 Shitaanni bu yìri wuyɛ kaa
 na, wu saanra t'a taa, tee na
 gyɛɛgi. Wu saanra ti na xhɔ.

27 Wa na já jé fanhaneheɲɛ fɔɔ
 puga, di wu yanmuyɔ kuu, na
 ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ ya? Ga
 ma bu wu pɔ, ma na já puga
 ki yanmuyɔ yi kuu. 28 Can
 na, n'a da yi jo yi mu, sipyii
 pu wo jurumu we, ni pu Kile
 mekyɛgerɛ ti bæeri na já yafa
 pu mu. 29 Ga wa bu Fɛfɛrɛ
 Munaa li mɛge kyɛɛgi, lee da
 yafa weefɔɔ mu wɛ. Weefɔɔ
 na gori yaha ni wee jurumu
 tɛhɛnɛ baa wo wu ni.»

30 Yesu ya yee jo, bani p'a jo
 na: «Jina wu wa wu ni.»

*Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ Yesu nu ni wu
 cebooloo pu wɛ?*

*(Macoo 12:46-50; Luka
 8:19-21)*

31 Na Yesu yaha kee puga ki
 ni, a wu nu ni wu ceborona-
 maa p'i ba, na ba yere kadaan
 li na, na wa tun wu Yesu yiri.

32 Sipyiɲehemɛɛ pu bi tiin na
 Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma
 nu we ni ma ceboronamaa
 pu wa kpɛengɛ ke na. P'a ma
 shaa.»

33 A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ yɛ
 pu ɲɛ nɛ nu ni nɛ ceborona-
 maa pu wɛ?»

34 Lee kadugo na a wu wu
 tãan sipyitiinyɛ yi wii na jo:
 «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu
 piiri naha. 35 Sipyaa sipya w'a
 Kile ɲidaan pyi ge, wee wu ɲɛ
 nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ,
 ni nɛ nu.»

4

*Talenɛ lemu l'a jo nuguro
 ta shizhaa na ge*

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

1 A Yesu di ba guri she
 sanha Galile Gba wu ɲɔ ki na,
 a sipyii p'i ganha na se na
 binneɛ, a wu pu ɲɔ kɔn na
 galaa. A sipyiɲehemɛɛ di ba
 binneɛ, na wu maha fo w'a jé
 tiin kɔrɔgɔ ka ni. Kee kɔrɔgɔ
 k'a bye lɔhɔ ki ni; sipyiire ti
 bæeri di ɲɛ kpɛengɛ ki na gba
 wu ɲɔ ki na. 2 W'a bi pu kalaa
 kanɛheɲɛɛ ni, ni talenɛ ni. A
 wu yi jo pu mu wu kalaa wu
 ni na: 3 «Yi ye logo, cana ka ná
 wa ya foro na kari wu tɛge ni
 di zhe wu alikama shi wá fene
 shi wagana na. 4 Na wu yaha

wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki jɔ na. A shazhεεε di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga jɔnɔ ni pogoo kii ni. A tee di wεri fin, bani pojehεεε bye wà wε. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye ti na wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niηε ni. A xhuyo y'i ganha na lεgi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye wε. ⁸ A nuguro ta di do nijenε na. A tee di fin, na lε, na pya le. Pile la ma pyaa kelεε taanri (30) pye; la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹ A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo dε!»

Yesu talenεε ki kajuu jɔnɔ
(Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyiηehεmεε pu tãan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire kε ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenεε ki kɔri na. ¹¹ A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra niηmɔhɔɔ ti cεmε pu bεeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bεeri w'a yu pu mu talenεε ni, ¹² kɔnhɔ:

«P'i já wii xuuni,
ga p'i ganha bu yaaga ja wε.
P'i já niwegee shan xuuni,
ga p'i ganha bu yi jaha cε wε.
Lee kaa bε wε, pu na guri ba Kile mu,
w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»*

Yesu ya nuguro ti wo talenε li kɔri jo

(Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talenε le cε-ε ya? Yee na ba talenεε kisanjaa bεeri cε dii wε? ¹⁴ Nuguzhi wavɔɔ we, Kile jomɔ w'a nuri. ¹⁵ Sipyii pii di jε ba koo jɔ jε wε, jomɔ pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shi-taanni na ba taapile ni, na ba pee jomɔ pe ninugumɔ wolo pu funyɔ ni. ¹⁶ Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti jε pi-imu ge, pee na jomɔ pu logo, na dà pu na tɔvuyo na ni fundanga ni. ¹⁷ Ga nire di jε pu na wε, pu da mɔ wε. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomɔ pe wuu na, taapile ni pu juyɔ na gyεegi. ¹⁸ Piimu pu jε ba xhuyo niηε wuu pu jε-ε ge, pee na jomɔ pu logo, ¹⁹ ga ke kɔnɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinηε, ni keree kii bε wo la na pu cɔnri pu funyɔ ni, fo pu da nagoo pye wε. ²⁰ Nijenε wuu pu jε piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kelεε taanri (30), la jε kelεε gbaara (60), la jε xhuu nigin (100).»

Talenε lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Luka 8:16-18)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cεε shigile wu jɔnɔ ni laa, m'a wu le karaga nɔhɔ ni? Ta yaaga jɔnɔ ni bε ma ma

* 4:12 Ezayi 6:9

wu taha wε? ²² Yaaga bεeri k'a ηmōhō ge, ki na ba foro kpeenge na, kaa kaa l'a ηmōhō ge, sipyii bεeri na ba lee ce. ²³ Wemu na logo ge, wu logo dε.»

²⁴ A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiyε kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuηō ni yeeyε pyaa bε wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu. ²⁵ La ηε wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la ηε wemu mu wε, ali nifenhene lemu bε li ηε wu mu ge, li bε na zhō wu na.»

*Talene lemu l'a jo yeme niv-
inme pu shizhaa na ge*

²⁶ A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Ná wa w'a yeme nugi wu kerεye ni. ²⁷ W'a ηmunōō piige la, w'a yeree na cana xuu la, yeme pu na viin puyε mu, na le, na ta wu ya yaaga ce pu keree ni wε. ²⁸ Pile li ma fin na foro ηiηε ki ni, na ba shiceηε yeege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni. ²⁹ Ki ba le, ná wu ma foro, na ki kōn ni wu ηmōō ni, bani yalōōrō ti lōduun w'a nō.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

³⁰ A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na já Kile saanra ti taanna ni naha ni wε? Wù na talene leke taga ti kaa jo wε? ³¹ T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi ηiηε

na, l'a cèε foro ηiηε ke yashi we sama bεeri tàan. ³² Ga li bu nugi xō, l'a fin, na bεε na toro naxhoo wu tiye yi saya bεeri tàan. L'a gegbōyō yeege, fo shazhεεε na já shiire tagi yemu ηime ni ge.»

³³ Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenεε kii tuuyo ηiηehεye ni, pu na já kiimu logo, p'i ki naha ce ge. ³⁴ Wu bi yu ni pu ni talenε baa wε, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyε na, w'a kee talenεε ki bεeri kōri jo pu mu.

Yesu ya kafεεgbōhō ka yereηε

(Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Kee canuηō ki yakoηō, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ³⁶ A p'i sipyiiire ti yaha kari. Yesu bye kōrōgō kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kōrōyō ya bε di binne kari ni wu ni. ³⁷ A kafεεgbōhō ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kōrōgō ki funηō ni, fo na zhaa di ki ηi lōhō na. ³⁸ Yesu bi bye na ηmunōō, kōrōgō ki kadugo yiri, na wu ηuηō taha ηudahana ka na. A wu kalaapiire t'i wu ηε, na wu pye: «Wù Karamōgō, wù na da gori lōhō ni, mu wa lee wii kaa-i ge?» ³⁹ A Yesu di ηε, na sele kafεεge ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafεεge ke ni lokuruyo yi bε di yere. A tunmō pu bεeri di yere.

⁴⁰ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye

yee mu-i wε?»⁴¹ Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puye pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ wε? Kafεεge ni lɔhɔ be na wu jɔmεε coní.»

5

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Galile Gba wu kadugo yíri Gerasa fiige ki ni. ² Ba Yesu ya foro ye kɔrɔgɔ ki ni wε, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na je wu ni, na ba wu nuɔɔ círi. ³ Wee ná we tateεnge ki bye faxhuu. Wa shishiin be bi da já wu pɔ nige wε, ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ be ni wε. ⁴ P'a shɔnhɔyɔ taga wu pɔ teegeεε nijehεnεε ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na. Ga w'a shɔnhɔyɔ yi kɔn, na biriye yi be kɔn wolo tɔɔyɔ yi na. Wa shishiin bi da já wu yerenε wε. ⁵ Caɔa fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuyε jɔgɔ ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fεε ni, ⁷ na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa nε feni wε, Kile-gbɔtabaaga Ja, Yesu? N'a ma jεeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyεegi wε!» ⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu foro wee ná wu ni.» ⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mεge di je wε?» A wu wu jɔ shɔ na: «Nε mεge je «Wèe Ya Jehε,» bani jinaa

nijehεmεε pu bi jé wu ni. ¹⁰ A jinaa p'i wu jεeri xuuni, na wu ganha da pee kɔri yeege fiige ki ni wε.

¹¹ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha yaɔa ki kabanugo. ¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu jεeri na: «Wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ¹³ A wu sɔɔ, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɔa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi she kabɔforɔɔ shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. A sipyii p'i foro, na she lee nibyii li wii. ¹⁵ P'a nɔ Yesu na ge, a p'i wee ná wu nidεenge ja, jinajehεmεε pu bye wemu ni ge. Fàya yi bye wu na, wu d'a cuuɔɔ. A p'i fya. ¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu jii na ge, a pee di lee paari pu mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu jεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo kɔrɔgɔ ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu jεeri na wu bi da já binne ni wu ni. ¹⁹ Yesu ya ta sɔɔ wε, ga na li she wu na na: «Ta se puga! Kafɔɔ Kile ya nuɔɔ jaari ma na, na kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye ma mu ge, m'a she kee paari ma puga sheen pu mu!» ²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye

wu mu ge, na she kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logovεε pu bεeri mu.

Yesu wa cee wa cuunjo, na Zhayirusi poro nixhugo je (Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ A Yesu di guri korogɔ ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba lɔhɔ ki jɔ na, a sipyiɛhemεε di ba binne wu fεε ni. ²² Ayiwa a Kile-pεεɛɛ puga juɔɔfɔɔ wa di ba, wee mεge je Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wε, na she nuguro sin wu fεε ni, ²³ na wu jεeri saama na na: «Na poro fuceεε l'a tax-uyo shaa. N'a ma jεeri, pa ma keɛɛ taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ, wu bye jɔi na.» ²⁴ A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyiɛhemεε di daha wu feni, na wu cɔnri. ²⁵ Lee bi cee wa bε ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. ²⁶ W'a bi kanha xuuni webyii niɛhemεε keɛɛ ni. Wu keɛɛ yara bεeri ya xɔ na yama pu ta pu sanha bɔrɔ wε, fo pusama na denri. ²⁷ A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu tε ni Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadenɛ na. ²⁸ Bani wu bi wu funjo kɔɔn na: «Nε bu já ta kpɔn ye wu fadenɛ ke na, nε na juunjo.» ²⁹ Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li cε wu cεre ti na, na wee ya cuunjo.

³⁰ Taapile ni a Yesu di li cε wuyε ni na sefεεε ta t'a foro wee ni. A wu ηmahana jεri sipyii pu niɛ ni, na jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nε fadenɛ ke na wε?» ³¹ A wu kalaapiire t'i wu jɔ

shɔ na: «Mu jaha je sipyiire ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wε?» ³² Ga, a Yesu di ganha na wu taan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja. ³³ Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyε pyaa bi lee cε. A wu fya na jεle, na ba nuguro sin Yesu fεε ni, na yi bεeri fiinɛ jo wu mu.

³⁴ Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se jajiɛ na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

³⁵ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-pεεɛɛ puga juɔɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceεε l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunjo pele Karamɔgɔ wu na wε?» ³⁶ Ga Yesu ya ta jaha taga pee jomɔ pu yiri wε, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wε; dà ye nε na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin bε wu pinne ni wu ni wε, fo Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana. ³⁸ A p'i nɔ Kile-pεεɛɛ puga juɔɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pele. Sipyiɛhemεε pu bye wà, na mεheε suu, na sipyaa waa. ³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mεheε suu, na pe tunmɔ pe bεeri pyi wε? Pya wu ya ta xu wε, w'a ηmunɔ.» ⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bεeri yeege kpεεngε ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wà. ⁴¹ A wu fuceεε li co li

kenε na na jo: «Talita kumi!» lee kōri jε: «Fuceεεε, nε w'a ma pye mu, yiri!» ⁴² Taapile ni a fuceεεε l'i yiri na jaari. Li yee wa bye ke ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni. ⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kōnhō wa shishiin ganha bu li ce we. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

Nazareti sheen ya dà Yesu na wε
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a le ge, na she wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni. ² Ba cadeεnge k'a pa nō wε, a wu she jé cadeεnge k'a pa nō wε, a wu she jé Kile-pεεηε puga ki ni, na jō co na sipyii pu kalaa. A sipyijehemεε di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wε? Te fungōngō fεεε te t'a kan wu mu ge, tee jε naha wε? Kii kakanhanjaa kii di wa byi wu mu dii wε? ³ Ta wu jε mε Mariyama ja menizhe wu wε? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simō. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wε. ⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmō ya pεεηε taa xuu bεeri ni, fo wuyε pyaa kulo, ni wu cebooloo niηε ni, ni wuyε pyaa puga.» ⁵ Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wε, fo na wu kenε ye taha

yama fεε nigin nigin wa na, na pee cuunō. ⁶ Pu na pye pu ya dà wu na wε, a lee di wu fo.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
(Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni. ⁷ A wu wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na. ⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaanj, yi ganha bu yaaga katii lō wε, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lō wε, kelee kushεyεreyε wε, yi ganha bu waripyaa lō wε! ⁹ Y'i tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le wε.» ¹⁰ A wu pu pye: «Yi bu jé puga bεeri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nō. ¹¹ Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige wε, kelee pu ya yi jomō logo wε, yi ba fōro y'i yi tōyō gbazhenhe jahara wo wà. Lee na ba bye sεeri kaa pu feni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na. ¹³ P'a jinajehemεε kōri yeege sipyiire ti ni, na sinme tīre yama fεε niηehemεε na, na pu cuunō.

Herōdi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)

¹⁴ Saannaa Herōdi ya Yesu kaa logo, bani wu mege ki bi foro xuu wu bεeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a jε na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanjaa kii

na.» 15 Pii bi yu na: «Kile tudunmɔɔ Eli wu jɛ wii.» Pii bɛ di yu na: «Kile tudunmɔ watii wu jɛ wii, ba taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu jɛ wɛ.» 16 Ba Herɔdi ya yee logo tuun wemu ni wɛ, na jo: «Yohana wu jɛ wii, nɛ pu pye p'a wemu wo juŋɔ kɔn ge. W'a jɛ na foro xu ni.»

Yohana Batizelipye xugana

(Macoo 14:3-12)

17 Yi li cɛ na Herɔdi yɛ pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu lenɛ 18 Bani Yohana bi li sheɛ wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shɔ lenɛ wɛ.» 19 A Herɔjasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Herɔdi wuu na wu bi da já wu gbo wɛ. 20 Herɔdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li cɛ na zɔsaama fɔɔ ni fɛfɛɛɛɛ sipya wu jɛ wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Herɔdi zɔ wu wuregi, ga lee bɛ na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomɔ nuri.

21 Ga Herɔjasi ya pa cazaanɔ ka ta: Herɔdi cazege canɔ ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni wu sɔrɔsii juŋɔfɛɛ, ni Galile sipyigbɔɔ pu mu. 22 A Herɔjasi poro fuceɛɛɛ l'i jé wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Herɔdi ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceɛɛɛ li pye: «Yaaga yaaga kaa li jɛ ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.»

23 A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha nɛ mu, nɛ na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke bɛ.»

24 A fuceɛɛɛ l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di jaha jɛɛri wɛ?» A nu wu li jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye juŋɔ.» 25 Taapile ni a fuceɛɛɛ l'i gari tɔvuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Nɛ funɔɔ ki wa, m'a Yohana Batizelipye juŋɔ taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.» 26 A lee di saan wu jaha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipyiyirilee pu jii na, wu ya já li she wɛ. 27 Taapile ni a wu sɔrɔsi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana juŋmuu ni. A wee sɔrɔsi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana juŋɔ ki kɔn, 28 na ba ni juŋɔ ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceɛɛɛ li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu. 29 Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo wɛ, a t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le faɔa ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

30 Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔɔ piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beɛri paari wu mu. 31 Sipyijehemɛɛ pu bi se Yesu yɛ yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tɛɛ ya já ta pu mu p'i li wɛ. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu yɛ na, kɔnhɔ y'i ŋmɔ jɛri.»

32 A p'i jé kórɔgɔ ka ni, na laha sipyiire ti t̄aan na kari siponɔ ki xuu wa ni. 33 Ga, a sipiyinehemεε di pu ja takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu jaha tataganja na, na pu tashεε cε. A p'i ganha na yiri kulogoo ki bεeri ni, na fe na gaanj tɔɔyɔ na wee xuu wu ni, na shε nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti jaha na. 34 Ba Yesu ya foro kórɔgɔ ki ni wε, na pee sipiyinehemεε pu ja, a pu jinaara di jé wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa jε wε. A wu jɔ kɔn na pu kalaa kanehenεε ni.

35 Ba canja k'a pa digi wε, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Canja k'a xɔ, wée di jε siponɔ ni naha. 36 Sipyii pu yaha p'i shε kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i shε yalige shɔ wà.» 37 A Yesu di pu pye: «Yiyε pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyε pyaa ya cε sipyiire t'a jehε jehεgana lemu na ge, ta wari dεjεε xhuu shuun yalige bε na pii yaa ya?» 38 A Yesu di pu pye: «Buuri juyɔ juu y'i wa yee mu wε? Yi shε yi pεregi!» P'a shε yi pεregi ge, na wu pye: «Buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun.»

39 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti bεeri tenε japurege ki juyɔ ni kuruyo kuruyo. 40 A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), kelee kaguro kaguro (50). 41 Lee kadugo na a Yesu di yee buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ,

na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri juyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yerenε sipyii pu t̄aan, na fyaa shuun wu bε taa taa pu bεeri na. 42 A pu bεeri di li na din. 43 Buuri jukεgeyε ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya kemε fo na saganjaa ke ni shuun ji. 44 P'a namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) tɔɔɔ wee buuri wu livεε ni.

Yesu ya jaari gba lɔhɔ juyɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)

45 Ba p'a xɔ wε, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kórɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu jaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti yaha ge. 46 Ba w'a pu yaha wε, na dugi kari faabobonɔ ka na, na shε Kile jεeri.

47 Piige k'a pa wɔ, kórɔgɔ k'i jε gba lɔhɔ ki ninε ni, Yesu di jε wu ye ninε ki na. 48 A wu wu kalaapiire ti ja t'a kanha kabiinε ki feni, bani kafεge ki bi jirini pu na. Ba xhupee mεhεε suduun ya nɔ wε, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki juyɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doro pu t̄aan. 49 Ba p'a wu ja wu na jaari lɔhɔ ki juyɔ ni wε, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni. 50 Bani pu bεeri pu bi wu jaa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha,

ne wu wa, yi ganha bu da vya we!»⁵¹ Lee kadugo na a wu je fara pu na korogo ki ni, a kafegge k'i yere. A l'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu.⁵² Bani kakanhana lemu l'a pye bu- uri juyo yi shizhaa na ge, pu ya lee ce ta we, pu fungonyo yi bi to.

*Yesu ya yama fee cuunjo
Zhenazarēti fiige ki ni
(Macoo 14:34-36)*

⁵³ A Yesu ni wu kalaapi- ire t'i gba wu kon, na no Zhenazarēti fiige ki jine ki na, na pu korogo ki po wa kono ki na.⁵⁴ P'a foro ye korogo ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu ce.⁵⁵ A p'i kee fiige ki beeri paa. Pu bu logo na wu je xuu beeri ni, p'a ganha na yama fee ni pu yasinneye tugoo na se wa ke wu yiri.⁵⁶ Xuu beeri ni Yesu ya she ge: kugbohoo la, kupi- ire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fee pu ni caanya yi na, na wu jeeri na wu yere p'i gbɔn wu fadegenye ke ye na. Sipyii piimu beeri p'a bi gbɔn kee na ge, pee beeri bi cuunjo.

7

*Kalaa wemu w'a ta wu
sefelee pu mu ge
(Macoo 15:1-9)*

¹ Farizheen ni saliya karamogoloo pii ya pa ba na yiri Zheruzalemu ni, na ba binne Yesu taan.² A p'i li seeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenoroyo ni, lee kori je pu ya pu keye je we.³ Farizheen ni

Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na be ni pu sefelee pu wo kalengee ki ni we.⁴ Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa we. Pu bi kalengee nijehenee kii be pyi sanha, ma na jo ceegbuu jegana, ni shoo, ni dapaa yagbegeye jegana.⁵ A Farizheen ni saliya karamogoloo p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya we sefelee pu wo kalengee ki koo jaari we, fo na tere na li ni pu kenoroyo ni we?»⁶ A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaana kiimu jo yee shuun shuun jovee pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Noyo ye ni pii sipyii pii ya ne pele,
ga pu zoloo d'a lii ne na fo xuuni.

⁷ Tawaga ni p'a ne pele,
pu wo kalaa w'i je sipyii wo jomehe ye.»*

⁸ Yee wa Kile jomehe ye ri, na sipyii wo kalengee pyi.»

⁹ A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jomehe ki shege, konho yi da yi tii kalengee pyi.¹⁰ Kile tudunmoo Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pele.» Na jo sanha: «Wa bu joguumo jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefoo ya yaa na wu gbo.»*

¹¹ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee je Koriban.» (Lee kori je wee ya kan xo Kile mu.)

* 7:7 Ezayi 29:13

* 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tɛgɛ nige wɛ. 13 Lee funɲɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye ɲuɲɔ baa ni yi wo kalɛgɛɛ ki ni. Yee wa kii shi keree niɲɛɛɲɛɛ pyi.»

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Macoo 15:10-20)

14 A Yesu di sipyiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi bɛɛri pu niwegee shan, y'i ye logo! 15 Yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fɔro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ. 16 [Wemu na logo ge, wu logo dɛ!]

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu tãan na jé puga wɛ, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talenɛ li kɔri na. 18 A wu pu pye: «Yee bɛ, yee sanha fungɔnyɔ ta-ɛ ya? Ta yee ya li ɛ nago yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ-ɛ wɛ? 19 Bani kee ya jin wu zɔ ni wɛ. Ga wu yacɛɛ le ni kee ma jé. Lee kadugo na na ba foro yaara tashɛgɛ ke ni.» (Pee jomɔ pe funɲɔ ni Yesu ya li she na yalige bɛɛri ki ɲɛ fɛɛfɛɛ.)

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funɲɔ ni ge, lee l'a ma nɔrɔgɔ. 21 Sipya funɲɔ, lee kɔri ɲɛ wu zɔ we. Fungɔnkuuyo ye bɛɛri wa fɔro wà, ni cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, 22 ni dɔdɔɔrɔ, ni ɲɛgbɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni ɲɛpɛɛn, ni mekyɛɛgɛɛ, ni na mayɛ shɛɛ, ni fungɔngɔ baara.

23 Kii kakuuɲɔɔ kii bɛɛri wa fɔro sipya funɲɔ ni, kee k'a sipya nɔrɔgɔ bɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na
(Macoo 15:21-28)

24 Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she jé puga ka ni. Wu funɲɔ bye sipya bɛ wu wu sanha ɛ wà wɛ. Ga wu ya já ɲmɔhɔ wɛ. 25 A cee wa di wu kaa logo, jina di ɲɛ wee poro fuceɛɛɛ ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fɛɛ ni. 26 Wee cee wu bye Yawutu wɛ, Fenisi shɛn wu bye wii. A wu Yesu ɲɛɛri na wu jina wu kɔri yeege wu poro fuceɛɛɛ li ni.

27 Ga, a Yesu di talenɛ la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fɛnhɛ li, t'i din. Bani li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wɛ.»

28 A cee wu jo: «Yee wa can Kafɔɔ. Ga tabali wu nɔhɔ wo pobiire ti wa nɔhɔpiire ti yalɲahara ti li.» 29 Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomɔ pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fuceɛɛɛ li ni.» 30 A wu guri kari puga, na she porofɔɔ wu ni juuɲɔ ta yasinɲɛgɛ ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuuɲɔ

31 Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidɔn ni, na Dekapoli fiige ki kɔn ɲɛri, na nɔ Galile Gba wu ɲɔ ki na. 32 A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu ɲɛɛri na wu wu keɲɛ taha wee na. 33 Wee tuun wu ni a Yesu di laha

sipyii pu taan ni wee ná wu ye ni, na she wu kabehεε le wee ná wu niwegee ni, na jɔlɔhɔ tugi, na gbɔn wu jile na. ³⁴ Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na ηmɔgaŋa yeege, na wee ná wu pye: «Efata!» (Lee kɔri jε «Nɔ mugi!») ³⁵ Taapile ni a ná wu niwegee k'i mugi, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu beeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu we, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na. ³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki beeri k'a jɔ xuuni. W'a boboo be pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ shishεεε mu (Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyijehεmεε bi pa binne sanha, jɔyalige ka shishiin di jε pu mu we. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: ² «Pii sipyii pii jijnara ti wa ne ni, bani njnaa jε pu caŋa taanri wogo ne yiri naha, jɔyalige ka shishiin di jε nige pu mu we. ³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xhɔ koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.»

⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jɔ sha naha ke siponɔ ke ni we?» ⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyɔ juu yi wa yee mu we?» A

p'i wu jɔ shɔ na: «Buuri juyɔ gbarashuun.»

⁶ A wu sipyiire ti pye na pu tiinjine ki na. A wu yee buuri juyɔ gbarashuun wu lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na. ⁷ Fyagaa kii be bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee be wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee be taa taa pu na. ⁸ A sipyiire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun ji buuri jukorooyo yi saya na. ⁹ Pee yalilimεε p'a bi sipyii kabɔfoŋɔɔ shishεεε (4.000) xɔ. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari. ¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i je kɔrɔgɔ ka ni na kari Dalamanutu fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye (Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nɔ wà we, a Farizheen di ba nɔ, na nakaara jɔ kɔn ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshεεε kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kɔnhɔ p'i wu taanna wii. ¹² A Yesu di ηmɔgaŋa yeege xuuni, na jo: «Naha na njnaa sipyii di jaha sheshεεε kakanhana shaa we? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshεεε kakanhana la shishiin da zheε pu na we.»

¹³ Lee kadugo na a wu laha pu taan, na je kɔrɔgɔ ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizheen ni Herodi wo buuri shizhenherε te (Macoo 16:5-12)

14 Kalaapiire ti funɔ bi wɔ, ti ya ta buuri lɔ wε, buuri bε di bye pu mu kɔrɔgɔ ki ni wε, fo buuri juɔ nigin ye. 15 A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenherε* te, ni Herodi wuuro te na dε!» 16 A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani buuri jε wεe mu wε.» 17 Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Naha na yee di yu na buuri jε yee mu-i wε? Yee sanha sii ye naha cε nime bε-ε ya? Yee funyɔ y'a tɔ gε? 18 Nii jε yee mu; y'i wa jaa-i gε? Niwegee jε yee mu; y'i wa nuri-i gε? Yee funyɔ ya dun kaa na-ε gε? 19 Nε buuri juɔ kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganaa juu yee d'a ji yee buuri jukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kε ni shuun.» 20 «Nε buuri juɔ gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ shisherε (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganaa juu yee d'a ji yee buuri jukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Gbarashuun.» 21 A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi naha cε nime bε-ε gε?»

Yesu ya fyen wa cuɔɔ Betisayida ni

22 Ba p'a nɔ Betisayida ni wε, wee xuu wu ni a sipyii

pii di ba Yesu mu ni fyen wa ni, na wu jεeri na wu kpɔn wu na. 23 A Yesu di fyen wu co wu kenε na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she jɔlɔhɔ le wee ná wu jii ni, na wu kenε taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga jaa ya?» 24 A fyen wu wu naha yirige na jo: «Nε w'a sipyii pu jaa ba tiire wa wε; ga p'i jaaari.» 25 A Yesu di wu keye taha sanha wee ná wu jii na. A wu wii xuuni, na juuɔ, na yanmuyɔ yi bεeri ja shɔɔnri. 26 A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha jε kulo li ni wε!»

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu jε Yesu

(Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanji Sezare Filipe tãan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nε jε wε?» 28 A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bε di yu sanha na Kile tudunmɔɔ wa.»

29 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyε pyaa ki mu nε di jε jɔgɔ wε?» A Pyεeri di wu pye: «Kirisa mu jε.» 30 A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bε mu wε.

* **8:15 Shizhenherε** nifenhfenhenεε ki ma faranimye nijeheme pye p'a yiri. Wee cogo we ninumɔ na tafɔnrɔ nifenhfenhenε bu she da wεe zɔlɔɔ pu ni, lee na já wεe munaa li kyεegi.

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo
(Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jo kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipyaa Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔlee, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na je.»

³² A wu yi fiinne jo pu mu. A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jo kɔn na yu ni wu ni. ³³ Ga, a Yesu di nmahana jeri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyɛeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungɔngɔ je Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funjo bi je wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni. ³⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile muna jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu muna ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu muna ni nijaa ne ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu muna jɔnɔ wolo jiga na. ³⁶ L'a jaha jo sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuyɛ pile muna ni we? ³⁷ Yaaga keke sipya di da ja daga wu muna jɔnɔ wolo we? ³⁸ Nijaa wo sipyii pii je jurumupyii, p'i ya tii Kile jaha taan we. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le

wuyɛ ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-ige, Sipyaa Ja wu be na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔɔrɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fɛfɛɛɛ mɛlɛkɛɛ pu ni.»

9

¹ A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu jɛwiine l'a jeri
(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni pu ye na. A wu jɛwiine l'i she jeri pu jii na.

³ A wu faya y'i ganha na ji, na fiinne fiinne gana la na, wa shishiin je jine na wemu na ja yaaga fiinne di mu xo we. ⁴ A p'i Eli ni Musa ja wu na yu ni Yesu ni.

⁵ Lee na a Pyɛeri di Yesu pye: «Wu Karamɔgɔ, we bu gori naha, lee ya jo xuuni de. Wu buguloo taanri yereje, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.» ⁶ Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

⁷ A jaha ja ka di ba pu to, a mujuu la di foro kee jaha ja ki ni na: «Ne jidaan Ja wu je we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁸ Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii ja nige we, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faaboboŋo ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ja ge, na pu ganha bu lee jaha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba je na foro xu ni tuun wemu ni. ¹⁰ A pee jomɔ pe di gori pu funyo ni. A p'i puyε yege na: «Sipya Ja wu na je na foro xu ni, lee kori je dii we?»

¹¹ A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamogoloo p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?» ¹² A wu pu jo sho na: «Uun, Eli w'a yaa na fenhe pa, na ba keree ki beeri gbegelevono gbegele. Ga jaha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we?» ¹³ Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xo, a sipyii p'i wu pye pu jidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

Yesu ya pya wa cuunjo jina bye wemu ni ge

(Macao 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa je kalaapiire tisara ni we, na sipyiñehemεε ta p'a pu maha, saliya karamogoloo p'ije na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni. ¹⁵ Sipyiire t'a Yesu ja tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

¹⁶ A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

¹⁷ A na wa di wu jo sho sipyiire ti te ni na jo: «Wu Karamogɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni. ¹⁸ Jina wu bu wu co

xuu xuu ni, w'a wu shan jine na. Kakaya na ganha na foro pya wu jo ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kori yeege wu ni, ga p'i ya ja we.» ¹⁹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni je n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

²⁰ A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ja we, taapile ni a jina wu wu jahara xuuni, a wu do jine na, na gologolo. A kakaya di ganha na foro wu jo ni. ²¹ A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu jo sho na: «Fo wu nohopiire tuun ni. ²² Teegee niñeheneεε ni jina wu ma wu shan na ni, ni loko ni, konho wu xhu. Ma bi jani yaaga na, junjo jaari wu na, m'a wu tege!»

²³ A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree beeri k'a ja pye n'a daa fo mu.» ²⁴ Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne da ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funjo ni.» ²⁵ Yesu ya li ja sipyiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo judunnɔ, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha je wu ni nige bada we.» ²⁶ A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki je, fo sipyiñehemεε bi yu na: «W'a xu.» ²⁷ Ga Yesu di funana li keñe ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa jé puga wε, na wu ni kalaapiire ti yaha pu yε na. A p'i wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kōri yeege pya wu ni-i wε?» 29 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ke jina tuugo ke ya fōro forogana la shishiin na ni Kile-jεrεεε be wε.»

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo sanha

(Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yiri wà, na Galile fiige ki ja toro na gaani. Yesu funjɔ bye pu wu sanha cε wε, 31 bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jε.» 32 Ga pu bi pee jomɔ pu kōri cε wε, na fya pu ya já wu yege pee keree na wε.

Weke w'i jε jahagbaa fɔ wε?

(Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i nɔ Kapεrinɔmɔ ni. Yesu nijεge na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara tekε na yi bye koo li na wε?» 34 Ga, a p'i cari, bani pu bi puyε yegee koo li na na wekε wu jε pee bεeri wo jahagbaa fɔ wε? 35 Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire kε ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funjɔ bi jε na pye jahagbaa fɔ, w'a yaa na pye pu bεeri kadugo yiri wo, ni pu bεeri kapyebye.» 36 A wu nɔhɔcεεε le la, na lee yerejε pu ninε ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na: 37 «Sipyaa sipya w'a le

nɔhɔcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, wee ya nε co xuuni wε, ga nε tunvɔɔ we w'a co xuuni.»

Sipyaa wemu jε wèe pen wε, wèe jii wu jε wii

(Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kōri na yeege sipyii ni mu mεεε na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi wε, bani wu jε wèe wa wε.» 39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jahaha kɔn wε, bani sipya wa shishiin da já kakanhana pye nε mεεε na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a nε joguumɔ yu wε. 40 Bani sipya wemu jε wèe pen wε, wèe jii wu jε wii. 41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cεεgbuu jii lɔhɔ kan yi mu y'a gba na bani yi jε Kirisa wuu ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wε.

Kaa le l'ama leni jurumuni ge, lee jɔ yaha

(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nɔhɔpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipya w'a le la junjɔ kyεεgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni. 43 Ma keje bi jε kapunjɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma keje nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pɔrɔ ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahanεε ni nafugibaaga ni. [44 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.] 45 Ma

təgə bi jε kəɲɲə di ma le jurumu ni, ki kən. Ma təgə nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pərə ma mu, ma təyɔ shuun wo wu wá Jahanεmε ni. [46 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.] 47 Ma jii bi jε kəɲɲə di ma le jurumu ni, li wehεε wolo. Ma jii nigin wo na jé Kile wo saanra ti ni, lee ya pərə ma mu, ma jii shuun wo wu wá Jahanεmε ni.

48 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.*

49 «Bani ba l'a saha na suumə le shiga ni wε, mu l'a saha jurumupyii bε pu sorogo na ni. 50 Suumə ya jə, ga pu tipoomə bu foro pu ni, jaha ma da daga pu taan sanha wε? Suumə pu pye yiye pyaa ni, jəɲɲε di bye yi tε ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxəərə shizhaa na ge

(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

1 A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhurudεn Gba wu kadugo yiri. A sipyire t'i ba binne wu taa sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε. 2 A Farizhεen pii di fulo wu na, na wu pəri. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shə gbaga xə ya?» 3 A Yesu di pu jə shə na: «Nəmεε leke Musa d'a jo yee mu wε?» 4 A p'i jo: «Musa ya koro kan wée mu na wa ba da wu shə yaha, na wufə wu

fεnhε gbaxəərə sεmε yàa kan wu mu wu na wu yaha.» 5 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jəmεε le ka na kan yee mu. 6 Ga fo kojə ki jəkəənɾə na, Kile ya pu yàa ná ni cee. 7 Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nərə wu shə na. 8 Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funjə ni pu jε nige shuun wε, ga fo nigin. 9 Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.»

10 Ba p'a jé puga wε, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha. 11 A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shə gbaga xə, na watii lejε ge, dədəərə m'a pye ma ceshiime wu shizhaa na. 12 Wee cogo wu na cee bε bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dədəərə w'a pye.»

Yesu ya duba nəhəpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nəhəpiire ta ni, kənhə wu gbən ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni. 14 Yesu ya lee jə ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nəhəpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kəən wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε Kile wo saanra te. 15 Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nəhəcεrεε jε-ε wε, wee da ga ba jé ti ni bada wε.» 16 Lee kadugo na a

* 9:48 Ezayi 66:24

wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni (Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷ Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaanji we, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fee ni, na wu yege na: «Karamɔgɔsaama, jahane yaa na pye, kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta we?»

¹⁸ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama we? Nizaama wa shishiin wa we, fo Kile ye. ¹⁹ M'a Kile wo jomæejogoo ki ce na: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na we! Ma ganha bu wa nmahana we! Ma da ma nu ni ma to pelee!» ²⁰ A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni ne jɔ kɔn na kii koro jaari.» ²¹ A Yesu di wu wii ni taanrege ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuɔɔ. She ma keɛɛ yanmuyɔ yi beeri pere, m'a wee wari wu kan la baa fee mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni!» ²² A pee jomɔ p'i wu jahatanha na gaanji, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu taan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!» ²⁴ A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo,

Kile wo saanra ti jeme p'a pen de!» ²⁵ Nɔhɔɔ jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbo fɔɔ je na Kile wo saanra ti ni. ²⁶ A l'i bye tɛhene baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puye pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na ja pa shɔ we?» ²⁷ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da ja bye we, ga li na ja bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani we.»

²⁸ A Pyeri di wu pye: «Li wii, wee ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne ni Jozaama pe wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee beeri yahanjaa xhuu nigin (100) ta ke kɔɔ ke na: piyeye, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kereye, na kanhama be ta, na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama be ta jiga na. ³¹ Ga jahagbaa wuu nijehemee na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemee na bye jahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha

(Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Koo na pu bye na gaanji Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti jahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyeeɛgi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di

gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee jo kon na yu pu mu. ³³ A wu pu pye: «Wu wii gaaji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyia Ja wu le wa saraya jaha shonrivete junofoe ni saliya karamogolo pu ken ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii ken ni, wemu je Yawutuu shi we. ³⁴ Wee na ba zhehe wu na, na joloho tugi wu na, na wu kon ni susolo ni, na wu gbo. Cana taanri wogo ki na w'a je.»

Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fere shaa Yesu mu (Macoo 20:20-28)

³⁵ Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wu Karamogo, kaa le wu da ba jeri ma mu ge, wu la je m'a lee pye wu mu.» ³⁶ A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu we?» ³⁷ A p'i wu jo sho na: «Ma so m'a jahagbaa fere tatiinye yi kan wu mu: nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce, ma saanra nooro wuuro ti ni.» ³⁸ Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa jeri ge, yee wa li ce we. Kanhama ceegbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na ja gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yee na ja batize yee ni ya?» ³⁹ A p'i wu pye: «Uun, wee na ja.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo ceegbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yi

na ba batize yee be ni. ⁴⁰ Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne je yee tatiinye yi kanwo we. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

⁴¹ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan. ⁴² Lee na a Yesu di pu beri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu je Yawutuu we, pii p'a wii junofoe wee shi wu juno ni ge, pee ya pu junofoere pyi wu na, pu sipyigbo p'i pu fanha shee wu na. ⁴³ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funjo bi je wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye. ⁴⁴ Yee wa funjo bi je wu bye jahagbaa foo, wu pye pusamaa beri wo bulo. ⁴⁵ Bani Sipyia Ja wu ya ta pa konho sipyii di ba kapyene pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyene pyi sipyii mu, wu wu muna kan li bye sipyinehemee wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyen Batime cuunjo (Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Lee kadugo na a p'i no kulo la ni, lee mege je na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyinehemee ya pa foro Zheriko ni we, lee bi fyen wa nideenge ta koo li jo na, wee na saraya jeri. Wee bye Time ja Batime. ⁴⁷ W'a logo na Nazareti shen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, juno jaari na na!» ⁴⁸ Sipyinehemee ya jo ni wu ni na wu co wuye

na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, juna jaari na na!» ⁴⁹ A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyen wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu tenε, yiri! W'a ma yiri!» ⁵⁰ A wu wu fadenε wá, na sira yiri, na fulo Yesu na. ⁵¹ A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu wε?» A fyen wu wu jo shə na: «Karaməgə, di da jaa!» ⁵² A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuunə.» Taapile ni a wu ganha na jaa, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε wε

(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tεenε Zheruzalemu na wε, a p'i nə Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faaboboŋə ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi she yi jahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibəgə ta wà, sipya sanha dugi ja kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha!» ³ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefəə pye: «Wée Kafəə wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurunə na pa ma kan.»

⁴ A p'i gari, na she kafabige ka nibəgə ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha. ⁵ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana jaha na wε?» ⁶ A

p'i pu jo shə ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A pee sipyii p'i səə na p'a gaanji ni ki ni. ⁷ Ba p'a nə ni kafabige ki ni Yesu yiri wε, na pu fadegbəyə ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na. ⁸ A sipyijehemεε di pu fadegbəyə pii koo li ni. A pii be di weburiye kən tεye ni, na yee pii koo li ni. ⁹ Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu jahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na: «Kile w'a sən! We w'a ma Kafəə mege na ge, wee jε duba pya!»*

¹⁰ «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,

Kile wu duba ti mu.
Masəŋə k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni.»*

¹¹ Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wε, na gari Kile-pεenε pugbohə ki ni, na she ki kabaya yi beeri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

*Yesu ya nitoodige ka lanji
(Macoo 21:18-19)*

¹² Kee caŋa ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta. ¹³ Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ja, wεε di jε ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nə ki na wε, wu ya yaaga ja wε, fo wεye ye. Bani nitoronə pyeduun bi sanha nə wε. ¹⁴ Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada wε.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

* 11:9 Zaburuu 118:26

* 11:10 2 Samuweli 7:11-14

Yesu ya Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ

(*Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22*)

¹⁵ P'a nɔ Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jɛ Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatiinyɛ yi jɛri buri.

¹⁶ W'a ta sɔɔ yaaga pɛɛvɔɔ wa shishiin wu toro Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaɛɛ ki ni wɛ.

¹⁷ A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Pu na ba nɛ pugaa ki pyi shi wu bɛɛri wo Kile-jɛɛɛ pugaa wɛ?»*

Ga yee kunni ya ki pye na-gaalaa talaraga.»

¹⁸ Ba saraya jaha shɔɔnɛɛɛ jɛɛɛ, ni saliya karamɔɔɔɔ p'a yee logo wɛ, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu juyɔ co xuuni.

¹⁹ Ba yakɔɔ k'a nɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na

(*Macoo 21:20-22*)

²⁰ Kee caɛɛ ki jimuguro jɛɛɔɔɔ ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki na k'a waha fo ki niyɛ ye. ²¹ Kaa le l'a bi pye ge, a Pyɛɛri funjɔ di do lee na, a wu Yesu pye: «Wù Karamɔɔ, m'a nitoodige kemu lanji ge, k'a waha!»

²² A Yesu di pu pye: «Yi dà Kile na! ²³ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ke faaboboɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a shɛ mayɛ wá suumɔ lɔhɔ ni ge.» Nakaara bye t'i jɛ wufɔɔ zɔ wu na wɛ, wu bi dà li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu. ²⁴ Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo bɛɛri jɛɛri, yi dà li na na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu. ²⁵ Yi bu yere na Kile jɛɛri, na wa ta w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kile wu yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ²⁶ Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.»

Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?

(*Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8*)

²⁷ A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na jaari Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a saraya jaha shɔɔnɛɛɛ jɛɛɛ, ni saliya karamɔɔɔɔ, ni nɔhɔɛɛ p'i fulu wu na, ²⁸ na wu yege na: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔɔ w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na jɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛɛ temu gbɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. ³⁰ Jɔɔ wu d'a Yohana tun na

* 11:17 Ezayi 56:7

w'a batizeli pyi wε, Kile laa sipyii? Yi na jɔ shɔ.»

³¹ A p'i puyε pye: «Wù bu jo: <Kile w'a wu tun>, wu na jo: <Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?>

³² Ga wù bu nɔhɔ jo: <Sipyii p'a wu tun...>» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu beeri bi Yohana wii can can na Kile tudunmɔ.)

³³ Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa nε be ya she, sefεεε temu gbɔɔrɔ ni nε be ya kii keree kii pyi ge, nε be da tee jo yee mu wε.»

12

Erɛzen faapyii niguumɔ pu wo talenε le
(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Lee kadugo na a Yesu di talenεε jɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a bi erɛzen tεge ka shan, na ki maha ni kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye erɛzen wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu erɛzen tiire tεge ki kaa le erɛzen faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni. ² Ba erɛzen w'a pa le wε, a wu kapyebye wa tun pee erɛzen faapyii pu mu, na wu she erɛzen nile wu shɔ pu mu.

³ Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kpɔn, na wu kewaya wo yaha kari. ⁴ Lee kadugo na a tεge ki fɔɔ wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee jɔnɔ bana, na wu cogana kolo. ⁵ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun

kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapye-byii ni jehemεε pii be tun. A p'i pii kpɔn, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin ye di bye tεge ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu beeri kadugo yiri, na jo: <Nε ja we kunni pu na zhe gbɔɔrɔ taha wee na.> ⁷ Ga, a erɛzen faapyii p'i puyε pye na: <Cen wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wù wu gbo, cen wu na bye wù wo.> ⁸ A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wá tεge ki kadugo yiri.

⁹ «Wee tuun wu ni tεge ki kafɔɔ wu da ba jaha pye wε? Wu na ba ba, na pee erɛzen faapyii pu gbo, na erɛzen tεge ki kaa le piitiilee kenε ni. ¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wε? na:

<Puyirilee p'a faakagerenε kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunjɔmii li faakagerenε ki
nijenε ke.

¹¹ Li wii Kafɔɔ w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wù
jaha tàan.* »

¹² A Yawutuu jɔnɔfεε p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cε na pee na Yesu ya talenε li jo wà. Ga, a p'i fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wà, na gari.

P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na
(Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)

* 12:11 Zaburuu 118:22-23

13 Lee kadugo na a p'i Farizheen pii ni Herodi wo sipyii pii tun Yesu mu, kōnhō p'i wu co wuyε pyaa jō jomō feni. 14 A p'i ba na wu pye: «Wù Karamōgō, wèe ya li cε na jo can fōō mu jε. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu jε nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinjε na galaa bε Kilε koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε? W'à yaa na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan wε.»

15 Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cε na pu pye: «Naha na y'i na jō yegee wε? Yi pa ni wari dεjε nigin wa ni, di wu wii.» 16 A p'i nigin wa shε wu na. A Yesu di pu pye: «Jōgō wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» 17 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kilε bε wuu li kaan Kilε bε mu.» A wu keree di pu jaha wō fo xuuni.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεnε li keree na
(Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Lee kadugo na, jujōfεε pii bye wà, p'i jε Yawutuu, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xujεnε da ba bye jiga na wε. A pii di ba shε Yesu y'iri, na shε wu pye: 19 «Karamōgō, Kilε tudunmōō Musa ya le jōmεε le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shō na wε, na wu

wee naxhugoshō wu lō, kōnhō wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.» 20 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimε wu cee lejε, na xhu wu ya pya ta wε. 21 A shuun wo wu wee cee wu ninumō lō, na xhu wu ya pya ta wε. A taanri wo wu bε di bye mu. 22 A pu gbarashuun wu bεeri di wee cee wu lejε toro, a pu bεeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na wε. Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. 23 Xuu pu cajεjε ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin wekε wo wε? Bani pu gbarashuun wu bεeri ya wu lejε toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le bε li wa yee piinjε ki kajunjō wε? Na jo le l'a ka Kilε Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kilε wo sefεεε ti bε cε wε. 25 Xuu pu ba jε, sipyii wa da cèe lejε, kelee na gbaya je wε. Ga pu na ba bye ba fugba mεlεkεε jε wε. 26 Xujεnε li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kilε tudunmōō Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa wε? na:

«Nε jε Ibirayima wo Kilε,
ni Ishaaga wo Kilε,
ni Yakuba wo Kilε.»*

27 Kilε jε xuu wo Kilε wε, ga wyii wo Kilε wu jε wii. Yee ya piin xuuni.»

Kilε wo saliya jōmεhεε ki bεeri wo nigbōō le

(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamōgō wa di pee nakaara jomō pu logo. A

* 12:26 Ekizode 3:6

wu li ja na Yesu ya Sadushēen pu ja shō na ja. A wu fulo wu na na wu yege na: «Lekē l'i ja Kile wo saliya wu ja mēhēē ki bēeri nigbō li wē?»

29 A Yesu di wu ja shō na: «Saliya wu ja mēhēē ki bēeri nigbō li wa le na:

«Zirayeli shēen yi logo: Wù Kafō Kile we, Kafō nigin pe wu ja wii.

30 Ma Kafō Kile wu taan ma mu ma zō wu bēeri na, ni ma munaa li bēeri, ni ma fungōngō ki bēeri, ni ma fanha ki bēeri.»*

31 Li shuun wu li wa le: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ja wē.»*

Kile wo saliya wu ja mēē la shishiin wa ye kii shuun we na wē.»

32 A wee saliya karamōgō wu Yesu pye na: «See na, wù Karamōgō, ye m'a jo ge, kajii li wa. Bani Kile ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na wē. 33 Kile na taan ma mu ma zō wu bēeri na, ni ma fungōngō ki bēeri, ni ma fanha ki bēeri. A ma sipyijii bē di daan ma mu ba maye pyaa ki ja wē, lee ya pēle saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye bēeri na.»

34 A Yesu di li ja na w'a wee ja shō ni fungōngō fēere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti tē w'a lii wē.» Na cō wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wē.

Shōvō wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wē (Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pēere pugbōhō ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamōgōlō p'i yu na Shōvō wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε wē? 36 Dawuda ye pyaa ya jo Fēfēere Munaa fanha ni na:

«Kafō Kile ya yi jo nē Kafō mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige cē, fo di ba ma pēen pu tirige na pa le ma tōyō nōhō ni.»*

37 Dawuda ye pyaa ya Shōvō wu pyi Kafō, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin wē?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamōgōlō pu kaa ni (Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu bēeri ni xuuni. 38 A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiyē kasēri saliya karamōgōlō pu na. Na fadedōnyō leni na jaari, ni sipyii na gbōrō fō kaan pu mu pinnere kpēenyē na, lee l'a dan pu ni. 39 Kile-pēere piyēye yi wo nahagbaa tatiinye, ni yalicerēe wo tatiinc-eye bē di dan pu ni. 40 P'a naxhugoshaa keje yanmuyo bēeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mō Kile-jerege na, kōnhō p'i puyē she see sipyii.

* 12:30 Duterenōme 6:4-5
Zaburuu 110:1

* 12:31 Levitike 19:18; Galasi Shēen 5:14

* 12:36

Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahaŋa keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naafuu fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ bi wari niɲɛhɛmɛɛ leni wu ni. 42 A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa bɛ di ba, na wari tuunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na wɛ.

43 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funɲɔ ni ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa bɛɛri wuu li na. 44 Bani pu bɛɛri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu bɛɛri li ɲɛ wu mu wu ɲɔshaga wuu ge, w'a lee bɛɛri kan.»

13

Yesu ya Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 Yesu nivorowo Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wù Karamɔgɔ, ye kageegbɔyɔ ye ni ye piyɛyɛ ye yereŋɛgana wii sa!» 2 A Yesu di wu pye: «Muɲii wa ye pugbɔyɔ ye bɛɛri ni gɛ? Kagerɛŋɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲunɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani korɔ ki xɔ ge

(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nidɛɛŋɛ yaha Oliviye faabobonɔ ki na Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ɲaha tii wu ni, a Pyɛɛri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire yɛ di ba wu yege pu yɛ na na: 4 «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha shɛshɛɛɛ teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a nɔ wɛ?»

5 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ! 6 Sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba ba ni nɛ mɛge ni, na yu: «Nɛ wu ɲɛ wii». Pu na ba sipyiiɲɛhɛmɛɛ piinɲɛ. 7 Yi ba kashɛn keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da bɛn wɛ. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wɛ. 8 Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niɲɛ cɛɛŋɛ na ba byi tɛyɛ ya ni, na fara xuugbɔhɔ bɛ na. Kee wa kanhama pu keree ɲɔkɔɔnrɔ yɛ, ba cee laa ma yiri mɛ wɛ.

9 «Ga yi da yiyɛ kasɛri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keŋɛ ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kile-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafɛnɛɛɛɛ ni saannaa mu nɛ mɛge wuu na. Lee na ba bye kaɲunɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. 10 Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yɛɛ ya

yaa na fenhε jo shi wu bεeri mu. ¹¹ Pu ba yi conι, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wε, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyε pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiyε pyaa wa da ba bye pu jovεε wε, fo Fεfεεrε Mu-naa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le kenε ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bε na ba yiri pu sefεε feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ¹³ Sipyii bεeri na ba yi kɔ nε mεge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhεnε na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa

(Macao 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyεεgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a jaa xuu wemu ni wε, yi ba wu niyerege jaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi jaha cε!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁵ Lee ba wemu ta katanja puɔɔ ni, wu ganha bu da digi jé wu puga ni di wu yerεye lɔ wε. ¹⁶ Wemu jε kerεye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenε lɔ wε. ¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɔmaraya fεε wogo yee caya yi na. ¹⁸ Y'a Kile jεeri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni wε. ¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja wε, na co fo Kile ya koɔɔ siɔ tuun wemu ni ge, fo na pa nɔ nijaa

na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bε nige bada wε. ²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni wε, sipya wa shishiin bi da zhɔ wε. Ga sipyii piimu jaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni. ²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.» kelee «Yi wii mε, wu we mε.» Yi ganha bu dà yee na wε! ²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyε pye shɔvεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba jaha sheshεrε keree ni kakanhanjaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinε. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, nago ba pu da já ba pee bε piinε wε, pu bi da ba pee bε piinε. ²³ Yee kunni p'a yiyε kaseri de! Nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibanja keree

(Macao 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na, «Nibiige na ba jé caɔa ki ni; yεnε wa da kpεεnge yeege wε; ²⁵ wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni; fugba wu sefεrε ti na ba jεε.» *

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefεrε ti bεeri, ni nɔrɔ nigbɔ ni. ²⁷ W'a piimu jaha bulo ge, wu na ba melekerε tun pu pee pinne, na yiri koɔɔ ki kabaya shishεrε wu bεeri na, na li jɔ kɔn jɔnε

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

ke tɛhɛnɛ le na, fo fugba we tɛhɛnɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba nɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɛɛ.

²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɛɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li nɔ na. ³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa jiiɛɛɛ ni nime ge, pee bɛɛri wa da xhuu wɛ, yani kii keree kii bɛɛri nɔ ki fa ge. ³¹ Fugba we ni jiiɛ ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

Wa ya kee caɲa ke, ni wee tuun we cɛ wɛ

(Macoo 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ wɛ, ali fugba mɛɛkɛɛ pu bɛ wɛ, Kile Ja wu bɛ wɛ. To Kile yɛ nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ. ³³ Y'a yiyɛ kasɛri, y'i diin yaha jii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cɛ wɛ. ³⁴ Li na ba bye ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yaɲmuyɔ bɛɛri kaa le wu kapyebyii kenɛ ni, na pu bɛɛri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kujɔɔsigime wu mu na wu tiin yaha jii na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakonɔ la, jiiɛɛ na la, xhupee mɛɛɛ suduun ni la, jisɔɔɔ na la, yi wa cɛ wɛ.

³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi niɲmunuyɔ ta wɛ. ³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bɛɛri mu: «Yi kori yaha jii na!»

14

Yawutuu jiiɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun yɛ wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhɛɛ Baa Buuri Kalenɛ li tɛ ni. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jiiɛɛ ni saliya karamɔɔɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peeɛ co ɲmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo. ² A p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu jiiɛɛ ni

(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³ Na Yesu yaha wu na li Bɛtani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fenhe wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi jii pɛɛwa lasikoli wa na wemu mɛɛɛ ki jii na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li nɔ waa, na li funɲɔ lasikoli wu wo Yesu jiiɛɛ ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yiri, na ganha na puyɛ pyi: «Te lasikoli kakara te wo jiiɛɛ jii leke wɛ? ⁵ We lasikoli we bi da já bɛɛ na toro wari kabɔfonɔɔ kɛɛɛ shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin taan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

6 Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na. 7 Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ. 8 Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge. 9 Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke konɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funɲɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha
(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

10 Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin ge, wee ya shɛ saraya nahha shɔɔnriwɛɛ ɲunɲɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu kenɛ ni. 11 P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i ɲomɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

12 Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na ɲuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funɲɔ wa wù shɛ Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

13 A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni. 14 Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wù Karamɔɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?» 15 Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni. Yerɛyɛ wa ki ni, k'a gbegele yaha. Y'i Nuwuuro ti Kalenɛ li yalige ki gbegele wù mu wà.»

16 A kalaapiire t'i yìri kari kanha ki ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

17 Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ba. 18 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni, wemu w'a li ni nɛ ni ge.»

19 A kalaapiire ti nahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Nɛ wi ya?»

20 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee kɛ ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu kenɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge.

21 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da bɔɔɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn

11:23-25)

²² Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, nɛ ceepuuro ti wa te!»

²³ Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu bɛeri di ka gba.

²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ shishan pu jɛ pe, Kile wo karijɛɛɛɛ jɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyijɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo. ²⁵ Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ gba nige wɛ, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra te ni ge.»

²⁶ Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo taaan a p'i foro kari Oliviyɛ faaboboɲɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛeri na ba foro wee kaa taaan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

²⁷ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bɛeri na ba baa na nɛ yɛ nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba yatɔnahama wu gbo;

dubya pu bɛeri na baa caaga.»*

²⁸ Ga nɛ ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni, nɛ na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

²⁹ A Pyɛeri di wu pye: «Ali pusamaa bɛeri jɛhɛ baa na ma wá, n'a da ga ma wá wɛ.»

³⁰ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo

piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mɛhɛɛɛ ge, mu na ba foro nɛ kaa taaan tɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» ³¹ Ga, a Pyɛeri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mɛhɛ yaha nɛ wu xu bɛ ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taaan wɛ.» A pusamaa bɛeri di yee ninuyɔ jo mu.

Yesu ya Kile jɛeri Zhetisemanɛ tiire tɛɛ ki ni

(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mɛɛɛ ki jɛ na Zhetisemanɛ ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛeri.»

³³ A wu gari wà ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɲɔ cɔnri fo xuuni, na wu jaha bɛ tanha. ³⁴ A wu pu pye: «Nɛ zɔ we bɛeri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

³⁵ A wu she jaha na jɛri na do jiiɛ na, na Kile jɛeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jiiɲɔ ni. ³⁶ A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani wɛ, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee bɛ na, nɛ wo jidaan ganha bye wɛ, fo mu wo jidaan.»

³⁷ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ɲmunɔ. A wu Pyɛeri pye: «Simɔ, m'a ɲmunɔ gɛ? Mu ya já kori yaha jii na na ali lɛeri nigin bɛ pye-e ya? ³⁸ Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛeri, kɔnhɔ Shitaanni ganha

* 14:27 Zakari 13:7

bu se ta yi na wε. Sipyaa mu-
naa ya sɔɔ, ga wu cɛɛpuuro
fanha k'a cɛrɛ.»

³⁹ A wu laha pu t̄aan sanha
na Kile jɛeri, na guri pee
jonumɔ pu na. ⁴⁰ Lee kadugo
na a wu guri pa sanha wu
kalaapiire ti ȳiri, na ba pu
ta p'a ηmunɔ sanha, bani
ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni. A
p'i bye pu ya cɛ dii pu da wu
jɔ shɔ wε.

⁴¹ A wu ba t̄ɔɔnii taanri
wuu li ni na pu pye: «Yee
wa ηmunɔ sanha na ηmɔni
ge? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li
wii, Sipyaa Ja wu na ba j̄e
j̄urumupyii pu keɲɛ ni. ⁴² Yi ȳiri
w̄u da se! We w'a da na le
keɲɛ ni ge, w'a nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

*(Macoo 26:47-56; Luka
22:47-53; Yohana 18:3-12)*

⁴³ Na Yesu yaha pee jomɔ
pu na, taapile ni a Zhudasi
di nɔ, wee j̄e kalaapiire ke
ni shuun wu wa nigin wa.
A wu nɔ ni sipyiηehemɛɛ pii
ni. N̄mɔparaa ni pubegeee ki
bye pee mu. Saraya jaha
shɔɔnrivɛɛ j̄unɔfɛɛ, ni saliya
karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ pu bi
pee tun.

⁴⁴ Zhudasi wemu wu bi da
ba Yesu le keɲɛ ni ge, wee bi
jaha sheshɛrɛ ta she sipyiire
ti na na: «Di ba she j̄ɔsɔɔnrɔ
fɔ kan ná wemu mu, y'i wee
co, wee wu wa. Y'i kasɛɛge
yaha wu na xuuni, yi da gaan̄i
ni wu ni.» ⁴⁵ A Zhudasi di
dii Yesu na taapile ni, na wu
pye: «Karamɔgɔ!» Na j̄ɔsɔɔnrɔ
fɔ kan wu mu. ⁴⁶ Ba lee ya
pye wε, a p'i fulo Yesu na, na

wu co. ⁴⁷ A Yesu wo sipya ni-
gin wa di wu ηmɔpara kɔɔngi,
na saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo
j̄unɔfɔgbɔ wu wo kapyebye
niwenɛ paa laha.

⁴⁸ A Yesu di pu pye: «A
yee di ba ni ηmɔparaa, ni
pubegeee ni nɛ t̄aconɔ ni, ma
na jo kakuubye di j̄e ya?
⁴⁹ Nɛ bi bye ni yee ni caɲa
bɛeri, na sipyii kalaa Kile-
pɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya
nɛ co wε. Ga l'a pye, kɔnhɔ
Kile Kafila wu j̄ɔ di fa.» ⁵⁰ A
wu kalaapiire ti bɛeri di baa,
na wu yaha wà.

⁵¹ A lɛvɔɔ wa di daha Yesu
fɛni, fatɔɲɔ yɛ ki bi mugile wu
na. A shɛn nigin wa di wu co
sipyii pu ni. ⁵² A wu wu fatɔɲɔ
ki yaha wee keɲɛ ni, na baa
kari ni ceepile ni.

*P'a she ni Yesu ni Yawutuu
wo kiirikɔɔn pu mu*

*(Macoo 26:57-68; Luka
22:54-55,63-71; Yohana 18:13-
14,19-24)*

⁵³ A p'i gari ni Yesu ni
saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo
j̄unɔfɔgbɔ wu kaban. Saraya
jaha shɔɔnrivɛɛ j̄unɔfɛɛ, ni
nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ
pu bɛeri di puyɛ pinne wà.

⁵⁴ A Pyɛeri di laraga kɔn pu
na, na daha pu fɛni, fo na she
j̄e saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo
j̄unɔfɔgbɔ wu wo kaan̄a ki ni,
na diin gedii pu t̄aan na na
wahani.

⁵⁵ Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ
j̄unɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn ku-
runɔ ki na, pee bi sɛeri kaa
la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i
wu gbo, ga pu ya li ta wε.
⁵⁶ Sipyiηehemɛɛ ya kafineye

sɛɛri keree pye Yesu feni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

57 A sipyii pii di yiri na kafineyɛ taha Yesu na na: 58 «W'a yi jo wɛɛ jii na na: «Sipyii p'a ke Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ kemu yerenɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni, sipyii keye ya kemu yerenɛ wɛ.»»

59 Ga lee bɛ na, pu sɛɛri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

60 Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu yiri yere sipyii pu niɲɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ɲɔ shɔ-ɛ gɛ?» 61 Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we, duba fɔɔ Kile Ja we?»

62 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipyia Ja wu nidɛɛngɛ ɲa Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ɲa bɛ sanha fugba jahaya ye na.»

63 Lee na a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛɛngi loyire kenɛ ni, na jo: «Naha feni wu ɲɛ sanha sɛɛrɛɛ pu mu wɛ? 64 Yi niwegee wa wu Kile mekyɛgɛrɛ jomɔ ni. Yee di wa yekɛ yu wɛ?»

A pu bɛɛri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. 65 A pii di ɲɔɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu jaha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri wu

mu?» A gɛdii pu bɛ di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan (Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

66 Na Pyɛɛri yaha saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kaanɲa ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo kapye-byezhɔ wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi ɲiɲɛ ki na.

67 A wee di ba Pyɛɛri ɲa wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu bɛ wu bye ni Nazareti shɛɛn Yesu ni.» 68 Ga, a wu foro wu kaa tɔan na jo: «Ye mu wa yu ge, nɛ yi cɛ wɛ, nɛ yi jaha cɛ wɛ.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mɛɛ su.

69 A kapyebyezhɔ wu wu ɲa sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we bɛ wu wa pu ni.» 70 A Pyɛɛri di foro Yesu kaa tɔan sanha.

Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere Pyɛɛri tɔan ge, a pee bɛ di wu pye: «Nakaara baa mu bɛ wu wa pu ni, bani Galile shɛn mu bɛ ɲɛ.» 71 Ga, a Pyɛɛri di gaa na wuyɛ lanɲi na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, nɛ wu cɛ wɛ.»

72 Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su xhupeshuun wuu na. A Pyɛɛri funɲɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» A mɛɛ di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu (Macoo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni kiirikɔɔn kuruɔ ki bɛɛri, a pee di puyɛ pinnɛ, na puyɛ ja. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate kenɛ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ jɛ.»

³ A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ nijɛhɛmɛ ni. ⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jɔshɔɔrɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge, mu wa kee nuri-i gɛ?» ⁵ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ wɛ, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo (Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee jɛ yee bɛɛri pu bu kasoleme wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalɛ ni ni, w'a wee yaha. ⁷ Ná wemu mɛgɛ ki jɛ na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyejii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funɔ ni. ⁸ A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu jɛɛri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jɔ shɔ na: «Yi la jɛ di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?»

¹⁰ Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo jɛpɛɛn na saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹¹ Ga, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ p'i sipyiire ti sɔn, na pu Pilate jɛɛri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na wɛ?»

¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!» ¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan na: «Wu kori tige na!»

¹⁵ Pilate funɔ bye wu sipyiire ti wo jidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo (Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ A sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaanja ki ni, na pu kuruɔ ki sɔrɔsii pu bɛɛri pinne wà. ¹⁷ A p'i saanra fadeboronɔ nijiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra judɔnɔ, na lee tɔ wu juɔɔ ni. ¹⁸ Na fò kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!»

¹⁹ A p'i ganha na wu kpɔɔn juɔɔ ke ni ni wahagaan ni, na jɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na leele wu fɛɛ ni, na li pye kanna p'a wu pɛlɛ. ²⁰ P'a wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboronɔ nijiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo faya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaanji, a p'i ná wa ja w'a yiri wu kerεye ni na doroo, wee mege ki bye na Simo. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sorosii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo. 22 A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mege je na «Goligota», lee kori je «Nugorogo xuu.» 23 A p'i duven suri duragi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta soo na yi gba we. 24 A p'i wu kori tige na, na wu faya yi shan tahaa tahaa. A pu beeri di kagaangaa lo, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan faya tahaa ki nunjo ni. A p'i yi lo, wa beeri w'a wu wo kagaan woyo lo.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye jisoojo tuuno nii gbarasheere wu na. 26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taan, nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di je wu kamene ce. [28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu toro le kakuubyii ni ge, yee jo ya fa.] 29 Kodoroloo pu bi pu juyoo kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pene pugbaho ki ja, na ki yereje sanha cabyaa taanri funjo ni ge. 30 Maye sho sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya jaha shoonrivee nunofee ni saliya karamogaloo pu be bi Yesu la wo puye te ni, na puye pyi na: «W'a sipyii piitilee sho, ga w'a da ja wuye sho we, 32 Shovoo we wu je Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kohnu wu wu ja wu da wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee be bi wu fanri.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba cana k'a pa no midi na we, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakojo tuuno nii taanri wu na. 34 Ba yakojo ki wo tuuno nii taanri w'a pa no we, a Yesu di ba mujuugboo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori je: «Na Kile, Na Kile, jaha na ma d'a na yaha we?» 35 Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Wii, Kile tudunmoo Eli w'a yiri.» 36 A shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantoojo ka na, na she gan Yesu mu wu son. A wee na wu jo: «Yi yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.» 37 Ga, a Yesu di mujuugboo wa, na xhu. 38 Taapile ni a Kile-pene pugbaho ki nahaparaga fana nighbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo jine ke. 39 Sorosii nunofoo we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ja w'a sipile wa na

xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.»

⁴⁰ Cèe pii bε bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salomε. ⁴¹ Pee cèe pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tεge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe nijehεmεε piitiilee bε bi taha wu feni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faņa ni

(Macao 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² A yakonjo k'i nɔ, kee jε Pɔri caņa. Kee caņa ki shi na Yawutuu pu ma cadeenge ki keree gbegele yaha, kee da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caņa. ⁴³ A Arimate shεen Yusufu di ba. Kiirikɔɔn kurunjo ki sipyigbɔ wa wu bye wii. Wee bε bi Kile wo saanra ti sigee, a wu junjo waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki jεeri wu mu. ⁴⁴ A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tɔvuyo na mε. A wu sɔrɔsii junjofɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ. ⁴⁵ W'a jɔshɔɔrɔ ta na yiri sɔrɔsii junjofɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ. ⁴⁶ A Yusufu di fatɔnjo ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatɔnjo ki migile wu na, na wu le faņa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faņa ki jɔ tɔ. ⁴⁷ Magadala shεen Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talenje ki wii.

16

Yesu ya jε na foro xu ni

(Macao 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ba Yawutuu wo cadeenge k'a toro wε, a Magadala shεen Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salomε ye di she nudanga yanmuyo shɔ, na p'i she Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. ² A p'i gari faņa ki na Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, caņa ki foroduun ni. ³ Pu bi puyε pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faņa ki jɔ na wε?»

⁴ A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faņa ki jɔ na. ⁵ A p'i jé faņa ki ni, na ná wa ja wà, wu nidεenge ki bye kanige cε we ni, fadedɔngɔ nivige di jε wu na. Al'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni. ⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wε. Nazareti shεen Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wε; w'a jε. P'a wu sinniye xuu wemu ni ge, yi wee wii. ⁷ Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyeri bε na: «W'a gaanji yi jaha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ja wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wε.»

⁸ A cèe p'i fya na jεle, na baa foro faņa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bε mu wε, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyε she Magadala shεen Mariyama na

(Macao 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[⁹ Yesu nijenje na foro xu ni, Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, a wu wuyε she Magadala shεen

Mariyama na ꝓaha na. Jinaa gbarashuun wu bi k̄ori yeege wee ni. ¹⁰ Pii pu bi ꝓaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee ꝓahaya yi bi tanha, meh̄e pu bi suu. ¹¹ P'a logo na Yesu wa ꝓiif̄e ni, na Mariyama w'a wu ꝓa ge, pu ya d̄a li na w̄e.

Yesu ya wuȳe she wu kalaapiire shuun wa na
(Luka 24:13-35)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaaji kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo ꝓeriwo di wuȳe she pu na. ¹³ Ba p'a kuri pa w̄e, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya d̄a yee b̄e na sanha w̄e.

Yesu ya wuȳe she wu kalaapiire k̄e ni nigin wu na
(Macao 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuȳe she wu kalaapiire k̄e ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ꝓa wu d'a ꝓe x̄o ge, pu ya d̄a pee na w̄e.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi she koꝓo ke kabaya ye b̄eri na, y'i Kile wo Jozaama pu ȳe li pye sipyii pu b̄eri mu.

¹⁶ Sipyia wemu bu d̄a li na na batize, wee na zh̄o, ga wemu ya d̄a w̄e, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo. ¹⁷ Piimu bu d̄a, pee na ba kii kakanhanjaa kii pyi: Pu na ba jinaa k̄ori na yeege sipyii ni ne mege na. Pu na ba shi watii jom̄o yu. ¹⁸ Pu na ba w̄o conii pu

keye ni. Pu bu sipyigbo yaaga gba, kee wa da yaaga kȳegi pu mu w̄e. Pu na ba pu keye taha yama f̄e na p'a juun̄o.»

Yesu ya kuri kari Kile ȳri
(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

¹⁹ Kaf̄o Yesu ya jo x̄o ni pu ni ge, a wu ȳri, na dugi kari fugba we ni, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce. ²⁰ A pee kunni di gari, na she Jozaama pu jo kabaya yi b̄eri na. Kaf̄o bye ni pu ni pu labye wu b̄eri na, na kakanhanjaa pyi kiimu ya li shee na kaji li wa pu jom̄o pu ge.]

Luka

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jogɔ wu jε Luka wε?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni wε. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wε, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shεεn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tεge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushεgeε nijεhεjεε pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kile wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jε Yawutuu wε ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegee ki ja, na wu jomɔ pu bε logo ge, w'a yegenε gbegεle pye pee mu fo na jomɔ nizinmε ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔnɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sεmε jε wε, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bεeri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bε bye kanna wu jε Yawutu wε, ba Luka yε pyaa jε wε. Wu funjɔ bye w'i li shε na kojɔ ke bεeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jε Yesu. Kama kavɔɔ wu bye

wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔnɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1 —4:13 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14 —9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51 —19:27 Yesu ya jara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalεmu ni. W'a talenεε nijenεε nijehenεε jo wà.

Luka 19:28 —23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalεmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jε na foro xu ni fo na shε nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔnɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wù niñε ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wèe mu. A ki kavεε di ki ka na bε ni ki javεε pu wo jogana li ni. ³ Keree kii bεeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nε bε ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nε yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyε na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can yε pile li wa kee keree kee.

Meleke wa ya Yohana Babilipye ze jo

⁵ Na Herodi yaha saanra ti na Zhude juna ni, Yawutuu wo saraya jaha shoonrivoo wa bye wa, wu mege di je na Zakari. Abiya wo kuruna ki wo saraya jaha shoonrivoo wa wu bye wii. Wu sho bye saraya jaha shoonrivere junafe Aron poro wa; wee mege ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu beeri nidiye yi bye Kile jaha taan. Zo wa shishiin bye pu na Kafoo Kile wo jomeejogoo ki ni we. ⁷ Ga pya be bye pu mu we, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu beeri d'a le.

⁸ Cana ka, na Zakari yaha saraya jaha shoonrivere ti ni Kile jaha taan, wu wo kuruna ki tuun wu ni. ⁹ A p'i wu jaha bulo, na be ni saraya jaha shoonrivoo pu wo kalere li ni, na wu je Kile-perehe pugbaho ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰ Sipyii pu beeri bye Kile-nerere na kperenge ki na, wusuna wu ledun wu ni. ¹¹ A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce. ¹² Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya. ¹³ Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-nerere k'a co. Ma sho Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana. ¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funa na faha, sipyinehemere na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵ Wu na ba

bye sipyigoo Kafoo Kile jaha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ni Fefere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii ninehemere jeri pu Kafoo Kile kabanja yiri. ¹⁷ Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmoo Eli ni ge, lee ninuna na ba bye wu be ni w'a jaari Kile jaha taan, kono wu tii ni pu nagoo te yaa, wu Kile jomee cobaalaa jeri fo p'a sipyitiye fungonyo tuuyo ta, kono wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafoo jaha na.»

¹⁸ A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinne dii we? Ne le, ne sho be d'a shineheme ta.» ¹⁹ A meleke wu wu joo sho na: «Ne je Gaburiyeli. Ne yeree Kile jaha taan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰ Li wii, ma joo na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii joo ba fa cana kemu, bani ne jomoo pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

²¹ Sipyii pu beeri bi Zakari sigee. Wu na moo Kile-perehe pugbaho ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²² W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kasher la w'a ja na wu yaha Kile-perehe pugbaho ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i jaha shesherere ta pye ni keye ni.

²³ Zakari wo labye wu cabyaa ki joo ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴ A cabyaa kii di doro, a wu sho Elizabeti di yere yacere na,

na ηmṁhṁ yebyaa kaguro, na jo: ²⁵ «Kafṁ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu jii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne jṁṁṁ ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

²⁶ Elizabeti laa li yenḡ gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee meḡe je Nazareti, ²⁷ na she nacebaa doṁṁḡe fuceri wa mu. Ná wa wu bi wee co, wee meḡe je Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doṁṁḡe fuceri wu meḡe ki bye Mariyama. ²⁸ A meleke wu jé wà wu yíri, na wu pye: «Fereḡe bye, mu we w'a jṁṁḡe ta ge, Kafṁ Kile wa ni mu ni.»

²⁹ A Mariyama hakili di wuregi pee jomṁ pe wuu na, wu bi wu funṁṁ shaa na, we fò we kṁri na já bye leke we. ³⁰ A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fereḡe ta Kile mu. ³¹ Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee meḡe le Yesu. ³² Wu na ba bye sipyigbṁ, wu na ba yiri Kile-gbṁtabaaga Ja. Kafṁ Kile na ba wu tolḡ Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³ Wu na ba bye saan Yakuba shi wu jṁṁḡe ni gbee; wu saanra t'a da ga xhṁ we.» ³⁴ A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha ná shi ce we?» ³⁵ A meleke wu wu jṁṁ shṁ na: «Fefereḡe Munaa na ba digi ma na. Kile-gbṁtabaaga sefereḡe ti jime na ba ma tṁ.

Lee wuu na Fefereḡe Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. ³⁶ Li wii, ma ceboroshṁ Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yenḡ ke wa wu laa li yenḡ gbaara wogo. ³⁷ Bani yafiin ya Kile jani we.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafṁ Kile bulozhṁ wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu tṁan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tṁvuyo na faaboboyo fiḡe ki ni, na she nṁ Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fò mujuu li logo we, a pya wu jehe wu funṁṁ ni. A Elizabeti di jṁ Fefereḡe Munaa na. ⁴² A wu mujuugbṁṁ wá na: «Mu je duba pya na toro cèe pusamaa beeri tṁan! Pya we ma da ba se ge, wee be je duba pya! ⁴³ Jṁḡe ne je fo na Kafṁ be nu wu na pa foro na na we. ⁴⁴ Li wii ne mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jehe ne funṁṁ ni. ⁴⁵ Mariyama, mu je duba pya, bani Kafṁ Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee jṁṁ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo: «Ne Kafṁ Kile pele na zṁ wu na.

47 Na funṅɔ nidanga wo
 wu ɲe na Shɔvɔɔ Kile ni,
 48 bani wu bulozhɔ we w'a
 wuyɛ tirige ge,
 w'a wu ɲii taha wu na.
 Li wii, na co nime na, shi we
 w'a ma ge,
 wu beeri na ba ne pyi
 duba pya,
 49 bani Se Beeri Fɔɔ Kile ya
 kagbɔɔ pye ne mu,
 wu mege ki ɲe fɛfɛɛɛ.
 50 W'a ɲuṅɔ ɲaari wu ɲii
 fyaara sipyii na,
 fo na she nɔ pu shi ni-
 bama wu beeri na.
 51 W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu
 keye ni,
 na tabaara fungɔnyɔ
 caaga.
 52 W'a fanhafɛɛ tirige na laha
 pu saanra korogoo na,
 pii p'a tigi ge, na pee
 yirige.
 53 W'a xuugo fɛɛ tin yalijenɛɛ
 na,
 na lafɛɛ kewayaya wuu
 yaha kari.
 54 W'a wu kapyebye Izirayɛli
 wu tɛgɛ.
 A wu funṅɔ di do ni wuyɛ
 pyaa ɲiɲaara keree ki
 ni
 55 Ibirayima ni wu kadugo ki
 shizhaa na fo gbee
 ma na jo, ba w'a bi ɲɔmɛɛ
 li lo
 wu sefɛɛɛ pu mu wɛ.»
 56 A Mariyama di gori
 Elizabeti yiri, na yeye taanri
 shishiin pye. Lee kadugo na
 na guri kari wu puga.
*Yohana Batizelipye ze
 keree*
 57 Elizabeti tigiduun ya pa
 nɔ ge, a wu funana se. 58 Ba
 wu tiinɲii ni wu cebooloo

p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu
 ɲiɲaara ti peɛ wu shizhaa na
 wɛ, na binne funṅɔ taan ni wu
 ni.

59 Pya wu cazege caɲa
 gbarataanri wogo, a p'i ba
 di ba wu cekɔnɔɔ pye. Pu
 funṅɔ bye p'i wu to Zakari
 mege le wu na, 60 ga, a nufɔɔ
 wu jo na: «Ahayi, wu mege ki
 da le Yohana.» 61 A p'i wu pye
 na: «Ga mu sipya wa shishiin
 mege di wa mu-i de?» 62 A p'i
 pya wu to wu yege ni ɲaha
 sheshɛɛɛ ni, na wu funṅɔ wa
 wu mege keke le pya wu na
 wɛ? 63 A Zakari di walaa sha
 pu mu, na yi ka wu na na:
 «Wu mege ki wa Yohana.» A
 l'i pu beeri fo. 64 Taapile ni a
 Zakari ɲɔ k'i mugi, a wu ja na
 yu, na Kile sɔ. 65 A pu tiinɲii
 pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee
 nibyii le yu Zhude faaboboyo
 fiige ki beeri ni. 66 Yi logovɛɛ
 beeri bi pu funyɔ shaa ni kii
 keree kii ni, a p'i jo: «We pya
 we na ba bye ɲaha wɛ?» Bani
 Kafɔɔ Kile wo sefɛɛɛ ti bye wu
 na.

Zakariya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu
 to Zakari di ɲi Fɛfɛɛɛ Muna
 na. A wu kapanaa jo na:

68 «Kafɔɔ Izirayɛli wo Kile we
 w'a sɔni,
 bani w'a wu ɲii taha wu
 sipyii pu na,
 na pu ɲuṅɔ wolo.

69 W'a Shɔvɔɔ baraga wo
 yirige wɛɛ mu
 na foro wu kapyebye
 Dawuda shi wu ni.

70 Wu bi wee kaa jo fo taatu-
 unnɔ ni

wu tudunmɔɔ fɛfɛɛɛ
 wuu pu ɲɔ ni,
 71 na wu na ba wèe tánha wù
 pɛɛn na,
 na wù shɔ na wù woɔ wù
 kɔvɛɛ bɛɛri kenɛ ni,
 72 na wu ɲinaara keree ɲɔ fa
 wù sefɛɛɛ pu shizhaa
 na,
 na wu fungɔngɔ yaha wu
 fɛfɛɛɛ ɲɔmɛɛ li na.
 73 Wu bi kàa wù sefɛɛ Ibi-
 rayima mu,
 74 na wu na ba wù shɔ wù
 pɛɛn na,
 kɔnhɔ wù lowagaa wuu
 di da labye pyi wu mu,
 75 wù bye fɛfɛɛɛ wuu,
 nidiimɛɛ wu ɲaha tàan
 wù shi wu caɲa ɲɛhɛɛ ki
 bɛɛri ni.
 76 Mu bɛ na pya, ma na ba yiri
 Kile-gbɔtabaaga tudunmɔɔ,
 bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ
 ɲahagbaa na,
 na wu korogoo ki yari.
 77 Ma na ba li she wu sipyii pu
 na
 na wu na ba ɲuwuuro
 kan pu mu,
 bani pu jurumu w'a yafa
 pu mu
 78 wèe wo Kile wu wo ɲinaara
 te
 ni wu saama pu gbɔɔɔ
 ni.
 Yee gbɔɔɔ ni ɲimugunɔ ya nɔ
 wèe na
 na yiri fugba we ni.
 79 Pii p'a tiin piige ni ni xu
 ɲimɛ ni ge,
 w'a kpɛɛngɛ yeege pee
 mu,
 na wèe tɔɔɔ yaha ɲaɲiɲɛ koo
 ni.»
 80 Ayiwa, wee pya wu bi
 legi, na se ɲaha na fungɔngɔ
 fɛɛɛ ni. A wu gori siwaga ki

ni, fo na she wu shɛduun nɔ
 Izirayɛli na.

2

*Yesu ze keree
 (Macoo 1:18-25)*

1 Wee tuun wu ni Oromɛ
 saannaa Ogusiti bi tuduro
 kan na fiye yi sipyii pu bɛɛri
 mɛyɛ yi ka. 2 Pee kama pu
 nizhiimɛ ya Kirinusi ta wu
 ɲɛ Siiri fiige ki gbafɛɛri.
 3 A sipyii pu bɛɛri di gari pu
 kulogoo ni, kɔnhɔ pu mɛyɛ di
 she ga wà.

4 A Yusufu bɛ di foro
 Nazareti ni, lee ɲɛ Galile fiige
 ki kulo la. Na gari Bɛtilɛhemu
 kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee
 ɲɛ saannaa Dawuda wo kulo
 le. Bani Dawuda shi shɛn wu
 ɲɛ wii. 5 A wu gari wà, kɔnhɔ
 wu ni wu curɔ Mariyama
 mɛyɛ di she ga. Mariyama
 laa wo wu bye. 6 Na pu yaha
 Bɛtilɛhemu ni, a Mariyama
 tigiduun di nɔ. 7 A wu wu
 funazhiire se, na fàya migile
 pya wu na, na wu sinniɲɛ
 shɔngɔ logbakɔɔ ni, bani pu
 ya xuu ta nabuun tatigiɲɛ
 puga ki ni wɛ.

*Meleke wa ya wuyɛ she
 yatɔɔnahamaa pu na*

8 Yatɔɔnahamaa pii bye kee
 fiige ki ni, pee bi shuun ɲii
 na siponɔ ki ni, na pu yatɔɔɔ
 kasɛri. 9 A Kile wo meleke
 wa di ba yere pu ɲɔ na. A
 Kafɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu ɲí ɲí
 pu kabaya yi bɛɛri na. A p'i
 fya xuuni. 10 Ga, a meleke
 wu pu pye: «Yi ganha fya wɛ,
 bani fundangbɔhɔ Jozaama
 n'a da jo yi mu, pee na ba
 bye sipyii pu bɛɛri wo. 11 Wii

me, Shovoo w'a se nijaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu je Kirisa we, na noho pye Kafoo we. ¹² Li jaha sheshere ti wa te, yi na ba pubinne la ja, faya na migile li na, na li sinnije shongolobakoro ni.» ¹³ Taapile ni a melekee kuruyo nijehaye di ba binne wee meleke wu taan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile soni na yu:

¹⁴ «Kile w'a soni fugba lii lii we ni!
Najine ki pye jine ke na wu nidaan sipyii nibe ni!»

¹⁵ Ba pee melekee p'a laha yatolahamaa pu taan, na kari fugba we ni we, a yatolahamaa p'i yi jo puye mu na: «Yi pa wu she fo Betilehemu ni. Le kapyexho le kaa Kafoo Kile ya jo wu mu ge, wu she li ja.» ¹⁶ A p'i gari tovuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wa, ni pubinne le; lee bi sinnije shongolobakoro ni. ¹⁷ Ba p'a pubinne li ja we, jomoo pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. ¹⁸ A l'i bye kakanhana yatolahamaa pu jomoo pu logovee pu beeri mu. ¹⁹ A Mariyama di kii keree kii beeri yaha wuye funno ni, na wu funno kon ki na. ²⁰ Lee kadugo na a yatolahamaa p'i guri, na ganha na Kile pele, na wu soni, na gaaji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee beeri wuu na. Ki beeri ya pye na be ni meleke wu wo

jomoo pu jogana li ni pu mu.

Yesu mege k'a le

²¹ Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekonro pye na wu mege le Yesu. Meleke w'a bi kee mege ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peeje pugbaho ki ni

²² Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafoo Kile mu, ²³ ma na jo ba l'a ka Kafoo Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhi-igee ki beeri ki pye Kafoo Kile wogoo.»* ²⁴ Kafoo Kile wo saliya w'a bi fefere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye shuun.»*

²⁵ Na wa bye Zheruzalemu ni wu mege je na Simino. Sipyitiime, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shovoo wu sigee; Fefere Munaa bye wu na. ²⁶ Lee bi li she wu na na Kile na ba Shovoo wemu tun na pa ge, na Simino da xhu ni wu ya wu jii taha wee na we. ²⁷ A Fefere Munaa l'i wu jaha co na kari Kile-peeje pugbaho ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefee p'a je ni wu ni saliya wu keree ki zhonri wuu na ge, ²⁸ a Simino di pubinne li lo wu keye ni, na Kile so na jo:

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15

* 2:24 Levitike 12:8

29 «Kafɔɔ Kilɛ, nime ma na ja ma bulo wu yaha w'a gaanji janiɲɛ na, na be ni ma jomɔ pu ni,
 30 bani na jii l'a Shɔvɔɔ wu ja,
 31 m'a wemu gbegele sipyii pu beeri mu ge.
 32 Wu na ba bye kpɛɛngɛ,
 na kpɛɛngɛ yeege shi wu beeri mu,
 ali wemu be jɛ Yawutuu wɛ,
 na nɔɔɔ taha Izirayɛli,
 ma sipyii pu na.»

33 Simiɲɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu. 34 A Simiɲɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayɛli shɛɛn niɲɛhɛmɛɛ tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha sheshɛɛɛɛ, nakaara na ba byi temu keree na ge, 35 kɔnhɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ fungɔnyɔ di foro kpɛɛngɛ na. Mu kunni Mariyama, nɛɛɛ wa na ba mu kanha, kanna ɲmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kilɛ tudunmɔɔ Anɛ keree

36 Cee Kilɛ tudunmɔ wa be bye wà, wee mɛge bye Anɛ. Fanuwɛli poro wu bye wii, Azɛri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niɲɛhɛmɛ ta. Wu doɲɲɛ wo, nacebaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu. 37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelɛɛ gbarataanri ni sheshɛɛɛɛ (84) xɔ. Wu bi foro Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni wɛ, ga wu bi Kilɛ peɛ caɲa fara piige na, na suun leni na Kilɛ jɛɛri. 38 A wee di

nɔ pu na wee tuun wuyɛ pyaa ni, na baraga taha Kilɛ na. A wu jo wee pya wu shizhaa na juwuuro ti sigeveɛ pu beeri mu Zheruzalɛmu ni.

39 Kafɔɔ Kilɛ ya jomɛhɛɛ ki-imu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kilɛ mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee beeri jɔ fa wɛ, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazarɛti ni. Lee jɛ puyɛ pyaa wo kulo le. 40 Pya wu bi lɛgi, na baraga taa. Wu bi jii fungɔngɔ fɛɛɛ na, Kilɛ wo fɛɛmɛ pe bye wu na.

Yesu ya yee kɛ ni shuun ta

41 Kilɛ ya Yawutuu jɲɲɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jɛri kalɛɛ pu mu. Yee beeri Yesu sefɛɛ pu na shɛ lee kalɛɛ le gba Zheruzalɛmu ni. 42 Ba Yesu ya yee kɛ ni shuun ta wɛ, a p'i gari Zheruzalɛmu ni kalɛɛ li ni, na be ni pu wo kalɛɛ li ni. 43 Ba kalɛɛ li cabyaa k'a fa wɛ, a p'i koo lɔ na se puga, ga, a Yesu nɔhɔɛɛɛɛ wo wu gori pu kadugo Zheruzalɛmu ni, wu sefɛɛ pu bi lee ɛ wɛ. 44 A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaariɲii pu ni. A p'i caɲa nigin jara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu ɛvɛɛ pu tɛ ni. 45 Pu ya wu ja-ɛ ge, na guri pa wu sha Zheruzalɛmu ni. 46 Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i shɛ wu ta Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nidɛngɛ ki bye saliya karamɔgɔlɔ pu niɲɛ ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. 47 Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ fɛɛɛ te, ni

wu na shooɔ ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefee p'a wu na we, a li bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funjonrogo wuu pu bi mu shaa.»

⁴⁹ A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li ce na ne yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?» ⁵⁰ Ga jomope w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce we.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuyefunjo ni. ⁵² Yesu bi legi fungongoo ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomoyere

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

¹ Oromε saannaa Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Ponsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafenεeri; Herodi di bye Galile fiige ki juno ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi juno ni; Lisijasi di bye Abileni fiige ki juno ni. ² Ane ni Kayife bi bye saraya naha shoonrivεε juno fεε. Wee tuun wu ninumo ni, a Kile jomope i no Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhuruden Gba loho ki kulogoo ki beeri jaari, na Kile jomope pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajenεe jo pu jurumu

wu na p'i batize, kanhoo pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmoo Ezayi wo Kitabu wu ni we na: «Mujuu l'a fōro siwaga ki ni na: «Yi Kafoo wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye beeri na ba ji daanna.

Faaboboyo ni bobonoo ki beeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri jo na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shogana lemu na ge, sipyii beeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee maton nagoo piiri, joo w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le naha na we? ⁸ Kapyegge kiimu k'a li shee na y'a daajenεe jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiyε funyo ni na Ibirayima wu ne yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye neri na pye Ibirayima nagoo. ⁹ Ali nime, kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.»

¹⁰ A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wee ya yaa na leke pye we?»

¹¹ A wu pu jo sho na: «Fadeye shuun ne wemu mu ge, wu nigin kan funmo foo mu. Yalige

* 3:6 Ezayi 40:3-5

yaaga ɲɛ wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

12 A fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ pii be di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya yaa na leke pye wɛ?»

13 A wu pu ɲɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di doro wee ɲuɲɔ ni wɛ.»

14 A sɔrɔsii pii be di wu yege na: «Wɛɛ do, wɛɛ ya yaa na leke pye wɛ?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na wɛ. Yi ganha kafinɛyɛ taga wa shishiin tɔɔgɔ le wɛ. Yi yiyɛ yaha yi saraa na.»

15 Sipyii pu bi lee ɲibanja sigee, pu beeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee ɲɛ Kirisa wu wɛ.

16 A Yohana di pu beeri ɲɔ shɔ na: «Nɛ kunnɪ wa yee bati-zeni lɔhɔ yɛ ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya ɲɛhɛ nɛ wogo na. Nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛɛɛ be zanha ni wɛ. Wee na ba yi batize Fɛfɛɛɛɛ Munaa ni na ni. 17 Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu kenɛ ni, wu na ba wu shinma sanja ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.» 18 Yohana bi jomɔ patii ɲɲɛhɛmɛ be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

19 Ga Yohana bi fiige ki ɲuɲɔfɔɔ Hɛrɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kaku-

uyo yi saya beeri be wuu na. 20 Lee kadugo na a Hɛrɔdi di kakuunɔ la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli
(Macao 3:13-17; Marika 1:9-11)

21 Ba sipyii pu beeri ya batize xɔ wɛ, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-ɲɛɛɛɛ ki na, a fugba wu ɲɔ di mugi; 22 a Fɛfɛɛɛɛ Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira ɲɛ wɛ. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu ɲɛ nɛ ɲidaa Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige
(Macao 1:1-17)

23 Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee keɛɛ taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu ɲɛ wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

24 Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

25 Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amɔsi ni.

Amɔsi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

26 Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhosɛki ni.

Zhosɛki di foro Zhoda ni.

27 Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro Eɛsa ni.

Eresa di foro Zorobabeli ni.
 Zorobabeli di foro Salaceli ni.
 Salaceli di foro Neri ni.
 28 Neri di foro Meliki ni.
 Meliki di foro Adi ni.
 Adi di foro Kosamu ni.
 Kosamu di foro Elimada ni.
 Elimada di foro Eri ni.
 29 Eri di foro Zhouwe ni.
 Zhouwe di foro Elizeri ni.
 Elizeri di foro Zhorimu ni.
 Zhorimu di foro Matati ni.
 Matati di foro Levi ni.
 30 Levi di foro Simijɔ ni.
 Simijɔ di foro Zhuda ni.
 Zhuda di foro Yusufu ni.
 Yusufu di foro Zhonamu ni.
 Zhonamu di foro Eliyakimu ni.
 31 Eliyakimu di foro Melaya ni.
 Melaya di foro Mena ni.
 Mena di foro Matata ni.
 Matata di foro Natan ni.
 Natan di foro Dawuda ni.
 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
 Zhese di foro Obedi ni.
 Obedi di foro Bowazi ni.
 Bowazi di foro Salimɔ ni.
 Salimɔ di foro Nasɔn ni.
 33 Nasɔn di foro Aminadabi ni.
 Aminadabi di foro Adamini ni.
 Adamini di foro Arini ni.
 Arini di foro Esirɔmu ni.
 Esirɔmu di foro Perɛzi ni.
 Perɛzi di foro Zhuda ni.
 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.

Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakari ni.
 Nakari di foro Serugi ni.
 35 Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pelɛgi ni.
 Pelɛgi di foro Heberi ni.
 Heberi di foro Selaki ni.
 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
 Aripakisadi di foro Semu ni.
 Semu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lemeki ni.
 37 Lemeki di foro Metusela ni.
 Metusela di foro Henaki ni.
 Henaki di foro Zheredi ni.
 Zheredi di foro Maleleli ni.
 Maleleli di foro Kena ni.
 38 Kena di foro Enosi ni.
 Enosi di foro Seti ni.
 Seti di foro Adama ni.
 Adama di foro Kile ni.

4

Yesu Kirisa nɔwuuro (Macao 4:1-11; Marika 1:12-13)

¹ Ba Yesu ya ji Fefere Muna li na we, na guri yiri Zhuruden Gba wu ɔ ki na. A Fefere Muna di wu jaha co na kari siwaga ki ni. ² A wu cabyaa kelee sheshere (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na we. Yee caya yi na toro xɔ, a xugo di wu ta.

³ Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, ke faakagerenje

* **3:32 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

ke pye na ki jɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na shɛ konɔ saanra ti bɛɛri shɛ wu na taapile ni. ⁶ A Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te jɔnɔ fɛɛɛ te ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri kan ma mu, bani t'a jɛ nɛ kenɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷ Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na bye ma woyo.» ⁸ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛlɛ, ma da labye pyi wee yɛ nigin mu.»*

⁹ A Shitaanni di wu jaha co sanha, na kari Zheruzalɛmu ni, na wu yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jɔnɛ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu mɛlɛkɛɛ pu mu na p'a ma kasɛri.

¹¹ Pu na ma co pu keye ni, kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagerɛɛ yafiin na wɛ.»*

¹² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»*

¹³ Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti bɛɛri ni wɛ, na gari na wu yaha wà, fo wu jidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Macao 4:12-17; Marika 1:14-15)

¹⁴ A Yesu di gari shɛ Galile fiige ki ni Fɛfɛɛɛɛ Munaa gbɔɔɔɔ ni. Wu mɛge ki bi foro fiige ki bɛɛri ni. ¹⁵ W'a bi sipyii kalaa pu Kile-pɛɛɛɛɛ piyeyɛ yi ni, sipyii pu bɛɛri di wu pɛlɛ.

Nazareti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ

(Macao 13:53-58; Marika 6:1-6)

¹⁶ Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jɛ Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki ni cadɛɛngɛ ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷ A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugɛ na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

¹⁸ «Kafɔɔ Munaa wa nɛ na, bani w'a nɛ tire, kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fɛɛ mu.

W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni kasolemɛɛ faha,

di fyɛnmɛɛ jɛmugunɔ yɛɛ pye,

di cɔnrɔmɔɔ fɛɛ wolo pu kanhama ni,

¹⁹ di Kafɔɔ wo fɛɛɛɛ yee li yɛɛ pye.»*

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jɔ tɔ, na wu kan kapyeyɛ wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki sipyii pu bɛɛri di jahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di jɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ

* 4:4 Duterɛnɔmɛ 8:3

* 4:8 Duterɛnɔmɛ 6:13

* 4:11 Zabururu 91:11-12

* 4:12 Duterɛnɔmɛ 6:16

* 4:19 Ezayi 61:1-2

pe y'a logo nijaa ge, pee jɔ ya fa.» ²² Pu bæeri bi wu mɛsaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jɛ mɛ Yusufu ja wu wɛ?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenɛ le jo na: «Wɛɛɛ pyevɔɔ mayɛ cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kapɛrinɔmɔ ni ge, wɛɛ ya ki kaa logo, ki shi pye nahame bɛ mayɛ pyaa kulo li ni.»»

²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na jɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ.

²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijɛhɛmɛɛ bi bye Izirayɛli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli cana jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki bæeri ni. ²⁶ Lee bɛ na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wɛ, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ Sarɛpita.

²⁷ Togo fɛɛ nijɛhɛmɛɛ bɛ di bi bye Izirayɛli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize cana jii ni. Lee bɛ na wa shishiin ya cuunɔ pee ni wɛ, fo Siiri fiige sipya wa, wee mɛgɛ ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki funɔ sipyii pu bæeri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yerenɛ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jɔnɔ ni, na p'i wu njmunɔnɔ shan

bobonɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doro pu ninɛ ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina kenɛ ni ge

(Marika 1:21-28)

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ Kapɛrinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadɛɛnyɛ yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu jaha wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefɛɛɛɛ ni.

³³ Ná wa bye Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki ni jina na jɛ wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Naha mu di zhaa wɛɛ fɛni wɛ Yesu Nazarɛti shɛn? M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛɛɛ wo mu jɛ.» ³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan ninɛ na pu bæeri ninɛ ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wɛ. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu bæeri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le bɛ do? Fanha ni sefɛɛɛɛ ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu mɛgɛ ya fiige ki bæeri círi.

Yesu ya yama fɛɛ nijɛhɛmɛɛ cuunɔ

(Macao 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki ni wɛ, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezhɔ niganhana ta ceefuuro kenɛ ni, a p'i Yesu jɛɛri na wu wu cuunɔ. ³⁹ A Yesu di shɛ leele wu jɔnɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile

ni a wu yiri, na labye jɔ kɔn, na pu keree yaa.

⁴⁰ Caɲa ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fee beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuunɔ. ⁴¹ A jinaa be di foro sipyijehemee ni, p'a bi zele na: «Mu ne Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo we, bani pee ya ce na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-peeɲe piyeye yi ni
(Marika 1:35-39)

⁴² Ba jiga k'a mugi we, a Yesu di yiri kari siponɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she nɔ wu taan we, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha we. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii ne wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaɲaa be ni, bani lee wuu na ne tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutu fiige ki Kile-peeɲe piyeye yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri
(Macao 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Caɲa ka na Yesu yaha Zhenazarati Gba lɔhɔ ki jɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo. ² A wu kɔɔyɔ shuun wa ja gba lɔhɔ ki jɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔɔ jii. ³ A wu jee kee kɔɔyɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔɔyɔ ki nununɔ kɔnɔ ki na jeri. Ba lee ya pu we, a

wu diin kɔɔyɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni we, a wu Simɔ pye: «Kɔɔyɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa pu feni!» ⁵ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, wée ya shɔn labye na, wée ya ta yafiin be co we. Ga, ma jomɔ pu wuu na, ne na jɔ wu wá lɔhɔ ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fyanjehemee co, fo pu jɔ w'a jɔ kɔn na gɔɔn. ⁷ A p'i ganha na pu kaafee pii kani ni keye ni kɔɔyɔ katii ni, na pu pa pu tege. A pee di ba. A p'i kɔɔyɔ shuun wu beeri ni, fo kɔɔyɔ yi na zhaa da minee lɔhɔ ki ni.

⁸ Ba Simɔ Pyeri ya lee ja we, a wu nuguro sin Yesu fee ni, na jo: «Kafɔɔ, laha ne taan, bani jurumupye ne ne.» ⁹ Pu na pii fyanjehemee pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafee pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ kariɲii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya we. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kɔɔyɔ yi yereɲe kɔnɔ ki na, na yi beeri yaha wá, na daha wu feni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ
(Macao 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wá, togo bye wu cére ti beeri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni we, a wu do na wu jaaha buri jinje na, na wu jeeɲe, na jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuunɔ.» ¹³ A Yesu di wu keɲe yeege, na

gbɔn wu na, na jo: «Nε sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin bε mu wε. Ga, shε mayε shε saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li shε na m'a cuuŋɔ.»

¹⁵ Lee bε na, a Yesu mεgε di ganha na foro na se jaha na, fo sipyiire t'a pa tiyε pinne wu yiri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu bε di xhɔ. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jεeri wu yε nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Canja ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizhεen ni saliya karamɔgɔɔ pii nidεenyε bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki bεeri ni, ni Zheruzalemu ni. Kafɔɔ wo sefεere ti bye Yesu ni na yama fεε pu cuuŋɔ. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu lenje puga ki ni pu sinnije Yesu jaha tãan. ¹⁹ Sipyii pu jehenje kenje ni, pu ya já gbara Yesu na wε. A p'i dugi puga ki jũŋɔ ni na katanja ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jaha tãan sipyii pu ninje ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wε, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma

mu.» ²¹ A saliya karamɔgɔɔ ni Farizhεen p'i ganha na yu puyε funyɔ ni na: «We ná we jε sipya wekε wε, fo wu na Kile mεge kyεegi wε? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile yε bε wε?» ²² A Yesu di pu fungɔnyɔ cε, na pu pye na: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wε? ²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» Lekε l'a faha wε? ²⁴ Ga, kɔnhɔ y'i li cε na Sipya Ja wu yaha ninje ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Nε w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» ²⁵ Taapile ni a wu yiri pu bεeri jii na, na wu yasinnege ki lɔ na gaanji puga, na baraga tɛri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga tɛri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafεε wari shɔvɔɔ wa ja, wee mεge ki bye Levi. Wee nidεenge ki bye fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸ A Levi di yanmuyɔ yi bεeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijehenje yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafεε wari shɔvεε nijehemεε ni

sipyijehemee piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizheen ni saliya karamogoloo di ganha na wu zo yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafee wari shovvee, ni jurumupyii piitiilee be ni we?» ³¹ A Yesu di pu joo sho na: «Sicuumo fee mago je weere foo na we, fo yama fee. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomoo ni kalaa nile keree

(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni teegeee nijehenje ni, na Kile jeeeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.» ³⁴ A Yesu di pu joo sho na: «Ne je ba cenabun poo je we. Yee na ja cenabun poo kaafee karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? ³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba sho pu na. Yee caya yi ba no pu be na suun leni.»

Ne wo kalaa wu ya yaa na uregi kalaale ni we

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talene le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fapunoo sheengi favonoo na, di dara falege na we. Lee bu bye, favonoo ki nizheengeje na gori, favonoo li be da ga be falege ki na we. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomoo le

foroyo nileyee ni we. Lee bu bye, duvenfomoo wu na foroyo yi sheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyeegi. ³⁸ Ga duvenfomoo ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga soo duvenfomoo na we, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»

6

Yesu ya yemu jo cadeenge ki keree na ge

(Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

¹ Cadeenge ka ni, Yesu bi doroo shinma keeyee ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kon, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun. ² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, jaha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saanaa Dawuda ni wu tahama-nohomoo pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-e ge? ⁴ W'a je Kile-peenje puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juuyoo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomoo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya jaha shoonrivoo pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?» ⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipyi Ja wu je cadeenge ki be Kafoo.»

Yesu ya na kewaga foo wa cuunjo cadeenge ka ni

(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadεεnge ka be ni Yesu ya jε Kile-pεεnje puga ka ni na sipyii kalaa. Nά wa bye wά wu kanige keje ke na waha. ⁷ A saliya karamogoloo ni Farizheen p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuujo cadεεnge ni, kōnhō p'i kanujo ta di wu tōogō le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungonyō ce. Wee tuun wu ni a wu ná kewaga fōo wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niye ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadεεnge ni laa, na kakuunō pye? Na sipya shō laa, na wu gbo? Leke l'a saha we?» ¹⁰ A wu jaha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciri, lee kadugo na na wee ná wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu keje k'i juujo. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmōo ke ni shuun jaha bulo

(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Canja ka, Yesu ya kari faabobonō ka na, di zhe Kile jεeri. A wu shōn Kile-jεεge ki na. ¹³ Ba jiga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun jaha bulo pu ni, na pye Tudunmōo. ¹⁴ Pee pu wa me: Simō (a wu wee mege le sanha Pyεeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba,

ni Simō wemu wu bi bye Zelōtilee kurujo ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le keje ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yamafee cuujo

(Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmōo p'i digi faabobonō ki na, na nō kpeengbohō ka na. Wu kalaapiire ti nijehere ni sipyijeheme pu bi bye wā. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumō lohō ki jō fiige ki kugbohō, Tiiri ni Sidon ni. ¹⁸ Pu bi pa, kōnhō pu ba wu jomō logo, wu pu cuujo. Pii p'a bi kanha jinaa keje ni ge, pee be ya cuujo. ¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbōn wu na, bani sefεεε ti bi fōro wu ni, na pu beeri cuujo.

Duba nagoo ni lanj nagoo

(Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu je la baa fee ge, yee je duba nagoo,

bani Kile saanra ti je yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,

yee je duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehεε suu nime ge,

yee je duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fun-danga keje ni!

²² Sipyii bu yi kō,

na pu mago wo yi ni, na yi shehele,

na yi mekuujo yu na bani yi je Sipya Ja wuu,

wee tuun wu ni yi jε duba nagoo.

²³ «Kee caŋa ke, yi jahaya na ba daan xuuni, fo na sir-ani fundanga keŋε ni, bani yi saraa w'a peλε fugba wu ni. Pu sefεε pu be ya Kile tudunmoo pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo feε, booŋgo ki wa yee wogo, bani yee ya yi wo janiŋε ki ta xo!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijeŋεε na nime ge,

booŋgo ki wa yee wogo, bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zheheni nime ge,

booŋgo ki wa yee wogo, bani yee jahaya na ba danha na meheε suu!

²⁶ Sipyii beeri ba yi mesaana yu tuun wemu ni,

booŋgo ki wa yi mu, bani lee pelegana li na pu sefεε ya tudunmoo kafinejuu pu pele!»

*Yi peen pu taan yi mu
(Macoo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Ga yee pii pu wa ne jomoo pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi peen pu taan yi mu! Y'a kasaanaa pyi yi kovεε na!

²⁸ Y'a duba pyi yi laniveε mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile jεeri pee mu! ²⁹ Sipyaa wa bu kadaa ja ma jibege nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegboho lo, ma ganha bu wu jaha kon ma fadebire be lo na we. ³⁰ Sipyaa sipyaa w'a yaaga ka jεeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lo, ma ganha bu weefoo pye wu ki t'ereŋε ma na we. ³¹ Yi

funno wa sipyii p'a keree ki-imu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masoŋo keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanjiineε ni.

³³ Pii p'a kasaanaa pyi yi na ge, yi ba kasaanaa pyi pee ye na, masoŋo keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi. ³⁴ Tadaŋa wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fohoo leni pee ye na, masoŋo keke y'i da da lee ni we? ju-

rumupyii be wa fohoo leni pu kaafεε na, konho pi pu wogoo ki shi ta sanha. ³⁵ Ga yi peen pu taan yi mu, yi da kasaanaa pyi pu na, yi da fohoo leni pu na yi ganha bu yi funno yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbatabaaga nagoo, bani wee ya no java feε ni kaku-

ubyii mu. ³⁶ Yi pye juno naariveε ma na jo, ba yi To Kile wu jε juno naarivoo we.

*Yi ganha ba yiyε jaagi we!
(Macoo 7:1-5)*

³⁷ «Yi ganha ba kiiri koon pusamaa na we, kiiri da ba gon yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi mu. ³⁸ Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo daanna wu pye, na wu sereŋε sereŋε, na wu soḡosoḡo, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaana le yi fagenε ni. Bani yaaga kemu ni yee wa

sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuḅo ni yeeyε pyaa bε wo daanna wa da ba bye.»

³⁹ A Yesu di talenε bε jo pu mu na: «Fyεn wa na já fyεn wa kagaan co gε? Lee bu bye pu shuun wu bεeri na do wege ni. ⁴⁰ Kalaapire ya peλε li kalaato na wε, ga kalaapire bεeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu jε wε.

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, jaha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jε muye pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wε? ⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma jii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le jaa mayε wuu li ni-i wε? Shuun shuun jovoo dε, fεnhε puga tinbara le wolo mayε pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ja xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

Ki yasεyε feni p'a tige ceni
(Macoo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaanja ya yasεnε niguuḅo pyi wε, tikuuḅo ya yasεnε nizaanja pyi wε. ⁴⁴ Tiye bεeri wa jeni yi yasεyε feni. Sipyaa da ga nitoroḅo kɔn xhuyo tige na wε; sipyaa di wa da ga εrezεn kɔn xhutɔnyo tige na wε. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaḅa ni; sipyikuuḅo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo taya-haḅa ni. Bani lemu l'a sipyaa zo we jii ge, lee l'a fɔro wu jɔ ke ni.

Piyεyε shuun keree
(Macoo 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafoo, Kafoo» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wε? ⁴⁷ Sipyaa sipyaa w'a pa nε mu, na nε jomɔ pu nuri, na pu koo jaari ge; wεe na já weefoo taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyεyε kɔnvoo wa feni, wemu ya jiiḅe ki tugi na cogi fo na she nɔ faaga na ge, na puga ki jidaa li tenje faaya juḅo ni, na puga ki yereḅe yee juḅo ni. Ba lohɔ k'a pa jεhε wε, a gba wu jii, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki jεhε wε, bani ki bi yereḅe jɔ. ⁴⁹ Ga wemu ba nε jomɔ pu nuri, wufoo di ya pu koo jaari wε, weefoo ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yereḅe jiiḅe na, wu ya jidaa tugi ki na-ε ge. Gba lohɔ k'a pa nɔ kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sɔrɔsii
juḅofoo wa wo kapyebye cuuḅo
(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu bεeri jo xɔ sipyii pu mu wε, na jé Kaperinomɔ kulo li ni. ² Sɔrɔsii juḅofoo wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuḅo wε, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee juḅofoo w'a Yesu kaa logo wε, na Yawutuu nabelεyε ya tun pu she Yesu jεeri na wu pa wu kapyebye wu cuuḅo. ⁴ A p'i nɔ Yesu yiri,

na yi jo wu mu. Na guri na wu jɛɛri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kile-pɛɛɛɛ puga ki yereɲɛ.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tɛɛɛɛ sɔɔɔsii jɔɔɔɔ wu puga ki na wɛ, a wee di wu naniinɛɛ pii tun pu she wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da mayɛ kanha wɛ, bani nɛ yaa mu wu jé nɛ puga wɛ. ⁷ Lee wuu na nɛ wu she mu yíri, nɛ nayɛ ta nɛ cèrɛ lee bɛ ni. Ga jɔmɛɛ nigin yɛ jo, kɔnhɔ na kapyebye wu juɔɔ. ⁸ Bani jɔɔɔɔ pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ jɛ, sɔɔɔsii pii di jɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye: «Shɛ!» W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: «Pa!» Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wɛ, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu ŋmahana jɛri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nɛ sanha wɛ wo n'a daa wu tugo ja sipya wa shishiin mu wɛ, ali Izirayeli fiige ki bɛ ni wɛ.» ¹⁰ Ba tudunmɔɔ p'a kuri kari pu jɔɔɔɔ wu puga wɛ, a p'i she kapyebye wu ni juɔɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo jɛ

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mɛgɛ jɛ Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a tɛɛɛɛ kulo li tajege ki na wɛ, a p'i jíri sipyii pii na,

pu na gaanji ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee yɛ nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bɛ di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii ni jɛhɛmɛɛ pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talɛɛ ni. ¹³ Kafɔɔ ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a wu jɔɔɔɔ di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mɛɛ suu wɛ!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu keɲɛ taha karaya yi na, a gbo wu lɔvɛɛ p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, nɛ w'a ma pye mu, yíri!» ¹⁵ A wu yíri tiin na jomɔ jɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu bɛɛri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔ nigbɔ w'a wuyɛ she wu niɲɛ ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tɛgɛ.» ¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki bɛɛri ni.

Yesu labye w'a li sheɛ na Shɔvɔɔ wu jɛ wii (Macoo 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee bɛɛri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹ na pu tun she Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii jaha wii?»

²⁰ Ba p'a nɔ Yesu yíri tuun wemu ni wɛ, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii jaha wii?»»

21 Taapile ni a Yesu di sipyyihememe yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kɔri yeege pii ni, na fyenmeme niyehememe jii mugi. 22 Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmɔ pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyenmeme wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juunɔ, judunnɔ di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. 23 Sipya wemu junɔ ya kyeege ne na we, weefɔ jɛ duba pya!»

24 Ba Yohana wo tudunmɔ p'a kari we, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jɛri ge, lere ya? 25 Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya fɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenɛɛ li ge, pee ya daa saannaa piyyɛ ni. 26 Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a peɛ Kile tudunmɔ na. 27 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na wu ma koo li yaa yaha ma jaha na.»*

28 N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a peɛ Yohana na we, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyyi pu beeri wo nifenhɛfɛnhɛne ya peɛ wu na.»

29 Sipyyi pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛefanhafɛɛ wari shɔvɔɔ, a pee di li she na fiinɛ na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. 30 Ga Farizhen ni saliya karamɔgɔɔ ya she Kile wo jomɛɛ li ni puyɛ pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu we.

31 A Yesu di jo sanha na: «Ne na já nijaa wo sipyyi pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Jɔgɔ ye feni pu d'a foro we? 32 P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiye na ge na: «Wèe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wèe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su we.»

33 Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenɛɛ li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu jɛ wu ni.» 34 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lanɛhɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu jɛ we ná we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo najii wu jɛ wii.» 35 Ga Kile wo koo li jaarivɛɛ pu beeri ya kajii kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

36 Caɔa ka, Farizhen wa ya pa Yesu jɛri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jɔ kɔn na li. 37 Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga we, a wu

* 7:27 Malaki 3:1

gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu m̄esuwo di ba doro Yesu kadugo ȳiri, na sh̄e yere na saha ni wu t̄ōȳo ye ni, na Yesu t̄ōȳo yi fȳenmi ni j̄esinm̄e ni, na wu j̄uzhiire taga pee j̄ōḡo, na ganha na wu t̄ōȳo yi taala taala ni taan̄j̄eeḡe ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee j̄a w̄e na jo wuȳe fun̄j̄o ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunm̄o, we cee we w'a kp̄on wu na ge, wu bi da li c̄e na d̄ōd̄ōsh̄o wu j̄e wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jom̄o pu l̄o na jo: «Sim̄o, la wa n̄e mu na jo ma mu.» A Sim̄o di wu j̄o sh̄o na: «Karam̄ōḡo, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Foolem̄e wa f̄oh̄ōo bye sipyii shuun na, wu wari kab̄ofon̄ōo kel̄eē gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kab̄ofon̄ōo gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan w̄e, lee fun̄j̄o ni, a wu pu b̄eshuun wu f̄oh̄ōo ki yaha pu na. N̄e jo, we ná we kaa na daan wek̄e ni xuuni pu shuun wu ni w̄e?» ⁴³ A Sim̄o di wu j̄o sh̄o na: «N̄e giin̄ jo w'a nij̄eh̄em̄e wu yaha wek̄e na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di nj̄mahana j̄eri cee wu shizhaa na Sim̄o pye: «M'a we cee we j̄aa ḡe? N̄e j̄e mu puga, mu ya t̄ōȳo je loh̄o kan n̄e mu w̄e, ga we ya n̄e t̄ōȳo fȳenmi ni

j̄esinm̄e ni, na pee j̄ōḡo ni wu j̄uzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta n̄e shaari ni taan̄j̄eeḡe ni ba l'a tee na byi ni j̄ōs̄ōnr̄o ni w̄e. Ga n̄e di j̄e naha ge, taan̄j̄eeḡe ni we cee we ya n̄e co, bani n̄e di j̄e ge, wu j̄e na n̄e t̄ōȳo taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinm̄e wo n̄e j̄un̄j̄o ni w̄e, ga wee ya p̄eewa lasikoli wo n̄e t̄ōȳo na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taan̄j̄eeḡe nigb̄oh̄o k'a li sh̄eē na wu jurumu wu ni wu j̄eh̄e b̄eri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nij̄eh̄em̄e j̄un̄j̄o t̄aan w̄e, weef̄ōo taan̄j̄eeḡe na j̄ere.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lij̄ii p'i j̄o k̄on na yu puȳe fun̄ȳo ni na: «J̄ōḡo wu j̄e we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu w̄e?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma sh̄o. Ta se j̄aj̄inj̄e na!»

8

C̄e pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugb̄oh̄ōo ni kupi-ire j̄aari, na Kile saanra ti Jozaama pu ȳere li pyi. Wu kalaapiire k̄e ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni c̄e pii b̄e. Wu bi pee c̄e pu cuun̄j̄o, na jinaa b̄e k̄ori yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mege ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sh̄een Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mege j̄e na Zhan̄e, wee bye Kuza wo sh̄o. Kuza bi bye saannaa

Herodi wo koomo pu fanhafao wa. Suzani, ni cee nijehemee piitiilee be bye wa. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu kenje yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki beeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁵ «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tēge ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tēge ki jo na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazheere di tee jo. ⁶ A nuguro ta di do faaga juno ni poŋehere di bye wá we. Ba t'a fin xo we, na waha, bani jime bye wá we. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋe ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na legi; a y'i ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do nijenje na. A t'i fin, na le, na pya le, na ti tehe xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, na sele na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talene ki kajuu juno
(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kori je dii we?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo njmohoro ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti

keree ki beeri w'a yu pu mu talenje ni, kōnhɔ:

«Pu da wii,
ga p'i ganha ba yaaga jaa we.
P'i da niwegee shaan,
p'i ganha ba yi jaha ceni we.»*

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

¹¹ «Lee talene li kori we: Nuguzhi we, wee je Kile jomɔ. ¹² Pii je ba koo jo je we, ba pee ya pe jomɔ pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyo ni, kōnhɔ pu ganha da, p'i sho we. ¹³ Faaga wuu pu je piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di je pu na we, p'a da ye jeere ye funjo ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴ Xhuyo niŋe wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke koŋo ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xōnhoro keree, na pu cōnri, fo pu da le we. ¹⁵ Nijenje wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zosaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Marika 4:21-25)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu juno ni, kelee w'i wu le karaga nōho ni we. Ga yaaga juno ni wu da wu taha, kōnhɔ wu da kpeenge yeege puga ki jevēe pu mu. ¹⁷ Bani

* 8:10 Ezayi 6:9

kaṅmōhōnō la shishiin wa lemu da ba jε wε. N̄mōhōrō ta shishiin wa temu da ba foro kpεεngε na wε. ¹⁸ Lee wuu na yi kasεεge ta yi kafila logogaṅaa na, bani la jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la jε wemu mu wε, w'a giin na nifenhεfenhεne lemu bε li jε wu mu ge, lee bε na zhō wu na.»

Jōgō yε pu jε Yesu nu ni wu cebooolo wε?

(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya já gbara wu na sipyii pu keṅε ni wε. ²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funṅō ki wa p'i ma ja.» ²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomō pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu jε nε nu ni nε ceboronamaa.»

Yesu ya kafεεgbōhō ka yereṅε

(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)

²² Caṅa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù shε gba wu kadugo.» A p'i jε kōrōgō ka ni na gaṅji. ²³ Na pu yaha pu gaṅji, a Yesu di ḡmunō. A kafεεge ka di yiri lōhō ki jūṅō ni. A kōrōgō k'i ganha na zhaa di jii lōhō na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu jε, na wu pye: «Karamōgō, Karamōgō, wù na da gori lōhō nil!» A wu yiri, na sele kafεεge ke ni lokuruyo yi na; a kafεεge ke ni lokuruyo yi bε di yere.

A tunmō p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa wε?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jōgō, fo wu na yu ni kafεεge ni lōhō ni, y'i wu jōmεε conī wε?»

Yesu ya jinaa kōri yeege ná wa ni

(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nō Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee jε gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kōrōgō ki ni wε, a ná wa di ba wu jūṅō círi, kulo li shēn wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatunnō ni wu bi gbara w'a fàya leni wε, wu bi goroo puga wε. Wu tateenge ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu ja wε, na mujuugbōō la wá, na nuguro sin Yesu fεε ni, na jo ni mujuugbōō ni na: «Naha m'a zhaa nε feni wε, Kile-gbōtabaaga Ja Yesu? N'a ma jεeri, ma ganha bu na kanha wε!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu keme pō ni tōrō shōnhōyō ni, na biriye le wu tōyō na, kōnhō pu da wu kaseri. Ga w'a tee pōrō ti bεeri kōn. Jina wu bi ma wu kōri kari sipōṅō ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mεge di jε wε?» A wu jo: «Nε mεge jε «Wē Ya Nεhε,» bani jinaa ni jehemεε pu bi jε wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jεeri xuuni na wu ganha bu

pu yaha gari kakara weco-
gonᵒ tēhē baa wogo ki ni
wε.

³² Lee bi shaagbaga nijēᵒ
ka ta ki na naha yaᵓa ki ka-
banugo. A jinaa p'i Yesu
ᵓēri na wu sᵒᵒ p'i shē jé pee
shaalaa pu ni. A wu sᵒᵒ.
³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i
foro ná wu ni, na shē jé pee
shaalaa pu ni. A shaagbaga
k'i gburogi, na digi yaᵓa gol-
ogoloyo yi ni, na jé gba lᵒᵓo ki
ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee
ᵓa tapyege ni wε, a p'i baa
kari na shē yee paari kanha
ki ni, ni sitiinmεε pu mu. ³⁵ A
sipyii p'i foro na shē lee nibyii
li wii. Ba p'a nᵒ Yesu tãan wε,
na wee ná wu ᵓa, jinaa pu bi
foro wu ni. Wu nidεεngε di ᵓe
Yesu fεε ni, fàya yi bye wu na,
wu d'a cuuᵓᵒ. A p'i fya. ³⁶ Ná
jinaa wo w'a cuuᵓᵒ piimu ᵓii
na ge, a pee di kii keree kii
bēeri paari pu mu. ³⁷ Wee
tuun wu ni a Gerasa shēen pu
bēeri di Yesu ᵓēri na wu laha
pu wo ᵓiᵓe ki na, bani pu bi
fya xuuni. A Yesu di jé kᵒᵒᵓᵒ
ki ni, na laha pu wo ᵓiᵓe ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a
foro ná wemu ni ge, a wee di
wu ᵓēri na wu bi da já binne
ni wu ni. Ga, a Yesu di wu
kuruᵓᵒ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se
puga, Kile ya kagbᵒᵓᵒᵒ kiimu
bēeri pye ma mu ge, m'a shē
kee paari.» Yesu ya kagbᵒᵓᵒᵒ
kiimu bēeri pye wu mu ge, a
wu gari na shē kee keree ki
paari kulo li bēeri ni.

Yesu ya cee wa cuuᵓᵒ, na

Zhayirusi poro nixhugo ᵓe
(*Macoo 9:18-26; Marika*
5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na
yiri gba wu kadugo wε, a wu
ba wu daan sipyii pu bēeri
ni, bani pu bēeri bi wu sigee.
⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu
mεge ᵓe na Zhayirusi, wee
wu bye wee xuu wu wo Kile-
pēēᵓe puga ᵓuᵓᵒᵓᵒ. A wee di
ba nuguro sin Yesu fεε ni, na
wu ᵓēri xuuni na wu shē wu
puga, ⁴² bani fucεεre nigin ye
li bye wu mu, li shi wu bye
yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa
di xhuu.

Ba Yesu ya gaani wà wε, a
sipyiiire t'i wu kuuri, na wu
cᵒnri. ⁴³ Lee bi cee wa bε ta
wà shishan na woni wu feni
fo yee ke ni shuun. Wu bi
wu keᵓe yara bēeri kan wēbyii
mu, ga wa shishiin ya já wu
cuuᵓᵒ wε. ⁴⁴ A wu fulo Yesu
na wu kadugo yiri, na ba gbᵒn
wu fadegenε na. Taapile ni a
wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu
di jo: «ᵓᵒᵓᵒ w'a kpᵒn nε na
wε?» Ba pu bēeri ya yu pee bε
wε, a Pyēri di jo: «Karamᵒᵓᵒ,
sipyii p'a mu cᵒnri xuuni de!»
⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa
w'a kpᵒn nε na, bani nε li cε na
sefεεre ta t'a foro na ni.» ⁴⁷ Ba
wee cee w'a li ᵓa na li da já
ᵓmᵒᵓᵒ nige wε, a wu ganha na
fuguri, na ba nuguro sin Yesu
fεε ni. Lemu l'a wu pye w'a
kpᵒn Yesu na, ni w'a cuuᵓᵒ
taapile ni cuuᵓᵒgana lemu na
ge, a wu yee paari wu mu
sipyii pu bēeri ᵓii na. ⁴⁸ A
Yesu di wu pye: «Na poro, ma
n'a daa w'a ma cuuᵓᵒ. Ta se
ᵓaᵓiᵓe na!»

49 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-peɛɛɛɛ puga ɲuɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceɛɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɲɔ pɛɛɛ nige Karamɔɔɔ wu na wɛ.» 50 Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juunɔ.»

51 Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛɛɛɛɛ, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. 52 Lee di sipyii pu bɛɛɛɛɛɛ ta pu na yamehɛɛɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mɛhɛɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

53 A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. 54 Ga, a Yesu di wu co keɲɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!» 55 A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. 56 A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun

(Macao 10:5-15; Marika 6:7-13)

1 Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na sefɛɛɛɛɛɛ ni fanha kan pu mu jinaa bɛɛɛɛɛɛ na, pu da yama bɛ xu. 2 Lee kadugo na a wu pu tun pu

shɛ Kile saanra ti yɛɛɛ pye, p'i yama fɛɛ cuunɔ. 3 A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi keɲɛ ni wɛ, ka-gaanga bɛ wɛ, kushɛyaaga bɛ wɛ, yalige yaaga bɛ wɛ, wari bɛ wɛ. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wɛ. 4 Yi bu jé puga bɛɛɛɛɛɛ ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu shɛ nɔ. 5 Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, yi ba fòro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhɛ jahara wo wà, lee na ba bye sɛɛɛɛɛɛ kaa pu feni.» 6 A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki bɛɛɛɛɛɛ ni, na yama fɛɛ pu cuunɔ tɛyɛ yi bɛɛɛɛɛɛ ni.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Macao 14:1-12; Marika 6:14-29)

7 Ba gbafeɛɛɛɛɛɛ Herɔdi ya kii kapyegeɛ kii bɛɛɛɛɛɛ kaa logo tuun wemu ni wɛ, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a ɲɛ na foro xu ni.» 8 A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii bɛ di jo: «Wa w'a ɲɛ na foro xu ni taashiinɛ li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.» 9 Ga, a Herɔdi di jo: «Nɛ Yohana ɲuɲɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii kereɛ kii nuri wemu shizhaa na ge, wee ɲɛ jɔɔɔ wɛ?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ɲa.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔɔ kaguro mu

(Macao 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

10 A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegeɛ ki bɛɛɛɛɛɛ paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu yɛ na, na shɛ nɔ kulo la ɲɔ na, lee mɛgɛ

Ƶe na Betisayida. ¹¹ Ba sipyii-ire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumo na ge, a wu pee cuunjo.

¹² Ba cana k'a jo kon na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, konho p'ishewu taan kulogoo ni sige buguro te na, p'ishewu yalige ni tashonyo sha wa, bani siponyo ni wee je naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'ijo: «Yaaga je wee mu buuri juyoo kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi je wu she yalige sho pii sipyii pii beeri mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabofonyoo kaguro (5.000) shi taro pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu teje kelee kaguro kaguro (50) shishiin.» ¹⁵ A p'ili pye mu na sipyiiire ti beeri teje lee tejegana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri juyoo kaguro we ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yereje sipyii pu taan. ¹⁷ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'ikee sana keme fo na saganaa ke ni shuun ji.

Pyeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Cana ka, na Yesu yaha Kile-jerege na wu ye, wu

kalaapiire ti bye wu ka-banugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jogo ne je we?» ¹⁹ A p'iwu joo sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmoo Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmoo wa w'a je na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di je jogo we?» A Pyeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu jaha bulo ge, wee mu je.»

Yesu ya jo wu xu ni wu je wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha li waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Noholee, ni saraya jaha shonrivere juyofere, ni saliya karamogoloo na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo cana taanri wogo wu na ba je.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Wa funjo bi je wu binne ni na ni, wu she wuye ni, jiga beeri wu wu korikoritige ki lo taha na feni.

²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa juyoo wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a banri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juyoo wolo jiga na. ²⁵ L'a naha jo sipya na wu konjo yanmuyoo beeri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni, wu gyeege we? ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le

wuyε ni, na bye wu ya nε ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyε pyaa nɔɔɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fεfεεε mεlekεε pu wo we, wu bε na ba shiige le wuyε ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wε.»

Yesu jεwiine l'a jeri

(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yohana, ni Yakuba ni faabobonɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile jεeri. ²⁹ Na wu yaha jεεge ki na, a wu jεwiine l'i jeri, a wu faya y'i fiinne, na jɪ. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyε she ni nɔɔɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalemu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. ³² Lee bi ηmunɔgbɔ ta p'a Pyεeri ni wu kaafεε pu shan. Ga ba p'a jε wε, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔɔ wuu ja. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyεeri di wu pye: «Wù Karamɔɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dε. Wù buguloo taanri yerenε, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cε wε.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jaha ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee

jaha ka di ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee jaha ka di ni na: «Nε jidaan Ja wu jε we. Nε w'a wu shɔnri lo. Y'a wu nijoyo nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wε, a p'i Yesu ta wu yε. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wε.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee cana ki jimuguro, pu na tigi xɔ faabobonɔ ki na, a sipyiηehemεε di she Yesu jɔnɔ cɪri. ³⁸ A ná wa di mujugbɔ la jo sipyiire ti tε ni na: «Karamɔɔ, n'a ma jεeri, jɔ mayε na m'a na ja wu wii, we yε nigin pe wu jε na mu. ³⁹ Jina wa wu jε wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara, fo kakaya na fòro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma bεn wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nε ma kalaapiire ti jεeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wε.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jε sipyikuuyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wε, a jina wu wu shan jɪnε na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuunɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefεεε nigbɔɔ t'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Marika
9:30-32)

Na Yesu kapyege ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ηmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wɛ.

Weke w'i ηe nahagbaa fɔɔ wɛ?

(Macoo 18:1-5; Marika
9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti tɛ ni, na weke wu ηe pee bɛɛri wo nahagbaa fɔɔ wɛ? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na nɔhɔcɛɛɛɛ la lɔ, na lee yerenɛ wuyɛ tɔan, ⁴⁸ na pu pye: «Sipya sipya w'a le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni. We w'a nɛ co xuuni ge, nɛ tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ge, wee wu wa yee bɛɛri wo sipyigbɔ.»

*Sipya wemu ηe yee pɛn wɛ,
yee ηii wu ηe*

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya ná wa ηa, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mɛgɛ na. A wɛɛ di wu ηaha kɔn lee bye na, bani wu ηe wɛɛ wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ηaha kɔn wɛ, bani sipya wemu ηe yee pɛn wɛ, yee ηii wu ηe wii.»

*Samari fiige ki kulo la
shɛɛn ya sɔɔ na Yesu kemɛ wɛ*

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔnɔ puga w'a gaanɔ fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛnɛ wɛ, a wu li yaha wuyɛ funnɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalɛmu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ ηaha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i shɛ tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li shɛɛn ya sɔɔ wu jé pu mu wɛ, bani Zheruzalɛmu ni wu bi gaanɔ. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ηa wɛ, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la ηe wù jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛɛgi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ηmahana ηeri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

*Piimu p'a bi giin p'i daha
Yesu feni ge*

(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanɔ, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma feni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛɛɛ di ηe ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ηe wuyɛ pyaa wogo wɛ.»

⁵⁹ A Yesu bɛ di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu ηɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu shɛ Kilɛ wo saanra te yeɛɛ pyi.»

⁶¹ A ná watii bɛ di jo sanha na: «Kafɔɔ, nɛ na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fɛnhɛ zhe

na puga sh ϵ en funn η o to.» ⁶² A Yesu di wu j η o sh η o na: «Sipyaa sipya w'a niyye tuugo con η i, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni we.»

10

Yesu ya kalaapiire kelee gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni shuun (72) watii be jaha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni t ϵ ye yemu beeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuy ϵ jaha na yee t ϵ ye yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nig η nbaama w'a j η he, ga kapyebyii pu d'a c ϵ re. Lee wuu na, yi shinma wu kaf η o wu j η eri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu k η n. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye j η e m ϵ yacoyo ni η e ni we. ⁴ Yi ganha bu wari tayaha η a l η we, kelee kush ϵ y ϵ r ϵ y ϵ we, kelee tanhaya yatii we! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari we!

⁵ «Yi bu j ϵ puga beeri ni yi fenhe jo: «N η ni η e ki pye kee puga ki ni.» ⁶ N η ni η e pya wa bu da w η yi wo n η ni η e ki na digi wee na, lee kaa be we ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piy ϵ y ϵ yi ni we!

⁸ «Yi bu j ϵ kulo beeri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi

yama f ϵ e pu cuun η o w η , y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a t ϵ ne pu na. ¹⁰ Ga yi bu j ϵ kulo la ni, pee di ya s η o na yi co we, y'i she pu tatiinye yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhe ke be k'a mara we ϵ t η o η o yi na ge, we ϵ da ki p η o p η o yee feni. Lee be na, yi li ce na Kile saanra t'a t ϵ ne.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sod η mu kanhama keree na ba b η o η o lee kulo li wogoo na kiiri wu cag η ng η o.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jom η pu she ge

(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «B η ng η o ki wa yee Korazen sheen wogo! B η ng η o ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanha η aa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sid η n kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daa-je η e jo, na pu jurumu wu yaha l'a m η , na b η o η o η o le puy ϵ na, na diin sh η o η o ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sid η n wo kanhama keree na ba b η o η o yee wogoo ki na kiiri wu cag η ng η o. ¹⁵ Mu do Kap ϵ rin η m η o? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahan ϵ m ϵ we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jom η logo, n ϵ jom η w'a logo. Wa bu yi she, n ϵ w'a she. Wa bu n ϵ she, we w'a n ϵ tun ge, we w'a she.»

Tudunm η o kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunm η o kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na

jo: «Kafɔɔ, ali jinaa bɛ ya kuu wɛɛ mu mu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni!»¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo ja na yiri fugba we ni ba Kilɛ-jinɛ jɛ wɛ. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wɔɔɔ ni namaa juɔɔ ni, y'i wu Pɛn wu wo sefɛɛɛ ti bɛɛri tɔnhɔnɔ yi tɔɔyɔ ni, yaaga ka shishiin wa da ja kakuunɔ pye yi na wɛ. ²⁰ Ga lee bɛ na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi mɛyɛ wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funɔɔ taan

(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ji fundanga na Fɛfɛɛɛ Mu-naa li gbɔɔrɔ ni, na jo: «Na To Kilɛ, fugba ni jinɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ɲmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki shɛ nɔhɔpiire na. Uun, na To Kilɛ, bani lee l'a taan mu mu. ²² Nɛ To w'a keree ki bɛɛri le nɛ kenɛ ni. Wa shishiin ya cɛ jɔgɔ wu jɛ Kilɛ Ja wu wɛ, fo To Kilɛ wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya cɛ jɔgɔ wu jɛ To Kilɛ wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la jɛ wu To wu shɛ sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana jɛri wu kalaapiire ti yiri, na pee yɛ pye: «Ni kii k'a yee wo kanagaa kii ja ge, kee jɛ duba wogoo.

²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ja ge, Kilɛ tudunmɔɔ ni jɛhɛmɛɛ ni saannaa ni jɛhɛmɛɛ funɔɔ ya

pye na lee ja, ga p'i ya li ja wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.»

Talɛ lemu l'a jo Samari fige shɛn nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Cana ka, saliya karamɔgɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu jɔ yege na: «Karamɔgɔ leke nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di jii sicuumɔ ni xhɔbaama ta wɛ?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔgɔ, leke l'a ka, Kilɛ wo saliya wu ni wɛ? Leke mu wa galaa wà wɛ?» ²⁷ A wee ná wu wu jɔ shɔ na: «Ma Kafɔɔ Kilɛ wu taan ma mu, ma zɔ wu bɛɛri na, ni ma munaa li bɛɛri, ni ma fanha ki bɛɛri, ni ma fungɔngɔ ki bɛɛri,» na fara lee na: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki jɛ wɛ.»* ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma jɔshɔɔrɔ t'a jɔ. Ta lee pyi ma na ba jii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔgɔ we funɔɔ bye wu kanii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Weke di jɛ nɛ sipyijii wɛ?» ³⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ ni talɛ la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalɛmu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fɛɛ di shɛ do wu na, na wu faya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi.

³¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔnriwɔɔ wa di doro lee koo li ni. Ba w'a shɛ wee ná wu ja wɛ, na waa toro.

³² Lee kadugo na a ná wa bɛ

* 10:27 Dutɛɛnɔmɛ 6:5; Levitike 19:18

di nɔ wee xuu wu ni, wee jε Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki kapye-bye wa, na wu ja. A wee bε di waa toro. ³³ Ga, a Samari fiige shɛn wa kushɛwo di shɛ nɔ wu na, na wu ja, a wu jijaara di jε wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulo wu na, na sɪnmε ni duvɛn le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyε pyaa kafanɔ na, na gari ni wu ni nabuun tatiginε xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu juɲɔ tãan na toro le tãan, na niguribawo na lee t'εεηε ma na.»

³⁶ A wu saliya karamɔɔ wu pye: «Mu jii ni java fεε p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipyijii wε?» ³⁷ A saliya karamɔɔ wu wu jɔ shɔ na: «We w'a juɲɔ jaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bε wu shε lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jε kulo la ni. A cee wa di wu leηε wu puga wee mεγε jε Marite; ³⁹ wu ceboroshɔ wa mεγε jε Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ tãan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenεε ki jεhε na. A wu gari na shε Yesu pye: «Kafɔɔ, nε ceboroshɔ w'a nε ye nigin yaha kapyenεε ki na, lee wa kaa mu jii ni-i ge? Yi jo wu mu na wu na tεge!» ⁴¹ A Kafɔɔ di wu jɔ shɔ na: «Marite,

Marite, mu wa mayε kana, na keree ni jεhεηεε taga mayε funɲɔ pɛn. ⁴² Ga kaa nigin ye kapɔɔ di jε. Mariyama w'a taa nizaana li shɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na wε.»

11

Nεεγε pyegana

(Macao 6:9-13; 7:7-11)

¹ Canɔ ka, Yesu bi Kile jεeri. Ba w'a xɔ wε, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-jεεγε ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na wε.» ² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jεeri y'i jo:

«Wèe To Kile, mu mεγε ki pye fεεfεε,
ma saanra ti pa.

³ Wù canɔ bεeri wo jɔlige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe bε ya wù sipyijii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jε nɔwuuro ni wε.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔɔ wu d'a bye ni nanii ni, ma bu shε wu yiri jijninε na na wu pye: «Na nanii buuri juɲɔ taanri foo le na na, ⁶ bani nε nanii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di jε nε mu di gan wu mu wε.» ⁷ Wee bu diin puga ki funɲɔ ni na wu jɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha wε. Gbura k'a shɔhɔ, nε ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu wε.»

⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan nanεεε ki wuu na

wε, wu na yiri na wu jidaan yanmuyɔ bεeri kan wu mu wu navunɔ ki wuu na.

⁹ «Nε kunni na yi jo yi mu, y'a jεeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a jεεge pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹ «Pya to wekε wu wa yee ni wu ja wu fya jεeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni wε? ¹² Kelee yee wa pya bu xhucεre jεeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucεre li wege ni gε? ¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cε mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fεfεεε Munaa li kan fo xuuni li jεεrivεε pu mu wε?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wε

(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kɔri yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti bεeri mu. ¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa jɔɔfɔɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kɔri.» ¹⁶ Piitiilee bε funɔɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sheshεεε kakanhana la jεeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cε na jo: «Saanra bεeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyεegi.

Puga bεeri, ki sipyii bu yiri puyε kaa na, kee na gyεegi. ¹⁸ Shitaanni bε bu yiri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεegi baa wε? Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔɔ ni nε jinaa kɔri na yeege sipyii ni. ¹⁹ Nε bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni Belizebuli gbɔɔɔ ni, yee wo nagoo p'i wa pu kɔri jɔɔ gbɔɔɔ ni wε? Peeyε pyaa na ba kiiri kɔn yee na. ²⁰ Ga nε bu da nε na jinaa pu kɔri Kile wo sefεεε ti baraga ni, lee w'a li shεε na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²¹ «Fanhanεhεnε fɔɔ wemu jε ni kashen yanmuyɔ nijeye ni ge, wee ba wu puga kaseεge pyi; sipya wa shishiin da já wee kenε yanmunɔ lɔ wε. ²² Ga ná wemu fanha k'a jεhe wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee bεeri shɔ wu na, na wu kenε yanmuyɔ yi bεeri xuu, na yi taa taa wu kaafεε na. ²³ Wemu jε nε jii wε, wee jε nε pεn. Wemu ya nε teri na yaanɔ pyi wε, wee jε kakabye.»

Jina na kuri jé sipya ni
(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tεyε yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanmɔɔ shaa. Wu bye wu ya kee ta wε, w'a jo wuyε funɔɔ ni na: «Na puga kemu ni nε foro ge, n'a da guri da se kee ni.» ²⁵ W'a guri kari, na shε kee puga ki ta p'a ki pɔ fεfεε, na ki keme xuuni. ²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na

she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jε kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li be tãan.»

Jɔgɔ ye pu ne duba nagoo pu we?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha sipyiire ti niɲε ni na: «Cee we w'a yere mu yacere na, na jire kan mu mu ge, wee ne duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro naari ge, pee pu ne duba nagoo puyε pyaa!»

Sipyiire t'a naha sheshεere kakanhana shaa
(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ ɲɔ kɔn na: «Nijaa sipyii p'a kolo. P'a naha sheshεere kakanhana la shaa, ga la shishiin da zheε pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye naha sheshεere na she Ninive sheen na shegana lemu na ge, mu Sipya Ja be na ba bye naha sheshεere na she nijaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri ɲiɲε ki tɛhene na, kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fεere jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagɔngɔ, Ninive sheen na ba

yiri na nijaa sipyii jaagi, bani Ninive sheen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yere li funɲɔ ni. Wa di wa naha wemu w'a pele Zhonasi na ge!

Sipya ɲii ki ne wu ceepuuro sokinna

(Macoo 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ɲmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu ɲuɲɔ ni we. Ga yaaga ɲuɲɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevεε da wu kpεenge naa. ³⁴ Sipya ɲii ki ne wu ceepuuro sokinna. Ma ɲii ki bu ɲɔ, ma ceepuuro ti beeri ti wa kpεenge ni, ga ma ɲii ki bu bye ki ya ɲɔ we, ma ceepuuro ti beeri ti wa piige ni. ³⁵ Ta mayε kaseri, kɔnhɔ ma funɲɔ kpεenge ki ganha bye nibiige we. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti beeri bu bye kpεenge ni, piige bu bye k'i ne ti xuu wa shishiin ni we, ti beeri na kpεenge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpεenge yeege yeegegana lemu na we.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fεε pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen wa di wu ɲεeri na wu she cana yalige li wee puga. A Yesu di jε puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ɲa wu na li wu keye jebaa we, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizhen kunni wa ceεgbuugoo ni

* 11:31 1 Saannaa 10:1-10

golɛyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ni nagaara keree ni kuumɔ tuugo bɛɛri na. ⁴⁰ Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yanmuyɔ yi kaduyo yàa ge, ta wee bɛ w'a yi funyɔ yi bɛ yàa wɛ? ⁴¹ Ga yi golɛyɛ yi funɲɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi bɛɛri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

⁴² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛɛn, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyɔ ni loyɔ yanmuyɔ yi saya bɛɛri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiimɛ keree pyi wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛɛn, bani yee wo nidaan wu ɲɛ Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi wo ɲahagbaa tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na. ⁴⁴ Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya fɛni yemu y'a ɲmɔhɔ ge. Sipyii wa ɲaari yi na na ta pu ya yi cɛ wɛ.»

⁴⁵ A saliya karamɔgɔɔ wa di wu pye: «Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wɛ, wɛɛ bɛ mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔgɔɔ pu bɛ wogo, bani tuguro temu lɔmɔ p'a pɛn ge, tee yee wa dɛri sipyii ɲuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛgɛ ni yi kabee bɛ ni wɛ.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi, na ta yee sefɛlɛɛ d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li shɛɛ na yee wa sɔɔ yi sefɛlɛɛ pu kapyegɛe ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ

pu gbo, a yee kunni di pu faya yàa. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni na: «Nɛ na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii fɛni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔɲɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, pee bɛɛri foo di ba yege ɲɲaa sipyii na. ⁵¹ Na ɲɔ kɔn Abeli wo shishan pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bɛɛri foo na ba yege ɲɲaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔgɔɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti cɛmɛ pu kenikaan li wolo, yiyɛ pyaa ya jé wɛ. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a yee di pee bɛ ɲaha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wɛ, a saliya karamɔgɔɔɔ ni Farizhɛɛn p'i ɲɔ kɔn, na wu kana, na wu ɲɔ yegee yegegana bɛɛri na. ⁵⁴ Pu bi wu kasɛri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ talɛɲɛ ta ni wuyɛ pyaa ɲɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasɛɛgɛ da jo shuun shuun juuro keree na (Macoo 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiyɛ pinne, pu bi sii ɲɛhɛ fo na dorɔ. A p'i jɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu di fɛnhɛ jomɔ ɲɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na:

«Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere ti na! Tee ne pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin ninmohohoho wa kemu da ba foro kpeenge na we. Kanmohohoho la shishiin wa lemu da ba je we. ³ Lee wuu na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpeenge na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalohoro ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na naniine, n'a da yi jo yi mu, piimu na ja sipya gbo, na ta p'i da ja latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xho na li wa Jahaneme ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta conriloo kaguro be p'a beree wari pyaa shuun we? Lee be na, ali wee wa nigin be, Kile funho ya wuu wu na we. ⁷ Yee kunni Kile ya ali yee nuzhiire teye pyaa beeri jo ce. Yi ganha ba fyagi we; y'a ye conriloo nipehememe na!

Na soo Yesu na, kelee na she wu ni
(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taan na ne wo wee ne ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo mekeke pu naha taan na weefoo ne wee wo. ⁹ Ga

wemu bu foro ne kaa taan sipyii naha taan, Sipya Ja wu be na ba foro weefoo kaa taan Kile wo mekeke pu naha taan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguuma jo wa Sipya Ja na ge, lee na yafa wufoo mu. Ga wemu bu Fefere Munaa li mege kyeege, weefoo da lee wo yafa ta we.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri koon yi na Kile-pene piyeye yi ni, ni kiirikoon, ni fanhafee naha taan, yi nashoo ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we. ¹² Bani jomoo pemu y'a yaa na jo ge, Fefere Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talene lemu l'a jo naafuu foo fungongo baa foo keree na ge

¹³ A na wa di diin sipyire ti te ni na Yesu pye: «Karamoo, yi jo na ceborona wu mu na wu wu cen wu loolo wu na!» ¹⁴ Ga, a Yesu di wu jo sho na: «Na nani, joo w'a ne teje na pye yee kiiri konoo, kelee yi cen looloo we?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri negboo keree na, bani sipya naafuu nehe nehe nehagana beeri na, wu niifere ya foro wee ni we.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan na naafuu foo wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funho sha na: «Lek ne da bye we, bani na shinma wu beeri tayaha ya wa we?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kongoo ki ja di kiitiige yere, di kee pele nizhiige ki na, di ba na shinma ni na keje yanmuyoo beeri pinne le kee funoo ni. ¹⁹ Lee kadugo

na, di naye pye jo yanmuyo niɲehɛye y'a gbegele yaha ne mu yee niɲehɛɲɛɛ ɲaha na, n'a da naye ɲmɔ di da li, di da gbuu, di da kalɛɲɛ pyi.»
 20 Ga, a Kilɛ di wu pye: «Mu nahanaha we! Niɲaa piige ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yanmuyo ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔgɔ woyo we?»»

21 Ayiwa, lee funɲɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneɛ wuyɛ nigin wuu na ge, na ta wu ɲɛ naafuu fɔɔ Kilɛ kabaɲa na-ɛ ge, mumɛ weefɔɔ ɲɛ.»

*Yi Kilɛ pye yi tadaɲa
 (Macoo 6:25-34)*

22 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da li we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cɛre faya ni, na ɲaha y'a da leni we. 23 Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro be d'a ye cɛre faya na. 24 Yi shazhɛɛye kanraya ye wii. Yi wa yemɛ nuri we, y'i wa shinma kɔɔn we. Yanmuyo tayahaɲa kelee kpɔɔn wa yi mu we, lee be na, Kilɛ di yi ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛye na na kanha we? 25 Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na ja ali jɛɛɛ be fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? 26 Lee wuu na, yee bye yee da ja lee kapire le pye we, ɲaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɲaa ni we?»

27 «Yi yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛɛnɛ nizaara temu

pyi ge! Yi wa kapyɛɲɛɛ pyi we, y'i wa faya shin we! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beɛri ni, wu faya ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛ nigin be xɔ saana ni we. 28 Na ke ki wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da ba kee sɔrogo ɲiga na ge. Ni Kilɛ ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na de! Yee n'a daa w'a cɛɛɛ de! 29 Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni we! Yi ganha ba yiyɛ kaala yee da na we! 30 Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yanmuyo ye beɛri shaa, ga yee To Kilɛ w'a li cɛ na yee be mago wa yee na. 31 Yee kunni p'a Kilɛ wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kilɛ na ye yanmuyo ye kan yi mu, na la taha yi na.»

*Fugba naafuu keree
 (Macoo 6:19-21)*

32 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya we, yee piimu pu ɲɛ ba yatɔɔgbara ɲɛ-ɛ ge, bani l'a taan yee To Kilɛ ni na wu saanra ti kan yee mu. 33 Yi yi keɲɛ yanmuyo pɛɛɛ kan la baa fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yaa yiyɛ mu, y'i naafuu nixhɔbaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wa we, fyɛɛnɛ da ja wu kyɛɛgi we. 34 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wa ma zɔ wu be funzhaga wa.»

*Kapyebyii pii p'a kori ɲi na
 ge*

35 «Yi yiyɛ pɔ xuuni ni kirimehɛɛ ni labye wu feni, y'i

yi sokinnaa pu ní yaha. ³⁶ Yi bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu juṅṅṅoo sigege ge, wu ba ma na yiri cekaanra tege ni tuun wemu ni, kōnhō wu bu ba kujōo li kuu, p'i kujōo li mugi wu mu tōvuyo na. ³⁷ Nuṅṅṅoo wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu jaha wii, pee je duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyε pō xuuni ni kirige ni wu pee teṅε yalige ki juṅṅō ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba jihinje kelee jimugujō na, na ba pu ta jii na, pee je duba nagoo. ³⁹ Yi li ce na puga fōo da ba li ce na we leeri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wε. ⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni wε, wee tuun weyε pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumō keree
(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyeri di wu pye: «Kafōo, wée ye wuu na m'a le talene le yu laa, ta sipyire ti beeri wuu na?» ⁴² A Kafōo di jo: «Karahashōonrimō jōmεε fōo fungōngō fōo wemu wo kafōo w'i da ba wu teṅε wu kapyebyii pusamaa juṅṅō ni, na wu pye na w'a pu jōlige keree jaha wo ki tuun ni ge, wee je jōgō wε? ⁴³ Wee kapyebye wu kafōo wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee je duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafōo wu na ba wu teṅε wu

keṅε yanmuyō yi beeri juṅṅō ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyε funjō ni na wee kafōo w'a da zhe mō wu da ba wε. W'a jō kōn na wu kapyebyeii namaa ni cēe pu sani, na li, na gbuu, na wuyε jini sinme na. ⁴⁶ Ayiwa, caṅa kemu ni tuun wemu wu je kapyebye wu ya wu kafōo wu sonji-i ge, kee caṅa ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kōri, na wu taa pinne ni Kile cebaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu juṅṅṅoo jidaan ce ge, wu bye wu ya gbegeme pye, na kapyenεε pye na be ni wu jidaan wu ni wε, wee wo kpōonrō ti fanha na bele. ⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu juṅṅṅoo jidaan ce wε, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpōon xō ge, wee wo kpōonrō ti fanha na jere. Nijehenεε ya kan wemu mu ge, nijehenεε na ba zha wee mu. Nijehenεε kaa ya le sipya wemu keṅε ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehenεε na.»

Waagi we wu da já bye
Yesu wuu na ge
(Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na ne pa wá jine ki na. Nime da ba ki ta ki na jí na xō, lee bi da daan ne ni! ⁵⁰ Kanhama nigbō pa wa wà, ne yaa na jé pee ni. Ga na funjōnrōgō wo w'a pee sigege. ⁵¹ Yee wa giin na jihinje ni ne pa kōjō na ya? Ahayi de, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa.

Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu be na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja be na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fuceere feni, poro fuceere be na ba yiri li nu feni. Yasho na ba yiri wu ja sho feni, ja sho be na ba yiri wu yasho feni.»

*Teegee keree cegana
(Macoo 16:2-3)*

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu ja w'a wo suumɔ lɔhɔ ki juɔɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafeege bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun jovee! Yee wa fugba we ni jinje ke keree ce na shoonri kiyɛ ni, naha d'a li pye yee ya we tuun we keree ce na shoonri-i we?»

*Be wo gbegeme keree
(Macoo 5:25-26)*

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine ce shoonri yiyɛ ni-i we? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri konjii wu yaha, yi na se kiiri wu takongɔ ki ni, la le y'i be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be we, wu na zhe ni ma ni kiiri konvɔɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.»

13

*Na daburaje jo jurumu na,
kelee na kyeege*

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile sheen pii gbo na pu yaha saraga yatooɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatooɔ yi shishan wuregi puyɛ ni. A sipyii pii di shee wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile sheen pii wa jurumupyii na toro Galile sheen pusamaa beeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na ge? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee y'a daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyeege mu. ⁴ Silowe zangaso-tongɔ k'a to sipyii ke ni gbarataanri (18) wemu juɔɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalemu sheen pusamaa taan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyeege mu.»

*Talene lemu l'ajo nitoodige
nagoo pyebaaga ki shizhaa na
ge*

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nari na wa erenzen tege ni. A wu ganha na se na nitoronɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoronɔ ta ki na we. ⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Ne yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na ne da wu ta we. Ki kon! Naha na k'i wa jinje ki na tawaga ni we?»

⁸ Ga, a kapyebye wu wu ɲɔ shɔ na: «Na ɲuɲɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni. ⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wε, m'a ki kɔn.»»

Yesu ya cee wa cuuɲɔ cadεεnge ka ni

¹⁰ Cadεεnge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peεɲε puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa bε ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee kε ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wε. ¹² Ba Yesu ya wu ɲa wε, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na niɲaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile peλε.

¹⁴ Ga, a Kile-peεɲε puga ki ɲuɲɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuɲɔ cadεεnge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu ɲε wà kapyenεε ya yaa na byi kiimu funɲɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juuɲɔ. Yi ganha ba ma cadεεnye ni wε.» ¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun joveε pi-iri! Ta yee bεeri nigin nigin ya yi niiyε, kelee yi kafaya sanhana cadεεnye ni, na se na yi kaan yi na gbuu wε? ¹⁶ We cee we wu ɲε Ibiray-ima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di ɲε Shitaanni mu fo yee kε ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔɔrɔ te ya yaa na sanha wu na cadεεnge ni wε?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu peεn pu bεeri di zhiige, ga,

a sipyii pu bεeri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bεeri bye wuu na.

Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni ɲaha k'a foro yiyε feni wε? Ni ɲaha ni n'a da ti taanna wε? ¹⁹ T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tεge ni. A l'i beλε, na bye tigbɔhɔ. A shazhεεε di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talenε la jo buuri shizhenhεε shizhaa na

(Macoo 13:33)

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni ɲaha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wε? ²¹ Ti ɲε ba buuri shizhenhεε ɲε wε. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo keleeε shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bεeri di yiri.»

Kuɲɔjii nifenhεfenhεε keree

(Macoo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari. W'a bi gaanɲi Zheruzalemu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cεre ya?» A Yesu di pu bεeri pye: ²⁴ «Yi la le y'i jé kuɲɔɔ nifenhεfenhεε li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyiɲεhemεε na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já wε. ²⁵ Kaanɲa ki fɔɔ wu ba yiri, na kuɲɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba ɲɔ kɔn na yeree kuɲɔɔ li ɲɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura

ki mugi wù mu!» Wu na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε.»²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba jɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma jii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.»²⁷ Wee na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε, yi toro laha na taan, yee kakuubyii bεeri!»²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kilε tudunmɔɔ pu bεeri ja Kilε wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mεhεε suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpεεngε ki na.²⁹ Sipyii pii na ba na yiri Kilε-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kilε-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kilε wo saanra ti ni.³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye nahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
(Macoo 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuyε pyaa ni a Farizhεεn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herɔdi funɔɔ wa wu ma gbo.»³² A Yesu di pu jɔ shɔ na: «We nanmahara fɔɔ we kanna sige ponɔɔ ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijaa ni jiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fεε cuunɔɔ. Caɔa taanri wogo ki na nε na xhɔ lee ni.»³³ Ga li waha l'i waha nε yaa na pye koo li na, nijaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kilε tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni bε wε!

³⁴ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kilε tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunny ma mu ge, na kagereye taga na pee bε waa na xhuli ge, nε funɔɔ ya pye tεεgεε nijehεhεε ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneε me wu kapaɔa nɔhɔ ni wε. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wε.³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεεfεε, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wε, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεgε na ge, wee jε duba pya.»»

14

Yesu ya tinme gban fɔɔ wa cuunɔɔ cadεεngε ni

¹ Cadεεngε ka na, Yesu ya kari Farizhεεn pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhεεn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kasεri.² Ná wa bye wà tinme gban na jε wu na.³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuunɔɔ cadεεngε ni laa, kelee li ya saha wε?»⁴ Ga, a p'i cari puyε na, wa ya jo wε. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuunɔɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niinε na to keenε ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na wε, ali ki pye cadεεngε ki bε wε?»⁶ Pee ya já wu jɔ shɔ wε.

Tatiincenε naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talene jo pu mu, bani w'a li seeri na pu ma nahagbaa tatiinye yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin nahagbaa tateenge ni we. Ma ya li ce ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we na we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, konho ma yirivoo wu ba ba, wu ma pye: «Na narii, she diin nahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na peenge ta ma lijii pu jii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuye durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuye tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalijehene pye cana ni kelee piige ni, ma ganha da ma najiinee yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fee we. Pee be na ba ja ma yiri yalige na ma wo yire li footoo. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fee, ni taafee, ni faannaa, ni fyennnee yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da ja ma yiri li footoo na we. Ma na ba lee footoo ta sipyitiimee pu nixhuyo yi canehene.»

Cekaanra ligbaho ki wo

talene le

(Macoo 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomoo pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee jee duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Na wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyijehemee yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya no we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyoo yi beeri ya keme xo.» ¹⁸ Ga, a pu beeri nigin nigin di ganha na fenri na foro yire li taan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: «Teege ka ne sho, ne yaa na she kee wii. N'a ma jeeeri, le yafa na mu.» ¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupheee ke ne sho, n'a da zhe kee taanna. N'a ma jeeeri, le yafa na mu.» ²⁰ A wa be di wu pye: «Nime ne cee lenge, lee l'a li pye, ne da ja zhe we.» ²¹ A kapyebye wu guri she jujofoo wu yiri, na kii keree kii beeri paari wu mu. A kaanja ki foo wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinnere kpeenyee, ni kakuu-toroyo yi ni, m'a la baa fee, ni taafee, ni fyennnee, ni faannaa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu jujofoo wu pye: «Na jujofoo, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ji we.» ²³ A jujofoo wu kapyebye wu pye: «She kodoroyo yi ni, ni kobi-ire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, konho na puga k'i ji. ²⁴ Bani sipyii pii ne fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi

mu, nε wo yalige ka jε wee wa shishiin jɔ ni wε.»»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge (Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenjehemεε bi taha Yesu feni. A wu ηmahana jεri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha nε feni, nε kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyε pyaa bε tãan wε, wee da já bye nε kalaapiire wε. ²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nε feni wε, wee da já bye nε kalaapiire wε.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tɔngɔ yerenε yee ni, ta wu da venhε diin na ki yerenε yerenε pεremε pu tɔrɔ, yaaga bu da na jε wu kenε ni, di ki yerenε xhɔ wε? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da já ki sarja xɔ, ni ki javεε ya pa jɔ kɔn na zheheni wu na wε, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yerenε jɔ kɔn, ga wu ya já ki xɔ wε.» ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kɔn saan wa na, ta wu da venhε diin na wu funjɔ sha, wu ni namaa kabɔfonɔɔ kε (10.000) bu da na da já saan wa ni namaa kabɔfonɔɔ kelee shuun (20.000) jɔnɔ círi wε? ³² Wu bye wu da já wε, na wee saan wu yaha tatɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanηεεge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenε yanmuyɔ bεeri ni wε,

wee da já bye nε kalaapiire wε.

Tipoomɔ jε suumɔ pemu ni wε

(Macoo 5:13; Marika 9:50)

³⁴ «Suumɔ ya jɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jaha na pu taan sanha wε? ³⁵ Pu da yafiin bε jɔ jinε na wε, pu da já bye kaafugo jinε na wε, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

Yesu ya talenε la jo dubyapεεnge shizhaa na (Macoo 18:12-14)

¹ Fanhafεε wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii bε ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizhεen ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i ganha na kalɔhɔrɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii coni na jɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenε le jo pu mu na: ⁴ «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarashεεre ni gbarashεεre (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu she nibεεnge ki sha fo wu ki ja wε? ⁵ Ba w'a she wu ja wε, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga wε, w'a wu najiinεε ni wu tiinjii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nε na dubyapεεnge ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin bε bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu

na fugba we ni na toro sipy-
itiimεε kelεε gbarashεεε ni
gbarashεεε (99) tàan, piimu
mago jε nige jurumu yafa na
wε.»

*Talene lemu l'a jo warifyen
nibεengε shizhaa na ge*

8 A Yesu di jo sanha na:
«Kelee cee wekε wu da bye ni
warifyen tuuyo kε ni, nigin
bu biin yi ni, ta wu da sokinna
le wu puga ki pɔ wu ki sha
xuuni fo wu ki ja wε? 9 Wu bu
ki ja tuun wemu ni, w'a wu
pushaniinεε ni wu tiinpii cèe
yiri na pu pye: «Wù fundanga
ta shiizhan, bani nε warifyen
tuunɔ ke ki bi piin ge, nε ki
ja.» 10 Lee wuu na, n'a da
yi jo yi mu, fundanga ki wa
kii melekeε pu mu jurumupye
nigin na yere wu jurumu na.»

*Talene lemu l'a jo ja
nibεengε shizhaa na ge*

11 A Yesu di jo bε sanha na:
«Jalaa shuun bye ná wa mu.
12 A kurogo ja wu tofɔɔ wu
pye: «Na to, lemu na ba nɔ na
na cεn wu ni ge, lee kan na
mu nimε!» Ba w'a yee jo wε, a
tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa
pu shuun wu na. 13 Cabyaa
kii nidorogo na, a kurogo ja
wu wu taa wari wu bεeri wá
wuyε na. Na gari taliige fi-
ige ka ni, na she wuyε yaha
wà fungɔngɔ baa sipya. Na
wari wu bεeri kyεegi jɔnɔ baa
kereε ni. 14 Ba wari wu bεeri
ya xɔ wε, a xuugbɔhɔ di jé
kee fiige ki ni. A kanhama
di nɔ wu na. 15 A wu she jé
baari ni kee fiige ki sipya wa
mu, a wee di wu yaha kari
wu kerεyε ni shaanahana na.

16 A xuugo di shɔ wu ni xu-
uni. Yaliye yemu pu bi gaan
shaalaa pu mu ge, a wu funɔɔ
di bye wu li yee ni, ga wa
shishiin ya ya kan wu mu wε.

17 «Ba w'a wu funɔɔ sha wε,
na jo: «Kapyebyii nipehemεε
pu wa nε to puga. Pu ma li, na
yalige ki sanja yaha, nε kunni
di zhaa di xhuu naha xuugo
kenε ni. 18 N'a da guri zhe
na to wu puga ki ni, di she
wu pye: Na to, n'a nahana
Kile mu, na nahana mu bε
mu. 19 Nε yaa na yiri nige
mu ja sanha wε. Na co ba ma
kapyebye wa jε wε.» 20 A wu
yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a
wu to wu wu nibawo ja, a
wu jijaara di jé wu ni. A
wu baa kari na she jafɔɔ wu
shaari ni taanpεεge ni, na wu
keye migile wu katige ni. 21 A
ja wu to wu pye: «Na to, nε
nahana Kile mu, na nahana
mu bε mu, nε yaa na yiri mu
ja nige wε.» 22 Ga, a wu to
wu yi jo kapyebyii pu mu na:
«Yi fyaala pa ni fadeye yi bεeri
nizaanɔ ki ni yi pa le wu na,
y'i kabelenε le wu kabee na,
y'i tanhaya le wu na. 23 Y'i
ba ni nupepinɔ sɔnmε wogo
ni yi pa gbo. Wù li wù funɔɔ
taan, 24 bani nε pya we w'a
ja ge, wu bi xu, w'a kari pye
jiifεεε ni. Wu bi piin, w'a ja.»
A p'i kalenε jɔ co.

25 «Lee bi wu jashiimε wu ta
wee na jε tεge ki ni, ba wee
ya tεnɔ puga na wε, a wu
yatinyε yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ
ti tunmɔ pu logo. 26 A wu
kapyebye wa yiri na wu yege

lee kalene li juna na. ²⁷ A wee di wu jona shona: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinne sinme wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa je sicuumo na.» ²⁸ A jashime wu luu di yiri, wu ya ta soo na je puga we. Ba wu to w'a yee logo we, na foro kari wu feni, na she wu jeri na wu jona wuye na wu je. ²⁹ Ga, a wu tofodo wu pye: «Wii me de! Ne yee ya jehhe na kapyene pyi mu mu. Ne ta mu jomee yaha tuun wa yafiin ni we. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ja ne mu, kongo ne ni na najiine di fundanga pinne pye shizhan we. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyee gi dodo shaa ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinne sinme wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu jona shona: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne taan naha, ne yanmuyo yi beeri wa mu woyo. ³² Ga we ya yaa na funjo taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a jii fere ta nime. W'a bi piin, ga w'a ja.»»

16

Naafuu fodo wa ni wu wari kanahashonrimo

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Na naafuu fodo wa bye wa, kanahashonrimo wa di je wu mu, a sipyii di wee togo le na w'a wu jona fodo wu kabyaa ki kyee gi. ² A jona fodo wu wu yiri na wu pye: «Lek

ne di nuri mu shizhaa na we? Wu keree ki jaha wolo, bani mu wa da ja bye nige ne kanahashonrimo we.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kanahashonrimo wu yi jo wuye funjo ni na: «Lek ne da ba byi we? Na jona fodo w'a na leri wu kabyaa ki jona ni. Faa fanha wa na ni we; jerege shiige di je na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, kongo di ba laha kabyaa ki jona ni, pii di na ciri leje pu kaban.» ⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fodo lo wu jona fodo wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne jona fodo wu juu wu wa mu na we?» ⁶ A wee di wu jona shona: «Sinme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma seme wu lo, m'a diin tovuyo na m'a sinme barigoo ke ka.» ⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na we?» A wee di wu jona shona: «Shinma borilodo xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma seme wu lo m'a shinma borilodo kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A jona fodo wu wee kanahashonrimo tifiire baa fodo we so wu shizhiinme pu na, bani ke kono ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puye te ni, na toro kpeenge nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da ja binne bye yee jona fere we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke kono ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tege, na narege sha ni wee ni. Yee wo cana nii li ga ba xho cana kemu ke kono puga

ke ni, lee na ba bye kapuṅṅ na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni. ¹⁰ We wu ɲe n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛɲɛɲɛ ni ge, wee wu ɲe n'a daa sipya kagbɔhɔɔ bɛ ni. We wu ɲe tifiire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛɲɛɲɛ ni ge, wee wu ɲe tifiire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ bɛ ni. ¹¹ Lee wuu na, ke koṅṅ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keɲɛ ni? ¹² Naafuu we wu ɲe watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wɛ, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan yee mu?

¹³ Kapyebye wa shishiin da já da kapyɛɲɛɲɛ pyi ɲuṅɔfɛɛ shuun mu wɛ. Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛɲɛɲɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.»

Yesu wo yɛɛ li kafila wa

(Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizhɛɛn pii pu ɲe wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee bɛɛri logo wɛ, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyitiimɛɛ sipyii ɲii na ge, pee pu ɲe yere. Ga Kile ya yee zɔɔɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bɛɛ ge, kee ki ɲe makɔṅṅ yaaga Kile ɲaha tãan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na she nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lɔ fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu,

a sipyii bɛɛri di yatɛnyɛ waha p'i jé ti ni. ¹⁷ Fugba we ni ɲiɲɛ ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xɔ na watii lenɛ ge, dɔdɔɔɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ lenɛ, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafɛɛ yaliye li ɲiga bɛɛri. ²⁰ Ná la baa fɔɔ wa bɛ di bye wà, wee mɛge ɲe na Lazari. Wu ceesɛge ki bɛɛri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi she wee sinniɲɛ wee naafuu fɔɔ wu kaanɲa ki kuṅṅ ɲɔ na, ²¹ Yalipahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funɲɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee bɛ ta li wɛ, a poṅṅ bɛ di nɔhɔ na ma na wu nɔɔyɔ yi laala sanha.

²² «Caɲa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a mɛɛkɛɛ di wu munaa lɔ na she yaha tati-incɛɲɛ ka ni Ibirayima kanige cɛ. A naafuu fɔɔ wu bɛ di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaɲa yaha xuu kulo li ni, a wu wu ɲaha yirige, na Ibirayima ɲa taliige ni, na Lazari bɛ ɲa wu kanige cɛ. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɲuṅṅ ɲaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyɛnmi lɔhɔ ni, wu ba na ɲile le ɲiɲɛ,

bani na niganhanja ki wa xuni ke na ke ni.»²⁵ A Ibirayima di wu jɔ shɔ na: «Na ja, ma funɔ kɔn li na na mu ya ma kasaanja ki beeri ta na mu yaha koɔ na, a Lazari di kakuuɔ ta lee tagana le na. Nime wee naha wa jinje, ga mu kunni naha d'a weri.»²⁶ Na fara lee na, wecogoɔ naganja ki je wee ni yee te ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu ja we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu ja we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔ wu jo: «Na to, na ma jeeeri, Lazari yaha she na to puga ki ni.»²⁸ Bani ne ceboronamaa kaguro wu wa wa. Wu she pu sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni we.»²⁹ A Ibirayima di wu jɔ shɔ na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keje ni, pu wee logo.»³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa we de! Ga fo gbo nigin be na je na she pu yiri wa; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.»³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo we, ali gbo wa jehje je foro pusamaa te ni, pu da ga da we.»»

17

Nugyeege keree ni jurumu yafa

(Macao 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapi-ire ti mu na: «Nugyeege keree da ga ja bye pyebaa we. Ga

sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔ wogo.»² Wemu wu je nɔhɔcerɛɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa jɔnɔ kyeege ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wa suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na.»³ Y'a yiyee kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu.»⁴ Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔnii gbarashuun canja nii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔnii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee beeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Canja ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔ pye: «La fara wu n'a daa wu na.»⁶ A Kafɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ peere ni, yee bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki kɔɔngi k'i she nari suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee jɔmɛɛ co.»

Kapyebye tayerege je kemuge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige jɔnɔ ni ya?»⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fenhe she ki yereje wufɔ ye pyaa taan, wufɔ di li fo wu din, wu gba be we? Lee kadugo na kapyebye wu be di na li we? Ta wufɔ je ma li pye mu we? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan jɔnɔ je wee mu we.»

¹⁰ Lee na yee be, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee beeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana juɔɔ ye y'a pye.»

Yesu ya togo fεε ke cuɔɔ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki te ni. ¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa ke wa di ba wu juɔɔ cırı, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na, ¹³ na mujonɔɔ wá na: «Karamɔɔ Yesu, juɔɔ jaari wù na!» ¹⁴ Ba w'a pee ja we, a wu pu pye: «Yi she yiye she saraya jaha shɔɔnriɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juɔɔ. ¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuɔɔ we, na njahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni. ¹⁶ Ba w'a pa nɔ Yesu na we, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaha buri jinε ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye be Samari shen. ¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii ke be w'a cuɔɔ we? ¹⁸ Pusamaa gbarashεεε wu wa mii we? Wa yafiin ya ta pa Kile pele nabunna we kadugo na we.» ¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuɔɔ.»

Kile wo saanra ti ba jaha shεshεεε

(Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caɔa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun weke ni Kile wo saanra t'i da ba we?» A wu pu juɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεε ni we. ²¹ Pu da

ga ba jo be: «Wu we naha,» kelee «Wu we me we,» bani Kile wo saanra ti wa yee ninε ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɔa ka ja, ga yee da kee ja we. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa me,» ga yi ganha da zhe wà we, yi ganha da daha pu feni we. ²⁴ Sipya Ja cabaɔa, kee na ba bye ba Kile-jinεεε ne we, ma jí taapile ni, kpeεngε ki ma yiri fugba wu kabaɔa ka na, na nɔ ka na. ²⁵ Ga yani kee caɔa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, nijaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caɔa nii li keree k'a pye we, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɔa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na cεe leɔεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɔa kemu Nuxhun ya jε kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee beeri kyεεgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Loti caɔa nii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Loti caɔa nii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bereε, na faa pyi, na piyεye yereɔe. ²⁹ Ga Loti ya foro Sodɔmu kulo li ni caɔa kemu ge, kee caɔa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha ne we, na pu beeri kyεεgi.

³⁰ «Caɔa kemu Sipya Ja da ba wuyε she ge, kii keree kii beeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caɔa ke wemu ne wu puga katanja na ge, wee ganha

bu digi jé puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu jε ma kεreyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bεeri di da wu jubile yε shaa. ³² Yi funyɔ yi to Lɔti shɔ wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa jubɔ shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa jubɔ wolo jiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caɲa ke, shεen shuun na ba bye yasinnenunɔ na piige ni, wa na ba lɔ na wa yaha. ³⁵ Cèe shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lɔ na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tεge ni, wa na ba lɔ na wa yaha. »] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu weke ni lee da ba bye wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinye ya yiye pinnεε.»

18

W'à yaa na Kile jεeri tuun bεeri ni

¹ Yesu ya talenε jo pu mu na jaha tii ni Kile-jεrεge ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jεeri tuun bεeri ni, pu ganha bu ganha wε. ² W'a jo: «Kiiri kɔnvɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wε, wu mago bye sipya wa yafiin bε ni wε. ³ Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pεen kakuuyo footɔnɔ kan pu mu. ⁴ L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha sɔɔ wε. Kadugo tãan a wu wuyε pye: «Ali nε jεhe bye nε fyagi Kile na wε, ali

nε mago jεhe bye wu jε sipya yafiin bε ni wε, ⁵ lee bε na we naxhugoshɔ we, w'a nε kana, lee wuu na n'a da wu pεen pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun bεeri ni wε.»

⁶ A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnvɔɔ tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷ Kilε ya piimu jaha bulo pee di mεheε suu wu feni caɲa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pεen pu kakuuyo yi footɔnɔ kan pu mu wε, ali na ta w'a luu gbo bε pu tãan wε? ⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jiniε ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyε na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jε yafiin bε wε ge, Yesu ya le talenε le jo pu shizhaa na na: ¹⁰ «Namaa shuun wa ya she Kile-pεerje pugbɔhɔ ki ni na she Kile jεeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jε fanhafεε wari shɔvɔɔ.» ¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile jεeri wuyε tãan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani nε ni sipyii pusamaa wa nigin wε: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, nε wa ba we fanhafεε wari shɔvɔɔ we wa wε. ¹² Cewuu cewuu, nε ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we nε daa ge, nε wee

bɛeri jagi wo.»¹³ Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu yere ka-banugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu ɲaha yirige fugba wu ni wɛ, ga, a wu wu dodonɔ kpɔn kpɔn ɲatanhanja keɲɛ ni na jo: «Kilɛ, ɲunɔ ɲaari na na, jurumupye nɛ ɲɛ.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kaɲii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wɛ, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Macao 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Canja ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ɲa wɛ, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶ Ga, a Yesu di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲɛ Kilɛ wo saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kilɛ wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ ɲɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.»

Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni
(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu ɲunɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔgɔsaama, ɲaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?»¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kilɛ

ye. ²⁰ «M'a Kilɛ wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki cɛ: «Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafinɛye taha ma sipyijii na wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛle!»²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɔ sanha! She ma keɲɛ yanmuyɔ yi bɛeri pɛɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.»²³ Ga ba ná w'a yee logo wɛ, a wu ɲaha di sii tanha xu-uni, bani naafuugbɔ w'a bye wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu ɲaha ɲa k'a tanha wɛ, na jo: «Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni dɛ! ²⁵ Nɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbɔ fɔɔ jé na Kilɛ wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?»²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kilɛ jani wɛ.»²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ bɛeri ni na daha mu feni.»²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu ce-booloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kilɛ wo saanra ti wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee bɛeri yahanjaa ɲiɲɛɲɛ ta na wu yaha kɔɲɔ na, na ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta

ɲiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲe wu jo sanha

(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapi-ire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wù wii gaanɲi Zheruzalemu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa.

³² Wu na ba jé shi watii kenɛ ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na ɲolohɔ tugi wu na, ³³ na wu kpɔn ni susolɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɲa taanri wogo ki na w'a ɲe.» ³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be ɲaha ce kii keree kii ni we. Bani pe jomɔ pe kɔri bi ɲmohɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kɔri ce we.

Yesu ya fyen wa ɲii mugi

(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya teenɛ Zheriko na we, lee ya bi fyen wa nidεεnge ta koo li ɲɔ na na saraya ɲεeri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo we, na yegenɛ pye na: «Le di ɲe ɲaha we?» ³⁷ A p'i wu pye: «Nazarɛti sheen Yesu w'a doroo.» ³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, ɲunɔ ɲaari na na!» ³⁹ Pii pu bye sipyiire ti ɲahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyε na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, ɲunɔ ɲaari na na!» ⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyen w'a

fulo Yesu na we, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di ɲaha pye ma mu we?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da ɲaa!»

⁴² A Yesu di wu pye: «Ta ɲaa! Ma n'a daa w'a ma cuunɔ.»

⁴³ Taapile ni a wu ganha na ɲaa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile pele. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee ɲa ge, a pu be di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafεε wari shɔvɔɔ Zangε keree

¹ Caɲa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² Ná wa bye wá wu mege ɲe Zangε. Wee bye fanhafεε wari shɔvɔɔ ɲunɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu ɲa wu wu ce, ga sipyiire ti ɲehε wuu na wu ya ta já wu ɲa we, bani wu bi gberε. ⁴ Lee na a wu baa kari ɲahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki ɲe na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ɲa, bani wu na ba doroo wá.

⁵ Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni we, a wu wu ɲaha yirige na Zangε pye: «Zangε, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi ɲiɲaa.» ⁶ A Zangε di digi tɔvuyo na, na wu ɲunɔ círi ni fundanga ni. ⁷ Ba sipyii p'a lee ɲa we, a pu beeri di ganha na ɲmunu-ɲmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.»

⁸ Ga, a Zangε di yere Kafɔɔ ɲaha taan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fεε mu. Li bu da na ne wa yanmunɔ ka ɲmahana, ne na ki tuuyo

shishεεε tεrεηε weefɔɔ na.»
 9 A Yesu di wu pye: «Nuwuuro
 ya jé nijaa ke puga ke bε ni,
 bani we bε ηε Ibirayima wo ja
 wa. 10 Bani piimu p'a piin ge,
 Sipyia Ja ya pa pee sha wu pee
 shɔ.

*Wari w'a kan kapyebyii pi-
 imu mu na p'a kegaanηa pyi ge
 (Macao 25:14-30)*

11 Na sipyii pu yaha pu na
 kii keree kii nuri, a Yesu di
 le talenε le jo pu mu, bani
 ba w'a tεεηε Zheruzalemu na
 wε, a p'i ganha na giin na lee
 taapile li ni Kile wo saanra t'a
 da tiyε shε. 12 Lee wuu na w'a
 jo: «Ná wa ya se kpɔɔncenε
 la na, na gari fiitɔngɔ ka ni
 kɔnhɔ p'i shε saanra kan wu
 mu, lee kadugo na wu guri
 pa. 13 Na wu yaha wu sanha
 gari wε, a w'i wu kapyebyii kε
 yiri, na pu bεeri kan warifyen
 tuuyo nigin nigin, na pu pye:
 «Y'a yi kenε kaanηa ni we ni fo
 di ba shε ba.» 14 Ga ba w'a kari
 wε, a wu shi shεen di wu kɔ,
 na tudunmɔɔ tun wu mu, na
 wu pye: «Wèe funηɔ wa mu
 wu tiin wù ηunηɔ ni wε.»

15 «Ba w'a kuri wε, saanra
 ti na kan xɔ wu mu wε, w'a
 bi wari wu kan piimu mu ge,
 a wu pee yiri, kuduun wemu
 p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cε.
 16 A nizhiime wu ba na jo: «Na
 ηunηɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga
 kapyenεε pye, a wu wu shi kε
 ta.» 17 A wu wee pye: «L'a ηɔ
 kapyebye nizaama, ba na jo
 m'a pye ηɔmεε fɔɔ kapigee ni
 wε, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ
 kε gbafeηεeri.» 18 A shuun wo
 wu ba na jo: «Na ηunηɔfɔɔ, n'a
 ma wari wu taga kapyenεε

pye, a wu wu shi kaguro
 ta.» 19 A wu wee pye: «Mu
 bε wu pye kugbɔhɔɔ kaguro
 gbafeηεeri.»

20 A wa bε di ba na jo:
 «Nunηɔfɔɔ, ma warifyen wu we
 wu siime na, nε bi wu migile
 sicogo ni na kemε yaha. 21 Nε
 fya mu na, bani nε bi li cε
 jo mu keree k'a waha, mu
 ya kemu yaha wε, kee mu ya
 luu, mu ya kemu nugi wε, kee
 mu ya gɔɔn.» 22 A wu kafɔɔ
 wu wu pye: «N'a da ma kiiri
 kɔn na bε ni ma kafila wu ni,
 kapyebye niguumɔ, a mu ya
 li cε na nε keree k'a waha ge,
 nε kemu yaha wε na kee luu,
 nε kemu nugi wε na kee kɔɔn
 ge. 23 ηaha na m'a ya ta nε
 wari wu yaha banj na, kɔnhɔ
 di ba wu lɔ ni wu kuduun ni
 na niguribawo wε?» 24 Lee
 kadugo na piimu p'a bye wà
 ge, a wu pee pye: «Yi wu wo
 wari wu shɔ wu na, y'i wu kan
 kε fɔɔ wu mu.» 25 A p'i wu pye:
 «Nunηɔfɔɔ we! Go wu wo wu
 shi kε wu wa wu mu na xɔ!»
 26 A wu pu pye: «N'a da yi jo
 yi mu, la ηε wemu mu ge, la
 na ba gan wee mu na fara wu
 wuu li na. Ga la ηε wemu mu
 wε, ali nifeηεfeηεne lemu
 bε li ηε wu mu ge, lee bε na ba
 shɔ wu na. 27 Nε pεen piimu
 ya ta sɔɔ nε wu pye pu ηunηɔfɔɔ
 wε ge, yi pa ni pee ni naha y'i
 pee gbo na ηii na.»

*Yesu ya jé Zheruzalemu ni
 ba saanηε wε*

*(Macao 21:1-11; Marika
 11:1-11; Yohana 12:12-19)*

28 Ba Yesu ya yee jo xɔ wε,
 na doro sipyiire ti ηahagbaa

na, na se Zheruzalemu ni.
 29 Tuun wemu ni w'a tēēē
 Bētefajē ni Bētani kulogoo ki
 na ge, faaboboŋo ki shizhaa
 na kemu mēge p'a yiri Oliviye
 faaboboŋo ki ge, a wu wu
 kalaapiire shuun wa tun, na
 pu pye: 30 «Yi shē yi nahagbaa
 kulo li ni, yi ba shē jin li ni, yi
 na kafabige ka nibōgo ta wà
 sipya sanha dugi ja kemu na
 wē, y'i kee sanha yi pa naha.
 31 Sipya wa bu yi pye: «Naha
 na yee di ke sanhana wē?» Yi
 weefōo pye: «Wèe Kafōo wu
 mago wu wa ki na.»»

32 Piimu pu bye tudunmōo
 pu ge, a pee di gari na shē
 yi ta ba Yesu ya yi jo pu
 mu wē. 33 Na pu yaha pu
 na kafabige ki sanhana, a ki
 kafē di pu yege na: «Naha na
 y'i wa ke kafabige ke sanhana
 wē?» 34 A p'i jo: «Wèe Kafōo
 wu mago wu wa ki na.» 35 A
 p'i ba ni ki ni Yesu y'iri, na ba
 pu fadegbōyo ya taha ki na, na
 Yesu durogo ki na. 36 Ba w'a
 gaanji wē, a sipyii p'i ganha na
 pu fadegbōyo piini koo li ni.

37 Tuun wemu ni wu bi
 tēēē Zheruzalemu na ge,
 Oliviye faaboboŋo ki tatigiŋe
 ki shizhaa na ge, a kalaapiire
 ti pinnēge ki bēeri di ni
 fundanga na, na ganha na
 Kile pele ni mujonōo nigbōhōo
 ni. P'a kakanhanjaa kiimu
 bēeri ja ge, kee wuu na. 38 A
 p'i jo:

«Pye duba fōo, saan,
 mu wemu w'a ma
 Kafōo Kile mēge na ge!»*

«Najinē ki pye fugba wu ni,
 nōoro di daha Kile mēge
 na
 fugba lii lii wu ni!»*

39 Farizhēen piimu pu bye
 sipyiire ti ninē ni ge, a pii di
 Yesu pye: «Karamōgo, jo ni ma
 kalaapiire ti ni na pu co puyē
 na!» 40 A wu pu jō shō: «N'a da
 yi jo yi mu, ali pu bu jo puyē
 na bē, kagereye y'a da sipyaa
 suu pu tēge!»

*Yesu ya mēē su Zheruzalemu
 wuu na*

41 Ba Yesu ya tēēē
 Zheruzalemu na wē, ba Yesu
 ya wu ja wē, na mēē su wu
 wuu na, na jo: 42 «Kaa le li da
 já najinē kan mu mu nijaa
 wo canja jii le ni ge, mu da
 bi lee ta cē! Ga nime, lee ya
 ηmōhō mu na! 43 Bani caya
 ya wa ma mu mu, ma pēēn
 na ba kasōrōgo yerenē na taga
 ma maha, na ma kuuri, na
 do ma na. 44 Pu na ba ma ni
 ma sipyii pu bēeri tōnhōnō, pu
 da ga kafaan pile la shishiin
 nidahanja yaha la juŋo ni wē,
 bani Kile ya pa mu dēge kaa
 na tuun wemu ni ge, mu ya ta
 lee cē wē!»

*Yesu ya Kile-pēēē pugbōhō
 ki pye fēfēē*

*(Macoo 21:12-17; Marika
 11:15-19; Yohana 12:13-22)*

45 Lee kadugo na a Yesu di
 jē Kile-pēēē pugbōhō ki ni.
 Sipyii piimu pu bi bēere ni zhō
 pyi wà ge, a wu ganha na pee
 kōri na yeege. 46 A wu pu pye:
 «L'a ka Kile Kafila wu ni na:
 «Pu na ba nē puga ki pyi Kile-
 jerege puga,»*» A Yesu di nōhō

* 19:38 Zaburuu 118:26 * 19:38 Luka 2:14 * 19:46 Ezayi 56:7

jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan caɲa beeri Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri we?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

¹ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shɔɔnrivɔɔ, ni saliya karamɔgɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlɛɛ pu na, ² na wu pye: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔrɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefɛɛɛ ti kan mu mu we?» ³ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege. ⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puyɛ pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dɔ wu na-ɛ we?» ⁶ Wu bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wɔ gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya dɔ li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya ce jɔgɔ w'a wu tun we. ⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefɛɛɛ temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Ɛɛɛɛn faapyii niguumɔ pu wo talenɛ le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenɛ le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi Ɛɛɛɛn tɛge ka shan, na ki kaa le Ɛɛɛɛn faapyii pii keɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wà. ¹⁰ Ba Ɛɛɛɛn w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee Ɛɛɛɛn faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i Ɛɛɛɛn wa yaha pa wu kan. Ga, a Ɛɛɛɛn faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewayaya wo yaha kari. ¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewayaya wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tɛge ki kafɔɔ di jo: «Lekɛ n'a da bye we? Na Ja nigin pe, na ɲidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na peɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba Ɛɛɛɛn faapyii p'a wee ɲa we, na puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu ɲe we. Yi pa wu wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wu wo.» ¹⁵ A p'i gari ni wu ni Ɛɛɛɛn tɛge ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛge ki kafɔɔ wu da ba naha pye pu na we? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee Ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na Ɛɛɛɛn tɛge ki kaa le piitiilee keɛ ni.»

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wu tánha lee na!» ¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje nijenje.»*

Pee jomɔ pu kəri di jε dii wε? ¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerenje ke jɔɔ ni ge, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya beeri jɔɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔɔ ni saraya jaha shɔɔnriwεε jɔɔfεε p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cε na pee na Yesu ya le talenε le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na
(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyε pye sipyitiimεε, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu taaan, p'i kafila ta wu jɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafεε ni gbafenεmε wu sipyii pu kenε ni. ²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wèe ya li cε na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiimε ni, mu ya sipya wa wo wa ni wε. M'a sipyii pu finje na galaa bε Kile koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wèe p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja wε, na pu pye: «Yi wari deje wa she na na.»

²⁴ A p'i nigin wa she wu na.

A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Oromε saannaa Sezari.» ²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔgɔ le sipyii pu jaha taaan wε. Ga, a wu jɔshɔɔ t'i pu jaha wɔ, a p'i fεhε.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεnε li keree na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu jɔɔfεε pii bye wà, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xujεnε da ba bye jiga na wε. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye: ²⁸ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le jomεε le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wε, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimε wu cee leje, na xhu pya baa. ³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu bε di wu lɔ na bye mu. ³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu leje, a pu beeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta wε. ³² Lee kadugo na a cee wu bε di xhu.

³³ Wee tuun wu ni xuu pu cajeje ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo

* 20:17 Zaburuu 118:22

wε? Bani pu gbarashuun wu bεeri ya wu leŋε toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke koŋo ke sipyii ya cεe leŋεε, na gbaya jii, ³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jε Kile wo kobaŋa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba jε na foro xu ni jiga na, pee wa da cεe leŋε, kelee na gbaya je wε. ³⁶ Pee da xhuu nige wε, bani pee na bye ba fugba melekeε pii wa wε. Pu na bye Kile nagoo, bani pee jε xujεne li sipyii. ³⁷ Kile tudunmoo Musa ye pyaa ya li she na xujεne na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafoo Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» ³⁸ Pee jomε pe ya li sheε na Kile jε xuu wo Kile wε, ga wyii wo Kile wu jε wii. Bani wee mu pu bεeri wa jiiifεεε ni.» ³⁹ A saliya karamogoloo pii di kafila wu lo, na jo: «Karamogε, ma jomε p'a jε.» ⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wε

(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu bε di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε wε? ⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo nε Kafoo mu na:

Tiin saanra tateεngε ki ni na kanige cε,

⁴³ fo di ba ma pεen pye ma jidahaa tatahaŋa.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja ye nigin wε?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoloo pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

⁴⁵ Sipyiiire ti bεeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiyε kasεri saliya karamogoloo pu na. Na fadedoonyo leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbooŋo fε kaan pu mu pinnεε kpεenyε na. Kile-pεεŋε piyεye yi wo jahagbaa tatiinyε, ni yalicenεε wo tatiinceye bε di dan pu ni. ⁴⁷ P'a naxhugoshaa keŋε yaŋmuyoo bεeri ŋmahana na zhuu pu na, na mōni Kile-jεεge na, kōnhō p'i puyε pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshō wu Kile yakanga

(Marika 12:41-44)

¹ A Yesu di wu juno yirige, na naafuu fεε pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ² A wu naxhugoshō la baa fōo wa ja wu bε ya wari tuunoo nifenhefenheŋεε shuun le wu ni. ³ A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshō la baa fōo we ya lemu le ge, lee ya jεhe pusamaa bεeri wuu li na. ⁴ Bani pusamaa bεeri ya

* 20:43 Zaburuu 110:1

wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu joshaga wuu li beeri kan.»

Yesu ya Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ kija wujo

(Macao 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi be. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu beeri yee wa jaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka jɔɲɔ ni we. Yi beeri na ba do feɛfeɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macao 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, jaha sheshɛɛɛ teke t'i da bye we?» ⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi juyɔ ganha bu gyɛɛgi we. Bani sipyii nijehemɛɛ na ba ma ni ne mege ni na yu: «Ne wu je wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni we. ⁹ Yi ba kashɛn ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya we. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koɲɔ k'a da xhɔ we.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Niɲɛ cɛɛɛɛ nighbɔhɔ na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni

banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔ ni jaha sheshɛɛɛ nighbɔhɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɪ, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-peɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛnɛɛɛɛ mu ne mege wuu na. ¹³ Lee na ba bye kaɲɔɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi jɔɲɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni we. ¹⁵ Bani ne na ba jɔ kan yi mu, na fungɔngɔ feɛɛ kan yi mu, fo sipya be da da yi pɛɛn pu ni, wemu na jɔ yi jɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala we. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheɛn, ni yi cebooloo, ni yi napiinɛɛ be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mege wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi jɔzhige nigin we wa be da biin we. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i yi logoo mara, lee funyɔ ni y'a da yi munahaa jɔɲɔ wolo.

Yesu ya Zheruzalemu kulo lija wujo

(Macao 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashɛn keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a nɔ. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liyɛ pyaa funyɔ ni ge, pee di ba fe p'a fɔro. Piimu na ba bye sige

ni ge, pee ganha bu jé kanha ki ni wε. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kónhó yemu béeri Kile tudunmó p'a ka Kitabu wu ni ge, yi béeri jò di fa. ²³ Bóongó na ba bye lahaa féε ni puñmaraya féε wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbó pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Njómoparaa na ba pii gbo, p'a pii có kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu jε Yawutuu wε, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibanja keree

(Macao 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba jahá sheshéere jaa caña, ni yenje, ni wóró kii ni. Lokuruyo nigbóyo na ba sani na yiri suumó lóhó ni jinje ke na, yi tunmó na ba béle fo na fyaara ni funbéenre yaha jinje ki sipyii pu béeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli jinje ke wo kapegee fyaara ni ki nibanja funbéenre kenje ni. Bani ali fugba wu seféere ti na ba jεle. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba jahaya ye na ni seféere ti béeri, ni nóóró nigbó ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii jaa k'a jò kón na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi juyó yirige, bani yi junjò woloduun w'a tεenje.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macao 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi

nitoodige ni tiye yi saya béeri wii. ³⁰ Yee ba yi jaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cé yiyε ni na ki nagoo pyeduun w'a tεenje. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cé na Kile saanra t'a tεenje. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, nijaa wo sipyii pii béeri wa da xhuu kii keree kii di na pye wε. ³³ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga ne jomó pe wa da doro bada wε.»

Yi kori yaha jii na

³⁴ «Yi kasεεge yaha yiyε na, yi ganha da gori ligbóhó ye na, ni gba, yi da yi funyó shaa ni konjò yanmuyó da ni, fo di zhe ne cabaña pye ki pa yi be fo wε. ³⁵ Bani ne cabaña na ba jinje ki sipyii pu béeri fo, ba jò ma fyaa fo na pu tó wolo wε. ³⁶ Ga yi kori yaha jii na, yi da Kile jéeri tuun béeri ni, kónhó y'i fanha ta, y'i ba shó kii keree nibanja kii béeri na, y'i ba já yere Sipya Ja wu jahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-pεenje pugbóhó ki ni caña ni, ga piige bu wó, w'a she shón Oliviyε faabobonjò ki na. ³⁸ Yani jiga ki mugi ge, sipyii pu béeri na she wu junjò círi Kile-pεenje pugbóhó ki ni, na wu jomó pu nuri.

22

Yawutuu junjofεε p'a woni pye Yesu kaa na

(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenhere Baa Buuri Kalene lemu li jε na Nuwuuro

ti wo Kalenε li ge, lee bi dεεηε.
 2 Saraya jaha shōonrivεε
 jūnɔfεε ni saliya karamōgɔɔ
 pu bi gbogana shaa Yesu na,
 ga na fyagi sipyii pu na.

*Zhudasi ya gbegele wu
 Yesu le kenε ni*
*(Macoo 26:14-16; Marika
 14:10-11)*

3 Wee tuun wu ni, Zhu-
 dasi we p'a yiri na Isikariyɔti
 ge, a Shitaanni di ba jé wee
 ni. Kalaapiire kε ni shuun
 wu wa w'a bye wii. 4 A
 Zhudasi di she saraya jaha
 shōonrivεε jūnɔfεε, ni Kilε-
 pεεηε pugbɔhɔ ki gɛdii jūnɔfεε
 pu mu. Wu na já Yesu le pu
 kenε ni legana lemu na ge, a
 p'i jo bε lee na. 5 A lee di
 daan pu ni xuuni. A p'i bε
 yi na na pee na ba wari kan
 wu mu. 6 A Zhudasi di sɔɔ pu
 mu na ganha na pyegazaana
 shaa wu Yesu le pu kenε ni
 sipyiiire ti kategee.

*P'a Bulooro Nuwuuro ti wo
 Kalenε li yalige ki li shiizhan*
*(Macoo 26:17-25; Marika
 14:12-21; Yohana 13:21-30)*

7 Shizhenherε Baa Buuri
 Kalenε li caɲa k'a nɔ ge, kee
 caɲa ke Nuwuuro ti wo Kalenε
 li saraga dubyapige ki ma yaa
 na gbo. 8 A Yesu di Pyεeri ni
 Yohana tun na pu pye: «Yi
 she Nuwuuro ti wo Kalenε li
 yalige ki gbegele, kɔnhɔ wù
 she ki li.» 9 A p'i wu pye: «Ma
 funɲɔ wa wù she ki gbegele
 xuu weke ni wε?» 10 A wu pu
 jɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha
 ki ni, yi na zhe saha ni ná wa
 ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha
 wee feni. Wu ba she jé pugaa

kemu ni, yi bε di jé wà. 11 Y'i
 kee pugaa ki kafɔ pye: «Wù
 Karamōgɔ w'a jo na wee ni wu
 kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti
 wo Kalenε li yalige ki li talige
 pugaa kemu ni ge, na mii ki
 wa wε?» 12 Wu na pugbɔhɔ ka
 she yi na zangaso wu ni, kee
 wa gbegele xuuni na yaha,
 y'i kalenε li yalige ki gbegele
 wà.»

13 A p'i gari na she keree ki
 ta ba Yesu ya yi jo pu mu wε.
 A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li
 yalige ki gbegele wee xuu wu
 ni.

Kafɔ Fεfεεε yalige ki keree
*(Macoo 26:26-30; Marika
 14:22-26; 1 Korente Sheen
 11:23-25)*

14 Ba liduun w'a pa nɔ wε, a
 Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin
 na li. 15 A wu pu pye: «Na le
 Nuwuuro Kalenε le wo yalige
 ki pinne li ni yee ni, nε lee
 la pye fo xuuni, yani di ba
 ganha ge. 16 Bani n'a da yi jo
 yi mu, n'a da kee ka shi li nige
 wε, fo caɲa kemu Kilε da ba ki
 yàa wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu
 ερεzen lɔhɔ cεεgbuu li lɔ, na
 baraga taha Kilε na na jo: «Yi
 ke co y'i ki taa taa yiye na.
 18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a
 da ερεzen lɔhɔ gba nige wε, fo
 Kilε wo saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu bu-
 uri wa lɔ, na baraga taha Kilε
 na, na wu kegi kegi na kan pu
 mu na jo: «Nε ceepuuro ti wa
 te, yee wuu na t'a kan. Y'a le
 pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun
 ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ wε, a wu
 ερεzen lɔhɔ cεεgbuu li bε

lɔ kan pu mu, na jo: «Kilɛ ya karijɛɛgɛ jɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛɛzɛn lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. ²¹ Ga, lee bɛ na we w'a da nɛ le kenɛ ni ge, wee we na li ni nɛ ni. ²² Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kilɛ ya li jo wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki jɛ weefɔɔ wogo.» ²³ A p'i jɔ kɔn na puyɛ yegee na wekɛ wu da ba le pye pee ni wɛ.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fɛɛɛ keree na

(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na wekɛ w'a yaa na pye pu bɛɛri nahagbaa fɔɔ wɛ? ²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu jɛ Yawutu wɛ, wee shi wu wo saanna ya pu jɔɔfɛɛɛ pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛɛ pu ge, a pee funɔɔ di bye shi wu w'a pu mɛyɛ yiri na: «Kasaanɔa pyevɛɛ.» ²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wɛ, ga we wu wa yee bɛɛri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu bɛɛri nɔhɔcɛɛɛ jɛ wɛ. We wu jɛ jɔɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyeyee jɛ wɛ. ²⁷ Kapyeyee we w'a sori ge, ni wu jɔɔfɔɔ we wu da ba diin yɛ wu li ge, wekɛ w'a pɛlɛ pu shuun wu ni wɛ? We wu da ba diin yɛ wu li ge, ta wee bɛ w'a pɛlɛ wɛ? Ga lee bɛ na nɛ jɛ yee niɛ ni ba kapyeyee jɛ wɛ. ²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni nɛ ni

na nɔwuuro ti keree ki ni ge. ²⁹ Lee wuu na n'a da Kilɛ wo saanra ti jɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti jɔ yaha na mu wɛ. ³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu na.»

Yesu ya li shɛ na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tɔan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni wɛ. ³² Ga nɛ Kilɛ jɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guɔɔ wɛ. Ma ba daburajɛ jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» ³³ A Pyɛɛri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jɛ ni ma ni ki bɛɛri ni.» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyɛɛri n'a da li shɛ ma na, yani xhupoo wu pa mɛɛ su niɔnaa piige ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɔɔnii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nɛ yee tun kari na ta wari, ni kushɛyɛɛyɛ, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuɔɔya?» Ap'i wu jɔ shɔ na: «Yaaga bɛ ya wɛɛ kuɔɔ wɛ.»

³⁶ «Ga nime, wari jɛ wemu mu ge, wu wu lɔ, kushɛyɛɛyɛ jɛ wemu mu ge, wu yi lɔ,

ημῶpara jε wemu mu wε, wee di wu fadenε pεre taga la shῶ. ³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka nε shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jῶ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tῶrῶ le kakuubyii ni.» Lemu di jε nε shizhaa wuu li ge, lee jῶ na ba fa.» ³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafῶῶ, li bu da lere, ημῶparaa shuun wu wa mε.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

*Yesu ya shε Kile jεeri
Oliviye faaboboῶ ki na*

(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faaboboῶ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni. ⁴⁰ Ba p'a nῶ wee xuu wu ni wε, a Yesu di pu pye: «Yi Kile jεeri, kῶnhῶ yi ganha bu jé nῶwuuro ni wε.» ⁴¹ Ba w'a yee jo wε, na laha pu taan, na shε jaha na jeri, na nuguro sin, na Kile jεeri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na. Ga nε wo jidaan ganha bu bye wε, fo mu wo jidaan.» ⁴³ Wee tuun wu ni a melekε wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funῶ ki bi cῶnri fo xuuni. A wu la fara Kile-jεεge ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lῶhῶ k'i jεri ba shishan jε wε, na niῆε na dun jῆε na.

⁴⁵ Ba w'a xῶ Kile-jεεge ki na wε, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ηmunῶ

jatanhanja kanhama kenε ni. ⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di ηmunῶ wε? Yi yiri y'i Kile jεeri, kῶnhῶ yi ganha bu jé nῶwuuro ni wε.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomῶ pu na, a sipyiire ta di nῶ, Zhudasi w'a bye pee jahagbaa na. Yesu wo kalaapiire kε ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kῶnhῶ wu shε jῶsῶnrῶ fῶ kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go jῶsῶnrῶ fῶ ni mu ya Sipya Ja wu le kenε ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li cε na Yesu tachoῶ ni p'a ma wε, a p'i jo: «Kafῶῶ, wù ημῶparaa lῶ pu feni ya?» ⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya jaha shῶnrivεε wo jῆῶfῶgbῶ wu wo kapyebye wu kanige cε niwεῆε paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere mε!» A wu gbῶn ná wu niwεῆε ki na, na wu cuunῶ.

⁵² Lee kadugo na, saraya jaha shῶnrivεε jῆῶfεε, ni Kile-pεεῆε pugbῶhῶ ki gedii jῆῶfεε, ni nῶhῶlee pii p'a shε Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ημῶparaa ni pubege ni nε tachoῶ ni ma na jo kakuubye di jε ya?» ⁵³ Na ta nε bi bye ni yee ni caῆa bεeri Kile-pεεῆε pugbῶhῶ ki ni, yee di ya ta nε cῶ wε. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nῶ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa t̄aan
(Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co wɛ, na gari ni wu ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, ⁵⁵ fo na she jé kaanja ki ni. A sipyii pii di na gberi kaanja ki niɲɛ ni, na diin ki t̄aan na wahani. A Pyɛeri bɛ di diin pu tɛ ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛeri ja na ki t̄aan wɛ, na wu wii xuuni na jo: «We bɛ wu wa Yesu wo sipya wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa t̄aan na jo: «Cee we, nɛ ta wu cɛ bɛ wɛ.»

⁵⁸ A jɛɛɛ di bye, a ná wa di wu ja, na wu pye: «Go mu bɛ wu wa pu ni!» A Pyɛeri di wee ná wu bɛ pye: «Ee! Nɛ wa pu ni-i dɛ!»

⁵⁹ A lɛɛri nigin shishiin di doro, a ná wa bɛ di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we bɛ wu bye ni Yesu ni, bani Galile shɛn wu wa wu bɛ.» ⁶⁰ Ga, a Pyɛeri di wu jɔ shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali nɛ yi shi cɛ wɛ.» Na Pyɛeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mɛɛ su. ⁶¹ A Kafɔɔ di ηmahana jɛri na Pyɛeri wii wu jaha niɲɛ ni. A Pyɛeri funɲɔ di do ni Kafɔɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mɛɛ su nijaa ge, mu na ba foro nɛ kaa t̄aan tɔɔjii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» ⁶² A Pyɛeri di foro kpɛɛngɛ ki na na she mɛɛ su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na

wu kpɔn

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu keɲɛ ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn. ⁶⁴ A p'i wu jaha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn wɛ? Ma kpɔnɔɔ wu mɛgɛ yiri gɛ!» ⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumɔ niɲɛhɛmɛ pa bɛ jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn
kurunɔ ki jaha t̄aan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba jiga k'a mugi wɛ, a nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ di she puyɛ ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikɔn kurunɔ ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na jɛ Shɔɔɔ we, yi jaha jo wu mu.» A Yesu di pu jɔ shɔ: «Nɛ jɛhɛ yi jaha jo yee mu, yee wa da dà yi na wɛ; ⁶⁸ nɛ di bu yee yege, yi wa da na jɔ shɔ wɛ. ⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Bɛeri Fɔɔ Kile kanige cɛ.»

⁷⁰ A pu bɛeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu jɛ Kile Ja we?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ba yee wa yi yu wɛ, uun, wee nɛ jɛ.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo sɛeri kaa feni wu jɛ sanha wɛ? Wùye pyaa ya yi logo wu jɔ na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a nɔ wà wɛ, na jaagi nɔ kɔn na dɛri wu na na: «Wèe ya we ná we sɛeri na wu ta wu na wù fiige ki sipyii pu sɔn, na pu juyɔ nari. W'a pu naha kɔn na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa juyɔfɔɔ wu mu wɛ. Na jo na wee wu jɛ Shɔvɔɔ we, na saan wee jɛ.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A wu wu nɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ jɛ.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shɔnrivɛɛ juyɔfɛɛ ni sipyiiire ti pye: «Nɛ ta tanahaɲa ka shishiin ja we ná we na wɛ.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lɔ Galile fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a she ni Yesu ni Herɔdi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo wɛ, na pu yege na ta Galile shɛn wu jɛ Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shɛn wu jɛ wii. Lee di Herɔdi ta wee na jɛ Galile fiige ki juyɔ ni; wu bɛ di bi bye Zheruzalɛmu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herɔdi mu. ⁸ Ba Yesu ya nɔ Herɔdi yiri wɛ, a lee di sii taan Herɔdi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijɛhɛɲɛɛ nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xuuni Herɔdi funɲɔ na jɛ wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee bɛ jii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijɛhɛɲɛɛ na, ga

Yesu ya wu jɔ shɔ la shishiin na wɛ. ¹⁰ Lee di saraya naha shɔnrivɛɛ juyɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ ta wà. A pee di ganha na nama kɔn, na joguunɔ tuugo beeri taga na wu jaagi. ¹¹ A Herɔdi ni wu sɔrɔsii p'i sii Yesu shehɛɛ, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenɛ ka le wu na. Lee kadugo na a Herɔdi di Yesu kurunɲɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee caɲa ke a Herɔdi ni Pilate di bye najiinɛɛ, lee kaa bɛ wɛ, pɛɛn pu bye pii taashiinɛ ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo (Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya nɔ Pilate na wɛ, a Pilate di saraya naha shɔnrivɛɛ juyɔfɛɛ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu beeri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni nɛ mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu juyɔ nari. Nɛ kunni ya wu yege yiye pyaa bɛ jii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo nɛ mu wu shizhaa na ge, nɛ ta lee la shishiin wo zɔ ja wu na wɛ. ¹⁵ Herɔdi bɛ di wa zɔ ta wu na wɛ, bani wu bɛ ya wu kurunɲɔ na pa wù kan. Yi jii wa wu ni, wu kapyegɛe ki beeri ni, nɛ kaa ja lemu l'a wu kagbuu xɔ wɛ. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti kalenɛ l'a nɔ wɛ, wu ma yaa na kasolemɛ nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi

yaha!»¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Caŋa ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funŋɔ ni, na sipyiire ti lɔ suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funŋɔ na jɛ wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tɔɔnii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ lekɛ we ná we d'a pye wɛ? Nɛ kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xɔ wɛ. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujɔŋɔɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu jɛ Yesu ge, a wu wee kan sɔɔsɔsɔii pu mu na pu sipyiire ti wo jidaan pye wu na.

*P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika
15:21-32; Yohana 19:17-27)*

²⁶ Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni wɛ, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kɛɛyɛ ni na doroo. Wee mɛge ki bye na Simɔ; Sirine shɛn wu bye wii. A sɔɔsɔsɔii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu fɛni. ²⁷ Sipyiɛhɛmɛɛ pu bi taha pu na na gaanji. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni. Pee jahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo

kpɔn, na mɛhɛɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba ŋmahana jɛri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cɛɛ, yi ganha ba mɛhɛɛ suu nɛ wuu na wɛ, ga y'a mɛhɛɛ suu yiyɛ pyaa ni yi nagoo wuu na!» ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cɛɛ pii pu jɛ seganhanaa ge, pii pu jɛ pu sanha pya se ja wɛ, p'i sanha jire kan ja pya mu-ige, pee jɛ duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na ba faaboboyo ye pyi na: «Yi to wù jɔnɔ ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wù ŋmɔhɔ.»*

³¹ Bani le bi jɛ tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii wɛ?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun bɛ ni, p'i she pee bɛ pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mɛge p'a yiri na Nugɔɔɔgɔ Xuu ge, ba p'a she nɔ wà wɛ, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu bɛ kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige cɛ, na wusama kori tige ka na wu kamɛnɛ cɛ. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kilɛ, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a sɔɔsɔsɔii p'i kagaanshaan pye, na Yesu fàya yi taa taa puyɛ na na bɛ ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, wu wuyɛ shɔ gɛ ni w'a sii Shɔvɔɔ

* 23:30 Oze 10:8

we, Kile ya wemu jahaha bulo na wu tun na pa ge!»³⁶ A sorosii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu,³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, maye sho ge!»³⁸ A p'i kororo la kori wu njoro na ni kama pa ni, pee je na:

**YAWUTUU WO SAAN WU
W'A WE.**

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu taan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa shovoo wu we? Maye sho sa, ma ba wu be sho!»⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na we! Kanhama pemu na wu je ge, mu be na je pee ninumo na, na pe jom pe tuugo yu.⁴¹ Ne ni mu ni kunni, wee ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wee wo kakuunoo ki wo footosaraa w'a we. Ga we ya kakuunoo la shishiin pye we.»⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.»⁴³ A Yesu di wu jo sho na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba je ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Ba cana k'a pa no njine njine ni we (12h00), a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono cana ki na (15h00).⁴⁵ Bani cana ki bi to fefefe. Wee tuun we ni a Kile-peene pugboko ki jahaparaga fana nighbilege k'i lo njine ke ni, na

daa taaya shuun.⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbo wa na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keneni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

⁴⁷ Sorosii njorofo we wu bye wa ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we na we kunni, sipyitiime wu bye we.»⁴⁸ Sipyii piimu beeri pu bi pinne wa na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii ja tapyege ni we, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kroon. A p'i guri na ma deeye ni.⁴⁹ Yesu najiine pu beeri, ni cee pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee beeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana fana ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikoon kuruno ki sipya wa ta wa, wee mee je Yusufu. Wu bi tij wu zo wu be d'a jo. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni.⁵¹ Kiirikoon kuruno ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tooo le lee la shishiin ni we. Wu be bi Kile wo saanra ti sigee.⁵² A wee na wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki beeri wu mu.⁵³ A Pilate di soo. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatono ka migile wu na, na she wu le fana ka ni. Kee nidugiyahana ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le ja ki ni we.⁵⁴ Kee cana ki bye

Pɔri caɲa, ɲiga na da mugi Yawutuu wo cadεεnge ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yìri Galile ni ge, a pee bε di gari ni Yusufu ni faɲa ki na, na shε Yesu nixhugo ki sin- niɲεgana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yaɲmuyɔ ni nudanga sìnme yàa Yesu nix- hugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ηmɔ cadεεnge ki ni, na bε ni Kilε wo ɲɔmεε li ni.

24

Yesu ya ɲε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sìnme pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa.

² Ba p'a nɔ wà wε, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki ɲɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki ɲɔ na. ³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nix- hugo ki ɲa wε. ⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadevi- ire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵ A cèe p'i fya, na pu ɲuyɔ sogi sogi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu ɲε ɲii na ge, ɲaha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε?

⁶ Wu wa naha nige wε. W'a ɲε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. ⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii kenε ni, p'a wu kori tige na. Wu cax- hugo caɲa taanri wogo w'a ɲε.» ⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu

funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yìri faɲa ki na. Na ba yee bεeri ɲaha jo tudunmɔɔ kε ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bεeri. ¹⁰ Cèe pii p'a yìri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala shεen Mariyama, ni Zhanε, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu bε pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu bε di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu. ¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya ɲε wε, na bye pu ya dà pu na wε. ¹² Ga lee bε na, a Pyεeri kunni di yìri na baa kari faɲa ki na. Na shε nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti ye ɲa wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyε shε Kalaapi- ire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caɲa kiyε pyaa kulo la ni. Lee mεge ɲε na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalεmu tε wu bye kiloo kε ni nigin shishiin. ¹⁴ Keree kiimu bεeri k'a pye Zheruzalεmu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyε mu. ¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee ɲaha yu puyε mu, a Yesu ye pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni. ¹⁶ A pu kunni di ganha na wu ɲaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cε wε.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa ɲaari na keree kiike paari yiyε mu wε?» Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i yere. Lee

bi pu jahaya ta y'a tanha xu-uni. ¹⁸ Wa mege ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu ye nigin be we, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li ce we!» ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee je leke we?» A p'i wu jo sho na: «Kaa le l'a pye Nazareti sheen Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmo baraga wo. Fanha bye wu kapyege ni wu jo jomoo ni Kile naha taan ni sipyii pu be naha taan. ²⁰ Wee wo saraya naha shoonrivere junofere ni wee wo jahagbaa fee p'a wu le shi watii keje ni, konho wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹ Wee bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sheen junoo wolo, ga wu nixhugo na, ninaa je wu cana taanri wogo. ²² Lee be na, cee pii pu wa wee ni ge, pii ya jomoo pa jo wee mu pemu ya wee naha wo fo xuuni ge. Pee ya soo she nisoo go ke na fanja ki na. ²³ Na ba jo na pee ya she gbo wu na fanja ki ni we, ga na melekee pii na wa. A pee melekee p'i pee pye na Yesu wa jii na. ²⁴ Wee kaafere pii be ya she fanja ki na, na she li ta ba cee p'a pa yi jo wee mu we, ga pu ya wuyere pyaa na we.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni je fungonyo baa fee. Kile tudunmo p'a yemu beeri jo ge, ali yee ya daa yee be na tovuyo na we!» ²⁶ Go Shovoo wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na

pa wu nooo wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee beeri paari pu mu. A wu yi jo kon Kile tudunmo Musa wo nijoyo yi na, fo na she no Kile tudunmo pusamaa beeri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she deenje lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyere pye kanna jahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu jeeeri na: «Pinne ni wu ni, bani cana k'a xo, jeri tapyege ni piige k'a da wo.» A wu soo pu mu, a p'i binne je kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a no we, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lo na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu we, a pu jii di na pahala wu na. A p'i na li ce na Yesu ye pyaa ki je kii. Ga taapile ni, a p'i wii fo wu ni. ³² A p'i ganha na puyere pyi na: «W'a jo ni wee ni, na jo kon na Kitabuu pu jomoo pu naha yu wee mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xonho na wee funyo di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaani Zheruzalemu ni. Ba p'a she no wa we, na tudunmo ke ni nigin wu ni kalaapiire ti beeri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafoo w'a je foro xu ni! W'a wuyere she Simo na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we be na koo li na ge, a pu be di guri na yee beeri paari pu mu, fo na she no cegana leke na p'a Yesu ta ce buuri wu kegi duun wu ni ge.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niŋε ni na pu pye: «Kile wu ɲaɲiŋε kan yi mu!»
³⁷ A pu jaalaa di yìri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ɲa. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyε mu wε? ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, nεyε pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bε. Bani yafugunɔ ɲε ni ceexaara ni kaciiye ni wε, ga nε kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi she pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dā sanha wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» ⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bεeri ɲii na.

Yesu ya wuyε she wu tudunmɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, go ye nε bi jo yee mu. Nε bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka nε shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri ɲɔ ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ

pu cε. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a ɲε na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mεgε na le yεε le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu bεeri mu, na li ɲɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu bεeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo sεεεε. ⁴⁹ Na To Kile w'a Fεfεεε Munaa lemu wo ɲɔmεε lɔ yi mu ge, nε na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefεεε te ba fεnhε tigi yi na na yìri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wε, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wε, a wu wu keye tagi pu ɲuɲɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yìri laha pu tàan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu peλε. Ba p'a wu peλε xɔ mu wε, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun bεeri ni p'a she puyε pinne Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na Kile peλε.

Yohana Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salome yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jɛhɛ Yesu yiri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ kenɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana juyɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɔjii ni jɛhɛhɛɛ ni Zheruzalemu ni kalɛɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu jɛ To Kilɛ wo Ja nigin pe we, wemu Kilɛ ya tun na pa koŋɔ puga funŋɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔjii ni jɛhɛhɛɛ ni we Kitabu we ni na Kilɛ wu jɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wɛɛ na na wee wu jɛ koo le, lee lemu l'a se jii sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔyɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Bapizelipye wo sɛeri keree ni Yesu kalaapiire nizhiilee pee.

Yohana 2 —12 Yesu ya wu sefɛɛɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niŋɛ ni ni jaha shɛshɛɛɛ kakanhanja gbarashuun ni.

Yohana 13 —17 Yesu ya wu taanɛɛɛge ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 Yesu na xu, na jɛ.

Jomɔ pe pu jɛ kpɛɛngɛ ni jii sicuumɔ ge

¹ Fo taashiine li ni, na ta koŋɔ sanha yaa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilɛ wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jɛ Kilɛ.

² Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kilɛ wu bye shiizhan. ³ Pee gbɔɔɔ ni Kilɛ ya yanmuyɔ yi bɛeri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na wɛ. ⁴ Pee ni jii sicuumɔ ya daa. Pee jii sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ yeege sipyii pu mu. ⁵ Kee kpɛɛngɛ k'a jii nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶ A Kilɛ di na wa tun, wee mɛgɛ ki bye na Yohana. ⁷ Wee ya pa bye sɛeri na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, kɔnhɔ pu bɛeri di da kee kpɛɛngɛ ki na, wee baraga ni. ⁸ Weeyɛ

pyaa bi ta pye kpeenge ki we, ga wu kapana juḡo k'a pye na kpeenge ki kaa yu sipyii pu mu, ⁹ Pee jomɔ p'a bye kpeenge can can wogo. Pee ya pa koḡo na, na ba ganha na kpeenge yeege sipyii pu beeri mu. ¹⁰ Pee bye koḡo na, pee shiin gbɔɔɔ ni koḡo ya yaa. Ga koḡo sipyii di ya ta sɔɔ pee na we. ¹¹ P'a tigi puyee pyaa fiige sheen mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na we. ¹² Ga lee be na, sheen nigin nigin ya sɔɔ pu na, na da pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kile nagoo. ¹³ Pee ya ta se sipyii segana na we, p'i ya se sipyii wo daan na mu funḡo ni we, p'i ya se na be wo jidaan funḡo ni we. Ga Kile ye pyaa wo jidaan funḡo ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jeri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jeri sipya, na ba diin wee ninje ni, a wee di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kile ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fereme ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa ne jo, jo w'a ma ne kadugo ge, wee bye ne jaha na; bani yani ne wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu je we.» ¹⁶ Wèe beeri ya wù tahaa ta wu fereme nigbo pu ni, na duba be ta na fara duba na. ¹⁷ Kile tudunmɔɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jomhehe ki kan wee mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wee ya fereme ni can ce. ¹⁸ Sipya wa

shishiin sanha Kile ja bada we. Ja nigin pe wu wu je Kile, na je ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wee pye wee ya To Kile wu ce.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yeɛ

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu juḡofee p'a pa saraya jaha shɔɔnriwɔɔ ni Kile-peene pugbɔhɔ ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔɔ mu di je we?» ²⁰ Yohana ya ta li pye nmɔhɔɔ kaa we, na yi tii jo pu mu na: «Ne je Shɔvɔɔ wu we.» ²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di je jɔɔ we? Kile tudunmɔɔ Eli ge?» A wu jo: «Ne je Eli we.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa ge?» A wu jo: «Ahayi.» ²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔɔ we? Ya jo wù mu ge, kɔnhɔ wù be di she yee jo wù tunvee pu mu. Jɔɔ ye pyaa mu d'a sii we?» ²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa sipoḡo ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»^{*}
Ne wu je wee sipya we.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizheen pii bye pee ni. ²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di je Shɔvɔɔ wu we, mu di je Eli we, Kile

* 1:23 Ezayi 40:30

tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di jɛ wee bɛ wɛ, wee tuun wu ni jaha na mu di batizeli pyi wɛ?»²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Nɛ wi ge, nɛ sipyii batizeni lɔhɔ yɛ ni, ga sipya watii wa wà yee niɲɛ ni na xɔ, yee di ya wee cɛ wɛ.²⁷ Wee w'a ma nɛ kadugo, nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛɛɛ bɛ zanha ni wɛ.»²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mɛgɛ jɛ Betani. Lee wa Zhurudɛn Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jɛ Yesu

²⁹ Kee caɲa ki jɪmuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba koɲɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa mɛ.³⁰ Ná wemu kaa nɛ jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye wà fo taashiinɛ li ni. W'a pye wà na ta nɛ sanha se wɛ.» Wee wu jɛ we.³¹ Nɛ kunni bi sanha wu cɛ wɛ, ga nɛ pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu shɛ Izirayɛli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nɛ Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbegbe shazhira jɛ wɛ.³³ Nɛyɛ pyaa bi ta wu cɛ wɛ, ga Kile wemu w'a nɛ tun na nɛ w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fɛfɛɛɛɛ Munaa ni.»³⁴ A nɛ shiin di li ja mu, na bye li sɛɛri, na pee

jomɔ pe yu na Kile Ja wu jɛ wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee caɲa ki jɪmuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha.³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!»³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wɛ, na daha Yesu fɛni.³⁸ A Yesu di ɲmahana jɛri, na pee ta p'a taha wu fɛni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wɛ?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kɔri jɛ «Karamɔgɔgbɔ».) mii mu d'a tigi wɛ?»³⁹ A wu pu jɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na she wu tatiginɛ ki ja. Lee bi caɲa ki ta k'a tigi na nɔ lɛɛɛɛ kɛ ni gbaara wu na (16h00), a p'i caɲa ki saɲa xɔ wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu fɛni ge, wa mɛgɛ bye Andire, wee jɛ Simɔ Pyɛɛri cuun.⁴¹ A Andire di fɛnhɛ she wu jahafɔɔ Simɔ yiri na she wu pye: «Wèe ya Kirisa wu ja,» (lee kɔri jɛ «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.»)⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu jɛ mu. Mɛgɛ katii ki da le nime mu na, kee jɛ Sefasi.» (Kee kɔri jɛ «Faakagerɛɛ.»)

Yesu ya Filipe ni Nataneli yiri; a p'i daha wu feni

⁴³ Kee caɲa ki jɪmuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A

wu nigariwo di jíri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.»⁴⁴ Filipe bi bye Bētisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninunə shen pu bye Andire ni Pyeri be.⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Nataneli ja na wu pye: «Kile tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmɔɔ pusamaa be di wu kaa jo pu wo Kitabuu pu ni ge, wèe ya wee ja. Wee je Yusufu ja Yesu na yiri Nazarəti kulo li ni.»⁴⁶ A Nataneli di wu pye: «Dii yasaanja di da já voro Nazarəti ni we?» A Filipe di wu ja shə na: «Pa wu wii.»⁴⁷ Ba Yesu ya Nataneli nibawo ja tuun wemu ni we, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara je wemu zo ni we.»⁴⁸ A Nataneli di wu yege na: «Mii mu d'a ne ta ce we?» A Yesu di wu ja shə na: «Ne jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri we.»⁴⁹ A Nataneli di gaala, na jo: «Wu Karamɔɔ, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!»⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Ne mu pye jo ne jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya da ne na ya? Ma na ba kagbohɔɔ kii be ja kiimu k'a ye le na ge!»⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu ja k'a mugi, na Kile wo melekεε pii jaa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana

kulo li ni ge

¹ Lee kadugo na, cana taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mege je na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni.² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti be yiri tee cekaanra ti ni.³ Ba duven w'a pa guɔɔ we, a Yesu nu wu fulo wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuɔɔ.»⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufɔ we, ma ganha bu da le yaha li ma canri we, ne wo tuun w'a sanha na we.»⁵ A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu beeri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi peye gbaara wa te na wolo faaya yi ni. Yee wo lohɔ pu bi gori na daga na puye jii na be ni pu fεεεε kalεεε ki ni. Lohɔ litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pege ka beeri ni.⁷ A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye peye ye ni ni lohɔ ni.» A p'i yi ni fo yi ɔɔ ye na.⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki jaha shɔnrivɔɔ wu mu.» A pee di ka ko kari.⁹ Lohɔ ke k'a jeri na pye duven wu ge, a yalige ki jaha shɔnrivɔɔ wu kee jehe. Ga wee bi wee duven wu taforogo ce we. Ga kapyebyii piimu p'a bi lohɔ ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo ce. A yalige ki jaha shɔnrivɔɔ wu cenabun poo wu yiri,¹⁰ na wu pye: «Sipyii beeri ma fenhe duven nidan wu loolo. Pu bu wee nijeheme gba, wemu ya taan xuuni we, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dεε

ma wo duven nidan wu yaha fo nime.»

¹¹ Le l'a pye Yesu jaha sheshere kakanhaja ki beeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefere she. Ba kalaapiire t'a lee ja we, na da wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceborona-maa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinoma kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wa.

Yesu ya Kile-peene pugbaho ki pye fefee

(Macoo 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene l'a teenje we, a Yesu di gari Zheruzalemu ni, ¹⁴ na she sipyii pii ta Kile-peene pugbaho ki kaaja ki ni, pu na niye, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira pere saraya wolovee pu mu. Wari faavee pu be d'a tiin wa pu tabalaa taan, na saraya wolovee pu wari wu fari pu mu. ¹⁵ Ba w'a she pu ta mu we, na she meree pye suso, na pee beeri kori yeege Kile-peene pugbaho ki ni, ni pu niye ni pu dubyaa ni, na wari faavee pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jine na. ¹⁶ A wu gbegbe shazhere perevee pu pye: «Yi te lo laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege we!»

¹⁷ Ba Yesu ya lee pye we, a wu kalaapiire ti funjo di do Kitabu joma pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan ne ni tene baa, n'a na funjo shaa ni ki ni xuuni.»*

¹⁸ Lee kadugo na a Yawutuu jofee p'i wu pye: «Naha sheshere teke mu di da ja bye tee di li she na kapii wa mu mu li bye na we?» ¹⁹ A Yesu di pu jo sho na: «Yi ke Kile-peene pugbaho ke ja, di ki yene cabyaa taanri funjo ni.» ²⁰ A p'i wu pye: «Go yee keee shishere ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-peene pugbaho ke yene de! Wee tuun wu ni mu di maye wii jago mu wu ja kee yenevon yene cabyaa taanri funjo ni we?» ²¹ Ga Kile-peene pugbaho kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuye pyaa ce puuro. ²² Ba Yesu ya pa je na foro xu ni we, a wu kalaapiire ti funjo di do na w'a yi jo. A p'i da Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu beeri jo ge, na da yee be na.

Yesu ya sipyii fungonyo keree ce

²³ Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li tuun wu ni, a sipyihemee di wu jaha sheshere kakanhaja ki ja na da wu na. ²⁴ Ga Yesu ya ta wuye yaha pu keje na we, bani w'a bi pu fungonyo keree beeri ce. ²⁵ Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu we, bani wu bi sipyii beeri fungonyo keree ce.

* 2:17 Zaburuu 69:9

3

Yesu ni Nikodemu keree

1 Farizhen wa bye wà, wu mege bye Nikodemu. Yawutuu pu nuɔɔfɔɔ wa wu bye wii. 2 A wee di ba she Yesu yiri cana ka piige ni, na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, naha sheshere kakanhanaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da já da ki pyi ni Kile ni ma ni we. Lee wuu na wèe ya li ce, jo Kile w'a mu tun mu wu pa wèe kalaa.»

3 A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevonɔ se we, weefɔɔ da já jé Kile wo saanra ti ni we.» 4 A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xɔ ge, dii weefɔɔ di da já sevonɔ se we? Wu kunni wa da já guri jé wu nu funɔɔ ni pu kuri se we?» 5 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lɔhɔ ni Fefere Munaa gbɔɔɔ ni we, weefɔɔ da já jé Kile wo saanra ti ni we. 6 Bani sipyii ya piimu se ge, pee ne ceepuro wuu. Piimu p'a se Kile wo Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni ge, pee ya naari lee wo naarigana na. 7 Ne na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevonɔ se, lee ganha bu da ma fo we. 8 Ki nidaan tashenge ni kafenge ya se m'a ki tunmɔ logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashenge be ce we. Sipya wemu beeri w'a se Kile Munaa li gbɔɔɔ ni ge, mu li ne weefɔɔ shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii beeri di da já bye pyegana leke na we?» 10 A Yesu di wu pye: «Mu

na ne Izirayeli karamɔgɔgbɔ, lee be na mu di ya kii keree kii naha ce-e ya? 11 Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wèe ya ce ge, lee wèe ya yu; le wèe ya na ge, lee wo seere be wèe ne. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wèe wo seeri keree ki na we. 12 Ne na ninje ke wo keree naha yu yee mu, yee di ya daa kee na we, ne bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na we? 13 Wa shishiin wa sanha dugi na fugba we ni we, fo Sipya Ja wu ye, wee wemu w'a yiri fugba wu ni na tigi ge. 14 Kile tudunmɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponɔ ki ni, w'a tɔɔɔ dajaa yaa na pye wɔ, na wu yirige suri tinnɛ la ni sipyii pu ninje ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu be ya yaa na pa yirige lee yirigegana li na, 15 kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee di ni sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

16 Bani konɔ ya taan Kile mu tɛhene baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyeege we, ga wu ni sicuumɔ nixhɔbaama ta.

17 Kile ya ta wu Ja wu tun na pa konɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na we, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ konɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

18 Sipya wemu bu dà wu na, Kile da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na we. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na we, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kile ni ge, wu

ya dà wee na wε. ¹⁹ Wee kiiri wu kakoon le: Kile wo kpεεngε k'a pa konɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔrɔɔ kee kpεεngε ki na. ²⁰ Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kile wo kpεεngε ki ya dan wee ni wε. Wu ya sɔɔ bε wu foro kee kpεεngε ki na wε. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo cε wε. ²¹ Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpεεngε na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bεeri di ki ja, p'i li cε na wee ya Kile koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²² Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiire ti batizeni. ²³ Lee bi Yohana bε ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mεge jε Enɔ, wee xuu wu jε Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lɔhɔ nijehεnε ki bye wee xuu wu ni. Sipyiire ti bi se wu yiri na wu pu batize. ²⁴ Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wε.

²⁵ Cana ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tε ni, fεfεere kalεgeε ki shizhaa na Yawutuu pu kabanana. ²⁶ Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i she wu pye: «Wù Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhuruden Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nime. Sipyii pu bεeri

di se wee yiri.» ²⁷ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Kile ya lemu kan sipya wemu mu wε, ta wu na já lee ta? ²⁸ Yeeyε pyaa wa li fiin na nε yee pye jo Kile ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa nε wε, ga Kile ya nε tun na pa wu jaha na ye.» ²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talene la jo na: «Cenabun poo wo wu jε wu cenabun. Cenabun poo wu najii wu kunni niyerege ye ki ma bye wu taan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jε nε wogo ke. Kee fundanga k'a pele fo na nɔ ki tɛhεnε na. ³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pεεnε ki na nime, la di da foro nε wo pεεnε ki ni.»

Sipya we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kile ni ge, wee wu jε sipyii pu bεeri jɔnɔ ni. Ga wemu w'a foro jɔnε ni ge, wee jε nɔhɔdan wo, jɔnε keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu jε pu bεeri jɔnɔfɔɔ. ³² W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na wε, fo sheen nigin nigin ye. ³³ Sipya wemu bεeri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li sheε na fiinjε na can jε Kile ni. ³⁴ Bani Kile ya wemu tun ge, Kile jomɔ wee ya yu. Kile ya Fεfεere Munaa taga wee ji. ³⁵ To Kile Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefεere ti le

wu keŋe ni yaŋmuyɔ bɛeri na. ³⁶ Wemu w'a dà Kilɛ Ja wu na ge, ɲii sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya dà Kilɛ Ja wu na wɛ, wee da ɲii sicuumɔ pu ta wɛ. Ga Kilɛ wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

¹ Ayiwa, Farizhɛɛn p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijɛhɛɛ taa na toro Yohana taaŋ, na pu batizeni. ² Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na batizeli wu pyi wɛ, fo wu kalaapiire. ³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro. ⁵ A wu she nɔ Samari kulo la ni, lee mɛge ɲɛ na Sikari. Yakuba bi tɛge kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye. ⁶ Keenɛ ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha ɲara li taaŋ wɛ, na diin kee keenɛ ki ɲɔ na. Lee bi canja ki ta ɲiɲɛ niɲɛ ni.

⁷ A Samari shɛn cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!» ⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔgɔ ni. ⁹ A wee Samari shɛn cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu ɲɛ Yawutu ge, ɲaha na mu d'a sɔɔ na logbaga ɲɛeri nɛ mu na ta nɛ ɲɛ Samari shɛn wɛ?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la

shishiin li pu ni Samari shɛn pinne wɛ. ¹⁰ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Cee we, Kilɛ ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee cɛ, sipya wemu w'a logbaga ki ɲɛeri mu mu ge, na wee bɛ cɛ, muyɛ pyaa ki bi da logbaga ɲɛeri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan sipyii bɛeri mu ge.» ¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, gonɔ ɲɛ mu mu wɛ, keenɛ ki d'a cogi, mii mu di da kee ɲii sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan nɛ mu wɛ?» ¹² Wɛe tole Yakuba w'a ke keenɛ ke kan wɛe mu. Wuyɛ pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔyɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wɛe tole Yakuba na ge?» ¹³ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Wa bɛeri w'a ke keenɛ ke lɔhɔ gba ge, waga na ba weefɔɔ ta sanha. ¹⁴ Ga lɔhɔ ke nɛ gaan ge, wa bɛeri w'a kee gba ge, waga da ba weefɔɔ ta nige bada wɛ. Bani lɔhɔ ke n'a da gan weefɔɔ mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funɲɔ ni, na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wu mu.» ¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na mu di gba, kɔnhɔ waga ganha bu na ta nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha wɛ.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.» ¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu wɛ.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná ɲɛ ma mu wɛ. ¹⁸ Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu. Ná wemu bɛ w'a jé ma mu nime ge, wee bɛ wa ma poo wɛ. Can m'a jo.» ¹⁹ A cee wu wu

pye: «Karamɔgɔna we, nɛ mu sɛɛri na mu ta Kile tudunmɔ. 20 Wɛe Samari shɛɛn, ke faaboboŋɔ ke na wɛe sefɛɛɛ ya Kile pɛɛɛ. Ga yee Yawutuu di yu na tapɛɛɛ katii wa Kile na ni Zheruzalɛmu bɛ wɛ.» 21 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Dà na na! Canja ka wa ma, y'a da ba To Kile pɛɛɛ ke faaboboŋɔ ke na wɛ, kelee Zheruzalɛmu bɛ ni wɛ. 22 Wemu yee Samari shɛɛn ya bɛɛ ge, yee ya wu cɛ wɛ, ga wemu wɛe Yawutuu ya bɛɛ ge, wɛe ya wu cɛ, bani wɛe Yawutuu ni Shɔvɔɔ w'à foro. 23 Ga canja ka wa ma, kee ya nɔ xɔ. Piimu p'a To Kile pɛɛɛ see na ge, pee na ba wu pɛɛ muna baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge. Bani piimu p'a kee pɛɛɛ ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa. 24 Kile jɛ Munaa. Piimu p'a wu pɛɛ ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pɛɛ muna baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge.» 25 A cee wu wu pye: «Nɛ li cɛ jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kóri jɛ «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki bɛɛri jaha jo wɛe mu.» 26 A Yesu di cee wu pye: «Nɛ wemu w'a yu ni mu ni ge, nɛ wu jɛ wii.»

27 Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashɔgɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni wɛ, a l'i pu jaha wɔ. Ga wa shishiin ya sɔɔ na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu wɛ?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni wɛ?» 28 A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keɛɛ

ki na, na guri kari kanha ki funŋɔ ni, na she sipyii pu pye: 29 «Yi pa ná wa wii, w'a nɛ kapyɛɛɛ bɛɛri jo nɛ mu. Kɔnhɔ wee di jɛ Shɔvɔɔ we-e dɛ?» 30 A sipyii p'i yiri kanha ki funŋɔ ni na pa Yesu yiri.

31 Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu jɛɛri na: «Wù Karamɔgɔ, jɔ mayɛ na, m'a ganha li ba.»

32 Ga, a wu pu jɔ shɔ na: «Yalige ka wa nɛ mu na li, yee di wa kee cɛ wɛ.» 33 A kalaapiire t'i ganha na tiyɛ yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu wɛ?» 34 A Yesu di pu pye: «We w'a nɛ tun ge, nɛ na wee jidaan pyi; kapyɛɛɛ kii w'a kan nɛ mu ge, na kee bɛ jɔ fa, lee jɛ jɔ yalige yaaga nɛ mu.» 35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shishɛɛɛ wu jɛ wɛe ni yalɔɔɔ ti tɛ ni wɛ? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kɛɛɛ yi wii xuuni!» Shinma w'a lɛ, wu kɔnduun w'a nɔ xɔ. 36 Wemu w'a shinma wu kɔɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu bɛɛri na fundanga ta shiizhan. 37 Bani talene lemu l'a yu na: «Wa na ba yemɛ nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge,» lee jɛ can. 38 Yee ya tɛɛɛ kemu nugi wɛ, nɛ yee tun yee pu she kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyɛɛɛ ki ni.»

39 A Samari shɛɛn nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na le

kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a ne kapyelegee beeri jo ne mu.»⁴⁰ Lee wuu na a Samari shen p'i yiri kanha ki funjo ni na she Yesu yiri. Ba p'a no wa we, na Yesu jeri na wu tiin pu yiri. A wu soo na cabyaa shuun pye pu yiri.⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyijeheme piitiilee di da wu na sanha wu kafila wu wuu na.⁴² A pee di cee wu pye: «Wee ya ta da wu na mu wo jom pu ye wuu na-e de. Ga weeye pyaa ya wu jom pu logo, a we di li ce can na na wee wu je konjo ki Shovoo wuyee pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbo wa wo ja cuunjo

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro we, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni.⁴⁴ Yesu ye pyaa bi jo na: «Kile tudunm wa shishiin ya peene taa wu to kulo ni we.»⁴⁵ Ga, ba p'a no Galile fiige ki ni we, a Galile shen di pu nuno ciri ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu beeri pye Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li ni ge, Galile shen pu bi kee beeri ja, bani puyee pyaa be bi she lee kalene li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi loko ki jeri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbo wa ta Kaperinom kulo li ni; wee ja bi cuunjo we.⁴⁷ Ba wee na w'a logo

na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni we, a wu gari wu yiri, na she wu jeri na wu pa Kaperinom ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunjo.⁴⁸ A Yesu di wee na wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiyee yaha ge? Yee ya jaha sheshere kakanhanja ni kagbohoo ja we, yee da ga da bada we.»⁴⁹ Ga, a wee na wu Yesu pye: «Karamogona we, jo maye na m'a ba nime, konho wu ja wu ganha bu xhu we.»⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanji ma ja w'a cuunjo.» A wee na wu da Yesu kafila wu na, na guri kari.⁵¹ Ba w'a kuri na gaanji we, a wu kapyebyii p'i she wu nuno ciri koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunjo.»⁵² A wu pu yege na tuun weke ni wu d'a cuunjo we? A p'i jo na tanaa ceefuuro t'a wu yaha na cana ki yaha k'a fiin (13h00).⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li ce na wee tuun wu ninom ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunjo.» A wee na wu ni wu puga shen beeri di da Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni we, le l'a pye wu jaha sheshere kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunjo

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegboo la bye Yawutuu pu mu Zheruzalemu ni. A Yesu be di she lee ni.² Zheruzalemu kulo li ni, kujoo lemu ni dubyaa pu ma

jin ge, lóhó ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mēge yiri Yawutuu jomó pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yerenē kee wege ki kabanugo. ³ Yama fēē nīnehēmēē pu bi sinnē pee gbalaa pu nóhó ni. Fyēnmēē, ni tóogēgēyē fēē, ni faannaa, [pee bēeri bi ma lóhó ki sigēē, ki ba jēhē. ⁴ Bani Kafóó wo mēlēkē wa wu ma digi lóhó ki ni tuun wa ni, na ki jēhē. Ba wee ya lóhó ki jēhē xó wē, yama fóó wemu bu fēnhē tigi kee ni, yama tuugo kemu bēeri ki jē weefóó na ge, pee na xhó.] ⁵ Ná wa bye wà wee bi yee kēlēē taanri ni gbarataanri (38) ta na yá. ⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinnē wē, na li cē na w'a mó wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funjǎo ki wa m'a juunǎo gē?» ⁷ A wu Yesu jǎo shó na: «Karamǎogǎna wē, lóhó ki ba jēhē, sipya wa nē mu wemu na nē ló di dirige ki ni wē. Nē bu jo di yiri naye mu, yani nē wu nǎ ge, watii na fyaala tigi nē jaha na.» ⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki ló, ma da jaari.» ⁹ Taapile ni a wu juunǎo, a wu yiri na wu yasinnege ki ló, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadēenge ka na. ¹⁰ Ba Yawutuu jǎunǎofēē p'a wee ná wu ja w'a cuunǎo wē, a p'i wu pye: «Nijaa jē cadēenge dē! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki ló m'a jaari nijaa wē.» ¹¹ A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu

w'a nē cuunǎo ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki ló, ma da jaari.» ¹² A p'i wu yege na: «Jǎogǎ yē pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki ló, ma da jaari wē?» ¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuunǎo ge, wu bi wee cē nige wē; bani sipyiire ti bi jēhē. Lee bi Yesu ta w'a foro xó sipyiire ti ninē ni. ¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-pēerjē pugbóhó ki funjǎo ni na wu pye: «Wii, m'a cuunǎo nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige wē, kónhó kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le bē na ge wē.» ¹⁵ A wee ná wu shē yi jo Yawutuu jǎunǎofēē pu mu, na Yesu w'a wee cuunǎo. ¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu nóhó ni na gana, na jaha na w'a ná wu cuunǎo cadēenge ki na wē. ¹⁷ A Yesu di pu jǎo shó na: «Nē To wu w'a kapyerjēē pyi tuun bēeri ni, lee wuu na nē bē ya yaa na kapyerjēē pyi.» ¹⁸ Ba Yesu ya pee jomó pu jo wē, a la di fara Yawutuu jǎunǎofēē pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nǎ cadēenge ki na wē; na nóhó na Kile pyi na wee To, na wuyē taanna ni Kile ni lee jogana le funjǎo ni.

Kile ya kiirikǎon li sefēere kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafin pye wu yē ni, na ta wu ya li ja To wu mu wē. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu bē ya byi. ²⁰ Ja

wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu beeri pyi ge, w'a kee beeri she Ja wu na. Wu na ba keree kii be she wu na sanha kiimu k'a ye kii be na ge, kɔnhɔ kee di bye yee mu kakanhaŋaa. ²¹ To w'a xuu ɲeni na ɲiifere kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la ɲe wu ɲi sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan. ²² To wu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na we, ga w'a kiirikɔn li sefere ti beeri kan wu Ja wu mu, ²³ kɔnhɔ sipyii beeri di da Ja wu peɛ, ba p'a To wu peɛ peɛgana lemu na we. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja wu peɛ we, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pɛɛɲe na.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu ne jomɔ pu logo, na dɔ ne tunvɔɔ wu be na, wee na ɲi sicuumɔ nixhɔbaama ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔɔ na we, weefɔɔ ya foro xu ni na jé ɲi sicuumɔ ni.» ²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, cana ka na ba nɔ, kee ya nɔ xɔ be yere nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu beeri ba li logo na sɔɔ wu na, pee beeri na ba ɲi sicuumɔ ta. ²⁶ Bani ba To Kile ɲe ɲi sicuumɔ fɔɔ we, mu w'a sefere kan Ja wu be mu wu pye ɲi sicuumɔ fɔɔ. ²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kɔn, bani wee wu ɲe Sipya Ja we. ²⁸ Lee ganha bu da yi fo we, bani tuun wa w'a ma xuu beeri na ba wu mujuu logo na ɲe ²⁹ na foro

faya ni. Piimu p'a kasaanja pye ge, pee na ba ɲe kɔnhɔ p'i jé ɲi sicuumɔ nixhɔbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba ɲe kɔnhɔ p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu ɲe can

³⁰ «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni we. Ye Kile ya jo ne mu ge, yee ni ne kiiri wu kɔn na sahanj. Ne wo kiiri w'a tii, bani ne wu kɔn na be ni naye pyaa ɲidaan ni we. Ga, ne wu kɔn na be ni na tunvɔɔ wu ɲidaan ni.

³¹ «Li da bi da kanna neye pyaa k'a naye pyaa wo seeri keree yu, ne jomɔ pu da bi bye can we. ³² Ga watii wu ɲe ne seeri. Ne li ce jo yemu w'a yu ne shizhaa na ge, jo yee be ɲe can. ³³ Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu ne shizhaa na ge, kee ɲe can. ³⁴ Ne yee yu, kɔnhɔ sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga ne yi yu, kɔnhɔ yee di ɲuwuuro ta. ³⁵ Yohana bye ba sokinna kpeenge ɲe we, na kpeenge yeege yee niɲe ni, a yee di sɔɔ na fundanga ta jeri wu kpeenge ki na. ³⁶ Ga ne wi ge, yaaga katii be ki ɲe ne seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyenɛe kiimu To Kile ya kan ne mu ge, ne kee be pyi. Kee kapyenɛe ki be ɲe ne seeri. Lee ya li shee na To Kile w'a ne tun. ³⁷ Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee ɲomɛe co we. Le be w'a she yee na ge, yee ya

ta lee jaha ce we. ³⁸ Yee ya ta sɔɔ wu jomɔ pu na yi zɔɔɔ pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta dà wee na we. ³⁹ Samɔhɔrɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumɔ kaa yu. ⁴⁰ Lee be na, yee funyɔ di je yee pu pa ne mu, kɔnhɔ y'i jii sicuumɔ ta we.

⁴¹ «Ne sipyii wo pɛɛɛ ke shaa we, bani yee je sipyii pimu ge, ne yee ce. ⁴² Ne li ce be jo Kile taan je ge wa yee funyɔ ni we. ⁴³ Ne pa na To Kile mege na, yee di ya ta sɔɔ ne na we. Ga watii da bi ba wuyɛ pyaa mege na, yee bi da zɔɔ wee na. ⁴⁴ Pɛɛɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pɛɛɛ ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee ma já dà dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni we? ⁴⁵ Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile jaha taan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmɔɔ Musa wemu wu wa yee tadan ge de, wee wu je yee jaagivɔɔ. ⁴⁶ Yee da bi dà wee na, yee bi da dà ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni. ⁴⁷ Jomɔ pemu Kile tudunmɔɔ Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na we, yee na ba dà dagana leke na ne jomɔ pu na we?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii

kabɔfoɔɔ kaguro mu

(Macao 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mege ki je na Tiberɛyade Gba. ² Sipyiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu jaa wu na yama fee cuunɔ na kakanhanaa pyi. ³ Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ wà we, na dugi tiin faabobonɔ ka na. ⁴ Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalene li ta l'a tɛɛɛɛ.

⁵ A Yesu di ba wu junnɔ yirige, na sii sipyii nijehemee ja pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii beeri mu we?» ⁶ Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo ye Filipe jɔ na, lee be we, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee ce. ⁷ A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Wù funnɔ bi je nago kanna pu beeri di pu jɔyɔ piri-para ye, ali wèe jehere wari de je * xhuu shuun (200) be taga yalige shɔ, kee da ga yafiin be jɔ pii na we.» ⁸ Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mege ki je na Andire ge, w'i je Pyeeri cuun ge, a wee di jo: ⁹ «Funana la wa naha, buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga jaha yee di wa da jɔ pii sipyijehemee pii na we?»

¹⁰ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiire ti tenɛ jine ki na.» Nagara nijehere ti bye wee xuu wu ni. A sipyiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfoɔɔ kaguro (5.000) shi

* **6:7 De je xhuu shuun:** Wee je baaripye yeye gbarataanri saraa.

tərə pee sipyii pu ni. ¹¹ A Yesu di wee buuri we lo na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu be pye mu. A pu beeri di li na din. ¹² Ba sipyiire t'a li xo we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri nukoroyo yi saya lo, konho yi ganha bu gyeegei we.» ¹³ A p'i yee buuri nukoroyo yi lo, na taga saganaa ke ni shuun ni. Sipyiire t'a li xo buuri nuyɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo me.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ja we, na jo: «Can na Kile tudunmo wemu kaa l'a jo na wu na ba ba konjo na ge, wee w'a sii we.» ¹⁵ Ba Yesu ya pa li ce na fanha be na p'a giin di wee co di bye saan we, a wu laha pu taan, na gari faaboboɔ katii na wu ye.

Yesu ya jaari gba lɔho nuɔɔ ni

(Macao 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba cana k'a pa do we, a kalaapiire t'i digi kari gba wu jo ki na. ¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri we. A p'i je korogo ka ni na se Kaperinomo ni. Lee bi piige ki ta k'a wo xo. ¹⁸ Na pu yaha lɔho ki nuɔɔ ni, a kafegbɔho ka di ba yiri, na ganha na lɔho ki pyi ki na jeri xuuni. ¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔho ki nuɔɔ ni tuun wemu ni we, a p'i Yesu ja wu na jaari lɔho ki nuɔɔ ni na se korogo ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Ne wu wa, yi ganha bu da vya we!»

²¹ Kalaapiire ti funjo ki bi bye wu je ni pu ni korogo ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i no wee xuu wu kogoɔ ki na.

Sipyiire t'a Yesu shaa

²² Ba jiga k'a mugi we, sipyiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li seeri, na korogo nigin ye ta wa. A p'i li ce na Yesu ya ta je ni wu kalaapiire ti ni ke ki korogo ki ni we, ga na kalaapiire ti t'a je ti ye na kee korogo ki ni na kari. ²³ Lee bi koroyo ya be ta y'a yiri Tiberiyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu taan. ²⁴ Sipyiire t'a pa Yesu ta wu je wa we, wu kalaapiire ti be di je wa-ε ge, a p'i je yee koroyo yi ni na kari wu tashaga ni Kaperinomo ni.

Yesu je yalige, kemu k'a jii sicuumo kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo we, a p'i wu pye: «Wu Karamogo, dii mu d'a pye na ba naha we?» ²⁶ A Yesu di pu jo sho na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanaa kiimu ja ge, yee wa ne shaa kee wuu na-ε de! Ga yalige ke yee ya li na tin keki cana ge, kee ka wuu na yee wa ne shaa. ²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da ja gyeegei ge, yi ganha ba kapyene pyi kee wuu na we. Ga yalige kemu ki je ki ya gyeegei we, na jii sicuumo be kaan ge, y'a kapyene pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba

kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fe pu kpɔn.»

²⁸Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Lekε wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile jidaan wε?» ²⁹A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mε na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.» ³⁰A p'i Yesu pye sanha na: «Ga jaha sheshεεεε kakanhana leke mu di da bye di zhεε wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na wε? Kaa leke mu di da bye di zhεε wèe na wε? ³¹Li wii, Kile ya maanε* kan wèe sefεεεε pu mu p'a li sipɔɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wε na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³²Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔɔ Musa wo niganga-ε de! Nε To Kile wu jε fugba yalijenε ki kanvɔɔ. ³³Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee jε wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a jiiifεεεε kaan koɔ mu.» ³⁴Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun bεeri ni wù mu ge!» ³⁵A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a jii sicuumɔ pu kaan ge, neye pyaa ki jε kee yalige ke. Sipya wemu bu ba nε mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada wε. Sipya wemu bu dà nε na,

waga da ga weefɔɔ ta sanha bada wε. ³⁶Ga nε yi jo xɔ yee mu; yee d'a nε ja bε. Ali lee bε na, yee di ya dà nε na wε. ³⁷Nε To Kile ya piimu bεeri kan nε mu ge, pee bεeri na ba nε mu. Sipyaa sipya bu ba nε mu, nε da ga weefɔɔ kɔri bada wε. ³⁸Nε ta yiri fugba we ni na pa nayε pyaa jidaan tapyege ni wε. Ga na tunvɔɔ jidaan nε pa di ba bye. ³⁹Wemu w'a nε tun ge, wee jidaan wu wa mε na, sipyaa sipya w'a kan nε mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin wε. Nε ba pee jε di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ bε na. ⁴⁰Nε To wu jidaan wu wa mε na, sipyaa sipya w'a wu Ja wu ja na dà wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani nε na ba pee jε di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ.»

⁴¹Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu jε kere wε, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni wε. A p'i ganha na ηmunu-ηmunɔ puyε tãan. ⁴²A p'i jo: «Eεn! Ta Yusufu ja Yesu bε wu jε we wε? Wèe ya wu to wu cε, na wu nu wu bε cε. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri wε?» ⁴³A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee di ηmunu-ηmunɔ do! Yi ηmunu-ηmunumɔ pu bεeri jɔ yaha! ⁴⁴Nε To we w'a nε tun ge, wa shishiin da já ba nε mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa nε mu wε. Wa bεeri bu ba nε mu, nε na ba weefɔɔ jε na yeege xu ni, koɔ caxhɔgɔ. ⁴⁵Ayiwa, ta Kile wo tudunmɔ wa ya li

* **6:31 Maanε** jε yalige ka Kile ye pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha sipɔɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15

ka na:

«Kilɛ yɛ pyaa na ba pu
bɛɛri kalaa wɛ?»*

Sipyaa sipya w'a To Kile
Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa
wu na ge, pee bɛɛri na ba nɛ
mu. ⁴⁶ Ga li wa nago sipya
wa w'a jii taha Kile na wɛ.
Wemu yɛ w'a pa na yiri wu
yiri ge, wee yɛ w'a wu ja.
⁴⁷ Can na wa bɛɛri bu dā nɛ
na, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ
nixhɔbaama ta. ⁴⁸ Yalige ke
k'a jii sicuumɔ kaan sipyii
mu ge, nɛ wu jɛ kere. ⁴⁹ Yalige
ka ya fɛnhɛ yiri fugba we ni,
na pa gan yee sefɛlɛɛ pu mu
p'a li siponɔ ki ni, ga lee bɛ
na, pu bɛɛri ya xu. ⁵⁰ Ga nime,
yalige ke ki jɛ naha ki d'a yiri
fugba we ni ge, wa bu kee li,
weefɔɔ na ba jii sicuumɔ ta
pemu da xhɔ wɛ. ⁵¹ Nɛ jɛ jii
sicuumɔ yalige kemu k'a yiri
fugba we ni ge, wa bu kee
li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta
pemu da ga xhɔ wɛ. Yalige
ke nɛ gaan ge, kee jɛ nɛyɛ
pyaa ceepuuro te. Nɛ tee kan
saraga kɔnhɔ di ba kɔnɔ sipyii
munahaa jɔnɔ wolo.»

⁵² Pee jomɔ pu wuu na, a
nakaagbɔɔɔ di jé Yawutuu
pu tɛ ni. A p'i jo: «Kan-
gana lekɛ na we ná we di da
já wu ceepuuro kan wɛe mu
wɛe pu li wɛ?» ⁵³ A Yesu di
pu pye: «Can can na, n'a da
yi jo yi mu, yee bye yee di
ya Sipya Ja wu ceepuuro ti
li, na wu shishan pu bɛ gba
wɛ, yee da ga jii sicuumɔ ta
wɛ. ⁵⁴ Wemu bu nɛ ceepu-
uro ti li, na nɛ shishan pu bɛ
gba, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta

pemu da ga xhɔ wɛ. Nɛ na
ba weefɔɔ jɛ na yeege xu ni
kɔnɔ caxhɔgɔ. ⁵⁵ Bani nɛ ceep-
uuro ti jɛ yalige nijenɛ, nɛ
shishan pu bɛ di jɛ yagbaga
nijenɛ ⁵⁶ Sipya wemu bu nɛ
ceepuuro ti li, na nɛ shishan
pu bɛ gba, weefɔɔ na bye ni
nɛ ni karijɛɛɛ ni, nɛ bɛ di
bye ni weefɔɔ ni karijɛɛɛ ni.
⁵⁷ To Kile wemu w'a nɛ tun-
ge, wee wa jii na, wee gbɔɔɔ
ni nɛ bɛ wa jiiɛɛɛ ni. Lee
na wa bu nɛ ceepuuro ti li,
weefɔɔ bɛ na bye jiiɛɛɛ ni
nɛ gbɔɔɔ ni. ⁵⁸ Yalige ke k'a
tigi na yiri fugba wu ni ge, kee
ki wa ke. Yee sefɛlɛɛ piimu
p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya
yalige kemu li wà ge, kee ni
ke wa nigin wɛ. Wemu bu
ke yalige ke li, weefɔɔ na jii
sicuumɔ ta pemu da xhɔ wɛ.»
⁵⁹ Yesu ya pe jomɔ pe jo na
pye kalaa sipyiiɛ ti bɛɛri mu
Kaperinɔmɔ kulo li ni, na wu
yaha Kile-pɛɛnɛ puga ki ni.

*Yesu jomɔ p'a jii sicuumɔ
nixhɔbaama kaan*

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee
jomɔ pu jo wɛ, a kalaapiire
nɛɛhɛɛɛ di jo: «Pe jomɔ pe
ya waha dɛ! Ma jo sipya na
gbara wu lee pye gɛ?» ⁶¹ A
Yesu di li cɛ wuyɛ ni na pee
jomɔ pe p'a pu pye pu na
ɲmunu-ɲmunɔ. A wu pu pye:
«Pe jomɔ pe ya digi yee na gɛ?»
⁶² Xuu wemu ni Sipya Ja bye
ge, yee ba wu ja wu na duri
wà, yee di da ba yekɛ jo wɛ?
⁶³ Kile Munaa l'a jii sicuumɔ
kaan sipya mu. Lee bɛ wɛ,
sipya yɛ pyaa fanha jɛ yafin

* 6:45 Ezayi 54:13

bε wε. Jomɔ pe nε yu yee mu ge, pee jε Kile Munaa ni j̄ni sicuumɔ. ⁶⁴ Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na wε.» Yesu ya yee jo bani fo j̄nɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ε ge, w'a bi pee cε. Wemu bε w'a bi da ba wu le keŋε ni ge, w'a bi wee bε cε. ⁶⁵ A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na nε yee pye jo wa shishiin da já ba nε mu, ni To Kile ya lee wo sefεεε kan weefɔɔ mu wε.»

⁶⁶ Na lɔ wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehεε di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni wε. ⁶⁷ A Yesu di wu kalaapiire kε ni shuun wu yege na: «Yee do, yee bε funjɔ ki wa y'i guri na feni gε?» ⁶⁸ A Simɔ Pyεeri di wu j̄nɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ yiri wèe di wa da zhe sanha wε? Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muyε nigin mu pu wa. ⁶⁹ Wèe ya dà mu na. Wèe ya li cε bε nime jo Fεfεεε Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu jε wii.» ⁷⁰ A Yesu di pu j̄nɔ shɔ na: «Ta nε bε w'a yee sipyii kε ni shuun wu bεeri naha bulo wε? Lee bε na shen nigin di jε yee ni wee na jε Shitaanni sipya.» ⁷¹ Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu jε Isikariyɔti sheen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keŋε ni, wee di jε bε Yesu kalaapiire kε ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na wε

¹ Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funjɔ bye wu she Zhude fiige ki ni wε, bani Yawutuu j̄nɔfεε p'a bi wu shaa di gbo wà. ² Kalenε la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yaa. Ba lee ya tεεŋε wε, ³ a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhanjaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee bε di she kee ja. ⁴ Bani sipya wemu funjɔ ki wa sipyii di wu cε ge, wee ya keree ηmɔhɔni na byi wε. Kakanhanjaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na mayε sheε, kɔnhɔ kɔŋɔ sipyii pu bεeri di ma cε.» ⁵ Ali Yesu cebooloo puyε pyaa bi ta dà wu na wε.

⁶ A Yesu di wu ciinnεε pu j̄nɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ nε mu wε. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi. ⁷ Kɔŋɔ sipyii da já yee kɔ wε, ga, nε p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, nε yee bεeri yu kpeenge na. ⁸ Yee pu sii y'a se kalenε li ni, ga, nε kunni wa da zhe nime wε, bani nε shɛduun sanha nɔ wε.» ⁹ Ba Yesu ya yee jo pu mu wε, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalenε li ni

¹⁰ Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalenε li ni wε, a wuyε pyaa di na kari. W'a kari sipyiiire ti kategee, wu ya ta wuyε yaha wa shishiin ya ja wε. ¹¹ Lee bi Yawutuu j̄nɔfεε pu ta pu na Yesu shaa kalenε li sipyii pu te ni, na ganha na puyε yegee

na: «Mii wu wa wε?» ¹² Pii bi joneheme peelee na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii be di yu: «Kafineye de! Sipyii we ya biinne.» ¹³ P'a bi pee jomə pe beeri peelee na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu junoƆee pu na.

¹⁴ Ba kalene l'a pa nɔ li ninε ni tuun wemu ni wε, a Yesu di she jé Kile-peene pugbɔhɔ ki kaanja ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa. ¹⁵ A wu kalaa wu Yawutuu pu jaha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe ceme pe beeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e wε?» ¹⁶ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kalaa wemu ne gaan ge, wee ya ta foro neye pyaa ni wε, ga ne tunvɔɔ Kile ni w'a foro. ¹⁷ Wemu bi giin wu da Kile jidaan pyi, weefɔɔ na ba li ce, ne kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro ne ni. ¹⁸ Sipyaa wemu w'a yu ni wuyε pyaa fanha ni ge, peene weefɔɔ ya zhaa wuyε ni. Ga wemu funjɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a belee ge, wee wu je can fɔɔ we, nanmahara ta shishiin je weefɔɔ keree ni wε. ¹⁹ Ta Kile tudunmɔɔ Musa be w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wε? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wε. Naha na yee di ne shaa di gbo na ne saliya kyεegi wε?» ²⁰ A p'i Yesu pye sipyiire ti ninε ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wε?»

²¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu ne pye ge, lee l'a sipyiire ti beeri jaha wɔ me gε? ²² Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya

saliya ta na funanja k'a gɔɔn, ga lee be na yi li ce na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i de. Ga wée wo sefelee pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funanja ki kɔɔn ali cadεenge ki be ni. ²³ Lemu l'a yee pye yee na funanja ki kɔɔn cadεenge ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyεegi-i ge, jaha d'a li pye ne na sipyipomɔ cuunɔ cadεenge ki na, a yee di logoo yirige ne tɔan wε? ²⁴ Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree jεjaa feni wε, ga y'a kiiri wu kɔɔn can junoɔ ni.»

Ta Yesu wu je Shɔvɔɔ we?

²⁵ Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalemu sipyii pii be di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee be wu je we wε? ²⁶ Wu wii wu na yu ni sipyiire ti beeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu jomεε lɔ wée mu ge, kɔnhɔ wée junoƆee p'a giin na wee wu je we-e de? ²⁷ Wée kunni ya we ná we tayirige ce, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige ce wε.» ²⁸ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peene pugbɔhɔ ki kaanja ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya ne ce, na ne tayirige ki be ce gε? Ga yi li ce be na ne ta pa naye ni wε, na ne tunvɔɔ wu je be can fɔɔ. Ga yee di ya wu ce wε. ²⁹ Ne kunni ya wu ce, bani wee ni ne foro. Wee w'a ne tun be.»

³⁰ Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i ganha na cogana shaa wu

na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wε, bani wu wo tuun wu jɔ bi sanha fa wε. ³¹ Lee bε na shenɲehemεε ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ɲehε ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na wε?»

Yawutuu ɲunɔfεε p'a pii tun na pu she Yesu co

³² Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizheen ni saraya ɲaha shɔɔnrivεε ɲunɔfεε p'a yee logo wε, a p'i Kile-peɛɛɲε pugbɔhɔ ki gɛdii pu tun na pu she Yesu co. ³³ Ba pee ya nɔ Yesu yiri wε, a wu pu pye: «N'a da piiye ya bε pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yiri. ³⁴ Ga yee na ba nε sha ganha yee da nε ɲa wε; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da já zhe wà wε.» ³⁵ A Yawutuu ɲunɔfεε p'i ganha na puyε pyi na: «Wee tuun wu ni mii we ná we di giin di zhe na yu na wèe da ga ba já wee ɲa-ε wε? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yiri ge, kɔnhɔ pee yiri w'a se, wu she pee kalaa-i de? ³⁶ Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba nε sha ganha yee da nε ɲa wε.» ni «Nε na ba bye xuu wemu ni ge, yee da já zhe wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kɔri ɲε dii wε?»

Yesu ya Fεfεεε Munaa ɲɔmεε lɔ wu n'a daa fεε pu mu

³⁷ Kalenε li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiyε pyaa ge, ba lee ya nɔ wε, a Yesu di yere sipyii pu ɲahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na:

«Waga bi ɲε wa na, wu pa na yiri wu ba gba. ³⁸ Wemu bu dà nε na, lɔhɔ kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fíu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ ɲε wε» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. ³⁹ Fεfεεε Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fεε pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fεfεεε Munaa li ta li sanha gan pu mu wε. Bani Yesu bi sanha guri she jé wu nɔɔrɔ wu ni fugba wu ni wε.

Yesu keree ya bεganhara lenε sipyiire ti tε ni, a p'i daa

⁴⁰ Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo wε, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu ɲε wε.» ⁴¹ Pii bε di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲɔmεε lɔ ge, wee wu ɲε wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da já voro Galile fiige ki ni wε? ⁴² Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo caɲa ɲii li pye ge.» ⁴³ A Yesu kaa di bεganhara lenε sipyiire ti tε ni, a t'i daa taaya shuun. ⁴⁴ Pii funɲɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta já wu co wε.

Yawutuu ɲunɔfεε pu wo n'a daa baara te

⁴⁵ Kile-peɛɛɲε pugbɔhɔ ki gɛdii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya ɲaha shɔɔnrivεε ɲunɔfεε ni Farizheen pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ε wε?»

46 A p'i pu jɔ shɔ na: «Wèe sanha we ná we wo jomɔ pe tuugo logo ja bada wɛ!» 47 A Farizhɛɛn p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee bɛ di ya yiye yaha w'a piinɲɛ-ɛ dɛ?» 48 Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na wèe jɲɲɔfɔɔ wa, kelee Farizhɛɛn wa nigin bɛ ya dà we ná we na wɛ? 49 Pii sipyii pii p'a dà wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu cɛ wɛ, pii bɛɛri na ba gyɛɛgi!» 50 Farizhɛɛn wa bɛ bye wà wu mɛgɛ jɛ na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lɔ na Farizhɛɛn pu pye: 51 «Na bɛ ni wèe wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kɔn sipya wa na, na ta wèe ya fɛnhɛ wu yege na wu nibyii cɛ-ɛ ya?» 52 Ga, a p'i wee jɔ shɔ na: «Payi! Ta ma bɛ yɛɛ w'a jɛri Galile shɛn wa? Mayɛ pyaa ki bɛ ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wà na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni wɛ.» [53 Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, a pu bɛɛri di yiri caaga na kari pu piyɛɛ.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔɔ w'a pye

1 A Yesu di gari Oliviye faaboboŋɔ ki na. 2 Ayiwa, kee caŋa ki jimuguro jisɔɔgɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaŋa ki ni. Sipyiiire ti bɛɛri bi pinne wu tãan. A wu diin na ganha na pu kalaa. 3 Na Yesu yaha wu na sipyiiire ti kalaa, a saliya karamɔgɔlɔɔ

ni Farizhɛɛn p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yereŋɛ sipyiiire ti jahagbaa na. 4 A p'i Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya we cee we cɔ dɔdɔɔɔ na ni ná watii ni. 5 Na ta Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafin bɛ ni, ni na kagereye taga wu wá gbo yɛ bɛ wɛ. Mu di w'a yekɛ yu lee shizhaa na wɛ?»

6 Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu tãan kɔnhɔ wuyɛ pyaa jɔjomɔ di wu le keŋɛ ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jɲɲɛ ki na ni wu kabee ni. 7 Ba ma na jo saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'a nɔɔ yaha wu na na yegee wɛ, a Yesu di wu jɲɲɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye ja bada-ɛ ge, wee wu kagereŋɛ nizhiige ki wá wu na.» 8 Ba w'a yee jo wɛ, na wu jɲɲɔ sozi, na ganha na wu kama kani sanha jɲɲɛ ki na. 9 Piimu p'a she ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wɛ, [a pu zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bɛɛri di ganha na foro nigin nigin na gaŋi, na lɔ nɔhɔlɛɛ pu na, fo na she yaha Yesu ni cee wu yɛ Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaŋa ki ni. 10 Ba Yesu ya pa wu jɲɲɔ yirige wɛ, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu yɛ bɛ wɛ. A wu jo: «Mii ma jaagivɛɛ p'i jɛ wɛ? Shen nigin bɛ ya ta ma jɲɲɔ le nige-e ya?» 11 A cee wu Yesu jɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shɛn nigin bɛ wɛ.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nɛ bɛ da ma jɲɲɔ le wɛ. Ta gaŋi, ga m'a jurumu

wu jɔ yaha.»]

*Yesu jε Kile wo kpεεngε,
kemu k'a pa kojɔ na ge*

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lɔ sanha na sipyii-ire ti pye: «Nε wu jε kpεεngε ke kojɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha nε feni wee da ga jaari nibiige ni nige wε. Ga wee na ba kpεεngε ta kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge.» ¹³ A Farizhεεn p'i wu pye: «Muyε pyaa na tεrε na mayε kaa yu ya? Can jε mu kaa li ni wε.» ¹⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ali nεyε pyaa jεhε da nayε kaa yu bε, nε kafila wu jε can. Bani xuu wemu ni nε yiri ge, nε wee cε; na na tashεge bε cε sanha. Ga nε tayirige fara nε tashεge na, yee ya kee ka shishiin cε wε. ¹⁵ Yee kunni wa kiiri kɔɔn sipyii na na bε ni yee sipyii wo kiiri kɔngana ni. Nε kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na wε. ¹⁶ Ali nε jεhε da nε na da wa kiiri kɔn, nε na wu kɔn na bε ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn na yε wε. Nε To Kile wu w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni. ¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo sεeri, na lee jε can wε? ¹⁸ Ayiwa, nε nayε kaa yu; nε To we w'a nε tun ge, wee bε ya nε kaa yu.» ¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyε pyaa di jε wε?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ya nεyε pyaa cε di da nɔ nε To wu na wε. Yee da bi nε cε can na, yee bi da nε To wu bε cε.» ²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan

Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee tɔan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co wε, bani wu wo tuun wu bi sanha nɔ wε.

*Yesu ya wu gari jo wu To
Kile yiri*

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Nε na ba gari, nε nigarixhɔgɔ na, yee na ba nε shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da jɔ zhe wà wε.» ²² Ba w'a yee jo wε, a Yawutuu jɔnɔfεε p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyε gbo gε? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na wèe da jɔ zhe wà wε!» ²³ A Yesu di pu pye: «Yee jε jɔnε ke wo sipyii, ga nε jε fugba we wo. Yee jε kojɔ wuu, ga nε jε kojɔ wo-e dε. ²⁴ Lee wuu na nε yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi dà li na na: «Nε jε wemu nε jε ge.»* Yee bye yee di ya dà lee na wε, yee na xhuu yi jurumu wu ni.» ²⁵ A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di jε wε?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni nε jε wemu ge, nε yee jo yee mu. ²⁶ Keree njehεnεε wa wà, nε na jɔ ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a nε tun ge, wee wu jε can we. Yemu nε logo wu mu ge, yee nε yu kojɔ sipyii pu mu.»

²⁷ Yawutuu pu bi ta li cε na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu wε. ²⁸ Lee wuu na a Yesu di

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li ce wee tuun wu ni na «Ne ne wemu ne ne ge.» Ne kaa la shishiin pyi naye ni we, ga To Kile ya ne kalaa lemu ni ge, lee ne yu. ²⁹ We w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. Wu ya ta ne yaha na ye nigin we, bani le l'a dan wu ni ge, lee ne byi tuun beeri ni.» ³⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a shenneheme di da wu na.

Piimu pu ne Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa ge

³¹ Yawutuu piimu p'a da Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye ne kalaapiire can na. ³² Lee na yee da ba can ce. Wee can wu ne na ba yee shɔ bulooro na.» ³³ A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shen wèe ne, wèe ya ta bulooro pye na sipya wa shishiin be mu we. Naha na mu di yu na wèe na zhɔ bulooro na we?» ³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee ne jurumu wo bulo. ³⁵ Na ta bulo ne kpɔɔn lemu na ge, wu da ga ja bye lee kpɔɔn li shen ye pyaa bada we. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shen ye pyaa gbee. ³⁶ Kile Ja wu bu yee pye yiyε wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiyε wuu can can na. ³⁷ Ne li ce yee ne Ibirayima shi shen, ga lee be na yee di ne shaa di gbo, bani yee wa ne jomɔ pu feni we. ³⁸ Ne lemu na na To wu mu ge, lee ne yu; lee yee be ya ta yi to wu mu ge, lee

yee be ya byi.» ³⁹ A Yawutuu p'i wu jɔ shɔ na: «Ibirayima wu ne wèe to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegeee ni Ibirayima wogo bi da bye nigin. ⁴⁰ Ga nime, can we ne ta Kile mu ge, wee ne yu yee mu, a yee di ganha na ne shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e de! ⁴¹ Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee be ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wèe ya ta se dɔdɔɔɔ ni-i de! To nigin wu ne wèe mu wee ne Kile.»

Piimu pu ne Shitaanni wo nagoo pu ge

⁴² A Yesu di pu pye: «Kile da bi ne yee to can na, ne kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni ne foro. Ne ta pa naye ni-i de, ga wee w'a ne tun. ⁴³ Jomɔ pe ne yu yee mu ge, yee ya pu tashεε ce we. Naha na we? Bani y'a da gbara yi pu logo we. ⁴⁴ Bani Shitaanni wu ne yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔɔ wu ne were. Wu sanha can jo na we, bani can nigin be wa wu funɔɔ ni we. Wu ba da kafineye jo, w'a yi jo na be ni wuyε pyaa funɔɔ keree ni; bani kafineye wu ne wii, na ne be kafineye wo to. ⁴⁵ Ga ne kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa ne na we. ⁴⁶ Jɔɔ wu wa yee ni wemu na ja li she na ne jurumu wa pye we? Ne bi can yu yee mu, naha na yee di ya da ne na-ε we? ⁴⁷ Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee

ya Kile jomɔ nuri na gbara be pu na. Ga yee ne Kile sipyii we. Lee wuu na yee ya soɔ na Kile jomɔ nuri we.»

Yesu ya ye Ibirayima na

⁴⁸ A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kajii wa wèe mu na jo Samari shen mu ne, na jinaa pu ne mu ni be.» ⁴⁹ A Yesu di pu pye: «Jina wa ne ni-i de, ga na To Kile n'a be. Yee kunni wa ne fanri. ⁵⁰ Ne ta na naye pyaa pene shaa-i de, ga wa wu wa ki shaa ne mu, wee shiin wu ne be kiiri kanvoo we. ⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu ne jomɔ pu logo, na soɔ pu na, weefoo da ga xhu bada we.» ⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wèe ya li ce nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmoo pusamaa be d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefoo da ba xhu bada we. ⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a ye wèe tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmoo pusamaa be di xhu. Wee tuun wu ni mu di maye wii joo we?» ⁵⁴ A Yesu di pu na shoo na: «Ne da bi naye pele, kee pene ki bi da bye joo baa wogo. Ne To Kile w'a ne pele, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge; ⁵⁵ na ta yeeye pyaa ya ta wu ce we. Ne w'a wu ce. Ne da bi jo ne wu ce we, ne be bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga ne wu ce, na soɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. ⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba ne cana jii li na. Ba w'a li na we, a l'i bye fundangbaho wu mu.» ⁵⁷ A Yawutuu p'i wu

pye: «Ali mu sanha yee kelee kaguro (50) ye pyaa be ta we, mu di yu na mu ya Ibirayima na ya?» ⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, ne ne wemu ne ne ge.» ⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lo wu na na p'i wu wa, ga, a Yesu di beele foro Kile-pene pugbaho ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunoo

¹ Na Yesu yaha wu na gaani koo li ni, a wu fyenna wa na, wu fyen wo na se. ² A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wu Karamoo, naha na we na we d'a se fyen we? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefe wo jurumu?» ³ A Yesu di pu na shoo na: «Li wa wuye pyaa wo jurumu we, l'i wa wu sefe be wo jurumu we; ga l'a pye, kaho Kile wo sefere t'i tiye she we na we wo keree ki funoo ni. ⁴ Wemu w'a ne tun ge, li waha l'i waha wèe ya yaa na wee wo kapyene ki pyi na cana kene ki yaha, ni lee be we, piige ki wa ma, ki ba no, wa shishiin da ja kapyene pye nige we. ⁵ Na ne yaha koo na naha, kene ne ne koo sipyii mu.» ⁶ Ba Yesu ya yee jo we, na wu joo wo joo ki na, na kee taga pogoo kii joo, na kee fara fyen wu joo ki na. ⁷ Na wu pye na wu she wu naha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kori: «Tudunmoo.») Ba na w'a she wu naha ki je wa we, a wu

jñi k'i mugi, a wu guri kari.
 8 Ayiwa, yanmuyɔ we ná we bi ma jɛeri. Wu tiinjii ni wu cɛvɛɛ piimu p'a bi wu jaa wu na jɛrɛgɛ ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyɛn we wu bi ma jɛrɛgɛ ki pyi ge, ta wee bɛ wu jɛ we wɛ?» 9 A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii bɛ di jo: «Wu jɛ were wɛ, w'a foro ye wee fɛni.» Ga, a ná wuyɛ pyaa di jo: «Nɛyɛ pyaa ki jɛ kii.»
 10 A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu jñi k'i bye dii na mugi wɛ?» 11 A wu pu jɔ shɔ na: «Ná wemu mɛgɛ ki jɛ Yesu ge, wee w'a puuro fara nɛ jñi na, na nɛ pye na nɛ wu shɛ nayɛ je Silowɛ lowege ki ni. Ba nɛ shɛ na jaha ki je wà wɛ, a nɛ jñi k'i mugi.» 12 A p'i wu yege na: «Mii wu wa wɛ?» A wu jo: «Nɛ cɛ wɛ.»

Fyenna wu w'a cuunɔ ge, Farizheen p'a wu yiri na yegee

13 Fyenna wu w'a cuunɔ ge, p'a kari ni wee ni Farizheen pu yiri. 14 Yesu ya puuro ti fara fyɛn wu jñi ki na na wu cuunɔ canja kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadɛngɛ. 15 Lee wuu na Farizheen p'a fyɛn wu ni juunɔ ki yiri, na wu yege na dii wu jñi k'a pye na mugi wɛ. A wu pu jɔ shɔ na: «Puuro w'a fara nɛ jñi ki na, a nɛ shɛ na jaha je, a nɛ jñi k'i mugi.» 16 Ba w'a yee jo wɛ, a Farizheen pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wɛ, bani wu ya wèe cadɛngɛ ki wii yafiin bɛ wɛ.» Ga, a pii bɛ di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo

na, a nakaara di jé pu tɛ ni.
 17 Fyɛn wu w'a cuunɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu jñi ki mugi ge, yekɛ yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wɛ?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu jɛ wii.»

18 Ga Yawutuu jɔnɔfɛɛ pu bi ta dà yi na na we ná we fyɛn wo w'a se, a wu jñi di na pa mugi wɛ. Lee wuu na a p'i wu sefɛɛ pu yiri pa, 19 na ba pu yege na: «Yee ja wu jɛ we ya? Yee na já yi jo can na na fyɛngɛɛ ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na jaa nime wɛ?» 20 A wu sefɛɛ p'i Yawutuu jɔnɔfɛɛ pu jɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cɛ jo wèe ja wu wu jɛ we, wu d'a se bɛ fyɛn. 21 Ga lemu l'a wu pye wu na jaa nime ge, wèe ya lee cɛ wɛ. Sipya wemu bɛ w'a wu jñi ki bɛ mugi ge, wèe ya wee bɛ cɛ wɛ. Yi wuyɛ pyaa ki yege, wu wa nige nɔhɔcɛɛɛ wɛ, wuyɛ pyaa ki na yi jaha jo yi mu.» 22 Yawutuu jɔnɔfɛɛ pu jñi fyaara wuu na ná wu sefɛɛ p'a ye jo, bani p'a bi bɛ yi na na sipyaa sipya w'a yere li na na Shɔvɔɔ wu jɛ Yesu ge, p'i weefɔɔ tɔɔgɔ wolo pu Kile-pɛɛɛɛ puga ki keree ki ni fɛfɛɛ. 23 Lee wuu na ná wu sefɛɛ p'a jo na: «Wu wa nige nɔhɔcɛɛɛ wɛ, yi wuyɛ pyaa ki yege.»

24 Ayiwa, ná wu fyɛngɛɛ ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔjii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile jii na, ná wemu w'a mu jñi ki mugi ge, wèe ya li cɛ na jo jurumupye wu jɛ wii.» 25 A

wu pu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye wu ɲɛ la, wu ɲɛ jurumupye-e la, nɛ cɛ wɛ; ga kaa nigin kunni nɛ cɛ, lee ɲɛ: Nɛ kunni bye fyɛn, ga nime nɛ w'a ɲaa, lee nɛ cɛ.» ²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wɛ? Dii wu d'a mu ɲii ki mugi wɛ?» ²⁷ A ná wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na wɛ. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wɛ? Yee bɛ funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire gɛ?» ²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehɛle na yu: «Mu wu ɲɛ we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di ɲɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo kalaapiire. ²⁹ Bani wèe ya li cɛ jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige cɛ wɛ.» ³⁰ Fyɛn wu w'a cuɲɔ ge, a wee di Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu ɲɔ shɔ na: «Le ɲɛ kakanhana dɛ, yee na yu na yee ya we tayirige cɛ wɛ, na ta wu d'a nɛ ɲii mugi. ³¹ Wèe ya li cɛ jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri wɛ, ga fo wemu bu bye Kile ɲii fyaara sipya, na wu ɲidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri. ³² Fo taashiine li ni koɲɔ ɲɔkɔɔnrɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyɛn, a wa di wu ɲii mugi wɛ. ³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni wɛ, wu bi da já yafiin bɛ pye wɛ.» ³⁴ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime gɛ?» Ba p'a yee jo wɛ, na ná wu kɔri yeege Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni.

Yesu ya jo na fyɛnmɛɛ pu ɲɛ Farizhɛɛn pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhɛɛn p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jiri wu na wɛ, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?» ³⁶ A ná wu wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu ɲɛ wii wɛ? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.» ³⁷ A Yesu di jo: «Weeye pyaa mu wa ɲaa mɛ wu na yu ni ma ni.» ³⁸ A ná wu jo: «Kafɔɔ, nɛ dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni na wu pɛle. ³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nɛ pa koɲɔ na, kɔnhɔ piimu ya ɲaa wɛ, pee di da ɲaa; piimu p'a ɲaa ge, pee di bye fyɛnmɛɛ.» ⁴⁰ Farizhɛɛn piimu pu bye Yesu tãan ge, ba pee ya yee logo wɛ, na wu yege na: «Wèe bɛ pu ɲɛ fyɛnmɛɛ p'a gɛ?» ⁴¹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi wɛ. Ga yee d'a jo na yee wa ɲaa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee ɲuɲɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talɛ le

¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kujɔɔ li ni wɛ, fo na sirani na duri kasɔɔgɔ na na jin ge, wee ɲɛ nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na. ² Ga wemu w'a jin kujɔɔ li ni ge, wee wu ɲɛ yatɔɔnahama wuyɛ pyaa. ³ Yatɔɔgbaha ki kasege pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee ɲɔmɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu bɛɛri nigin nigin

yiri pu meye na, na foro ni pu ni kpeenge na. ⁴ Wu bu foro ni pu ni kpeenge na, w'a doro pu nahagbaa na. Dubyaa pu beeri nigin nigin be na daha wu feni, bani p'a wu mujuu li ce. ⁵ Ga dubyaa pu ya deri sipya watii feni we, p'a ganha na fe na gbee be yere weefoo naha na, bani pu ya sipya watii mujuu ce we. ⁶ Yesu ya le talene le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kori ce we.»

Yesu wu je yatannaha-jeme we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, ne wu je yatannaha ki kujoo le. ⁸ Piimu beeri p'a pa ne naha na ge, pee beeri je nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta soo na pee jomoo logo we. ⁹ Ne wu je kujoo le. Sipyaa sipya w'a je lee kujoo li ni ge, wee na ba sho. Wee na da jin, na foro nanine na. Ne na da yalige be kaan wu mu. ¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na be we. Ga ne kunni ya pa, kontho sipyii di nii sicuumo nijeme ta, p'i sii pu funno jine wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne wu je yatannaha-jeme we. Yatannaha-jeme ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na. ¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kasenge pyi saraa na ge, wee je pu nahavoo we. Dubyaa pu be di je wu wuu we. Lee wuu na, ba w'a yacono ja ki na ma we, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacono ki na dubyaa pii co, pusamaa

na jaaga. ¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavoo wee je. Dubyaa pu funzhaga je ma bye wu ni we. ¹⁴ Ne kunni wu je yatannaha-jeme we. ¹⁵ Ba To Kile ya ne ce cegana lemu na, a ne be di wu ce cegana lemu na we, mu ne be ya na wo dubyaa pu ce, a ne wo dubyaa pu be di ne ce mu. Ne na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na. ¹⁶ Dubyaa piitilee be pu wa ne mu piimu je ke yatannaha ke ni we. Li waha l'i waha, ne yaa na pee be kori pa; pu na ba ne jomoo nuri. Pu beeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatannaha nigin na ba bye pu juno ni. ¹⁷ Lee wuu na ne kaa ya dan na To Kile ni. Bani ne na na munaa kan na xhu, kontho di guri ba li ta sanha. ¹⁸ Sipya wa shishiin da ga ja ne munaa karamu wolo we. Naye ni n'a da li kan. Se wa ne ni na li kan, se wa ne ni na li sho be sanha. Yee ne To Kile ya jo ne mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomoo pu wuu na. ²⁰ A pu niheneme di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu junmuu yirige. Naha na yee di wu jomoo nuri we?» ²¹ A pii be di jo: «Eyil! Pe je junmoyiri-jomoo we de! Dii junmoyirine foo di da ja fyen nii mugi we?»

Yawutuu p'a Yesu she

²² Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-pene pugbaho ki wo kalene lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-pene pugbaho ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba

nɔ Zheruzalemu ni. Lee bi byi yee bɛɛri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni. ²³ Yesu bi jaari jaari Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba. ²⁴ A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun weke ni mu di da ga ba nakaara wolo wèe zɔlɔɔ pu ni we? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wù mu.» ²⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dà yi na we. Kapyegeee kiimu nɛ pye na To Kile mɛge na ge, kee wa li shɛɛ na ye nɛ yu yee mu ge, na yee jɛ can. ²⁶ Lee bɛ na yee kunni ya giin di dà nɛ na we, bani yee jɛ nɛ wo dubyaa pu ni we. ²⁷ Nɛ wo dubyaa p'a nɛ jomɔ nuri. Nɛ pu cɛ, p'i dɛri bɛ nɛ fɛni. ²⁸ Nɛ pee shɔ na jii sicuumɔ kan pu mu, jii sicuumɔ pemu da xhɔ we. Pee da ga gyɛɛgi bada we, wa shishiin di wa da já pu shɔ nɛ na we. ²⁹ Nɛ To Kile wemu w'a pu kan nɛ mu ge, wee wo sefɛɛɛ t'a ye yanmuyɔ yi bɛɛri wuuro na. Wa shishiin da já pu shɔ nɛ To Kile na we. ³⁰ Nɛ ni na To Kile wu jɛ nigin.»

³¹ Ba Yesu ya lee jɔmɛɛ li jo we, a Yawutuu p'i nɔhɔ kager-eye lɔ na p'i wu wá gbo. ³² A Yesu di pu pye: «Nɛ kasaanɔa niɲɛɲɛɲɛ pye yee jii na kiimu nɛ ta na To Kile mu ge. Kee kapyegeee ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di nɛ wá gbo ni kagereye ni we?» ³³ A p'i Yesu pye: «Wèe ya giin di mu wá ni kagereye ni ma kasaanɔa ki wuu na-ɛ dɛ. Ga Kile mɛkyɛɛgeɛɛ jomɔ pemu

m'a jo ge, pee wuu na wèe ya giin di ma wá. Mu sipyitiire, mu di mayɛ taanna ni Kile ni.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wà ni we na Kile ya jo: «Yee jɛ kilɛɛɛ we?» ³⁵ Na ta wèe d'a li cɛ na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da já jɛri we. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kilɛɛɛ, ³⁶ wee tuun wu ni Kile ya wemu jaha bulo na wu tun konɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee jɛ, jaha na yee di yu na Kile mɛge w'a gyɛɛgi we? ³⁷ Nɛ bu da nɛ na To Kile kapyegeee pyi we, wee tuun wu ni, yi ganha bu dà na na we. ³⁸ Ga nɛ kapyegeee ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu jidaan ni, ali yi jɛhɛ bye yi ya daa na na we, yee ya yaa na dà li na na Kile ni kii kapyegeee kii ya foro; kɔnhɔ y'i li cɛ fiinɲɛ na nɛ To Kile wu jɛ nɛ ni, nɛ bɛ di jɛ na To Kile wu ni.» ³⁹ A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

⁴⁰ Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhuruden Gba wu kadugo ge, A Yesu di shɛ diin wà. ⁴¹ A shɛɲɛɲɛmɛɛ di gari wu fɛni wà. Pee sipyii p'a bi puyɛ pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wèe mu we. Ga yemu bɛɛri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee bɛɛri y'a pye can.» ⁴² A shɛɲɛɲɛmɛɛ di dà Yesu na wee xuu wu ni.

Lazari xu keree

¹ Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mege je na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama. ² Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafóo Yesu tóoyó na, na wu juzhiire taga yi jógó. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni. ³ A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafóo, ma napii wu ya cuunjo we de!» ⁴ Ba tee tuduro t'a nó Yesu na we, a wu jo: «Pe yama pe ya ta jón wolo p'i Lazari tii gbo we, ga peenje pu da ba daha Kile mege na. Pu na ba bye kapunjo na peenje taha Kile Ja wu mege ki na.» ⁵ Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu beeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni. ⁶ Ba Yesu ya Lazari sicubaara ti kaa logo mu we, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun. ⁷ Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.» ⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamógó, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mō we, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?» ⁹ A Yesu di pu pye: «Ta leere ke ni shuun be wu je canja nii funjo ni we? Sipya ba jaari canja kpeenge na wu da da gurunjo we, bani wu ma jaa xuuni. ¹⁰ Ga sipya ba jaari nibiige ni, w'a ganha na gurunjo, bani kpeenge je ma bye we.» ¹¹ Lee kadugo na a

wu pu pye: «Wèe napii Lazari w'a ηmunoo, ga n'a da zhe di she wu je.» ¹² A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafóo, wu bi ta wu na ηmunoo ye, go wu na ba juunjo ge.» ¹³ Yesu jomó pu bi li shee na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ηmunumō nidiime kaa w'a byi. ¹⁴ Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinne jo pu mu na: «Lazari ya xu. ¹⁵ Ga ne pye ne she wà we a wu xhu ge, lee ya taan ne ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kapunjo, na yee pye yee ya dà ne na fo xuuni. Yi yiri wù she wu yiri!» ¹⁶ Kalaapiire la mege ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «ηmami.» A wee di wu kaafee pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù be pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu je jù sicuumō kanvō

¹⁷ Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nó Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shisheere ta xó fanja ni. ¹⁸ Betani kulo li bi lii Zheruzalēmu kulo li na we, laraga ki bi kiloo taanri xó we. ¹⁹ A Yawutuu nijehemeē di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na seēge tan pu na pu ceborona wu xhu wu na. ²⁰ Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma we, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni. ²¹ Ba w'a she jiri wu na we, na wu pye: «Wù Kafóo, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we. ²² Ga, ali nime we be ni, ne li

ce sanha jo mu bu yaaga beeri jeeeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.» ²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba je.» ²⁴ A Marite di wu pye: «Ne li ce jo ne ceborona wu na ba je xuu pu jeduun wu ni konjo ki caxhago ki na.» ²⁵ A Yesu di wu pye: «Ne w'a xuu pu jeni, na jii sicuumo pu be kaan. Sipyaa sipyaa w'a daa ne na ge, ali wufoo jehhe xhu be, ne na jii sicuumo nivomo kan wu mu. ²⁶ Wemu di bu jii sicuumo nivomo pu ta, na daa ne na, weefoo da xhuu bada we. Mu wa daa yee na ge, Marite?» ²⁷ A Marite di jo: «Uun, wu Kafoo, ne da li na jo mu w'a sii pye Shovoo we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa konjo ki na ge, mu wu je wii.»

Yesu ya mee su Lazari kaa na

²⁸ Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peelee yiri, na wu pye: «Wee Karamago w'a pa, w'a ma yiri na ma she.» ²⁹ Ba Mariyama ya yee logo we, a wu gon yiri, na gari tovuyo na Yesu yiri. ³⁰ Lee bi Yesu ta wu sanha je kanha ki ni we. Marite ya she wu jujoo ciri xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha. ³¹ Yawutuu piimu pu bi pa diin na seegge tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yiri foro mu tovuyo na we, a pu be di yiri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaanji di zhe mee suu faja ki na. ³² Xuu wemu ni Yesu je ge, a Mariyama di she no wa. Ba

w'a Yesu ja we, na she nuguro sin wu fee ni na wu pye: «Wu Kafoo, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we.» ³³ Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mee suu we, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu be di mehee suu we, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. ³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le we?» A p'i wu jo sho na: «Kafoo, pa ma na zhe xuu wu ja.» ³⁵ A mee di sho Yesu ye pyaa be na. ³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mee li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we na we kaa bi dan wu ni de!» ³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyen wu jii mugi ge, ta wu bi ja Lazari be jaha kon wu ganha bu xhu we?»

Yesu ya Lazari je yeege xu ni

³⁸ A pee jomoo pe be di noho waha Yesu na fo na doro. Ap'i gari faja ki na. Faaga wege ki bye faja ke, a p'i kageegbobo ka taga ki jo to. ³⁹ Ba p'a she no ki na we, a Yesu di pu pye: «Yi kagerenje ki laha faja ki jo na!» Gbo wu ceboroshoo wemu be wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wu Kafoo, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro de, bani nijaa je wu canja shishere wogo faja ki ni.» ⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta ne mu pye jo mu bu da mu na daa ne na jo nime ma da Kile wo sefere ti ja we?» ⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerenje ki laha faja ki jo na. A Yesu di wu jaha yirige fugba we ni na Kile jeeeri na: «Na To Kile, m'a

na jerege ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. ⁴² Ne sii li ce jo tuun beeri ni mu ya ne jerege shuu. Ga sipyii pii p'a ne maha me ge, pee wuu na ne ye jo, kɔnhɔ p'i dɔ li na na muye pyaa k'a ne tun.» ⁴³ Ba Yesu ya yee jo we, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpeenge ke na!» ⁴⁴ A Lazari di je na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga jaha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu nuɲɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye taan kɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja we, a pu niɲehemeɛ di dɔ Yesu na. ⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizheen pu mu. ⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔnriweɛ nuɲɔfɛɛ ni Farizheen p'i ki-irikɔn kurunɔ ki yiri na jo: «Leke wɛe di da bye nime we? Bani we ná we, kakanhaɲaa niɲehɛɲɛ w'a byi l'a toro!» ⁴⁸ Wɛe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu beeri pu da ba dɔ wu na. Lee di bu bye be, Orome sɔrɔsɔsɔii pu na ba wù Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyɛɛgi, na wù shi wu be kyɛɛgi!» ⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mege je na Kayife, wee wu bye saraya jaha shɔnriweɛ wo nuɲɔfɛɛ we lee yee le. A

wee di pu pye: «Yee kunni ya keree jaha ceni we!» ⁵⁰ Ta yee ya li ce na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na, kɔnhɔ wɛe shi wu beeri di shɔ we?» ⁵¹ Ayiwa, Kayife bi ta pe jomɔ pe ta wuyɛ ni na jo we. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya jaha shɔnriweɛ wo nuɲɔfɛɛ wo ge, lee funɲɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funɲɔ ni w'a jo me na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shɛen pu beeri wuu na. ⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shɛen ye nigin wuu na we. Kile wo sipyii piimu beeri p'a caaga kɔnɔ ke beeri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee beeri pinne wu pu pye nigin. ⁵³ A Yawutuu nuɲɔfɛɛ p'i li she kee caɲa kiyɛ pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. ⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a jaari nige Yawutuu pu te ni ni sipyiire ti ni we. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mege ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà. ⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalene li ta l'a teeɲɛ. A fiige ki sipyii niɲehemeɛ di digi na pa Zheruzalemu ni na ta kalene li sanha nɔ we, kɔnhɔ p'i ba puye pye fɛɛfɛɛ na be ni pu wo kalegeɛ ki ni. ⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puye pinne Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na puye yegee na: «Eɛ, y'i wa dii we? Wu w'a ma kalene li ni-i ge?» ⁵⁷ Lee bi saraya jaha shɔnriweɛ nuɲɔfɛɛ ni

Farizhɛɛn pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bɛɛri ba Yesu sanha cɛ, na wu shɛ yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i shɛ wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na

(*Macao 26:6-13; Marika 14:3-9*)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'i nɔ, a Yesu di gari Bɛtani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi jɛ ge, wee wu bye lee kulo li ni. ² A p'i yalige ka yàa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bɛ di jɛ pee ni. ³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na shɛ lasikoli gbuu la lɔ, lemu mɛgɛ ki jɛ na naari ge, li pɛrɛmɛ bɛ d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu juzhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bɛɛri círi. ⁴ Yesu kalaapire la mɛgɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le kenɛ ni, a wee di jo: ⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pɛrɛ kabɔfoŋɔɔ kelɛɛ shishɛɛrɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fɛɛ mu-i wɛ?» ⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fɛɛ wo jijaara wu na-ɛ dɛ, ga nagaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo. ⁷ Ga, a

Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Canja ke p'a da ba na le fanja ni ge, kee canja ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni. ⁸ Bani funmɔ fɛɛ na ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni, ga nɛ wa da ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni naha wɛ.»

Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔɔfɛɛ p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Bɛtani ni wɛ, a pu niɛhɛmɛɛ di gari wà. Pu bi gaanjì wà Yesu yɛ ni-gin wuu na wɛ, ga w'a Lazari wemu jɛ na yeege xu ni ge, wee bɛ tajaga ni p'a bi se. ¹⁰ Ba Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bɛ gbo. ¹¹ Bani Yawutuu niɛhɛmɛɛ pu bi guroo pu fɛni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan jɛ wɛ

(*Macao 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40*)

¹² Ayiwa, kee canja ki jimuguro, sipyiɛhɛnɛ lemu li bi pa Zheruzalɛmu ni Nuwuuro Kalenɛ li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalɛmu ni. ¹³ A p'i fɛnhɛgeye kɔn, na foro na gaanjì di zhɛ Yesu círi ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kile sɔni!

We w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge,

Izirayɛli wo saan wu jɛ wii, duba w'a byi wee mu!»*

* 12:13 Zaburuu 118:26

14 Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

15 «Siyon kulo, ma ganha bu fya we!

Wii, ma saan wu wa ma; kafabige na w'a dugi tiin.»*

16 Kalaapiire ti bi ta kii keree kii jaha ce wee tuun wuyε pyaa ni we. Ga ba Yesu ya pa je na foro xu ni, na je Kile wo nɔɔɔ wu ni we, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye be wu na.

17 Sipyii piimu beeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege fanja ki ni, na wu je na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii jaha yu sipyii pu mu. 18 Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na be p'a bi foro na she wu junɔ círi. 19 Wee tuun wu ni a Farizheen p'i ganha na puyε pyi: «Go yiyε pyaa jii wa li ni ge, yee da já yafiin be na we; bani sipyii pu beeri p'a taha wu na.»

Girekii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

20 Sipyii piimu pu bi pa kalenε li ni Zheruzalεmu ni di ba Kile pele ge, Girekii piimu pu bi je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a be bye pii sipyii pii ni. 21 A pee Girekii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shen, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wu funɔ ki wa wu Yesu ja, wu jo ni wu ni.» 22 A

Filipe di gari na she yee jaha jo Andire mu, a pu shuun wu beeri di na pinne kari na she yi jo Yesu mu. 23 A Yesu di pu pye: «Kile na ba peene taha Sipyia Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nime. 24 Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jine ni l'i fonho we, li ye li da gori, ga li bu le jine ni na fonho, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo njehemee pye. 25 Sipyia wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke konɔ ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipyia wemu munaa kaa l'a pen wu mu ke konɔ ke na ge, weefɔ w'a li gbegele yaha jii sicuumɔ nixhobaama kaa na. 26 Sipyaa sipyia w'a giin wu da kapyene pyi ne mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni ne je ge, ne kapyebye wu be na ba bye wa. Sipyia wemu ba kapyene pyi ne mu, ne To Kile na ba weefɔ pele.

Yesu ya wu xhu jo

27 «Nime we ni, ne zo we beeri w'a wuregi. Dii n'a da jo we? Di jo Kile wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo we, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na ne pa konɔ na.» 28 A Yesu di jo sanha na: «Na To Kile, ma mege ki pele!» Ba w'a yee jo we, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Ne ki pele na xɔ, di wa da ba la fara sanha ki peene ki na.» 29 Sipyiire te ti bye wa na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kile w'a tin me!»

* 12:15 Zakari 9:9

A pii be di jo: «Meleke wa w'a pa jo ni wu ni!»³⁰ Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro ne wuu na we, ga yee wuu na l'a foro.³¹ Nime kiiri w'a da ba gon ke konjo ke wo sefeere ti na. Nime ke konjo ke wo junjofoo wu wa da ba gori wa.³² Sipyii pu ba ne yirige na laha ninje ke na tuun wemu ni, ne na ba sipyii beeri yiri na pa naye mu.»³³ Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zhee pe jom pe funjo ni.³⁴ A sipyiire t'i wu jo sho na: «L'a ka Kile wo saliya wu ni na Shovoo wu da ba xhu bada we. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipyia Ja wu yirige na laha ninje ke na we? Wee tuun wu ni, weke di je wee Sipyia Ja wu we?»³⁵ A Yesu di pu jo sho na: «Kpeenge ki wa sanha yee te ni, ga jeri ye k'a da bye. Na kpeenge ki yaha yi te ni, y'a jaari ki na konho nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo we; bani sipyia wemu ba jaari nibiige ni, wee ya wu tashenge ceni we.³⁶ Na kpeenge ki yaha yi te ni, y'a daa ki na konho yiy pyaa be di ba bye kpeenge nagoo.» Ba Yesu ya pee jo we, na laha pu taan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya da Yesu na we

³⁷ Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanjaa ninjehenje pye Yawutuu pu jii na. Ali pu ya da wu na lee be na we.³⁸ Lee ya pye mu konho Kile tudunmoo Ezayi bi jom pemu jo ge, pee jo di fa na:

«Kafoo, wee ya kafila wemu wo yere pye ge, weke wu d'a da wee na we?»

Weke wu d'a Kafoo wo sefeere ti ce we?»*

³⁹ Lemu be l'a bi pu pye pu bi da ga ja da Yesu na sanha we ge, lee li wa me na jo Kile tudunmoo Ezayi ya jo sanha na:

⁴⁰ «Kile ya pu pye fyenmee na pu fungonyo to, konho pu jii ki ganha ba naa we, pu fungonyo ganha bu yi ce we.

Lee funjo ni pu da ba ne mu, konho ne pu cuujo we.»*

⁴¹ Kile tudunmoo Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nooro wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.⁴² Ali lee be na Yawutuu junjofee pu ninjehemee pu bi da Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya soo na puye yeege kpeenge na we, konho pu ganha bu pu ninje kon wolo Kile-peenje puga ki wo sipyii pu ni we.⁴³ Bani sipyii na pu pele, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu pele na.

Yesu jom pu na ba kiiri kon sipyii na

⁴⁴ Cana ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipyia wemu bu da ne na, wu ya ta da ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a da.

⁴⁵ Sipyia wemu bu ne ja, we w'a ne tun ge, wee be w'a ja.

⁴⁶ Ne je ba kpeenge je we, ne pa konjo puga ni, konho sipyaa sipyia w'a da ne na ge, weefoo

* 12:38 Ezayi 53:1   * 12:40 Ezayi 6:10

ganha ba jaari nibiige ni nige we? ⁴⁷ Wa bu ne jomɔ logo, wu ya pu koro jaari we, n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kɔn koŋɔ sipyii na we, ga ne pa di ba pu juŋɔ wolo. ⁴⁸ Sipya wemu bu zhe ne ni, w'i ya sɔɔ na ne jomɔ logo we, weefɔɔ ya kiiri kɔnvɔɔ ta xɔ wuyɛ na. Ne jomɔ pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na koŋɔ caxhɔgɔ. ⁴⁹ Bani ne ta pe jomɔ pe ta nayɛ ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na. ⁵⁰ Ne d'a li ce be na jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa jii sicuumɔ nixhɔbaama kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔyɔ je

¹ Ayiwa, cana nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i nɔ. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a nɔ xɔ koŋɔ puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi dɔ wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro. ² Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu pi-ige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungɔngɔ ka tirige Zhuda Isikariyɔti zɔ na, Simɔ ja we, na wu Yesu le keŋɛ ni. ³ Yesu bi li ce be na Kile ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu. ⁴ Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki juŋɔ ni

na wu fadegbɔhɔ wolo yaha, na fɔŋa ka lɔ na kee taga wuyɛ pɔ niŋɛ ke ni. ⁵ Lee kadugo na a wu lɔhɔ le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔyɔ jii nigin nigin na; fɔŋa ke w'a taga wuyɛ pɔ ge, na kee taga na yi turi.

⁶ A wu ba she nɔ Simɔ Pyɛɛri na, a Pyɛɛri di wu pye: «Wu Kafɔɔ, mu w'a da na ne tɔɔyɔ je ya?» ⁷ A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kori ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kori ce.» ⁸ A Pyɛɛri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tɔɔyɔ je we, mu niŋɛ wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.» ⁹ A Pyɛɛri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔyɔ ye ye na we, ga na keye ye ni na juŋɔ ke be je.» ¹⁰ A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ juŋɔ je nige wee tuun we ninumɔ ni we, bani wu beeri wu ma bye fefeɛɛ; ga wu kunni na ja wu tɔɔyɔ je. Yee be pu wa fefeɛɛ, ga yee beeri be we de!» ¹¹ Kalaapiire le li bi da ba Yesu le keŋɛ ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye fefeɛɛ we.

¹² Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ we, na wu fadegbɔhɔ ki lɔ le, na she diin wu tateŋge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kori ce ya?» ¹³ Yee wa ne pyi: «Wu Karamɔgɔ» kelee «Wu Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee ne je. ¹⁴ Ayiwa, ne wemu

wu ꞑe yee Karamɔgɔ ni yee Kafɔɔ ge, nɛ bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee bɛ ya yaa na yiyɛ tɔɔyɔ jii lee jegana li na. ¹⁵ Nɛ le pye na shɛ yee na. Nɛ li pye pyegana lemu na ge, yi bɛ di da li pyi yiyɛ na lee pyegana li na. ¹⁶ Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pɛlɛ wu ꞑuꞑɔfɔɔ na wɛ; tudunmɔ bɛ di ya pɛlɛ wu tunvɔɔ na wɛ. ¹⁷ Yi wa li ꞑaha cɛ nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

¹⁸ «Di wa ta na yi bɛeri kaa pyi-i dɛ, nɛ piimu shɔɔnri ge, nɛ w'a pee cɛ. Ga Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee ꞑɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni nɛ ni ge, wee w'a nɛ pye wu pɛn.»* ¹⁹ N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li cɛ na: «Nɛ ꞑe wemu nɛ ge.» ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a nɛ tudunmɔ wa bɛeri co na ꞑɔ ge, nɛyɛ pyaa m'a co na ꞑɔ; wemu di bu nɛ co na ꞑɔ, we w'a nɛ tun ge, weefɔɔ m'a co na ꞑɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔ yaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu hakili wu wuregi fo xu-uni. A wu yi fiinɛ jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le keɛ ni yee ni.» ²² Ba w'a yee jo wɛ, a wu kalaapiire t'i ganha na puyɛ wii, pu ya cɛ shɛn ni-gin wekɛ kaa w'a byi pu ni

wɛ. ²³ Yesu kalaapiire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sozi wu na. ²⁴ A Simɔ Pyɛeri di keɛ ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na. ²⁵ A wee di wu ꞑaha ꞑeri Yesu yiri, na fulo wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee ꞑe wekɛ wɛ?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba bu-uri we niɛ di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lɔ na wu niɛ na kan Simɔ Isikariyɔti ja Zhudasi mu. ²⁷ Buuri w'a kan yɛ Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.» ²⁸ Ga sipyii piimu bɛeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya cɛ pu ni lekɛ na w'a yee jo ni Zhudasi ni wɛ. ²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu shɛ yaꞑmuyɔ ya shɔ, wu ba ꞑuwuuro Kalenɛ li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu shɛ funmɔ fɛɛ pii kan. ³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li yɛ wɛ, na yiri foro kpɛngɛ ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya ꞑɔmɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya foro wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu bɛeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛɛɛ ti cɛ. Wee w'a da ba sipyii pu bɛeri pye p'a Kile bɛ wo sefɛɛɛɛ ti cɛ. [³² Ba ni wee na ba sipyii bɛeri pye p'a Kile wo sefɛɛɛɛ ti cɛ,] Kile yɛ pyaa bɛ na ba

* 13:18 Zaburuu 41:9

sipyii pye p'a Sipyaa Ja wu wo sefeere ti ce, lee w'a da mo l'i bye we. ³³ Na nagoo, n'a da ja gori yaha ni yee ni di mo nige we. Yee na ba ne xuu shaa, ga ne yemu jo Yawutuu junaofee pu mu ge, yee ninuyo n'a da jo yi be mu jo ne na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da ja zhe wa we. ³⁴ Lee wuu na jomee nivono n'a da jo yi mu, yi taan yiyee mu. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiyee mu lee taangana li na. ³⁵ Taanjeege bu bye yee te ni, sipyii beeri na ba li ce lee na na yee je ne wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyeeri na ba foro wee kaa taan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simo Pyeeri di Yesu yege na: «Wu Kafoo, wee tuun wu ni mu di wa se mii we.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni ne se ge, mu wa da ja binne zhe wa ni ne ni nime we; ga cana ka wa ma, ma na ba she ne yiri.» ³⁷ A Pyeeri di wu pye: «Wu Kafoo, jaha na ne da ja binne ni mu ni-i we? Ali ne na zoo na na munaa li kan, na xhu be mu wuu na.» ³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zoo na ma munaa li kan, na xhu ne wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan toonii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu je koo le na se Kile yiri

¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyo ganha bu

da ben we. Y'a daa Kile na, yi da daa ne be na. ² Tatiinye nijeheye yi wa ne To Kile mu, yee da bye yi je can we, ne bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinye yaa yi mu we. ³ Ne ba she tatiinye yi yaa xo tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lo, ne wa xuu wemu ni ge, kanhoo yi be di she bye wa.

⁴ Xuu wemu ni ne w'a gaaji ge, yee wa lee koo li ce xo.» ⁵ A Tomasi di wu pye: «Wu Kafoo, xuu wemu ni mu wa se ge, wee ya wee xuu wuyee pyaa ce we, wee na bye dii na lee koo li ce we?» ⁶ A Yesu di wu pye: «Ne wu je koo le, ni can we, ni jii sicuumo foo we. Sipyaa sipyaa wu je wu ya toro ne yiri we ge, weefoo da no To Kile na we. ⁷ Yee bi ta yee ya ne ce, yee na ba ne To Kile wu be ce; yee d'a wu ce xo nime do, na wu ja be.» ⁸ A Filipe di wu pye: «Wu Kafoo, To Kile wu she wu na, lee na wee yaa.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, nijaa shi kaa ya ne yaha ni yee ni shiizhan we, mu di sanha ne ce-e ya Filipe? Sipyaa wemu w'a ne ja ge, To Kile w'a ja. Mu di yu dii na ne wu To Kile she yi na we?

¹⁰ Wee tuun wu ni mu ya da li na na ne wu je ni To Kile ni nigin; To Kile be di je ni ne ni nigin we ge? Jomoo pe ne yu me yee mu ge, ne pu taa naye ni we; ga ne To Kile we wu wa ni ne ni ge, wee w'a wu jidaan keree pyi. ¹¹ Yi da na na! Ne ni na To wu beeri wu je nigin; ne To wu be ni ne ni, wee beeri pu je nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa we, kapyege kiimu n'a

byi yi jii na ge, yi dà na na kee wuu na. ¹² Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà nε na, keree kiimu bæeri nε byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi bε kiimu ya pεle nε wogoo ki na ge, bani nε wa gaanji na To Kile wu yiri. ¹³ Yi ba yaaga tuugo bæeri jεeri Kile mu wee tuun wu ni nε mεge na, nε na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefεere ti she. ¹⁴ Yi bu yaaga tuugo bæeri jεeri nε mεge na, nε na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fεfεere Munaa jɔmεε lɔ n'a daafε pu mu

¹⁵ «Nε bu da nε kaa ya dan yi ni can can na, nε jɔmεhεε kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro jaari. ¹⁶ Nε na ba na To Kile wu jεeri wu Tεgeɛvɔɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee. ¹⁷ Wee jε Fεfεere Munaa lemu l'a Kile wo can wu shεε sipyii pu na ge. Kɔnjɔ ke sipyii wa da já wee ta wε, bani pu wa wu jaa wε, p'i wa wu ce bε wε. Ga yee kunni d'a wu ce, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔɔɔ pu na. ¹⁸ N'a da ga yi yaha ba cirimεε jε wε. Nε na ba she guri ba yi mu sanha. ¹⁹ Jεri bu bye ke kɔnjɔ ke sipyii na wii vɔɔ nε ni. Ga yee kunni na ba nε ja, bani nε jε jii fεere ni, lee wuu na yee bε na ba bye jii fεere ni. ²⁰ Kee canja ki ba nɔ, yee na ba li ce na nε ni na To wu ni, na wèe bæeri pu jε nigin; yee ni nε bε di jε nigin, nε bε ni yee bæeri bε di jε nigin. ²¹ Sipya

wemu ba nε jomɔ nuri na pu koro jaari, weefɔɔ ni nε kaa ya dan can can na. Nε kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ kaa na da dan To Kile bε ni; wu kaa na da dan nε bε ni, nε na ganha na naye shεε wu na.» ²² Yesu kalaapire la bε mεge ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyɔti wa nigin wε.) A wee di wu yege na: «Wù Kafɔɔ, jaaha na mu di da ba mayε she wèe na, mu di da mayε she kɔnjɔ ki sipyii pusamaa na-ε wε?» ²³ A Yesu di wu pye: «Nε ba dan sipya wemu ni, jomɔ pemu nε jo ge, wufɔɔ na da pee koro jaari. Lee funjɔ ni, weefɔɔ na da dan nε To Kile bε ni. Nε ni na To Kile na ba ba weefɔɔ mu na ba bye ni wu ni. ²⁴ Nε bu bye nε ya dan sipya wemu ni wε, wee da da nε jomɔ pu bε koro jaari wε. Jomɔ pe nε di wa yu yee mu ge, pee ya foro nεyε pyaa ni wε, ga nε tunvɔɔ To Kile ni p'a yiri.

²⁵ «Na nε yaha ni yee ni shizhan nime, nε ye bæeri jo yee mu. ²⁶ To Kile na ba Fεfεere Munaa lemu kan yee mu nε mεge na l'i bye yee Tεgeɛvɔɔ ge, lee na ba yee kalaa keree bæeri ni. Nε keree kiimu bæeri jo yee mu ge, li na ba yi funyɔ tirige kee bæeri na. ²⁷ N'a da lojine kan yi mu. Lojine le li wa nε ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke kɔnjɔ ke wuu li kangana na wε. Yi ganha bu fyaara yaha yi zɔɔɔ pu na wε, yi ganha bu yi hakilee pu bε yirige wε. ²⁸ Nε yi jo xɔ yi mu jo: «Nε gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi

mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na. ²⁹ Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa no ge, konho ki pyeduun ba no, yi da na jom pu na. ³⁰ N'a da ja jo di mo nige ni yi ni we, bani ke konjo ke wo jujofoo wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na we. ³¹ Ga konjo sipyii beeri ya yaa pu li ce na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba Yesu ya yee jo xo we, na jo: «Yi yiri wu da se, wu laha naha!»

15

Yesu ne erenzen tige can can wogo

¹ Ayiwa Yesu ya jo na: «Ne ne erenzen tige can can wogo, ne To Kile di ne ki faapyevoo. ² Geje beeri k'a foro ne na, k'i ya nagoo pyi we, wu na kee kon. Ga geje beeri k'a foro ne na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, konho ki da nagoo nijehemee pyi na toro taashiine li taan. ³ Ne kalaa wemu kan na xo yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fefee. ⁴ Yi kori yaha ne wo karijege ki ni, ne be na gori yaha ni yi ni karijege ni. Ba erenzen geje ne me we, ki da ja nagoo pye kiy mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na we, mu yee be ne. Yee bye yee di ya kori yaha ne wo karijege ki ni we, yee da ja nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni we.

⁵ «Ne wu ne erenzen tige ke, yee di ne geye ye. Sipy

wemu w'a kori yaha ne wo karijege ki ni, a ne be di gori yaha karijege ni ni wufoo ni ge, weefoo wu da ja nagoo nijehemee pye. Bani ne bye ne ne ni yee ni we, yee da ja yafiin be pye Kile mu we. ⁶ Sipy wemu bu bye wu ya soo na gori yaha ne wo karijege ki ni we, wee na ba wa kpeenge na. Wu na ba bye ba erenzen geje ne we, p'a kemu kon na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewayi yi na ba binne na yi le na ni, y'a sogi. ⁷ Yi bu gori yaha ne wo karijege ki ni, a ne jom be di gori yaha yi funyo ni, yaaga beeri kaa li ne yi na ge, yi ki neeri, kee na gan yi mu. ⁸ Yee bu nagoo nijehemee pye, lee l'a li shee na yee ne ne wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mege pele. ⁹ Ne taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninuno na yee be ya taan ne mu. Lee na nime, yi kori yaha ne wo taanjege ki ni. ¹⁰ Yi ba ne wo jomeejogoo ki con, yi na ba gori yaha ne wo taanjege ki ni. Ba ne ya na To Kile wo jomeejogoo ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanjege ki be ni we.

¹¹ «Ne kii keree kii beeri jo yee mu, konho ne wo fundanga ki ja pye yi ni, konho yi wo fundanga ki no di fa. ¹² Nome le n'a da jo yi mu ge, lee li wa me. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, yi taan yiy mu lee taangana li na. ¹³ Na ma munaa kan na xhu ma najiine wuu

na, taan_{ne}ge ka shishiin ya p_ele kee na w_e. ¹⁴ Keree kiimu n_e yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a j_eri na n_ajiin_e. ¹⁵ N_e da da yee pyi nige kapyebyii w_e, bani kapyebye ya wu j_un_of_oo kapyeg_e b_eeri c_eni w_e. Ga n_e yee pye na n_ajiin_e, bani kaa lemu b_eeri n_e ta na To Kile mu ge, n_e yee kalaa kee b_eeri ni. ¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa n_e jaha bulo w_e d_e! Ga n_e wu wa yee jaha bulo, na yee pye na tudunm_o. Y'a kapyeg_e nizaan_a pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; k_onh_o yi ba yaaga b_eeri j_eri To Kile mu n_e m_ege na, wu kee kan yi mu. ¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa m_e jo yi taan ni yiye ni.

Ko_o sipyii na ba n'a daa f_ee pu k_o

¹⁸ «Ko_o sipyii bu yi k_o, y'a yaa yi f_enh_e li c_e na n_e ko_o ya f_enh_e k_o yee jaha na. ¹⁹ Yee da bi bye ni ko_o ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan ko_o ke ni, bani yee bi da bye ko_o wuu. Ga yee j_e ke ko_o ke wuu w_e, bani n_e yee jaha bulo, na yee ni_e wolo ke ko_o ke ni. Lee wuu na ko_o k'a t_on_be_nr_e shan yee na. ²⁰ N_e f_enh_e jom_o pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiye funy_o ni na jo: «Kapyebye ya p_ele wu j_un_of_oo na w_e.» Pu bi ta p'a n_e kanha, pu na ba yee b_e kanha mu. Pu bi ta p'a n_e jom_o pu co, pu na ba yee b_e wo jom_o pu co. ²¹ Ga pu na ba kee keree ki b_eeri

pye yee na n_e wuu na, bani wemu w'a n_e tun ge, pu ya wee c_e w_e. ²² N_e da bye n_e pa na ba jo ni pu ni w_e, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na w_e. Ga nime, k_ajii tagana wa pu mu pu jurumu wu na w_e. ²³ Sipyia wemu bu n_e k_o, n_e To Kile wu b_e ma w'a k_o. ²⁴ Kakanhan_a kii ki j_e sipyia wa shishiin sanha ki pye j_a-e ge, n_e da bye n_e kee pye pu ni_e ni w_e, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na w_e. Ga nime kunni p'a kee b_eeri j_a pu jii na, na n_oh_o n_e ni na To Kile wu k_o. ²⁵ Ga kee b_eeri ya pye mu, k_onh_o yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee j_o di fa na:

«P'a na k_o tawaga ni.»*

²⁶ «Ayiwa, T_eg_ev_oo we n'a da ba dun na pa yi mu na yi_i To Kile yi_i ge, wee j_e F_ef_er_e Munaa, lemu l'a can wu sh_ee sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba n_e kaa yu. ²⁷ Yi b_e di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani n_e ni yee pu bye shiizhan fo n_e keree ki j_o k_onduun wu ni.

16

F_ef_er_e Munaa li na ba lemu pyi ge

¹ «N_e kii keree kii b_eeri jo yi mu, k_onh_o kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni w_e. ² Pu na ba yi ni_e k_oon na wo Kile-p_en_e piy_e sipyii ni. Cana ka y_er_e wa ma, wa ba yee wa gbo, wuf_oo na wuy_e ta na p_en_e kaa wee ya pye Kile mu. ³ Pu na ba kee keree ki b_eeri pyi yi na, bani pu ya

* 15:25 Zaburruu 35:19; 69:5; 109:3

ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we. ⁴ Ne kii keree kii beeri yu yi mu, konho ki pyeduun ba no, yi funyo di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye naha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni. ⁵ Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaanji nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?» ⁶ Ne pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee nahaya pye y'a tanha. ⁷ Ga lee be na can n'a yu me yi mu, ne na kari, lee l'a poro yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tegenvoo wu da ba yee mu we. Ga ne bu gari ne na zhe wu tun ba yi mu. ⁸ Ga wee Tegenvoo wu ba ba, wu na ba li she konjo sipyii na, na puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puye faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puye faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na. ⁹ Puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya da ne na we. ¹⁰ Puye pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani ne gaanji na To Kile yiri; lee funjo ni yi wa da ba na ja nige we. ¹¹ Puye pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kon xo ke konjo ke wo junjofoo wu na.

¹² «Keree ninhehege wa ne mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu ja kee naha ce nime. ¹³ Can Munaa lemu l'a can wu shee ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi naha co, na can wu beeri shee

yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefere ni we. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile jo na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibanaa be yu yi mu. ¹⁴ Li na ba ne mege ki pele, bani jomɔ pe pu wa ne mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu. ¹⁵ Yaaga tuugo beeri ki je To Kile mu ge, yee beeri je ne woyo. Lee wuu na ne yu jo Kile Munaa l'a da ba ne wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

¹⁶ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.» ¹⁷ Ba Yesu ya yee jo we, a wu kalaapiire ta di ganha na puye yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kori di wa dii we? W'a jo na: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja.» Na jo sanha na: «Ne gaanji To Kile yiri.» ¹⁸ Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kori je dii we? Ye w'a yu ge, wee kunni ya yee ja we.»

¹⁹ A Yesu di li ce na kalaapiire ti funjo ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Ne yee pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja ge,» pee jomɔ pe na be yee wa yiye yegee we? ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mehe su xuuni, na tataara

jomɔ yu; lee di ke konɔ ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee jahaya na ba danha, ga yi natanhanja ki na ba jɛri yi mu fundanga. ²¹ Cee yacɛɛ bu yiri, wu jaha ki ma danha foxuuni, bani wu tigiduun wu ma nɔ. Ga wu bu digi xɔ, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jɛnaa wo fundanga funɔ ni, wu funɔ na wɔ wu kanhama pu bɛeri na. ²² Mu li wa yee bɛ mu, yee jahaya kunni wa tanha nime. Ga nɛ na ba guri yee ja sanha, yee zɔɔ pu na ji fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da ja ba kee shɔ yi na wɛ. ²³ Kee canja ki ba jo k'a nɔ ge, yee wa da nɛ yege nige kaa la shishiin na wɛ. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo bɛeri y'a da ba jɛri To Kile mu nɛ mɛge na ge, wu na kee kan yi mu. ²⁴ Ali nime bɛ ni yee sanha yaaga jɛri To Kile mu nɛ mɛge na wɛ. Y'a Kile jɛri, wu na da yi kaan, kɔnhɔ yi fundanga ki jɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke konɔ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, nɛ kunni wa kafila talenɛɛ taga yee kalaa kii keree kii bɛeri ni. Ga canja ka na ba nɔ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenɛɛ ni wɛ; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinne da yu yi mu. ²⁶ Kee canja ki ba nɔ, yi na ba yi jidaan jɛri To Kile mu nɛ mɛge na. Nunɔ wa da ba bye lee na kanna nɛ wu na pa To Kile jɛri yee mu, wu na yee wo jɛrɛge ki co wɛ. ²⁷ Bani

yee ya dan To Kile yɛ pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani nɛ bɛ ya dan yee ni, yee d'a nɔhɔ dɔ bɛ li na na Kile ni nɛ foro. ²⁸ Can wu jɛ wii To Kile yiri nɛ yiri na pa konɔ puga; nime n'a da voro konɔ puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinne na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talenɛɛ wɛ. ³⁰ Nime kunni, w'a li cɛ na m'a keree bɛeri cɛ, yegeye yemu bɛ yi da ba bye mu na ge, mu ya yee bɛ cɛ na ta pu sanha yi pye mu na wɛ. Lee na wɛɛ ya dɔ li na na Kile ni mu ya foro.» ³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa nɛ na nime ge? ³² Ayiwa, canja ka wa ma, k'a nɔ xɔ bɛ, yee bɛeri na ba baa jaaga na nɛ yɛ nigin yaha wɔ, wa bɛeri w'a ganha na gaanji wu kaban. Ga nɛ wa da ba bye na yɛ nigin wɛ dɛ, bani na To Kile wu wa ni na ni. ³³ Nɛ kii keree kii bɛeri jo yi mu, kɔnhɔ y'i lojine ta nɛ wo karijɛge ki ni. Kanhama nigbɔ na ba nɔ yi na ke konɔ ke na, ga yi la le yiyɛ ni! Nɛ kunni ya se ta na xɔ konɔ na.»

17

Yesu ya Kile jɛri wuyɛ pyaa ki mu

¹ Ba Yesu ya yee jo mu wɛ, na wu nunɔ yirige fugba we ni na Kile jɛri na: «To Kile, tuun w'a nɔ nime. Pɛɛɛ taha ma Ja wu na, kɔnhɔ ma Ja wu bɛ di pɛɛɛ taha ma na. ² Bani m'a sefɛɛɛ kan wu mu, na wu tenɛ konɔ ke sipyii pu bɛeri nunɔ ni, sipyii piimu bɛeri

m'a yiri pa wu mu ge, kɔnhɔ wu jɔi sicuumɔ nixhɔbaama kan pee mu. ³ Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe, pee jɛ na mu Kile cɛ, mu wemu wu jɛ nigin pe na jɛ can can wo ge. Yesu Kirisa wemu bɛ m'a tun na pa ge, p'i wee bɛ cɛ. ⁴ Nɛ mu pɛlɛ jɔnɛ ki na; kapyɛnɛ kii ma bi kan na mu di bye ge, nɛ kee bɛɛri pye na ki jɔ fa. ⁵ Nɔɔɔ taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nɔɔɔ we wu bi fɛnhɛ pye nɛ na na kɔɔ ta ki sanha jɔ kɔn wɛ ge, wee nɔɔɔ we taha na na.»

Yesu ya Kile jɛɛri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lɔ kɔɔ sipyii pu ni na kan nɛ mu ge, nɛ mu kaa jo pu mu, kɔnhɔ p'i ma cɛ. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan nɛ mu. A pu bɛ di sɔɔ na ma jomɔ pu co. ⁷ Nime kunni, p'a li cɛ na lemu bɛɛri mu ya kan nɛ mu ge, na lee bɛɛri ya foro muyɛ pyaa ki ni. ⁸ Bani jomɔ pemu mu ya kan nɛ mu ge, pee jomɔ pe nɛ kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li cɛ can can na na mu ni nɛ foro, na dɔ bɛ li na na mu w'a nɛ tun. ⁹ Pee wuu na nɛ mu jɛɛri. Nɛ ta na ma jɛɛri kɔɔ ke wo sipyii pii wuu na-ɛ dɛ, ga piimu m'a kan nɛ mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu jɛ pii. ¹⁰ Yaaga kemu bɛɛri ki jɛ nɛ wogo ge, mu wogo ki jɛ kii, yaaga kemu bɛɛri ki jɛ mu bɛ wogo ge, nɛ bɛ wogo ki jɛ kii. Pɛɛnɛ ke ki wa nɛ na ge, Kalaapiire ti t'a kee pɛɛnɛ ki shɛɛ. ¹¹ Nɛ na ba foro kɔɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke kɔɔ ke na. Nɛ na ba

shɛ ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fɛfɛɛ ge, pu mara ma mɛge ki sɛfɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni, tee sɛfɛɛɛ temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba nɛ ni mu wa nigin mɛ wɛ. ¹² Nɛ bye ni pu ni kɔɔ na tuun wemu ni ge, nɛ bi pu mara ni mu wo sɛfɛɛɛ ti ni, m'a bi tee sɛfɛɛɛ temu kan nɛ mu ge. Nɛ pu bɛɛri mara, nigin bɛ ya ta buun wu munaa ni wɛ, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jɔ di fa ge, fo wee yɛ.

¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Nɛ ye bɛɛri yu na na yaha naha sanha kɔɔ ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki jɛ nɛ ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu bɛ ni. ¹⁴ Nɛ mu wo jomɔ pu kan pu mu, a kɔɔ sipyii di pu kɔ; bani pu jɛ ke kɔɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ jɛ ke kɔɔ ke wo wɛ. ¹⁵ Di w'a ma jɛɛri na go ma pu lɔ yeege ke kɔɔ puga ke ni wɛ, ga n'a ma jɛɛri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na. ¹⁶ Pu jɛ ke kɔɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ jɛ ke kɔɔ ke wo wɛ. ¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fɛfɛɛ. Mu wo kafila wu wu jɛ can wɛ. ¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa kɔɔ puga ge, lee tungana le na nɛ bɛ ya pu tun shɛ kɔɔ ki na. ¹⁹ Nɛ naye waa yaha fɛfɛɛɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ pu bɛ di puyɛ waa yaha p'i bye fɛfɛɛ can wu ni.

Yesu ya Kile jɛɛri wu n'a

daa fεε pu bεeri mu

²⁰ «Nε ta na ma jεeri pii yε wuu na-ε dε, ga piimu bε pu da ba dā nε na pu jomō pu funjō ni ge, pee bε wuu na n'a ma jεeri, ²¹ kōnhō pu bεeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jε mε ni nε ni, nε bε di jε mu ni mu ni wε. P'i binne, p'i bye nigin ni wèe bε ni, kōnhō korjō sipyii di dà li na na mu w'a nε tun. ²² Pεεjε ke mu ya kan nε mu ge, kee pεεjε ke nε kan pu bε mu, kōnhō p'i binne p'i bye nigin ba nε ni mu jε mε nigin wε. ²³ Nε pinne ni pee ni na pye nigin, mu bε d'a pinne ni nε ni na pye nigin; kōnhō pu bε di já pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, korjō sipyii na li cε na mu w'a nε tun, na pee bε ya taan mu mu ba nε taan mu mu wε.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan nε mu ge, nε na ba shε bye xuu wemu ni ge, na funjō ki wa pu bε di ba shε bye wà ni na ni. Nōrō we m'a kan na mu ge, kōnhō p'i wee nōrō we ja, bani nε taan mu mu na ta korjō sanha nōhō shan wε. ²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, korjō ya ta mu cε wε; ga nε kunni d'a mu cε. Piimu m'a kan nε mu ge, pee bε ya li cε na mu w'a nε tun. ²⁶ Nε pu pye p'a mu cε, nε sanha di wa da da pu pyi p'a ma ceni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kōnhō kee taanjεεge ke tuugo di já pye pu tε ni, nε bε di binne bye ni pu ni nigin.»

18

*Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Marika*

14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xō wε, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedōrōn dugo ki kadugo yiri. Tiire kεreyε ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i shε jε yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nōhō yaha ge, lee bi wee ta wee bε ya yee tiire kεreyε yi sanha cε. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni. ³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nō. Wu ni sōrōsii ni Kile-pεεjε pugbōhō ki gedii pii pu bye. Saraya jaha shōnrivεε jujōfεε ni Farizhεen pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuyō ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bε di jε pu mu.

⁴ Keree kiimu bεeri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bεeri cε xō. A wu fulo pii sipyii pii na na pu yege na: «Jōgō yee di zhaa wε?» ⁵ A p'i jo: «Nazareti shεen Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nε wu jε wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nōhō yaha ge, lee bi wee bε ta ni pu ni. ⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nε wu jε wii!» wε, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to jinjε na. ⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jōgō yee di zhaa wε?» A p'i wu jō shō na: «Nazareti shεen Yesu.» ⁸ A Yesu di pu pye: «Go nε yee pye jo nε wu jε wii. Yee bu da yee na nε shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanji.» ⁹ Lee funjō ni jomō pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bεeri m'a kan nε mu ge, nigin bε ya piin nε mu pu ni

wε.» ¹⁰ Lee bi ηmōpara la ta Simō Pyεeri mu, a wee di lee kō li forogo ni, na saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu wo bulo kanige cε niwεηε paa laha. Wee kapyebye we mεge ki bye na Malikusi. ¹¹ A Yesu di Pyεeri pye: «Ma ηmōpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nε To Kile w'a kanhama pemu gbegele yaha nε jaha na ge, mu funηō wa nε wu jé pee ni-i gε?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wε, a sōrōsii ni pu wo jūnjōfō we, ni Yawutuu gēdii p'i Yesu co na wu keye ye pō. ¹³ A p'i fεnhε shε ni wu ni Anε mu, wee bye Kayifε wo yafena; Kayifε di bi bye saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō we lee yee le. ¹⁴ Wee Kayifε wu w'a bi pe jomō pe taga Yawutuu jūnjōfεε pu yeri na: «Ta yee ya li cε na jo l'a pōrō yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu bεeri wuu na wε?»

Pyεeri ya foro Yesu kaa tãan
(Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaaji ni Yesu ni wε, a Simō Pyεeri ni kalaapire la bε di daha pu feni na gaaji. Macεηε ki bye lee kalaapire le ni saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu tε ni; lee l'a pye kajūnjō a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu kaanja ki ni. ¹⁶ A Pyεeri di ba yere kpεengε ki na, kujōō li jō na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu cεvōō ge, a

lee di guri foro kpεengε ki na. Cee wemu wu bi kujōō li jō sigeε ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyεeri lenε kaanja ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ba Pyεeri ya jin kaanja ki ni wε, cee we w'a kujōō li sigeε ge, a wee di wu pye: «Ta mu bε bε wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wε?» A Pyεeri di wu jō shō na: «Ahayi, nε wa pu ni-i dε!» ¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sōrōsii p'i na gberī na wahani. A Pyεeri bε di ba yere pu tãan na ganha na wahani.

Saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō w'a Yesu yege
(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na. ²⁰ A Yesu di wu pye: «Nε kunni, kpεengε na nε bi ma yu sipyii pu bεeri jii na. Nε bi sipyii pu kalaa Kile-pεεηε piyεyε ye, ni Kile-pεεηε pugbōhō ki ni. Wee xuu wu ni bε Yawutuu pu bεeri bi ma puyε pinne. Nε ta na jomō pa shishiin jo ηmōhōrō ni wε. ²¹ Jaha na ma di na yegee wε? Piimu p'a na jomō pu logo ge, pee yege na dii nε d'a pu kalaa wε. Nε yemu jo ge, p'a yi cε can can na.» ²² Ba Yesu ya yee jo wε, lee di Kile-pεεηε pugbōhō ki gēdi wa ta wu tãan. A wee di kadaa ja wu jibεge ni, na wu pye: «Saraya jaha shōnrivεε wo jūnjōfgbō wu wo jō shōgana li wa le mu mu ya?» ²³ A Yesu di wu pye: «Nε bu da nε kafilakuumō jo,

lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye ne jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpɔn we?»

²⁴ A Anɛ di pɔɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha she gan Kayife mu, saraya naha shɔɔnrivee wo nɔnɔfɔgbɔ we.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa t̄aan sanha

(Macao 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛeri ta sanha na ki t̄aan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu be be wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni we?» Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa t̄aan na jo: «Ahayi, ne wa pu ni-i de!» ²⁶ Ná wemu wo niweŋe Pyɛeri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa be wu bye saraya naha shɔɔnrivee wo nɔnɔfɔgbɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛeri pye: «Wee tuun wu ni, ta neye pyaa ya mu na ni wu ni shiizhan tiire kereye yi ni we?» ²⁷ Ga, a Pyɛeri di guri jo sanha na yi jɛ can we, a xhupoo di mee su taapile ni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macao 27:1-2, 11-14;
Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gbafeneeri wu kaanja ki ni. Lee ya pye jimugujɔ wu na. Yawutuu nɔnɔfɛɛ pu ya ta sɔɔ na jé kaanja ki ni we, kɔnhɔ p'i gori yaha fɛfɛɛ na be ni pu wo kalɛɛɛ ki ni, kɔnhɔ pu be di ba já Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li. ²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu

yiri kpɛɛngɛ ki na, na ba pu yege na: «Lekɛ we ná we d'a pye y'i wu jaagi lee na we?»

³⁰ A p'i Pilate pye: «We ná we da bye wu jɛ kakuubye we, wèe bi da ga ba ni wu ni mu mu we.» ³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiyɛ pyaa di she kiiri kɔn wu na na be ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha wèe pu sipya wa shishiin gbo we.» ³² Lee ya pye mu, kɔnhɔ Yesu bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee jɔ di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri jé gbafeneeri wu kaanja ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» ³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muyɛ pyaa k'a ye kɔn mayɛ funɔ ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu nii na?» ³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu gɛ? Muyɛ pyaa shishiin ni saraya naha shɔɔnrivee nɔnɔfɛɛ, pee p'a pa ni ma ni ne mu, na ne wu kiiri kɔn ma na. Lekɛ ma d'a pye pu na we?» ³⁶ A Yesu di wu pye: «Ne wo saanra ti wa naha ke kɔnɔ ke na we. Ne wo saanra ti da bi bye naha ke kɔnɔ ke na, ne wo sipyii pu bi da kashɛn ηmɔ ne kaa na, kɔnhɔ Yawutuu nɔnɔfɛɛ pu ganha bu já ne co we. Ga ne wo saanra ti jɛ naha ke kɔnɔ ke na we.» ³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu jɛ gɛ?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu na saan ne jɛ; can wu jɛ wii. Ga lemu na ne se kɔnɔ ke na ge, lee li wa mɛ, na can wu

shεε sipyii pu na. Sipyawemu funḡo ki jε wu da jaari can ni ge, weefɔ wu da da nε jomɔ nuri.» ³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki jε can wε?»

P'a Yesujaagi na pu wu gbo (Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo wε, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na she pu pye: «Nε mu kunni, nε kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ wε. ³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wu mu kalεε, na jo yee bεeri, ba Nuwuuro ti wo Kalenε l'a nɔ wε, di ma kasoleme wa yaha yi mu. Lee funḡo ni yi la jε di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?» ⁴⁰ A p'i ganha na seλε na yu: «Ahayi dε! ma ganha bu wee yaha wε, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

19

Pilate ya sɔɔ li na na pu Yesu gbo

(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

¹ Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpɔn ni susɔɔ ni. ² A sɔrɔsii p'i xhuyo shin na pye saanra judɔnɔ, na lee tɔ wu juḡo ni. Na saannaa fadegbɔhɔ nijiga ka le wu na. ³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpεεngε ki na na she sipyiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpεεngε ki na,

kɔnhɔ y'i li ce na jo nε ta kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ wε.»

⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo judɔnɔ li na jε wu na, saannaa fadegbɔhɔ nijiga ki bε di jε wu na. A Pilate di sipyiire ti pye: «Ayiwa, ná wu we!»

⁶ Ba saraya jaaha shɔɔnrivεε juḡofεε ni Kile-pεεngε pugbɔhɔ ki gɛdii p'a Yesu ja wε, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiye pyaa ki pa wu co she gori tige ki na, bani nε kunni wa kaa la shishiin ja we ná we na lemu ya wu kagbuu xɔ wε.» ⁷ A Yawutuu juḡofεε p'i Pilate pye: «Saliya wa wu jε wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyε yaha na Kile ja wee jε.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo wε, a wusama di fya.

⁹ A wu guri jé ni Yesu ni gbafenεeri wu kaɲa ki ni sanha, na she wu yege na: «Mii mu d'a yiri wε?» Ga Yesu ya ta wu juḡo shɔ wε. ¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go nε na m'a fehe gε? Ta mu ya li ce na jo se wa nε ni nε wu mu yaha wε? Se d'a nɔhɔ pye bε nε ni sanha nε wu mu kori tige na wε?»

¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee bε wε muyε pyaa wo se bi da ga já bye nε na kaa la shishiin na wε. Lee funḡo ni, wemu w'a nε co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jεhe mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo wε, a

Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyε pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sele na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma je nige Oromε saannaa juɲɔfɔɔ Sezari najii wε. Sipyaa sipya w'a jo na saan wee je ge, weefɔɔ ya jεri Oromε saannaa juɲɔfɔɔ wu pen.»¹³ Ba Pilate ya yee logo wε, na Yesu yeege sanha kpεεnge ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni ni kagereye ni kaanja ki ni. Wee xuu wu mεge ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni.¹⁴ Kee caɲa ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenε le. Na caɲa ki ta k'a nɔ juɲε niɲε ni, a Pilate di Yawutuu juɲɔfεε pu pye: «Yi saan wu we.»¹⁵ A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Nε wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya jaha shɔɔnrivεε juɲɔfεε p'i wu pye: «Saan watii je nige wèe mu Oromε saannaa juɲɔfɔɔ Sezari kadugo na wε.»¹⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu juɲɔ yaha pu mu, na pu she wu kori tige na.

*P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)*

A sɔɔsɔsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni,¹⁷ na wuyε pyaa wo korikoritige ki taha wu juɲɔ ni. A p'i ganha na gaanji xuu wà ni, wee mεge

je na: «Nugɔɔgɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.»¹⁸ A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa be pinne kori ni wu ni. Wa je wu kanige ce; wa je wu kamεnε ce. A Yesu ye pyaa di bye pu niɲε ni.¹⁹ A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔɔɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu juɲɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU,
YAWUTUU WO SAAN WÈ.

²⁰ Yawutuu ni je hemεε pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wε. Pee kama pu be di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Oromε sheen jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu be ni.²¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε juɲɔfεε p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na ⟨Yawutuu saan wε,⟩ ga mu bi yaa mu yi ka na: ⟨We ná we ya jo na Yawutuu saan wee je.⟩»²² A Pilate di pu pye: «Nε yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

²³ Ayiwa, ba sɔɔsɔsii p'a Yesu kori xɔ tige ki na wε, na wu fàya yi shan tahaa shishεεre, wa beeri w'a taa la lɔ. A p'i wu fadegbɔhɔ ki be lɔ, kee fadegbɔhɔ ke di bye fàɲa ni-gin, joomɔ baa. Na lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔɔgɔ bye ki na xuu wa shishiin ni wε.²⁴ A sɔɔsɔsii p'i puyε pye: «Wù ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki sheengi wε, wù kagaanshaan pye ki na, ki na nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee ce.» Ba lee ya pye mu wε,

yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«P'a na fàya yi taa taa puyε na, na kagaanshaan pye na fadegbɔhɔ ki wuu na.»*

Lee sɔrɔsii p'a pye.

²⁵ Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala shεen Mariyama yε ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tãan.

²⁶ Ba Yesu ya wu nu wu na wε, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bε na nufɔɔ wu tãan wε, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.» ²⁷ Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bε pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caɲa ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Lee kadugo na ba Yesu ya li cε na keree ki bεeri nɔ ya fani fo na pa nɔ we tuun we na wε, a wu jo: «Waga ki wa nε na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee bε nɔ di fa. ²⁹ Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya ni vinegiri na. A p'i yoro ta lɔ fyenmi wee vinegiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu nɔ na. Tige kemu wo geɲε k'a bye kagaanga ki ge, kee mεge ki nε na «Izopu.» ³⁰ Ba w'a tee yoro ti sɔn sɔn wε, na jo: «Keree ki bεeri nɔ ya fa nime.» Ba w'a yee jo wε, na wu nɔnɔ

sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sɔrɔsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

³¹ Ayiwa, kee caɲa ki bye Yawutuu wo cadεenge ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu nɔnɔfεε pu funnɔ bye pee pu cadεenge ki ta wà wε. Bani kee cadεenge ki bi kiyε waa cadεenyε yi saya na. Lee wuu na p'a she Pilate nεeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i she pee tɔɔyɔ kegi kegi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na. ³² A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i she nɔ na nizhiime wu tɔɔyɔ kegi kegi, na neri shuun wo wu yiri, na wee bε tɔɔyɔ kegi kegi. ³³ Ba p'a nɔ Yesu na wε, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔyɔ yi kegi kegi wε. ³⁴ Ga, a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni. ³⁵ Sipyia wemu w'a pe jomɔ pe paari mε ge, weefɔɔ yε pyaa k'a le na nii na. Wu nii kanagaa ki bε di nε can. Wuyε pyaa ki bε wa dà li na na wee nii kanagaa ki nε can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee bε di dà ki na. ³⁶ Ayiwa, kii keree kii bεeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gεgi wε.»*

* 19:24 Zaburuu 22:19 * 19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

³⁷ L'a ka sanha xuu wa be ni
Kile Kafila wu ni na:

«Sipya wemu p'a firi ge, wee
p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(Macoo 27:57-61; Marika
15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Lee kadugo na a Ari-
mate sheen Yusufu di she Pi-
late jɛeri na wu soo pee mu,
p'i she Yesu nixhugo ki tirige
laha tige ki na. A Pilate di
soo pu mu. Yusufu be bi
bye Yesu wo kalaapire la, ga
Yawutuu pu wo jii fyaara ti
bi wu pye wu na nmohoni. A
wu gari na she Yesu nixhugo
ki tirige. ³⁹ Ayiwa, Nikodemu
wemu wu bi she Yesu yiri
caɲa ka piige ge, a wee be
di ba ni nudanga yanmuyɔ
teheɛ shuun wa ni, na yi suri
yiyɛ ni. Nigin wa mege je
na Izopu, nigin wusama mege
di je na alowesi. Yi beeri bi
yaa yi kiloo kelee taanri (30)
xo. ⁴⁰ A pee shuun wu Yesu
nixhugo ki lo, na nudanga
yanmuyɔ yi le fatɔɲo ka ni, na
kee migile wu na, na be ni
Yawutuu pu wo xuu legana
li ni. ⁴¹ Tiire tege ka bye wa
kee bi lii Yesu takorogo ki na
we. Faɲa ka nidugiyahaɲa di
bye kee tege ki wo faaya yi ni,
sipya bi sanha le ɲa kee ni we.
⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye
Yawutuu pu wo cadeenge ki
cadanga ge, a p'i fyaala she
Yesu le kee faɲa ki ni, bani
faɲa ki be bi lii we.

20

Yesu ya je na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Marika
16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu
jisɔɔgbɔho ki na, na kpeenge
ta ki sanha wo we, a Maga-
dala sheen Mariyama di gari
faɲa ki na. Kagegbɔho ke
pu bi gologolo taga faɲa ki
ɲo to ge, a wu she kee ta k'a
laha faɲa ki ɲo na. ² Kalaapire
lemu kaa li bi dan Yesu ni ge,
a wu baa kari Pyeri ni lee
yiri, na she pee pye: «P'a Kafɔ
nixhugo ki lo yeege faɲa ki ni,
wee di ya ce mii p'a wu yaha
we!»

³ Ba Pyeri ni lee kalaapire
l'a pee jomɔ pu logo we, a p'i
foro, na gari faɲa ki na. ⁴ Pu
shuun wu beeri wu bi fe na
gaanɲi faɲa ki na. Ga, a lee
kalaapire li tɔɔ di weri Pyeri
na, a lee di baa toro Pyeri
taan, na she no wu ɲaha na
faɲa ki na. ⁵ Ba wee ya no faɲa
ki na we, na jaari wii ki funɲo
ni; faviire te pu bi taga Yesu
migile ge, a wu tee faviire ti
ɲa wa ɲiɲe ki na. Ga wu kunni
di ya je faɲa ki ni we. ⁶ A jeri
di bye, a Simo Pyeri di no. Ba
wee ya no we, na je faɲa ki
ni, na faviire ti ɲa wa ɲiɲe ki
na. ⁷ Faɲa kemu ki bi taga Yesu
ɲuɲo ki migile ge, a wu kee
ta p'a kee kurulo, na ki yaha
ki ye xuu ni. Kee bi ta pinne
ni te ti faviire ti ni we. ⁸ Wee
tuun wu ni, kalaapire lemu
l'a fenhe no faɲa ki na ɲaha
na ge, a lee be di na je faɲa ki
ni. A wee be di li ɲa mu, na
da li na na Yesu ya je. ⁹ Jomɔ

* 19:37 Zakari 12:10

pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na je na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi sanha pee ce ta we. ¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyε she Magadala sheen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki jɔ na, na ganha na mee suu. A wu mesuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni. ¹² Na melekeεε shuun wa ja wà, faviire di je pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲε ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye juɲɔ ke xuu we ni, wusama di je tɔɔyɔ ye xuu we ni. ¹³ A pee melekeεε p'i Mariyama pye: «Cee we, jaaha na mu di wa mee suu we?» A wu jo: «Ne Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, ne di ya ce mii p'a wu yaha we.» ¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu we, na ba ηmahana jeri, na Yesu niyerege ja wà; ga wu bi ta li ce na jo Yesu wu je wii we. ¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, jaaha na mu di wa mee suu we? Jɔgɔ mu di wa zhaa we?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tege ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha she na na di she wu lɔ da gaanji.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ηmahana jeri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kori je «Karamɔgɔ.») ¹⁷ A Yesu

di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na we, bani ne sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu yiri we. She yi jo na cebooloo pu mu na ne w'a duri na gaanji na To wu yiri, yee be wo To we; wee wemu wu je ne Kile, na je yee be wo Kile ge.» ¹⁸ A Magadala sheen Mariyama di she kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ja. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Wee Dimazhi wuyε pyaa yakoɲɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyε na Yawutuu juɲɔfεε pu jii fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ja w'a yere pu niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu japiɲε kan yi mu.» ²⁰ Ba w'a yee jo we, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ja we, a pu funyɔ di sii taan xuuni. ²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu japiɲε kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na ne be w'a da yi tun.» ²² Ba w'a yee jo we, na jɔ kafεεge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεεε Munaa li shɔ.» ²³ Yi bu sipya beeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu we, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu we.»

Yesu ya wuyε she Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mεge ki jε na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa wε. ²⁵ A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ja!» A Tomasi di pu pye: «Nε kunni bye nε tɔɔɔɔ ti fε pu ja wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔ te wɔ fε pu na, na na keɲε be taha ŋmaga ki wo fε pu be na wu kabanugo ki na wε, nε da ga dà yi na bada wε.» ²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiyε pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ja puyε ninε ni. A wu pu pye: «Kile wu jaɲinε kan yi mu.» ²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɲε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.» ²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu jε nε Kafɔɔ ni nε Kile!» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya nε ja ge, lee be l'a mu pye mu ya dà nε na wε! Piimu pu jε pu ya nε ja wε, na dà nε na ge, pee jε duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana jɲɲɔ

³⁰ Yesu ya kakanhanɲaa ni jεhεjεε kii be pye wu kalaapiire ti jii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wε. ³¹ Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana jɲɲɔ ki wa kɔnhɔ y'i

li ce, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu jε Kile Ja we. Y'i nɔhɔ jii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mεge ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire gbarashuun na

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε she sanha wu kalaapiire ti na Tiberεyade Gba wu jɔ na. Le shegana le na w'a wuyε she. ² Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «ŋmami» ge, ni Natajeli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na jε shiizhan. ³ A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wèe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jé kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔɔɔ pu jɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee caɲa ki wo piige ki ni wε. ⁴ Nimugɲɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ja gba wu jɔ na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu jε wii wε. ⁵ A Yesu di pu pye: «Na naniineε, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Wèe ya ta yaaga be ta wε.» ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jò wu wá kɔrɔgɔ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jò wu wá wà wε, fyaa pu jεhεjε keɲε ni, pu ya já jò wu kile yeege lɔhɔ ki ni wε.» ⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri,

go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyɛɛri ya logo na Kafɔɔ w'a wii wɛ, na wu fadenɛ lɔ le, bani wu fadenɛ baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na gaanji Yesu fɛni. ⁸A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu bɛ kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoŋɔ ki na wɛ. Pu ni kogoŋɔ ki bye mɛtɛrɛlɛɛ xhuu nigin (100) shi.

⁹Ba p'a nɔ kogoŋɔ ki na wɛ, na naganhaa ja wà, fyaa d'a taha ki juŋɔ ni, na buuri bɛ ja wà. ¹⁰A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.» ¹¹A Simɔ Pyɛɛri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yege, na foro ni wu ni kpɛɛngɛ ki na, wu bɛɛri ya sii ji fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni kelɛɛ kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu jɛhɛɛ ni, jɔ wu ya kɔn wɛ. ¹²A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di jɛ jɔgɔ wɛ?» Bani pu bɛɛri bi li cɛ na Kafɔɔ wu jɛ wii. ¹³A Yesu di fulo na buuri wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu bɛ lɔ kan pu mu. ¹⁴Na co fo Yesu jɛduun wu na, wu tɔɔɔnii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

¹⁵Ba p'a li xɔ wɛ, a Yesu di Simɔ Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ

ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi jɔ shaa.» ¹⁶A Yesu di wu pye sanha tɔɔɔnii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.» ¹⁷A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri jaha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔɔnii taanri na: «Ta nɛ kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔɔ, mu ya keree bɛɛri cɛ. Muye pyaa k'a li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu jɔ shaa!» ¹⁸A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma lɛvɛɛɛ ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga mayɛ pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba lɛ, ma na ba ma keye yirige, sipyaa watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funŋɔ jɛ ma shɛ wemu ni wɛ.» ¹⁹Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kilɛ mɛgɛ na ge, lee xugana le Yesu ya shɛ ni le kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na fɛni!»

Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰Ba Pyɛɛri ya kara wii wɛ, kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ja li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapiire le li bi shɛ diin Yesu

tàan na pu yaha pu na li caɲa ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wɛ?» ²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li ɲa wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?» ²² A Yesu di wu pye: «Li ɲehɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zhe nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma nɛ feni ye sa!» ²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu bɛɛri círi na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li ɲehɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zhe nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe ɲaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka bɛ. Wèe bɛ ya li cɛ na can wu ɲɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree niɲehɛɲɛɛ kiitiigee bɛ pye. Pu da bi jo p'i kee bɛɛri nigin nigin ka, nɛ giin jo pee Kitabuu pu bɛɛri bi da já jé konɔ puga ni wɛ.

Kapyegee Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔgɔ w'a we Kitabu we ka we?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu we, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ nijeme wu jɛ wii. Luka ye pyaa ya kii keree kii ja, na jɛ be ki pyevɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔɔnii nijehɛɛɛ ni «wèe». Luka ya kushɛgɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yeɛ li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yiri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo taa na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalɛmu ni, ni Orome be ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mɛgɛ ke di jɛ na «Kapyegee» we?

We sɛmɛ we mɛgɛ ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu bɛɛri w'a ji kapyegee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu jaha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ tɛɛɛ kɔɔ ke na ge. Na fara lee bɛɛri na, Fɛfɛɛɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye tɔɔɔnii kelee kaguro (50) na, na jaha tii Fɛfɛɛɛ Munaa li batizeli wu ye na, ni na ji Fɛfɛɛɛ Munaa li na, ni na jaari na be ni li nidaan ni.

Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se

jaha na, na kakanhaɔaa pyi. Yesu na xu na jɛ, keree kiimu bɛɛri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki jaha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana jɔɔ

We sɛmɛ we ya Egilizi wu jɔ kɔngana yu wèe mu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun bɛɛri ni, ni xuu bɛɛri ni, nijaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu bɛɛri mu, namaa fara cèe na, nɔhɔpiire fara sipyileyɛ na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na she nɔ kɔɔ ki tɛhɛɛ ni bɛɛri na.

Kitabu wu kafila jɔgbɔɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu keɛ ni.

Kapyegee 1:12 —8:3 Zheruzalɛmu egilizi we.

Kapyegee 8:4 —11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19 —13:3 Egilizi w'a pii fo na she nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.

Pɔli ya jara lemu pye na Kilɛ Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4 —15:35 Nara li nizhiine, w'a nɔ lemu ni Zheruzalɛmu ni ge.

Kapyegee 15:36 —18:22 Nara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23 —21:16 Nara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17 —28:31 P'a Pɔli co le kaso ni

Zheruzalemu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jɛri Sezare ni, ni Orome be ni.

Kile ya Fefere Munaa jomɛe
lɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Yesu ya keree kiimu beeri pye, na kalaa wemu beeri kan sipyii pu mu ge; ne kee beeri jaha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lɔ ki jɔ kɔnduun wu na, ² fo na she nɔ cana kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shɔnri na pye wu tudunmɔɔ. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni we, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree kiimu beeri pyi ge, a wu kee beeri jaha jo pu mu Fefere Munaa fanha ni. ³ Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro we, a Yesu di ganha na wuyɛ sheɛ wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li sheɛ can na na wu wa jii na ge. Wu bi wuyɛ sheɛ pu na, na pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she nɔ cabyaa kelee shishere (40) na. ⁴ A cana ka di ba nɔ, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu ni we. Na To w'a lemu wo jomɛe lɔ yi mu ge, yi lee sige. Neyɛ pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, ⁵ lɔhɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fefere Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnege yaha, a p'i wu yege na: «Wu Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenɛvonɔ li tenɛ?» ⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ne To Kile w'a kii tegege kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefere ti funjɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha ce we. ⁸ Ga, sefere ta t'a da ba digi yee na, Fefere Munaa wo sefere. Wee tuun wu ni yee na bye ne wo seere, na ne keree yu Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki be ni, fo na she nɔ konɔ ke kabaya ye beeri na.» ⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ we, na dugi kari fugba wu ni pu jii na. A jahaɔa ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu jaa nige we. ¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu taan. ¹¹ A pee di pu pye: «Galile sheɛn, jaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni we? Yesu ya yiri yee taan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja w'a kari karigana lemu na fugba wu ni we, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tege

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faaboboɔ ki na na ma Zheruzalemu ni. Faaboboɔ ke ki wa na Oliwiye faaboboɔ ge, kere ni Zheruzalemu te wu jɛ kilo nigin shishiin. ¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalemu ni we, na she je puga ka ni zangaso wa

ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyε pinneε. Pee bye: Pyεeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simo we wu jε Zelotilee kurunjo ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude. 14 Pii bεeri bi puyε pinne ni zo nigin ni, na Kile jεeri. Cεe pii bε bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

15 A caņa ka di ba no, a n'a daa fεε p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kelee shuun (120) xo kee caņa. A Pyεeri di yiri yere pu niņe ni na jo: 16 «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee jo bu fa. Bani Dawuda ya fenhe Zhudasi kaa jo Fεfεεε Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covεε pu jahagbaa na, na Yesu le pu kenε ni. 17 Wee Zhudasi w'i bi bye ni wεe ni, na wu taa tuduro pyi ba wεe jε wε. 18 Wari we w'a ta wu wo kakuuno li footosaraa ge, a wu she wee taga tεge ka sho. Lee kadugo na a wu ba she wuyε gbo kee tεge ki ni. A wu ba wuyε yaha, na ba juno ke sin niņe na na jenri. A wu laara ti bεeri di jaaga. 19 Zheruzalemu sheen bεeri ya lee ce. Lee wuu na p'a kee tεge ki mεge le pu wo jomjo pu ni na «Akelidama», lee kori jε na «Shishan tεge.» 20 Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Wu puga ki jeri kataha,
sipyaa bε ganha bye ki ni
wε.»*

A Zaburuu Kitabu wu noho jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lo wu tεge.»*

21 Lee wuu na Kafoo Yesu ya tuun wemu bεeri pye na jaari ni wεe ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni wεe ni wee tuun wu bεeri ni ge; 22 Yohana ya wu batize caņa kemu ge, na co kee caņa ki na, na pa no fo caņa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipyaa wa w'a yaa na pinne ni wεe ni, wu bε di bye sεeri, na Yesu ya jε na foro xu ni.»

23 Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mεge ka bε ki bye na Barisabasi, pii bε di wu pyi na Zhutusi. 24 Lee kadugo na a n'a daa fεε pu bεeri di binne na Kile jεeri na: «Wu Kafoo, mu wemu w'a sipyii bεeri zoloo ce ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wu na, 25 konho wu bε di bye tudunmo wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lo Zhudasi tεge. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuyε pyaa nidaan tashεge ni.» 26 Ba p'a jεεge ki pye xo wε, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafoo ya bulo ge, konho p'i wee ce. A Macasi wo kagaan l'i lo, a wee di fara tudunmo ke ni nigin wu na.

2

Fεfεεε Munaa l'a tigi n'a daa fεε pu na

* 1:20 Zaburuu 69:26 * 1:20 Zaburuu 109:8

¹ Pantekoti wu caṇa, Yesu wo n'a daa fεε pu bεeri bi she binne puga ka ni. ² Taapile ni a tunmō nigbō pa di ba yiri fugba we ni. Pee jε ba kafεεgbōhō tunmō jε wε. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmō p'i ba kee puga ki jni. ³ A p'i jilee kii ja ba na wogoo jε wε. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu bεeri nigin nigin wu jnūṇō ni. ⁴ A pu bεeri di jni Fεfεεε Munaa na, na ganha na shi watii jomō yu. Fεfεεε Munaa li bu shi wemu wo jomō kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jni fyaara sipyii pii ta wà Zheruzalemu ni, piimu ya jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri koṇō ke fiye ye bεeri ni. ⁶ Ba pee ya pee tunmō pu logo wε, na baa kari, na she binne wà. Ba p'a nō wà wε, a l'i bye pu bεeri mu kakanhana, bani pu bεeri nigin nigin wu bi pu shi jomō nuri n'a daa fεε pu jnō na pu na yu. ⁷ A lee di pu bεeri fo xuuni, a p'li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu mε ge, ta pu bεeri jε Galile sheεn wε? ⁸ Li d'a pye dii wèe bεeri nigin nigin wu wù wo shi jomō pu nuri pu jnō na wε? ⁹ Wèe pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadōsi fiige ki ni, ni Pōn fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, ¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki

kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wà, a pii di yiri Oromε kulo li ni. ¹¹ A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wèe bεeri ni, pii ya sii pye Yawutuu yε pyaa, pii d'a jé Yawutuu pu wo koo li ni. Wèe bεeri nigin nigin wu jε na Kile wo kagbōhō ki nuri pu jnō na wù wo shi jomō pu ni.» ¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yekε pu da da yu wε. A p'i ganha na puyε yegee na: «Naha wuu li jε le wε?» ¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fεε pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvεn p'a gba tin.»

Pyεeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomō ni

¹⁴ Wee tuun wu ni a Pyεeri di yiri yere ni tudunmō ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu jnūṇō yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa bεeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha ce. ¹⁵ Pii sipyii pii ya ta gba wε, ma na jo ba yee wa yi funyō kōōn kōngana lemu na wε. Bani ke jisōōgō ke tuunō jii gbarashεεε wu na, jiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin wε. ¹⁶ Ga Kile tudunmō Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunnō ni ge, kee ki wa byi mε nime. W'a bi jo na:

¹⁷ «Kile ya jo na: Koṇō ki taaxōō li ba nō,

n'a da na Munaa li tirige
sipyii pu beeri na na
nehε.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi
pushaa
na ba keree niban̄aa nuri
Kilε mu na yu.

Yi leveε pu na ba kashεgeε jaa;
yi noh̄oleε pu na ganha na
ne wo keree ki jaa
ηmunuyō ni.

18 Oo de, yee caya yi na kunni,
ne na ba na Munaa li
tirige na kapyebyii pu
na
na nehε: namaa fara cεe
na,
p'a ganha na keree ni-
ban̄aa yu ne mege na.

19 Ne na ba kakanhan̄aa kii
pye fugba we ni,
na jaha sheshεere ta pye
jijε ke na:
shishan, ni na, ni kakun-
nun̄o wurege wogo.

20 Nibiige na ba jε can̄a ki ni,
yenε ki na ba jaaṅa ba
shishan jε we.

Lee kadugo na Kafōo wo can̄a
ki na na nō.
Kee can̄a ki na ba bye
cagbōhō,
kemu nōo ya pele ge.

21 Wee tuun wu ni sipya beeri
wu da ba
Kafōo mege yiri ge,
weefōo na ba shō.* »

22 A Pyεeri di she jaha na
sanha na jo: «Izirayeli sheen
yi niwegee shan, y'i na jomō
pu logo. Nazareti sheen Yesu
bye sipya wemu ge, Kilε ya
wu she yi na. W'a kagbōhō
pye yi nijε ni, na kakanhan̄aa
pye, na jaha sheshεere pye

Kilε fanha ni; yiyε pyaa ki be
wa lee ce. 23 P'a we ná we le
yee kenε ni, a yee di wu kan
Kilε-cebaalaa mu p'a kori tige
na na gbo. Kilε bi lee ce yaha,
ni lee wu bi sii gbegele wu
kaa na. 24 Ga Kilε ya wu jε,
na wu yeege xu ni. Kee fanha
ki bi bye be xu mu wu já Yesu
mara we. 25 Bani ye saannaa
Dawuda ya jo wu shizhaa na
ge, yee yi wa me na:

«Ne bi Kafōo jaa tuun beeri ni
na jahagbaa na,
bani wu bi ma bye tuun
beeri ni ne kanige ce,
kōnhō yafiin ganha da na
nehε we.

26 Lee wuu na ne zō we ya ji
fundanga na,
a ne jomō beeri di bye fun-
danga jomō.

Ali faṅa be ni,
ne dà li na jo na ceepuuro
ti na ba ηmō janiṅε na.

27 Bani mu wa da ga gbara ne
munaa li kori Adesi ni
we.

Ma di wa da gbara
ma Fεεere Sipya wu
ceepuuro ti fōnhō faṅa
ni we.

28 M'a jii sicuumō nivomō pu
korogoo ki she na na.

Na mu yaha ni ne ni,
mu na da ne zō wu jini
fundanga na.* »

29 A Pyεeri di she jaha
na sanha na jo: «Na ce-
boronamaa, yi yere di wu tole
Dawuda keree fiinjε jo yi mu.
Wèe tole Dawuda ya xu, a p'i
wu le. Ali nijaa we be ni wu

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5 *

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

fanja ki wa naha wù mu, wu kulo li ni. ³⁰ Ga Kilε tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li cε bε sanha na Kilε w'a jɔmεε lɔ wee mu, na kaaga bε kàa na taha li na na wee Kilε na ba Dawuda wo Ja wa tenje caɲa ka wu kadugo yíri, wu saanra koro li ni. ³¹ Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu bi yaa wu pa jε foro xu ni jεgana lemu na ge, Kilε ya fεnhε lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni wε,
wu ceepuuro t'a
da ba fɔnhɔ fanja
ni wε.»*

³² Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kilε ya jε na yeege xu ni, wèe bεeri wa lee wo javεε. ³³ Ba w'a dugi kari fugba wu ni wε, na she diin saanra tateenge ki ni Kilε kanige cε. Wu bi Fεfεεε Munaa lemu wo jɔmεε lɔ wèe mu ge, a Kilε di lee kan wu mu. A wu bε di lee tirige wèe na, ma na jo ba yi wa li jaa pagana lemu na, na li nuri logogana lemu na wε. ³⁴ Dawuda ye pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wε. Ga w'a li she na:

«Kafɔɔ Kilε ya yi jo nε Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tateenge ki ni
na kanige cε,

³⁵ fo di ba ma pεen pye ma
jidahaa tatahanja.»*

³⁶ «Izirayeli sheen bεeri ya yaa na li cε na fiinne na jo Yesu wemu yee ya kori tige

na ge, Kilε ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfonɔɔ taanri ya fara n'a daa fεε pu na

³⁷ Ba p'a pee jomɔ pu logo wε, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xu-uni. A p'i Pyεeri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wù ce-booloo, kaa leke wèe d'a yaa na pye nime wε?» ³⁸ A Pyεeri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee bεeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mege na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kilε na Fεfεεε Munaa li tirige yi na. ³⁹ Banile Fεfεεε Munaa jɔmεε le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee bε mu, na li lɔ taliige sheen bε mu. Kafɔɔ Kilε na ba sipyii piimu bε bεeri yiri ge, w'a li lɔ pee bεeri mu.» ⁴⁰ A Pyεeri di pee sipyii pu yeri na fiinne, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu jε sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.» ⁴¹ Piimu bεeri p'a dà Pyεeri wo kafilajo wu na ge, a pee bεeri di batize lohɔ ni. Kee caɲa kiyε pyaa a sipyii kabɔfonɔɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fεε pu na.

N'a daa fεε pu wo karijεεge ke

⁴² Na co kee caɲa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyε pinneε, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fεε pu wo karijεεge ki ni. Pu

* 2:31 Zaburuu 16:10 * 2:35 Zaburuu 110:1

bi buuri wu keġee keġee puyε te ni na xhaa, na puyε funyɔ tun Kafɔ wo jomɔ pu na. Na jεreġe pinneε na byi shiizhan. ⁴³ Kile j̄ni fyaara bye sipyii pu beeri ni, bani tudunmɔ pu bi jaha sheshεεε ni kakanhanna nijehεjεε pyi. ⁴⁴ N'a daa fεε pu beeri pu bi pinne jomεε na, le li jε pu mu ge, na lee beeri pinneε na daga na pu keree yari. ⁴⁵ Pu bi pu keŋyε ni pu keŋε yaŋmuyɔ pεεε, na wee wari we pinneε, na wee taani taani puyε na, na be ni pu beeri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree juŋɔ kana ni. ⁴⁶ Pu bi puyε pinneε caŋa caŋa Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kile pεε. Pu beeri bi puyε pinneε pu kabanya ni, na buuri wu keġee keġee puyε na na xhaa, na puyε funyɔ tirige Kafɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinneε na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni. ⁴⁷ Pu bi Kile sɔni tuun beeri ni. Pu kaa bi dan kulo li shεen pu beeri ni. Piimu beeri pu bi da ba shɔ ge, caŋa caŋa Kafɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fεε pu na.

3

Ná faan wa ya cuuŋɔ

¹ Caŋa ka Pyεeri ni Yohana ye bi gaaji yakonɔ Kile jεreġe na Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki ni tuunɔ j̄ni taanri wu na. ² Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caŋa caŋa p'a wee faan wu lɔ na she yaha Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki kaŋa ki kujɔɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yaŋmuyɔ jεeri Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki

jevεε pu mu. Lee kujɔɔ le meġe ki bye na «Kujɔɔsaana». ³ Ba wee faan w'a Pyεeri ni Yohana ye j̄a pu na ma ba jé lee kujɔɔ li ni wε, na pu jεeri. ⁴ A Pyεeri ni Yohana be shuun di jahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyεeri di wu pye: «Ta wù wii!» ⁵ A we ná we di pii keme wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu. ⁶ Wee tuun wu ni a Pyεeri di wu pye: «Wari kunni wa ne mu ne wu kan ma mu wε, sanni be di wa ne mu wε; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazareti shεen Yesu Kirisa meġe ki fanha ni!» ⁷ Ba w'a yee jo wε, na ná wu co wu kanige keŋε ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tɔɔyɔ ni wu jidakuruyo yi beeri di juuŋɔ. ⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu jé ni Pyεeri ni Yohana ni Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile sɔni. ⁹ A sipyii ti beeri di wu j̄a tajaraga ni wu na jaari na Kile sɔni. ¹⁰ A p'i wu sεeri cε na faan we wu bi ma den Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki kujɔɔsaana li jɔ na na yaŋmuyɔ yi jεeri ge, na wee wu jε wii. W'a cuuŋɔ cuuŋɔgana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu jaha wɔ.

Pyεeri ya le kakanhana le pyegana jo

¹¹ A wee ná wu daha yaha Pyεeri ni Yohana na. Wu juuŋɔ w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjɔnrɔgɔ wuu di baa kari na she binne

Yohana ni Pyeeri taan Kile-
 peeje pugboho ki kaaja ki
 xuu wa ni. Wee xuu wu
 mege ki bye na saannaa Solo-
 mani gba. ¹² Ba Pyeeri ya
 lee ja we, na sipyiire ti pye:
 «Izirayeli shen, naha na le kaa
 le d'a yee fo we? Naha na
 yee d'a tiin na weè wii me
 we? Ma na zhe yee ta yee na
 giin, ne ni Yohana ni, na weè
 wo jom ee fere, kelee weeye
 pyaa wo sefere t'a we ná we
 cuunjo. Bada! ¹³ Ibirayima,
 ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo
 Kile we, wu sefele pu wo wu
 kunni, wee w'a peeje taha wu
 kapyebye Yesu mege ki na.
 Yeeye pyaa k'a wu le fanha
 kenje ni pu gbo. Yee ya she wu
 ni Pilate naha taan, na wee ta
 wee na bi giin di wu yaha be.
¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye
 fefee ge, yee ya foro wu kaa
 taan; we w'a sipya gbo ge, na
 Pilate jeeeri na wu wee yaha
 wu faara. ¹⁵ Lee gbogana li na
 yee ya jii sicuumo pu Kafoo
 wu gbo. Ga Kile ya wu je
 na yeege xu ni, weè wa lee
 wo navee. ¹⁶ Na da Yesu mege
 na, lee wo funjo ni Yesu mege
 kiyee pyaa ya fanha kan we ná
 we mu; ná we yi wa jaa me,
 yi beeri d'a wu ce be ge. Na
 da Yesu na lee l'a we ná we
 cuunjo yi beeri jii na me.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, ne
 li ce jo li naha cebara t'a yee
 ni yi junofee pu wa lee kaa
 le na tapyege ni. ¹⁸ Ga Kile
 ya lemu jo toro fo taatuunnò
 ni wu Kile tudunmoo pu beeri
 jo na ge, le wo bye funjo ni

w'a lee jo fa. Wu bi jo na
 Shovoo wemu jom ee wee ya lo
 ge, na wu na ba jaa. ¹⁹ Lee
 wuu na nime, yee ya yaa yee
 pu daburaje jo yi jurumu wu
 na, yi soo Kile na, konho wu
 yi wo jurumu wu joo laha
 wa. ²⁰ Lee bu bye Kafoo Kile
 na kafewama yaha ba yi mu.
 W'a Shovoo wemu be naha
 bulo yi mu ge, wu na ba wu
 yaha ba yi mu caja ka, wee je
 Yesu. ²¹ Ga nime Yesu ya yaa
 wu tiin fugba wu ni, fo keree
 ki beeri jeevonnò ba jeeeri. Yee
 Kile bi jo fdo taatuunnò ni wu
 Kile tudunmoo sefere wuu pu
 jo na. ²² Kile tudunmoo Musa
 ya fenne yi jo na:

«Wu Kafoo Kile ya ne tun-
 tungana lemu na ge, mu
 w'a da ba Kile tudunmoo
 wa be yirige na foro yee
 shi wu ni. Wee ba kaa
 beeri jo yi mu, yi yere lee
 na. ²³ Wee Kile tudunmoo
 wu ba ba, sipya sipya
 wu je wu ya wu jom ee co-
 e ge, weefoo na ba gyee gi
 fefee na foro Kile wo na-
 goo pu ni.»*

²⁴ Lee kadugo na na co Kile
 tudunmoo Samuweli na, na
 ba no fo Kile tudunmoo piimu
 beeri p'a pa wee kadugo yiri
 ge, pee beeri ya le caja jii le
 keree jom jo.

²⁵ «Ayiwa, Kile ya keree ki-
 imu beeri she Kile tudunmoo
 pu na ge, kee beeri ya jo yee
 mu. Kile ya karijege jom ee
 lemu lo ni weè tii pu ni ge, yee
 be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo
 Ibirayima mu na:

* 3:23 Duterenne 18:15,18,19

«Konjo ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu jaha bulo we, na fenhē wu tun na pa yee mu; kōnhō wu fereme tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu tōgō wolo yi kapyegee niguunjo ni.»

4

P'a Pyeeri ni Yohana co she kiirikōn kurunjo ki mu

¹ Ayiwa, na Pyeeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya jaha shōnriwō ni Kile-peeñe pugbōhō ki junjōfō, ni Sadushēen di nō pu na. ² A p'i Pyeeri ni Yohana ja pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ñe ñegana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba ñe. A lee di sii pen pu ni. ³ A p'i Pyeeri ni Yohana co, na she pu tō kaso ni fo ñimuguro ti na, bani piige ki bi wō na xō. ⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyeeri ni Yohana jomō pu logo ge, a pu ñiñhemēe di dà Yesu na. Pee na fara n'a daa fēe pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabōfonjō kaguro (5.000) feni.

⁵ Kee caña ki ñimuguro, Yawutuu jahagbaa fēe, ni pu nōhōlēe, ni saliya karamōgōlō pu beeri di she puyē pinne Zheruzalemu ni. ⁶ Saraya jaha shōnriwēe pu wo junjōfōgbō wu bye wà na

Anē, ni Kayife, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya jaha shōnriwēe wo junjōfōgbō wu wo puga sheen pu beeri. ⁷ A p'i she Pyeeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereñe puyē ñiñe ni, na pu yege na: «Sefēere teke funjō ni yee d'a we ná we cuunjo we? Jōgō mege na yee d'a lee pye we?» ⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di ñi Fēfēere Munaa na, na pu pye: «Wù fiige ki jahagbaa fēe, ni ki nōhōlēe, ⁹ wēe ya kasaana pye faan wa na, ñiñaa a p'i ganha na wēe yegee na dii wee ná wu d'a pye na juunjo wē. N'a da yee jaha jo yi mu. ¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayeli sheen pu beeri na, yee beeri ya yaa na li ce na jo Nazareti sheen Yesu Kirisa mege fanha ni we ná we ya cuunjo. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu ñe na yeege xu ni. Wee wo mege ki fanha ni we ná we ñijuunjo w'a yere me yee tãan. ¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerenē
kemu ni na ki ya ñō-ε ge,

kee k'a pye puga ki
gunñmii li faakagerenē
ñiñe.»*

Kee faakagerenē ke, kee ñe Yesu.»

¹² A Pyeeri di pu pye sanha na: «Watii ñe wà nige wemu na já sipya shō Yesu kadugo na we, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na

* 3:25 Zhenēzi 22:18; 26:4

* 4:11 Zaburuu 118:22

já wèe shò ke jínɛ ke na Yesu kadugo na wɛ.»

13 Pyɛɛri ni Yohana na yu na ta fyaara bɛ jɛ pu zɔɔ na wɛ, a lee di bye kakanhana Yawutuu nahagbaa fɛɛ, ni pu nɔhɔlɛɛ pu mu; bani pu bi li cɛ na sipyitiilee pu jɛ Pyɛɛri ni Yohana, na kalaacemɛ jɛ pu jɔnɔ ni wɛ. A p'i li sɛɛri na li cɛ na pu bɛ pu bye ni Yesu ni. 14 Ga na pu jii yaha ná wu ni juunɔ ni Pyɛɛri ni Yohana tãan, pu ya já yaaga jo wɛ. 15 Ayiwa, ba p'a li ta mu wɛ, na Pyɛɛri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro wɛ, a p'i ganha na puyɛ pyi na: 16 «Wèe di da leke pye pii sipyii pii na wɛ? Bani Zheruzalɛmu sheɛn bɛɛri ya li cɛ na fiinɛ na kagbɔɔ pii sipyii pii ya pye. Wèe bɛ di wa da já yi kaala wɛ. 17 Ga le kapyexhɔɔ le kaa ya yaa li caaga di fiige ki bɛɛri círi wɛ. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin bɛ mu wɛ.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyɛɛri ni Yohana yiri lenɛ, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin jii na wɛ, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mɛge ni wɛ. 19 Ga Pyɛɛri ni Yohana di pu pye: «Na yee jɔmɛɛ co kelee na Kilɛ jɔmɛɛ co, leke l'a tii Kilɛ mu ge, yi lee she wù na. 20 Wèe ya lemu ja Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wèe kunni da já bye yee jo baa wɛ.» 21 A p'i nɔhɔ pu fuguri

sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya já kakuunɔ pye pu na wɛ. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbɔɔ lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bɛɛri bi Kilɛ sɔni lee wuu na. 22 Le kakanhana cuunɔgana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi jɛhe kelee shishɛɛɛ (40) na.

N'a daa fɛɛ p'a lowaa jɛɛri Kilɛ mu

23 Ba p'a Pyɛɛri ni Yohana yaha wɛ, a p'i gari pu kaafɛɛ n'a daa fɛɛ pu yiri. Saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ ni nɔhɔlɛɛ p'a yemu bɛɛri jo ni pu ni ge, a p'i yee bɛɛri jaha jo pu mu. 24 Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri di binne na pu zɔɔ pu pye nigin, na Kilɛ jɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a fugba, ni jínɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni yi funnɔ yanmuyɔ bɛɛri yaa ge. 25 Wù tole Dawuda we wu jɛ ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee jɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni na:

«Jaha wuu na shi wu d'a yiri na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ?

Jaha wuu na shi wu d'a yiri na jɔnɔ baa woni pyi wɛ?

26 Konɔ ke wo saannaa pu wa na kashɛn yerɛye luu; jɔnɔfɛɛ di puyɛ pinnɛɛ woni na Kafɔɔ Kilɛ kaa na,

ni w'a wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ wu ge, ni wee bɛ kaa na.»*

27 Can wu jɛ wii, saannaa Herɔdi ni gbafɛnɛɛɛɛ Pɔnsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi

* 4:26 Zaburuu 2:1-2

wu sama, pee ya wò le kulo le ni. Ma fεfεεε kapyebye Yesu wemu jaha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na. ²⁸ Lee funjò ni, mu bi keree ki-imu bæeri gbegele yaha ma fungongò fεεε ni ma sefεεε ti funjò ni ge, a p'i kee bæeri pye. ²⁹ Nimε do Kafò, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ja. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kònho wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni. ³⁰ Ma sefεεε ti kan wù mu, kònho wù já da yama fεε cuunjo, wù da jaha sheshεεε keree pyi, wù da kakanhanja pyi ma fεfεεε kapyebye Yesu wu mεge na.»

³¹ Ba p'a jεrεge ki pye xò wε, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo jinje k'i jεε. A pu bæeri di ji Fεfεεε Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomò pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fεε pu wo taanjεεge ke

³² N'a daa fεε pu bæeri bi be nigin na. Pu bi pu zòlò pu pinne, na pu fungonyò bæeri pinne. Wa shishiin bi wu yanmunjo pyi wuyε nigin wogo wε, ga pu yanmuyò bæeri yi bye fooba. ³³ Sefεεε nigbòrò ti bye tudunmò pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya jε na foro xu ni. A Kile di ferεε tirige pu bæeri nigin nigin na xuni. ³⁴ Yaaga bi wa shishiin kuunjo pu ni wε, bani kerεyε ni piyεyε bye piimu mu ge, pee bi yee ya pεrεε. ³⁵ Pu bu

yemu pεrε, p'a ba wee wari we kan tudunmò pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fεε pu bæeri na, na be ni pu bæeri nigin nigin wu cònròmò junjo kana ni.

³⁶ Lee funjò ni ná wa bye wà, wee mεge jε na Yusufu. Levi wo kpòon li shen wu bye wii, wu d'a yiri Siperε fiige ki ni. Tudunmò p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kòri jε na wemu ya sipyii yeri, na samòhòrò leni pu ni ge.) ³⁷ Tεge ka bye wee mu, a wu ba kee pεrε, na ba wee wari we kan tudunmò pu mu.

5

Anajasi ni Safira keree

¹ Ayiwa, lee di ná wa be ta wà, wee mεge jε na Anajasi. Wu shò mεge di jε na Safira. A pee be di pu wo tεge ka pεrε. ² Ga, a pu shuun wu jo be, na wari wu taa, na taaga ka ηmòho. A Anajasi di taaga ki sanja lò na she gan tudunmò pu mu. ³ Wee tuun wu ni a Pyεeri di wu pye: «Anajasi, jaha na mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zò wu ni, na wu ji ni ke funguunjo ke ni wε? Mu ya ma tεge ki pεrεε pu taa na ηmòho, na ba na pa kafineyε jo Fεfεεε Munaa li mu. ⁴ Mu bye mu sanha ma tεge ki pεrε-ε ge, ta ki bye mu kace na wε? Mu ya ki pεrε be goo, ta mu bi da já ki pεrεε pu bæeri pye ma jidaan pyegana na wε? Jaha na mu d'a sò na le kakuunjo le tuugo yaha l'a tigi ma funjò ni wε? Ma ganha ba giin nago

sipyii mu m'a kafineye jo-e de! Kile mu m'a yi jo.»⁵ Ba Ananasi ya yee logo we, na do ninje na na xhu. Sipyii piimu beeri p'a yee logo ge, a fyaara di je pee beeri ni xuuni.⁶ A levee p'i yiri na Ananasi nixhugo ki lo le gbo fatono ni, na she le fanja ni.

⁷ Ba leere taanri ya toro we, a Ananasi sho wu be di no je. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee ce we.⁸ A Pyeri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na nii na, mu ni ma poo wu ni ke wari no ke na yee ya yi wo tge ki pere ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari no ke na k'a pere.»⁹ A Pyeri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo be yi na na y'i Kafoo wo Fefere Munaa li noho wolo we? Ayiwa, pii p'a she mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kuroo le no na. P'a da zhe ni mu be ni.»¹⁰ Taapile ni a cee wu be di do ninje na Pyeri tooo ni, na xhu. Ba levee p'a je we, na wu be nixhugo ta. A p'i wu be lo na she le fanja ni wu poo wu taan.¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fee pu beeri zolo ni fo xuuni. Sipyii piimu beeri p'a yi logo ge, a pee be di sii fya xuuni.

Kakanhanaa ninheheje kiimu tudunmoo p'a pye ge

¹² Tudunmoo pu bi kakanhanaa ninheheje ni naha shesheere keree ninheheje pyi sipyii pu ninje ni. Kile-peehe pugbaho ki kaanja ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wa n'a daa

fee pu beeri bi puye pinnee ni fungongo nigin ni.¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu she je n'a daa fee pu ni we. Ga lee be na sipyii pu bi pu soni xuuni.¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafoo na na nehengi, ce fara namaa na. A pee beeri di ganha na faraa n'a daa fee pu na.¹⁵ A lisana di ba neri fo sipyii pu na yama fee pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kono Pyeri nidorowo, ali wu nehe bye wu ya takpongo ta pu na we, wu jaa we ye di ja to pii na pee di juuno.¹⁶ Sipyinheeme be bi yiri kabanugo kulogo ki ni na se Zheruzalemu ni ni yama fee ninheeme, ni jinaa sipyii ni tudunmoo pu mu. Pu beeri bi juuno.

Kanhama pemu p'a no tudunmoo pu na ge

¹⁷ Lee funo ni, saraya naha shoonrivee wo nunofogbo we ni wu kaafee, pee ne Sadushen pu wo kurono ke, a tudunmoo pu wo nepeen di je pee ni.¹⁸ A p'i yiri na tudunmoo pu co, na she pu le kasogbagbaho ki ni.¹⁹ Ga, a Kafoo wo meleke wa di ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na tudunmoo pu yeege na pu pye:²⁰ «Y'a se y'i she diin Kile-peehe pugbaho ki ni. Y'i da pe ni sicuumo nivomo pe keree yu sipyii pu beeri mu.»²¹ A tudunmoo p'i wee meleke wu nomee co. Ba niga k'a mugi ye we, a p'i soo kari Kile-peehe pugbaho ki ni, na she sipyii pu no kon na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya naha shoonrivεε wo nunnofogbo wu be di ba no ni wu kaafεε pu ni, a p'i kiirikoon kurunjo ke ni Izirayeli noholεε pu beeri yiri pinne. A p'i sorosii pii tun, na pu she kasogbaha ki ni, p'i she tudunmoo pu co pa. ²² Ga ba sorosii p'a no kasogbaha ki ni we, pu ya tudunmoo pu ta wa we. A p'i guri pa na ba kiirikoon kurunjo ki pye: ²³ «Wèe ya she kasogbaha ki ta k'a shòhò ki shòhògana na, gèdii pu be niyereye di je kunjogoo ki no na. Ga ba wèe ya ki mugi we, wèe ya sipya be ta ki funjo ni we.» ²⁴ Ba Kile-pεεnje pugbohò ki gèdii nunnofoo we ni saraya naha shoonrivεε nunnofee p'a yee logo we, a tudunmoo pu keree di pu naha wo fo xuuni. A p'i ganha na puyε pyi na: «Leke di da ba bye we?» ²⁵ Na pu yaha yee na, a sipya wa di no na pu pye: «Yee ya sipyii piimu to kaso wu ni ge, pu wa Kile-pεεnje pugbohò ki ni na sipyii pu kalaa.» ²⁶ Wee tuun wu ni a gèdii nunnofoo wu gari ni gèdii ni. A p'i she tudunmoo pu co na pa, ga pu ya ta mafε no pu na we. Bani pu bi fyagi na sipyii pu nunnofoo ganha da nari p'i pee wa ni kagereye ni we.

²⁷ Ba p'a pa no ni tudunmoo pu ni kiiri wu takongò ki ni we, a saraya naha shoonrivεε wo nunnofogbo wu pu yege na: ²⁸ «Ta wèe ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we ná we mege na-ε we? Ga

yee ya Zheruzalemu kulo li beeri ni ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu nama di ba do wèe nunnofoo ni.»

²⁹ A Pyeri ni tudunmoo pusamaa di pu no shò na: «Li waha l'i waha, wèe ya yaa wèe pu Kile nomεε co na toro sipyii wuu na! ³⁰ Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wèe wo sefεεε pu wo Kile wu wu je na yeege xu ni. ³¹ Kile ya wu durogo, na wu tenje wuyε kanige ce, na wu pye Saan ni Shovoo, kònho Izirayeli sheen di já daburaje jo, pu jurumu wu yafa pu mu. ³² Wèe p'a pye kee keree ki wo seereε, wèe ni Fefεεε Munaa lemu Kile ya gaan wu nomεε covεε pu mu ge.»

³³ Ba kiirikoon kurunjo k'a pee jomoo pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmoo pu shaa di gbo. ³⁴ Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mege je na Gamaliyeli. Saliya karamogoo wa wu bye wii, sipyii beeri di bi baraga teri wu na. A wee di yiri yere kiirikoon kurunjo ki ninje ni, na pu pye na pu tudunmoo pu yeege kpeenge ki na folò jeri. ³⁵ Ba tudunmoo p'a foro we, a wu kiirikoon kurunjo ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli sheen, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funjo sha ni li ni xuuni de! ³⁶ Bani li sanha mo toro we, ná wa ya foro naha wu mege je na Tudasii. Wee ya yiri na wuyε pye sipyigbo kanahacεεε wee je, fo sipyii xhuu shisheereε (400) shishiin ya taha wu feni. Ga

p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu bæeri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni. ³⁷ Lee kadugo na a wa bæ di ba yiri sanha, wee bye Galile shen, wu mæge ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu mæye yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee bæ bi sipyijehemæe ta na taha wuyæ feni. Ga, a p'i wee bæ gbo, a wee bæ wo sipyii pu bæeri di jaaga. ³⁸ Lee funɔ ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiyæ leni nige pii sipyii pii ni wæ, yi pu yaha pu da gaani. Pu fungonyo ye ni pu kapyegee ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ kiyæ ni cana ka. ³⁹ Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ wæ. Yi kasæegæ yaha yiyæ na, yi ganha da yiyæ yaha yi pa bye Kile yokɔnɔii-i dɛ!»

⁴⁰ Ayiwa, a kiirikɔɔn kurunɔ k'i sɔɔ Gamaliyeli wo ni-joyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri lenæ, na pu kpɔn ni susɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin bæ mu wæ. Lee kadugo na na pu yaha kari. ⁴¹ A tudunmɔɔ p'i laha ki-irikɔɔn kurunɔ ki taan na kari. A pu funyɔ di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mæge ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyæ mu gbɔɔɔ kaa. ⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa jiga bæeri Kile-pæɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu jɛ Shɔvɔɔ wæ.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔɔnri pee di tudunmɔɔ pu tæge

¹ Ayiwa, n'a daa fæe pu bi jehɛɛɛɛɛ xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zɔɔɔ yu na pee ya li sɛeri na li cɛ pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jateni cana bæeri wo yaliye looloduun ni wæ. ² Ba tudunmɔɔ ke ni shuun w'a yee logo wæ, na n'a daa fæe pu bæeri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wù na w'à yaliye keree jaha shɔɔnri wæ. ³ Lee wuu na wù cebooloo, yi namaa gbarashuun shɔɔnri yiyæ ni, sipyii bæeri ya piimu mɛsaanja yu, pu d'a ji Fefæere Munaa na, fungɔngɔ fæere bæ di jɛ pu ni ge. Wù na yaliye yi keree ki jaha zhɔɔnri wu le pee keɛɛ ni. ⁴ Wèe kunni wèe wa da zii wuyæ pɔ jɛrege ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomɔ pe di daan sipyii pu bæeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa jaha bulo. Pee pu wa mæ: Eɛeni, wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ ji Fefæere Munaa bæ na; Filipe, ni Porokære, ni Nikanari, ni Timɔ, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shen. Wee bi fenhæ jé Yawutuu wo koo li ni fɔɔ na na pa bye n'a daa fɔɔ. ⁶ A p'i she ni pu ni tudunmɔɔ pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha pu na, na Kile jæeri pu mu. ⁷ A Kile jomɔ p'i

* **6:1 Helenisitilee:** Pee jɛ Yawutuu piimu p'a Girækii jomɔ pu yu ge.

ganha na jaaga na se jaha na. A n'a daa fee p'i ganha na jeheni Zheruzalemu kulo li ni. A Yawutuu saraya jaha shoonrivoo nijeheme be di da Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi ji Kile wo niime we ni wu sefeere ti na, fo wu na kakanhanjaa nigbohoo ni jaha sheshere keree pyi sipyii pu te ni. ⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jo kon na byi ni Eceni ni. Buloo pimu p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-peene puga ki Yawutuu pu bye pii. ¹⁰ Ga pu ya ja can ta Eceni na we, bani fefere Munaa li bi fungongo fere kaan wu mu wu na yu. ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee son wa Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wee ya we ja wu na Kile tudunmoo Musa ni Kile wo fanhara jomoo yu.» ¹² A p'i sipyii pee, ni noholee pee, ni saraya jaha shoonrivoo pu son mu lee songana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kirikon kurunjo ki mu. ¹³ A kafinejuu pii be di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We na we, tuun beeri ni we je na kafilakuumoo yu na waa Kile-peene pugbohoo fefere wogo ki na ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu na. ¹⁴ Bani wee ya wu ja wu na yu na Nazareti sheen Yesu

na ba Kile-peene pugbohoo ki ja; Musa ya kalenge kiimu kan wee mu ge, na kee beeri jeri.» ¹⁵ A kiirikoon kurunjo ki sipyii pu beeri di pu jahaya ko le Eceni ni na wii. A p'i wu jaha ki ta k'a jeri ba meleke wogo je we.

7

Eceni ya Kile jomoo paari Yawutuu junofee pu mu

¹ A saraya jaha shoonrivere junofoo wu Eceni yege na: «Jomoo pe sipyii pu wa yu me mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?» ² A Eceni di wu jo sho na: «Na tii ni na jahafere, yi ye logo. Nooro foo Kile ya wuyee she wu tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhe diin Karan kulo li ni we. ³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kroon li na. Fiige ke n'a da zhe ma na ge, m'a she diin kee ni.»*

⁴ «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me njaa ge, a Kile di wu jaha co na pa diin kee fiige ki ni. ⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali tooo tashanga be we. Ga Kile bi jomee lo wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be je wu mu wee tuun we ni we. ⁶ Kile bi li she na Ibirayima

* 7:3 Zhenzi 12:1

kadugo nagoo pu na ba she diin nadadeenre na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu jeri buloo, na sii na kanhama nari pu na xuuni fo yee xhuu shishere (400). ⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiri kon pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee pele naha we xuu weeye pyaa ni.* ⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di karijerege jomere lo puyemu, na cekonro pye lee wo naha sheshere. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kon wu cazege cana gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kon. A Yakuba be di wu sefere ke ni shuun wu se, a wu be di pee kon.

⁹ «Wu sefele wa bye wa wee mege je na Yusufu. Wee wo jepereen ya pa je wu sefere pusamaa ni, fo p'a wu co pere Misira fiige ki shere pii mu. ¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungongofere kan wu mu, na wu kaa taan Farawon ni, Misira saan we. A Farawon di Misira fiige ki juro fere ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo nahagbaa fere ti kan wu mu. ¹¹ Wee tuun wu ni a xuugboh ka di ba je Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wu sefere

p'i bye pu ya jolige be taa nige we. ¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wu sefere pu tun pu tajihiine li ni p'a she shinma wa sh wa na pa. ¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun taji shuun wuu li ni we, a Yusufu di she wuye she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawon be di na Yusufu naho tayirige ce. ¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheen pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii keere gbarashuun ni kaguro (75). ¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefere pu beeri di ba xhu wa. ¹⁶ Ba p'a xu wa we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisemu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talenge kemu sh Hamari nagoo pu mu Sisemu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wa.

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi jomere lemu lo Ibirayima mu ge, ba lee jo faduun ya dere we, a Izirayeli sheen p'i sii se na jere Misira fiige ki ni. ¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba no saan wa na, wee bi ta yaaga ce Yusufu keree ni we. ¹⁹ A wee saan wu ganha na we shi wu kana ni shizhiinne ni. Wu bi we sefele pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kperenge na, konho pu da xhuli.* ²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmo Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii jo xuuni. A wu nu wu wu jomoh tofo wu kaban, na jire

* 7:7 Zhenzi 15:13-14

* 7:19 Ekizode 1:7-14

kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na. ²¹ A p'i she wu be yaha kpɛɛnge ki na. A Farawɔn poro fucɛɛɛɛ di wu lɔ, na wu bii ba wuyɛ pyaa ja jɛ wɛ.* ²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira shɛɛn wo fungɔngɔ fɛɛɛɛ keree ki beɛri ni. A baraga di bye wu jɔ jomɔ ni wu kapyegɛe ki beɛri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee kelɛɛ shishɛɛɛɛ (40) na wɛ, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayɛli shɛɛn pu pɛɛɛgi. ²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shɛn wa ja wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu jɪnjɛ. ²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li cɛ lee funjɔ ni na Kilɛ na ba pu jɪnjɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keɲɛ kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee cɛ ta wɛ. ²⁶ Kee caɲa ki jɪmuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tɛge na pu pye: «Yee ya cɛ nago cebooloo yee jɛ-ɛ gɛ? Naha fɛni yee di dunni wɛ?»* ²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ɲmunɔ na wu pye: «Jɔgɔ w'a mu tɛɲɛ wɛɛ jɪnjɔ ni, na mu pye wɛɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ?» ²⁸ Kɔnhɔ mu di wa giin m'a nɛ be gbo, ba m'a Misira shɛn we

gbo mɛ tajnaa wɛ?»* ²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee kelɛɛ shishɛɛɛɛ (40) ya toro wɛ, a melɛkɛ wa di wuyɛ she Musa na nɔɲɛ ka ni tahara la funjɔ ni, Sinayi faaboboɲɔ ki tãan, sige ki funjɔ ki ni. ³¹ Ba Musa ya lee ja wɛ, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li kemɛ wii, ga, a Kafɔɔ Kilɛ di jo ni wu ni na wu pye: ³² «Nɛ wu jɛ ma sefɛɛɛ pu wo Kilɛ we, Ibirayima wo Kilɛ we, Ishaaga wo Kilɛ we, ni Yakuba wo Kilɛ we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu jɪnjɔ yirige di wu wii nige wɛ. ³³ Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fɛfɛɛɛɛ xuu wu jɛ wii. ³⁴ Nɛ wa na sipyii pu kanhagana li jaa Misira fiige ki ni, nɛ wa pu shiinne li be nuri. Nɛ tigi na pa di ba pu jɪnjɔ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

³⁵ «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ Izirayɛli shɛɛn bi she ge, na jo: «Jɔgɔ w'a mu tɛɲɛ wɛɛ jɪnjɔ ni, na mu pye wɛɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ?»* Wee Musa we Kilɛ ya pa dun w'a she bye pu jɪnjɔɔ. A wee di pu jɪnjɔ wolo Misira bulooro ti ni Melɛkɛ wu gbɔɔɔ ni, wemu w'a wuyɛ she wu na, tahara li ni ge. ³⁶ Wee Musa we w'a

* 7:21 Ekizode 2:1-10

* 7:26 Ekizode 2:13

* 7:28 Ekizode 2:14

* 7:32

Ekizode 3:6

* 7:34 Ekizode 3:5,7,8,10

* 7:35 Ekizode 2:14

pu yeege Misira bulooro ti ni, na jaha sheshεεε keree ni kakanhan̄aa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suum̄o Lon̄iga ki ni, ni sipon̄o ki be ni fo na n̄o yee kelεε shishεεε (40) na. ³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayeli shεεn pye: 'Kile na ba Kile tudunm̄o wa be yaha na pa yi mu ba ne je we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.'* ³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne sipon̄o ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faabobon̄o ki na ge, Musa wu bi nuri wee j̄o na na dorogo w̄u sefeleε pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jom̄o nixh̄obaama pu taa, na pu kaan w̄e mu.

³⁹ «Ga w̄u sefeleε pu ya ta s̄oo Musa wo jom̄o pu na we. A p'i zhe wu ni, na pu fungonyo caanna j̄eri Misira yiri. ⁴⁰ A p'i Ar̄on pye: 'Pεεηε yan̄muȳo ya ȳaa w̄u mu, yemu w̄u da da j̄aa ge, w̄u da j̄aari ni yee ni, bani Musa we w'a w̄e yeege Misira fiige ki ni ge, w̄e ya wu j̄aa we. Dii w'a j̄eri be ge, w̄e ya ce we.»* ⁴¹ A p'i nupige tuugo ȳaa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapεε li mu, na fun̄on̄o t̄aan puyε pyaa wo keye wo labye wu na.

⁴² «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba w̄or̄oo kii bele wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunm̄o pu mu kafila wu ni kagana lemu na we na:

↓Izirayeli shεεn, yee ya yap̄or̄oȳo gbo,

na saraya wolo ne mu sipon̄o ki ni yee kelεε shishεεε (40) fun̄on̄o ni ya?

⁴³ Yee ya ye saraya ye wolo ne mu-i de, ga yee yapεε lemu mege ki wa na M̄oloki ge, lee wo f̄aya bugu yee wa lo.

Ni w̄or̄o lemu li je na Aranfan ge, yee tuuyo yee wa ȳaa, na yee p̄ele.

Lee wu na n'a da ba yee kuu na kari fo Babil̄oni kadugo yiri.* »

⁴⁴ A Ece ni di jo sanha na: «Na w̄e sefeleε pu yaha j̄ara li na sige ki fun̄on̄o ni, f̄aya bugu wu bye pu mu. Wee fun̄on̄o ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi f̄aya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li ja we, na wu ȳaa mu. ⁴⁵ Lee kadugo na a w̄u sefeleε pu ba wee f̄aya bugu wu kan pu nago mu. Zhouwe wu bye pu jahagbaa f̄oo wee tuun wu ni. A Kile di pu tege, na fiige ka wo sipyii k̄ori pu mu. A p'i gari ni f̄aya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori w̄a fo na pa n̄o saannaa Dawuda wo can̄a j̄ii li na. ⁴⁶ Saannaa Dawuda, wee bi sii fεre me ta Kile mu. A wu Kile j̄eri na wu s̄oo wee mu wee di pεεηε puga ka yereηε Yakuba wo Kile wu mu. ⁴⁷ Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pεεηε puga ki yereηε v̄oo. ⁴⁸ Ga w'a li ce nago Kile-gb̄otabaaga

* 7:37 Duter̄en̄ome 18:15,18

* 7:40 Ekizode 32:1,23

* 7:43 Am̄osi 5:25-27

tateɛnge ɲe sipya wo puga niyaaga ni we; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo we, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

49 «Fugba we, wee ɲe na saanra koro, ɲiɲe ke, kee ɲe na tɔɔyɔ tatahaɲa.

Yee di da puga kekɛ yàa nɛ mu wɛ?

Xuu wekɛ wu ɲe wà sanha wemu na já bye nɛ taɲmɔɲɔ wɛ?

50 Ta nɛ bɛ w'a yee bɛeri yàa na wo sefɛɛɛ ti funɲɔ ni wɛ?

Nɛ Kafɔɔ w'a jo mu.»*

51 «Yee ɲuɲmogoo k'a waha. Yee zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ pye wɛ. Yee ya Fɛfɛɛɛ Munaa li kaala tuun bɛeri ni. Yee ni yi sefɛɛɛ pu bɛeri ya pye nigin. 52 Kile tudunmɔ wekɛ wu d'a pye wà ni yee sefɛɛɛ pu ya wu kanha-i wɛ? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nime a yee di wee sipyitiime wu bɛ nɔhɔ yaha, na wu gbo. 53 Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta melekɛɛ gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we ɲaarigana feni wɛ.»

Eceni xugana

54 Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni. 55 Lee di Eceni ta w'a ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔɔrɔ wu ɲa, na Yesu niyerege

ɲa Kile kanige cɛ. 56 A wu jo: «Wii! Nɛ ɲii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege ɲaa Kile kanige cɛ.»

57 Ba Eceni ya yee jo wɛ, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu bɛeri di gburogi na ba dɔ Eceni na. 58 Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fad-eye wolo, na yee yaha lɛvɔɔ wa tàan, wee mɛge ɲe na Sɔli. 59 Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile ɲɛeri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!» 60 Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co wɛ.» Ba w'a yee jo wɛ, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fɛɛ pu kanha xuuni

1 Sɔli bɛ bi sɔɔ Eceni wo gbo wu na. Kee caɲa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fɛɛ pu bɛeri na Zheruzalemu ni. Pee kanhama pu funɲɔ ni a n'a daa fɛɛ pu bɛeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔɔ pu ye nigin di gori Zheruzalemu ni. 2 A Kile wo ɲii fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mehɛɛ su wu nixhugo ki na xuuni. 3 Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fɛɛ pu xɔ fɛfɛɛ. Wu bi jin pu feni piyeyɛ bɛ ni, wu bu n'a daa fɛɛ piimu bɛeri ta wà, cee la ná la,

* 7:50 Ezayi 66:1-2

w'a pu beeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fee piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi jaari na Kile wo Jozaama pu yere li pyi na mari xuu wu beeri ni. ⁵ N'a daa fo wa bye wa na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shovoo wu kaa yu lee kulo li sheen mu. ⁶ Filipe bi kakanhanjaa kiimu pyi ge, ba kulo li sheen p'a kee kaa nuri, pii di ki jaa be we, a sipiyihemee di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomoo pu ni, na pu keme logo. ⁷ Bani Filipe bi jinaa kori na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fero. Wu bi faannaa ni tooyo nigin nigin fee cuunoo. ⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbooo le kulo le sheen mu.

⁹ Lee di na wa ta wa lee kulo li ni wu mege je na Simo. W'a bi cemee keree nijehenee pyi fo kiimu ya Samari sheen jaha wo xuuni ge, na wuyee pye sipyigbo wee je. ¹⁰ Sipyitiilee fara sipyigbooo na, sipyii beeri pu bi wu jatani, na yu na: «Kile wo sefeere ti t'a sii te, sefeere nigbooro te.» ¹¹ Pu beeri bi wu jomoo pu nuri xuuni, bani w'a mo na cemee pu taga na kakanhanjaa pyi kiimu ya pu jaha wo xuuni ge. ¹² Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i da pu na. Namaa fara cee na, a pu beeri di ba batize. ¹³ A Simo ye pyaa be di da Kile wo jomoo pu na na

batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhanjaa ni jaha sheshere keree kiimu pyi ge, a kee di Simo jaha wo fo xuuni.

Tudunmoo p'a Kile jeeeri Samari n'a daa fee pu mu

¹⁴ Ayiwa, a tudunmoo p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari sheen pii ya da Kile Kafila wu na. A p'i Pyeeri ni Yohana tun she pu mu.» ¹⁵ Ba Pyeeri ni Yohana ya no Samari ni we, na Kile jeeeri Samari n'a daa fee pu mu, kohnoo Fefere Munaa di digi pu na. ¹⁶ Bani pee sipyii pu bi batize ye Yesu mege na, ga Fefere Munaa bi sanha digi wa shishiin na we. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pyeeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fefere Munaa di digi pu na.

¹⁸ Ayiwa, ba Simo ya Fefere Munaa li ja l'a tigi n'a daa fee pu na tudunmoo pu wo keye daha wu funnoo ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmoo pu mu, ¹⁹ na pu pye: «Yi ke fanha juno ke kan na be mu, kohnoo na be ba na keje taha sipyaa sipya na, Fefere Munaa di digi weefoo na.» ²⁰ A Pyeeri di Simo pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi beeri pu pinne kyeege! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na ja lee sho ni wari ni. ²¹ Mu niye wa le kaa le ni we, ma taa be di wa li ni we, bani mu zo wu ya tii Kile jaha taan we. ²² Fo ma bu daburaje jo ma fungonkuunoo ki na, na Kafoo jeeeri, li bi da ja

bye wu ma zɔ wu wo katiibaa-gaa ki yafa ma mu. ²³ Bani ne mu zɔ wu naa w'a ji nepeen ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.» ²⁴ Ba Simɔ ya yee logo we, na tudunmɔɔ pu na shɔ na: «Yiye pyaa ki Kafɔɔ neeri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee beeri na.»

²⁵ Ba Pyeeri ni Yohana ya Kile ni Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu mu we, na guri kari Zheruzalemu ni. Pu nigariwu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulogoo nijehene kiitiigee ni na gaanji.

Filipe ya Ecopi shen nunɔfɔɔ wa nunɔ círi

²⁶ Kafɔɔ wo meleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalemu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lo. Sipoɔ koo li wa lii.»

²⁷ A Filipe di yiri na koo li lo na gaanji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen ná wa ja. Ecopi fiige ki saanzhɔ wemu mege ki wa na Kandasi ge, wee saanzhɔ wu wo nunɔfɔɔ nigbɔ wu bye wee ná we. Wee wu bye cee wu naafuu keree beeri naha shɔnriwɔɔ. Wee ná wu bi kari Zheruzalemu ni na she Kile peɛ. ²⁸ Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funɔɔ ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni. ²⁹ A Fefere Muna di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰ A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa me ge, m'a wu kɔri ce ge?» ³¹ A ná wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kɔri ce na ta wa ya wu kɔri she na na-e we?» A wu Filipe neeri na wu jé tiin wee tãan wotori wu ni. ³² Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa me we na:

«Wu bye ba dubya ne we,
p'a wemu co na gaanji
tagbogo ni ge.
Ma na jo dubya wemu wu ne
wu ya yaaga yu
wu shiire kɔnvee kenje ni-
i ge.

Wu ya yaaga jo we.
³³ Wu bi wuye tirige,
p'i ya ta sɔɔ na kapii kan
wu mu we.
Jɔgɔ wu d'a já wu shi nibama
wu kaa jo we?

Sipya be we!
Bani p'a wu gbo na wu
shi wu piinne kɔɔ
puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a nunɔfɔɔ wu Filipe pye: «N'a ma neeri, sipya wemu kaa Kile tudunmɔ w'a byi ge, wufɔɔ she na na. Wuye kaa w'a byi laa watii?» ³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jomɔ pu lo, na pu na kɔn pe Kitabu jomɔ peye pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaanji, a p'i ba she nɔ lohɔ ka na. A nunɔfɔɔ wu Filipe pye: «Lohɔ ki wa me, naha k'i da ne naha kɔn batizeli na we?» ³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi dá Yesu

* 8:33 Ezayi 53:7-8

na ni ma zɔ wu bɛɛri ni, ma na já batize.» A ná wu wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ dà li na nago Yesu Kirisa ɲɛ Kilɛ Ja.»] ³⁸ Ba w'a yee jo wɛ, na jo na pu wotori wu yereɲɛ. A pu shuun wu bɛɛri di digi lɔhɔ ki ni. A Filipe di wu batize. ³⁹ Ba p'a foro lɔhɔ ki ni wɛ, a Kafɔɔ wo Munaa l'i Filipe ɲaha co, na gari ni wu ni. Nɲɔfɔɔ wu ya Filipe ɲa nige wɛ, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lɔ na gaɲɲi. ⁴⁰ A Filipe di she wuyɛ ta fo Azɔti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wɛ, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bɛɛri ni ge, a wu Kilɛ wo Jozaama pu jo toro kee bɛɛri ni.

9

Dagana lemu na Sɔli ya dà Yesu na ge

¹ Na Sɔli yaha wu na dahaziire tɛri Kafɔɔ kalaapiire ti mu, a wu she saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲɲɔfɔgbɔ wu mu, ² na wu ɲɛɛri na wu sɛmɛ wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kilɛ-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi sipyii pu mu. Kɔnhɔ wu bu she Kafɔɔ wo koro li ɲaarivɛɛ pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pɔ w'a se Zheruzalɛmu ni, ³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee sɛmɛ wu ni, ba w'a she dɛɛɲɛ Damasi kulo li na wɛ, taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni na ɲí jé wu ɲaha ni, na wu maha. ⁴ Kee kpɛɛngɛ ki bɛlɛ funɲɔ ni, a Sɔli di wolo to ɲiɲɛ na. A mujuu la di wu pye: «Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a na kana mɛ wɛ? [L'a

waha mu mu mu wu kurunɔ tɔɔɔ ɲmaa na dɛ!» ⁵ A Sɔli di fya, na ganha na jɛlɛ.] A wu yegenɛ pye na: «Kafɔɔ, m'i ɲɛ jɔgɔ wɛ?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nɛ ɲɛ Yesu, nɛ mu wa gana mɛ. ⁶ Nime, yiri m'a jé kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sɔli ɲaarijii pu bɛɛri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo wɛ. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ɲa wɛ. ⁸ A Sɔli di yiri yere na wu ɲii mugi, ga wu ya yaaga ɲaa ki ni wɛ. A p'i wu co keɲɛ na na jé Damasi puuro ti ni. ⁹ A Sɔli di cabyaa taanri pye wu ya ɲaa wɛ, wu ya li wɛ, w'i ya lɔhɔ bɛ gba wɛ.

Kilɛ ya Anapasi tun Sɔli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapiire la bye Damasi kulo li ni na Anapasi. A Kafɔɔ di wuyɛ she wee na na wu pye: «Anapasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafɔɔ.» ¹¹ A Kafɔɔ di wu pye: «Yiri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinne» ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nɔ wà, Tarisi shɛn ná wa ɲɛ wà na Sɔli, m'a wee kaa yege. Kile-ɲɛɛge na wu wa. ¹² Ga le nɛ Kilɛ ya she Sɔli na wu wo ɲɛɛge ki funɲɔ ni ge, lee li wa mɛ. W'a ná wa ɲa wu mɛge na ɲɛ Anapasi, wee ya jé wu fɛni na wu keye taha wu na, kɔnhɔ wu guri w'a ɲaa sanha.» ¹³ A Anapasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalɛmu ni ge, sipyiɲɛhɛmɛɛ ya yee jo

ne mu. ¹⁴ Semε wa ni w'a pa naha be na yiri saraya naha shōnrivεε pu keŋε ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu mege ki yiri naha, wu weefōo co, wu wu pō w'a gaanji.» ¹⁵ Ga, a Kafōo di Anapasi pye: «She, bani ne we na we naha bulo, kōnhō wu da kapyenεε pyi na mu, wu na mege ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli shēen pu be na. ¹⁶ Kanhama pemu be pu da ba nō wu na ne wuu na ge, di pee be she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anapasi di yiri kari. Ba w'a she nō puga ki ni we, na wu keye taha Sōli na na wu pye: «Na ceborona Sōli, Kafōo Yesu we w'a wuyε she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a ne tun ma mu, kōnhō m'a já m'a jaa, m'a nōhō ji Fefεere Munaa na.» ¹⁸ Taapile ni a kōorō ta di wolo wolo to Sōli jii ni ba fyakōorō je we. A wu jii k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize. ¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sōli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sōli ya Kile jomō yεε pye Damasi ni

²⁰ A Sōli di Kile jomō yεε jō kōn wee tuun wuyε pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-peεŋε piyεyε yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu je Yesu.» ²¹ Sipyii piimu beeri pu bi wu jomō pu nuri ge, a l'i pu beeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weyε

pyaa be ki bi Yesu mege ki yirivεε pu kana Zheruzalemu ni we? Go wu kapana jūŋō ki wa me naha, pii p'a Yesu mege ki yiri ge, kōnhō wu ba pee co, wu pu pō wu she gan saraya naha shōnrivεε jūŋōfεε pu mu Zheruzalemu ni.» ²² Ga, a la di ganha na faraa Sōli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caŋa beeri. Wu bi Kile jomō pu yεε pyi, na li sheε pu na na Shōvōo wu je Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu naha wō, fo pu ya ce yeke pu da yu we. ²³ Ayiwa, ba piie ya ya toro we, a pee di puyε ja, na be yi na na p'i Sōli gbo. ²⁴ Ga, a Sōli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi beeri shazhōn sigee caŋa ni piige, kōnhō p'i sii Sōli ta pu gbo. ²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sōli le sagana funŋō ni caŋa ka piige, na meere taga wu torogo jeri kanha kadugo.

Sōliya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sōli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nō wà we, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu beeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sōli be wu je Yesu wo kalaapiire la we. ²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sōli ni tudunmōo pu yiri. Ba p'a nō wà we, Sōli ya Kafōo ja jagana lemu na Damasi koo li na, a Kafōo be di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sōli ya Yesu

kaa jo na fiinne ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari tudunmoo pu mu. ²⁸ Na lo wee tuun wu na a Sali di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafoo mege na. ²⁹ Sali bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo. ³⁰ Ba cebooloo p'a lee ce we, na gari ni Sali ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fee piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, janiye bye pee beeri na. Pu beeri bi jaari Kafoo jii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bele n'a daa wu ni. Cana cana pii bi faraa pu na Fefere Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyeri ya Ene cuunjo Yesu mege na

³² Pyeri bi jaari, na n'a daa fee pu peregi fiige ki beeri ni. Cana ka a wu ba gari n'a daa fee pii yiri kulo la ni lee mege je na Lida. ³³ A wu she na wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di je na Ene. ³⁴ A Pyeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuunjo nime. Yiri m'a ma yasinnege ki ya maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri. ³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni

Saron kulo li sheen pu beeri ya lee ja we, na soo Kafoo na.

Cee wa ya je na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa foo wu bye wii, wu mege di je na Tabita. Kee mege ke je Girekii wo jomoo pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaanja nipehenje pyi, na funmoo fee tere. ³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lo she sinnye puga ka ni zangaso wu ni. ³⁸ Lee di Pyeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii we. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyeri jeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a no na tuduro ti jo Pyeri mu we, taapile ni a Pyeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a no we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyeri maha, na ganha na mehe suu. Na Tabita yaha jii na, wu bi fadepiire ni fadegboyo yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeri na. ⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyeri di sipyii pu beeri yeege kpeenge ki na, na nuguro sin na Kile jeri. Na xho na hmahana jeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jii mugi, ba w'a Pyeri ja we, na yiri tiin. ⁴¹ A Pyeri di wu co wu keje na, na wu teger, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeri di n'a daa

* **9:29 Helenisitilee:** Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomoo pu yu ge.

Dorikasi: Kee mege ke kori wu je sigeno.

* **9:36**

fεε pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jii wo wu she pu na. ⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyijehemεε di ganha na daa Kafoo na. ⁴³ A Pyεeri di gori Zhope ni, na mō wà ná wa kaban, wee mεge jε na Simō. Σεεγε wee Simō wu bi gbuu.

10

Pyεeri ni Kōrineyi keree

¹ Ná wa bye Sezare kulo li ni na Kōrineyi. Oromε fiige ki sōrōsii jūnjōfōo wa wu bye wii. Sōrōsii kurunjo kemu jūnjō ni wu bye ge, kee jε na «Itali sōrōsii kurunjo.» ² Wee ná wu bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmō fεε pu tēri. Wu bi ganri be Kile-jεrege tāan wε.

³ Ayiwa, caņa ka yakono tuunō jii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa jé Kōrineyi kaban, na wuyε she wu na; a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Kōrineyi!» ⁴ Ba w'a wu ja wε, na fya na jo: «Naha wε Kafoo?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-jεrege ke ni ma funmō fεε pu dεge wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funno wō ma na wε.

⁵ Sipyii pii tun she nimε Zhope kulo li ni. Ná wa wu wa wà na Simō, p'i wu pyi Pyεeri. P'i she wee yiri pa. ⁶ Ná σεεγε gbovōo wa jūnjō ni w'a tigi, wee be mεge ki wa na Simō wa. Wu puga ki wa suumō lōhō ki jō na.» ⁷ Ba meleke w'a jo xō ni wu ni wε, na gari. Wee tuun wu ni a Kōrineyi

di wu kapyebyii shuun, ni wu sōrōsi nigin wa yiri. Wee sōrōsi we bye wuyε pyaa wo shazhōnsigimε. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. ⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fεfεere Munaa ya Pyεeri kaala

⁹ Kee caņa ki jimuguro a tudunmōo p'i dεeηε Zhope kulo li na. Lee di caņa ki ta jine nine ni, a Pyεeri di dugi katanja na na Kile jεeri. ¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shōhō xō wε. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyεeri mu, a Kile di kaa la she wu na. ¹¹ A wu fugba wu jō ja k'a mugi, na yaaga ka ja wà kemu ya foro fatōgbōhō feni ge. Ki geye shishεere we bi co pō, k'i diri na ma jine mu. ¹² A Pyεeri di tōyō shishεere yanmuyō ye beeri, ni jine yakokaara beeri, ni shazhεere tuuyo beeri ja kee fatōbōgō ke funno ni. ¹³ A mujuu la di Pyεeri pye: «Pyεeri yiri, m'a ya gbo ma xa!» ¹⁴ A Pyεeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a nōhō, kelee ki na jε yafunno ge, nε sanha kee ka shi li ja wε.» ¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyεeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fεεfεε ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunōrōgō wε.» ¹⁶ A pee jomō p'i jo fo tōjnii taanri, taapile ni a fatōbōgō k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyεeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuyε yegee lee kōri na. Na

wu yaha lee na, Kōrinēyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di nō Zhope kulo li ni. A p'i Simō kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kuḥḥō li ḥḥō na. ¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simō we p'a bi na Pyēeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyēeri ta wu na wu funḥḥō kōḥḥn sanha wu kaḥḥaa li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyēeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpēenge ke na. ²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaanji ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zō wu na wē, bani nē w'a pu tun ma mu.» ²¹ A Pyēeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, nē wu wa wii. Lēkē l'i wa yi kapana ḥḥḥḥō wē?» ²² A p'i Pyēeri ḥḥō shō na: «Sōrōsii ḥḥḥḥōfō wē wu wa na Kōrinēyi ge, wee w'a wēe tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi bē Kile na, Yawutuu pu bēeri wa wu mēsaanja yu. Kile wo mēlēkē wa w'a wuyē she wu na, na wu pye na wu tudunmō yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.» ²³ Ba Pyēeri ya yee logo wē, na jé ni pu ni puga. A p'i shōn wà. Ba ḥḥḥḥa k'a mugi wē, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fēē pii bē di binne kari ni pu ni.

Pyēeri ya kari Kōrinēyi kaban

²⁴ Kee caḥḥa ki ḥḥimuguro a p'i nō Sezare ni, na Kōrinēyi ta wu bi pu sige. Wu bi wu puga shēen ni wu see see najiinēē yiri pinne wu puga

na Pyēeri sige. ²⁵ Ba Pyēeri ya nō wà wē, a Kōrinēyi di ba wu ḥḥḥḥō círi, na nuguro sin wu fēē ni, na wu pēlē. ²⁶ Ga, a Pyēeri di wu cō yirige, na wu pye: «Yiri, nē bē wu ḥḥē sipyiyawyii la ba mu ḥḥē wē.» ²⁷ Na Pyēeri ni Kōrinēyi yaha pee jomō pu na, a p'i binne jé puga ki ni na sii sipyijehemēē ta p'a pinne wà. ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyēeri di wu pye: «Na saha ni wēe wo saliya wu ni, y'a li cē, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu ḥḥē Yawutuu wē, kelee na jé wufōḥḥō puga wē. Ga Kile ya li she nē na, na nē ganha da sipya wa shishiin wii na wu ḥḥē fēēfēē wē, kelee w'a nōḥḥō wē. ²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmō p'a nō nē na wē, nē ta nakaara pye wē. Nime nē funḥḥō wa y'i na kayire li ḥḥḥḥō jo na mu.»

³⁰ A Kōrinēyi di Pyēeri ḥḥō shō na: «Nijaa ḥḥē li caḥḥa shishēere wogo, na nē yaha Kile-ḥḥērege na na puga ki ni yakōḥḥō ni we tuun we shi ni, a nē ná wa niyerege ḥḥa na ḥḥahagbaa na fadevige na ḥḥē wu na, ki bēeri di ḥḥí. A wu nē pye: ³¹ «Kōrinēyi, ma Kile-ḥḥērege k'a cō. Tēgegana lemu na m'a funmō fēē pu tēge ge, Kile funḥḥō ya ta wō lee la yafiin na wē. ³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simō wu pa, p'a wu pyi na Pyēeri ge. W'a tigi ná wa kaban, wee bē mēge ḥḥē na Simō, sēēyē w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumō lōḥḥō ki ḥḥō na.» ³³ Taapile ni a nē tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya

ᵈᵇ. Ayiwa, wèe bɛɛri ya pinne wee Kile ᵈaha tàan, Kafɔɔ ya kiimu bɛɛri she ma na ge, wèe funᵈo ᵈe wu kee logo.»

*Pyɛɛri ya Kile Kafila yɛɛ
pye Kòrinɛyi kaban*

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyɛɛri di jomɔ pu lɔ na jo: «Can na, nɛ li cɛ nime jo Kile ya zhɔnrɔᵈo pyi wɛ. ³⁵ Ga shi bɛɛri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na tiime koro ᵈaari ge, weefɔɔ kaa l'a dan Kile ni. ³⁶ Kile ya wu jomɔ jo Izirayɛli sipyii mu na ᵈaᵈiᵈe Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee ᵈe sipyii bɛɛri Kafɔɔ. ³⁷ Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude fiige ki bɛɛri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yɛɛ li kadugo na, batizeli wu keree na. ³⁸ Kile ya Nazarɛti shɛɛn Yesu tìre, na wu ᵈi Fɛfɛɛɛ Munaa na, na sefɛɛɛ kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi ᵈaari na kasaᵈaa pyi sipyii na. Piimu bɛɛri p'a bye Shitaanni wo ᵈaa wu ni ge, w'a bi pee bɛɛri cuᵈᵈo, bani Kile bi bye ni wu ni.

³⁹ «Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liyɛ pyaa ni ge, wèe pu ᵈe kee keree ki wo sɛɛɛɛ. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo. ⁴⁰ Ga caᵈa taanri wogo ki na, a Kile di wu ᵈe na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu ᵈaa. ⁴¹ Ga sipyii bɛɛri ya ta wu ᵈa wɛ, fo Kile ya fɛnhɛ wèe

piimu ᵈaha bulo na pye wu sɛɛɛɛ ge, wee p'a wu ᵈa. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu niᵈeᵈe na na foro xu ni ge, wèe p'a wu ᵈa. ⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wèe mu, na wèe pu Kile jomɔ pu yɛɛ pye sipyii pu bɛɛri mu. Na wu yi jo fiinᵈe pu mu na Yesu Kile ya tenɛ na pye xuu ni wyii bɛɛri wo kiiri kɔnvɔɔ. ⁴³ Kile tudunmɔ pu bɛɛri ya jo na sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu meᵈe ki gbɔɔɔ ni.»

*Shi watii sipyii ya Fɛfɛɛɛ
Munaa li ta*

⁴⁴ Na Pyɛɛri yaha jomɔ pu na, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi wu jomɔ pu logovɛɛ pu na. ⁴⁵ Yawutuu n'a daa fɛɛ piimu p'a Pyɛɛri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li loolo kan shi watii sipyii be mu na ᵈeᵈe. ⁴⁶ Bani p'a bi pee sipyii pu ᵈaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni, na Kile meᵈe peɛ. Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: ⁴⁷ «Ta wèe na já pii sipyii pii ᵈaha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu be ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ba wèe ya li ta wɛ.» ⁴⁸ Lee kadugo na a Pyɛɛri di jo ni sipyiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa meᵈe na. Ba p'a batize xɔ wɛ, a p'i Pyɛɛri ᵈɛɛri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

*Pyɛɛri ya fiin pemu jo
Zheruzalemu egilizi wu mu ge*

¹ Tudunmɔɔ ni n'a daa fɛɛ piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii be ya sɔɔ Kile jomɔ pu na. ² Lee wuu na tuun wemu ni Pyɛɛri ya kuri she Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi ³ A p'i jo na jaha wuu na wu d'a she binne ni cekɔnbaalaa ni, fo na li ni pu ni we? ⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyɛɛri di yee beɛri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni ne bye Zhope kulo li ni ge, cana ka, na ne yaha Kile-jerege na, a Kile di kashɛɛ la she ne na. A ne yaaga ka ja kee bye ba fatɔgbɔhɔ je we. Ki geye shishɛɛɛ wu beɛri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ ne taan. ⁶ A ne ki funɔ yaɲmuyɔ yi wii xuuni: yapɔɔyɔ, ni sige xaara, ni jine yakokaara, ni shazhɛɛɛ, yee beɛri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɔ ni. ⁷ A ne mujuu la logo, lee na ne pyi: «Pyɛɛri, yiri, m'a ya gbo ma xa!» ⁸ A ne jo: «Ahayi, Kafɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu beɛri wii na ki ya yaa k'a li ge, na yemu beɛri wii na yi je fɛɛfɛɛ we ge, ne sanha kee ka li ja we.» ⁹ Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fɛɛfɛɛ ge, ma ganha ba kee wii sanha yaɲmunɔɔgɔ we.» ¹⁰ A l'i bye mu fo tɔɔjii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funɔ yaɲmuyɔ yi beɛri di yiri kari fugba wu ni.

ne bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun ne mu na yiri Sezare ni.» ¹² A Fɛfɛɛɛ Munaa di ne pye na ne wu pinne ni pee sipyii pu ni, na ne ganha ba nayɛ kaala we. Ne ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne she Sezare ni, na she je Korineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri. ¹³ W'a meleke wu niyerege ja jagana lemu na ge, a wu yee paari we mu. Na meleke w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simɔ yiri, Simɔ we p'a byi sanha na Pyɛɛri ge. ¹⁴ Na wee ni wu kpɔɔn li sipyii na ba shɔ shɔgana lemu na ge, na ne w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵ «Ba ne jomɔ pu jɔ kɔn ye we, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi we na tigigana lemu na taashiine li ni we. ¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafɔ ya jomɔ pemu jo ge, a ne funɔ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lɔhɔ ni, ga yee na ba batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni.»* ¹⁷ Wee piimu p'a da Kafɔ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan we mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, jɔgɔ ne di je fo ne w'a Kile jidaan shege we?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyɛɛri jomɔ pu logo tuun wemu ni we, a pee di pu logoo jine. A p'i Kile sɔ na: «Can na Kile ya sɔ shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ p'i jii sicuumɔ see wo ta.»

¹¹ «Wee tuun wu ninumɔ ni,

Ancasi egilizi wu jɔkɔɔnrɔ

keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a ja kɔn na n'a daa fɛɛ pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Siperɛ fiiye yi ni, a pii di gori Ancɔsi kulo li ni. Ga Yawutuu puyɛ mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu. ²⁰ Lee bɛ na Siperɛ shɛɛn ni Sirinɛ shɛɛn pii bɛ bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancɔsi ni, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jo pee mu. ²¹ A Kafɔɔ di pee n'a daa fɛɛ pu tɛgɛ wee labye wu na, fo sipyiɲɛhɛmɛɛ ya dɔ Kafɔɔ na.

²² Ba kee kapyegɛe k'a nɔ Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu na wɛ, a p'i Barinabasi yaha kari Ancɔsi ni. ²³ Ba w'a nɔ wɔ wɛ, na Kile wo labye wu pyegana ja n'a daa fɛɛ pu niɲɛ ni wɛ; a lee di wu luu jɲɲɛ. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafɔɔ koo li ni ni loɲɲɛ ni. ²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ jɲi Fɛfɛɛɛɛ Munaa bɛ na. Sipyiɲɛhɛmɛɛ bɛ bi sɔɔ Kafɔɔ na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di dorɔ kari Tarisi ni na shɛ Sɔli sha. ²⁶ Ba w'a Sɔli ja wɛ, na gari ni wu ni Ancɔsi ni. A p'i yee nigin maha wɔ ni n'a daa fɛɛ pu ni shiizhan; na sipyiɲɛhɛmɛɛ kalaa Kafɔɔ wo koo li ni. Na n'a daa fɛɛ yiri Kiricɛɛn, lee nizhiine ya pye Ancɔsi ni. ²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmɔɔ pii di foro Zheruzalɛmu ni na kari Ancɔsi ni. ²⁸ Pee Kile tudunmɔɔ pu ni, wa mɛgɛ bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fɛfɛɛɛɛ Munaa fanha ni na

xuugbɔhɔ ki da ba bye kɔɲɔ ke bɛɛri na. A pee jomɔ pu ba bye can. Kee xuugbɔhɔ k'a pye Oromɛ saannaa pu bɛɛri wo saan Kulodi cana jii ni. ²⁹ Ba l'a pye mu wɛ, a Ancɔsi kalaapiire t'i jo na pu keye wɔ yiyɛ na; lemu se jɛ wemu ni ge, a pu bɛɛri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fɛɛ pu tɛgɛ piimu pu jɛ Zhude fiige ki ni ge. ³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Sɔli mu, na pu shɛ yee kan Zhude n'a daa fɛɛ pu nɔhɔlɛɛ pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyɛɛri wo kasolenɛ le

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herɔdi di do Egilizi n'a daa fɛɛ pu na na gana. ² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ɲmɔpara ni. ³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni wɛ, a wu Pyɛɛri bɛ co le kaso ni. Shizhenhɛɛ Baa Buuri Kalenɛ li tuun wu bye wii. ⁴ W'a Pyɛɛri co le kaso wu ni, na sɔɔsɲii kulunɔɔ shishɛɛɛɛ yaha kee na wu kasɛri sipyii shishɛɛɛɛ shɛɛɛɛ. Herɔdi bi giin wu shɛ ni wu ni Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu Kalenɛ li nidorogo na, wu shɛ wu kiiri kɔn sipyii pu bɛɛri jii na. ⁵ Na Pyɛɛri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-jɛɛgɛ ni wu mu.

Pyɛɛri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herɔdi di Pyɛɛri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔɔsɲii shuun tɛ ni Pyɛɛri bi bye na ɲmunɔɔ wu nibɔgɔ ni tɔɔɔ shɔnhɔyɔ

shuun ni, sɔrɔsii pii d'a yere yere kujɔɔ li jɔ na na kasogbaha ki kaseri. ⁷ Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di jɛ kasogbaha ki ni. A kpɛɛngɛ di kasogbaha ki ni. A mɛlɛkɛ wu Pyɛeri kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu jɛ, na wu pye: «Yiri tɔvuyo na!» Taapile ni a shɔnhɔyɔ y'i baha wolo Pyɛeri keye yi na na to jinɛ ki na. A Pyɛeri di yiri. ⁸ A mɛlɛkɛ wu jo: «Yiri m'a mayɛ pɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyɛeri di li pye mu. A mɛlɛkɛ wu wu pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a daha na feni!» ⁹ A Pyɛeri di yiri taha mɛlɛkɛ wu feni. Mɛlɛkɛ w'a lemu pye ge, Pyɛeri bi sanha dɔ lee na wɛ. Ga, a wu li ta ba ηmunɔgɔ jɛ wɛ. ¹⁰ A p'i she nɔ kaso wu kasɛɛge pyevɛɛ pu wo kurunɔ nizhiige ki na, na doro kee tɔan. Na she nɔ kurunɔ shuun wogo ki na, na doro kee bɛ tɔan. Na she nɔ kujɔɔgbɔhɔ ki na. Tɔɔrɔ gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funnɔ ki na. Ba p'a nɔ wà wɛ, a gbura k'i mugi kiyɛ mu. A mɛlɛkɛ wu binne foro ni Pyɛeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanɔ shiizhan, taapile ni a mɛlɛkɛ wu gari na Pyɛeri yaha. ¹¹ Ba mɛlɛkɛ w'a kari wɛ, a Pyɛeri hakili di diin. A wu jo: «Nɛ li cɛ jo Kafɔɔ w'a wu mɛlɛkɛ wa tun w'a pa nɛ shɔ Herɔdi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyɛ yaha p'i ba pemu taha nɛ na ge.

¹² Ba Pyɛeri ya wu funnɔ sha wɛ, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi

Marika ge, wee wo nu wu jɛ wii. N'a daa fɛɛ nijɛhemɛɛ pu bi pinne wà na Kile jɛeri Pyɛeri mu. ¹³ Ba Pyɛeri ya nɔ kaanɔ ki jɔ na wɛ, na gbura ki kuu. Kapyebyezhɔ wa bye wà, wee mɛgɛ ki bye na Orode. A wee di ba kujɔɔ li wii. ¹⁴ Ba w'a pa Pyɛeri mujuu li cɛ tuun wemu ni wɛ, wu ya já kujɔɔ li mugi nige fundanga kenɛ ni wɛ. A wu baa kari na she yi jo pusamaa mu, na Pyɛeri niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na kpɛɛngɛ ki na. ¹⁵ A p'i wu pye: «Mu junɔmuu wa wɛ!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» ¹⁶ A Pyɛeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyɛeri yɛ pyaa wɛ, a l'i pu fo fo xuuni. ¹⁷ A Pyɛeri di wu kenɛ yirige, na pu pye na pu co puyɛ na. Yeegegana lemu na Kafɔɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa bɛeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wà na kari xuu watii ni.

¹⁸ Ba jiga k'a pa mugi wɛ, a sɔrɔsii pu funbenwuu di ganha na puyɛ yegee na: «Dii Pyɛeri d'a pye wɛ?» ¹⁹ Li ya ta mɔ wɛ, a Herɔdi di wa yaha kari na pu Pyɛeri yaha she wee yiri. Pyɛeri ya ta ja-ɛ ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herɔdi xugana

Lee kadugo na a Herɔdi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jeri pye wà.

²⁰ Herodi luu li bi yiri be sanha Tiiri sheen ni Sidon sheen be taan xuuni. Ba pee ya lee ce we, na puye ja na na p'i she Herodi mu. A p'i najege leje ni saan wu tashongo ki jurofo wu ni. Wee mege je na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Herodi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xho. Bani wee wo fiige ki ni pee jalige ya foro. ²¹ Ba cada-ganja k'a pa no we, a Herodi di wu saanra fadegbaho le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbo yu pu mu.

²² A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo na: «Le je sipya mujuu we, kile ye pyaa mujuu li je le!» ²³ Ga taapile ni, a Kafoo wo meleke wa di yama wa Herodi na, bani wu ya ta Kile pele we. A fyee nre di je wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee be na, Kile jomoo pu bi se jaha na kabaya yi beeri na. ²⁵ Barinabasi ni Sali ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shoonri we, a p'i guri kari Ancosi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fefere Munaa ya Sali ni Barinabasi jaha bulo

pu she Kile Kafila jo

¹ Kile tudunmoo ni karamogoloo pii bye Ancosi egilizi wu ni. Pee meye ye: Barinabasi, ni Simo wemu p'a bi Niwo ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Sali. Manayeni ni saannaa Herodi, punuho

ni pee ya bii. ² Cana ka n'a daa fee p'a suun le, na Kafoo pele. A Fefere Munaa l'i pu pye: «Ne Barinabasi ni Sali yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kontho pu da wee pyi.» ³ Ba n'a daa fee p'a yee logo we, a p'i tuun wa lo sanha na suun le, na Kile jeri, na pu keye taha Barinabasi ni Sali na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Sali nogana Sipereni

⁴ Ba Fefere Munaa l'a Barinabasi ni Sali tun we, a p'i gari Silisi ni. A p'i she je wa koo gbaho ka ni na kari Sipereni fiige ki ni. ⁵ A p'i no Salamine ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-pee piyeye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu teger labye wu na.

⁶ A p'i Sipereni fiige ki kon jeri na she no kulo la ni, lee mege je na Panfosi. Ba p'a no wa we, na Yawutu na wa ta wa, wee mege je Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineye yu na Kile tudunmoo wee je. ⁷ Wee siganfao wa bye gbafeneeri Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafeneeri wu bye na xakiligbo foo. A wu Barinabasi ni Sali yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo. ⁸ Ga siganfao wemu mege ki je Bariyesu, p'i wu pyi Girekii jomoo pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Sali kaala. Wa bi li shaa wu gbafeneeri wu jaha kon, kontho wu ganha bu da Yesu na we. ⁹ Wee tuun wu ni

Sõli we p'a bi na Põli ge, a wee di ji Fefere Munaa na, a wu sigaanfõ wu wii xuuni na jo: ¹⁰ «Shitaanni sipya mu je, mu ya ji shizhiinme ni nanmahara tuuyo beeri na. Tiime beeri pen. Mu wa da Kafõ wo kodiine li jeri wu jo yaha-i ya? ¹¹ Kafõ ya wu keje taha mu na nime. Ma na ba bye fyen. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafin be ja we.» Taapile ni a piige di je Elimasi jaha ni; a wu jeri fyen, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu keje co, wu koo she wu na. ¹² Ba gbafereri w'a lee ja we, na da Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafõ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Põli ni Barinabasi nõgana Ancosi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Põli ni wu tahama-nõhmõ di je kõrõgõ ka ni Panfõsi ni, na gari Perizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mege p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu feni, na gari Zheruzalemu ni. ¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Perizhe ni, na gari kulo la ni lemu mege ki je Ancosi nibire ge, lee je Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadeenge k'a nõ we, a pu be di je Kile-peenje puga ki ni na diin. ¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kile tudunmõ pu wo Kitabuu pu kalaa xõ we, a Kile-peenje puga ki junõfõ wu tuduro tun Põli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo,

Kile Kafila yere la bye l'i wa yi mu, yi na ja li pye.»

¹⁶ A Põli di yiri, na wu keje yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli sheen, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi ni-wegee shan! ¹⁷ Izirayeli sheen wo Kile w'a wu sefele pu jaha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinme Misira ni ge, w'a pu nagoo jehe. Lee kadugo na a wu wu wo sefere ti taga pu yeege kee fiige ki ni. ¹⁸ A wu pu keree xu, na pu jõ sha fo na nõ yee kele shisheere na. ¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tehe gbarashuun kyegi, na wee kori yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wu sefele pu mu, ²⁰ fo na nõ yee xhuu shisheere ni kele kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikõn kan wu sefele pu mu fo na she nõ Kile tudunmõ Samuweli wo cana jii li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu junõ ni. A Kile di Kisi ja Sõli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kele shisheere (40) ta pu junõ ni. Wee bi foro Benzham wo shi wu ni. ²² Ba Kile ya Sõli laha saanra ti na we, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu ne zhaa ge, wee wu je we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye ne jidaan keree ki beeri pyevõ.»* ²³ A Kile di ba Shõvõ kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni,

* 13:22 **Zhese:** Wee ninumõ p'a byi Izayi.

* 13:22 Zaburuu 89:21

ba w'a bi yi jo jogana lemu na we, wee je Yesu. ²⁴ Na ta wee sanha ba we, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yeeri mu, na pu daaje jo pu jurumu wu na, p'i batize. ²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxoo ya teenje we, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na joo ne wa we? Shoo wemu jaha yee wa wii ge, ne wa were-e de! Ga we w'a ma ne kadugo ge, wee wu wa. Ne cere ne wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya mere be sanha, ne yaa ni lee ni we.»*

²⁶ Lee kadugo na a Poli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu je Ibirayima yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe juwuuro jom pe ya jo yi beeri mu. ²⁷ Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni jujofee pu bi ta li ce na Shoo wu je Yesu we. Kile tudunmoo pu jom pemu be pu bi galaa cadeenge beeri ge, pu ya pee be ce we; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funjo ni a p'i pee jom pe jo fa puye kategee. ²⁸ Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xo we. Lee be na, a p'i Pilate pye na wu soo p'i wu gbo. ²⁹ Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmoo Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jom pu beeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le faja ni. ³⁰ Ga, a Kile di wu je na yeege xu ni. ³¹ Ba w'a je foro xu ni

we, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nijehenee pye na wuye shee pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu seere, na wu jom yu Izirayeli sipyii pu mu. ³² Kile bi Jozaama pemu wo jomee lo wu sefelee pu mu ge, weeye pyaa ki be wo kapana jujo ki je, na pee jaha jo. ³³ Nomee le Kile ya lo we sefelee pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo shen mu. Kile ya Yesu je na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu je ne Ja; njaa n'a ma se.»*

³⁴ Ba Kile ya Yesu je na yeege xu ni we, na jo na wu da ga xhu nige bada we. Lee Kile Kafila w'a she na:

«Fefere nomee le ne lo Dawuda mu ge,
ne na ba lee jo fa nakaara
baa ni duba ni yi mu.»*

³⁵ Lee wuu na Kile Kafila w'a li she xuu wa be ni sanha na:

«Mu da ga soo ma Fefere Sipya
wu wu fonho
faja ni we.»*

³⁶ Ga Dawuda we w'a pe jom pe jo ge, ba wee ya Kile nidaan keree pye xo wu wo tuun wu ni we na xhu. A p'i wu le na fara wu sefelee pu nixhuyo na. A wu fonho. ³⁷ Ga Kile ya Yesu wemu je na yeege xu ni ge, wee ya ta fonho we.

³⁸ «Lee na, na cebooloo, wee ya yaa na li ce na Yesu gboo ni wu jurumu w'a da yafa

* 13:25 Yohana 1:20-27 * 13:33 Zaburuu 2:7 * 13:34 Ezayi 55:3 * 13:35 Zaburuu 16:10

wù mu. ³⁹ Kakuuḡḡ kiimu ki ḡe yee ya já shḡ ki na Kile tudunmḡḡ Musa wo saliya wu nḡḡ ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefḡḡ na zhḡ kee kakuuḡḡ ki be na, na kapii ta Kile ḡaha tàan Yesu gbḡḡḡ ni. ⁴⁰ Lee wuu na y'a yiyee kaseri, kḡnhḡ Kile tudunmḡḡ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta wε. P'a jo:

⁴¹ «Kile keree la wuuvεε, yi wii,
li na bye kakanhana yee mu,
lee kadugo na yee na gyεεgi.

Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.
Ali wa na ba li paari yee mu,
yee da ga dà li na wε.» *

⁴² Ba Pḡli ni Barinabasi ya pa foro Kile-pεεḡḡe puga ki ni wε, a sipyiire t'i pu pye na cadεεḡḡe ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunḡḡ na pee mu sanha. ⁴³ Ba sipyiire t'a ḡḡḡ kḡn na jaaga wε, Yawutuu niḡehεmεε ni Kile ḡi fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pḡli ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni ni ḡḡmεε fεεε ni. ⁴⁴ Ba cadεεḡḡe k'a pa nḡ wε, a kulo li sipyii pu bεeri di ba binne p'i Kafḡḡ jomḡ logo. ⁴⁵ Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ḡa t'a pinne wε, a lee wo ḡεpεεn di jé pu ni. A p'i ganha na Pḡli kafila wu kaala na wu shehele. ⁴⁶ A Pḡli ni Barinabasi di yi fiinne jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile

Kafila wu bi yaa na fεnhε jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni ḡi sicuumḡḡ nixhḡbaama ni wε. Ayiwa nime a wu gari shi watii yiri. ⁴⁷ Bani ye Kafḡḡ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Nε Kile w'a ma teḡḡe na pye
kpεεḡḡe shi wusama mu,
kḡnhḡ m'a ḡuwuuro ti jomḡ pu yaha p'i nḡ
koḡḡ ki kabaya shishεεεε
wu bεeri na.» *

⁴⁸ Shi wemu ḡe Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomḡ pu logo wε, a pu bεeri fundanga wuu di ganha na Kafḡḡ jomḡ pu sḡni. Piimu bεeri pu bi puyee gbegele p'i sḡḡ ḡi sicuumḡḡ nixhḡbaama pu na ge, a pee bεeri di dà Kafḡḡ Yesu na. ⁴⁹ Lee caagagana li na Kafḡḡ jomḡ pu bi jaaga wee xuu wu bεeri ni.

⁵⁰ Kulo li meḡbḡḡḡ cèe ni kulo li sipyigbḡḡ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sḡn wá Pḡli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kḡri na yeege pu wo fiige ki ni. ⁵¹ Ga, a Pḡli ni Barinabasi nivorowuu di pu tḡḡḡḡ gbazhenhe ḡahara wo wà, na lee pye sεeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo li ni. ⁵² Ga lee be na, a pee n'a daa fεε nivomḡḡ pu kunni di ḡi fundanga ni Fεfεεεε Munaa na Ancḡsi ni.

14

*Pḡli ni Barinabasi ya kari
Ikone kulo li ni*

* 13:41 Habakuki 1:5 * 13:47 Ezayi 49:6

1 Ba Pòli ni Barinabasi ya nò Ikone ni wε, na jé wà bε Yawutuu Kile-pεεηε puga ki ni. A p'i jomò jo fo Yawutuu nijεhemεε ni Girekii nijεhemεε ya pye Yesu n'a daa fεε. 2 Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ε ge, a pee di she ganha na shi wusama sòñ na waa n'a daa fεε pu na. 3 Ga lee bε na, a Pòli ni Barinabasi di mò lee kulo li ni. P'a bi Kafò kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wε. Kafò bi sefεεε kaan pu mu p'a kakanhaηaa ni jaha sheshεεε pyi. Kee bi li shεε na Kafò wo Fεremε jomò pu jε can.

4 A kulo li shεεn p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmò pu ni. 5 A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu jηηòfεε di bε nigin na, na p'i Pòli ni Barinabasi kanha. Pu funηò bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni. 6 Ba Pòli ni Barinabasi ya pa li cε na pu funηò ki wa p'i pee gbo wε, a p'i baa kari Likawuni fi-ige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Deribε kulogoo k'a bye. 7 A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bεeri ni.

Na Pòli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

8 Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha jaari ja bada wε. 9 Wee ná wu bi Pòli jomò pu nuri. A Pòli di wu jaha kò le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zò wu ni, na wu cuunηò. 10 A Pòli di jo ni fanha ni, na ná wu pye: «Yiri

yere ma tòyò yi na!» A na wu yiri, na yere wu tòyò yi na, na ganha na jaari. 11 Ba sipyiire t'a lee ja wε, na jo Likawuni shεεn jomò pu ni na: «Kakanhana dε! Wù kilεεε p'a puyε jεri sipyii, na digi na pa naha.» 12 Girekii kile wemu mεge ki bye Zesi ge, a p'i wee mεge le Barinabasi na. Shuun wo wu mεge ki bye Herimesi ge, a p'i wee mεge le Pòli na. Bani Pòli w'a bye jomò pu jovò. 13 Zesi tapεεηε puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya jaha shòonrivò wu she wee xuu wu ni ni nupehεε ni, na ki to ni tige fyεenre ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Pòli mu.

14 Ga ba Pòli ni Barinabasi ya lee ja wε, a pu loyire wuu di pu fadeye shεengi, na baa kari sipyiire ti feni, na ganha na sεle na: 15 «Wu naniineε jaha na yee di le pyi wε? Wèe bε pu jε sipyii ba yee wa wε. Wèe ya pa Kile Jozaama jo yee mu, jo yi ke jηηò baa pεεηε ke jò yaha, y'i dà Kile jii wo wu na. Y'i da wu pεle, wee wemu w'a fugba, ni jηηε, ni suumò lòhò, ni ki funηò yanmuyò yi bεeri yàa ge. 16 Taashiine li ni Kile bi shi wu bεeri yaha wu na wuyε jidaan koro jaari, 17 Ga lee bε na Kile bi wuyε shεε pu na ni kasaanηaa nijεhεηεε ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jògi wu tuun ni, na jòlige nijεhεηε kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.» 18 Pòli ya yee bεeri jo, ga jεεε

ye li bi fo p'i sipyiire ti jaha kɔn kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancosi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Pɔli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xɔ. ²⁰ Ga ba n'a daa fee p'a she wu kuuri we, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee canja ki jimuguro na a Pɔli ni Barinabasi di yiri wà na kari Deribe ni.

Tudunmɔɔ p'a kuri kari Ancosi nigbo wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kile Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipyiirehemee di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancosi nibire ni. ²² P'a bi Yesu n'a daa fee pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wèe na venhe kanhama niyeheme ja, yani wù pa jé Kile wo saanra ti ni ge.» ²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fee egilizii pu beeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kile jeeeri pee sipyii pu mu. Kafɔ wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee kenje ni, kɔnhɔ wu bye pu tegerɔɔ.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kɔn jeri, na gari Panfili fiige ki ni. ²⁵ A p'i Kile Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni

lee mege je Atali. ²⁶ A p'i jé kɔngbɔhɔ ka ni na kari Ancosi nigbo wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fee p'a bi pu kaa le Kile kenje ni. Labye wemu na p'a xɔ me ge, a p'i na yiri wà lee kulo li ni na ma wee labye wu feni. ²⁷ Ba p'a nɔ Ancosi ni tuun wemu ni we, keree kiimu beeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fee pu pinne, na kee beeri paari pu mu. Shi wemu je Yawutuu we, mugigana lemu na Kile ya kuɔɔ mugi wee be mu, kɔnhɔ pu be di dà Yesu na ge, a p'i yee be paari. ²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatunno pye Ancosi n'a daa fee pu yiri.

15

Yesu n'a daa fee p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancosi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fee pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, yee ya cekɔnrɔ pye we, yee da zhɔ we.» ² Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na we. A l'i bye nakaagbɔrɔ pu te ni, fo Ancosi n'a daa fee p'a n'a daa fee pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlee pu ni. ³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu je Yawutuu-i ge, wee ya sɔɔ Kile jomɔ pu na sɔɔgana lemu na ge, a p'i yee paari

wee xuu wu n'a daa fεε pu mu. A pee jomɔ p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

4 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Zheruzalemu ni wε, a n'a daa fεε p'i pu juŋɔ cırı cirigazana na. Tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlee pu bεeri bi bye wà. P'a já keree kiimu bεeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee bεeri paari Zheruzalemu n'a daa fεε pu mu. 5 Farizheen piimu p'a dà Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu jε Yawutuu wε, piimu p'a dà Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekɔnrɔ bye jε fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahani ni Musa wo saliya wu ni.» 6 Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlee p'i puyε ja na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan. 7 Ba jomɔ p'a pa jεri nakaagbɔrɔ pu tε ni wε, a Pyεeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeyε pyaa wa li fiin na Kile ya nε jaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ nε Kile Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dà Yesu na. 8 Kile wemu w'a sipyii bεeri zɔɔɔ cε ge, wèe ya li cε na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fεfεere Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wèe na tigigana lemu na wε. 9 Lee ya ta zhɔnrɔgɔ pye wε. L'a pu zɔɔɔ fiinjε, bani p'a dà Yesu na. 10 Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii wε? Wèe sefεlee ni wèeyε pyaa ya ta já tuguro temu na-ε ge, jaha na

y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fεε pu juŋɔ ni wε? 11 Dagana lemu na yee ya dà na yee ya shɔ Kafɔɔ Yesu wo niime wu gbɔrɔ ni ge, mu li wa pii bε shizhaa na.»

12 A sipyii pu bεeri di cari cari puyε na, na Pɔli ni Barinabasi yε bε wo nijoyo logo. Kile ya kakanhanjaa ni jaha sheshεere temu pye pu mu shi wu ninε ni wemu jε Yawutuu wε ge, a p'i yee bεeri paari sipyiiire ti mu. 13 Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ wε, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo! 14 Shi wemu jε Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasεεge yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyε pyaa wuu ge, Simɔ ya yee bεeri paari na xɔ yee mu. 15 Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu bεeri jε ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo na:

16 «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.

Dawuda puga ke k'a to ge,
n'a da ba kee yereŋεvonɔ yereŋε.

N'a da ba ki kataha ki bεeri yirige, di ki tii.

17 Kɔnhɔ sipyiiire tisara bεeri di Kafɔɔ sha
ni shi wu bεeri n'a yiri na pye naye wo ge.

18 Yee Kafɔɔ ya jo.

Wee w'a kii keree kii she fo taatuunnɔ ni.» *

19 Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu ƚe Yawutuu we, wu d'a sɔɔ Kile Kafila wu na ge, ne funɔɔ na, wèe ya yaa na waha watii taha wu na we. 20 Ga yi yere wù semε tun pu mu, na saraya yatɔɔyɔ yemu p'a gbuu yapereε na ge, pu ganha ba yee xaara xaa we. Na pu ganha ba dɔdɔrɔ pyi we, na pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan xaa we. 21 Bani na lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulogoo ki bæeri ni, Kile-peɛɛɛ piyeyε yi ni, lee yere li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadεenge bæeri na.»

Tudunmɔɔ p'a semε tun n'a daa fεε pii mu piimu ƚe Yawutuu we

22 Yakuba jomɔ p'a bi be tudunmɔɔ ni nɔhɔlee, ni n'a daa fεε pu mu. A pu pii pinne ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i nahagbaa fεε shuun wa naha bulo n'a daa fεε pu ni. Wa mege ƚe na Zhude, p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu mege ƚe na Silasi. 23 A p'i semε wu le pu keɛ ni. L'a bi ka wee semε wu ni na:

«Wèe piimu pu ƚe tudunmɔɔ pu ge, wèe ni egilizi nɔhɔlee ni n'a daa fεε pu p'a we semε we tun wù cebooloo n'a daa fεε pu mu piimu ƚe Yawutuu we, na ƚe Ancɔsi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wèe ya yi shaari.

24 Wèe ya logo na sipyii pii ya yiri wèe yiri naha, na she kafila wa taga yee hakilee pu

wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wèe di ya pu tun we. 25 Lee wuu na wèe ya wùye ƚa, na be nigin na, na li ta l'a pɔrɔ na sipyii pii fara wù taanpiinεε Pɔli ni Barinabasi na, wù pee tun yi mu. 26 Pii namaa shuun we ya puyε kan Kafɔɔ Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jεere ye l'a fɔ p'i xhu kanhama keɛ ni. 27 Lee wuu na wèe ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wèe ya ka semε wu ni ge, p'i pee jo yi mu ƚɔ ni ƚɔ. 28 L'a taan Fεfεere Munaa ni wèe be ni, nago wù ganha da tuguro tatii taha yi na, kii keree kii kadugo na we. Kee keree ki kaa wèe ya jo waha me yi mu. 29 Yi ganha ba yapereε xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa we; y'i dɔdɔrɔ yaha. Yi bu já yiyε tanha kii keree kii na, lee ya ƚɔ. Kile wu tuun wa she wu na.»

30 A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni Silasi ye yaha kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wà we, na n'a daa fεε pu bæeri yiri pinne, na semε wu kan pu mu. 31 Ba p'a wee semε wu kalaa we, a lee yere l'i pu funɔɔ taan xuuni. 32 Zhude ni Silasi ye be di bye Kile tudunmɔɔ, a p'i yere kan n'a daa fεε pu mu, na pu logoo waha, na samɔhɔrɔ le pu ni. 33 A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancɔsi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha she pu tunveε pu yiri, na pu she kanha ta nɔɔni na. 34 [Ga lee be na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori

Ancəsi ni.] ³⁵ A Pöli ni Barinabasi di gori Ancəsi ni. Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fεε pu kalaa, na Kaföö wo Jozaama pu be yeεε pyi.

Pöli ni Barinabasi ya waagi

³⁶ Caņa ka Pöli ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kuloogo kiimu ni wèe ya toro, na Kile Kafila jo wà ge, wù kuri wù doro kee ni, wù ki n'a daa fεε pu pεεgi pu bi se jaha na n'a daa wu ni.» ³⁷ Pu nigariwuu, Barinabasi funᵅo bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee be wu pinne ni pu ni. ³⁸ Ga Pöli ya ta soo Yohana wu pinne ni pu ni we. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a pa guri pu feni na labye wu ta wu sanha xho we. ³⁹ A l'i bye gilege Pöli ni Barinabasi te ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jé kəɔgə ka ni na kari Sipεε ni. ⁴⁰ A Pöli di Silasi jaha bulo. A n'a daa fεε p'i pu kaa le Kaföö keᵅε ni. ⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi beeri naari, na saməhəɔ le n'a daa fεε pu ni.

16

Timote ya fara Pöli ni Silasi na

¹ A Pöli ni Silasi di gari Deribe ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa fəɔlɛvəɔ wa ta wà, wee mege jε na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fəɔ wa, ga wu to w'i jε Gireki. ² N'a daa fεε piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee beeri bi Timote mεsaanya yu. ³ Lee

wuu na Pöli ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyejii. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kən, bani pu beeri bi li ce na Gireki wu jε wu to we. ⁴ Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu beeri ni ge, tudunməɔ pee ni Zheruzalemu nəhəlee p'a keree kiimu teᵅε ge, a Pöli di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi. ⁵ Lee l'a bi n'a daa fεε pu pye pu na se jaha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na caņa beeri.

Pöli ya kashεε la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu jaha kən Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro. ⁷ Ba p'a teᵅε Misi fiige ki na we, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta soo pu jé wà we. ⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni. ⁹ Kee caņa ki piige Pöli ya kashεε la ja. A wu Masedəni shen ná wa niyerege ja wu na wu jεeri na yu: «Pöli, jə maye na, m'a ba Masedəni ni, m'a ba wù tege.» ¹⁰ Ba Pöli ya lee ja we, taapile ni a wu gbegele, na she Masedəni fiige ki ni. A wèe di li ce nakaara baa jo Kile ye pyaa k'a jo na wèe pu she Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kaföö Yesu wo n'a daa fəɔ Filipi kulo li ni

¹¹ A wèe di jé kəɔgə ka ni Torowasi ni, na nə Samoturasi ni. Tee jimuguro ti na wèe ya nə Nerapolisi kulo li ni. ¹² A wèe di foro wà, na

gari Filipi ni. Lee j_{ne} Mased_{oni} fiige ki kugb_{oo} le, na j_{ne} Orom_e fanha ki tat_eng_e ka. A w_ee di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cad_eng_e k'a pa n_o w_e, a w_ee di sh_e kanha ki kadugo. Bani w_ee bi giin na xuu wa wa w_a pu mu dugo ki j_{no} na, wee j_{ne} pu Kil_e-j_{ne}ng_e tapyege. Ba w_ee ya n_o w_a w_e, na c_ee pii ta p'a puy_e pinne w_a, a w_ee di Kil_e Kafila jo pee mu. ¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi j_e Yawutuu pu wo Kil_e koro li ni, wee m_eng_e j_{ne} Lidi. Wu kulo m_eng_e di j_{ne} Tiyatiiri. Faj_eyy_e wu bi b_er_ee, yemu p_er_em_e ya waha ge. Wu bi Kil_e p_el_e A wu ganha na we kafila we nuri, a Kaf_{oo} di fung_ong_o f_er_ee kan wu mu w'a P_{oli} kafila wu jaha c_e. ¹⁵ A wu ni wu puga sh_een pu b_eeri di batize. A wu P_{oli} ni wu kaaf_e pu j_{ne}eri na: «Yee bi d_a li na na n_e d_a see na Kaf_{oo} na, yi pa digi na puga.» A wu w_ee karamu fo w_ee ya s_{oo}.

P_{oli} ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Canja ka w_ee ya kari Kil_e taj_eng_e ni, a bulozh_o wa di w_ee j_{no} c_{iri}. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi cel_o pyi. Tee cel_o ti ni w'a bi wari nij_eh_em_e taa na gaan wu Kaf_{oo} mu. ¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha w_ee f_{eni}, na sel_e, na yu: «Kil_e-gb_otabaaga wo kapyebyii pu j_{ne} pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.» ¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha P_{oli} y_e f_{eni} canja b_eeri na yee yu. Canja ka, a P_{oli} di ba ganha na n_{ma}hana j_{ne}ri,

na jina wu pye: «Yesu Kirisa m_eng_e na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozh_o wu kaf_e ya pu wari ta koro li j_a l'a t_o w_e, a p'i P_{oli} ni Silasi co kari kiiri k_{oon} kurun_o ki mu. ²⁰ Ba p'a n_o w_a w_e, na Orom_e fanhaf_e pu pye: «Pii namaa pii ya w_ee kulo li wuregi, Yawutuu pu j_{ne} pii. ²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta w_ee Orom_e sh_een wo saliya wu ya gbara kee na w_e, w_ee di ya yaa w'a kee keree ki pyi b_e w_e.» ²² Ba sipyiiire t'a pee jom_o pu logo w_e, a p'i y_{iri} P_{oli} ni Silasi f_{eni}. A fanhaf_e p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kp_{on} ni sus_ol_{oo} ni. ²³ Ba p'a pu deele kp_{on} w_e, na pu le kaso ni. A fanhaf_e p'i yi jo kaso gbaha ki kas_eng_e pyev_{oo} wu mu na p'a pu kas_eri xuuni. ²⁴ Ba kaso gbaha ki kas_eng_e pyev_{oo} w'a yee logo w_e, a wu sh_e P_{oli} ni Silasi yaha kaso gbaha ki funn_o pura la ni, na pu t_{oo}y_o le tige ka ni na p_o.

²⁵ Ba j_{in}e k'a pa j_i w_e, a P_{oli} ni Silasi di ganha na Kil_e j_{ne}ri, na Kil_e mas_ong_o yoyo cee. Kasolem_e pusamaa b_eeri bi yee nuri. ²⁶ Na pu yaha lee na, a j_{in}e k'i wakaraa c_ele xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi b_eeri pye y'a mugi yiy_e ni. A kasolem_e pu b_eeri wo t_{oo}r_o sh_{on}h_oy_o y'i bahala wolo. ²⁷ Ba kaso gbaha ki kas_eng_e pyev_{oo} w'a j_{ne}, na gburaya yi b_eeri ta y'a mugi w_e, a wu wu n_mopara k_{oon}gi li k_{oo}ng_o ni di daga wuy_e gbo,

bani wu bi giin na kasolemeε pu beeri ya paa. ²⁸ A Pɔli di mujuugbo wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye maye na we, wèe beeri wa naha.»

²⁹ A kaso gbaha ki kaseεge pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburopi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni. ³⁰ Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpεengε ki na, na pu pye: «Na nahafεε, leke ne d'a yaa na pye, kɔnhɔ di juwuuro ta wε?» ³¹ A p'i wu jo shɔ na: «Dà Kafɔɔ Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga sheen pu beeri.» ³² Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔɔ jomɔ pu jo wu ni wu puga sheen pu beeri mu. ³³ Kee jɔjɔnε kiyε pyaa na, a kasogbaha ki kaseεge pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi ye nɔɔyɔ yi wεε pye. A wu ni wu puga sheen pu beeri di batize. ³⁴ Lee beeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga sheen beeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jiga k'a mugi wε, a Oromε fanha ki juɔɔfεε p'i fanhafεε pii tun kasogbaha ki kaseεge pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha. ³⁶ A kasogbaha ki kaseεge pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromε fanha ki juɔɔfεε p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanji jajɔnε na.» ³⁷ A Pɔli di pee fanhafεε pu pye: «P'a wèe kpɔn sipyii pu beeri jii na kiiri kɔnbaa wèe na, na ta wèe be

di jε Oromε kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wèe le kaso ni. P'i giin p'i wèe peelee yeege nime kaso wu ni gε? Tapyege wa lee na bada wε; na puyε pyaa ki pa wù yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na she pee jomɔ pu jo Oromε fanha ki juɔɔfεε pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi be jε Oromε sheen wε, a p'i fya. ³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jεeri na pu jo puyε na p'i foro kulo li ni. ⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wε, a p'i gari Lidi kaban, na she cebooloo pii ta wà. A p'i pee yeri na samɔhɔrɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na she doro Apoloni kulo li be ni. A p'i she nɔ kulo la ni lee mege jε na Tesaloniki. Yawutuu Kile-peeɔnε puga ka bye wà. ² A Pɔli di jé kee Kile-peeɔnε puga ki ni ba w'a tee na li pyi wε. A wu cadεenyε taanri pye na taha yiyε na na se na Yawutuu pu juɔɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu. ³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha sheε pu na na fiinε, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhe ganha na na xu. Lee beeri kadugo na, wu na ba jε na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wèe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye

Shovoo we. ⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pòli ni Silasi na. A Girékii Kile jùfiyaara sipyii nijehemee pii be di dà Yesu na ni megbòhò cèe nijehemee pii be. ⁵ Ga, a lee di jiiizhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiñmuyò ya faanna pinne, na pee sòn wá Pòli ni Silasi na. A pee di tunmò taga kulo li beeri wuregi. A p'i puyè faari kari Pòli ni Silasi tacionò ni ná wa puga, wee mege jè Zhasòn. ⁶ Ba p'a she fò Pòli ni Silasi ni wè, a p'i Zhasòn ni n'a daa fèe pii be co, na pee fuulo kari fanhafèe pu yiri. A p'i ganha na sele na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki beeri wuregi ge, pee p'a nò wèe be mu naha, ⁷ a Zhasòn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya be ni Orome saannaa pu beeri jnufòw Sezari wo saliya wu ni wè, bani p'a yu na saan wa betii wu jè, wee mege jè Yesu.» ⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafèe p'a pee jomò pu logo wè, a pee jomò p'i pu fungonyò wuregi. ⁹ M'a Zhasòn ni n'a daa fèe pu ja p'a yaha ge, jomèe p'a kan fanhafèe pu mu.

Pòli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafèe p'a n'a daa fèe pu yaha wè, kee cana ki piige kiyè pyaa ni p'a Pòli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nò wà wè, na she jé Yawutuu Kile-peñje puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu.

¹¹ Pee bi pòwò Tesaloniki sheen na, a p'i sòw Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri cana beeri kee keree ki bi jè can. ¹² A Yawutuu nijehemee di dà Yesu na. A megbòhò cèe nijehemee di dà Yesu na Girékii pu be ni, na fara namaa nijehemee pii be na. ¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pòli ya Kile Kafila wu yu Bere be ni wè, a p'i yiri, na she Bere sheen pu sòn wá pu na. ¹⁴ Ba lee ya pye wè, taapile ni a n'a daa fèe p'i gari ni Pòli ni suumò lòhò ki jò na, na wu le kòrògò ka ni. ¹⁵ A pii di binne ni wu ni fo na she nò Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pòli torogovee pu kuriduun ya nò wè, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tøvuyò na wee feni Ateni ni.

Pòli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pòli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi yè sigeè, a wu ba li seeri na li ta Ateni kulo l'a jì yaperèe na. A lee di bye wu mu funzhaga. ¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kile-peñje puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girékii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinne kpeenyè na cana beeri, wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefòw ni. ¹⁸ Fungongò fèe kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pòli ni. A pii di jo pu ni na: «Kanjò baa jomò peke we di wa yu wè?» A pii be di jo: «Li jè ma na giin

kilεεε piitiilee kaa w'a yu wèe ya piimu ce we.» P'a yee jo bani Pòli bi Yesu wo Jozaama pu yere pyi, na xurɛnɛ li be kaa yu. ¹⁹ A p'i gari ni Pòli ni kulo li pinnere kpeenge ka na, kee mege ne na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà we, na Pòli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wèe na já wu logo? ²⁰ Yemu beeri wèe ya nuri mu nɔ na ge, yee beeri ne wèe mu nivoyo. Lee wuu na wèe ya giin m'a yee naha jo wù mu.» [²¹ Ateni sheen ni pu nadadiinmeɛ bi ma pu tuun beeri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

²² A Pòli di yiri yere kee kpeenge ki na na jo: «Ateni sheen, ne yee kaseri na yee ta yee na ne Kile shavɛɛ see wuu. ²³ Na ne yaha ne na jaari yee kulo li ni, ne yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo niɲehɛye ja. Ne nigin ja yee pɛɛɲɛ yaɲmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a beɛ ki tuugo di ya ce-ɛ ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya beɛ, yee di ya ki ce-ɛ ge, kee kaa ne yu yee mu.

²⁴ «Wee ne Kile, wemu w'a koɲɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ beeri yàa ge. Wee wu ne fugba ni niɲɛ yaavɔɔ wu be. Wee ya den sipya keɲɛ puyaaga funɲɔ ni we. ²⁵ Wee Kile wu mago ne sipya keɲɛ labye na na wee Kile w'a deri we. Bani wee w'a niifere ti kaan sipyii mu; kafɛge kemu sipyii ya ɲmɔni ge, na kee be kaan, ni yaɲmuyɔ yi saya beeri. ²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu beeri yeege, na wee yaha niɲɛ

ki kabaya yi beeri na. Na tehene yaha pu tegeɛ ni pu tatiinye na. ²⁷ W'a kii keree kii beeri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabaɲa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapye wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na we. ²⁸ Bani

«Wee w'a wèe yàa, na niifere kan wèe mu, na sefere be kan wèe mu wù já w'à neɲi.»

Mu yee wo yoccelee pii be ya jo na:

«Kile ni wèe ya foro.»

²⁹ «Kile ni wèe ya foro. Lee na wèe bi foro Kile ni, wèe ya yaa na li ce na sipyii keye y'a pɛɛɲɛ yaɲmuyɔ yemu yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee kagereye ni ge, na Kile ne ba yee pɛɛɲɛ yaɲmuyɔ yi ne we. ³⁰ Lee kadugo na a Pòli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige we, bani ki cebaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funɲɔ wa sipyii beeri pu kee keree ki yaha p'i daburaje jo xuu wu beeri ni, pu da wee Kile peɛ. ³¹ Bani Kile ya caɲa ka teɲɛ, kee na wu da ba kiiri kɔn koɲɔ ki beeri na ni tiime ni. Kile ye pyaa ya ná wemu naha bulo ge, wee wu da bye ki-iri wu kɔnvɔɔ. Kile ya naha sheshere temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee ne na wee ne na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xurɛnɛ li kaa logo we, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caɲa katii wèe da ba yi saya logo ma mu.» ³³ A Pòli di foro pu niɲɛ ni na kari. ³⁴ Lee be na, a pii di

fara Pɔli na, na bye Yesu n'a daa fɛɛ. Pee n'a daa fɛɛ pu ni, kulo li kiirikɔɔn kurunɔ ki sipya wa bye pu ni wee mɛgɛ jɛ Denisi, na fara cee wa bɛ na wee mɛgɛ jɛ Damarisi, ni sipyii pii bɛ.

18

Pɔli ya jé Korɛnte kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Atɛni ni, na gari Korɛnte ni. ² Ba w'a nɔ wà wɛ, na ná wa ja wà wee mɛgɛ jɛ na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu bɛeri pu foro Oromɛ ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na. ³ A wu karijɛɛgɛ leɲɛ ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu bɛeri bi labyenumɔ pyi. Fàya piyɛyɛ pu bi yari. ⁴ Ga cadɛɛngɛ bɛeri Pɔli na gari Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu jɛri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedɔni ni na pa wɛ, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li yɛ bɛ wɛ. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kilɛ w'a Yesu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ.

⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadenɛ jahara na lee na ba bye sɛeri kaa na p'a she

Kilɛ jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya juwuuro ta jiga na wɛ, yee p'a lee pye nɛ bɛ wɛ. Nimɛ shi watii mu n'a da zhɛ Kilɛ kafila wu jo.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wɛ, a wu yiri pee sipyii pu tàan na kari ná wa puga, wee mɛgɛ jɛ Tite Zhutusi. Kilɛ jɔni fyaara sipya wu bye wii. Wu kaanɔ ki bi sozi Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki na. ⁸ A Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki jɔnɔfɔɔ ni wu puga shɛɛn di ba dà Kafɔɔ na, wee mɛgɛ ki bye Kiripusi. Korɛnte shɛɛn piimu bɛ p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee nijɛhɛmɛɛ bɛ di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caɲa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashɛɛ la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin bɛ na wɛ! Ta yu, ma ganha da joo mayɛ na wɛ! ¹⁰ Bani nɛ wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wɛ, bani nɛ sipyii ya jɛhɛ le kulo le ni.» ¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korɛnte ni, na sipyii kalaa Kilɛ Kafila ni fo yee ni-gin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafɛnɛeri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyɛ pinne na yiri Pɔli fɛni, na wu co kari kiirikɔɔn kurunɔ ki mu. ¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu juyɔ kyɛɛgi na p'a Kilɛ pɛlɛ pɛlɛgana lemu na ge, lee ya saha ni wèe wo saliya wu ni wɛ.» ¹⁴ Ga Galiyɔn ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wɛ, a wuyɛ pyaa di jomɔ pu lo na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye

kelee kapyebaana, ne bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. ¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la we, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiye pyaa ki yee nahha shɔɔnri. Ne kunnɔ tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada we.» ¹⁶ Ba w'a yee jo we, na pu kɔri yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni. ¹⁷ Ba l'a pye mu we, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-peeyɛ puga juɔɔfɔɔ wu na. Wu mege ki bye na Sositenɛ. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyɔn di wuyɛ pye kanna wu ya pu nahha be we.

Pɔli ya kuri she Ancɔsi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korɛnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fɛɛ pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jɛ kɔrɔgɔ ka ni na gaanɔ shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi jomɛɛ lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni we, na wu juɔɔ kuu wà, na na toro. ¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni we, a p'i digi wà, na jɛ kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jɛ Kile-peeyɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. ²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jeri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ we. ²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jɛ kɔrɔgɔ ki ni na gaanɔ. ²² Ba kɔrɔgɔ k'a she nɔ Sezare kulo li ni we, a wu foro, na gari Zheruzalemu ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancɔsi ni. ²³ A wu jeri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi

fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki beeri nahha na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutuu wa bi pa Efese ni, wee mege je na Apɔlɔsi. Alekizandiri shɛn wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ ce l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu be ce xuuni. ²⁵ Sipya wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyɛ yi tehene li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu ye. Ga lee be na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jɔgi sipyiire ti beeri mu ni wu zɔ wu beeri ni. ²⁶ Cana ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti beeri jii na Kile-peeyɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo we, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li nahha jo na jɔ wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, cana ka Apɔlɔsi funɔɔ bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na seme tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu co jɔ. Ba w'a nɔ wà we, piimu pu je Yesu n'a daa fɛɛ Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na nahagbaashere kan pu mu xuuni. ²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu beeri jii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu je Kirisa we.

19

Pɔli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

¹ Na Apɔɔsi yaha Korente ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kɔn jɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà. ² A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛgɛ ki jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa wɛ.» ³ A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli wekɛ yee d'a pye wɛ.» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye wo wɛ.» ⁴ A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shɛɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayɛli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛgɛ jɛ Yesu.» ⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, na ganha na puyɛ kaan nime pu na batizeni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na. ⁶ Lee kadugo na a Pɔli di wu kenɛ taha pu na, na Kile jɛri pu mu. A pu bɛɛri di Fɛfɛɛɛ Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaŋaa yu. ⁷ Pii sipyii pii bi namaa kɛ ni shuun shi xɔ.

⁸ Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiiire ti bɛɛri mu na fiinɛ, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na shɛ nɔ yeye taanri na. ⁹ Sipyii pii funɔɔ bye pu dà Yesu na wɛ, pee bi Pɔli kafila

wu she, na joguumɔ taga Yesu koo li mɛgɛ kyɛɛgi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee taan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yɛri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caŋa bɛɛri. ¹⁰ A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girekii na, pee bɛɛri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kɔri

¹¹ Pɔli ya kakanhanɔa ni jɛhɛɛɛ pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ja ja wɛ, ¹² Ali fàya kelee fanunɔɔ kiimu bɛɛri bi gbɔɔn Pɔli cɛre ti na ge, pu bi kee luu na deri yama fɛɛ na p'i juunɔ. Jinaa jɛ piimu ni ge, na ki teri pee bɛ na jinaa p'i foro pu ni.

¹³ Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa kɔri da yeege sipyii ni. Caŋa ka p'a pa yiri na p'i shɛ jinaa kɔri yeege wa ni Yesu mɛgɛ na. Jomɔ pemu ni pee bi giin da jinaa pu kɔri ge, pee pu wa mɛ: «Pɔli ya Yesu wemu wo Jozaama yɛɛ pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo mɛgɛ na!» ¹⁴ Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wemu mɛgɛ ki jɛ na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye. ¹⁵ Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni wɛ, a jina wu pu jɔ shɔ na: «Nɛ Yesu cɛ, na Pɔli bɛ cɛ, ga yee di jɛ jɔgɔ yɛ wɛ?» ¹⁶ A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di jɛhɛ pu na, a wu pu kpɔn na bana bana, na pu fàya bɛ

wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

17 A lee kaa l'i Efese shēen pu bēeri ciri, Yawutuu fara Girekii na, a pu bēeri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kafōo Yesu mēge ki pēle. 18 Lee na piimu pu bi dā Yesu na ge, a pee niñehemēe di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti bēeri jii na. 19 Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee niñehemēe di ba ni pu siganma semēe ni, na ba pu sorogo sipyiire ti bēeri jii na. A p'i pee semēe pu wari jōyo wā wā yiyē na, a y'i bē ni warifyen tuuñō kabōfonō kē (10.000) shi ni. 20 Lee funñō ni a Kafōo wo kafila wu ganha na se taa na se jaha na, fo na sipyinehemēe pye p'a fara n'a daa fēe pu na.

Tunmō pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

21 Lee bēeri kadugo na a Pōli di li shē na wee na doro Masedōni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li shē na wee bu nō wee xuu wu ni, na wee na zhe Oromē bē ni. 22 A wu wu tēgevee shuun yaha kari wuyē jaha na Masedōni ni. Pee jē Timote ni Erasiti. A wuyē pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wā.

23 Wee tuun wu ni a tunmō di din Yesu koo li wuu na. 24 Tudunna wa bye wā wee mēge jē Demecusi. Efese shēen yapere lemu li jē yaperezhō p'i li mēge yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo

nifenhēfenhēñēē yari ni warifyen ni na bēere sipyii mu wari niñehemē na. 25 Canja ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudunñii pii yiri na pu pye: «Y'a li cē na we labye we ni wēe jōlige ya fōro. 26 Ga nime le Pōli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ja bē. Le kaa le wa Efese kulo li yē jūñō kaa wē dē! Ga l'a giin di bye nime Azi fiige ki bēeri jūñō wuu. Wee Pōli wu w'a yu na sipyii ya pēñē yanmuyō yemu yari ni pu keye ni ge, na yee jē see yanmuyō wē. Pee jomō p'a sipyii niñehemēe juyō kyēegi xō. 27 Lemu l'a wū funyō shaa ge, le ganha bu da wū lada koro tō wē. Ga lee yē bē wē. Li bu shē jaha na, wēe yaperezhō wemu mēge ki jē Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pēñē ke w'a daa ge, kee na ba gōn wu na, na ta Azi fiige ki shēen ni fiye yi saya bēeri wo sipyii di wu pēle.»

28 Ba Demecusi ya pee jomō pu jo le sipyii pu niwegee ni wē, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sele na yu: «Efese shēen yaperezhō wemu mēge ki jē Aritemisi ge, w'a pēle, wu jōhō jē wē!» 29 A pee tunmō p'i kulo li bēeri wuregi. Lee bi Pōli tahama-nōhōmōo pii ta wā, pee mēyē jē, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedōni shēen, a sipyiire ti gburogi kari na shē pee co, na pu fuulo na kari pinnerē kpēenge ki na. 30 A Pōli yē pyaa di ganha na giin wu shē sipyiire ti fēni, ga n'a

daa fεε pu ya ta sɔɔ wε. ³¹ Azi fiige ki sipyigbɔɔ pii bε bye wà, pee bye Pɔli napiinεε. A pee bε di tuduro tun Pɔli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnεge ki ni wε. ³² Tunmɔ p'a pa beλε sipyii pu tapinnεge ki ni, wa nijoyo ni wa woyo jε nigin wε. Sipyiiire tiye pyaa bε bi tiye kapinnεε juyɔ cε wε. ³³ Yawutu ná wa bye wà wee mege jε na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii jaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ηmunuɔ na wu she jahagbaa li na wu jo. A wee di wu kenε yirige na jomɔ wa wee mu. W'a bi giin wu li she sipyiiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin pye wε. ³⁴ Ga ba sipyiiire t'a li cε na Yawutu wu jε wε, a pu beeri di ganha na zeλε fo keεεε shuun shishiin na yu: «Efese sheεn wo yapεrezhɔ Aritemisi w'a peλε, wu jɔhɔ jε we!»

³⁵ Li ya ta jɔ wε, fo kulo li fekama wuyε pyaa ya la le na tunmɔ pu yerejε. A wu pu pye: «Efese sheεn, konɔ ke beeri ya li cε na yapεrezhɔ Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kasεεge pyi. ³⁶ Wa shishiin da já yee kaala wε. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye juyɔ feni mu wε. ³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yapεregbaha ki ni wε, p'i wa joguunɔ bε jo na wá wée yapεrezhɔ nigbɔhɔɔ ki na wε.

³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyenii pu na lemu ya bε wε, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafεε pu bε di wa. Pu she ni lee kaa li ni pee mu. ³⁹ Kelee kaa latii bi jε, yi na já ba wù cabinnege caɔa ke. ⁴⁰ Ni lee kunni bε wε, tunmɔ pemu wée ya yirige nijaa ge, pu na já wée jaagi pee wuu na na wée p'a giin wù sipyiiire ti juyɔ kyεegi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiiire ti kapinnεε juyɔ jo sipya wa shishiin mu wε.» ⁴¹ Ba w'a yee jo xɔ wε, na sipyiiire ti beeri pye na t'a gaanj piyεye.

20

Pɔli ya jaari Masedɔni ni Girekii fiye yi ni

¹ Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wε, a Pɔli di n'a daa fεε pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanj Masedɔni fiige ki ni. ² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fεε pu mu, na na toro na gaanj Girekii fiige ki ni. ³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele caɔa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mege na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na guri pa doru Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na. ⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu jaagoo li na ge, pee pu wa me: Bere sheεn Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki sheεn shuun:

Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe sheen Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige sheen shuun: Tishiki ni Torofime. ⁵ A pee di doru wèe jaha na, na she wèe sige Torowasi kulo li ni. ⁶ Ba Shizhenhere Baa Buuri Kalene l'a toro we, a wèe di jé kəɔgbəhə ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na she pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà we, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo je Torowasi kulo li ni

⁷ Pəri jimuguro nibiige ki ni, a wèe bɛeri di she binne, kənhə wù Kafə wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛe pu yeri. Wu funɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaanji kee caɔa ki jimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛe pu mu fo na she jine ki ni. ⁸ Wèe bɛeri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa nijeheme le le na yaha puga ki ni. ⁹ Levə wa bye ni wèe ni, wu mege je na Utikusi; Wee nidenge di bye puga ki fenetiri wu jɔ na. A wee di bye wà na ba ηmunə, fo na funɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ηmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki juna ni, na ba do jine na. Ba p'a pa di ba wu lɔ we, na ba wu ta w'a xu. ¹⁰ A Pɔli di digi, na she leele wu juna ni, na wu cɔ wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungonyo yi kyee gi we! Wu wa jii na.» ¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛe

p'i she puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafə mege na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na she jiga ki pye k'a mugi, na na kari. ¹² A Utikusi puga sheen di gari ni wu jii wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛe pu bɛeri logoo jine.

Kəɔgbəhə k'a yere ni Pɔli ye ni kulogoo nijehene ni

¹³ Lee kadugo na a wèe di jé kəɔgbəhə ka ni na doru Pɔli jaha na na gaanji Asəsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔyɔ na wee da da gaanji Asəsi ni, na wèe di she wu lɔ wà. ¹⁴ Ba wèe ya she wuyɛ juna ciri Asəsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni we, a wu bɛ di jé kəɔgbəhə ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee mege je na Mitileni. ¹⁵ Caɔa kemu wèe ya foro wee xuu wu ni ge, kee caɔa ki jimuguro a wèe di nɔ Kiyəsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuro, a wèe di nɔ Saməsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuro, a wèe di nɔ Miletu kulo li ni. ¹⁶ Pɔli funɔ bye wu yere Efese kulo li ni we, kənhə wu ganha da mɔ doru Azi fiige ki ni we. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalemu ni, kənhə wu bu já nɔ wà, wu she Pantekoti wu caɔa ki juna ciri wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛe nəhəle pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Miletu kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛe nəhəle pu yiri pa. ¹⁸ Ba p'a pa nɔ we, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caɔa kemu tehene na ne na tɔyɔ

shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ niɲaa na, yee wa ne ɲaarigana ni ne kapyegee ki beeri ce. ¹⁹ Ne naye tirige tuun beeri ni na kapyenje pyi Kafɔɔ mu, na ɲaa soro, na ɲesinme wo. Yawutuu be ya woni pye ne kaa na tɔɔɲii niɲehenje ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ ne na xuuni. ²⁰ Lee be na, yee kuduun ɲe kaa lemu ni ge, ne lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na we. Ne yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii beeri nii na, na yi kalaa yiyɛ pyaa piyɛyɛ be ni. ²¹ Na yi jo na waha sipyii pu beeri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburaje jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kile na, p'i dɔ wu Kafɔɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalemu ni di wa gaɲi. Kile Munaa l'a na ɲaha co na se wà. Le l'a da zhe na ta wà ge, di wa lee ce we. ²³ Ga kulo beeri ni kunni n'a toro ge, Fefere Munaa na li she na na, na kasolene ni kanhama pu wa na ɲaha na wà. ²⁴ Lee be na ne na munaa li wii yaaga we. Le l'a dan ne ni ge, lee li wa me. Tuduro te t'a kan ne mu ge, na tee shɔɔnri fo ti tehene. Kafɔɔ Yesu ya labye wemu beeri kaa le ne keɲe ni ge, ne funɲɔ wa di wee beeri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa me, na Kile wo niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, ne toro yee piimu niɲe ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, ne li ce jo ne ni yee wa da wuyɛ ɲa nige we. ²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinne jo

yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa ne na nige we. ²⁷ Bani ne Kile ɲidaa beeri she yee na, ne yafiin ɲmɔhɔ yi na we. ²⁸ Ayiwa, yi kasege yaha yiyɛ na de! Fefere Munaa l'a yi tenɛ dubyagbaha kemu ɲuɲɔ ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanaha-jemɛ ɲe we. Kile ya n'a daa fee piimu shɔ wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasege yaha pee na, y'i pu comɔ ce. ²⁹ Neyɛ pyaa ya li ce jo ne nigarixhɔgɔ na yacoyo na ba jé yee niɲe ni, na do dubyaa pu na. ³⁰ Ali yeeyɛ pyaa kii be ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineyɛ taga n'a daa fee pii ɲuyɔ kyeggi, na pye puyɛ pyaa wo kalaapiire. ³¹ Lee wuu na, yi kasege yaha yiyɛ na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee taanri ne pye naha yee niɲe ni na yee beeri nigin nigin wu kalaa caɲa fara piige na, fo na ɲesinme wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niime jomɔ pu keɲe ni. Kile ya sipyii piimu pye fefere ge, yee be pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu be w'a kemɛ yaha ge, na lee be kan yi mu. ³³ Ne ta nii yeege wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu faya feni we. ³⁴ Yee ya li ce na jo neyɛ pyaa keye yi wo labye w'a ne keree beeri yaa, na na ɲaariɲii pu beeri wogoo yaa*. ³⁵ Ne li she yee na shegana beeri na jo mu wèe ya yaa na kapyenje pyi na la baa fee pu teri, na wu

* 20:34 Kapyege 3:18 wu kalaa.

funyɔ tirige ni Kafɔɔ Yesu ye pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funɲɔ ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu na wɛ, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binne Kile jɛɛri. ³⁷ A n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di sii mɛhɛɛ su xuuni Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanɲɛɛge fo ni. ³⁸ Lee kadugo na a p'i Pɔli torogo na pa kɔrɔgɔ ki jɔ na. Pɔli ya jomɔ pemu jo na nijaa tɛhɛɛ na na pu da jii taha wee na nige-e ge, pee jomɔ pe bi pu jahaya tanha xuuni.

21

Pɔliya kari Zheruzalemuni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wɛɛ di fɔ wu kan wùye mu ni n'a daa fɛɛ pu ni, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni na kari Kɔsi ni. Kee caɲa ki jimuguro, a wɛɛ di nɔ Orode ni, na yiri wà, na gari Patara ni. ² Ba wɛɛ ya nɔ wà wɛ, na kɔɔgbɔhɔ ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wɛɛ di jé kee ni na kari. ³ Ba wɛɛ ya she nɔ Sipɛɛ fiige ki shizhaa na wɛ, ma jɛhɛ yere kɔɔgbɔhɔ ki ni ma na da kee jaa. A wɛɛ di kee yaha mɛ kamɛɛ cɛ wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kɔɔgbɔhɔ ki she yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige. ⁴ A wɛɛ di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fɛɛ pii ta wà Tiiri ni. A wɛɛ di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wà. Pɔli bi da zhe kanhama pemu ja Zheruzalemuni ni ge, Fɛfɛɛɛ Munaa bi pee

kaa jo pee n'a daa fɛɛ pu mu. A pee di Pɔli pye: «Ma ganha bu she Zheruzalemuni wɛ.» ⁵ Ga ba wɛɛ cagaraga k'a pa nɔ wɛ, n'a daa fɛɛ pu fara pu cɛɛ na, na fara pu nɔhɔpiire na, a pu bɛɛri di foro di zhe wɛɛ torogo. A p'i foro ni wɛɛ ni kanha ki ni na kari fo kɔrɔgɔ ki jɔ ki na. A wɛɛ bɛɛri di she binne nuguro sin wà lɔhɔ ki jɔ ki na, na Kile jɛɛri. ⁶ Lee kadugo na a wɛɛ di fɔ wu kan wùye mu, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, a pee kunni di guri na gaanji pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kɔɔgbɔhɔ k'a yiri ni wɛɛ ni Tiiri kulo li ni wɛ, a wɛɛ di she digi kulo la ni lee mɛge jɛ na Potolomasi; Wà wɛɛ ya kɔrɔgɔ ki wo jara li jɔ yaha. A wɛɛ di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari, na lee caɲa jii le pinne pye ni pu ni shiizhan. ⁸ Kee caɲa ki jimuguro, a wɛɛ di jaari kari Sezare kulo li ni, na she digi Filipe jɲɲɔ ni. N'a daa fɛɛ pu bi sipyii gbarashuun wemu jaha bulo na pee pu tudunmɔ pu tɛge labye wu na ge, wee Filipe we bɛ w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jovɔɔ wa wu bye wii. ⁹ Dɔɲɲɛ pushaa nacebaalaa shishɛɛɛ wu bye Filipe mu. Kile bi jomɔ yu pee bɛɛri mu pu na dorogo sipyii mu. ¹⁰ A wɛɛ di diin Filipe kaban na cabyaa niɲɛhɛɲɛɛ pye wà. Na wɛɛ yaha Filipe kaban, a Kile tudunmɔ wa di ba ba caɲa ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mɛge ki bye na Agabusi.

11 A wee ná wu nɔ wèe na, na Pɔli wo kirimɛɛ lɔ, na lee taga wuyɛ pyaa keye ni wu tɔɔyɔ pɔ, na jo: «Fɛfɛɛɛɛ Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba shɛ le kirimɛɛ le kafɔɔ cɔ Zheruzalɛmu ni, na wu pɔ le pɔgana le na, na wu le shi watii kenɛ ni wemu jɛ Yawutuu wɛ.»

12 Ba wèe ya pee jomɔ pu logo wɛ, a wèe ni wee xuu wu shɛɛn di binne Pɔli jɛɛri jo wu ganha bu shɛ Zheruzalɛmu ni wɛ. 13 A Pɔli di jo: «Naha wo mɛhɛɛ yee di suu mɛ wɛ? Y'a giin y'i na jaha tanha gɛ? Nɛ gbegele xɔ xu ka na Zheruzalɛmu ni Yesu Kirisa mɛgɛ wuu na pu da jo pɔɔrɔ.»

14 Wèe ya pa li ja nago Pɔli ya go wu wu hakili laha Zheruzalɛmu shɛɛ li na-ɛ ge, a wèe di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan ge, lee li pye.»

15 A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalɛmu ni. 16 A Sezare kulo li wo n'a daa fɛɛ pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu jɔnɔ ni ge, a pee n'a daa fɛɛ p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mɛgɛ ki bye na Minasɔn, Siperɛ shɛn wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yeri

17 Ba wèe ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, a wèe cebooloo n'a daa fɛɛ p'i wèe jɔnɔ círi ni fundanga ni. 18 Kee canja ki jimuguro a Pɔli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri bɛ pu bi pinne wà. 19 Ba fò w'a pye xɔ wɛ, a

Pɔli di jomɔ pu lɔ. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu bɛ tɛ ni Pɔli wo Kile jomɔ yɛɛ li funɔɔ ni ge, a wu jɔ le kee ni, na kee bɛɛri paari pu mu nigin nigin na.

20 Ba p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri di Kile sɔ, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ceborona, m'a jaa wɛ, Yawutuu xhuu nijɛhɛmɛɛ p'a dà Yesu na naha, ga, ali nijaa we bɛ ni, pu bɛɛri ya taha yaha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu feni. 21 Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama tɛ ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wɛ, p'i ganha ba kalɛgɛɛ kii shishiin bɛ pyi wɛ. 22 Ayiwa, wèe na lee kaa le cɔ cogana lekɛ na wɛ? Li pye pyegana bɛɛri na pu na ba li cɛ na mu ya pa. 23 Lee funɔɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishɛɛɛ jɛ naha wèe mu, pee bi jɔmɛhɛɛ lɔ Kile mu. 24 Ma da jé ni pu ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, m'a mayɛ pye fɛɛfɛɛ, m'a pu bɛ pye fɛɛfɛɛ na bɛ ni saliya wu ni. M'a pu bɛɛri wo juguuperɛmɛ wolo, kɔnhɔ p'i pu bɛɛri juyɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li cɛ na sipyii p'a keree kiimu bɛɛri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wɛ. Pu na ba li ja bɛ sanha na muyɛ pyaa ki bɛ k'a jaari

na sahanji ni Musa wo saliya wu ni. ²⁵ Shi wemu je Yawutuu we, wu be d'a da Yesu na ge, wee ya seme tun xo pee be mu, na wu fungonyo she pu na; wee ya li she pu na jo xaara beeri p'a gbo yapeere na ge, pu ganha ba tee xaa we, pu ganha ba shishan xaa we, pu ganha ba yaxuyo xaa we, p'i ganha ba dadoro pyi we.»

²⁶ Ayiwa, a Pali di fara pee namaa shishere wu na, tee jimuguro ti na a wu wuye pye fefee na pee be pye fefee. Lee kadugo na a p'i gari Kile-peene pugbaho ki ni shiizhan. Pu fefere cabyaa ki no na ba fa cana kemu, ni pu beeri nigin nigin wu saraya na ba wolo cana kemu ge, a Pali di yee caya yi she pu na.

P'a Pali co Kile-peene pugbaho ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pali ja Kile-peene pugbaho ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu no ya giin di va we, a p'i ba na sii tunmo pu pele, na sipyii pu son, a p'i Pali co. ²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli shen, y'a ma yoo, y'a ma! Na we w'a jaari na sipyii pu kalaa teye yi beeri ni na wee wo shi wu je xuuni-i ge, wee wu je we. Wee w'a yu be sanha na wee wo saliya we ni wee wo Kile-peene pugbaho ki je xuuni we. Lee beeri kadugo na, Girakii be ni w'a pa na pa je fo Kile-peene pugbaho kiye pyaa ni, na wee wo fefere xuu wu noro go wee mu.» ²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese shen

Torofime ja ni Pali ni kanha ki funjo ni, na ganha na giin na w'a je ni wee be ni Kile-peene pugbaho ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu we, a kanha ki funjo ki beeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na foro kabaya yi beeri na, na fe na ma. A p'i Pali co, na wu fuulo yeege Kile-peene pugbaho ki ni, na gburaya yi taapile ni.

³¹ Na pu yaha pu na Pali shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sorosii pu wo junofagbo wu mu na Zheruzalemu kulo li beeri l'a wuregi. ³² Ba sorosii pu wo junofagbo w'a yee logo we, taapile ni a wu sorosii pii lo na fara sorosii junofee pii na, a p'i baa je kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sorosii wo junofagbo wu ja ni wu sorosii pu ni we, a p'i Pali wo kroonro ti no yereje. ³³ A sorosii pu wo junofagbo wu ba Pali co. A wu sorosii pu pye na pu toro shonho shuun le wu na. Ba p'a Pali po na xo we, a wu yeege pye na: «We na we di je jago we? Naha wu d'a pye we?» ³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puye taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo je nigin we. A sorosii pu wo junofagbo wu ba li ta na wee wa da jomo pa shishiin ta logo tunmo pu keje ni we, a wu sorosii pu pye na p'a se ni Pali ni sorosii pu wo pugbaho ki ni. ³⁵ Ba p'a she no tajege ki ni we, a sipyii p'i sii tunmo pu pele fo sorosii p'a na Pali lo. ³⁶ Bani sipyihemee pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wa! Yi wu gbo

laha wà!»

Pòli ya jo ni Zheruzalèmu shèen ni

³⁷ Pòli nijewo pugbòhò ki ni, a wu sòròsìi pu wo ònòfògbò wu pye: «Ta ne na já jo ni ma ni?» A sòròsìi pu wo ònòfògbò wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomò pu nuri ge? ³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shen ná we w'a n'a she le wuyè ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabòfonò shishèere (4.000) ni siponò ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were wè ge?» ³⁹ A Pòli di wu jò shò na: «Yawutu ne jè, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen ne jè ge, l'a pèlè. Nò mayè na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.»

⁴⁰ A sòròsìi pu wo ònòfògbò wu kafila wu kan Pòli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pòli di yere wà kùjò li ni, na wu kenè yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyè na wè, a Pòli di jò kòn na yu ni pu ni Yawutuu jomò pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na jò na. N'a da ba jo nimè na li she yee na jo ne ta kakuunò la shishiin pye wè.»

² Ba sipyii p'a Pòli ja wu na yu puyè pyaa wo jomò pu ni wè, a p'i nòhòdaan jomò pu bèeri jò yaha, na fèhè kpan. A Pòli di jo: ³ «Yawutu ne jè. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalèmu ni ne lè naha. Ne kalaa to wu bye Gamaliyèli. Wee w'a

ne kemè kalaa na be ni wù sefèlèe pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne be ni fo xuuni Kile-shaa li funjò ni ba yee be wa me nijaa wè. ⁴ Ne be wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le jaarivèe conicèe fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni. ⁵ Saraya jaha shòonrivèe wo ònòfògbò we, ni nòhòlèe jahagbaa fèe wo kurunò ke, pee wa na seere le kaa le na. Ne bi semè ta be pu mu, na gaanji di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kònò di bu she Damasi ni, na she n'a daa fèe pii ta wà, di pee be co di pu pò, di ba ni pu ni Zheruzalèmu ni, kònò kanhama di ba nò pu na.»

Pòli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee jaha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanji koo li ni, na ba she dèenè Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpèengbòhò ka di yiri fugba we ni, na ba jí na ne maha. ⁷ A ne wolo to jine na, na mujuu la logo na: «Sòli, Sòli, jaha na m'a na kana me wè?» ⁸ A ne yegenè pye jo: «M'i jè jògò wè, Kafò?» A wu ne pye: «Ne jè Nazareti shèen Yesu, ne mu wa gana me.» ⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunni ya kpèengbòhò ki ja, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefò wo mujuu li logo wè. ¹⁰ A ne yegenè pye jo: «Kafò, leke ne d'a yaa na pye wè?» A Kafò di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funjò wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma

mu.› ¹¹ Kpεεnge ki bi pele pelegana lemu na ge, a ne bye ne naa nige we. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keɲe na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege ɲe na Anajasi. Kile ɲii faara sipya wu bye wii fo xuuni, na ɲaari na sahanji ni Musa wo saliya wu keree ki beeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu beeri bi wu mesaanja yu, ¹³ A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sɔli, ma ɲii ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne ɲii k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ɲa. ¹⁴ A wu ne pye: «Wèe sefelee pu wo Kile wu w'a mu ɲaha bulo, kɔnhɔ m'a wu ɲidaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee ɲa, m'a wu ɲɔ jomɔ be logo. ¹⁵ Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu ɲa na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa beeri mu. ¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee we. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbɔɔɔ ni.»

Kile ya Pɔli tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-ɲerege na Kile-peɲe pugbɔhɔ ki ni, a Kile di kashεε la she ne na. ¹⁸ A ne Kafɔɔ ɲa, a wu ne pye: «Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomɔ beeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu we.» ¹⁹ A ne wu pye: «Kafɔɔ, puyε pyaa wa li ce na

ne wu bi ma ɲaari na Kile-peɲe piyεye yi sahanji, na n'a daa fee pu conɔ na pu sani, na pu leni kaso ni. ²⁰ Ali Eceni we wu bi mu jomɔ pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye wà. Ne bi sɔɔ li na jo pu Eceni gbo. Neye pyaa k'a bi Eceni gboveε pu fadeye yi co pu mu.» ²¹ Wee tuun wu ni a Kafɔɔ di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»

Pɔli ya li she sɔɔsɔsɔ pu na na Oromε shen wee ɲe

²² Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Pɔli kafila wu nuri, fo na she nɔ pe jomɔ pe na. Ga ba w'a pa ɲɔ le ye pee jomɔ pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha ɲii na bada we!» ²³ A p'i ganha na selee, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni. ²⁴ Ba sɔɔsɔsɔ pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a lee ɲa mu we, a wu sɔɔsɔsɔ pu pye na pu jé ni Pɔli ni sɔɔsɔsɔ pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i selee me wu na ge, p'i wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni fo wu bu she lee jo, ²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu kpɔn ge, sɔɔsɔsɔ ɲuɲɔfɔɔ we wu bye wu tãan ge, a Pɔli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Oromε shen kpɔn ni susɔlɔɔ ni wu kiiri kɔnbaa ge?» ²⁶ Ba sɔɔsɔsɔ ɲuɲɔfɔɔ w'a yee logo we, a wu gari sɔɔsɔsɔ pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di

bye me we? We ná we, Orome shen wu je wii!»²⁷ A sɔɔsɔsɔii pu wo juɔɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa di she Pɔli yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A Pɔli di wu juɔ shɔ na: «Uun.»²⁸ A sɔɔsɔsɔii pu wo juɔɔfɔgbɔ wu jo: «Wari niɲeheme ne saraa na na já pye Orome shen.» A Pɔli di wu pye: «Ne d'a sii se Orome shen do!»²⁹ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo we, piimu pu bi da wu kpɔn, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu taan. A sɔɔsɔsɔii pu wo juɔɔfɔgbɔ wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu Pɔli pɔ na ta Pɔli di je Orome shen cii ye pyaa.

Pɔli ya paari kiirikɔɔn kurunɔ ki nahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawu-tuu p'a bi Pɔli jaagi ge, sɔɔsɔsɔii pu wo juɔɔfɔgbɔ wu funɲɔ bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee caɲa ki jimuguro, na pu saraya naha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ ni ki-irikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i pɔɔɔɔ ti sanha Pɔli na, na gari ni wu ni, na she wu yerenɛ pu niɲɛ ni.

23

¹ A Pɔli di naha ki le ki-irikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa nɔ niɲaa na, fyaara be ya pye ne zɔ wu ni li koro ni we.»² Jomɔ pe Pɔli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo

juɔɔfɔgbɔ Anajasi mu we. Pii pu bye Pɔli taan ge, a wu pee pye na pu Pɔli kpɔn wu juɔ ke na.³ Wee tuun wu ni a Pɔli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasɔɔɔgɔ kadugo ki! Kile be na ba mu kpɔn! Yatɛnge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gɔn na saha ni saliya wu ni, mu ninumɔ di nɔhɔ m'a yu sanha na pu ne kpɔn, na ta saliya w'i ya yee jo we.»⁴ Sipyii pii pu bye Pɔli taan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu mu wa zehɛle me ge!»⁵ A Pɔli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumɔ jo
wá
ma nahagbaa fɔɔ na
we.»*

⁶ Ayiwa, Pɔli bi li ce na ki-irikɔɔn kurunɔ ki taaga ka ki je Sadushɛɛn, taaga ki sanɲa di je Farizhɛɛn. Lee wuu na w'a mujuu wá pu niɲɛ ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen ne je. Ne sefɛɛ je Farizhɛɛn. Ne dà li na jo xunɛɛ na ba bye niga na ge, kee tadaɲa ke wuu na kiiri w'a gɔɔn me ne na niɲaa.»⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo ye we, a nakaara di jé Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun.⁸ Bani Sadushɛɛn, pee wa yu na xunɛɛ da ba bye niga na we, na melekɛɛ je we,

* 23:5 Ekizode 22:28

na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizheen, pee d'a dà kii keree kii beeri na. ⁹ A tunmò p'i ganha na bele fo xuuni. A saliya karamògòbò pii di yiri Farizheen pu wo kurunò ki ni, na kafugo le puyè ni na jo: «Wèe kunni ya ta kakuunò la shishiin ja we ná we na we. Ma na zhe li ta meleké wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.» ¹⁰ A nakaara t'i ba sii pele fo sòrsii pu wo junòfògbò wu funnò ya pen na pu ganha ba Pòli kile gbo puyè te ni we. Lee wuu na w'a sòrsii pii tun na pu tigi, p'i ba Pòli shò sipyii pu na, p'i she ni wu ni sòrsii pu wo pugbòhò ki ni.

¹¹ Kee canja ki jimuguro nibiige, a Kafò di ba wuyè she Pòli na na wu pye: «La le mayè ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalemu kulo li ni we, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Oromè kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pòli kaa na

¹² Kee canja ki jimuguro jisòogò na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Pòli kaa na. A p'i gaa puyè mu na pee wa da li we, pee di wa da lòhò gba we, fo pee bu she Pòli gbo. ¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jehè namaa kelèè shishèè (40) na. ¹⁴ A p'i gari saraya jaha shònrivèè junòfèè ni nòhòlèè pu feni, na she pee pye: «Wèe ya wùye pinne na gaa Kilè na, jo wèe da li we, wèe di wa da lòhò gba we, fo wèe bu she Pòli gbo tuun wemu ni. ¹⁵ Lee wuu na,

yi ni kiirikòon kurunò ki sipyii pusamaa beeri, yi be yi na y'i she sòrsii pu wo junòfògbò wu jèeri na wu pa ni Pòli ni yi mu. Y'i yiyè pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wèe kunni wa gbegele xò na wu sige, wù ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nò nahamè yi na we.»

Yawutuu pu wo woni wu nòhò ya mugì

¹⁶ Ga, a Pòli yalò di we woni we kafila wu beeri logo. A wu baa kari sòrsii pu wo pugbòhò ki ni, na she yee jaha jo Pòli mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pòli di sòrsii junòfòò wa yiri na wu pye: «She ni we levòò we ni sòrsii pu wo junòfògbò wu mu, jomò pa pu wa wu mu na jo wu mu.» ¹⁸ A wee sòrsii junòfòò wu gari ni levòò wu ni sòrsii pu wo junòfògbò wu mu, na she wu pye: «Kasolemèè Pòli w'a ne yiri, na ne pye na ne wu pa ni we levòò we ni mu mu na jomò pa pu wa wu mu na jo ma mu.» ¹⁹ A sòrsii pu wo junòfògbò wu levòò wu co wu kenje na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomò peke p'i wa mu mu na jo ne mu we?» ²⁰ A levòò wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na be yi na na pee da ba mu jèeri jiga na, na m'a Pòli yaha she kiirikòon kurunò ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki kemè suguri. ²¹ Ga ma ganha bu dà yee na we! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pòli sige koo na, pee ya jehè sipyii kelèè shishèè (40) na. P'a be

yi na, na gaa Kile na na pee wa da li we, pee di wa da lɔhɔ gba we, fo pee bu she Pɔli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xɔ be. Mu jɔ yiri pu wa wii, mu ba sɔɔ na lee pye pu mu.» ²² A sɔɔsɔsɔ pu wo jɔɔɔfɔgbɔ wu lɛvɔɔ wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige we.

P'a Pɔli yaha she gan gbafeɛɛɛɛ Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sɔɔsɔsɔ pu wo jɔɔɔfɔgbɔ wu sɔɔsɔsɔ jɔɔɔfɛɛ shuun wa yiri na pu pye: «Yi sɔɔsɔsɔ xhuu shuun wá puyɛ na, ni shɔnduguloo kelɛɛ gbarashuun, ni namaa tanmaa fɛɛ xhuu shuun. Pu beɛri di gbegele, piige ba wɔ na nɔ tuunɔ jɔi gbarashɛɛɛ na, p'i da se Sezare kulo li ni. ²⁴ Yi shɔngɔ ka gbegele Pɔli be mu, kɔnhɔ wu nijeme di nɔ gbafeɛɛɛɛ Felikisi na yaaga ganha bu wu ta we.»

²⁵ Lee kadugo na a wu sɛmɛ yaa na wee tun Felikisi mu. Wee sɛmɛ wu jomɔ pu wa mɛ:

²⁶ «Nɛ sɔɔsɔsɔ wo jɔɔɔfɔgbɔ Kulodi Lisiyasi w'a we sɛmɛ we yaa na tun na jɔɔɔfɔgbɔ gbafeɛɛɛɛ Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa logo na Orome shen wu jɛ wii we, a nɛ na wo sɔɔsɔsɔ pii tun kari p'a she wu shɔ pu na. ²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, nɛ funɔ ki bye di lee cɛ. Lee wuu na, a nɛ she ni wu ni pu

wo kiirikɔɔn kurunɔ ki mu. ²⁹ Ga, a nɛ ba li kasɛri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni we. ³⁰ Lee kadugo na a p'i ba nɛ pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na nɛ mɛhe wu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu tɛri wu na kaa lemu na ge, jo pu she lee jo muyɛ pyaa ki mu. Ye y'a bye nɛ mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa she wu na.»

³¹ Yemu y'a jo sɔɔsɔsɔ pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔli lɔ kee piinunɔ ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni. ³² Nimuguro ti na, sɔɔsɔsɔ piimu pu bye tɔɔyɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaanɔ ni Pɔli ni. ³³ Ba p'a she nɔ Sezare ni we, a p'i sɛmɛ wu kan gbafeɛɛri wu mu, na Pɔli be she wu na. ³⁴ A gbafeɛɛri wu sɛmɛ wu kalaa na Pɔli yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri we?» A Pɔli di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni. ³⁵ A gbafeɛɛri wu wu pye: «Ma jaagivɛɛ pu ba nɔ naha tuun wemu ni, nɛ na logo ma jɔ na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli yaha saannaa Herɔdi wo kaanɔ ki ni, pu da wu kasɛri.

24

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di dorɔ, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔɔfɔgbɔ Anapasi di ba Sezare kulo

li ni, wu ni nòhòlee p'a, ni ná wa, wemu ya kafila ce xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacene taga Pòli tóogò le. Wee mege ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pòli na gbafene erere Felikisi mu. ² A p'i she Pòli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee jò kòn na baari gbafeneeri wu mu. A wu jo: «Wù jùnjòfoceme we, wèe wa fereme nigbò pemu ni fiige ki funjò ni nijaa we ni ge, mu gbòòrò ni wèe ya pee fereme pu ta. Mu wo fungongò fere nigbòòrò funjò ni be jeri nijeheme ya jé fiige ki ni, fo na ki pye k'a she jaha na. ³ Wèe ya ma saama pu ce ma mu tuun beeri ni kii keree kii beeri na. ⁴ Ga ma na jo ne funjò wa wèe pu ma tenje yaha fo di mò we, lee wuu na n'a ma jeri jo ma jò maye na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wù mu.

⁵ «Ayiwa, we ná we m'a jaa me ge, wèe kunni ya we seri na wu ta ba kafeege bani je we. Wu je na n'a she yirige Yawutuu pu ni je ni konjò ki beeri na. Wee wu je be Nazareti shen wo koo li jahagbaa fò. ⁶ W'a bi giin fo na wèe Kile-peeje pugbòhò ki be nòrògò, lee wuu na wèe ya wu co. [Wèe bi giin wèe di wu kiiri kòn na saha ni wù wo saliya wu ni. ⁷ Ga, a sòròsii pu wo jùnjòfògbò Lisiyasi di nò ni kafugo ni, na wu shò wèe na. ⁸ Na wèe pye na lemu na wèe ya wu jaagi ge, na wèe pu pa lee jo muye pyaa mu.] Maye

pyaa ki be na já wu yege, keree kiimu beeri na wèe ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuye pyaa jò na.» ⁹ Yawutuu piimu beeri pu bye wà ge, a pu beeri di yere pee jomò pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu je wii.

Pòli be ya paari gbafeneeri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafeneeri wu jomò pu kan Pòli be mu. A Pòli di jomò pu lo na gbafeneeri wu pye: «Ne li ce li yee ya jehè, jo mu wu je we shi we wo kiiri kònvò. Lee wuu na fyaara wa ne zò wu ni nago ne wu na fiin jo mu mu we, bani ne ta kakuunò la shishiin pye we. ¹¹ Ne pa Zheruzalemu ni di ba Kile pele li sanha doro cabyaa ke ni shuun tãan we. Ma jehè yegenè pye be, ma na li ta mu. ¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-peeje pugbòhò ki ni we. P'i wa na ta di na sipyii jùnjò kyee gi Kile-peeje puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funjò ni we. ¹³ Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shee na jaagi we p'a taha ne na ge, na can wu je wii we.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa me. Wèe sefelee pu wo Kile we, wee mu ne kapyenje pyi kovonò latii ni, lemu kaa pii wa byi na li je can we ge. Ga keree kiimu beeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne dà kee beeri na; Kile tudunmò p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be

na. ¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo beeri nixhuyo na ba je jiga na. ¹⁶ Lee wuu na ne la le naye ni, kontho kakuunɔ la shishiin ganha da gori na zo wu na we. Kakuunɔ la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni we, kelee na ni sipyii te ni we.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro we, a ne ba ba wa cana ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu. ¹⁸ Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-peene pugbɔho ki ni. Ne bi bye be fefee. Sipyii piitiilee di bye wa we, nakaara be di ya ta wa we. ¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunɔ la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha taan. ²⁰ Ni lee ni we, pu bi ne kiiri wu koon kiirikoon kurunɔ ki naha taan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunɔ la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na. ²¹ Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonunɔ pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne da li na jo xuu na ba je na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na nijaa yee nahagbaa na.»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha cana ka naha na, na pu pye: «Y'a se, sorosii pu wo junɔfɔgbɔ Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.» ²³ Lee kadugo na a wu sorosii junɔfɔɔ wa

pye na wu Pɔli yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseri; ga na p'i kafewama yaha wu mu. Na wu naniinee ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pɔli ya jo ni Felikisi ni wu shɔ wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a gbafeneere Felikisi di ba ni wu shɔ ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Pɔli yiri. A Pɔli di ba. Sipya ya yaa ma da Yesu na dagana lemu na ge, a Pɔli di ba ganha na yee naha yu pu mu. ²⁵ Ga sipya na ja wuye tanha tanhagana leke na kakuunɔ na, ni torogana lemu funnɔ ni ma da bye tifire fɔɔ Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gon kongana lemu na ge, ba Pɔli ya pa jo le yee ni we, a Felikisi di fya. A wu Pɔli pye; «Nime, ma na ja da gaanji, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.» ²⁶ Wu bi giin na wari be Pɔli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pɔli yiri tege ni nihenene ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Pɔrisasi Fesitusi tenje fiige ki junɔ ni na pye Felikisi faara. Felikisi funnɔ bye wu wuye ton taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pɔli yaha wa kaso wu ni.

25

Pɔli ya jo pu she wee keree shɔnri Orome saannaa junɔfɔɔ wu yiri

¹ Ba Fesitusi ya tenje na pye Zhude fiige ki gbafeɛɛri wɛ, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni. ² Ba w'a nɔ wà wɛ, a saraya jaha shɔɔnriwɛɛ jɔɔfɛɛ, ni Yawutuu pu wo jahagbaa fɛɛ p'i she wu mu, na she pu loyire jomɔ jo Pɔli shizhaa na. ³ A p'i wee gbafeɛɛri wu jɛɛri na wu jɔ wuyɛ na wu Pɔli yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pɔli na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo. ⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pɔli wa da yaha wà Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wà. ⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo jɔɔfɛɛ p'a yaa na pinne na gaanji ni nɛ ni Sezare kulo li ni. Pu bu she nɔ wà, lemu na yee wa Pɔli jaagi ge, puyɛ pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafeɛɛri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni wɛ, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pɔli ni. ⁷ Ba Pɔli ya nɔ wɛ, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunɔɔ can can wogoo nijehɛɛɛ jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin be lɔ kii keree kii ni p'i li fiinne jo can di da li ni wɛ. ⁸ Lee kadugo na a Pɔli be di jomɔ pu lɔ na jo: «Nɛ ya ta kakuunɔ la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee

Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki wɛ. Nɛ di ya kakuunɔ pye Oromɛ saannaa jɔɔfɔɔ wu be na wɛ.»

⁹ Gbafeɛɛri wu funɔɔ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funɔɔ wa m'a she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu she gɔn wà naye pyaa ki jii na?» ¹⁰ A Pɔli di jo: «Nɛ yere xɔ Oromɛ saannaa jɔɔfɔɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni. Nahame nɛ kiiri w'a yaa na kɔn. Nɛ ta kaa la shishiin be kyɛɛgi Yawutuu pu mu wɛ, muyɛ pyaa ki be ya lee ce fiinne fo xuuni. ¹¹ Nɛ da bi da nɛ kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, nɛ bi da xu wu she wɛ. Ga keree kiimu beɛri p'a yu nɛ shizhaa na ge, na kee yaha can jɛ lee la shishiin ni wɛ, sipya wa shishiin be da já nɛ jɔ yaha pu mu wɛ. Nɛ funɔɔ ki wa na wo kiiri wu she gɔn Oromɛ saannaa jɔɔfɔɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafeɛɛɛɛ Fesitusi ni wu wo kapyebyenii p'i she puyɛ ja, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Oromɛ saannaa jɔɔfɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Oromɛ kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa jii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro wɛ, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafeɛɛɛɛ Fesitusi shaari. ¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nijehɛɛɛ pye Sezare kulo li ni. A cana ka di ba nɔ,

a Fesitusi di Pöli wo keree ki paari saan wu jii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni. ¹⁵ Tuun wemu ni ne she Zheruzalemu ni ge, a saraya naha shoonrivεε juηofεε ni Yawutuu nöhöεε p'i she pu fiin jo ne mu wee ná wu shizhaa na, na ne jεeri na ne wu kiiri kón wu na, di wu gbo. ¹⁶ A ne pu pye jo Oromε sheen mu, fanhaföö ya yaa wu sipya jö yaha lee yahagana li na pu gbo we. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomö na. Keree kiimu na p'a wu töögö leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na. ¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni ne ni. Ba wèe ya nö naha we, ne ta li yaha nige nimönö we. Kee canja ki jimuguro ye pyaa, a ne gari kiiri wu takongö ki ni, na tuduro yaha p'a she wee ná wu yiri na pa. ¹⁸ A wu jaagivεε p'i yiri yere na jo. Ga ne bi kakuunö kiimu koon naye funηö ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na we. ¹⁹ Puye pyaa wo koo li wo nakaara jomö ye na pu bye; ni ná wa be wemu w'a xu ge, Pöli di yu na wu jε jii na. Wee ná wu mege ki bye Yesu. ²⁰ A ne kunni di bye ne ce dii ne da bye di lee la tuugo shoonri we. Lee wuu na a ne Pöli yege wu bu da wu na da zöö wu she Zheruzalemu ni, kónhö wu kiiri wu she gön wà. ²¹ Ga, Pöli ya ta söö lee na we, na jo na Oromε saannaa juηoföö wuyε pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kón. Wee tuun wu ni a ne pu pye jo p'a wu kaseri kaso

wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.» ²² A wee saan wu gbafeεeri wu pye: «Nεye pyaa be funηö ki wa di logo wee ná wu jö na.» A Fesitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu jö na.»

²³ Ayiwa, kee canja ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa fäya le, a wu ni wu shö Berenisi di ba. A sipyii p'i pu juηö círi ni ciire ni. A pu ni sörösi pu wo juηofögbo we, ni kulo li tayeregböhö sipyii di binne pa, na ba jé kiiri takongö puga ki ni. Lee kadugo na a Fesitusi di jo na pu pa ni Pöli ni. ²⁴ Ba Pöli ya nö we, a gbafeεeri wu jomö pu lö na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu beeri pu wa naha ni wèe ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu beeri p'a pu loyire she ne na we shizhaa na Zheruzalemu ni, ni nahame be, fo na sele na w'a yaa na wu gbo. ²⁵ Ne mu kunni, wu ya kakuunö la shishiin pye lemu na já xu nö wu na we. Ga wuyε pyaa kii d'a jo xö pu wee kiiri wu yaha saannaa juηoföö wu wu kón, lee wuu na ne giin di wu yaha zhe wee yiri Oromε ni. ²⁶ Ne sanha kafilafyen wa shishiin ta, ne na já wemu ka di dun Oromε ni saannaa juηoföö wu mu wu shizhaa na we. Lee wuu na ne pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kónhö yegenε kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegenε ke funηö ni di ga gan wu mu. ²⁷ Bani na kasoleme yaha she Oromε saannaa

yegenε pye jo: «M'i jε jɔgɔ wε, Kafɔɔ?» A Kafɔɔ di nε pye: «Nε jε Yesu, wee wemu mu w'a gana mε ge. ¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani nε nayε she ma na, kɔnhɔ m'a bye na kapyebye. M'a na ja jagana lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Nε na ba keree kiimu bε she ma na ge, m'a ba kee bε paari pu mu. ¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama bε mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba nɔni ma na ge, nε na ba ma tεge na ma wolo pee beeri ni. ¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu jɔi mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpeenge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kɔnhɔ p'i dā na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye fεfεε ge, pu bε di tajege ta pee tε ni.»

Pɔli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafɔɔ mu

¹⁹ Ayiwa, ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo xɔ wε, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funjɔ ni do, saan we, nε keree kiimu ja Kile mu ge, nε ta kee she wu mu wε. ²⁰ Ga, a nε fenhe kii keree kii wo yεre li jɔ kɔn Damasi sheen mu. Lee kadugo na na nɔ Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she nɔ shi wusama bε na, wemu jε Yawutuu wε ge. A nε li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li sheε na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi. ²¹ Lee wuu

na Yawutuu p'a nε co Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni, na ganha na giin p'i na gbo. ²² Ga Kile wo dεge funjɔ ni nε pye jɔi na fo na pa nɔ nijaa na. Le nε cε Kile keree ni ge, lee nε yu sipyii pu beeri mu sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na. Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile tudunmɔɔ pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, nε ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi jɔnɔ ni wε. ²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shɔvɔɔ wemu jaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na jε na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree fiinne jo wεe wo shi wu mu, na fara shi wusama bε na.»

Pɔli funjɔ ya pye Agiripa bε wu dā Kafɔɔ na

²⁴ Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a Fesitusi di sii mujuu wá na jo: «Pɔli, mu jɔnmuu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma jɔnɔ yirige!» ²⁵ A Pɔli di wu pye: «Nɔnɔfoceme we, nε jɔnmuu ya ta yiri-i dε! Jomɔ pemu beeri nε yu mε ge, pu beeri pu jε can, pu kɔri bε d'a fiinne. ²⁶ Saannaa Agiripa yε pyaa ya kee keree ki beeri cε, lee wuu na nε sɔɔ bε na yere wu jahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Nε dā li na jo nigin bε ya ηmɔhɔ wu na kii keree kii ni wε, bani la shishiin w'a pye ηmɔhɔɔ kaa wε.» ²⁷ A Pɔli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta mu ya dā yi na wε? Nε kunni ya li cε jo mu ya dā

yi na.» ²⁸ A saan wu Pōli pye: «Pōli, a go jεεε yε kaa l'a fō m'a na jεri ma pye Kiricεn mε dε!» ²⁹ A Pōli di wu pye: «Lee ya pye nimε la, li shiin ya pye caņa ka la, Kilε wu lee pye. Lee ganha bu da muyε nigin na wε, ga ma ni sipyii piimu bεeri pu wa naha nijaa na nε jomō pu nuri ge, Kilε wu yi bεeri pye ba nε jε wε. Ga p'a nε pō pōgana lemu na ni tōrō shōnhōyō ni ge, pu ganha bu yi pō lee pōgana li na wε.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafeεeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee bε. ³¹ Ba p'a foro wε, na ganha na puyε pyi: «We ná we ya ta kakuunō la shishiin pye lemu na já xu nō wu na, kelee na wu le kaso ni wε.» ³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafeεεεε Fesitusi pye: «We ná we da bye wu ya jo xō na pu wu kiiri wu yaha Oromε saannaa juyōfōō Sezari keņε na wε, go wu bi da já yaha nimε.»

27

Gbafeεεεε Fesitusi ya Pōli yaha kari Oromε ni

¹ Tuun wemu ni l'a she na wèe pu jé kōōgbōhō ki ni w'à se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pōli ni kasolemε pii bε kan sōrōsii juyōfōō wa mu. Wee mεge jε na Zhuliyusi. Wee wu bye Oromε saannaa juyōfōō wu wo sōrōsii kuruyō ki juyōfōō. ² A wèe di jé Adiramiti sheen wo kōōgbōhō ka ni na se Azi fiige ki kabaņa yiri. A Masedōni fiige shen

wa di binne kari ni wèe ni, wee mεge jε na Arisitaaki. Wu kulo di jε na Tesaloniki.

³ Kee caņa ki jimuguro ti na wèe ya nō Sidōn kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pōli na. Wu bi koro yaha Pōli mu w'a se w'a foro wu najiineε na, kōnhō wu da wu mago jō yanmuyō taa pu mu. ⁴ Ba wèe ya yiri wà wε, a kafeεge k'i ganha na jirini wèe na. A wèe di doro Siperε fiige ki kabanugo kafeεge ki jaha na.

⁵ A wèe di mεhe na se wá kōōgbōhō ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wèe di she nō Mira kulo li ni, lee jε Lisi fiige ki ni. ⁶ A sōrōsii juyōfōō wu Alekizandiri sheen wo kōōgbōhō ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaanj Itali fiige ki ni. A wu wèe le kee ni. ⁷ Wèe ya cabyaa nijehεjεε pye lōhō ki juyō ni, kōōgbōhō ki na gaanj kaseεge na. Wèe ya sii kanha xuuni na na nō Kinide shizhaa na. Kafeεge ki bi she wèe da ga she jaha na wε, a wèe di doro Kereti fiige ki kabanugo kafeεge ki jaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa. ⁸ Wèe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wèe di she nō xuu wa ni, wee mεge jε na: «Kōrōgō tayeresaņa». Kulo la jε wà wee xuu wu tãan na Lazi.

⁹ Wèe bi taatuunnō torogo wùye na xō lee ni. A Yawutu pu wo suun leduun wu doro na wèe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a tεεjε. A kōōgbōhō ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pōli bi sipyii pu sōnmi na:

¹⁰ «Na naniineε, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kooḡbōhō ki ni ki funḡo yaḡmuyō ye ye na-ε de! Ga wēe piimu be pu wa ki ni ge, wēe be munahaa ki wa li ni.» ¹¹ Ga sōsōsii juḡofōo wu ya ta Pōli jomō pu wii yaaga wε. Bani wee bi dā kooḡbōhō ki paavōo ni ki kafōo na na toro Pōli tāan. ¹² Wee xuu wu wo korōyo tayerege ki bi jō wiire tuun ni wε. Lee na, a pu niḡehemεε di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fēnikisi ni, Kereti fiige ki korōyo yi tayerege ki ni, kōnhō p'i wiire ti tuun wu torogo wā. Wee xuu wu jaha ya tii camutomō pu na.

Kafeḡbōhō ka ya yiri suumō lōhō ki na

¹³ Ba kafεεε la ya yiri kanige ce wε, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaani. Tuḡḡo niḡbōhō ke ki bi kooḡbōhō ki yereḡe ge, a p'i kee laha wā. A kooḡbōhō k'i ganha na gaani ni pu ni Kereti fiige ki ce feni. ¹⁴ Ga li ya ta mō wε, a kafεḡbōhō ka di yiri kanige ce we ni. Kee kafεεge ki mege ki bye na «Urakilōn.» ¹⁵ A kee kafεḡbōhō k'i kooḡbōhō ki lo. Wēe ya já kafεεge ki jaha kōn ki lo na wε. A wēe di mēhe wūye yaha ki keḡe na. ¹⁶ A kafεḡbōhō k'i ganha na gaani ni wēe ni. A wēe di she dorō xuu wa ni suumō lōhō ki niḡe ni kamεne ce, wee mege je na Koda. A wee xuu wu jé wēe ni kafεεge ki te ni. A wēe di kooḡpure li kiragi kiragi fo

na ba li ta leḡe kooḡbōhō ki ni. ¹⁷ Ba wēe ya lee kooḡpure li leḡe kooḡbōhō ki ni wε, na kooḡbōhō ki pō ni mεεε ni, kōnhō ki ganha bu gyεεgi wε. Lee kadugo na, fāḡa ke ki bi kooḡbōhō ki pye ki na gaani ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafεεge ki ganha bu da zhe kooḡbōhō ki yereḡe Libi fiige ki gbazhenhe ki juḡḡo ni wε. A wēe di wūye yaha kafεḡbōhō ki mu ki na gaani ni wū ni. ¹⁸ Ga, a kafεεge k'i diin na gurulo wēe ni, fo li ya ta pa jō wε, kee caḡa ki jimuguro ti na, a p'i kooḡbōhō ki funḡo tuguro ta wolo na wá suumō lōhō ki ni. ¹⁹ Caḡa taanri wogo ki na, a kooḡbōhō ki paavōo wūye pyaa di tuguro ta wolo wá sanha. ²⁰ Wēe ya cabyaa niḡehεḡεε pye, caḡa jii da voro wε, wōrō be di da voro piige wε. Kafεεge ki saḡa je na denri ye! A wēe funḡo di ben fo wēe na giin jo wa shishiin da zhō wēe ni nige wε.

²¹ Kooḡbōhō ki funḡo sipyii pu bi mō pu da li wε. A Pōli di ba yiri yere pu niḡe ni na pu pye: «Na naniineε, yee bi yaa na ne jomō pu logo fo na wēe yaha Kereti ni, na diin wā. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wēe ta wε. ²² Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wū lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wε, kooḡbōhō ki ye k'a da ba gyεεgi.» ²³ A Pōli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyeḡεε ne byi, na je be wee wo ge, wee wo meleke wa ya

wuyε she ne na piige ki ni,
 24 na ne pye: «Poli ma ganha
 bu fya we, fo ma bu no Orome
 saannaa junafo Sezari yiri.
 Lee wuu na, sipyaa sipya wu
 je ni ma ni kooḡbaho ki ni ge,
 Kile na mu ni pee beeri sho wu
 saama pu funjo ni.» 25 Lee
 wuu na, yi yi logoo waha na
 najiineε. Ne da li na jo meleke
 w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye
 nakaara baa. 26 Ga kooḡbaho
 ki na ba she gyegi ni we ni
 k'i we wa fiige ka ni suumo
 loho ki niε ni.»

27 Ayiwa, na kooḡbaho ki
 yaha ki na se na guroo ni
 we ni kafegge ki keje ni
 Adiriyatiki Suumo Logbaho ki
 na, we piige ke ni shisere
 wogo ki na, ba jije k'a pa
 ji we, a kooḡbaho ki paave
 p'i ganha na giin na we ya
 no xo suumo loho ki kogono
 ki na. 28 A p'i wee xuu wu
 wo loho ki taanna, na ki jogi
 wu ta meterlee kelee taanri
 ni gbarashuun. A p'i she
 sanha jaha na jeri, na loho
 ki jogi wu ta wee xuu wu
 ni meterlee kelee shuun ni
 gbarataanri. 29 Pu bi fyagi
 na kooḡbaho ki ganha ba she
 kiyε kuu faaga ka na we. Lee
 wuu na tuutabaaya yemu yi
 bi korogo ki yereje ge, a p'i
 yee shisere lo na wa loho ki
 ni kooḡbaho ki kadugo yiri. A
 p'i diin wa, na jiga ki sige
 kanha k'i mugi. 30 Na sipyii
 pu yaha kooḡbaho ki ni, a ki
 kapyebyii p'i kooḡpure li yeege
 taha loho ki juna ni, na puyε
 pye kannu tuunjo ka pu da
 yaha kooḡbaho ki kadugo yiri
 na ta pu funjo di je p'i baa.

31 Ba Poli ya lee ja we, a wu
 sorosii junafo we ni sorosii
 pusamaa pye: «Kooḡbaho ki
 kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki
 ni naha we, y'a da zho we.»

32 A sorosii p'i soo Poli joma pu
 na a p'i kooḡpure li meere ti kon,
 na li shan suumo loho ki ni.

33 Nimuguno wu na, a Poli di
 pu beeri pye na pu li; A wu
 jo: «Nijaa je we cana ke ni
 shisere wogo yee funjo na
 pen, wa shishiin be di sanha li
 we. 34 Lee wuu na n'a yi jeeri
 jo yi la le yiyε ni y'i li. Bani
 yee mago wu wa lee na konho
 y'i bye jii na, yi li ce be na wa
 juzhikana be wa da biin yi ni
 le koo na we.» 35 Ba Poli ya
 yee jo xo we, na buuri lo, na
 baraga taha Kile na pu beeri
 jii na, na wa kon xa. 36 Ba
 sipyii pusamaa ya lee ja we, a
 pu be logoo di waha, a pu be di
 li. 37 We piimu beeri pu bye
 kooḡbaho ki ni ge, we beeri
 bye sipyii xuu shuun ni kelee
 gbarashuun ni gbaara (276).
 38 Tuun wemu ni pu beeri ya li
 na din ge, shinma we wu bye
 kooḡbaho ki ni ge, a p'i wee
 wo suumo loho ki ni konho
 kooḡbaho k'i faha.

Loho k'a kooḡbaho ki kyegi

39 Ba jiga k'a mugi we,
 xuu wemu ni kooḡbaho ki bye
 ge, ki kapyebyii pu ya ta pu
 tacene ta wee xuu wu na we.
 A p'i loguuro la ja niwaga ka
 di je wee xuu wu ni. A p'i jo
 na wa pu da zhe ni kooḡbaho
 ki ni, na li bi da ja bye.
 40 Lee na a p'i tuutabaaya yi
 sanha laha kooḡbaho ki na na
 yaha loho ki ni. Tige kemu

k'a ma kooḡbōhō ki jahā jeri ge, a p'i kee be wo mæere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kooḡbōhō ki jahagbaa faña ki yirige yereḡe, kōnhō kafæge k'i da pu ḡmunuḡo da se suumō lōhō ki kogoḡo ki na. ⁴¹ Ga, a kooḡbōhō k'i she diin gbazhenhe ki juḡo ni loguugoo shuun wa niḡe ni. A kooḡbōhō ki jahagbaa l'i she jé wà gbazhenhe ka ni, na jōnri wà tajehene baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu kpōon, fo na wu kyæegi.

⁴² Sōrōsii pu bi giin p'i kasolemæe pu gbo, kōnhō pu ganha bu da do do lōhō ki ni, p'i ja pu foro p'i baa wæ. ⁴³ Ga sōrōsii juḡoḡo wu funḡo bye pu Pōli gbo wæ. Lee wuu na wu ya ta sō sōrōsii pu wo nijoyo yi na wæ. A wu jo na piimu p'a lōhō ce ge, na pee pu fenhe to to lōhō ki ni, p'i ja foro suumō lōhō ki ni. ⁴⁴ Na pusamaa di dugi kooḡbōhō ki kōrōyo ya na, kelee koojaya ya na p'a gaaji. Mu p'a pye a pu bæeri di nō suumō lōhō ki kogoḡo ki na yaaga ya wa ta wæ.

28

Pōli ya nō Maliti fiige ki ni

¹ Ayiwa, ba wèe ya shō suumō lōhō ki na wæ, a wèe di na logo na wee xuu wu mæge ki jē Maliti. ² Wee xuu wu sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbōhō ka gberi, na wèe bæeri yiri na wèe pu she waha. ³ A Pōli di ba yiri na

she kajiijahara ta lō di ba le na ki ni. Lee bi matōn wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nō matōn wu na wæ, a wu Pōli nō, na nōrō yaha wu keḡe ki na. ⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wō wu ja w'a nōrō yaha Pōli keḡe ki na wæ, a pee di puyæ pye: «Nakaara baa, sipyii gbovōo w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shō suumō lōhō ki na, lee be na Kile wo tiime pu funḡo jē wu munaa fæere pye wæ.» ⁵ Ga, a Pōli di wu keḡe ki jahara, a wō wu laha to na ki ni; yaaga be ya pye Pōli na wæ. ⁶ Ga sipyii pu bi giin na Pōli bæeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mō na Pōli jaa yaaga da ga wu ta-ε ge, a pu fungōnyō y'i jeri. A p'i jo na kile wa wu jē Pōli. ⁷ Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa be bye wee tāan, wee bye fiige ki kafōo wo. Fiige ki fōo wu mæge ki bye na Pubilusi. Wee ya wèe co xuuni, na wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri. ⁸ Pubilusi to wu bi ta cuuḡo wæ, jime ni sogunnō li bye wu na. A Pōli di she wu pæregi, na wu keḡe taha wu na, na Kile jæeri wu mu, a wu juuḡo. ⁹ Ba lee ya pye wæ, a wee xuu wu wo yama fæe pusamaa bæeri di ba Pōli yiri. A pee bæeri be di juuḡo. ¹⁰ A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana bæeri na. Ba wèe kariduun ya pa nō wæ, wèe nijewuu kooḡbōhō ka ni, a p'i wèe magoḡo yaḡmuyō bæeri kan wèe mu.

Pōli ya nō Oromε ni

11 Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kooḡbòhò ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti bɛeri pye wà. Pu bi kee mɛge yiri na «Ŋmamaa*». 12 A wèe di shɛ nò kulo la ni lee mɛge jɛ na Sirakusi. 13 Ba wèe ya yìri wà wɛ, na nò kulo la betii ni, lee mɛge jɛ na Eregiyo. A wèe di shòn wà. Kee caŋa ki jimuguro a kafɛɛḡbòhò ka di yìri wèe kamɛnɛ cɛ na pa dɔ wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nò Puzoli kulo li ni. 14 A wèe di n'a daa fɛɛ pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe jɛɛri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yìri wà wɛ, na gari Oromɛ ni. 15 Ba Oromɛ n'a daa fɛɛ p'a wèe ba wu logo wɛ, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bɛ di shɛ wèe jɔnɔ círi xuu wa ni, wee mɛge jɛ: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pòli ya pee ja wɛ, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta. 16 Tuun wemu ni wèe ya nò Oromɛ kulo li ni ge, a p'i sɔɔ na shɛ Pòli yaha xuu wa ni wu yɛ, na sɔrɔsi nigin yaha wu tàan wee di da wu kasɛri.

Pòli ya Kile Kafila yere pye Oromɛ Yawutuu pu mu

17 Ba cabyaa taanri ya toro wɛ, a Pòli di Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu yiri na pa wuyɛ yìri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pòli di pu pye: «Ali na ta nɛ ta kakuunò la shishiin bɛ pye na shishiin pu

na wɛ, nɛ di ya ta wù sefɛɛɛ pu wo kalɛɛ la shishiin bɛ kyɛɛgi wɛ. Lee bɛ na p'a nɛ co Zheruzalɛmu ni na le Oromɛ fanhafɛɛ pu keɛ ni. 18 Ba pee ya pa nɛ yege wɛ, na ganha na giin p'i nɛ yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta nɛ na lemu l'a nɛ kagbuu xɔ wɛ. 19 Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ nɛ yaha wu na wɛ. A li fanha di bye nɛ na nɛ wu na keree ki le Oromɛ saannaa jɔnɔfɔɔ Sezari keɛ ni. Ga lee kòri jɛ na kakuunò n'a giin di bye na shishiin pu na-ɛ dɛ! 20 Lee wuu na n'a yi yiri, kònɔ di na fiin jo yi mu, bani Izirayɛli shɛen bi Shɔvɔɔ wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shònɔyɔ le nɛ na.» 21 A p'i Pòli jɔ shɔ na: «Wèe ya ta sɛmɛ wa shishiin ta na yìri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na wɛ. Wèe ceboro wa bɛ di sanha yìri wà, na ba joguumɔ jo mu shizhaa na wɛ. 22 Ga wèe funɔ ki wa wèe di logo mayɛ pyaa ki jɔ na wù ma fungɔngɔ cɛ. Bani wèe ya cɛ jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yìri lee kaa na kabaya yi bɛeri na.» 23 A pu ni Pòli di caŋa ka teɛ. Ba kee ya pa nò wɛ, a pu niɛhɛmɛɛ di ba Pòli yìri. A Pòli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha shɛ pu na shɛgaŋaa bɛeri na, kònɔ p'i Yesu cɛ fiinne na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ni tudunmɔɔ pusamaa bɛ wo Kitabuu pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu na, na lɔ

* 28:11 Ŋmamaa: Yaperɛ la bye Girekii pu mu, lee yaperɛ li bye ŋmamaa. Wa mɛge ki bye Kasitari, wa mɛge di jɛ na Polusi. Kooḡbòhò ki kafɛɛ pu bi pee wo jaalaa yàa pu wo kooḡbòhò ki na na pye ki maravɛɛ.

jisəəgə ki na fo na she canja ki xə. ²⁴ Pəli ya jomə pemu jo ge, a pee di pii funyə jəri. Ga p'i ya ta səə Pəli jomə pu na wε. ²⁵ Pee sipyii pu ya ta bε nigin na wε. Ga yani pu kari ge, a Pəli di jomə pa jo pu mu sanha na: «Kilε tudunməə Ezayi bi jomə pemu jo yee sefelεε pu mu Kilε wo Fεfεεε Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can yε pyaa. ²⁶ W'a bi li she na Kilε ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na:
 Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
 ga y'i wa da yi jaha cε wε.
 Yi na ba j̄ni taan, na wii,
 ga y'i wa da yaaga bε ja wε.
²⁷ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
 P'a pu niwegee tə, na pu j̄ni tə,
 Pu funnə ya pye p'i ja pu j̄ni ki ni wε,
 p'i logo pu niwegee ki ni wε,
 p'i yi jaha cε pu fungənyə yi na wε.
 Lee funnə ni pu da ba nε mu,
 kənhə nε pu cuunə wε.»*

²⁸ A Pəli di pu pye sanha: «Yi li cε na Kilε wo juwuuro te ya tun shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε ge. Pee kunni na wu logo!» [²⁹ Tuun wemu ni Pəli ya pee jomə pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbəəə di jé pu tε ni fo xuuni.] ³⁰ A Pəli di yee shuun pye puga ka ni Oromε kulo li ni. Wu bi kee

lə, na ki saraa. Sipyii piimu bεeri pu bi se na fōro wu na ge, w'a bi pee kemεε. ³¹ W'a bi Kilε wo saanra ti Jozaama pu yεε li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafəə Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin bε di ya ta wu jaha kən lee na wε.

* 28:27 Ezayi 6:9-10

Oromε ShεεN Tudunmᵌ Pᵌli ya semε wemu tun Oromε shεεN mu ge

Jᵌgᵌ wu jε Pᵌli wε?

Wεe ya dᵌᵌni cε Pᵌli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεN ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafᵌᵌ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kᵌnhᵌ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbᵌhᵌᵌ nijεhεnεε ni, na semεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu najiinεε pii bε mu.

We semε we kakana jᵌnᵌᵌ

Pᵌli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nᵌhᵌ tenε wε, ga w'a we semε we ka, kᵌnhᵌ wu li shε Oromε shεεN na na wee w'a da mᵌ di shε pu yiri wε (Oromε ShεεN 15:23-24). Wu funᵌᵌ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kᵌnhᵌ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo jᵌwuuro ti ni. Pᵌli ya jo: «Jozaama pu jo

jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεεε ti jε tii, temu ya jᵌwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε ShεεN 1:16.

Sεmε wu kafila jᵌugbᵌᵌᵌ

Oromε ShεεN 1:1-15 Pᵌli fᵌ mujuu.

Oromε ShεεN 1:16, 17 Oromε shεεN semε wu kajᵌugbᵌhᵌ.

Oromε ShεεN 1:18 —3:20 Sipyii bεeri mago wu jε jᵌwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε ShεεN 3:21 —5:21 Na dᵌ Yesu na lee gbᵌᵌᵌᵌ ni Kile ya sipya jateni sipyiitiime, m'a jᵌwuuro bε ta.

Oromε ShεεN 6—8 Kile Munnā gbᵌᵌᵌᵌ ni sipya ya jᵌ jaari tiime ni.

Oromε ShεεN 9 —11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε ShεεN 12:1—15:13 N'a daa fᵌᵌ jaarigana.

Oromε ShεεN 15:14—16:27 Pᵌli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεεN shaari, na duba pye pu mu.

Pᵌli fᵌ mujuu

¹ Nε Pᵌli, Yesu Kirisa wo bulo we, neyε pyaa k'a we semε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmᵌ, kᵌnhᵌ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jᵌmεε lᵌ fᵌ taatuunnᵌ ni, na wu tudunmᵌᵌ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεεε wo wu ni. ³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabaᵌa

na ge. ⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a je na foro xu ni we, a lee di li she na Kile Ja wu je wii, na sefeere wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wu Kafoo we, ⁵ wee gbooro ni Kile ya niime tirige ne na, na ne pye wu tudunmo, kontho shi wusama wo sipyii p'i da wu na, p'i wu jomee co. ⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee be niye ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu beeri pu wa Orome kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu sefeere sipyii ge, yee mu ne we seme we tun. Na fo wa yi mu: Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime ni janiye kan yi mu.*

Poli funjo wa wu she Orome ni n'a daa fee pu yiri

⁸ N'a da venhe baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbooro ni yee beeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu konjo ki kabaya yi beeri na. ⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, ne kapyene pyi Kile mu pee keree na ni na zo wu beeri ni. Kile wa li seeri na tuun beeri ni ne jerege pyi ge, ne ma jerege pye yee be mu. Ne da ga lee jo yaha we. ¹⁰ Ne kunni wa na Kile jeeeri jo li bi je wu jidaan, wu koo kan na mu di she foro yi na. ¹¹ Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ja, kontho di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kontho y'i fanha ta. ¹² Lee wo kari wu wa nago w'a samohoro leni wuye ni n'a daa wu shizhaa

na, wee wemu na wu beeri ya pinne ge. ¹³ Na cebooloo, ne funjo wa y'i li ce nago tegege niyehene ni ne ma giin di she yee yiri, kontho di she na labye wu kuduun ja yee be niye ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama niye ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara nijaa na ne sanha lee koro ta we.

¹⁴ Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li je ne na: kugbohoo sheen fara ja funjo sheen na, kalaa fee fara kalaa baa fee na. ¹⁵ Lee wuu na ne jidaan kaa li je na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu je Orome kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefeere te

¹⁶ Jozaama pu jo je ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefeere ti je tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fee pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenhe jo, na na no shi wusama na. ¹⁷ Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funjo ni Kile ya sipya jatani sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya wemu w'a da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime ge, wee na ba jii sicuumo ta.»*

Konjo sipyii tiibaara

¹⁸ Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile jii fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu

* 1:7 We duba we je Kiriceen fo kangana.

* 1:17 Habakuki 2:4

katiibaagaa taga na can wu naha koon ge. ¹⁹ Lee loyire l'a zhεε pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta ηmohō pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na fiinne pu na. ²⁰ Fo konjo ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tēhene baa sefere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yanmuyō yemu ya ge, lee beeri ya jeni na fiinne yee yanmuyō yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kanii ta Kile naha taan we, ²¹ bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta soo na wu pele na Kile wu je we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyege ki na we. Pu fungonyo ya jeri juho baa woyo. Lee wuu na nibiige ya je pu fungonyo baa zoloo pu ni. ²² P'a puyε wii fungonyo fee, ga p'i je nahana-hanaa. ²³ Nōoro fōo Kile wemu wu je wu da ga xhu bada-ε ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wà. Sipyaa wu je wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni tooyo shishere yanmuyō, ni jine yakokaara na byi yapeere, na ganha na kee yapeere kii pele.

²⁴ Lee wuu na Kile ya pu yaha puyε mu pu wo kanohyo yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funjo ni a p'i cemohoro keree taga puyε fanha. ²⁵ P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yanmuyaaya yi pele, na kapyene pyi yee mu. Kile wemu wu je yanmuyō yi beeri yaavoo ge, na wee yaha wà,

wee wemu w'a yaa ni masōjo ni gbee ge. Amiina.

²⁶ Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki keje ni, kee je cemohoro keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li je pu nibyii. A cee p'i namaa pu yaha wà, na ganha na puyε sinnεε. ²⁷ A namaa pu be di bye mu ni puyε ni. A pu kaa di sii sho puyε ni fo na doro. A pu be di cee pu yaha wà, na ganha na puyε sinnεε. Mu boongo da ba pu ta na saha ni puyε pyaa piinne ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta soo na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puyε mu ni pu fungonkuuyo yi ni, kōnhō p'i kapyebaagaa pye. ²⁹ Pu zoloo ya ji katiibaagaa tuuyo beeri na: pu fungonyo y'a kolo, pu yanmuyō la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ji jεgbōo na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokōnro, ni nanmahara, zoguunjo je pu ni, ni yayiriye, ³⁰ ni sipyii mekyeegere, Kile d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya jehε we, pu tabaara d'a pe, na josanga ja, pu kakuunoo samohoro d'a pe, p'i ya pu sefee jomeheε coni we. ³¹ Fungonyo baa fee pu je pii, pu je jomeheε fee bada we, jubenje je pu ni we, jijaara baa fee. ³² Ali na ta p'a li ce xo na Kile wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipyaa w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a soni.

2

Kilɛ wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo bɛɛri, Kilɛ wo kiiri wu da ga ba doro ma juɲɔ ni wɛ. Ma ba pusamaa jaagi mayɛ pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muyɛ pyaa bɛ wa byi. ² Na ta wɛɛ bɛɛri d'a li cɛ na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kilɛ ya kiiri kɔɔn pee na na bɛ ni can ni. ³ Ayiwa, muyɛ pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegeɛ na, na ta muyɛ pyaa bɛ di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shɔ Kilɛ wo kiiri wu na? ⁴ Kelee Kilɛ wo saama nigbɔ pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga wɛ? Ta mu ya li cɛ na w'a pee saama pe bɛɛri taga na koo leni mu taaɔn, kɔnhɔ m'a daburajɛ jo, m'a jurumu wu juɲɔ yaha wɛ?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funɲɔ jɛ mu wu daburajɛ jo ma jurumu wu na wɛ. Lee wuu na Kilɛ wo loyire lisana mu ya denri na waa mayɛ na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu caɲa ki jaha na. Kee caɲa ke Kilɛ da ba wu kiiri wu shɛ, kiiri wemu w'a tii ge. ⁶ Wu na ba sipyii pu bɛɛri nigin nigin kiiri kɔɔn na saha ni pu kapyegeɛ ni. ⁷ Piimu bɛɛri p'a la le na kasaɲaa pyi ge, na masɔɲɔ, ni pɛɛɲɛ, ni jii sicuumɔ nixhɔbaama shaa Kilɛ mu ge, Kilɛ na ba jii sicuumɔ kan pee mu pemu da xhɔ wɛ. ⁸ Ga piimu bu zhe Kilɛ ni, na zhe can wu ni, na

sɔɔ tiibaara na, Kilɛ wo loyire nigbɔɔ le, ni wu jatanhaja ki na ba do pee juɲɔ ni. ⁹ Can dɛ! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu bɛɛri nigin nigin juɲɔ ni. Yawutuu p'a da ba bye shɛnshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà. ¹⁰ Ga piimu bɛɛri p'a kasaɲaa pyi ge, pee bɛɛri nigin nigin na ba Kilɛ masɔɲɔ, ni wu pɛɛɲɛ, ni wu jajiɲɛ ki ta. Yawutuu pu da ba fɛnhɛ bye shɛnshiilee, l'a na nɔ shi wusama na. ¹¹ Bani Kilɛ ya sipya wa wo wa ni wɛ.

¹² Sipyii piimu bɛɛri p'a jurumu pye na ta pu ya Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu cɛ-ɛ ge, pee bɛɛri na ba gyeɛgi na ta wee saliya we niɲɛ jɛ pee wo kiiri wu ni wɛ. Ga piimu bɛɛri p'a jurumu pye saliya wu nijɛxhɔgɔ na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kɔɔn. ¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomɔ pu nuri, na ta p'i ya pu koo jaari-i ge, Kilɛ da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiimɛ wɛ. Ga piimu p'a saliya wu koo li bɛɛri jaari ge, pee Kilɛ da ba wii sipyitiimɛɛ. ¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu cɛ wɛ. Ga tɛɛgeɛ kii ni, pu ma keree kii pyegaɲaa tenɛ na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo jaari ali na ta pu ya wee saliya we cɛ bɛ wɛ, lee ya li shɛɛ na p'a kasaɲaa cɛ xɔ, na ki pyi. ¹⁵ Lee ya li shɛɛ bɛ na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔɔɔ pu na. Pu fungɔɲɔ y'a wu shɛɛ pu na bɛ. Tɛɛgeɛ kii ni pu zɔɔɔ

ma pu jaagi; tεεgeε kii ni p'a kanjii kan puyε mu.)¹⁶ Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeengε na cana ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yεε li ni. Kile na ba kiiri kan sipyii pu wo kanmohohoo ki beeri na Yesu Kirisa kenε kurogo kee cana.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee jε ge, yee ya yi tadanja pye Kile tudunmoo Musa wo saliya we, na yiyε peλε na yee pu jε Kile wo sipyii pee.¹⁸ Go yee p'a Kile jidaan ce, na kasaanja be ce shoonri kiye ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni.¹⁹ Li wa yee funyo ni na fyenmee pu jε sipyii pusamaa, na yee p'a koo sheε pee na; na piige ni pusamaa jε, na yee p'a kpeengε sheε pu na.²⁰ Yee wa yu na pusamaa pu jε kacεbaalaa ni kalaabaa fεε, na yee pu jε pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cemε pu beeri ce.²¹ Ayiwa ne jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, naha na yee di ya yiyε kalaa-i wε? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yεε pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyε pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi wε?²² Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dooɔoo pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wε? Yee piimu p'a yu na yapεεε ya joo-ε ge, ta yee ya yanmuyoo yuli yapεεgbaya yi ni wε?²³ Yee ya yiyε peλε na

yee ya Musa wo saliya wu ce. Ga yee ya wu koo jaari wε. Ta Kile be yee ya fanri mε wε?²⁴ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya
Kile mεge kyεεgi.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

²⁵ Can na kuduun wa cekoonro ni na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo jaari wε, ma cekoonro* t'a pye juno baa wuuro.²⁶ Sipya wemu ya cekoonro pye wε, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefoo wii kanna cekoonro w'a pye wε?²⁷ Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu ce, lee kadugo na na cekoonro be pyi, ga yee ya wu koo jaari wε. Shi wemu jε Yawutuu wε, wee shi wu ya ta cekoonro pye wε. Ga piimu p'a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu cana wε?

²⁸ Ayiwa, na pye Yawutu jεwiine ni, lee wa nago Yawutu ye pyaa pyaa ma jε wε. Kelee cekoonro fe na jε ma ceesεεge ki na, lee wa li sheε nago tee ti wa cekoonro see see wuuro ti wε.²⁹ Ga, Kile ya sipya wemu wo zo jeri ge, wee wu jε Yawutu wuyε pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo jaari ye wε, ga Kile Munaa ya labye

* 2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 *
Yawutuu pu mu pemu ya li sheε na Kile bi peλε pu mu fo xuuni. Zhenezi 17:9-14.

* 2:25 Cekoonro bye karijεεε jomεε wo fe wuu pu jε pii ge. Lee kaleε le tayerege k'a

wemu pyi sipya zo na ge, wee labye we wu je cekoonro see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masonjo taa sipyii mu we, ga Kile mu pee ya masonjo taa.

3

Kile je nomee fo

1 Ayiwa ni li wa mu, ma na je Yawutu lee kuduun wa leke we? Kelee kuduun weke wu je cekoonro ni we? 2 Ayiwa, li kuduun w'a pele kabaya yi beeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenne wu jom pu kan.

3 Ali pii nehe da pu ni, pu je nomeheee fee Kile mu we, ta lee na ja Kile wo nomee feere ti kyeege? 4 Lee da ja bye bada we! Ali sipyii pu beeri nehe bye kafinejuu, Kile kunni je can fo ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Mu Kile ba yu,
 pu beeri na li ce na mu ya tii.
 Pu da ga ja jaagi
 wa shishiin ta ma na we.»*

5 Ayiwa, pii na jo na: «Wee wo tiibaara ti je kakuun we, bani tee ni Kile wo tiime p'a zhee na fiinne.» Wee di da ba yee jo yee ni we? Kile bu wu loyire li shan wee wa junjo ni, ta wee da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungongjo jom ne yu me.) 6 Kile wu she nahana? Bada! Can je yee ni we. Kile da bye wu ya tii we, dii wu bi da ja kiiri kon konjo sipyii na we? 7 Pii be na ba jo

sanha na: «Wee wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu shee, fo na nooro be teri Kile mege na, jaha di da ba kiiri pye wu kon wee na p'i wee jaagi, na jurumupyii wee je we?» 8 Ayiwa li bi je mu, ta wee ya yaa na kakuunjo pyi, konho kasaanja di da foro ki ni we? Bada! Pii wa wee mege kyeege na xo, na wee kalaa we wee ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyeege ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

9 Ayiwa, yi jaha di wa dii nime we? Ta wee Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xo jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki noho ni. 10 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
 ali shen nigin be we.
 11 Wa shishiin je fungongjo fo we;
 wa shishiin ya Kile shaa we.
 12 Pu beeri p'a kadugo le Kile ni;
 pu beeri p'a pinne pye kajoo baa.
 Kasaana pyevoo wa shishiin je pu ni we,
 ali shen nigin be we.»*
 13 «Mujuu le l'a foro pu genmaya ni ge,
 lee je ba fanja nomugi-yahana je we.
 P'a pu nilee taga na sipyii pinne.

* 3:4 Zaburuu 51:6   * 3:12 Zaburuu 14:1-3

Pu jɔ jomɔ di jɛ ba matɔn
sɔɔnrɔ jɛ wɛ.»*

14 «Lanji ni kayekyεεgyε
y'a foro pu jɔ ni.»*

15 «Pu tɔɔyɔ d'a wɛri
sipyigbuu na.

16 Xuu bɛeri ni p'a toro ge,
gyεεgi ni bɔɔngɔ na daha
pu feni.

17 Lemu li jɛ janiɲε koo li ge,
pu ya lee cɛ wɛ.»*

18 «Kile jɔi fyaara jɛ
pu zɔɔɔ ni bada wɛ.»*

19 Ayiwa, wɛe ya li cɛ jo
yemu bɛeri Kile tudunmɔɔ
Musa wo saliya w'a yu ge,
saliya w'a kan piimu mu ge,
pee mu w'a yi yu. Ga, pee
di ya ta jɔ wu koo jaari wɛ.
Lee wuu na jomɔ da ba da
sipya wa shishiin mu wɛ, lee
na konɔ sipyii pu bɛeri na ba
jaagi ta Kile mu. 20 Yi li cɛ na
saliya wu bɛeri koo jaari, lee
da ga jɔ Kile pye wu sipya jate
sipyitiime wɛ. Lee funɲɔ ni
saliya w'a li shɛε yɛ wɛe na na
jorumupyii wɛe jɛ.

*N'a daa gbɔɔrɔ ni Kile ya
sipya shuu*

21 Ayiwa nime, cogo wemu
na Kile ya wɛe wii sipyitiimeε
ge, wuyɛ pyaa ya wɛe cogo we
shɛ wɛe na. Pee tiime pe ya
daa saliya wu koo jaari funɲɔ
ni wɛ. Ga, tagana leke na
pee ya daa ge, Kile tudunmɔɔ
Musa wo Kitabuu pee ni Kile
tudunmɔɔ pusamaa wuu p'a
yee jaha jɔ na fiinɲε. 22 Wa
bɛeri w'a dɔ Yesu Kirisa na
ge, Kile kunni na weefɔɔ jate

sipyitiime. Zhɔnrɔgɔ wa lee ni
wɛ. 23 Bani sipyii pu bɛeri p'a
jurumu pye. Lee l'a li pye wa
shishiin da ga Kile wo nɔɔrɔ
wu ja wɛ. 24 Wu wo niime
wu gbɔɔrɔ ni Kile ya pu wii
sipyitiimeε mafuu, bani Yesu
Kirisa ya pu jɔnɲɔ wolo pu ju-
rumu wu ni. 25 Kile ya wu pye
saraga, kɔnhɔ wu bye wɛe ju-
rumu wu footɔnɔ. Piimu p'a
dɔ Yesu na ge, Kile ya wu koo
li jɔ mugi pee sipyii pu mu
Yesu wo shishan pu gbɔɔrɔ ni.
Lee ya Kile wo tiime pu shɛε,
bani taashiine li ni sipyii bi
jurumu wemu pyi ge, w'a luu
gbo pu tɔan, wu ya ta wee wo
footɔnɔ kan pu mu wee tuun
wu ni wɛ. 26 Ga nime, lemu
funɲɔ ni w'a sipya wii sipyi-
tiime ge, w'a lee shɛ: Piimu
p'a dɔ Yesu na ge, Kile ya tiin
wu tiime pu ni, na pee jate
sipyitiimeε.

27 Ayiwa, na mayɛ durogo,
lee kaniɲɔ di jɛ mii wɛ? Lee
kaniɲɔ jɛ wɛ! Naha na wɛ?
Ta kapyegeε nizaanɲaa k'a lee
pye? Bada! Ga, n'a daa w'a
lee pye. 28 Lee na wɛe na jɔ jo
n'a daa yɛ nigin gbɔɔrɔ ni Kile
ya sipya wii sipyitiime, Kile
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu
koo li wo jaari bɛ wɛ. 29 Dii
wɛ? Ta Yawutuu yɛ wo wu jɛ
Kile? Ta shi wusama bɛ wo
Kile bɛ wu jɛ wii wɛ? Nakaara
baa shi wusama bɛ wo Kile
wu jɛ wii! 30 Bani Kile nigin
pe yɛ wu jɛ. Wee w'a Yawu-
tuu pu wii sipyitiimeε n'a daa
gbɔɔrɔ ni, na shi wusama bɛ
wii sipyitiimeε n'a daa gbɔɔrɔ

* 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4
59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2

* 3:14 Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi

ni. ³¹ Ayiwa, ta lee w'a li sheε na wèe ya Musa wo saliya wu jeri juṅṅ baa saliya n'a daa wu gbṳṳṳ ni ya? Ahayi dε! Wèe yeε ya baraga tεri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbṳṳṳ ni Kile ya wu jate sipyitiime

¹ Ayiwa, Ibirayima wemu wu jε wèe sefele wèe shi wu wo kabaṅa na ge, yekε wèe di da jo wee shizhaa na wε? Dii Kile d'a wu wii sipyitiime wε? ² Ibirayima wo kapyege nizaanṅaa da bi Kile pye w'a wu jate sipyitiime, wu bi da já wuyε pele. Ga kaṅuṅṅ jε wu mu w'a wuyε pele Kile jaha taan wε. ³ Yekε Kile Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na:

«Ibirayima ya dà Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime
wu n'a daa wu wuu na.»*

⁴ Yee ya li cε na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee jε ma wo wε, wu labye wu wo saraa wu jε were. ⁵ Ga, sipya wemu ya wu kapyege nizaanṅaa pye wu tadanṅa wε, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiimeε ge, wu bu dà ye wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na. ⁶ Kile w'a sipya jatani sipyitiime, lee ya byi weefṳṳ ye pyaa wo kapyege nizaanṅaa wuu na-ε dε! Kile wo saama pemu weefṳṳ ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

⁷ «Kile ya piimu wo saliya kyεεgeε yafa pu mu, na pu wo jurumu wu jṳṳṳ laha wà ge, pee jε duba nagoo.

⁸ Kafṳṳ ya sipya wemu wo jurumu tṳṳṳ wu fεni-i ge, weefṳṳ jε duba pya.»*

Cekṳṳnrṳ ya sipya shuu wε

⁹ Ayiwa, piimu p'a cekṳṳnrṳ pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekṳṳbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nime na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.» ¹⁰ Tuun wekε ni lee d'a pye wε? Wu nigṳṳxhṳṳṳ na laa, wu nigṳṳbaa wo? Nakaara baa wu nigṳṳbaa wo Kile ya jate sipyitiime. ¹¹ Lee kadugo na a tee cekṳṳnrṳ t'i jeri fε Ibirayima mu, fε pemu ya li sheε na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekṳṳnrṳ pye-ε ge. Lee funṅṅ ni Ibirayima ya pye n'a daa fεε nigṳṳbaalaa bεeri wo sefṳṳ, kṳṳnhṳṳ pee be di jate sipyitiimeε. ¹² Piimu p'a cekṳṳnrṳ pye ge, pee bεeri be wo sefṳṳ wu jε wii n'a daa kabaṅa na. Lee kṳri jε piimu ya ta li da cekṳṳnrṳ ti ye na-ε ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funṅṅ ni, ba wù sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha kṳṳbaa wε ge.

N'a daa gbṳṳṳ ni Kile wo kariṅεε jṳṳmεε l'a ta

* 4:3 Zhenezi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6 * 4:8 Zaburuu 32:1-2

13 Kile ya karijεεεε jomεε lɔ Ibirayima ni wu yaseye mu na konɔ na ba bye pu wogo. Lee jomεε le ya ta lɔ saliya wu koo li jaari wu wuu na-ε dε. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jomεε l'a lɔ wu mu. 14 Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomεε le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kanɔ baa. Jomεε li bε na bye tawaga wuu. 15 Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye wεe jɔɔ ni, bani sipyii bεeri p'a wee saliya we kyεεgi. Ga saliya bu bye wu jε xuu wemu ni wε, wa ya wu gyεεgi kaa yu wà wε.

16 Lee wuu na Kile ya le jomεε le lɔ wεe mu n'a daa wu gbɔɔɔ ni. Wu wo niime wu gbɔɔɔ ni w'a lee loolodaa le kan wεe mu ma ni, kɔnhɔ l'i bye Ibirayima wo kadugo ki bεeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu wε. Ga sipya bεeri w'a dà Kile na ba Ibirayima jε-ε ge, pee bεeri bε mu le loolodaa le ya kan. Wεe bεeri wo sefele wu jε Ibirayima. 17 Ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijεhεmε sefɔɔ.»* Ayiwa, wù sefele wu jε wii Kile jaha tãan, bani w'a dà Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yarɔmuyɔ yemu jε konɔ na wε, wu ma jo ye yee bε yi pye, y'a bye.

18 Ayiwa, na li ta tadanja bye bε nige Ibirayima na wu pya ta wε, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu dà yi na, na yee pye wu tadanja. Lee na w'a pye «shi nijεhεmε sefɔɔ» ba Kile ya yi jo wε na: «Ma yaseye na ba jεhε.»* 19 Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a lε xɔ, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu shɔ Sara bε bi wu pya ze jɔɔ ye xɔ. Ga lee la ya yafiin bε wolo wu n'a daa wu ni wε. 20 Wu ya ta wuyε kaala Kile wo jomεε li na wε. Ga, a la yεε di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile sɔni. 21 Ibirayima bi li cε nakaara baa, na Kile ya jomεε lemu lɔ wee mu ge, na se wa wu ni na li jɔ fa. 22 Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»* 23 Ga pee jomɔ pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-ε dε! 24 Wεe bε wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wù Kafɔ Yesu jε na yeege xu ni ge, wεe piimu p'a dà lee na ge, wεe ya yaa na pa jate sipyitiimeε Kile jaha tãan. 25 Kile ya wu pye saraga, w'a xu wεe wo jurumu wu wuu na, na jε na foro xu ni, kɔnhɔ wεe di da jateni sipyitiimeε Kile jaha tãan.

5

Kile ya janijε le wεe ni wu te ni

1 Mu Kile ya wεe jateni sipyitiimeε n'a daa gbɔɔɔ ni.

* 4:17 Zhenezi 17:5

* 4:18 Zhenezi 15:5

* 4:22 Zhenezi 15:6

W'a janiye le nime wèe ni wuyε pyaa te ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni. ² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kɔnhɔ Kilε di wee niime wu kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadaɲa, na fundanga ta, bani tadaɲa wa wèe mu na jo wèe na ba Kilε wo nɔɔɔ wu ta caɲa ka. ³ Lee ye be we, kanhama be jehε ba nɔni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. ⁴ Wèe bu loxulo ta nɔwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavεε, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaɲa yaha wèe na. ⁵ Ayiwa, kee tadaɲa ki ya sipya nɔhɔ yeri we, bani jigana lemu na Kilε ya wèe zɔlɔɔ pu ji taanna ni wu taanɲεεge ki ni ge, w'a lee she wèe na wu Fεfεεε Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

⁶ Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaɲa na. Ayiwa, Kilε ya tuun wemu teɲε ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kilε jii fyaara baa sipyii wuu na. ⁷ Sipya na she wuyε kan pu gbo wu sipyijii tεge, lee pyeme ya taan we de, ali wu jehε bye sipyitiime be. Sipya wemu w'a kasaɲaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyε kan pu gbo wee tεge. ⁸ Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tεge Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheε na wèe kaa ya dan Kilε ni fo xuuni we?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbɔɔɔ ni Kilε ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li ce na fiinne na Kirisa ya pa wèe shɔ Kilε wo loyire li na. ¹⁰ Wèe bi bye Kilε wo pεen, ga Kilε ya be leɲε wèe ni wuyε pyaa te ni wu Ja wu wo xu wu gbɔɔɔ ni. Na fara lee na, wèe ya ce jo wèe na ba shɔ, bani wu Ja wu wa jii na. ¹¹ Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kilε wo kariɲεεge ki ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wee w'a be le wèe ni Kilε te ni.

Jɔgɔ wu jε Adama we? Jɔgɔ wu jε Yesu Kirisa we?

¹² Shen nigin ye keɲε kurogo jurumu y'a jé koɲɔ puga ni, wee jε Adama. A jurumu be di xu leɲε koɲɔ puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li we, bani pu beeri ya jurumu pye. ¹³ Bani yani Kilε wu saliya wu kan Kilε tudunmɔɔ Musa mu ge, jurumu bye na xɔ koɲɔ puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan we, Kilε bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na we. ¹⁴ Ga lee be na sipyii beeri p'a pye xu wo fanha ki nɔhɔ ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nɔ Kilε tudunmɔɔ Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu jε pu ya ta saliya wu kyεεgi ba Adama jε-ε ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee jε Yesu

* **5:14 Adama** ya pye koɲɔ shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu jε jurumu ni xu wo fanha ki nɔhɔ ni ge. **Yesu Kirisa** ya pye koɲɔ shenshiime wemu ya jurumu pye ja we, wu wo tuugo sipyii pu be di jε Kilε wo niime wu nɔhɔ ni ge.

Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa*¹⁵ jε wε.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu jε nigin wε. Can wu jε wii, sipyjehemεε ya xhuli wee yε nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyjehemεε mu shen nigin gbɔɔrɔ ni, wee jε Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni. ¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree tε ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu nijehemεε nibyexhɔɔ na ge, lee loolodaa le ya wεe juyɔ wolo, na wεe pye sipyitiimεε. ¹⁷ Can wu jε wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu bεeri le xu wo fanha ki nɔhɔ ni. Ga piimu bεeri p'a da ba Kile wo niime nigbɔ we ta, na Kile wo loolodaa li bε ta, lee lemu li jε na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo niifεere ti ni shen nigin yε gbɔɔrɔ ni; wee jε Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

¹⁸ Ayiwa, ba sipyii pu bεeri ya jaagi ta Adama yε nigin wo jurumu wu wuu na-ε dε, mu Yesu Kirisa yε nigin bε wo kasaana nigin ya sipyii pu bεeri juyɔ wo kiiri wu nɔhɔ ni, na jii sicuumɔ kaan pu mu. ¹⁹ Shen nigin wo jomεeyahana l'a sipyjehemεε pye jurumupyii

pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe bε wo Kile jomεecoro ya Kile pye wu na shenjehemεε wii sipyii piimu p'a tii ge.

²⁰ Kile ya saliya wu kan Kile tudunmɔɔ Musa mu, kɔnhɔ wu li she wεe na na wεe jurumu w'a jehε. Ga jurumu wu jehε jehε jehεgana bεeri na, Kile wo niime we, wee ya jehε wu na na kanha. ²¹ Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wεe di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri wε. Ga niime wu wo fanha ki nɔhɔ ni wεe jε nime, lee l'a li pye Kile ya wεe wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan wεe mu wu Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni.

6

N'a daa fεε ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

¹ Ayiwa, yekε wεe di da jo wε? Ayiwa, ta lee w'a li sheε na wεe pu kori yaha jurumu ni, kɔnhɔ Kile wo niime wu da bεlegi? ² Bada, lee ya yaa na pye wε! Wεe piimu jε ba xu jε wε jurumu shizhaa na ge, wεe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha wε? ³ Wεe piimu bεeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijεεge ni ge, ta yee funyɔ y'a to li na na wεe na batize, na lee jε kanna shiizhan wεe ya pinne xu ni Yesu ni wε? ⁴ Ba wεe ya batize wε, a l'i bye kanna wεe ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le bε ni wu ni. Kɔnhɔ wu bε di jii sicuumɔ nivomɔ ta, ba To Kile

ya Kirisa ƶE na yeege xu ni, ni wu seƶEERE nɔɔɔ wuuro ti ni WE.

⁵ Can na, wu xu wu bi pye kanna wèe ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa wèe na ba binne ƶE ni wu ni wu wo kariƶEege ki funɔɔ ni, ba wuyE pyaa k'a ƶE ƶEgana lemu na WE. ⁶ Wù li CE finne na jo yahagaguunɔ lemu na wèe bye ge, lee BE ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kɔnhɔ lee jurumu yahagana li fanha k'i xhɔ. Lee funɔɔ ni wèe di ba shɔ jurumu wu wo bulooro ti na BE. ⁷ Bani wemu bu xhu, wee ƶE nige jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni WE.

⁸ Ayiwa, ba ma na jo wèe ya pye kanna shiizhan wèe ya xu ni Kirisa ni WE, wèe ya dà li na jo wèe na ba bye ƶiifEERE na ni wu ni. ⁹ Wèe ya CE na jo Kirisa ya ƶE na foro xu ni, wu wa da xhuu nige WE, xu BE di wa da já yaaga pye wu na WE. ¹⁰ W'a xu tɔɔɔii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyEegi. NiifEERE temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni. ¹¹ Mu yee BE ya yaa na yiye jatani kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni. Yi li CE nime na Kile mu yee wa ƶiifEERE ni Yesu Kirisa wo kariƶEege ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo WE. Yi ganha bu sɔɔ y'a ceepuuro wo lakuunɔ ki ƶɔmEHEE conɔ WE. ¹³ Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaɲa

ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni WE. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi BEERI kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a ƶE na foro xu ni, na bye sipyifomɔ ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi BEERI kan Kile mu, kɔnhɔ yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge. ¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo WE, bani yee ya ƶaari nige Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu fanha ki nɔhɔ ni WE, ga Kile wo niime wu nɔhɔ ni yee ya ƶaari.

Kile wo buloo pu ƶE n'a daa ƶE pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wèe wa nige saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni WE, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li shEE na wèe na já da jurumu pyi wù ƶidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo WE. ¹⁶ Yee bu yiye kan wemu mu, na guu weefɔɔ mu ba buloo ƶE WE, na wu ƶɔmEE conɔ, wemu wo ƶɔmEE yee ya joni ge, ta yee ya li CE na weefɔɔ wo buloo yee ƶE WE? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu ƶE tee wo taxɔɔ. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxɔɔ ƶE tiime Kile ƶaha tãan. ¹⁷ Ga wù Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sɔɔ wee na yi zɔɔɔ pu BEERI na. ¹⁸ Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na ƶaari tiime ni. ¹⁹ NE pe jomɔ pe yu na saha ni sipyii cogo

ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fenhε yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha nōhōmō, ni kuumō keree bulooro ni yahagaguunō lemu kaa na ge de, nime yi yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifεεε na, tiime ni fεfεεε ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wε.

²¹ Ga, kuduun wekε yee d'a ta kee kapyege ki ni wε? Kee keree kii yeε ya jeri na shige waa yee na nime, bani xu wu jε kee keree ki beeri taxōgō.

²² Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu jε mε fεfεεε, tee wo taxōgō di jε jii sicuumō nixhōbaama. ²³ aBani xu wu jε jurumu wu wo footōnō, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee jε jii sicuumō nixhōbaama wū Kafō Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjō ni.

7

N'a daa fεε jε saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε

¹ Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li cε na wu jiiifεεε te ye ni sipya jε saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε? Yee ya yaa na lee cε, bani yee piimu ni ne yu mε ge, yee ya saliya wu cε xō. ² Li jε ba gbaga shō jε wε, wemu furu ya pō ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wε, wu da já gbaga katii je wε. Ga wu poo wu

ga xhu, w'a jeri pye wuyε wo, wee saliya we fanha jε nige wu na wε. ³ Ayiwa, wu bu she gbaga je ná watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wε, dōdōrō w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha jε nige wu na lee shizhaa na wε. Wu bu gbaga je ná watii mu, tee jε dōdōrō wε.

⁴ Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee bε shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee bε p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funjō ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu jε na yeege xu ni ge, kōnhō yi da kasaanja pyi Kile mu. ⁵ Can na wèe bi jaari na sahanjī ni wūye pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii sheε wèe na na kee ya jō wε. Ga lee bε na wèe di kee shaa na byi. Kee lakuunō ki bye wèe funjō ni, na wèe yeeri kapyebaagaa na, kee di wèe leni xu ni. ⁶ Nime, wèe ya saliya wu jaari wu jō yaha, bani wemu wo fanha nōhō ni wèe di bye ge, wèe ya pye kanna wèe ya xu na foro wee wo fanha ki nōhō ni. Lee na, wèe na já kapyenεε pye Kile mu pyega-fonō na Kile Munaa gbōrō ni. Kolεε lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wèe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wε.

Jurumu saliya w'a zhεε

⁷ Ayiwa, ta lee wa li sheε na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu cε. Na nii yeege wa yaaga feni, ne

bi da ga lee ce jurumu we, ka je saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu da voro wa yaaga feni we.» ⁸ Lee funjo ni jurumu w'a kajujo ta, na lakuujo tuugo beeri leje ne zo wu ni saliya wu gbodo ni. Saliya wu kaa be we, wee bi sanha wu jurumu ce we. ⁹ Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-ε ge, ne bye jii na naye jaha taan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di je ne ni. ¹⁰ Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, kohnu wu jii sicuumo see wo ta ge, wee ya xu no ne na. ¹¹ Bani jurumu w'a kajujo ta, na ne faanna, na xu be no ne na wee saliya we gbodo ni. ¹² Ayiwa, saliya wu je fefee; Kile ya jomehe kiimu jo ge, kee beeri ki je fefee, na dii, na noho jo be.

¹³ Ni li wa mu, ta lee wa li shee na saliya wemu wu je yasaaja ge, na wee w'a pye kajujo na xu no ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye kajujo kee yasaaja ke baraga ni na ne piinne, na xu no ne na. Lee ya pye mu kohnu jurumu di ja she finne. Lee funjo ni saliya wu baraga ni l'a ce na finne na jo yakuudiige can can wogo ki je jurumu.

Fanhaya tethee shuun w'a zhaanra leni

¹⁴ Ayiwa nakaara baa, wee ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a cere, a ne bye ba jurumu wo bulo je we. ¹⁵ Bani ne kunni ya sii

na kapyegee ki jaha ce we; kasaanja kiimu wo bye funjo ki je ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne deree na kee pyi. ¹⁶ Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li shee na ye saliya w'a yu ge, ne soo li na na yee je can. ¹⁷ Lee na, kakuujo kiimu ne byi ge, kee je neye pyaa jidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na. ¹⁸ Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne je ye sipya, fanha je wu ni we. Can ye pyaa na ne giin da kasaanja pyi, ga ne da ja we. ¹⁹ Kasaanja kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuujo kiimu bye kaa je ne na-ε ge, kee ne byi. ²⁰ Ayiwa, keree kiimu bye kaa je ne na we, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee je neye pyaa jidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu je ne na ge, wee w'a lee pyi.

²¹ Mu ne kee fanha ke jaa naye na, ne ba giin ne kasaana pye tuun beeri ni, kakuuno bye kaa na ne ta. ²² Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuni na zo wu na. ²³ Ga fanha katii ne jaa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungongo ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki je ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki noho ni. ²⁴ Ee! We je jaa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu noni ti na ge, jogo wu d'a ba ne sho kee na we? ²⁵ Baraga Kile, wu Kafoo

Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni, mu na ba nɛ shɔ!

Ayiwa, na fungɔngɔ ni, nɛ nidaan wu jɛ na kapyɛɛ pyi Kile mu, na sɔɔ wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa nɛ na ge, kee k'a giin k'i nɛ pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fɛɛ ya daa Kile Munaa gbɔɔɔ ni ge

¹ Ayiwa nime kunni, piimu pu jɛ Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafiin jɛ nige pee na wɛ. ² Bani Kile Munaa li l'a niifɛɛɛ see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔ ni ge, lee wo fanha k'a nɛ shɔ jurumu ni xu wo fanha ki na. ³ Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu bi da ga já lee pye wɛ, bani fanhaxhɔɔɔ ti jɛ wèe Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da já lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wèe jurumupyii jɛ wɛ. Jurumu wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bi bye ge, w'a wuyɛ kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyɛɛgi. ⁴ Kile ya lee pye kɔnhɔ saliya w'a tiime pemu bɛɛri kaa yu ge, wù já w'à pee bɛɛri jɔ fani, wèe piimu ya jaari na sahanji ni wùyɛ pyaa nidaan ni wɛ, fo Kile Munaa li wo nidaan ge. ⁵ Bani piimu p'a jaari na sahanji ni puyɛ pyaa nidaan ni ge, pee ya pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa nidaan keree ni. Ga piimu p'a jaari na sahanji ni Kile Munaa nidaan ni ge, pee ya

pu funyɔ shaa ni Kile Munaa nidaan keree ni. ⁶ Na taha ceepuuro nidaan fɛni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa nidaan fɛni, lee w'a jɔi sicuumɔ see wo ni janiɛ kaan sipya mu. ⁷ Piimu p'a pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa nidaan ni ge, pee jɛ Kile wo pɛɛn. Bani pu ya sɔɔ p'a Kile wo saliya wu jɔmɛɛ conɛ wɛ, pu yɛɛ di wa da já bɛ lee na wɛ. ⁸ Lee wuu na piimu p'a jaari na sahanji ni puyɛ pyaa nidaan ni ge, pee keree da ga já daan Kile mu wɛ.

⁹ Yee kunni ya jaari na sahanji ni yiyɛ pyaa nidaan ni wɛ, ga Kile Munaa nidaan ni yee ya jaari na sahanji, bani Kile Munaa li wa yee funyɔ ni. Kirisa wo Munaa li jɛ sipya wemu funɔ ni wɛ, weefɔ jɛ Kirisa wo wɛ. ¹⁰ Kirisa bu bye yee funyɔ ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na jɔi sicuumɔ kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiimɛɛ. ¹¹ Kile wemu w'a Yesu Kirisa jɛ na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyɔ ni can na, wu na ba yee bɛ wo ceepuuro ti jɛ na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu li wa yee zɔɔɔ pu ni ge.

¹² Lee wuu na na cebooloo, wèe ya yaa na wùyɛ nidaan pyi nige wɛ, bani jurumu foo jɛ nige wèe na wɛ. ¹³ Bani yi ba jaari na sahanji ni yiyɛ pyaa nidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyegee niguunɔɔ ki ja na ki yaha

fεεfεε Kile Munaa gbɔɔrɔ ni, yee na ba j̄i sicuumɔ ta. ¹⁴ Bani Kile Munaa l'a piimu naha co ge, pee bεeri jε Kile nagoo. ¹⁵ Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo wε, l'i wa da ga ba fyaara lenε yi ni bε wε. Ga lee Munaa li l'a wèe pye Kile nagoo. Lee gbɔɔrɔ ni wèe ya Kile pyi: «Wù To.» ¹⁶ Lee Kile Munaa le l'a yi fiinjε na yu wèe mu can na wù zɔbɔ pu na, na Kile nagoo wèe jε. ¹⁷ Ayiwa, ma na jo wèe jε Kile nagoo, cεn wemu jomεε w'a lɔ wèe mu ge, wu na ba wee kan wù mu. Wèe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wù bu da w'à pinne na gana ni wu ni, wù na ba pεεnjε bε ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fεε tadaņa

¹⁸ Nε kunni ya dà li na jo kanhama pemu ni wèe wa nimε ge, pee da ga já daanna ni jiga wo pεεnjε ke ni bada wε, kee kemu ki da ba bye wèe wogo ge. ¹⁹ Kile na ba wu nagoo pu pεεnjε ki shε canja kemu ge, Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a kee canja ki sige kanha k'i nɔ. ²⁰ Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a pye kaŋuŋɔ baa wo fanha ki nɔhɔ ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu wε, ga Kile yε pyaa k'a yi pye mu. Ga lee bε na tadaņa wa sanha. ²¹ Bani canja ka wa ma, Kile na ba wu yaŋmuyaaya yi bεeri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puyε wuu, na pεεnjε kemu ta ge, yee yaŋmuyɔ ye bε na da kee ni. ²² Wèe ya li

ce, fo na pa gbara nijaa na jo Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a zhiin kanhama kenε ni, ba layama jε wε. ²³ Yee yaŋmuyɔ ye yε bε wε, ga Kile Munaa l'a kan wèe piimu mu, na pye ba Kile wo niimε wu nizhiimε jε-ε ge, wèe bε pu wa zhiin wù funyɔ ni. Canja kemu Kile da ba wèe pye wu nagoo, wu wù ceepuuro ti yeege bulooro ti ni fεεfεε ge, wèe bε pu wa kee canja ki sige. ²⁴ Bani wèe ya shɔ, ga tee juwuuro te di jε tadaņa. Ga tadaņa kemu bεeri sipya ya jaa ge, kee jε nige tadaņa wε. Yaaga bεeri m'a jaa na xɔ ge, tadaņa yε nigin kee jε sanha ya? ²⁵ Ga, yaaga kemu ki jε wèe ya ki jaa-i ge, kee bu bye wèe tadaņa, wù na já luu gbo na kee sige.

²⁶ Wèe fanha bu jεrε tuun wemu ni, mu Kile Munaa bε ya wèe tεri. Wèe ya yaa na Kile jεeri keree kiimu na ge, wèeye pyaa ya kee ce wε. Ga Kile Munaa l'a jεrege pyi wèe mu ni shiinne ni, shiinne lemu li jε wèe da já li naha jo xhɔ-ε ge. ²⁷ Kile wemu w'a sipyii funyɔ keree bεeri ce ge, wee ya Kile Munaa fungɔngɔ ce, bani Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, Kile Munaa ya jεrege pyi pee mu, na bε ni Kile jidaan ni.

Kile wo taan jεεge nigbɔhɔ ke

²⁸ Wèe ya li ce jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree bεeri k'a nɔni pee na ge, Kile ma ba kee bεeri wo taxɔgɔ pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na bε ni wu keree ki tenεgana

li ni. ²⁹ Kile ya fenhε piimu naha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tenε xɔ, na pee pye ba wu Ja wu jε wε, kɔnhɔ wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo ni jε hε mεε ni jε ni. ³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a tenε ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri wε, na pu jate bε sipyitiimεε. Ba w'a pu jate sipyitiimεε wε, na nɔɔɔ taha bε pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yekε w'a da jo sanha wε? Kile bi jε ni wèe ni, jɔgɔ na já sanha wèe na wε? ³² Kile ya ta jɔnɔ jaari wu Ja wu na wε, ga na wu pye saraga wèe bεeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yanmuyɔ yi bεeri kan wèe mu ma ni wu Ja wu gbɔɔɔ ni. ³³ Kile ya piimu naha bulo ge, jɔgɔ wu d'a já pee jaagi wε? Wa shishiin bε wε, bani Kile w'a pu pye sipyitiimεε. ³⁴ Lee wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi wε, bani Yesu Kirisa ya xu, lee yε bε wε, w'a jε na foro xu ni. Wu nidεenge ki wa saanra tateenge ki ni Kile kanige cε na Kile jεeri wèe mu. ³⁵ Lekε li da já wèe waa laha Kirisa wo taan jεεge ke na wε? Nakpaan gε, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbohɔ, kelee funmɔ fεεε, kelee farati, kelee gbuuro gε? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na wε. ³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na:

«Kile, mu wuu na
 p'a wèe shaa tuun bεeri
 ni di gbo;

p'a wèe wii ba dubyaa jε wε,

piimu ya yaha gbo kaa na
 ge.»*

³⁷ Ga, pee kanhama pu bεeri funnɔ ni, wèe pu jε can can na se tavεε pee, wù taanrafɔɔ Kile gbɔɔɔ ni. ³⁸ Nε dà li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taan jεεge ki na wε: Melekeε yoo, jinaa yoo, sefεεε tatii bε yoo, nime wo yanmuyɔ ye yoo, cabaya woyo ye yoo, ³⁹ fugba yanmuyɔ fanha woyo ye yoo, jii jε yanmuyɔ fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taan jεεge ki na wε. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa kenε kurogo Kile ya kee taan jεεge ke she wèe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

¹ Can yε pyaa nε yu mε, yi wa kafineyε wε, bani Kirisa wo nε jε. Nε li cε bε na zɔ wu na Fεfεεε Munaa li gbɔɔɔ ni jo can nε yu. ² Nε naha ke bεeri k'a tanha xuuni, nε zɔ wu bε d'a tanha tuun bεeri ni ³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali nε jε hε da ba lanji pu tege, na waa laha Kirisa na, kɔnhɔ pee di shɔ, nε bi da zɔɔ lee na. ⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu na-goo, na wu nɔɔɔ wu taha pu na, na kari jεεge jɔmε hεε lɔ pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na jɔmε hεε bε lɔ pu mu. W'a kii bεeri pye pu mu. ⁵ Lee bεeri

* 8:36 Zaburuu 44:22

kadugo na, pee ni wù sefelee p'a foro. Sipyii wo kabaṅa yiri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu je wii, na je yanmuyo yi beeri juṅo ni. Kile w'a bele tuun beeri ni! Amiina.

⁶ Ayiwa, lee wa li shee na Kile ya ṅomehe kiimu lo ge, na kee ya jeri juṅo baa we de! Bani piimu beeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee beeri je Izirayeli nagoo ye pyaa pyaa we. ⁷ Piimu beeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee be beeri je Ibirayima nagoo puye pyaa pyaa we. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga ye ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»* ⁸ Lee ya li shee na nagoo piimu sipyii ya daa sipya wo jidaan funṅo ni ge, pee je Kile nagoo we. Ga piimu p'a se Kile wo ṅomee li funṅo ni ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo puye pyaa pyaa. ⁹ Bani yemu Kile ya jo wu ṅomee li ni ge, yee yi wa me na: «Ne na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

¹⁰ Ayiwa, lee ye be we, ga mu l'a pye Erebeke be shizhaa na, wee wemu w'a yere ṅamamaa yacere na wù tole Ishaaga mu ge. ¹¹ Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunṅo pye we, a Kile di jo ni Erebeke ni, kōnhō Kile ye pyaa bi giin di wemu jaha bulo na be ni wee Kile keree gbegegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha

bu da bye sipyii wo kapyegee baraga ni we, ga l'i bye na be ni Kile ye pyaa jidaan ni. ¹² A Kile di Erebeke pye: «Cuunvoo wu w'a da ba bye jahafoo wu juṅo ni.»* ¹³ Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba jaha bulo, ga na Ezawu yaha wa.»*

Kile ya soo na shi wusama be jaha bulo

¹⁴ Ayiwa, ta wee na ja jo na katiibaagaa ki wa Kile ni ge? Bada! ¹⁵ Bani Kile ya Kile tudunmoo Musa pye:

«Ne bu jo ne juṅo jaari sipya wemu na, wee na n'a da juṅo jaari. Ne bu jo ne juṅo penji ni sipya wemu ni wee ni n'a da juṅo penji.»*

¹⁶ Lee na sipya jidaan kelee wu kapyegee da ja Kile pye wu juṅo jaari wu na we. Ga wuye pyaa wo jidaan funṅo ni Kile ya juṅo jaari sipya na. ¹⁷ Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawon* mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teje saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefeere ti she, kōnhō na mege k'i no jinje ki kabaya yi beeri na.»* ¹⁸ Lee na Kile kunni bu jo wu juṅo jaari wemu na, wee na w'a juṅo jaari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

¹⁹ Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li je mu, jaha na Kile di

* 9:7 Zhenezi 21:12 * 9:9 Zhenezi 18:10,14 * 9:12 Zhenezi 25:23 * 9:13

Malaki 1:2-3 * 9:15 Ekizode 33:19 * 9:17 Farawon: Wee ninumo wu je Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawon.

* 9:17 Ekizode 9:16

sipyii jaagi sanha we? Jɔgɔ wu d'a já zhe Kile jidaan ni we?»²⁰ Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di je naha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shɔɔ na já li yaavɔɔ pye: «Naha na ma da na yàa le yaagana le na we?»²¹ Ta cogo faanrivɔɔ wogo be ki je wu cogo we? Wu bu jo wu pɛɛwa shɔɔ yàa, kelee shɔtiire, lee w'a da yàa ni wu cogo ke ninuɔ ni.

²² Ayiwa, Kile funuɔ ya pye na wu loyire ni wu sefeere ti she. Lee wuu na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyeeɛgi kaa na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni.²³ Ayiwa, w'a nuɔɔ jaari wèe piimu be na, na wèe gbegele na yaha wu nɔɔɔ wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nɔɔɔ we nijeheme she wèe be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni?

²⁴ Bani wèe pu je wu sipyiyir-ilee, wu ya ta wèe yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye nigin ni-i de! W'a wèe yiri na foro shi wusama be ni.²⁵ Yee y'a jo Kile tudunmɔɔ Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:

«Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,
ne na ba pee yiri na sipyii.»

Shi wemu kaa bi dan ne ni-ige,
ne na ba wee yiri na taanjiine.»*

²⁶ «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
«Yee je ne sipyii we.»

Pu na ba yiri wee xuu wuyee pyaa ni na:
«Kile ni wo wuyee pyaa wo nagoo.»*

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

²⁷ Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya jo ni mujuugbɔɔ ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo jehhe jehhe ba suumɔ lɔhɔ jo gbazhenhe je we,
lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba juwuuro ta.

²⁸ Bani Kafɔɔ ya kiiri wemu gbegele ge,
wu na ba wee kiiri wu beeri kan tovuyo na,
na wu xo feefee konjo ki sipyii pu na.»*

²⁹ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya fenhe yi jo be sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbɔtabaaga da bye wu ya nuɔɔ jaari wèe na,
na pii yaha wa wu sefee pu ni we,
wèe bi da xhɔ feefee,
ba Sodumu kulo li sipyii p'a pye we.

Wèe bi da bye
ba Gɔmɔori sheen ya pye we.»*

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya no tiime koo li zha wu na-ε ge, Kile ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbɔɔɔ ni p'a pee tiime pu ta.³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyee ni, kɔnhɔ p'i bye sipyitiime Kile wo saliya

* 9:25 Oze 2:1,25 * 9:26 Oze 1:10 13:19; Zheremi 50:40

* 9:28 Ezayi 10:22-23 * 9:29 Ezayi

wu koo li jaari wu funḥo ni. Ga pu ya lee ta we. ³² Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbɔɔɔɔ ni we. Pu bi giin na pee wo kapyegee ki da pee pye sipyitiime. Lee funḥo ni a p'i gurunḥo to «ke kagerenḥe ke» na. ³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenḥe ki shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya jo:

«Li wii, kagerenḥe ka ne yaha
 Siyɔn kulo li ni,
 sipyii na ba gurunḥo kemu
 na ge.
 Ki na ba sipyii shaan.
 Ga, sipya wemu bu dà kee na,
 Kile da ga ba weefɔɔ nɔhɔ
 yaha bada we.»*

10

¹ Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo nidaan, ni lemu na ne Kile jɛeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu junḥo wolo. ² Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungɔngɔ fɛere di ne pu mu we. ³ Pu ya ta Kile wo tiime pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puyɛ pye sipyitiime. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we. ⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri jɔ fa, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, Kile di weefɔɔ jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, wee na ba juwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge, Kile

tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu beeri koo jaari ge, weefɔɔ na ba jɔi sicuumɔ ta.»* ⁶ Sipya na já tiime pemu ta n'a daa gbɔɔɔɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nunḥo wa li na m'a mayɛ yegee we na: «Jɔgɔ wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?» (Lee kɔri ne kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.) ⁷ Kelee «Jɔgɔ wu d'a ba digi jɔne ki nɔhɔdaan we?»» (Lee kɔri ne kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu te ni di durogo.) ⁸ Ayiwa, yeke Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma taan, pu wa ma jɔ na, pu wa ma zɔ wu be na.»* Pee Jozaama pe wèe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na. ⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma jɔ ki ni na Kafɔɔ wu ne Yesu, na dà be li na ma zɔ wu na, na Kile ya wu ne na yegee xu ni, ma na ba shɔ. ¹⁰ Bani na dà Yesu na ma zɔ wu na, lee funḥo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Ma bu yi jo ma jɔ ki be ni, w'a ma junḥo wolo. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dà Kile na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada we.»* ¹² Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu beeri ne nigin. Kafɔɔ nigin wu ne pu beeri Nunḥoɔ. Piimu beeri p'a wu mege yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee beeri mu. ¹³ Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipya beeri w'a Kafɔɔ mege yiri ge, weefɔɔ na ba juwuuro ta.»*

* 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16   * 10:5 Levitike 18:5   * 10:8 Duterɛnɔme 30:14
 * 10:11 Ezayi 28:16   * 10:13 Zhouweli 2:32 kelee Zhouweli 3:5

14 Ga yirigana leke na p'i da ja wu mege ki yiri, na ta pu ya da wu na-ε we? Dii p'i da ja da wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yeε li pye pu mu-i we? 15 P'a ja Kile Jozaama pu yeε li pye pyegana leke na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomɔ nizaama pu ni ge, pee pama ya ɲɔ xuu wu beeri ni.»*

16 Lee be na sipyii beeri ya ta soɔ pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya fenhe jo na:

«Wù Kafɔɔ, jɔgɔ wu da da wè wo jomɔ nizaama pu na we?»*

17 Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funɲɔ ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu. 18 Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo cɔ! Bani li wa Kile Kafila wu ni na:

«Pe jomɔ pe ya nɔ ɲiɲe ki beeri na.

Pe jomɔ pe ya nɔ fo koɲɔ ki kabaya yi beeri na.»*

19 Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomɔ pu ɲaha ce ta? Kile tudunmɔɔ Musa ya fenhe li she na Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin be-ε ge, ne na ba wè keree ɲeɲeen leɲe yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungɔngɔ baa fee ge, ne na ba wee shi we wo keree pye yee mu loyire.»*

20 Lee beeri kadugo na Kile tudunmɔɔ Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge, pee ya ne ɲa.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa di je ne shizhaa na-ε ge, ne naye she pee na.»*

21 Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:

«Ne na keye sanha yaha shi wa mu fo na she caɲa ɲii li xɔ

Niwewagaa sipyii pu ɲe pii ni n'a she fee.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wa fee fee we

1 Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wa fee fee? Bada! Bani Izirayeli shen ne be ɲe, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamε wo kpɔɔn li ni. 2 Sipyii piimu ɲaha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wa we. Kile tudunmɔɔ Eli ya Kile ɲeeri Izirayeli sheen feni ɲeerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa we?

3 W'a jo: «Wù Kafɔɔ, p'a mu tudunmɔɔ pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori, p'i wa

* 10:15 Ekizode 33:19 * 10:16 Ezayi 53:1 * 10:18 Zaburuu 19:5 * 10:19 Duterenome 32:21 * 10:20 Ezayi 65:1 * 10:21 Ezayi 65:2 * 11:3 Saannaa 19:10,14

giin p'i ne be gbo.»* 4 Ga dii Kile d'a wu na sho we? W'a jo: «Namaa kabofonoo gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin na yaperere Baali fee ni we.»* 5 Mu li wa nijaa wo cana nii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wa, Kile ya piimu jaha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni ge. 6 Ayiwa, Kile bi ta w'a pee jaha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puye pyaa kapyegge ni-i de! Ni lee be we, niime wu da ja bye nige niime we. 7 Yi wa dii we? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta we. Ga Kile ya piimu jaha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha. 8 Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:
 «Kile ya pu zoloo fungonyo to;
     w'a fanfanga pari pu jii
     na
     na pu niwegee to
 fo na pa na nijaa na.»*
 9 A saannaa Dawuda be di jo:
 «Kalenere yaligee kii p'a li ge,
     kee ki pye pu co co tifu-
     uyo,
 ni pu co co meree,
     ni pu jugyeeegi yaaya,
 konho p'i lee wo saraa ta.
 10 Fanfanga ki pari pu jii na,
     konho pu ganha ba jaa
     we!
 Kile wu pu tikunnono kuri yaha
     tuun beeri ni!»*
Shi wusama ya juwuuro ta

11 Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya kurunoo ge, ta p'a to feefee? Ahayi de! Ga pee wo piinne ki funno ni shi wusama ya juwuuro ta, konho wee shi we wo jereen di je Izirayeli ni. 12 Ayiwa, ni Izirayeli wo piinne k'a pye kanono a konoo sipyii di kuduun nigbo ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbo ta, wee tuun wu ni pu beeri ba jeri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbo na toro kisanjaa beeri taan we?

13 Yee piimu pu je shi wusama sipyii ge, yee ni ne w'a yu nime. Kile w'a ne pye tudunmo shi wusama mu, a ne be shiin di gboro taha na labye wu na. 14 Konho lee bu da li na ja bye, jereen di je ne wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jeri konho pii di sho pu ni. 15 Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kanono na be le konoo sipyii ni Kile te ni. Wee tuun wu ni Kile ba soo pu na sanha, na pu yaha pu talege ni do? Ma ce lee na ba bye kakanhana de, ma na giin wa w'a je na foro xu ni! 16 Shinmashiime wu bu gan xo Kile mu, wusama beeri ya pye feefee. Tige niye bu bye feefee, ki geye yi beeri yi je feefee.

17 Izirayeli nagoo pu je ba oliviye tige je we. A Kile di ki geye ya kon laha wa, na mu sogi wa ka takongo ni, mu shi watii shen, mu wemu wu je sige wo oliviye tige geye

* 11:4 Saannaa 19:18   * 11:8 Duterenom 29:3   * 11:10 Zaburuu 69:23-24

ge. Kee oliviye tige ki wo niye y'a tɔn pemu taa ge, a pee di ganha na mu be jɔ shaa. ¹⁸ Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn ge, ma ganha ba jɔsanga pyi yee na we. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li ce na mu ya ta yere ni niye yi ni-i de, ga niye yi y'a yere ni mu ni. ¹⁹ Ma na ba ne pye na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà, kɔnhɔ p'i ne sogi yi takɔngɔ ki ni we?» ²⁰ Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tege ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jɔsanga pyi we, ta fyagi Kile na! ²¹ Bani Kile bu bye wu ya ta jɔnɔ jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na we, wu da ga ba jɔnɔ jaari mu be na we. ²² Kile ya wu saama pu shee, na wu fariya wu be shee shegana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu she pee na, na wu saama pu she mu na. Ga fo ma be bu gori yaha pee saama pe ni, lee be we, pu na ba ma be kɔn laha wà. ²³ Izirayeli sheen be bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talege ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha. ²⁴ Mu kunni ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di je tinuyɔ we. Pee piimu pu je oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiye pyaa wo tige ki na we?

Izirayeli na ba juwuuro ta cana ka

²⁵ Ayiwa na cebooloo, ne funɔ ki wa y'i le Kile kanmɔhɔnɔ le ce nime, kɔnhɔ yi ganha ba yiye wii fungɔnyɔ fee we. Izirayeli sheen pii wo niwegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii piimu jaha Kile ya bulo ge, pee beeri di fenhe juwuuro ta. ²⁶ Mu Izirayeli sheen pu beeri da ba shɔ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔ w'a da ba foro,
wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

²⁷ Lee wa karijege jom ee ne ni pu te ni,
ne ba pu wo jurumu wu jɔgɔ laha wà tuun wemu ni.»*

²⁸ Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaɔa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pɛen, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga jaha bulooro ti wo kabaɔa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefelee pu wuu na. ²⁹ Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige we. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jom ee jeri we. ³⁰ Yee bi ta Kile jom ee co taashiine li ni we. Ga nime, Kile ya jɔnɔ jaari yee na, na li kanjɔ pye Izirayeli sheen ya Kile jom ee yaha. ³¹ Mu Izirayeli sheen ya Kile jom ee li yaha nime lee yahagana li na, kɔnhɔ Kile di jɔnɔ jaari yee na. Ga ba Kile ya jɔnɔ jaari yee na we, mu w'a da ba jɔnɔ jaari pu be

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

na. ³² Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha jomεεyahana li wo fanha ki nōhō ni, kōnhō wu juṅṅo jaari pu beeri na.

Kile wo tēhene baa sefere te

³³ Ee! Can na tēhene jε Kile wo naafuu fere te, ni wu fungōngō fere te, ni wu laje wu na we!

Wu kiiri keree k'a ye sipya fungōngō fere na na kanha!

Sipya da ga já wu keree pye-gaṅaa ce we!

³⁴ «Jōgō wu d'a Kafōo fungōngō ce we?

Jōgō wu d'a pye wu yerivōo we?

³⁵ Jōgō wu d'a fēnhε yaaga kan wu mu,

kōnhō wu ba kee foo tō we?»*

³⁶ Bani yaṅmuyō yi beeri y'a foro Kile ni.

Yaṅmuyō yi beeri yi jε wee gbōōrō ni.

Yaṅmuyō beeri yi jε wu woyo pēεε k'a deri

wu mege na tuun beeri ni, tēhene baa! Amiina.

12

Naarigavonō

¹ Lee wuu na na cebooloo, Kile ya jinaara temu ta wèe na ge, tee wuu na n'a yi jεeri jo yi yiye beeri kan Kile mu ba saraga jli wogo jε we, kemu ki jε fεfεε ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li jε be sanha Kile-pεεε ki see see wogo. ² Yi ganha bu yi kapyegee yaha ki pinne nige ni ke koṅṅo ke wogoo ni we. Ga yi yi yahagana li jεri na saha ni yi fungōngō

fere nivōrō ti ni, kōnhō Kile jidaan nijeme wemu w'a taan, wemu jō k'a fa ge, y'i wee ce shōōnri.

N'a daa fee ya yaa p'a labye pyi shiizhan

³ Kile ya niime wemu kan ne mu ge, wee gbōōrō ni n'a da yi jo yi beeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyε pele di dorō wu juṅṅo kana tōan we. Ga n'a daa we Kile ya kan yi beeri nigin nigin mu ge, yi yiye tirige, y'i da wee wo juṅṅo kana wo keree pyi. ⁴ Sipya beeri ce puuro ti jε ni yatenyε nijehεyε ni, ga yatenge ka beeri ni ki nibyii li jε. ⁵ Mu wèe be ya jεhe, ga wèe beeri di jε ce puuro nigin Kirisa wo karijεεε ki ni. Wèe beeri nigin nigin wu jε wu ce puuro ti yatenyε ya. ⁶ Loolodahaa kiimu Kile ya kan wèe mu na be ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya jεhe, kōnhō wèe di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi jε na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu juṅṅo kana li ni! ⁷ Li bi jε na kapyεεε pyi ma sipyii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi jε na sipyii kalaa, la le mayε ni ma da pee kalaa! ⁸ Wemu w'a Kile Kafila yere pyi ge, weefōo w'a lee pyi! Wemu jε sipyii kanvōo ge, weefōo w'a sipyii kaan ni funvahaṅa ni! Wemu wu jε jahagbaa fere na ge, weefōo w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li jε na juṅṅo jaari ge, weefōo w'a lee pyi ni fun-danga ni!

* 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

N'a daa fεε ya yaa na jaari taanηεεge ni

9 Yi ganha ba yi taanηεεge pyi ni shuun shuun juuro ni wε! Yi kakuuηo yaha k'i bye yi tanhaηa keree, y'i noro yaha xuuni kasaηaa na y'a byi! 10 Y'i daan ni yiyε ni xuuni ba cebooloo ηε wε! Yi da yiyε shaanri gboro daha na yi sipiyii na! 11 Yi la le yiyε ni, yi ganha bu da bye saa fεε wε! Yi da kapyenεε pyi Kafoo mu ni yi zolo pu beeri ni! 12 Yi fundanga ta yi tanaηa ki wuu na, yi pye kanhama sorovεε, y'i samoro le yiyε ni ηεεge feni! 13 Y'a n'a daa fεε cebooloo pu tēri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun be tirige! 14 Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba laηi pyi wε! 15 Piimu pu ηε fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mēhεε suu ge, y'a mēhεε suu ni pee be ni! 16 Yi yi fungonyo yaha y'i bye ninuyo, yi ganha bu da tabaara yaha ti je yi ni wε! Ga piimu p'a puyε tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiyε wii fungonyo fεε-i de!

17 Wa bu kakuuno pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuuno la taga lee kakuuno le footo wε! Yi la le yiyε ni yi da kasaηaa pyi sipyii pu beeri naha taan! 18 Yi la le yiyε ni y'i da yi se beeri pyi, konho ηanηe di bye yi ni sipyii pusamaa beeri te ni, lee bu da li na da ja bye! 19 Na

taanηiinεε, yi ganha ba yi loyirigeε niine wε, ga yi lee yaha Kile kenε ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nε w'a da ba yee wo loyirigeε ki kori, na pu wo jurumu wu footo pu mu.

Kafoo Kile w'a jo mu.»*

20 Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pen kuugo wo ηa, wu kan wu li, ma bu wu waga wo ηa, wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi, l'a bye kanna naganhaa m'a deri wu ηunηo ni.»*

21 Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tēhene ta wε, ga la le mayε ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaηaa wo bye funηo ni.

13

N'a daa fεε ya yaa na kuu fanhafεε mu

1 Ayiwa, sipyii beeri ya yaa na kuu fanhafεε mu, bani fanha ka shishiin ηε kemu ya foro Kile ni wε. Piimu pu ηε fanhafεε pu ge, Kile w'a pu teηε. 2 Lee na sipya wemu w'a fanha ηomεε she ge, Kile ηomεε weefoo ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki ηomεhεε shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyε ηunηo ni. 3 Ma ba kasaηaa pyi, mu kafyana ηunηo ηε fanha na wε. Ga ma ba kakuuηo pyi, lee li da ma pye ma na

* 12:19 Talenεε 20:22 * 12:20 Lee kori ηε: Ma ba kasaηaa pyi ma pεen na, kakuuηo kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talenεε 25:21,22

fyagi fanha na. Ma funḥo bi jε nago ma ganha ba fyagi fanha na wε, wee tuun wu ni ta kasaanḥaa pyi. Ma ba kasaanḥaa pyi, fanha ki na da ma sɔni. ⁴ Labye wemu fanhafεε p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeye pyaa ki wo laḥo kaa na. Ga ma bu kakuunɔ pye, ta fyagi pu naha na de, bani yalɔyɔ ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni wε. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fɔhɔɔ tɔni pu mu, na pu kuuni. ⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nɔni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye wuu na wε, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li ce yi zɔlɔɔ pu na na kasaana li jε lii.

⁶ Lee wuu na be yee ya muna pεrεmε kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu jε fanhafεε. P'a puyε pɔ wee labye we kaa na. ⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a muna pεrεmε pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanḥaa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee be kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbɔɔrɔ teri wemu na ge, ma da gbɔɔrɔ teri wee na.

Taanjεεgε yayaana pyen'a daa fɔɔ ni wu sipyinjii tε ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee jε yi sipyinjii wo taanjεεgε. Sipya wemu wo sipyinjii kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ w'a Kile wo saliya wu beeri jɔ fa.

⁹ Bani saliya wu jɔmehεε ki-imu k'a yu na: «Ma ganha ga dɔdɔrɔ pye wε, ma ganha ga sipya gbo wε, ma ganha ga nagaara pye wε, ma ganha ga jii yeege wa yaaga feni wε,» kee jɔmehεε kee, ni saliya wu jɔmehεε kisaḥaa beeri ki wa le jɔmεε nigin we funḥo ni na: «Ma sipyinjii di daan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.» ¹⁰ Ma sipyinjii bu daan ma mu, mu da ga kakuunɔ pye wu na wε. Lee wuu na ma sipyinjii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu beeri koo m'a jaari.

Na foro womɔ wo keree ki beeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomɔ pe jateni, bani tuun wemu ni wu jε nime ge, yiyε pyaa k'a wee ce. Yi jεduun w'a nɔ nime ḥmunumɔ pu na, bani caḥa jii lemu ni wεe ya dā Yesu na ge, juwuuro ti wo caḥa jii l'a wεe tεεḥε nime na toro lee caḥa jii le na. ¹² Piige ki jeri w'a toro de! Nimugujɔ w'a tεεḥε. Kapyeguunḥɔ kiimu beeri w'à byi womɔ ni ge, wu kee beeri jɔ yaha fεfεε, wu gbegele wu da jaari kpεngε ki na. ¹³ W'a yaa na wu jaarigana li tii, na li fiinḥε ba w'a keree pyi caḥa ni wε. Wu ganha bu da wu ye yaha ligbɔhɔ ye na di kasa ye wε. Wu da wu ye kaseri singbaa na, ni dɔdɔrɔ, ni kaakaara, ni yokɔɔnrɔ, ni jεpεen. ¹⁴ Yi Kafɔɔ Yesu Kirisa le yiyε na ba fadenḥε jε wε, yi ganha bu ceepuuro la keree naha teḥε wε.

14

Wù ganha ba wù cebooloo jaagi wε

¹ Piimu wo fanha k'a cεre n'a daa ni ge, yi sɔɔ pee be na, yi pu co nɔ! Yi ganha ba zɔjuuro pyi wε! ² Sipyii pii wa dà li na na nɔyaliye bεeri yi nε niliye. Ga piimu wo fanha k'a cεre n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yanmuyɔ yε y'a yaa na li. ³ Piimu p'a nɔ yaliye yi bεeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wε, piimu pu nε pu ya yi bεeri li-i ge. Piimu pu nε pu ya yi bεeri li-i ge, pee be ganha ba yi bεeri livεε pu jaagi wε. Bani Kile ya sɔɔ pu na. ⁴ Jɔgɔ mu di nε fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi wε? W'a to la, w'a yere la, wu kafɔɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere be, bani se wa Kafɔɔ Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii be wa caya ya pɔrɔnɔ ya na, na ta caya yi bεeri di nε nigin pii be mu. Wa bεeri wu sɔɔ wu fungɔngɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni wε! ⁶ Wemu w'a caya ya pɔrɔnɔ ya na ge, Kafɔɔ mu w'a lee pyi. Wemu be w'a nɔyaliye yi bεeri li ge, Kafɔɔ mu wu be ya lee pyi, bani w'a li baraga tɛri Kile na. Wemu be wu nε wu ya nɔyaliye yi bεeri li-i ge, Kafɔɔ mu wu be ya li pyi, na li baraga be tɛri Kile na. ⁷ Wèe wa shishiin ya niifεεre pyi wuyε wuu na wε. Wèe wa shishiin di ya xhuli be wuyε wuu na wε. ⁸ Wèe bu bye niifεεre ni, Kafɔɔ wuu na wèe

nε tee niifεεre te ni. Wèe bu xhu, Kafɔɔ wuu na wèe ya xu. Lee wuu na wèe ya pye nni na la, wèe ya xu la, Kafɔɔ wuu wèe nε. ⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na nε na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wyii bεeri wo Kafɔɔ.

¹⁰ Mu kunni, naha na mu di ma ceboro jaagi wε? Mu be, naha na mu be di ma ceboro kaa yu wε? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kɔn wèe bεeri nigin nigin na. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:

Nε nε nni na.

Sipyii pu bεeri

p'a da ba nuguro sin nε fεε ni.

Sipyii pu bεeri

p'a da ba Kile sɔ ni pu nilee ni.»*

¹² Mu wèe bεeri nigin nigin wu da ba wùye pyaa kapyegee tɔrɔ Kile naha tàan.

Wù ganha ba wù cebooloo niyɔ kyεεgi wε

¹³ Lee wuu na, wù ganha ba wùye jaagi nige wε! Ga yi la le yiyε ni, kaa lemu bεeri l'a da já yi ceboro wa tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu nɔnɔ kyεεgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wε! ¹⁴ Nε li cε, na dà be li na wù Kafɔɔ Yesu baraga ni jo nɔyaliye bεeri yi nε fεεfεε. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a nɔhɔ weefɔɔ mu. ¹⁵ Ga ma ceboro ba nɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu nii na, lee di ya be wu mu wε, m'a taan nεεge ki koo yaha. Sipya wemu wuu

* 14:11 Ezayi 45:23

na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fɔ ɲii sicuumɔ ni ɲiga na wε. ¹⁶ Keree kiimu k'a ɲɔ yee mu ge, kee ya yaa na pye kaɲuɲɔ watii di fanhara shan yi na wε. ¹⁷ Bani Kilε wo saanra ti kaɲuɲɔ ɲε yaligee ni yagbaya wε. Ga fo tiime, ni ɲaɲiɲε, ni fundanga kemu Fεfεεε Munaa ya gaan ge. ¹⁸ Sipyaa wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungɔngɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a dan Kilε ni; sipyii bε na ganha na wu mesaaɲa ya.

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki ɲε ɲaɲiɲε wo-goo, ki d'a nɔhɔ na se ni wù bεeri wo n'a daa wu ni ɲaha na ge, wù la le wù da kee pyi! ²⁰ Ma ganha ba yaliye keree taga da Kilε wo labye wu kyεεgi wε. Can na ɲɔyalige bεeri ki ɲε fεfεεε. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu. ²¹ Lee wuu na ma bu já xaara yaha wà, ma ya ti xaa wε, ma bu já sinmε yaha wà ma ya pu gbuu wε, kaa bεeri li da já ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, ma bu já kee bεeri ɲa na ki yaha wà, lee ya ɲɔ.

²² N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kilε ɲaha tàan. Sipyaa wemu w'a yalige wii na k'a ɲɔ, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zɔ wu ni-i ge, wee ɲε duba pya. ²³ Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di ɲε wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi

wuyε pyaa ya dà lemu na na l'a saha wε. Kaa bεeri sipya ya byi mayε pyaa di ya dà li na na kasaana li ɲε li-i ge, jurumu wu ɲε were.

15

Wù pye Kirisa taannivεε

¹ Wèe piimu wo niyε y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrε n'a daa ni ge. Wu ganha ba wù yε pyaa wo ɲidaan keree pyi wε. ² Wèe bεeri nigin nigin w'a yaa na wù sipyɲii wo ɲidaan keree pyi, puyε pyaa ki wo ɲɔ kaa na, kɔnhɔ pu niyε di juri n'a daa wu ni. ³ Bani Kirisa bi ta na wuyε pyaa wo ɲidaan keree shaa na byi wε. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kilε Kafila wu ni wε na: «Pi-imu p'a mu fanha ge, nε ɲuɲɔ ni pee wo fanhara t'a to.»* ⁴ Keree kiimu bεeri k'a ka Kilε Kafila wu ni fo taashiinε li ni ge, kee bεeri ya ka kɔnhɔ k'i wèe kalaa loxulo ni, wù logoo di ɲiɲε kɔnhɔ wù tadanɔ ta. ⁵ Kilε wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kilε wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funɲɔ ni ge, wee wu bε yaha wu bye wù tε ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funɲɔ wa li pye pye-gana lemu na wε. ⁶ Kɔnhɔ wù bεeri di binne wù mujonɔɔ ki pye nigin, wù To Kilε sɔ, wee wemu wu ɲε wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu bεeri wuu na Kirisa yapa

* 15:3 Zaburuu 69:10

7 Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi be pu yiyee co mu lee cogana li na! Lee l'a peene teri Kile mege na. 8 Ne kunnii wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo jomeheee Kile bi lo pu sefelee pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li shee lee funno ni na jomeefoo wu je Kile. 9 Ba w'a pa we, a shi wusama be di Kile so lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Lee wuu na n'a da ba ma so shi wusama te ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mege ki pele.»*

10 L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii pu beeri,
yi pinne funno taan ni
Kile wo sipyii pu ni!»*

11 L'a noho ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii beeri,
y'a Kafoo soni.
Sipyii pu beeri p'a wu soni!»*

12 A Kile tudunmoo Ezayi be di jo:
«Sipya wa na ba foro
Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu beeri be juno ni.
Wu na ba bye shi wu beeri wo tadaa.»*

13 Kile wemu wu je tadaa kanvoo sipya mu ge, wee wu yi beeri ji fundanga ni jajiye na n'a daa funno ni, kono y'i tadaa ta fo xuuni Fefere Munaa li gbogo ni.

Poli wo labye wu pyegana

14 Na cebooloo, neye pyaa ya li ce na finne jo yee fungere ki je na kasaanaa pyi. Laje tuugo beeri ki je yee mu. Yee na zii ja da lowagaa kaan be yiyee mu n'a daa wu shizhaa na. 15 Ga lowaa funno ni ne be ya keree kii ka yee mu teye ya ni na wo seme wu ni, di yi funno to kee na. Ne lee pye bani Kile ya niime kan ne mu, 16 kono ne bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama nne ni, shi wemu je Yawutuu shi we. Labye wemu Kile ya kan ne mu ge, ne wee labye we pyi ba saraya jaha shoonrivoo je we, na Kile wo Jozaama pu yu, kono yee piimu pu je shi wusama ge, yee kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fefere Fefere Munaa li gbogo ni!

17 Lee wuu na, labye we ne byi Kile mu ge, ne na ja naye pele wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo karijege ki funno ni. 18 Ne da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye ne kee kurogo we, kono shi wusama be di Kile jomee co. W'a ne tege na jo jomoo, ni na kapyege ni, 19 Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefeere

* 15:9 Zaburuu 18:50   * 15:10 Duterenome 32:43   * 15:11 Zaburuu 117:1
* 15:12 Zheze: Wee ninumoo p'a byi Izayi.   * 15:12 Ezayi 11:1,10

t'a jaha sheshēere ni kakan-harjaa pye ge. Mu ne Kirisa wo Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri ni, na li jo kon Zheruzalemu ni wu taan kulogoo ki beeri na, fo na she no Iliri fiige ki na. ²⁰ Xuu wemu wu je Kirisa mege sanha yiri ja wa-ε ge, ne funjo bye ne w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we be we, konho watii ganha bu she da w'a wu wo labye noho tenje xo wa, a ne she na wo wu pye wee juno ni we. ²¹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Piimu bi sanha wu mege logo
ja bada we,
pee na ba wu ja.
Piimu bi sanha wu kaa logo
ja bada we,
pee na ba yi jaha ce.»*

Poli funjo wa wu she Orome ni

²² Ayiwa, kee keree kii k'a ne jaha kon tegege nijehenje ni, ne da zhe foro yee yiri we. ²³ Ga nime ne wo labye w'a xo yee fiye yi ni. Ma na jo li yee wa jehε, ne bi giin na she yee yiri tegege kii ni. ²⁴ Wee tuun wu ni, ne giin di ba doro yi yiri na nigariwo Esipani fiige ki ni. Di bu she yi la xo jeri, yi na na tege, na na yaha no na tashεe ni. ²⁵ Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se di zhe ma yara la kan n'a daa fee pu mu. ²⁶ Bani Masedoni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fee p'a li kon puyε funjo ni, na pu keye wa yiyε na na tun Zheruzalemu wo n'a daa

fee la baa fee pu mu. ²⁷ Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na noho pye be sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tege ni pu kenje yanmuyō ni. ²⁸ Ne bu she kee keree kii shonri xo, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da doro yi yiri wa. ²⁹ Ne li ce jo ne ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbo ni n'a da zhe.

³⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jeri Kafōo Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanjege ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tege tee na ni Kile-jege ni, ³¹ konho piimu je Kiriceen Zhude fiige ki ni we, di sho pee na. Wari we be n'a gaanji di zhe gan Zheruzalemu n'a daa fee pu mu ge, pu be di she wee sho ni fundanga ni. ³² Lee funjo ni, Kile bu soo ne na ba she no yi yiri ni fundanga ni, ne na ba taanmono be ta, na njmo jeri yi yiri wa.

³³ Nanje fo Kile wu fara yi beeri na. Amiina.

16

Poli fo mujuu

¹ Ayiwa, n'a da wu ceboroshō Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu je wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu je wii. Wu ba no wa yi yiri, ² y'i wu co jo xuuni wu Kafōo wo karijege ki wuu na! N'a daa fee ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba

* 15:21 Ezayi 52:15

yere yaaga beeri na, yi wu tege wu kee ta! Bani w'a cebooloo ni jeheme tege, w'a neye pyaa ki be tege.

3 Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Ne kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo karijenge ki funjo ni.

4 Pee p'a ne sho, fo jere la kaa ya fo puye pyaa munahaa di gori li ni. Ne ye nigin ya ta pu shaari we, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.

5 N'a daa fee piimu beeri p'a puye pinnee pee yiri ge, yi pee beeri shaari!

Yi na taanpii Epayineti be shaari! Wee w'a pye shenshiime na so Kirisa na Azi fiige ki ni.

6 Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye ni jeheme pye yi mu ge.

7 Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee je na shi sheen, na noho pye na kaso pyenii be sanha.

Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunmo pu te ni, pu da noho da be Kirisa na ne jaha na.

8 Yi Anpiliyasi shaari, ne taanpii wu je wii Kafoo wo karijenge ki funjo ni.

9 Yi Uruben shaari, wee je wu labyenii Kirisa wo karijenge ki ni. Yi na taanpii Sitasisi shaari!

10 Yi Apelesi shaari, wee noho ya wolo xuuni

Kirisa mege ki wuu na, ga, a wu mesaanja ta.

Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!

11 Yi Herodiyon shaari, na shi shen we.

Narisisi puga sheen piimu pu je Kafoo wo karijenge ki ni ge, yi pee be shaari!

12 Yi Tirifene ni Tirifozi shaari, pee ce shuun we, pee ya puye po Kafoo wo labye wu na.

Yi wu ceboroshu wu taanpii Perisidi be shaari, wee be ya la pye xuuni Kafoo mu.

13 Yi Urufusi shaari, Kafoo ya wemu jaha bulo ge. Yi wu nu wu be shaari, wee wemu ne be ya wii na nu ge.

14 Yi wu fo kan Aseknirite ni Filegon ni Herimesi ni Patorobasi ni Herimasi mu! Wu cebooloo piimu be pu wa pu yiri ge, yi wu fo kan pee be mu!

15 Yi wu fo kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu ceboroshu, ni Olenpe. N'a daa fee piimu beeri pu wa pu yiri ge, yi pee be shaari.

16 Y'a yiye shaari ni fefere taanjenge fo ni! Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Poli ya pye ge

17 Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta we mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fee pu waagi, na pu juyoo kyegi ge, na yi jeri jo y'a yiye kaseri pee na. Yi sii

laraga yaha pu mu! ¹⁸ Bani pee sipyii pii je wu Kafoo Kirisa wo kapyebyii we, ga pu yacerere tajine pu ma zhaa. Sipyii piimu pu je pu ya n'a daa wu keree ce xuuni-i ge, p'a ganha na jotanga jomoo ni kafila leleegere taga na pee faanna. ¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile jomere co cogana lemu na ge, sipyii pu beeri wa lee ce. Lee wuu na ne funno taan xuuni yee shizhaa na. Na funno ki wa y'i bye fungonyo fee, yi da kasaanaa pyi, y'i bye feefee, kakuunoo la shishiin ganha ba jaa yi nibyegee ki ni we.

²⁰ Ayiwa, jeri funno ni jajine foo Kile w'a da ba Shitaanni wo sefere ti beeri kyeege na yeege yi tooo ni. Wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu je Lusisi, ni Zhason, ni Sospateri ge, pu be ya yi shaari. ²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka ne mu ge, wee be ya yi shaari Kafoo wo karijerege ki ni. ²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu je egilizi wu beeri jatigi. Erasiti wemu wu je Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wu ceborona Karitusi ni, pee be ya yi shaari. [²⁴ Wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu! Amiina.]

Poli ya Kile so

²⁵ Kile Jozaama pemu wo yere ne pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na.

Lee kanmohoo le l'a foro kpeenge na. Li nijmohoo ki bye fo yee nijehere. ²⁶ Ga lee ya foro nime kpeenge na, Kile tudunmoo pu wo kafila nigama wu funno ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo jomere ni, kono shi wusama beeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i da Yesu na, p'i wu jomere co.

²⁷ Kile ye nigin wu je fungongo foo. Nooro w'a deri wu mege na tene ba Yesu Kirisa gburoo ni. Amiina.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε nizhiimε wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun wε?

Pɔli w'a we semε we tun Korēnte egilizi wu mu. Korēnte wu li bye Girēkii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaanɔ tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korēnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyege 18).

We semε we kakana ɲunɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we semε we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korēnte shēen pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo ɲɔshɔɔɔ ka semε wu ni. Girēkii pu bye Korēnte shēen. Kawagaa ɲiɲehεɲεε ki bi bye wà Korēnte egilizi wu ni ge.

Korēnte shēen bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fεfεεε Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɲεεge shizhaa na we semε we ni (1 Korēnte Shēen 13). Wu funɲɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cε. Wu funɲɔ ki bye p'i Kile pεlegana li be cε.

Semε wu kafila ɲugbɔɔ

1 Korēnte Shēen 1:1-9 Pɔli fɔ mujuu.

1 Korēnte Shēen 1:10 — 4:21 Beganhara temu ti bi waagi leni pu te ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korēnte Shēen 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyε te ni.

1 Korēnte Shēen 6 N'a daa fεε ya yaa na puyε kiiri n'a daa baa fεε mu wε.

1 Korēnte Shēen 7 Celenεne ni gbajiire ni gbaxɔɔɔ.

1 Korēnte Shēen 8 — 10 Yaperεε xaara keree.

1 Korēnte Shēen 11 Kile pεlegana egilizi ni, ni Kafɔɔ fεfεεε yalige ki keree.

1 Korēnte Shēen 12 — 14 Fεfεεε Munaa ɲidaan li wo loolodaa keree, ni taanɲεεge keree.

1 Korēnte Shēen 15 Xuɲene li keree.

1 Korēnte Shēen 16 Wari wemu p'a pinne la baa fεε pu wo dεge wu kaa na ge, ni fɔ keree.

Pɔli ni Sositene fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, Kile ya nε wemu yiri wu ɲidaan funɲɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nε ni wu caborona Sositene, wεe p'a we semε we yaa, na wu tun yee mu.

² Yee piimu pu ɲε n'a daa fεε Korēnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyε wuu, na yi pye fεfεε Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu beeri p'a wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge ki pεle na yi yaha xuu wemu beeri ni ge, yee be

mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔɔ wu jɛ wii, na jɛ yee bɛ wo. Wèe ya yi shaari: ³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni jɔɔɔ kan yi mu.

Pɔli ya baraga ɛri Kile na Korente sheen wuu na

⁴ Nɛ baraga ɛri Kile na tuun bɛɛri ni yee wuu na. W'a yee le niime ni Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni, lee wuu na nɛ baraga ɛri wu na. ⁵ Yee na jɛ ni Kirisa ni karijɛɛge ni, Kile w'a yaɔmuyɔ bɛɛri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajɛ kan yee mu, na Kile koro li bɛ wo lajɛ kan yee mu. ⁶ Kirisa jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi zɔɔɔ pu na. ⁷ Lee funɔɔ ni, yee piimu p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo cabaɔa ki sigee ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunɔ yee na wɛ. ⁸ Wee Kile yɛ pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caɔa wɛ. ⁹ Bani Kile jɛ jomɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa lenjɛ wu Ja Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni, wee wemu wu jɛ wèe Kafɔɔ wu ge.

Pɔli ya Korente sheen pu yeri na pu bɛ

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛɛri wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge ki wuu na. Yi bɛ ni yiye ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi tɛ ni wɛ! Yi bɛ yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Yi binne jomɛɛ na! Yi binne fungɔnyɔ

yi bɛ na! ¹¹ Bani na cebooloo, nɛ yi logo wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii jɔ na na bɛganhara ti wa yee tɛ ni. ¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee jɛ; pii di yu na Apɔɔsi wuu pee jɛ; pii di yu na Pyɛɛri wuu pee jɛ; pii bɛ di yu na Kirisa wuu pee jɛ. ¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu bɛ w'a taa taa ge? Ta nɛ Pɔli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo mɛge ki na yɛɛ yee ya batize? ¹⁴ Nɛ na pye nɛ sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ Kile shaari lee wuu na. ¹⁵ Lee funɔɔ ni, sipya wa shishiin wa da já jo na nɛ mɛge na wee ya batize wɛ. ¹⁶ Uun dɛ, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga sheen pu bɛ batize. Li bu foro pii ni, nɛ sipya watii cɛ nige nɛ wemu batize yee ni wɛ. ¹⁷ Bani Kirisa ya ta nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga na nɛ wa Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi. Nɛ di wa lee yɛɛ li pyi ni sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kaɔunɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti shee

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yɛɛ li jɛ pee sipyii pii mu ba nahana-hara jɛ wɛ. Ga na jɛ wèe mu Kile wo sefɛɛɛ, wèe piimu p'a shɔ ge. ¹⁹ L'a ka bɛ Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba fungɔnyɔ fɛɛ

wo fungõngõ fεεε ti
kyεεgi,
na shizhiinmε fεε wo lajε
wu pye kapuõõ baa.»*

20 Lee funõõ ni, yekε
fungõngõ fõõ w'i da já jo sanha
wε? Yekε lajε fõõ w'i da já jo
wε? Kelee sipya wemu wu ñε
ke konõ ke wo jomõ cεvõõ ge,
yekε wu bε di da já jo wε? Kile
ya ke konõ ke wo fungõngõ
fεεε ti ñeri pye nahanahara.
21 Bani ke konõ ke, ki ni ki wo
fungõngõ fεεε ti ni, ki ya já
Kile cε wu wo fungõngõ fεεε
ti funõõ ni wε. Lee funõõ ni,
Kile Jozaama pu wo yεε le li
ñε nahanahara ke konõ ke mu
ge, l'a taan Kile bε mu nago
piimu p'a dà wu na ge, wu
pee shõ pee Jozaama pu wo
yεε li funõõ ni.

22 Ayiwa, Yawutuu pii wa
ñaha sheshεεε kakanhanãã
shaa p'i kee ña ñii na; Girekii
pii di fungõngõ fεεε shaa.
23 Ga wèε kunni, Kirisa wemu
p'a kori tige na ge, wee wo
jomõ pu yεε wèε ya byi.
Pee jomõ pe ñε ñugyεεgi
jomõ Yawutuu pu mu, na
ñε nahanahara shi wusama
mu. 24 Ga Kile ya piimu yiri
ge, p'a pye Yawutuu la, p'a
pye Girekii la, Kirisa wu ñε
pee mu Kile wo sefεεε ni
wu fungõngõ fεεε. 25 Bani
Kile wo keree kiimu sipyii ya
byi nahanahara ge, kee wo
fungõngõ fεεε t'a peλε sipyii
wo fungõngõ fεεε ti bæeri
na; kiimu p'a byi baraga baa
wogoo ge, kee baraga ya peλε

sipyii pu bæeri wo baraga ki
nã.

26 Yi bu li sεeri na cebooloo,
yee na li ta na Kile ya yee
piimu yiri ge, sipyii wo keree
wiigana funõõ ni, fungõnyõ
fεε ñiñehemεε wa yi ni wε,
baraga fεε ñiñehemεε di wa yi
ni wε, sipyigbõõ ñiñehemεε bε
di wa yi ni wε. 27 Ga keree
kiimu sipyii ya wii nahana-
hara ge, kee Kile ya shõõnri
lõ na daga na ke konõ ke wo
fungõnyõ fεε pu shiige. Kiimu
p'a wii baraga baa wogoo ge,
kee Kile ya shõõnri lõ na daga
na baraga fεε pu shiige. 28 Kaa
lemu sipyii ya jεrεñε ge, kaa
lemu na sipyii ya ñuguni ge,
kaa lemu ñε yafiin bε pu mu-
i ge, lee Kile ya shõõnri lõ na
daga na sipyii wo keree ki
kyεεgi, kiimu p'a wii ñuõõ na
ge. 29 Lee funõõ ni, sipya
wa shishiin da já wuyε peλε
Kile ñahagbaa na wε. 30 Wee
Kafõõ Kile baraga ni yee ya
jé Kirisa wo kariñεεε ki ni.
Wee Kirisa we wu ñε wèε wo
fungõngõ fεεε te. Yesu Kirisa
baraga ni wèε ya pye sipyi-
tiimεε Kile mu, na bye fεεfεε,
na ñuwuuro ta na foro ju-
rumu ni. 31 Lee wuu na l'a ka
Kile Kafila wu ni na: «Wemu
ba da wuyε sõ, wufõõ wu wuyε
sõ Kile wo nibyegee kii funõõ
ni.»*

2

*Põli wo Kile Jozaama yεε
Korante sheen mu*

1 Na cebooloo, ñε kunni ya
shε Kile wo Kile Jozaama pu jo
yee mu tuun wemu ni ge, ñε

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10 *

* 1:31 Zheremi 9:23

ta na wo kafilacene, kelee na wo fungongɔ fɛɛɛ she yee na pu tajogo ni we. ² Bani tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funɔɔ ya tigi nige ne mu ni Yesu Kirisa ye be we, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye. ³ Na fara lee na, na ne yaha yee te ni baraga bye ne ni we. Ne bi fyagi be fo na fuguri. ⁴ Ne Kile Jozaama pu yere li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungongɔ fɛɛɛ jomɔ we. Ga ne bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefere ti shee. ⁵ Konho yee wo n'a daa wu naho ganha bu denje sipyii wo fungongɔ fɛɛɛ na we, ga wu naho di denje Kile ye pyaa wo sefere ti na.

Kile wo fungongɔ fɛɛɛ te

⁶ Ga lee be na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wee wo kalaa wu ne pee mu fungongɔ fɛɛɛ. Tee ne ke konɔ ke wo fungongɔ fɛɛɛ we. Sefere te ti wa ke konɔ ke junɔ ni ge, t'i ne tee be wu-uro we. Konɔ ke ni ki sefere ti wo fungongɔ fɛɛɛ ti na ba doro. ⁷ Ga Kile wo fungongɔ fɛɛɛ ti wo yere wee ya byi. Kanmohono li ne tee fungongɔ fɛɛɛ te. T'a hmoh ke konɔ ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha wee mu fo na ta konɔ naho sanha zhan we, konho wee di ba pene ta. ⁸ Ke konɔ ke wo sefere ta shishiin ya tee fungongɔ fɛɛɛ ti ce we. Pu da bi ta p'a ti ce, pu bi da ga Kafoo, Nooɔ Foo, wu kan pu kori tige na we. ⁹ Ga ma na jo

ba y'a ka Kile Kafila wu ni we na tee fungongɔ fɛɛɛ te ne kaa la:

«Sipya nii sanha daha na lemu na we;

Sipya niwii sanha li logo we;

Sipya sanha wu funɔɔ be sha su li na we;

Kile kaa ya dan piimu ni ge,

pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she wee na Fefere Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree beeri seeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmohono ki beeri.

¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li ne wu ni ge, lee l'a wu fungongɔ ceni; ni lee ni we, sipya watii da ja ki ce we.

Mu li wa Kile be shizhaa na, lemu li ne Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee ce we, fo Kile Munaa li ye nigin.

¹² Na ta wee kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke konɔ ke wuu we, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, konho Kile ya kasaanaa kiimu beeri loolo kan wu mu ge, wu kee beeri ce.

¹³ Lee wo kafila wee wa yu. Wee di wa ta na wu yu na be ni sipyii wo fungongɔ fɛɛɛ ni we, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee wee ya yu.

Lee shigana le na wee wa Kile Munaa li wo can wu shee na be ni liye pyaa wo kafilajo wu ni.

¹⁴ Ga Kile Munaa ne sipya wemu ni we, weefoo da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na we, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyee nii ni. W'a da ja ki naha ce be

* 2:9 Ezayi 64:4

yere we, bani Kile Munaa ye nigin gbɔɔɔ ni sipya ya kee naha cenɪ. ¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefɔɔ na já da keree beeri naha shɔɔnri. Sipya wa shishiin di wa da já jaagi shan be wu na we. ¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya weke wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ ce, ni weefɔɔ na já wu kalaa we?»* Ga wèe kunni, wèe ya Kirisa wo fungɔngɔ ke ta.

3

Kile wo kapyebyii pu beeri pu ne kapyebyenii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahanɪ ni Fefere Munaa jidaan ni ge, ne ta jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ga sipyii piimu p'a jaari ke konɔ ke wo jidaan wu funɔɔ ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba nɔhɔpiire ne we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. ² Lee wuu na ne jirimɛ kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga já ki na we. Ali nɪnaa we be ni yee wa da já yalitigbilege na we, ³ bani ke konɔ ke jaarigana na yee wa jaari sanha. Ne penwaa ni kafila ne herɛ te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wà, ta yee ya jaari me ke konɔ ke wo jaarigana na we? Ta yee ya jaari me ce puuro lakuunɔ wo jaarigana li na we? ⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne ne.» kelee «Apɔɔsi wo ne ne.» Ta

yee ya doroo me sipyitiilee torogana na we, piimu ne Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apɔɔsi ne jɔgɔ we? Ne Poli be di ne jɔgɔ we? Kile wo kapyebyii ye wèe ne, yee ya n'a daa wu ta piimu kenɛ kurogo ge. Kafɔɔ ya kapyenɛ kiimu kan kan wèe mu ge, kee wèe wa beeri ya byi. ⁶ Tige ne nɔri, a Apɔɔsi di ki lɔhɔ le, ga Kile w'a ki pye k'a shɔ, na le. ⁷ Lee funɔɔ ni, tige ki nɔrivɔɔ wu yoo, ki lɔhɔ levɔɔ wu yoo, wee wa shishiin ne yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a shɔ, na legi ge, wee wu ne juunɔ ki na. ⁸ Tige ki nɔrivɔɔ we, ni ki lɔhɔ levɔɔ wu ni, pu beeri pu ne nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegee ni. ⁹ Bani wèe beeri pu ne kapyebyenii Kile mu, yee di ne Kile wo keɛye ye, kelee Kile wo piyeye ye.

Wa beeri wo kapyenɛ ki pyegana li nɔhɔ na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki nɔhɔ shan yee mu ba popye ne we, wemu ne fungɔngɔ fɔɔ ge. Watii w'a wu wo puuro nɔ kɔn na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasege yaha wu wo puuro ti pyegana na. ¹¹ Bani jidaa lemu nɔhɔ k'a shan ge, lee ne Yesu Kirisa. Latii nɔhɔ wa da já zhan nige lee kadugo na we. ¹² Pii na ba sannɪ kelee wari kelee peewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be

* 2:16 Ezayi 40:13

na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee nà, kelee waha. ¹³Kiiri wu wo canja nii li na ba wa bæeri wo labye tuugo she na fiinŋe. Bani lee canja nii le wo na ki na ba wa bæeri wo labye wu nòhò wolo, na wu shi she. ¹⁴Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we nòhò wolo k'i ya já yaaga kyεεgi wu mu wε, Kile na ba weefòò saraa. ¹⁵Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefòò da ba kuduun ta wε. Wufòò yε pyaa kii kunni na ba shò. Ga wu shògana li wa mε, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni wε.

¹⁶Ta yee ya li cε na jo yee pu jε Kile wo pεεŋε pugbòhò ki wε? Ta yee ya li cε na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyò ni wε? ¹⁷Sipya wemu bu Kile wo pεεŋε pugbòhò ki kyεεgi, Kile be na weefòò kyεεgi. Bani fεfεere puga ki jε Kile wo pεεŋε pugbòhò ke, yee di jε kee pεεŋε pugbòhò ke.

¹⁸Sipya wa shishiin ganha ba wuyε faanna wε! Wa ba wuyε wii na fungòngò fòò wee jε na saha ni ke koŋò ke wo keree ni, wufòò wu wuyε pye nahanaha, kònho wufòò di já fungòngò fεere can can wuuro ti ta. ¹⁹Bani ke koŋò ke wo fungòngò fεere ti jε nahana-hara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puyε pyaa wo shizhiinmε tifuuyo na Kile ya fungònyò fεε conì.»* ²⁰L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafòò ya fungònyò fεε pu wo fungònyò yi bæeri cε. W'a li cε

na kaŋòò wa yi na wε.»* ²¹Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuyε pelee sipyii wuu na wε. Bani yanmuyò yi bæeri yi jε yee woyo: ²²Nε Pòli yoo, Apòlòsi yoo, Pyεeri yoo, koŋò ke yoo, jiiifεere yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee bæeri jε yee woyo. ²³Ga yeeyε pyaa di jε Kirisa wuu; Kirisa di jε Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmòò pee ni pu kapyegee

¹Ayiwa, p'a yaa na wèe wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can niŋmòhòhò wu kaa ya le piimu keŋe ni ge. ²Pu bu kapyenεε kaa le sipya wemu keŋe ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa mε. Wu pye jòmεε fòò kapyenεε ki ni. ³Neyε pyaa ki mu, yee na já yemu jo nε shizhaa na, kelee sipyii na já kiiri wemu kòn nε na ge, nε lee la wii nayε mu kaa latii wε. Neyε pyaa ki be di wa da ga nayε jaagi wε. ⁴Nε zò kunni sanha nε jaagi kaa la na wε, ga lee di wa nago kanna sipyitiime nε jε wε. Kafòò wu jε nε kiiri kònvoò. ⁵Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kòn sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha nò wε. Yi yere fo Kafòò bu she ba! Kaa kaa l'a ŋmòhò womò ni ge, wu na ba kee bæeri yeege kpεεngε na, na sipyii zòlòò funŋò keree bæeri she. Wee tuun wu ni pεεŋε

* 3:19 Zhòbu 5:13

* 3:20 Zaburuu 94:11

kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefoo mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne keree kiimu jo na ni Apolosi shizhaa na ge, ne kee beeri pye na she yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kontho yi ganha bu yee ye we. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mege keree taga w'a wuyε pele, wa ton di ben wu mu we. ⁷ Bani mu wu wa mayε pele mu lee pelegana li na ge, leke l'i wa mu mu na toro pusamaa taan we? Leke l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i we? Ayiwa, ni y'i ne Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni naha na mu di mayε pele, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i we?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xo! Yee ya yanmuyoo yi beeri ta na xo! Yee ya jeri saannaa, na ta we di sanha saanra ta we! Ne funno ki wa y'i sii pye saannaa ye pyaa pyaa, kontho we be di binne pye saannaa ba yi ne we. ⁹ Bani Kile ne kanna kadugo yiri w'a we yaha, we piimu pu ne Kirisa wo tudunmoo pu ge. We ne ba sipyii ne we, p'a piimu wo kiiri kon na yaha xu na ge. Bani we ya jeri yawiye kon beeri mu ba pee ne we. We ya pye yawiye sipyii mu, ni meleke be mu. ¹⁰ We ya jeri sicere fee Kirisa wo mege ki wuu na, ga, a yee kunni di jeri nime fungonyo fee pee, Kirisa wo karinege ki funno ni! We ya jeri nime baraga baa sipyii, a yee di

bye ni baraga ki ni! We ya jeri yafanhaya, yee di peene taa! ¹¹ Ali nime we be ni, we wa gana xuugo ni waga kenε ni. Cere faya ya wu yaa we. Kroonro t'i noni wu na, juno talene di ne wu mu we, fo na jaari jaari na yeree. ¹² We ya wu cere kana labye feni. Pu ba wu shehele, we di duba pyi. Pu ba wu kana, wu na lee xu wuye ni. ¹³ Ali pu ne ba we mege kyεegi be, we na pu juno ciri ni lotaan ni. We ya jeri gara kon mu. We ya jeri karoo baa fo na pa no ba ninaa ne we.

¹⁴ Di wa pee jom pe ka tun yi mu kontho di shiige le yi nahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kontho di yi kalaa ba na nagoo ne we, piimu ya dan na ni ge. ¹⁵ Bani ali yee ne kalaatii ta na no pu kabofono ke (10.000) be na, to nigin pe wu ne yee mu n'a daa wu ni. We ne ne, bani ne wo Kile Jozaama pu wo yere li funno ni yee ya da Yesu Kirisa na. ¹⁶ Lee wuu na, na yi jeri y'a na wo jaarigana li taanni. ¹⁷ Kee funno ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu ne wii, na ne jom fee foo Kafoo wo karinege ki ni. Lemu li wa ne wo jaarigana le Kirisa wo karinege ki ni ge, wu na zhe yi funno to lee na. Lee jaarigana li wo kalaa ne gaan tye yi beeri ni egilizii pu beeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na ne da guri zhe nige yee yiri we, a peefe di tabaara lo le puyε ni. ¹⁹ Ga Kile bu soo n'a da

mɔ nige di she yi yiri we. Wee tuun wu ni, kafilagbɔ wemu pii tabaara fεε pii wa yu ge, nε ba nɔ wà, lemu li jε pu wo se kaa li ge, nε na lee ce. ²⁰ Bani Kilε wo saanra ti jε jɔ kafila kajii we, ga sefεεε kajii li jε lii. ²¹ Ayiwa, lekε kaa di wa yee na we? Di da se ni yakpɔngɔ ni yi feni laa? Ta di zhe ni taanjεεge ni lotaan ni?

5

Torogaguunɔ lemu l'a ja Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shenjehemεε p'a yi jo nε mu na dɔdɔɔrɔ ta ti wa yee tε ni, dɔdɔɔrɔ temu ti jε ali piimu bε jε Kiricεen we, pee bε ya gbara ti na-ε ge: Nε logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu shɔ. ² A tabaara di nɔhɔ yee ji sanha na taha lee bε na. Le kaa le bi yaa li sii yee jahaya tanha xuuni, kɔnhɔ wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na. ³ Nε wa yee tε ni we, ga na fungɔngɔ d'a pinne ni yi ni. Nε kunni ya kiiri kɔn xɔ we ná we na, ma na jo naye pyaa bε ki jε wà. ⁴ Ayiwa, yi ba ba yiyε pinne tuun wemu ni Kafɔɔ Yesu mεge na, na bε wo fungɔngɔ ki na binne ni yi ni, na fara wù Kafɔɔ Yesu wo sefεεε ti na. ⁵ Y'i wee sipya we le Shitaanni kenε ni! Kɔnhɔ wu ceepuuro ti wo lakuunɔ k'i gyεεgi, wu munaa le di ba shɔ Kafɔɔ Yesu cabaɲa.

⁶ Nuɲɔ wa li na yee p'a yiyε kεre we! Ta yee ya li ce na jo buuri

shizhenhere nifenhεfenhere ye t'a myedɔnhɔɲɔ bεeri yirige we? ⁷ Yi buuri shizhenhere nilεεε ti bεeri yeege yiyε tε ni, kɔnhɔ y'i bye myedɔnhɔɲɔ nivonɔ. Bani li can koo ni shizhenhere wa yi ni we, na li kaɲuɲɔ pye Nuwuuro ti wo Kalenε li Dubyapige ki jε wèe mu, kemu ya wolo na pye saraga wèe wuu na ge. Kee jε Kirisa wuyε pyaa. ⁸ Wee tuun wu ni, wù kalenε li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenhere nilεεε ti ni we! Lee kɔri jε: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dɔdɔɔrɔ ni we! Ga wù li gba ni shizhenhere baa buuri ni. Wee buuri we jε can ni fεfεεε wèe zɔlɔ pu na!

⁹ Nε yi ka na tun yee mu na semε wu ni jo sipyii piimu p'a taanfεεge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefεε ni we. ¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kɔn laha ke kɔɲɔ ke wo taanfεεge pyevεε, ni ki natakuumɔ fεε, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperεgaan bεeri na-ε de! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke kɔɲɔ puga ke ni. ¹¹ N'a da li she yi na jo sipya wemu bεeri w'a yu na n'a daa fɔɔ wee jε, na taanfεεge pyi kelee natakuumɔ keree, kelee yaperεgaanra, kelee na shehεε pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na we. Ali yee ya yaa yi pinne li bε ni wee sipya wa ni we. ¹² Piimu jε Kiricεen we, na kiiri kɔn pee na, lee jε nε wo nibyii we. Ga n'a daa fεε piimu pu wa yee wo

egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri koon. ¹³ Piimu ne Kiriceen we, Kile ye pyaa na ba kiiri kon pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Yee pu kakuubye wu kori yeege yiyε te ni.»*

6

N'a daa fεε ya yaa p'a puyε yiri fanha puga we

¹ Naha k'a yee pye beganhara bu jε yee wa ni wu ceboro te ni, yee da ga she ni pee jomɔ pe ni n'a daa fεε pu mu we, ga piimu ne Kiriceen we, yee na dεε yiyε yiri fanha puga, pee mu we? Lee ya saha we. ² Wee tuun wu ni ta yee ya li ce na fεfεεε sipyii pii pu da ba kiiri kon ke konɔ ke na we? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kon ke konɔ ke na, keree kiimu ki ne kafenhεfenhεε ge, naha na yee pye yee ganha bu ja kee shoonri yiyε te ni-i we? ³ Ta yee ya li ce na wεε pu da ba kiiri kon ali melεkεε pii be na we? Ni lee na ba bye, kafenhεfenhεε kii k'a byi wu te ni ke konɔ ke na ge, yee na kee shoonri kanha dii we? ⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee te ni, sipyii piimu ne yaaga be Egilizi koo ni-i ge, yee na dεε she pee pye yi kiirikoon! ⁵ N'a yi yu konho yiyε pyaa be di li ce na shiige ki ne kii. Shen nigin be ya sii yee te ni fungongɔ fɔɔ wemu na ja cebooloo pu te kayuu jo-e ya? ⁶ Ayiwa, ta l'a saha can

na, nago ceboro wa wu she kayuu tenε ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu ne Kiriceen we?

⁷ Beganhara na jε yee te ni fo na she yee pye yee na yiyε yiri fanha mu, lee ye pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiyε ni-i we? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiyε ni-i we? ⁸ Ga fo yee na tεε na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi! ⁹ Ta yee ya li ce na jo taa ne sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti ni-i we? Yi ganha ba yiyε faanna we! Taanfεεge pyevεε yoo, yapεεgaan yoo, dɔdɔ yoo, namaa piimu be ya puyε sinnεε ge, pee yoo, ¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumɔ fεε yoo, singbaa yoo, yayir-ilee yoo, javafεε yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni we. ¹¹ Kii yahaganjaa kii sipyii pii wa bi bye yee be ni. Ga Kile ya yee jε, na yee pye fεfεε na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimεε Kafɔɔ Yesu Kirisa mege na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔɔ wuuro ti ne n'a daa fɔɔ ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree beeri nɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree beeri ni we. Keree beeri nɔ ya kan, ga ne kunni di wa da ga naye yaha bulo kaa tuugo beeri mu we. ¹³ Pii be wa yu sanha yee ni na yacεε kaa na yalige ya ya, yacεε

* 5:13 Duterεnɔme 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

bε d'a yaa yalige kaa na. Can wu jε wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu bæeri kyεεgi. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta yaa dɔdɔɔɔ kaa na wε. Kafɔɔ wuu na ti jε, Kafɔɔ bε di sipya ceepuuro ti marani. ¹⁴ Kile w'a Kafɔɔ jε na yeege xu ni, wu na ba wèe bε jε na yeege xu ni wu sefεεε ti baraga ni. ¹⁵ Ta yee ya li cε na jo Kirisa yatenyε yi jε yee ceepuuro ti wε? Wee tuun wu ni, nε ma na Kirisa wu wo yatengε ka lɔ na taga navarashɔ yatenyε sogolo gε? Lee kunni ya saha wε. ¹⁶ Kelee ta yee ya li cε na jo sipyaa sipya w'a sinne ni navarashɔ ni ge, ma ni wu ni, yi bæeri ya jεri ceepuuro nigin wε? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu bæeri na jεri ceepuuro nigin.»* ¹⁷ Ga sipya wemu bu wuyε kan Kafɔɔ mu, weefɔɔ ni Kafɔɔ ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dɔdɔɔɔ jaha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpεεngε ke na. Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔɔ pye ge, jurumu w'a pye wuyε pyaa ceepuuro ti na. ¹⁹ Ta yee ya li cε na jo yee ceepuuro ti jε Fεfεεε Munaa li wo Kile-pεεjε pugbɔhɔ wε? Lee Fεfεεε Munaa le wa yee funyɔ ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee jε nige yiyε wuu wε. ²⁰ Bani pεεwa na Kile ya yee shɔ. Lee wuu na y'a baraga teri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celenεε kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi sεmε wu ni ge, wù shε yee feni. L'a jɔ ná mu wu ganha bu cee lɔ wε. ² Ga kɔnhɔ dɔdɔɔɔ ganha ba byi wε, ná bæeri ya yaa wu cee lejε, cee bæeri di gbaga je ná mu. ³ Ná ya yaa w'a lemu pyi wu shɔ mu ge, wu lee jɔ yaha cee wu mu. Cee bε ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu bε di lee jɔ yaha ná wu mu. ⁴ Bani cee ceepuuro tiyε pyaa jε wu wuuro wε, ga wu poo wuuro ti jε tii. Mu shiin li wa, ná bε wo ceepuuro tiyε pyaa jε wu wuuro wε, ga wu shɔ wuuro ti jε tii. ⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyε shege wε! Yi beshuun na já jo na bε yi na, na tuun wa pye yiyε kadugo na, kɔnhɔ y'i wee tuun we pye Kile-jεfεεε na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyε ni sanha! Ni lee bε wε, y'a da já yiyε na wε, lee funjɔ ni Shitaanni bε na yi taanna wii di yi tɔɔgɔ le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu mε yi mu ge, yi yeri yeri jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa wε. ⁷ Li da yaha nε kaa na, sipyii bæeri ya yaa pu pye ba nε jε wε. Ga wa bæeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii bε wo loolodaa bε di jε wa bε mu.

⁸ Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na cèe lejε-ε ge, ni cèe piimu wo namaa p'a xu ge, nε funjɔ na

* 6:16 Zhenεzi 2:24

kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba ne je we. Lee ya jo shen. ⁹ Ga pu bu da p'a da ja puyε na we, wee tuun wu ni p'a yaa wa beeri wu gbaga je, kelee na cee leje. Bani, lee ya poro pu mu pu kori yaha wa mu, gbaya kelee cee la di da pu sorogo.

¹⁰ P'a n'a daa fee piimu kan xo puyε mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa neye pyaa wo nijoyo we, ga Kafoo woyo yi wa yii. Yee yi wa me jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xo na wu mu we! ¹¹ Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuyε yaha wa na baa, kelee wu guri she be ni nale wu ni. Na be ya yaa wu wu sho yaha we.

¹² Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafoo wo nijoyo we; neye pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa foo, wu sho di je n'a daa foo we; cee wu bu soo na diin wu mu, na wu ya yaa wu wu yaha we. ¹³ Ceboroshō wa be shiin bu bye n'a daa foo, wu poo di je n'a daa foo we; na wu bu soo na cee wu mara wu sho, cee wu ya yaa wu foro we. ¹⁴ Bani na na wu yaha wu je Kiricen we, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile teeje. Mu shiin cee wu be je wu bu da wu je Kiricen we. Wu ni na wu bu bye shiizhan, wu be ya Kile teeje. Lee kaa be we, pu nagoo pu na bye kanna pu je Kiricen we, na ta pu d'a Kile teeje can can na. ¹⁵ Ga pu shuun wu ni wemu wu je n'a daa baa foo wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa foo

wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa foo w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye na wu la, wu na bye wuyε mu. Kile ya yee yiri, kōnhō y'i ba bye jajiε na. ¹⁶ Bani mu cee n'a daa foo we, dii m'i da ja bye m'i li ce na mu wu da ba ma poo wu juro wolo we? Kelee mu na n'a daa foo we, dii m'i da ja bye m'i li ce na mu wu da ba ma sho wu juro wolo we?

Maye yaha ba ma bye a Kile di ma yiri we

¹⁷ Lee niε na foro wa, wa beeri ya yaa w'a jaari w'a sahanj ni wu loolodaa ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufoo yiri na wu yaha yahama pemu be ni ge, wu da jaari w'a sahanj ni pee be ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fee pu mu egilizii pu beeri ni. ¹⁸ Kile bu sipya wa yiri na wufoo ta w'a cekoonro pye xo, wufoo wu wuyε yaha wa mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufoo ta wu sanha cekoonro pye we, wufoo ganha ba li shaa nige fo wu gon we. ¹⁹ M'a cekoonro pye yoo, ma ya cekoonro pye-e yoo, lee la shishiin kano je we. Lemu wo kano li wa ge, lee li wa me na Kile wo jomεεjogoo ki koo jaari. ²⁰ Kile ya wa beeri yiri, na wufoo yaha yahama pemu ni ge, wufoo ya yaa na wuyε yaha pee yahama pu ni. ²¹ Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funjo conri we. Ga taconjo bu da ki na je ma mu m'a foro bulooro

ti ni, m'a yaa ma foro ti ni.
²² Bani sipya wemu Kafoo ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefoo ya jeri wuyε wo Kafoo mu. Sipya wemu be di bu bye wuyε mu, Kirisa bu ma yiri, m'a jeri wu bulo. ²³ Kafoo ya yee sho pereme pemu na ge, p'a waha shen. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo we.

²⁴ Na cebooloo, Kile ya yee beeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa beeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cee kaleε pye ja bada-ε ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafoo wo nijoyo we, neye pyaa k'a na fungongoo sheε pu na. Ga Kafoo wo ceme pu baraga ni, y'a yaa yi da na jomoo pu na.
²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na ne li ta jo l'a poroo wa beeri mu wu kori yaha ba w'a sii we. ²⁷ Cee bi je ma mu, ma ganha bu wu yaha we. Ma shiin bi je ma sanha cee leje we, wee tuun wu ni m'a mayε yaha wa mu cee baa. ²⁸ Ga lee be na, ma jehe cee leje, ma ya jurumu pye we. Dojine fuceri nacebaa be jehe gbaga je, wu ya jurumu pye we. Ga kanhama see wo p'a da ba noni gbaya cee ni cee kafεε na pu niifeere ti ni. N'a bi giin di yijunoo wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee

yi wa me jo konoo ki taaxoo l'a teεεε. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cee ni ge, pee pu la le puyε ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna cee be je pu mu we. ³⁰ Piimu p'a meheε suu ge, pee di la le puyε ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi meheε be suu we. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyε ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga be pyi we. Piimu p'a zhoo pyi ge, pee di la le puyε ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga be bye pu mu we. ³¹ Piimu p'a konoo yanmuyoo ye shaa ge, pee di la le puyε ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi konoo ke yanmuyoo ye shaa be we. Bani konoo ni ki yanmuyoo yi wa da mo yi xho we.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu je yi ni we. Sipya wemu wu je wu sanha cee lo-ε ge, Kafoo wo jidaan keree ki ma bye weefoo wo conromoo keree. Wu funzhaga kaa beeri li je lemu li da wu pye wu taan Kafoo mu ge. ³³ Ga wemu bu cee leje, wee ma ke konoo ke wo yanmuyoo kaa taga wuyε funno conri, konho wu daan wu sho mu. ³⁴ Lee funno ni wu fungongoo ki ma jeri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cee piimu je gbaga ni we, na fara dojine pushaa na, pee be ma pu funyo shaa ni Kafoo jidaan keree kaa ni, konho p'i ja pye Kafoo wuu pu keree ki beeri ni. Ga cee wemu wu je gbaga ni ge, wee

wo funzhaga ki ma gaanji ke konyo ke wo yanmuyɔ ye yiri, konyo wu daan wu poo mu. ³⁵ Yeeyɛ pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na we. Ga na funnyo ki wa yi da jaari jaarigazaana na, yi daha Kafɔɔ nɔho ni ni yi zɔɔɔ pu beeri ni.

³⁶ Ná wemu bu li ce na wee wa da ja wuyɛ co wu curɔ taan we, wu mehe wu leɛe na saha ni wu fungonyo ni. Lee ne jurumu we. ³⁷ Ga ná wemu bu li kon wuyɛ funnyo ni na ta wa shishiin ya wu karamu we, na jo wu da wu curɔ leɛe we. Wu bi dà li na, na wu fungonyo kaa li takyɛɛgeɛe wa da yiri xuu wa shishiin ni we, ayiwa lee ya no. ³⁸ Lee funnyo ni wemu bu wu curɔ leɛe, kasaana w'a pye. Ga wemu be bu soɔ na wu wo yaha wà leɛe baa, lee ya porɔ shen.

³⁹ Ayiwa, cee beeri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha ni na, cee w'a po yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ mu. Ná beeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, konyo wu pye n'a daa fɔɔ. ⁴⁰ Ga ne wo funnyo na, wee cee wu bu soɔ na wuyɛ yaha wà mu, lee na boro wu mu fo xuuni. Ne be di wa giin be jo Kile Munaa li wa ne be ni.

8

Yaperɛɛ xaara

¹ Wù she nime yaperɛɛ xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu ne wii na jo wèe beeri pu ne ni laje ni ma na jo ba yee

wa yi yu we. Ga wee laje we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taan nege di se ni n'a daa fɔɔ ni jaha na n'a daa wu ni. ² Sipya wemu ba wuyɛ wii na wee ya keree ce, Ayiwa wee sanha keree ce ba keree ya yaa k'a jeni we. ³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya ce.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenɛ pye yaperɛɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na ja ti xa? W'à li ce na jo yaperɛgo ne yafin be we, bani Kile nigin pe ye wu ne. ⁵ Can kunni wu ne wii, yanmuyɔ nijehɛye wa fugba we, ni ninɛ ke na sipyii na yi pyi na kileɛɛ, na li pye kanna kileɛɛ nijehemɛɛ pu ne pu mu na fara kafɛɛ nijehemɛɛ na. ⁶ Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe ye wu ne; wee ne To Kile, wee w'a yanmuyɔ yi beeri yaa. Wee wuu be wèe di ne. Kafɔɔ nigin pe ye be di ne; wee ne Yesu Kirisa. Wee baraga ni yanmuyɔ yi beeri wa yaa, wee baraga ni be wèe wa niifɛɛɛ na.

⁷ Ga n'a daa feɛ pu beeri wa sanha we can we ce na finne we. Pii wa yee ni piimu wa bi teɛ na yaperɛɛ kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyɛ funnyo ni na yaperɛɛ xaara ti ne tii. Pu n'a daa wu wo fanha jere funnyo ni p'a li ta na pee ya puyɛ norɔgo. ⁸ Na ta noyalige di wa da ja wèe pye wèe pu Kile teɛne we. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni we. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni we. ⁹ Ga lee be na, yi kasegeɛ yaha

yiye na. Yi na já da yanmuyo bæeri li yi jidaan funɗo ni. Ga wa ganha ga wu jidaan yaha wu pye kaɗuɗo di baraga baa fɔɔ tɔɔgɔ le kakuuɗo ni we. ¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga ce ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu ja mu ya tiin na li yaperɛ la wo pɛɛɛɛ puga ni, ta lee da wu luu waha yaperɛɛ xaara xha na we? ¹¹ Lee funɗo ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu be wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo laje wu ya pye kaɗuɗo na boɔngɔ no we na we? ¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga je pu ni keree kiimu wo bye na we, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funɗo ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi. ¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kaɗuɗo di ne ceboro tɔɔgɔ le jurumu ni, ne na gahari kee yalige ke ni, kɔnhɔ di ganha bu na ceboro wu pye wu to we.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege je kemu ge

¹ Ayiwa, ta ne je naye wo we? Ta ne be je Kirisa wo tudunmɔ wa we? Ta ne be ya wu Kafɔɔ Yesu ja we? Ta yee be pu je wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na we? ² Ali pii jehe bye p'i ya soo li na na Kirisa wo tudunmɔ ne je we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmɔ ne je. Bani yee na je Kafɔɔ wo

karijege ki ni, lee li wa li shee na Kirisa wo tudunmɔ ne je.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zo teri ne na ge, we kafila we ne daga na pu no shuu: ⁴ Na we yaha we na je Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan we mu wu labye wu wuu na we? ⁵ Ta li ya saha nago we be pu wu wo shɔ wa lo, wee di da jaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* ye je-e we? ⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta we ye p'a yaa na labye watii be pyi, kɔnhɔ wu na já w'a wu nolige taa? ⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sorosiire pyi, wufɔɔ di nohɔ kuri yere ni wuyɛ ni we? Kelee wa wu ɛɛɛɛɛɛ tiire nari wu ganha ba ti nagoo li-i we? Kelee wa w'a yapɔɔɔɔ naha, wu ganha ba yi jirimɛ gbuu-i we?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye ne pye na tɔɔgɔ tasinje we. Bani yee ninuyo y'a ka Kile wo saliya wu be ni. ⁹ Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nu no na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana we.»* Ta niiye ye ni Kile ya wu funɗo shaa na ye jo? ¹⁰ Li can koo ni, ta we wuu na be w'a yi jo we? Wee wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a

* **9:5 Sefasi:** Arameye sheen jomɔ pu je pii, Girekii ma jo na Pyɛɛri. Ke mege ke kori wu je na faaga. * **9:9** Duterenome 25:4

shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wèe p'a Kile jomò pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wèe be na ló yee kenje yanmuyò ni, ta lee ya ye wèe na? ¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wèe ni sanha na toro peefeε tãan wε? Ga wèe ya ta lee pye wε. Wèe ya kanhama tuugo beeri soro wùye ni, kònho kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yeε li na wε. ¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-peεje pugbòhò ki ni ge, Kile-peεje pugbòhò ki ni pee wo jòlige ya fòro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa fòro yee saraya ye ni. ¹⁴ Lee ninunò funhò ni Kafò be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yeε li pyi ge, pee wo jòlige di da fòro lee yeε li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu wε, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da nòni na na wε. N'a xu be, ne lee funhò ló na toro di ke fundanga ke yaha ki shò na na. ¹⁶ Ne da já da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye peε wε. Bani na pu yeε pyi, lee ya jeri ne juno ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yeε pyi be wε, bòngò ki da nò ne na. ¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yeε li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni

pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni wε, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na kenje ni ge, wee n'a byi. ¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu wε? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa wε. Lee ni ne wo saraa w'a fòro.

¹⁹ Ne je sipyia wa shishiin wo bulo wε; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kònho di já sipyijehemεε ta Kirisa mu. ²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu je wε, kònho pu nijehemεε di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahanj ni Kile tudunmò Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je wε, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo jaari wε. Ga ne ma lee pyi, kònho pu nijehemεε di juwuuro ta. ²¹ Piimu pu je pu ya Kile tudunmò Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je wε; kònho pu nijehemεε di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna ne ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne jaari. ²² Piimu fanha k'a cère n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee je wε, kònho pu nijehemεε di fanha ta. Lee funhò ni, piimu bu bye pye-gana beeri na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu je wε; kònho li pye pyegana beeri na,

nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni. ²³ Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee beeri pyi, kɔnhɔ na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a jahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li ce na pu beeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba jahagbaa li ta we? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiyɛ ni, y'i da fe, kɔnhɔ yi be di ba kuduun ta.

²⁵ Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tɔnha keree nijehɛɲɛɛ na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wɛe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhɔ we. ²⁶ Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe jubadin we; ne na wo kagurukɔnyɔ yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafɛɛge na we. ²⁷ Ne na ce puuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijehɛɲɛɛ tɔan; kɔnhɔ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di dɛɛɛ pa buun we.

10

Izirayeli sheen wo keree k'a pye wɛe mu naha sheshɛɛɛ

¹ Na cebooloo, le l'a wɛe sefɛɛɛ pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funɲɔ ganha bu wɔ lee na we. Nahaɲa k'a pu beeri mara, a pu beeri di ba suumɔ lɔhɔ ki kɔn jɛri. ² Pu beeri p'a batize nahaɲa ke, ni suumɔ lɔhɔ ki ni, na bye ni Kile tudunmɔ Musa ni kariɲɛɛge ki ni. ³ Kile

ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu beeri p'a kee li. ⁴ Kile ya lɔhɔ kemu kan pu mu ge, pu beeri p'a kee gba. Bani fɛfɛɛɛ faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lɔhɔ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke. ⁵ Ga le beeri kadugo na, pu nijehɛɛɛ kapyegee ya pa daan Kile mu we, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she wɛe na, kɔnhɔ wɛe be ganha bu da lakuunɔ yaha ki wu le koguunɔ ni ba pee ya pye we. ⁷ Pii wa bi yapɛɛɛ kaan pu ni. Yi be ganha bu yiyɛ yaha yapɛɛɛgaan ba pee ya pye we! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔɔ na na xhɔnhɔni pu yapɛɛɛ jahagbaa na.»*

⁸ Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi be ganha bu da yiyɛ yaha dɔdɔɔ ba pee ya pye we! Piimu p'a tee dɔdɔɔɔ ti pye ge, sipyii kabɔfonɔɔ keɛɛ shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni cana nii nigin funɲɔ ni.

⁹ Pii wa Kafɔɔ taanna wii pu ni. Yi be ganha bu da zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii we! Piimu p'a lee pye ge, wɔɔɔ p'a pee nɔ na gbo. ¹⁰ Pii wa bi ηmunu-ηmunɔ pu ni. Yi be ganha ba ηmunu-ηmunɔ ba pee ya pye we! Piimu p'a lee pye ge, meɛɛke munaawuumɔ w'a pa pee beeri gbo.

¹¹ Kii bɔɔngɔ keree kii beeri ya pee ta, kɔnhɔ k'i ja pye naha sheshɛɛɛ wɛe mu. P'a

* 10:7 Ekizode 32:6

kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wɛɛ mu, wɛɛ piimu pu jɛ taaxɔɔ li kɔjɔɔɔ na ge. ¹² Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyɛ wii na wee yeregana ya jɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyɛ ni wu ganha bu da gurunɔ do wɛ. ¹³ Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bɛɛri taa. Kile jɛ jɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe doro yi fanha ki tɛhɛnɛ tɔan wɛ. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi jɔ ti xu yiyɛ ni, na guri na taforogo bɛ kan yi mu.

Wù wùyɛ tanha yaperɛɛ keree tuugo bɛɛri na

¹⁴ Lee wuu na na taanjiinɛɛ, yi sii yi tɔɔgɔ wolo yaperɛgaanra ni fɛɛfɛɛ! ¹⁵ Y'a keree kɔri cɛ, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiyɛ pyaa bɛ ki yi wii! ¹⁶ Wɛɛ ba da Kafɔɔ fɛfɛɛɛɛ yalige ki li, wɛɛ ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ karijɛɛɛɛ ni wu shishan pu baraga ni wɛ? Buuri wu bɛ wɛɛ ma daa daa wùyɛ na ge, ta wee bɛ ya li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ karijɛɛɛɛ ni wu ceepuuro ti baraga ni wɛ? ¹⁷ Buuri jɔnɔ nigin yɛ ki jɛ. Ali na wɛɛ yaha wɛɛ ya jɛhɛ bɛ, wɛɛ bɛɛri ya pinɛ na bye ceepuuro nigin. Bani wɛɛ bɛɛri p'a ke buuri jɔnɔ nigin we taani wùyɛ na.

¹⁸ Lemu li bi byi Izirayɛli nagoo pu niɲɛ ni ge, yi yi

funjɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yanmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee jɛ ma bye ni Kile ni karijɛɛɛɛ ni wɛ? Bani Kile wogo ki jɛ saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke. ¹⁹ Lɛɛ nɛ jomɔ p'i wa zhɛɛ wɛ? Na kɔjɔɔ li wa yaperɛɛ ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kɔjɔɔ li wa? ²⁰ Bada, lee la bɛ wɛ. Ga nɛ wo jomɔ p'a li shɛɛ nago yanmuyɔ yemu yaperɛgaan p'a wo na gaan yaperɛɛ ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wɛ. Nɛ funjɔ di wa yee pu pye karijɛɛɛɛ ni ni jinaa ni wɛ. ²¹ Yee da jɔ da gbuu Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa bɛ wuu li ni wɛ! Yee da jɔ da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa bɛ ni wɛ! ²² Kelee ta w'à giin wù Kafɔɔ wo jiihaga ki yirige? Ta wɛɛ fanha ya jɛhɛ wu wogo na?

N'a daa fɛɛ pu kapyegeɛ ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kafɔɔ mɛɛɛ na

²³ «Keree bɛɛri jɔ ya kan» ba yee wa yi yu wɛ; ga kuduun jɛ keree bɛɛri ni wɛ. «Keree bɛɛri jɔ ya kan», ga keree bɛɛri di wa da zhe ni yee ni jaha na n'a daa wu ni wɛ. ²⁴ Wa shishiin ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun keree shaa wɛ! Wa bɛɛri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu jɛ watii na ge.

²⁵ Xaara tuugo bɛɛri y'a ja ti bɛɛɛ caan na ge, yi ganha ba ti keree yegeɛ wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na tee wuu na wɛ! ²⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niɲɛ ke

ni ki yanmuyo bɛeri yi jɛ Kafɔ wo yo.»*

²⁷ Wemu jɛ Kiricɛn wɛ, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu shɛ wà, wu bu shɛ yalige tuugo bɛeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wɛ. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔ pu na wɛ! ²⁸ Ga wa bu yi pye: «Yapɛɛɛ xaara ti jɛ te dɛ!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wɛ! Wemu w'a yi funɔ to ge, nakaara ti jɛ wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wɛ! ²⁹ Nɛ wa ye yu yee wo zɔɔ pu wo nakaara wuu na-ɛ dɛ! Ga wemu w'a yi funɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dɛɛɛ jaagi shan nɛ na wɛ?» ³⁰ Yalige ke nɛ da lii ge, nɛ bu baraga taha Kile na kee wuu na, leke di da ba jaagi shan nɛ na kee wuu na, nɛ d'a baraga taha na xɔ Kile na wɛ?

³¹ Lee funɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo bɛeri y'a da bye ge, kii bɛeri ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kile na. ³² Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Gireki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa jɔɔ kyɛɛgi wɛ. ³³ Yi pye ba nɛ jɛ wɛ! Nɛ la le naye ni na sipyii bɛeri wo jidaan pyi keree bɛeri ni. Nɛ naye mɛge wo kuduun shaa wɛ, ga sipyii bɛeri wo kuduun nɛ zhaa, kɔnhɔ p'i já shɔ.

11

Cee jɔɔ keree Kile pɛɛduun ni

¹ Ayiwa, yi pye na taannivɛɛ ba nɛ bɛ ya Kirisa taanni taannigana lemu na wɛ!

² Na cebooloo, nɛ yi sɔni xuuni, bani yee ya fungɔngɔ yaha nɛ na keree bɛeri ni, kalaa wemu bɛ nɛ kan yee mu ge, na nɔhɔ na wu bɛ koo jaari. ³ Ga kaa nigin jɛ wà, na funɔ ki wa y'i lee cɛ: Kirisa wu jɛ ná bɛeri wo jɔɔfɔɔ; ná bɛ di jɛ wu shɔ jɔɔfɔɔ; Kile di jɛ Kirisa bɛ wo jɔɔfɔɔ. ⁴ Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile jɛeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu jɔɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wɛ. ⁵ Ga cee ba Kile jɛeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jɔɔ jɛ wu jɔɔ ni wɛ, ná we wu jɛ wu jɔɔfɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wɛ. W'a jɛri ba cee jɔɔmaa wo jɛ wɛ. ⁶ Cee wemu bu jo wu da jɔɔ pɔ wu jɔɔ ni wɛ, wee tuun wu ni wu mɛhɛ jɔɔhiire ti kɔn. Ga cee na wu jɔɔhiire kɔn, kelee na jɔɔ ki xuu, lee bi jɛ cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jɔɔ pɔ. ⁷ Ná ya yaa wu pa wu jɔɔ tɔ wɛ, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nɔɔɔ wu bɛ shɛɛ. Ga cee di ná bɛ wo nɔɔɔ wu shɛɛ. ⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wɛ, ga cee w'a foro ná ni. ⁹ Ná di ya ta yàa cee wuu na wɛ, ga cee w'a yàa ná wuu na. ¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na jɔɔ

pɔ mɛlɛkɛɛ pu wuu na, lee di bye nahā sheshɛɛɛ, temu ya li shɛɛ na w'a wuyɛ tirige wu poo mu ge. ¹¹ Ga lee bɛ na, na wɛɛ yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛge ki ni, wɛɛ ya li ɛɛ jo cee da jǎ bee nǎ baa wɛ, nǎ bɛ di da jǎ bee cee baa wɛ. ¹² Bani cee w'a foro nǎ ni pu yaaduun ni; ga nimɛ cee w'a nǎ seni, lee bɛɛri d'a foro Kile ni.

¹³ Yiye pyaa bɛ ki li wii ge. Ta l'a saha cee w'a Kile ɲɛɛri n'a daa fɛɛ niɲɛ ni ɲubɔɔ baa? ¹⁴ Na saha ni sipyii yɛ pyaa yaagana ni, ta yee wa li ɲaa na jo nǎ na wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li ɲɛ lere wɛ? ¹⁵ Ga na li ta cee bu wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, lee ɲɛ ɲuyirige; bani ɲubɔɔ wege ni Kile ya ɲuzhiitɔɲnyɔ kan cee mu. ¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wɛɛ kunni ya pyegana latii ɛɛ nige le kadugo na wɛ; pyegana latii bɛ di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wɛ.

Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛɛ yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funɲɔ to, nɛ kunni wa da jǎ yi sɔ lee wuu na bada wɛ. Lee li wa mɛ. Pinnɛɛ temu yee ya byi ge, ti ya la ɲɔgi yee na wɛ, fo kakara. ¹⁸ Li nizhiine li wa le: Nɛ logo na ba yee ya yiye pinne jomɔ na wɛ, na yee ya bɛni wɛ, yee na daa daa. Nɛ giin jo can wa bɛ pee jomɔ pe ni. ¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bɛ wa lee ni wɛ; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di jɛ shɔɲri yi tɛ

ni. ²⁰ Yee bu yiye pinne, yalige ke yee ma li ge, kee ɲɛ Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛɛ yalige ki wɛ. ²¹ Bani ba yee ya yiye pinne Kafɔɔ wo yalige ki kaa na wɛ, yee na gburogi, wa bɛɛri na dii wuyɛ pyaa wo yalige na, na shɛ kee lɔ na li. Lee funɲɔ ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. ²² Wee tuun wu ni piyɛyɛ ɲɛ yee mu-i ge? Ta yee ya jǎ na li wǎ, na gbuu wǎ wɛ? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee na, piimu pu ɲɛ funmɔ fɛɛ pu ge, y'a giin yi shiige le pee nahaya ni kunni? Yi wa giin nɛ yekɛ jo wɛ? Di yi sɔ lee wuu na laa? Lee kunni da jǎ bye wɛ!

Yekɛ Poli ya jo Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛɛ yalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, nɛ kalaa wemu ta Kafɔɔ mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge, wee wu wa mɛ: Piige kemu ni pu bi da ba Kafɔɔ Yesu le kenɛ ni ge, w'a buuri lɔ kee piige ki ni, ²⁴ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Nɛ ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.» ²⁵ Ba p'a li xɔ wɛ, a wu ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ɛɛɛgbuu li bɛ lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya kariɲɛɛge ɲomɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ke. Yi ba da ki gba tuun bɛɛri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi funyɔ di do ni na kaa ni.» ²⁶ Wee tuun wu ni, tuun bɛɛri ni yee ya wee buuri we li, na kee ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ke gbuu

ge, Kafɔɔ wo xu wu keree yee ya yu lee funɔɔ ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gba gbagana la na lemu ya baraga tɛri Kafɔɔ mɛgɛ na-ɛ ge, weefɔɔ ya jaagi shan wuyɛ na Kafɔɔ ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na. ²⁸ Lee wuu na, wa bɛɛri ya yaa na fɛnhɛ wu zɔ wu nɔhɔ wolo wii, wee tuun wu ni wufɔɔ di na wee buuri we li, wu kee lɔhɔ ke gba. ²⁹ Lee bɛ wɛ, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gbuu, na ta kɔri wemu wu jɛ yi na Kafɔɔ ceepuuro ti shizhaa na ge, wufɔɔ di ya wee jate wɛ, kiiri weefɔɔ ya shan wuyɛ juɔɔ ni ni wee buuri we li, ni kee lɔhɔ ke gba ni. ³⁰ Lee l'a shɛnɛhɛmɛɛ pye pii na yá, pii fanha d'a xɔ yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu bɛ yee ni. ³¹ Wee bu fɛnhɛ wù zɔɔɔ pu nɔhɔ wolo wii jaha na, Kilɛ wo kiiri wu da do nige wèe juɔɔ ni wɛ. ³² Ga Kafɔɔ ya kiiri kɔɔn wèe na, na wèe kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba shɛ binne do wèe juɔɔ ni ni kɔɔɔ ke wo sipyii pusamaa ni wɛ.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funɔɔ ni yi ba da yiyɛ pinne y'i Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛ yalige ki li, y'a yaa na yere yiyɛ sige. ³⁴ Xuugo ba da k'a shɔ wa ni, wufɔɔ wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ yi ganha bu da da yiyɛ pinneɛ, yi da kiiri shaan yiyɛ na wɛ.

Ayiwa, nɛyɛ pyaa ki ba nɔ wà yi y'iri tuun wemu ni, nɛ na

keree kisanjaa jaha shɔɔnri.

12

Loolodahaa kiimu Fɛfɛɛɛ Munaa l'a gaan ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, nɛ funɔɔ ki wa y'i kee keree cɛ yi fiinɛ. ² Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kilɛ cɛ-ɛ ge, yee bi yiyɛ yaha yapɛɛɛ kenɛ ni, na daha ki nɔhɔ ni, na ta jɔ di wa bɛ kee yapɛɛɛ kii mu k'a yu wɛ. ³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li cɛ na jo Kilɛ Munaa jɛ sipya wemu ni ge, weefɔɔ da ga já jo na Yesu wu lanɔ wɛ. Fɛfɛɛɛ Munaa bu bye li jɛ sipya wemu bɛ ni wɛ, weefɔɔ bɛ da ga já jo na Kafɔɔ wu jɛ Yesu wɛ.

⁴ Loolodahaa tuuyo niɛhɛyɛ yi wa wà, ga Fɛfɛɛɛ Munaa nigin l'a ki bɛɛri kaan. ⁵ Labye wemu l'a gaan wèe mu ge, wee labye we tuuyo y'a jɛhɛ, ga wu bɛɛri di byi Kafɔɔnumɔ we mu. ⁶ Kapyegeee kii tuuyo bɛ d'a jɛhɛ, ga Kilɛnumɔ we w'a ki sefɛɛɛ kaan wù bɛɛri nigin nigin wu mu wù na byi.

⁷ Fɛfɛɛɛ Munaa l'a liyɛ shɛɛ ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wèe mu ge, kɔnhɔ wa bɛɛri di da sipyii pu bɛɛri mago jɔgi. ⁸ Lee Munaa le li ma se kan wà mu wu na fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ yu, lee Munaa le ninunɔ na ba se kan wa betii mu wu na lajɛ jomɔ yu. ⁹ Lee Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a daa pye w'a pɛlɛ fo xuuni;

lee ninunɔ na ba sefɛɛɛ kan sanha wa bɛ mu wu na yama fɛɛ cuunɔ. ¹⁰ Fɛfɛɛɛ Munaa li ma sefɛɛɛ kan wa mu wu na kakanhanɔa pyi; na sefɛɛɛ kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa bɛ mu sanha wu na mu-naakuunɔ kii wo kapyegee ceni na zhɔnri Fɛfɛɛɛ Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefɛɛɛ kan watii bɛ mu wu na shi watii jomɔ yu wu sanha dee pemu jo ɲa wɛ; na sefɛɛɛ kan wa bɛ mu sanha wee na ganha na pee jomɔ pe kɔri yu. ¹¹ Ga Fɛfɛɛɛ Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii bɛɛri pyi li yɛ. Lee li wa kii loolodahaa kii bɛɛri kaan, wa bɛɛri ni ma wuu, na bɛ ni liyɛ pyaa ɲidaan ni.

N'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya ɲɛri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti ɲɛ tii; ga ti yatɛnyɛ d'a ɲɛhɛ. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatɛnyɛ ni yi ɲɛhɛgana bɛɛri, ba yee wa mɛ ceepuuro nigin wɛ, wɛɛ piimu pu wa ni Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni ge, mu li wa wɛɛ bɛ mu. ¹³ Bani Fɛfɛɛɛ Munaa nigin ni wɛɛ bɛɛri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin ɲɛ mayɛ wo la, wɛɛ bɛɛri p'a Fɛfɛɛɛ Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yaa ni yatɛngɛ nigin ni wɛ, ga yatɛnyɛ ɲɛhɛyɛ ni t'a yaa. ¹⁵ Tɔɔɔ bu jo na ba ni kee di wa kenɛ wɛ, wee tuun wu ni na kee ɲɛɛ wa ceepuuro ti ni wɛ, lee na ki ɲɛɛ kɔn wolo ceepuuro ti yatɛnyɛ yi ni ya? ¹⁶ Niwii bɛ bu jo na ba ni lee

di wa ɲii wɛ, wee tuun wu ni na lee ɲɛɛ wa ceepuuro ti ni wɛ, lee na li ɲɛɛ kɔn wolo ceepuuro ti yatɛnyɛ yi ni ya? ¹⁷ Sipya ceepuuro bɛɛri da bi bye ɲii yɛ nigin, dii wu bi da da nuri wɛ? Kelee ti bɛɛri da bi da niwii yɛ na, dii wu bi da da nugo nuri wɛ? ¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatɛnyɛ yi bɛɛri nigin nigin le ti ni, na bɛ ni wuyɛ pyaa ɲidaan ni. ¹⁹ Ceepuuro ti bɛɛri da bi da yatɛngɛ nigin yɛ na, ta ti bi da bye mɛ sanha ceepuuro? ²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatɛnyɛ y'a ɲɛhɛ, ga ceepuuro te di ɲɛ nigin yɛ pe.

²¹ Lee wuu na ɲii da j'a kenɛ pye: «Nɛ yaaga wa mu ni wɛ.» ɲunɔ bɛ di da j'a tɔɔɔ pye: «Nɛ yaaga wa yee ni wɛ.»

Ceepuuro yatɛnyɛ ya yiye kenɛ sogoo

²² Li can koo ni, yatɛnyɛ yemu wɛɛ ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xɔ fo xuuni ge, yee bɛ wo kanɔɔ li ɲɛ wà. ²³ Ceepuuro ti yatɛnyɛ yemu wɛɛ ya wii na jo yi ɲɛ yaaga-ɛ ge, yee wɛɛ ya gemɛɛ xuuni na toro yi saya taan. Yemu yi ɲɛ shiige woyo ge, na baraga tɛri yee na na toro yi saya taan. ²⁴ Yemu ɲɛ shiige woyo wɛ, wɛɛ ya kee baraga ke tuugo tɛri yee na wɛ. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatɛnyɛ yaa, yemu yi ɲɛ baraga baa ge, kɔnhɔ wɛɛ di da baraga tɛri yee na xuuni. ²⁵ W'a lee pye mu kɔnhɔ ceepuuro ti yatɛnyɛ ya shishiin ganha bu da waa laha ya na

wε; ga yi bεeri di binne, y'i da yiye keɛe sogoo. ²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenyε yi bεeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu pεeɛe ta, yatenyε yi bεeri yi da binne funɔ taan ni kee ni.

²⁷ Yee bεeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee bεeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenyε ya. ²⁸ Lee teɛgana li na Kile ya pii teɛ Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee je Kirisa wo tudunmɔɔ, pu shuun wuu je piimu p'a nuri Kile jɔ na na dorogo ge, pu taanri wuu je karamɔgɔɔ; lee kadugo na a wu sefere kan pii mu pu na kakanhaɗaa pyi, na sefere kan pii mu pee na yama fee cuɔɔ, na se kan pii mu pu na pusamaa teri, na pii pye jahagbaa fee, na sefere kan pii mu pu na shi watii jomɔ yu pu sanha dee pemu jo ja we. ²⁹ Ta l'a yaa pu bεeri pu pye Kirisa wo tudunmɔɔ? L'a yaa pu bεeri p'a nuri Kile jɔ na p'a dorogo ya? L'a yaa pu bεeri pu pye karamɔgɔɔ ya? Ta pu bεeri mu sefere ya kan p'a kakanhaɗaa pyi? ³⁰ Ta pu bεeri mu sefere ya kan p'a yama fee cuɔɔ? Ta pu bεeri mu sefere ya kan p'a shi jomɔ patii yu? Ta pu bεeri mu sefere ya kan p'a pee shi jomɔ pe kari yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a peɛe xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii bεeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taanɛeɛe

¹ Ayiwa, li jehe da nago ne sipyii pu bεeri wo shi jomɔ pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taanɛeɛe di je ne ni we, ne jomɔ pu je ya yaaga be jɔ we. Ne jeri maga, kelee yatinye, na tunmɔ ye yeege. ² Ali ne jehe da bi kafila nuri Kile jɔ na na dorogo; kelee kanmɔhɔɔ kii bεeri wo laje, ni ceme pe bεeri wo sefere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya peɛe fo na faaboboyo kɔngi na leri yi tayahaja ni, na ta taanɛeɛe di je ne ni we, ne je yafin be we. ³ Ali ne jehe da na keɛe yanmuyɔ bεeri loolo la baa fee na, na sɔɔ na na ceepuuro ti be kan pu sorogo be, taanɛeɛe bye k'i je ne ni we, lee la shishiin ya yaaga jɔ ne na we.

⁴ Taanɛeɛe luu ya mara, taanɛeɛe ya saama pyi, jepreen je taanɛeɛe ni we, taanɛeɛe ya jɔsanga pyi we, taanɛeɛe ya tabaara pyi we, ⁵ taanɛeɛe ya shiige kaa pyi we, taanɛeɛe ya kiye kuduun shaa we, taanɛeɛe luu ya yiri tovuyo na we, taanɛeɛe je ni funguɔɔ ni we, ⁶ taanɛeɛe ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na we, ga can keree na k'a fundanga pyi, ⁷ taanɛeɛe ya keree bεeri yafani, taanɛeɛe ya daa sipyii na keree bεeri ni, taanɛeɛe fungɔngɔ ya leri ki tadanja na we, taanɛeɛe ya keree bεeri soro.

⁸ Taanηεεγε ya xhuu bada we; piimu pu wa nuri Kile ηο na na dorogo ge, lee na ba xhə; shi jomə patii wo loolodahaa ki na ba xhə; cemε pu be na ba xhə. ⁹ Bani wèe wo cemε pu ηο ya ta fa we, jomə pemu be wèe ya nuri Kile ηο na na dorogo ge, wèe di ya pu be beeri taa we. ¹⁰ Ga lemu wo ηο k'a fa ge, lee ba ba canja kemu, lemu li ηε li ηο ya fa-ε ge, lee na xhə.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye nəhəcereε ge, ne jomə yoo, na fungəngə yoo, na keree ηaha cegana yoo, kii beeri bi bye nəhəpiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki ηε nəhəpiire wogoo ge, a ne kee beeri ηο yaha. ¹² Ali nime be ni, keree kiimu wèe ya ηaa ge, wèe ya ki beeri taa na ηaa we. Ki ηε kannna jaawiige ni wèe ya ki wii, na bye wèe ya ki beeri ηaa we. Ga canja ηii la wa ma, wu na ba kee keree ki ηa ηaha ni ηaha. Ali ni ηaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki ηο ya fa we. Ga canja ηii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na nə ki tēhenε na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fεεε, ni tadanja, ni taanηεεge. Ga ki beeri wo nigbəə di ηε taanηεεge.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago ηəgi

* **14:2 Shi watii jomə:** Pee ηε shi jomə pemu ma m'a yu Kile wo sefεεε ti funηə ni ma di sanha dee pu jo ηa-ε ge. Pu na já bye ηiηε ke wo shi jomə kelee melekeε wo jomə.

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fenhe taanηεεge sha keree beeri ηaha na! Fεfεεε Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile ηο na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni. ² Wemu ba shi watii jomə* yu, weefəə ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fεfεεε Munaa li gbəəə ni ge, kee ma ηməhə, bani wa shishiin ya ki ceni we. ³ Ga wemu ba kafila nuri Kile ηο na na yu, sipyii ni weefəə ma yu, kənhə pu da se ηaha na n'a daa wu ni, saməhəə di da jin pu ni, pu da lojine taa. ⁴ Wemu ba shi watii jomə yu wuyε nigin wo n'a daa weefəə ya luu na se ηahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile ηο na na yu, n'a daa fεε pu beeri wo n'a daa wu weefəə ma luu na se ηaha na. ⁵ Ne funηə ki wa Kile di se kan yi beeri mu, y'i já y'a shi watii jomə yu. Ga lemu l'a dan ne ni sanha na toro lee be tāan ge, lee li wa me jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ηο na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ηο na na yu, lee kapəə ya pεle na toro shi jomə patii wo jo tāan. Fo pee shi jomə pe kəri bu jo, p'i na já she ni Egilizi wu n'a daa wu ni ηaha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne bu she yee yiri nime we ni, ne di ya she Kile wo kashεε la paari yee mu we, ne di ya Kile wo

lajε watii keree jo yee mu wε, nε di ya jomɔ pa logo Kile jɔ na na torogo yee mu wε, nε di ya she yee kalaa wε; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke nε di da jɔ yee na lee funjɔ ni wε? ⁷ Wù jaha sheshεεε lɔ yatinyε ya na, sibenε* kelee koni: Mεhεε ki bye k'i ya yu ki jogana na wε, dii wa da bye wu li cε na le jegulo le li wa sibenε li mεε le, kelee koni wu mεε li wε? ⁸ Maga kemu pu ma wi kashεnɲmɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wε, kashεnɲmɔ wekε w'i da gbegele wε? ⁹ Mu li wa yee bε mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kɔri cε wε? Pee jomɔ pe ya jεri ba kafεεε jε wε. ¹⁰ Shi jomɔ tuuyo nijehεyε yi wa konjɔ ke na, ga yi bεeri di wa ni kɔri ni. ¹¹ Ga sipya watii ba yu ni nε ni shi watii jomɔ ni nε di ya pee nuri wε, wemu w'a yu ni nε ni ge, nε jεri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ bε di jεri nε mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fεfεεε Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni jahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. ¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile jεeri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kɔri yu. ¹⁴ Bani nε ba Kile jεeri shi watii jomɔ ni, nε zɔ wu ma bye jεεεε ki na, ga jomɔ pe nε yu ge, nε fungɔngɔ ke di

ya labye pyi pee shizhaa na wε. ¹⁵ Wee tuun wu ni nε di da leke pye wε? N'a da Kile jεeri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu jεeri ni na fungɔngɔ ki bε ni. N'a da Kile masɔɲɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga nε na da yi cee ni na fungɔngɔ ki bε ni. ¹⁶ Lee kaa bε wε, mu ba baraga tεri Kile na shi jomɔ patii ni, wemu wu jε wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-jεεεε ki na wε? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cε wε. ¹⁷ Ali na mu Kile-jεεεε ki ta k'a jɔ bε, ki ya yaaga bε le wee wo n'a daa wu ni wε.

¹⁸ Nε shi jomɔ patii nijehεmε yu ali na toro yee tãan, nε baraga taha Kile na lee wuu na. ¹⁹ Ga n'a daa fεε pinnεε ni, jɔɲii kaguro wemu jaha ya cε ge, na kee k'a yε taga sipyiire ti kalaa, nε lee funjɔ lɔ na toro jɔɲii kabɔfɔɲɔ ke (10.000) jo tãan shi jomɔ patii ni pemu jaha ya cε-ε ge.

²⁰ Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhɔpiire jε-ε wε. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinɲεε jε wε. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyileye. ²¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun jɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni.

Ga lee bε na p'a da ba nε jomɔ pu logo wε.

* 14:7 Sibenε: Lee jε faan.

* 14:21 Ezayi 28:11-12; Dutεrεnɔmε 28:49

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

²² Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, Kile wo ɲaha sheshɛɛɛɛ ti ɲɛ tere pee mu, t'i ɲɛ ɲaha sheshɛɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu wɛ. Ga na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu sipyii mu, tee ɲɛ Kile wo ɲaha sheshɛɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu, ga piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, t'i ɲɛ ɲaha sheshɛɛɛɛ pee mu wɛ.

²³ Yiye pyaa bɛ ki li wii gɛ! Yee egilizi wu sipyii pu bɛɛri bu puyɛ pinne, yee bɛɛri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee bɛɛri ɲuɲmogoo k'a yiri wɛ? ²⁴ Ga yee bɛɛri ba jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo. Wemu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee ɲɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba ki-iri kɔn wu na! ²⁵ Keree kiimu bɛɛri k'a ɲmɔhɔ wu funɲɔ ni ge, kee bɛɛri na zheɛ kpɛɛngɛ na. W'a nuguro sin, na wu ɲaha buri, na Kile peɛ, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki bɛɛri ya yaa na zhɔɔnri ki shɔɔnrigana na

²⁶ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiye pinne, Kile- pɛɛɲɛ kelee wu masɔɲɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛɛ she wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ she wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu

da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛɛri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni. ²⁷ Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa bɛtii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu! ²⁸ Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu ɲɛ ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funɲɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiiire ti te ni wɛ.

²⁹ Piimu p'a kafila nuri Kile ɲɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. ³⁰ Ga Kile bu kashɛɛ la she sipyitɛngɛ ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na. ³¹ Yee bɛɛri na já da nuri Kile ɲɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛɛri di kalaa ta, samɔhɔɔ bɛ di jé pu ni. ³² Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu ɲɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu. ³³ Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wɛ, ga ɲaɲiɲɛ Kile wu ɲɛ wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛɛɛ sipyii pu wo egilizii pu bɛɛri ni wɛ, ³⁴ yi ba yiye pinne, cɛɛ pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɲɔ ni wɛ. P'a

yaa pu puyε tirige ma na jo ba Kile wo saliya jomεhεε k'a yi yu wε.* 35 Pii ba giin p'i kaa la yegeηε pye p'i li naha ce, peefεε pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fεε pinnεε ni wε.

36 Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee ye na w'a da? 37 Wa ba wuyε wii na jomε wee ya nuri Kile jomε na na yu, kelee na Fεfεεε Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefεε ya yaa wu li ce na ye ne yu ge, na Kafεε wo jomεhεε ki ηε kii. 38 Ga wufεε bu bye w'i ya sεε pe jomε pe na wε, yi be ganha bu wufεε jate we!

39 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mε. Na jomε nuri Kile jomε na na dorogo sipyii mu. Wa be ba yu shi watii jomε ni, yi ganha bu weefεε be naha kεn wε. 40 Ga yi da keree ki beeri pyi ki kace na, ki beeri di da byi k'a se ki pye-ganjaa na.

15

Yesu nixhugo ki ηε ηε keree

1 Ayiwa na cebooloo, ne Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sεε na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyε tirige pee na sanha. 2 N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahanji ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li

ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

3 Neyε pyaa ya kalaa wemu ta wee di ηε kalaa wu jugbεhε ge, wee ni ne fenhe yee kalaa. Wee wu wa mε. Wεe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. 4 A p'i wu le fanja ni. Wu caxhugo canja taanri wogo ki na, a wu ηε na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. 5 Wu nijεηε na, w'a wuyε she Pyεeri na, lee kadugo na na wuyε she wu tudunmε ke ni shuun wu na. 6 Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fεε piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya ηεhe sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijεhεmεε wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni. 7 Lee kadugo na sanha, a wu wuyε she Yakuba na, na wuyε she wu tudunmεε pu beeri na.

8 Lee beeri kadugo na, a wu wuyε she ne Poli be na, ne wemu wu ηε ba pya ηε wε, wemu w'a se na ta wu laa ya l-ε ge. 9 Bani ne wu ηε Kirisa wo tudunmεε pu beeri nifεnfεnfεne. Ne bi yaa be yeε p'a na pyi Kirisa wo tudunmε wε, bani ne Kile wo n'a daa fεε pu kanha shen xuuni. 10 Ga sipya wemu ne ηε ge, Kile wo niime wu gbεεε ni ne ja pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ne mu ge, wu ya ta pye la jεbaa wo bada wε. Bani ne na ja jo ne labye pye na toro Kirisa wo tudunmεε pusamaa beeri taan. Ga neyε pyaa wo fanha

* 14:34 Zhenzi 3:16

kaa ya lee pye wε. Kile wo niime wemu wu je ni ne ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye. ¹¹ Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa yoo, lee yerenunɔ le wèe wa byi, lee na yee di wa dà.

N'a daa fεε pu nixhuyo yi wo je wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wèe bi je na lee yere li pyi na jo Kirisa ya je na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujene da ba bye jiga na-ε wε? ¹³ Xujene bu da li da ba bye can na wε, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin wε. ¹⁴ Li shiin bi je mu can na, na Kirisa ya ta je na foro xu ni wε, wee tuun wu ni juɔ je wèe wo yere li na wε; a yee wo n'a daa wu be di bye juɔ baa. ¹⁵ Na fara lee na, ni xujene li da ba bye kunni wε, kafineye wèe ya deri Kile na, bani wèe wa yu na w'a Kirisa je na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye wε. ¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba je jiga na kunni wε, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin wε. ¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya je wε, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye juɔ baa, a yi jurumu wu be di nɔhɔ kori yaha yi juɔ ni. ¹⁸ Na fara lee na n'a daa fεε piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa nɔhɔ ni ge, pee beeri ya piin fo wà. ¹⁹ Wèe bi ta wèe ya Kirisa pye wu tadaɔa ke koɔ ke wo jii fεε te ye nigin wuu

na, wee tuun wu ni wèe pu je ke koɔ ke wo sipyii pu beeri wo jaa fεε.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii je na foro xu ni. Kile ya wu je, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shee na pee be na ba je na foro xu ni. ²¹ Bani ba xu ya je koɔ puga shen nigin keɔ kurogo wε, mu xujene li be ya pye shen nigin keɔ kurogo. ²² Ba sipyii pu beeri ya xhuli pu ni Adama wo karijege ki funɔ ni wε, mu sipyii pu beeri da ba je pu ni Kirisa wo karijege ki funɔ ni. ²³ Ga wa beeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu beeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu je Kirisa wuu pu ge, wu ga ba caɔa kemu, pee be na je. ²⁴ Lee kadugo na taaxɔ li na nɔ. Kirisa na ba juɔ fεere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni se fεere ti beeri kyeegei wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu. ²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pen pu beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni. ²⁶ Pen wemu wu je kurogo wo wu ge, wemu na ba gyeegei pen pu beeri kadugo yiri ge, wee je xu. ²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yaɔmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni.»* Ga li na ka na Kile ya yaɔmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔɔ nɔhɔ ni, lee wa li shee na yaɔmuyɔ yemu beeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔɔ nɔhɔ ni ge, na Kile ye pyaa be niɔe ki je yee ni wε. ²⁸ Yaɔmuyɔ

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7

yi beeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔyɔ nɔhɔ ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi beeri tirige le Jafɔɔ wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔɔ wu be na wuyɛ tirige wee mu. Lee funɔɔ ni Kile na bye yanmuyɔ yi beeri juɔɔ ni.

29 Ayiwa, li bu da nago xujene da ba bye jiga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba jaha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xujene da ba bye bada we, jaha na sipyii di puyɛ kaan pu na batizeni xuu mu we? 30 Weye pyaa kii be do? Ni xujene da ba bye we, jaha na we be di wuye leni farati keree ni tuun beeri ni we? 31 Canja canja ne na she naye le xu kpaan ni. Can wu je wii na cebooloo, lemu na ne ye yu yee mu ge, lee li wa me. Wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo karijenge ki funɔɔ ni, yee p'a ne wo juɔɔ ki yirige. 32 Ne pɛɛn piimu pu bye ne feni ba yacoyo je we, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu ne le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii ye wo jɛnaa na ne lee pye, leke lee di da ba jɔ ne na we? Xujene bu da li da ba bye we, wee tuun wu ni: «W'à li, wɔ da gbuu, bani jiga na w'à da xhuu.»* 33 Yi ganha ba yiyɛ faanna-e de! «Karijii niguumɔ w'a zɔsaama kyɛɛgi.» 34 Yi fungonyɔ ta sanha, y'i jurumu wu jɔ yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee te ni, pee ya Kile ce we. Ne ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li ce na yeeye pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛɛ pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

35 Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba je jɛgana leke na we? Na ceepuuro teke tuugo ki da ba bye pu mu we? 36 Yee je fungonyɔ baa fɛɛ de! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ we, wu da ga fin we. 37 Ma bu yashi le jine ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma je ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kanja nugi we. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na ja bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile. 38 Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we beeri pye wa beeri ni wu tuugo tige. 39 Ali jii yanmuyɔ ye ye pyaa be, yee be wo ceexaara ti je nigin we. Sipya ceexaara je ti ye, yapɔɔgɔ be wo ceexaara je ti ye, shazheere ceexaara je ti ye, fyaa be ceexaara je ti ye. 40 Ya be je wà fugba yanmuyɔ, ya be di je wà jine yanmuyɔ. Ga fugba yanmuyɔ ye, yee wo saana li je li ye, jine yanmuyɔ ye, yee be wo saana di je li ye. 41 Canja ke wo saana le wa li ye, yenɛ ke wo saana le wa li ye, wɔɔɔ ki be wo saana le wa li ye. Ali wɔɔɔ kiyɛ pyaa be wo saana li je nigin we.

42 Mu shiin xujene li be di wa. Sipya ceepuuro ti je ba shinma pile je we, ti bu le jine ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba je, ti da vɔnhɔ nige we. 43 Ceepuuro ti ma le jine ni na ti ta ti jaha ya

* 15:32 Ezayi 22:13

kolo, ti fanha be d'a xɔ, ga ti ba da ne, t'a ne ni baraga ni. Ti ba da le ninε ni, fanha ne ma bye ti ni we, ga ti ba da ne, t'a ne ni baraga ni. ⁴⁴ Ti ba da le ninε ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da ne, Kile Munaa na je ti ni. Ba l'a finne na jo sipya ceepuuro nidiire wa wa we, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivɔɔ temu be kaan ge, tee be wa wa.

⁴⁵ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kɔnɔ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yaa, na niifere munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu ne Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a nii sicuumɔ kaan ge. ⁴⁶ Wemu w'a fenhe pa naha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu we. Ga ceepuuro wo wu w'a fenhe pa naha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa. ⁴⁷ Sipya nizhiime we, ninε puuro ni w'a foro, wee ne ninε wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu ne Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni. ⁴⁸ Piimu beeri p'a foro ninε puuro ni ge, pee beeri ne ba ninε puuro wo wu ne we. Piimu beeri pu ne fugba wuu pu be ge, pee be na ba bye ba fugba wo wu ne we. ⁴⁹ Ayiwa, wemu w'a yaa ni ninε puuro ti ni ge, ba wee wo jaa ne me we na we, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee be wo jaa da ba bye we na.

⁵⁰ Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa me. Ceepuuro temu ya yaa ni ce-exaara ni shishan ni ge, tee da ga ja je Kile wo saanra te ni we. Yaaga kemu k'a fonri ge, kee da ja bye yafonhobaaga we. ⁵¹ N'a da kanmohono la jo yi mu. Wee beeri wa da ba xhu we, ga we beeri pu da ba neri ⁵² taapile nigin funno ni, nekoro no nigin funno ni, maga ki sana mee li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mee li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da ne, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ta ni, temu ya fonri we. Lee na ba we piimu ta nii na ge, we na neri, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ti ni. ⁵³ Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fonri ge, tee ya yaa na neri pye ceepuuro, temu ya fonri we; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na neri na pye ceepuuro, temu ya xhuli we. ⁵⁴ Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fonri ge, tee ba neri na pye nivonhobaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba neri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomɔ pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee no na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xɔ fefee.»* ⁵⁵ «E xu, mii mu wo sefere t'i ne we? E xu, mii mu wo soono t'i ne we?»* ⁵⁶ Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii noni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu be mu. ⁵⁷ Ga baraga k'a deri Kile na, wee wemu w'a se kaan we mu wu Kafɔ Yesu Kirisa mege na

* 15:45 Zhenzi 2:7

* 15:54 Ezayi 25:8

* 15:55 Oze 13:14

ge.

⁵⁸ Lee wuu na na cebooloo na taanjiineε, yi la le yiye ni y'i lowagaa ta! Yi da se jaha na tuun beeri ni, Kafoo wo kapyenjeε ki ni! Yi li ce na labye wemu y'a byi Kafoo mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada we!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa fee pu tege ge

¹ Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nagoo pu wo dege kaa na ge, yi la le yiye ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fee pu mu wee wari wu pinnegana na ge. ² Ba Dimazhi beeri ya no we, lemu li je wemu wo se ge, yi beeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kanhɔ di ga no wa tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binneε wee tuun wu ni we. ³ Di ba ba no wa tuun wemu ni, sipyii piimu jaha y'a da ba bulo ge, di seme kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni. ⁴ Li ba she da nago l'a naye pyaa ki be kashεε xɔ, na be na binne zhe ni pu ni.

Poli na ba jaagaa kiimu pye ge

⁵ N'a da ba she Masedoni sheen peregi, di na zhe foro yi na. Bani Masedoni fiige ki ni n'a da ba doro. ⁶ La wa la ni n'a da zhe piye pye yi mu,

kelee na she wiire ti beeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba ja na tege, na na lo no na tashεge ni. ⁷ Bani na funjo wa di ba she yi ja ye di doro le tojii le ni we. Ga na funjo ki wa di ba she tuun wa ta wa yi yiri, ni Kafoo w'a soo na lee koo yaha kunni.

⁸ Ga lee be na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekoti wu wo Kalene li ba no. ⁹ Bani Kile w'a kujogboo la mugi wa ne mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na peen pu be ya jehε.

¹⁰ Timote bu no wa yi na, yi wu co xuuni kanhɔ wu ganha bu fya we. Bani Kafoo wo kapyenjeε wu be ya byi ba ne je we. ¹¹ Yi ganha bu da wu cereje-ε de! Yi wu tege wu guri pa no na na jajiye na! Bani ne wu ni cebooloo pu sige. ¹² Wemu wu je wu ceborona Apolosi ge, ne kunni ya sii wu keme jeeeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyε pyaa jidaan we. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomɔ pu taxogɔ ni fɔ mujuu

¹³ Yi kori yaha jii na! Yi n'a daa wu co ni lowagaa ni! Samohoro ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni! ¹⁴ Y'a yi kapyegge ki beeri pyi ni taanjege ni!

¹⁵ Na cebooloo, y'a li ce na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fee pu shenshillee. Y'a li ce na p'a puyε kan xuuni fεfεεε sipyii

pu wo dege wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo ¹⁶ y'a yaa na pee sipyii pii shi wo jomehehe coni, piimu beeri p'a pu tēri wee labye we na ge, na fara pee be na.

¹⁷ Ayiwa Sitefanasi, ni Foritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne fo lemu ni ge, p'a pa lee jo fa. ¹⁸ P'a ne luu jine, na yee be logoo jine. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa fee p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa fee piimu p'a puye pinnē pee kaban ge, pee beeri ya yi shaari xuuni Kafoo wo karijēge ki funno ni.

²⁰ Cebooloo pu beeri ya yi shaari! Y'a yiyē shaari ni fefere taanjēge fo ni!

²¹ Ne Poli ye pyaa k'a we fo we wo kama pu ka na keye yi na. ²² Sipyia wemu wu je Kafoo kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma laji. «Maranata» lee kori je «Wu Kafoo, pa!»

²³ Kafoo Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni. ²⁴ Yee beeri kaa ya dan ne ni Yesu Kirisa wo karijēge ki funno ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya semē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔɔ yē mu we semē we d'a tun wē?

Pɔli ya semē nizhiime wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatēnyē gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a semē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee semē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we semē we ka.

We semē we kakana jɪŋɔ

Pɔli ya wuyē cērēŋe, na pusamaa durogo. Taanŋeegē kemu ki jē wu ni na jaha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo jē wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɔnii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keŋe yanmuyɔ yi bēeri tãan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Semē wu kafila jɪgbɔyɔ

2 Korēnte Shēen 1—7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee

kadugo na a wu jo wuyē pyaa ŋaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8—9 Dēgē wemu w'a byi na jaha tii la baa fē pu na Zheruzalemu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10—13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile wo jidaan wu funŋɔ ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wē p'a we semē we tun yee mu; yee piimu pu jē Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu jē fefēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wē ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ŋanŋe kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu jē jɪŋaara fɔɔ Kile, ni lojine kanvɔɔ keree bēeri ni. ⁴ Wee w'a lojine kaan wē mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wē bē di já w'à wù sipyijii logoo jɪŋe pu kanhama keree tuun ni, ni lee lojine le ni, w'à lemu ta Kile mu ge. ⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo niŋeheme ya nɔni wē na wē, mu Kile ya lojine kaan wē mu na ŋehēŋi Kirisa baraga ni. ⁶ Kanhama ba nɔni wē na, lee na bye kaŋuŋɔ na lojine kan yee mu,

kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wèe bu lojinε ta, lee na bye kapunɔ na lojinε kan yee bε mu, kanhama pemu ni wèe jε ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bε di já pee kanhama pu tuugo xu yiyε ni. ⁷ Wèe fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wèe ya li cε jo ba yee wa yi tahaa taa wèe wo kanhama pu ni wε, mu y'a da ba yi tahaa ta lojinε li bε ni.

⁸ Na cebooloo, wèe ya kanhama pemu ja Azi fiige ki ni ge, wèe funɔ ki wa y'i pee cε. Pee kanhama p'a bi sii pεle wèe na fo na she doru wù fanhaya junɔ kana bε tãan, ali fo na she wù pye wù ya daa bε nige nago kanna wù na jiiifεεε pye sanha wε. ⁹ Wèe kunni bi sii li yaha jo wèe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wèe ganha ba wùye pyaa kii pyi wù tadaɲa wε, fo Kile, wee wemu w'a xuu jeni na yeege xu ni ge. ¹⁰ Wee Kile w'a wèe shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wèe junɔ wo. W'a pye wèe tadaɲa, wu na ba wù junɔ wolo sanha. ¹¹ Yee bε p'a wèe tεge ni Kile-jεrεge ni. Lee wuu na Kile ya niime wemu kan wèe mu yee wo jεrεge ki baraga ni ge, kɔnhɔ lee di bye kapunɔ sipyi jehεmεε bε di baraga taha Kile na wèe wuu na.

Pɔli ya jeri le wu jara li keree ki ni

¹² Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye pεle ge, lee li wa mε. Wèe zɔlɔ pu wa lee wo sεεεε na jo tifire ni see wemu

w'a foro Kile ni ge, tee tifire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wèe ya jaarri kɔnɔ ke na, na la fara bε yere lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungɔngɔ fεεε te ta sipya mu wε. ¹³ Wèe di wa yatii bε kani wù sεmεε pu ni na dunni yi mu wε, yemu yi da já galaa y'i yi jaha cε ge, fo yee ye. Ne dà bε li na jo yi na ba yi beeri jaha cε xuuni, ¹⁴ ma na jo ba yi wa yi jaha cε mε dɔɔni wε, na jo Kafɔɔ Yesu cabaɲa yee keree na ba wèe junɔ yirige, ba wèe bε wogoo da ba yee junɔ yirige mε wε.

¹⁵ Kee tadaɲa ke funɔ ni ne bi li jɔ wolo jo di fenhe zhe yee yiri, kɔnhɔ y'i kuduun teheε shuun ta. ¹⁶ Bani ne bi giin di doru yee yiri, di na zhe doru da gaanɔ Masedɔni fiige ki ni. Di ba she yiri Masedɔni ni sanha, di guri doru yi yiri, kɔnhɔ y'i ba na tεge di she Zhude fiige ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ne na kee funɔ ke yaha naye mu, di ba lee kushεε le pye mu, lee wa li sheε na li bye ne see ni-i ge? Kelee keree kiimu jɔ ne wo ge, ne ki jɔ wo na sahanɔ ni kɔnɔ sipyii wo keree jɔ wuugana ni ge? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔhɔ jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na wε. ¹⁸ Ma na jo ba Kile jε mε jɔmεε fɔɔ-i dε, jomɔ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bε ya pye «Uun» na nɔhɔ pye «Ahayi» wε.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu

ge, nε ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔhɔ kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na wε. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. ²⁰ Kile ya jɔmɛhεε kiimu lɔ ge, ki bεeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mεgε ki baraga ni, na Kile sɔni. ²¹ Wee Kile yε pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pele Kirisa wo karijεεge ki ni, na wèe kemε yaha wù yε wuyε mu. ²² W'a wu fε pu kpɔn wèe na, na Fεfεεε Munaa li bε kan wù mu l'a tiin wù zɔlɔ pu na. Yanmuyɔ yemu wo jɔmεε w'a lɔ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na sεeri di bu kafinεyε jo! Yeeyε pyaa wo jɔnaara na nε pye nε she nige yee yiri Korente kulo li ni wε. ²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo jɔnɔfεε n'a daa wu shizhaa na-ε dε! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyenεε pyi ni yee ni, kɔnhɔ y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na nε li kɔn na funɔɔ ni jo di ganha bu she nige yi yiri, la li she fara yi wo zɔ mεsuu li na wε. ² Bani nε bu zɔ mεsuu wà yee na, jɔgɔ yε pu da já nε funɔɔ taan yee kadugo na wε, yee piimu na nε zɔ mεsuu li wá ge? ³ Lee wuu na nε bi sεmε wa ka, na wee tun yi mu, kɔnhɔ di ganha bu da zhe yi yiri di zhe na zɔ wu mεε kasulo ta wà yee mu wε, yee piimu p'a yaa pu

na funɔɔ taan ge. Nε dà li na jo kaa le li jε nε wo fundanga kaa ge, lee li jε yee bεeri bε wo fundanga kaa. ⁴ Nε zɔ mεsuu wo w'a bi wee sεmε we ka ni yama ni na funɔɔ ni, ni jεsinmε bε ni na jaha ni. Nε ta lee pye kɔnhɔ di yee jahaya tanha wε dε! Ga nε lee pye, yee kaa ya dan nε ni taangana lemu na ge, kɔnhɔ y'i lee cε.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya nε jaha tanha ge, wu ya ta nε yε nigin jaha tanha wε, yee bεeri jahaya w'a tanha. Ga nε funɔɔ wa li waha fo li she doro li tayerege tãan wε, lee wuu na nε yee jo. ⁶ Jaagi wemu yee nijehemεε ya shan na xɔ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni. ⁷ Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samɔhɔɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mεsuu li ganha ba bεle doro wu na, fo di wu pye tadanɔ baa wε. ⁸ Lee wuu na nε yi jεeri jo y'a li sheε wu na, na wu kaa ya dan yi ni. ⁹ Lemu bε na sanha nε sεmε wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mε. Nε yee taanna wii, yee bu da yee na nε jɔmεε coni keree bεeri ni. ¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nε bε na lee yafa weefɔɔ mu. Nε bu da nε yaa nε wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nε ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa jii na, ¹¹ kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wε, bani w'à wu fungɔngɔ ki cε na xɔ.

* 1:19 Siliven: Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pòli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba ne nò Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na we, a ne Kafò ta w'a kuroò mugi wà na mu. ¹³ Ga lee be na ne bi na zo wu ta w'a faha we, bani ne ta she na ceborona Tite ta wà we. Lee wuu na ne koo sha n'a daa fee pu mu, na gari Masedoni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefeere kaan wèe mu tuun beeri ni Kirisa wo karihege ki funjo ni, na wèe luu na daga na Kirisa wo macene ki shee xuu wu beeri ni, ba nudanga sinme je we. ¹⁵ Bani Kile ya wèe pye Kirisa wo nudanga sinme. Sipyii piimu na ba sho, ni piimu na ba gyeege ge, kee nugo ke ya noni pee beeri na. ¹⁶ Kee nugo ke je xu nugo pii mu pu ni, na pu naha co na se xu yiri; na je pii be mu jii sicuumo nugo, na pu naha co na se jii sicuumo yiri. Jogo di je wee labye we wo no favoo we? ¹⁷ Wèe kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jeri wu jagi juro ba pii ya pu jeri mu pu wo kuduun kaa na we. Kile w'a wèe tun, lee wuu na wèe ya Kile Jom pu yere pyi Kirisa wo karihege ki ni ni funvige ni Kile naha taan.

3

Karihege jomefonò li wo kapyeyii pee

¹ Ayiwa, le jogana le ya li shee na wèe ya no kon na wuye pele sanha ge? Ta wèe mago

wa li na watii wu na seme ka tun yee mu, wu wu mesaanja jo wee ni, kelee ta wèe mago wa wee seme wa tuugo zha na yi mu? ² Yeeye pyaa ki je wèe wo seme wemu ya wèe mesaanja yu, wu nigayahanja di je wèe zoloo pu na ge. Sipyii pu beeri ya wee seme we ce, na wu kalaa be. ³ L'a finne na jo yee pu je Kirisa wo seme, wemu w'a tun wèe baraga ni ge. Wee seme we ya ta ka ni kama loko ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kooogo na we, fo sipyii zoloo.

⁴ Wèe ya dà wee xuu we na Kile naha taan Kirisa baraga ni. ⁵ Lee wa nago wèe pu wa giin na wèe na já wee labye we pye ni wuye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni wèe wo sefeere t'a yiri. ⁶ Wee w'a sefeere kan wèe mu, na wèe pye karihege nivono ki wo kapyeyii. Kee ya ta saliya wu gboro ni we, ga fo Fefere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefere Munaa di jii sicuumo kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kooogo ki na ge, wee w'a xu noni sipya na. Ga lee be na Kile wo noro w'a wuye shee wee tuun we ni, fo na Izirayeli sheen pye pu ya já jii cori Musa ni, di wu wii wu naha nne ni, wu naha ki wo noro wu keje ni we, na ta wee noro we di bi da ba doro. ⁸ Ta Kile Munaa li wo labye wu wo noro wu da ba ye wee na na kanha we? ⁹ Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii juro ni ge, wee bi pye ni noro ni,

wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kile jaha taan ge, ta wee wo nooro wu da ba bele xuuni na toro we wu taan we? ¹⁰ Nime wo nooro wemu w'a pele fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee je yaaga be we. ¹¹ Kaa lemu li da ba xho ge, ni lee d'a pye ni nooro ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xobaa ge, lee wo nooro wu na ba bele fo xuuni de!

¹² Kee tadaña ke ki wa weè mu ge, kee k'a samohoro le weè ni fo xuuni. ¹³ Weè ya li pyi Kile tudunmoo Musa wo pyegana li na we. Fàña Musa bi ma daga wu jaha to, kònho Izirayeli sheen ganha bu wee nooro nidoromo we ja taxogo ni we. ¹⁴ Ga pu fungonyo yi bi to. Ali nijaa we be ni, pu ba karijeege Nomee Nilee li kalaa, p'a bye kanna kee fàña ke k'a buri pu fungonyo yi na. Kee fàña ke di ya ta laha wa we, bani na pye ni Kirisa ni karijeege ni, lee ye l'a ki leri wa. ¹⁵ Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo seme wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fàña k'a buri pu fungonyo yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu jaha ce we. ¹⁶ Ga wemu bu soo na wuye kan Kafoo mu, kee fàña ke na laha weefoo wo fungongoo ki na.* ¹⁷ Ayiwa, Kafoo wemu kaa pu wa yu naha ge, wee je Fefere Munaa. Kafoo Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuye wo. ¹⁸ Weè piimu beeri wo fàya y'a laha laha

jahaya yi na ge, weè beeri p'a Kafoo wo nooro wu shee ba jaawiige ya yanmuyo shee me we. Lee funho ni weè ya jeri na byi ba Kafoo ye pyaa je we, na fòro nooro wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafoo wo Munaa l'a wee pyi.

4

Poli ni wu kafee pu wo labye wu pyegana

¹ Ayiwa, Kile w'a junho jaari weè na, na we labye we kaa le weè keje ni, lee l'a weè pye weè yatenyè da ga xhu we labye we na we. ² Nohodaan kapyegee kiimu beeri ki je shiige wogoo ge, weè ya wu toogo wolo kee beeri ni. Weè ya shizhiinme taga na keree pyi we. Weè ya Kile wo jomoo pu jeri na zhaan we. Ga can wu weè ya fiinne na yu, kònho sipyii pu beeri nigin nigin di da wu mesaana yu sipyii ni Kile jaha taan. ³ Lee be na Kile Jozaama pemu weè ya yu ge, pee bu she da p'a hmohoo, piimu pu da ba gyeege niga na ge, pee na p'a hmohoo. ⁴ Pu da ga da we, bani Shitaanni wemu ke konoo ke ya bele ge, wee w'a pu fungonyo jeri buri, kònho kpeenge ki ganha ba ji pu mu we. Kirisa wemu wu je Kile wo jaa wu ge, wu nooro wu wo Jozaama pu p'a kee kpeenge ki yeege. ⁵ Kile Jozaama pemu wo yere weè ya byi ge, weè ya ta na wuye kaa yu we. Yesu Kirisa wemu wu je Kafoo wu ge, wee kaa weè ya yu. Yesu wuu na

* 3:16 Ekizode 34:34

wèe ya pye yee wo kapyebyii. ⁶ Kile wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpeenge ki pye nibiige ki ni ge» * wee ninumo w'a kpeenge yeege wèe zoloo pu na, kònho Kile wo nòoro wemu w'a jii na fòro Kirisa wo jaha ki ni ge, wèe di wee nòoro we wo laje wu ta, wu da kpeenge yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nòni Pòli ni wu kaafee na ge

⁷ Wèe na je ba cogo shòhò je we, ga wee naafuugbo we di je wèe mu. Lee ya pye kònho sipyii di li ce na tee sefeere nigbòoro te ya ta foro wèe ni we, ga Kile ni t'a foro.

⁸ Kanhama tuugo beeri kunni wa nòni wèe na, ga wèe fanhaya di sanha xho we. Wèe fungonyo yi kunni wa wuregi, ga tadaña sanha fo wèe na we.

⁹ Pu kunni wa taha wù feni na gana, ga Kile di ya wèe yaha we. Pu kunni wa wù kpòon na zhaan jine na, ga wù sanha xhu we. ¹⁰ Tuun beeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nòni wèe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kile di wèe shuu, kònho p'i li ce na jii na Yesu je, wèe be di jiiifeere pyi wee baraga ni.

¹¹ Bani xu jo na wèe je tuun beeri ni, wù wo jiiifeere ti ni Yesu wuu na, kònho Yesu be wo jiiifeere t'i tiye she wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge. ¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wèe na, kònho jii sicuumo pu da nòni yee na. ¹³ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne dà Kile na, lee l'a ne pye ne jo.» * Kee

tadaña ke ninuño na wèe be ya dà, lee l'a wèe be pye wèe na yu. ¹⁴ Wèe ya li ce na jo Kile wemu w'a wù Kafoo Yesu je na yeege xu ni ge, wee na ba wèe be je na yeege xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee beeri pinne Yesu jaha tàan. ¹⁵ Kee keree kii beeri wa nòni wèe na, kònho Kile wo niime wu da nòni sipyijehemee na. Lee di bye kapuño sipyijehemee di da baraga teri Kile na, pu da wu pele.

Na jiiifeere pyi n'a daa gbòoro ni

¹⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya ganri we. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa jiga beeri wèe munaa li wo fanha ki na. ¹⁷ Kanhama pemu beeri p'a nòni wèe na nime ge, pu na ba doro. Pu na ba peenje kemu no wèe na ge, pee kanhama pu je yaaga be kee peenje ke jaha tàan we. Kee peenje ke ya sii pele, na je telenee baa. ¹⁸ Bani sipyii ya yanmuyo yemu jaa ge, wèe ya jii yeege yee feni we, ga fo yemu yi je nijabaaya ge. Yemu sipyii ya jaa ge, yee na ba doro, ga yemu je yi ya jaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyo ni wèe wa tiin naha ke jine ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyeege, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yaa yaha wà wèe mu. Kee tateenge ke wa sii

* 4:6 Zhenezi 1:3

* 4:13 Zaburuu 116:10

wà gbee. Kee wa sipya wo keṅε labye wε. ² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinyε yi wo jé wu la pyi fo xuuni. ³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivɔɔ ta le. ⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù ɲuɲɔ ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha ɲiɲε ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wε. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti ɔ le wùye na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wε, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge. ⁵ Kilε yε pyaa k'a wèe yàa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li sheε na wù na ba ye yaɲmuɔ ye ta can na. ⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun bæeri ni. Wèe ya li ce na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya ɲaari, li wa nago wèe ya li ɲa wε. ⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funɲɔ ki wa na foro te ceepuuro te ni, na she diin Kafɔɔ tàan. ⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye ɲii na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li ɲε na wùye kaa taan Kafɔɔ mu. ¹⁰ Bani li waha l'i waha wèe bæeri na ba she yere Kirisa ɲahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na, kɔnhɔ sipyii pu bæeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bε leni Kilε ni sipyii tε ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fyagana lemu na ge, wèe ya lee ce, lee wuu na wèe wa seεge taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kilε na. Kilε ya wèe keree bæeri ce fo xuuni. Ne giin jo lee cεgana li na yee be ya wèe ce. ¹² Wèe ya ta na wù mesaana yu yi mu sanha wε. Ga lemu na bye kaɲuɲɔ yee di já ɲuyirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Pimu p'a puyε peλε sipyii ɲεnaa na, pu funyɔ di ya fiinɲε-ε ge, kɔnhɔ y'i já pee be ɲɔ shɔgana ce. ¹³ Li bi ta nago kanna wèe ɲuɲmogoo k'a yiri, Kilε wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun. ¹⁴ Bani Kirisa wo taanɲεge ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li ce na jo ni shen nigin ya xu sipyii pu bæeri tege, wee tuun wu ni, li ɲε kanna sipyii pu bæeri p'a xu. ¹⁵ Sipyii pu bæeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ɲii na ge, pee ganha ba pu wo ɲiifεεεε ti pyi nige puyε ɲidaan na wε. Ga wemu w'a xu pu tege, na ɲε pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo ɲidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni wε. Ali wèe ɲεhe da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime wε. ¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariɲεge ki ni, weefɔɔ na ɲeri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ɲε nilεgeε ge, kee bæeri na doro, keree kiimu ki ɲε nivonɔɔ ge, kee na

jɔ kɔn. ¹⁸ Lee bæeri ya foro Kile ni. Wee w'a bæ le wèe ni wuyɛ pyaa tɛ ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keɲɛ ni, kɔnhɔ wèe di bye kaɲuɲɔ bæ di jé wu ni sipyii pu tɛ ni. ¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya bæ le wu ni sipyii tɛ ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔrɔ pu fɛni wɛ. W'a wee labye wu kaa le wèe keɲɛ ni, kɔnhɔ bæ di bye wu ni sipyii pu tɛ ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tɛgɛ. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yɛɛ pyi wèe jɔ na. Wèe wa yi jɛɛri Kirisa mɛgɛ ki wuu na, jo yi sɔɔ bæ di jé yi ni Kile tɛ ni. ²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ja wɛ, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariɲɛɛgɛ ni, wù bye sipyitiimɛɛ Kile jaha tàan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu jɛ kapyebyeyii ni Kile ni ge, wèe wa yi jɛɛri jo Kile wo niimɛ wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye ɲuɲɔ baa wɛ. ² Bani Kile ya li shɛ wu Kafila wu ni na:

«Na wo jidaan tuun ni
 nɛ mu jɛɛgɛ ki logo,
 juwuuro ti wo caɲa jii li ni
 nɛ mu tɛgɛ.»*

Nimɛ wu jɛ Kile wo jidaan tuun we; nimɛ wu jɛ juwuuro ti wo caɲa jii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funɲɔ wa sipya wa shishiin wu tatiginɛ ta wù labye wu na wɛ. Lee wuu na wèe funɲɔ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin ɲuɲɔ kyɛɛgi wɛ.

⁴ Lee wuu na wèe wa wù yɛ shɛɛ shɛgana bæeri na na Kile wo kapyebyii wèe jɛ. Wèe ya kanhama niɲɛhɛmɛ soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funɲɔ ni. ⁵ P'a wèe kpɔɔn, na wèe leni kaso ni, na sipyiire ti sɔɔn na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na jaani ɲmunumɔ baara ni xuugo keɲɛ ni. ⁶ Wèe ya wù yɛ shɛɛ Kile wo kapyebyii tifire funɲɔ ni, ni lajɛ, ni loxulo, ni saama, Fɛfɛɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛɛ ti ni, ni see see taanɲɛɛgɛ ni. ⁷ Wèe wa lee shɛɛ Kile wo can wu jo funɲɔ ni, ni Kile wo sefɛɛɛɛ ti baraga ni. Lemu li jɛ wèe wo kashen yagboɲɔ, na yogo kɔɔn, na yogo yu wèe kaa na ge, lee jɛ kaa lemu l'a tii Kile mu ge. ⁸ Tuun wa ma nɔ p'a ganha na gbɔɔrɔ tɛri wèe na; tuun wa na ba nɔ p'a ganha na fanhara tɛri wèe na. Wèe mɛsaana wa yu; wèe mɛkyɛɛgɛɲɛ bæ di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu jɛ wɛ, na ta ye wèe ya yu ge, yee di jɛ can wɛ. ⁹ Wèe jɛ kanna pu ya wèe cɛ wɛ, na ta pu d'a wèe cɛ fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di jɛ jii na. P'a wèe leni jaa ni, ga wèe da xhoo wɛ. ¹⁰ P'a wèe wii na zɔ mɛsuu l'a pɛlɛ wèe na, na ta wèe funyɔ d'a

* 6:2 Ezayi 49:8

taan tuun bæeri ni. P'a wèe wii la baa fεε, na ta wèe d'a sipyinehemεε pye lafεε. P'a wèe wii na yafiin ηε wèe mu wε, na ta yanmuyɔ yi bæeri di ηε wèe woyo.

¹¹ Na cebooloo Korente sheen, wèe ya wù zɔɔɔ pu bæeri mugi, na kafilafyen jo yee mu. ¹² Wèe kunni ya ta wù funyɔ buri yee na wε, ga yee p'a yi funyɔ buri wèe na. ¹³ Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo ηε wε. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zɔɔɔ pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zɔɔɔ pu mugi wù mu!

Ya yiyε kaseri Kile cebaalaa wo kapyegee kii shina

¹⁴ Ayiwa, piimu ηε Kiricεen wε, yi ganha ba binnεε ni pee ni pu wo kapyegee kii shi na wε. Be weke wu wa tiime ni kuumɔ te ni wε? Pinnεgana leke na kpεengε ni nibiige di da jà binne wε? ¹⁵ Be weke wu da jà bye Kirisa ni Shitaanni te ni wε? Wemu ηε Kiricεn wε, kariηεgε keke k'i da jà bye weefɔɔ ni n'a daa fɔɔ te ni wε? ¹⁶ Be weke w'i da jà bye Kile-pεεηε pugbɔhɔ ni yapεrεε te ni wε? Bani wèe pu ηε Kile ηii wo wu wo Kile-pεεηε pugbɔhɔ ma na jo ba Kile wuyε pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni wε na:

«Nε na ba diin pu niηε ni,
na ηaari ni pu ni.
Nε na ba bye pu Kile,
p'a bye ne sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafɔɔ ya jo:

«Yi foro pu te ni,
yi waa laha pu na.
Yaaga kemu ηε fεεfεε wε,
yi ganha bu da gbɔn kee
ka shishiin na wε!
Yi bu jà lee na,
ne na zɔɔ yi na.»*

¹⁸ «Nε na bye yi To,
yi na bye ne jalaa ni na
poro pushaa.
Kafɔɔ, Se Bæeri Fɔɔ w'a jo
mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanηiinεε, ba ni Kile d'a kii ηɔmehεε kii bæeri lɔ wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceepuuro te ni wù zɔɔɔ pu pye fεεfεε, na foro fɔɔnrɔ keree tuuyo bæeri ni. Wù la le wùye ni wù fεfεεrε ti ηɔ di fa, wù da ηaari Kile ηii fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

² Yi yi zɔɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wε. Wèe ya ta sipya wa shishiin ηunɔ kyεεgi wε. Wèe ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafεε wε. ³ Yi ganha ba giin na ne ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wε! Ne tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da jà wèe waa laha wùye na wε, ali xu be wε. ⁴ Ne dà yee na fo xuuni. Ne yee mesaana yu fo xuuni. Ne luu l'a ηiηε fo saama na. Kanhama pemu bæeri p'a nɔni

* 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyei 37:27

* 6:17 Ezayi 52:11

* 6:18 2 Samuweli 7:14

wèe na ge, nε funḡo ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵ Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe jaha sanha jɪŋε bada wε. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bæeri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dumni, fyaara di jε wùye pyaa ki be wo zɔɔɔ pu ni. ⁶ Ga Kilε wemu w'a lojinε kaan sipyicɔnrɔyɔ mu ge, wee ya wèe logoo jɪŋε Tite wo ba wu keŋε kurogo. ⁷ Ayiwa, Tite wo ba wu ye bæε dε! Ga yee ya wu luu jɪŋε jɪŋεgana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi tenε. W'a pa wèe pye na nε ja la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajenε jo, na yee ya nε keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara nε wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸ Nε fεnhε sεmε wemu tun yee mu ge, ali na wee sεmε we ta w'a bi zɔ mɛsuu wá be yee na, lee wo daajenε jε nige nε ni wε. Li daajenε bye nε ni, bani nε bi sεmε wu ta w'a zɔ mɛsuu wá yee na jεεε ye nigin funḡo ni. ⁹ Ga nime nε funḡo ya taan. Yee zɔɔɔ na mεhεε suu, lee ya ta pye nε wo fundanga ki kapuŋɔ-ε dε! Ga lee zɔ mɛsuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi naarigana faa, lee l'a nε funḡo taan. Yee wo zɔ mɛsuu l'a pye na saha ni Kilε wo jidaan ni. Lee funḡo ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ wε. ¹⁰ Bani zɔ mɛsuu lemu ya sipya taa na saha ni Kilε ye pyaa wo jidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zɔ mɛsuu le tuugo ya

sipyii pyi pu na daajenε yu Kilε jaha taan. Ga koŋɔ ya zɔ mɛsuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. ¹¹ Zɔ mɛsuu lemu l'a yee ta na saha ni Kilε wo jidaan wu ni ge, l'a lemu jɔ ge, lee li wa mε. Yee ya yi see bæeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya jahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Nε ja la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔɔɔ pu bæeri bi jaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shεgana bæeri na na yee tɔɔɔ wa le kaa le ni wε.

¹² Ma bu logo nε we sεmε we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, nε ta wu tun wee wa shishiin wuu na wε. Ga nε wu tun yee mu, yee ya yiyε kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee cε Kilε jaha taan. ¹³ Lee l'a wèe logoo ki pye k'a jɪŋε. Yee ya Tite fungɔngɔ ki tenε, a wu funḡo di daan taangana lemu na ge, lee be ya pye wèe mu fundangbɔhɔ na fara lojinε li na. ¹⁴ Nε yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaŋa na wε. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki bæeri ni jogana lemu na ge, lee funḡo ni yee wo mɛsaŋa kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee bæ di da can. ¹⁵ Wu taan jεεε k'a jeri pele be yee shizhaa na, bani wu funḡo w'a dun ni yee bæeri nigin nigin wu wo jɔmεecoro ti ni. Yee ya wu juŋɔ círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiyε tirige wu mu tirigegana lemu na ge,

wu funḡo w'a dun ni lee be ni. ¹⁶ Ne funḡo ya taan fo xuuni, bani ne na já da daa yee na keree beeri ni.

8

Masedoni fiige ki n'a daafɛɛ p'a wari wemu pinne ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedoni fiige ki egilizii pu mu ge, wu funḡo ki wa wu yee jaha jo yi mu. ² Kanhama nigbo pu bye pu juḡo ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keḡe mugi pu keḡe yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na je be la baa fɛɛ. ³ Ne wa lee wo seeri nago kanna p'a pii kan na be ni pu se juḡo kana ni. Pu yeɛ ya toro be pu se juḡo kana taan, ali na ta wa ya pu karamu be we. ⁴ P'a sii weɛ tii jɛeri saama na, na weɛ pu soɔ pu mu, pu be di pu wo dege kan she Kile wo fɛfɛɛɛ wuu pu mu Zhude fiige ki ni. ⁵ Weɛ bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro be yeɛ lee taan. P'a fenhe puyɛ kan Kafɔɔ mu, lee kadugo na na puyɛ yaha weɛ be keḡe na na saha ni Kile ye pyaa jidaan ni. ⁶ Lee wuu na weɛ ya Tite jɛeri na jo w'a bi labye nizaama wemu jo kɔn yee yiri keḡe yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu jo fa. ⁷ Yee ya pye jaha na keree beeri ni: n'a daa fɛɛɛ yoo, kafila yoo, laje yoo, ni setanga tuugo beeri. Weɛ ya taan yee mu taan-gana lemu na ge, na fara kee taan jɛɛɛ ki be na. Weɛ funḡo

ki wa y'i bye jaha na we labye nizaama we be ni. ⁸ Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na we. Ga ne pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taan jɛɛɛ ki nɔhɔ wolo wii ki bi je see see taan jɛɛɛ. ⁹ Bani wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi beeri wa lee ce. Wee bye yara fɔɔ, a wu wuyɛ pye la baa fɔɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛɛ ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zheɛ ye yi na, nago kanna y'a kaa lemu jo kɔn tapɛe ge, yi bu lee pye na li jo fa, lee ya jo xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le jo kɔn, lee ye be we, yee p'a nɔhɔ pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta. ¹¹ Lee wuu na, yi she jaha na le kaa le feni, y'i li pye y'i li jo fa. Lee kaa le funḡo ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li jo fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se juḡo kana ni. ¹² Bani Kile gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kile ya soɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu keḡe yataa ni. Ga yaaga kemu se je wu ni we, kee ninje je we.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yiye pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi beeri di daanna. ¹⁴ Niime kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na já la baa fɛɛ pu tege. Ayiwa, la baa fɛɛɛ ti ga ba no yee be na, na pee be ta p'a jɛri lafɛɛ, pee be na já yee tege. Lee funḡo ni, yi beeri

na daanna, ¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Wemu w'a nijeheme kuu ge,
wee wo wusama ya kori
we;
Wemu w'a dooni kuu ge,
wee be wo wu ya xuunjo
we.»*

Tite ni wu kaafee

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wee je we. ¹⁷ Wèe ya lemu sha Tite mu ge, w'a soo lee na. Ga yee keree wa bye wu zo na fo xuuni, fo wuyee pyaa ya li kon wuyee funjo ni na wu she yee yiri. ¹⁸ Egilizii pu beeri ya ceborona wemu soni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yere li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun. ¹⁹ Lee ye be we, para lemu wee ya byi na naha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu naha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wee ni lee para li na. Wèe ya lee para li pyi, konho nooro di danha Kafoo mege na, wu noho wu fungongo nizaanja ki she sipyii pu wo dege wu shizhaa na.

²⁰ Le shoonrigana le na wee ya we warigbo we keree naha shoonri. Wèe ya keree beeri pyi konho sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we. ²¹ Bani wee funjo ki wa wu da saama koro paari, Kafoo ye naha taan be we, ga sipyii pu be naha taan. ²² Wu ceborona

wa be w'a da binne ni pu ni. Wèe ya wu noho wolo tooni nijehene ni, na wu ta w'a la le wuyee ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuyee ni nime na toro taashiine li be taan, bani w'a da yee na fo xuuni. ²³ We wu je Tite ge, wee je na paarijii ni na kapyebyejii. Yee mu wee ya kapyene pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee je egilizii pu wo tudunmo. Pee ya pye sipyii piimu p'a pene taha Kirisa mege na ge. ²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, konho egilizii p'i lee na, p'i li ce na kapii wa wee mu na yee mesaanja yu.

9

Dege wemu ya naha tii cebooloo n'a daafee pu na ge

¹ Can na, dege wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fee pu na ge, ne li ta jo jujo wa li na ne wu na seme ka sanha di dun yee mu wee dege wu keree na we. ² Bani ne yee jidaan ce na xo wee labye wu kabanja na. Ne yee mesaanja jo xo be yere Masedoni n'a daa fee pu mu. Ne pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xo p'i dege pye na co fo tane na.» Yee wo samohoro t'a pye kajujo na lowaa kan n'a daa fee nijeheme mu. ³ Ga lee be na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, konho masajo kemu wee ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye jujo baa wogo we. Ne

* 8:15 Ekizode 16:18

funḡo ki wa p'i she yi ta y'a gbegele xɔ, ma na jo ba ne yi jo we. ⁴ Lee be we, Masedoni sheen pii bu binne kari ni ne ni yee yiri, na she yee ta yee ya ta gbegele we, lee na bye wee mu shiige, bani wee ya da yee na. Li na bye yee be wo shiige. ⁵ Lee wuu na ne li kon naye funḡo ni jo ne yaa na pii ceboronamaa pii jeeeri jo pu toro na jaha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, konho p'i she lee keree jaha shoonri sani di ba she wa ge. Lee na ba li she na daan na mu funḡo ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa we.

⁶ Yi li ce na wemu bu shinma nifenhene nugi, shinma nifenhene ma da ba gon. Wemu shiin bu shinma nijeheme nugi, shinma nijeheme weefoo da ba gon. ⁷ Wemu beeri ya lemu wo tene kon wu funḡo ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zo mesuu ni we, kelee fanha kaa we. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni. ⁸ Se wa Kile ni na kasaanja tuuyo beeri pye yee mu fo na jehhe, konho yee mago yajmuyo beeri nijeheye di da daa yi mu tuun beeri, ni keree beeri ni, konho yi da se jaha na kapyegee nizaanja ni. ⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«W'a keje mugi wu yataya na,
na la baa fee kan.
Wu saama pu wa da ga xho
bada we.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenu gumo mu, na wu jalige be kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehere kan yee mu xuuni, konho yee wo saama pu da buri p'a se jaha na. ¹¹ Wu na ba saama tugo beeri pyi yee mu, konho yi be di keje mugi yi yataya na. Wee na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kajuḡo pee na baraga ni masoḡo taha Kile na yee yakanya ye wuu na. ¹² Bani dege wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fefere sipyii pu teri ye we. Ga wu na ba bye kajuḡo sipyijeheme di da baraga teri Kile na, pu da wu soni. ¹³ Wee dege we bu no pu na, pu na Kile so, bani yee ya da Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na jaari be na sahani ni pee Jom pe ni, na noho keje mugi yi keje yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa be mu. ¹⁴ Kile ya niime nigbo wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jeeeri yee mu xuuni, yi kaa be na ganha na dan pu ni xuuni. ¹⁵ Kile w'a soni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbohḡo kemu kan wee mu ni ki jaho je-e ge!

10

Poliya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na ne bu bye yee te ni, na ne ma jije. Ga na ne bu lii yee na, ne ma kafugo le naye ni na wa yee na. Ne Poli w'a yi jeeeri Kirisa wo lotaan

* 9:9 Zaburuu 112:8

le, ni wu saama pu wuu na,
² yi ganha bu da na karamu
 di ba nɔ yi yíri, di kafugo le
 nayε ni di wá yi na wε. Bani
 piimu p'a yu na koŋɔ sipyii
 wo fungɔngɔ keree torogana
 na wée ya doroo ge, nε dà
 li na jo nε na zhe kafugo le
 nayε ni na wá pee na. ³ Can
 wu jε wii, wù ceepuuro wuu
 kunni wa jaari ke koŋɔ ke
 funŋɔ ni, ga wée di wa yogo ki
 kɔɔn ni ceepuuro fanha ni wε.
⁴ Wée wo yokɔnyanmuyɔ yi jε
 ke koŋɔ ke sipyii woyo wε, ga
 Kile woyo yi jε yii, fanha jε
 yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo
 kasɔɔyɔ yi shaan. ⁵ Joyaama
 fara yaaga tuugo beeri na,
 kemu beeri k'a yogo kɔɔn Kile
 wo lajε wu na ge, wée ya
 yee beeri jεri buri. Fungɔnyɔ
 tuuyo ye beeri wée ya gu-
 uni, kɔnhɔ y'i Kirisa jɔmεε
 co. ⁶ Yee wo jɔmεεconɔ li jɔ
 ba fa tuun wemu ni, wée ya
 gbegele xɔ wù jɔmεεcobaalaa
 pu beeri wo fɔhɔɔ tɔ pu mu.

⁷ Nεnaa le yee ya wii sipyii
 ni. Ayiwa, sipya wa bu dà
 li na na Kirisa wo wee jε,
 weefɔɔ ya yaa na wu funŋɔ
 kɔn li na, na li cε na ba wee
 jε Kirisa wo wε, mu wée be jε
 Kirisa wuu. ⁸ Bani Kafɔɔ ya
 fanha kemu kan wée mu ge,
 ki kaŋuŋɔ ki jε na yee luu na
 se jaha na, ki kaŋuŋɔ jε na
 yee kyεεgi wε. Ali nε jεhe bi
 nayε pele toro be jεεε ye kee
 fanha ke wuu na, lee shiige
 jε nε na wε. ⁹ Nε funŋɔ wa di
 da li shεε na semεε pu ni, nago
 n'a yi fuguri wε. ¹⁰ Pii kunni
 wa yu na nε semεε pu kafila

w'a waha, na kafugo ki jε wu
 ni. Ga na nεεε pyaa bu nɔ yee
 yíri, na nε ma bye baraga baa
 sipya, na nε jomɔ pu da yaaga
 be jɔ wε. ¹¹ Piimu p'a yee yu
 ge, pufεε pu li cε na jogana
 lemu na wée ya yu wù semεε
 pu ni na wù ta w'à lii yi na ge,
 lee wo kapyegeε be w'à da ba
 she byi wù ga nɔ yi yíri tuun
 wemu ni.

¹² Piimu p'a puyε sɔni ge,
 wée wa da ga sɔɔ di wùye pye
 pee sipyii pii p'a tuugo, kelee
 di wùye taanna ni pu ni wε.
 Pee ma puyε taanna ni puyε
 ni, na puyε luu na daanna ni
 puyε ni. Ta tee jε nahana-
 hara wε? ¹³ Wée kunni wa
 da wùye pele fo di zhe doro
 wù tayerege tãan wε. Ga Kile
 ya tɛhεε lemu wolo kan wée
 mu, a lee di bye be kaŋuŋɔ a
 wée di nɔ yee na ge, wée na
 ba wùye pele na saha ni lee
 ni. ¹⁴ Wée da bye wée ya nɔ
 yee na wε, wee tuun wu ni
 wée bi da tɛhεε li toro, ga
 wée ya ta li toro wε, bani wée
 p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu
 jo yee mu shenshiilee. ¹⁵ Lee
 funŋɔ ni tɛhεε lemu l'a kɔn
 wée kan ge, wée wa da doro
 lee tãan wε. Sipyii piitiilee ya
 labye wemu pye ge, wée wa
 da wee kaa lɔ di daga da wùye
 pele wε. Wée ya dà li na nago
 yee ba she jaha na n'a daa
 wu ni, la na vara xuuni wée
 wo labye wu na yee niŋε ni
 Kile wo tɛhεε li funŋɔ ni, w'a
 lemu kɔn na kan wée mu ge.
¹⁶ Lee funŋɔ ni fiye yemu yi
 wa yee kadugo yíri ge, wée na
 já zhe Kile wo Jozaama pu jo
 yee fiye yi ni, na ta wée ya wa

wo labye lo wu tapyege ni na taga wuyε peλε we.

17 L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyε peλε, wufoo wu wuyε peλε Kilε wo nibyegee kii funjo ni.»* 18 Bani wemu ba wuyε mesaana yu, wee ya mege nijenε taa we, ga Kafoo ye pyaa ya wemu wo mesaana yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmoo kafinejuu pu keree

1 Aa! Yee da bi da zoo na ne wo junmoyirine jomoo pe xu yiye ni jeri funjo ni de, lee bi da daan ne ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni! 2 Yee kaa ya dan ne ni fo xuuni, fo na jepεen leje ne ni yee shizhaa na. Ga Kilε ni lee ya foro. Curoo nigin pe, wee mu ne yee co, wee je Kirisa; kanhoo di ba yi kan wu mu ba dojine fuceri nacebaa je we. 3 Ga ne fyagi jo yi fungonyoo ganha da ba jeri, Kirisa wemu na y'a yiye po xuuni ge, fo di yi kurunoo wee feni, ma na jo ba wo w'a kafineye taga Awa faanna, na wu piinne me we. 4 Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni we wo wu kaa jogana je nigin we, yee na jeri na da weefoo na. Kilε Munaa lemu yee ya ta we keje kurogo, kelee Kilε Jozaama pemu yee ya logo wee jo na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni we wuu li je nigin we, kelee na jozaama patii ta pemu ni we wo pu je nigin we, yee na

w'a karaa da yee be na. 5 Na li ta pee megbahoo tudunmoo piimu yee ya jateni ge, pee ya poroo ne na kabanja ka shishiin na we. 6 Ali ne jehε bye ne di ya pye kafila cevooo fo wu nijeme we, ce me wo koo ni kunni, n'a la ce pee ni. Wee ya lee she yee na shεgana beeri na, ni keree beeri ni.

7 Tuun wemu ni ne Kilε wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, ne naye tirige, na yee durogo. Ta kakuunoo li je lere ge? 8 Egilizii piitiilee pu bi ne saraa. L'a pye kanna ne pee wo naafuu wu sho pu na na taga yee tege. 9 Na ne yaha yee yiri, yanmuyoo ya funmoo bye ne na, ga ne ta na wo tuguro ti taha wa shishiin junoo ni yee ni we. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedoni fiige ki ni ge, pee p'a pa ne wo mago yanmuyoo yi kan ne mu. Ne kasege yaha naye na, kanhoo di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni we. N'a da kasege yaha naye na sanha lee kanunoo le na. 10 Lee ya pye karunoo, kemu ya ne junoo yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipya wa shishiin wa da ja kee juyirige ki sho ne na we. Kirisa wo can we, wee wemu wu je ne ni ge, wee wuu na ne yee jo. 11 Naha na ne d'a yee jo we? Na yee kaa ya dan ne ni-ila? Kilε ye pyaa be ya lee ce na yee kaa ya dan ne ni.

12 Ga pyegana lemu na ne na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a karunoo

* 10:17 Zheremi 9:23

shaa na puyε peλε, na yu na wεe wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, kσnhσ pee ganha bu kee kaηunσ ki ta wε. ¹³ Kafinejuu pu ηε pee tudunmσσ piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinηε. P'a puyε pye kanna Kirisa wo tudunmσσ pee ηε. ¹⁴ Ga lee ηε kakanhana wε, bani Shitaanni be ya wuyε ηeri na byi ba meleke kpεenge wo ηε wε. ¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puyε pye kanna Kile wo kapyebyii pee ηε piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo wε. Ga li taxσgσ ki kuduun ηε wemu ge, wee na ba nσ pu na na saha ni pu kapyege ni.

Poli ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funησ ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii ηunmoyirine fσ wε. Ga yi ηehε ba na wii ηunmoyirine fσ, yi na co mu, kσnhσ na be di naye peλε dσni. ¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafσ w'a ta yee le na ησ ni wε. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba ηunmoyirine fσ ηε wε. ¹⁸ Ga ma na jo ba shenηehemεε wa puyε peλε ke koησ ke keree ni wε, wee tuun wu ni ne be na naye peλε ge! ¹⁹ Yee piimu pu ηε fungσnyσ fεε ge, a yee di dεrεε na ηunmo-yirilee jomσ nuri! ²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo ηε-ε ge, na yee kenε

yanmuyσ li, na dun yee na, na ησsanga pyi yee na, na kada-haa leni yee nahaya ni. A yee di lee xu yiye ni. ²¹ Shiige ki ηε ne na pe jomσ pe tajogo ni, ga ne fanha di wa ηehε ba pee ηε wε, na ηunσ be di wa waha ba pee ηε wε.

Ga lee be na keree kiimu kaa p'a daga na puyε peλε ge, ne be na jα kee kaa taga naye peλε. Ne yu ba ηunmoyirine fσ ηε wε. ²² Heburuu pu ηε pii ya? Wee wa ne be ηε. Izirayeli shi sheen pu ηε pii ya? Wee wa ne be ηε. Ibirayima kadugo shi sheen pu ηε pii ya? Wee wa ne be ηε. ²³ Kirisa wo kapyebyii pu ηε pii ya? ηunmoyirine fσ jomσ n'a da jo. Ne pye Kirisa wo kapyebye na toro pee tαan fo xuuni. Ne pu jα kapyenεε ni. Ne kaso jeege, kee ya ηehε pu wogoo na. Ne kpσσnrσ ηeri shσ na toro pee tαan. Ne xu fσ tσjnii niηehεηεε ni. ²⁴ Yawutuu p'a ne kpσn fo tσjnii kaguro, tσjnii beeri susσ ηii kelee shishεεε nigin ma fσ.* ²⁵ A Oromε sheen di na kpσn fo tσjnii taanri ni kabegge ni. A p'i kagereye taga na wα na da gbo tσjnii nigin. A kσσgbσhσ di gyεegi ni na ni fo tσjnii taanri suumσ lσhσ ni. A di caηa nigin ni piige nigin pye suumσ lσhσ ni. ²⁶ Ne kushεgeε niηehεηεε pye. Ne na munaa pere fσ gbalaa lσhσyσ ni. Ne na munaa pere fσ java fεε niηε ni. Ne na munaa pere fσ naye pyaa shi

* **11:24** Saliya wa bye Oromε sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu susσ ηii kelee shishεεε (40) taha sipya na wε, bani pu bi giin na kee da xhu sipyiyawyii ni wε, lee na pu ma ηii nigin laha.

wu niñe ni, na li pɛɛ fɔ shi watii niñe ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ kulo funɲɔ ni, na li pɛɛ fɔ siponɔ ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù cebooloo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i ɲɛ n'a daa fɛɛ-i ge, ne na munaa pɛɛ fɔ pee be niñe ni. ²⁷ Ne kapyenɛɛ niñehɛɲɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ɲa. Ne pi-iyɛ niñehɛyɛ shɔn ɲmunumɔ xuugo ni. Ne xuugo gba, a waga di la pye na ni. Ne yalige ɲa, na ki yaha wà tɛgɛɛ niñehɛɲɛɛ ni. Ne wiire gba, na fafunmɔ pye. ²⁸ Kisaɲaa di ɲɛ wà. Na fara kee beeri na, ne bi na funɲɔ shaa ni egilizii pu beeri kaa ni caɲa beeri. ²⁹ N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛɛ, ne ma bye kanna neyɛ pyaa wo baraga k'a cɛɛ. Wa ɲunɔ bu gyɛɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna ne yaa na naye peɛ, ne na naye peɛ na wo baraga baara ti ni. ³¹ Masɔɲɔ k'a dɛri wù Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cɛ na ne wa kafineyɛ yu wɛ.

³² Na ne yaha Damasi kulo li ni, caɲa ka saannaa Aretasi wo gbafeɲɛɛri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi beeri ni, kɔnhɔ p'i ne co. ³³ Ga, a n'a daa fɛɛ p'i ne le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛɛɛɛ taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funɲɔ ni a ne shɔ wu na.

12

Pɔliya kashɛgɛɛ kiimu ɲa ge

¹ Ayiwa, fo ne bu naye peɛ, ba lee di wa yafiin ɲɔgi wɛ.

Lee be na, kashɛgɛɛ kiimu ne ɲa, ni Kafɔɔ ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime. ² Ne ná wa cɛ, wu na ɲɛ Kirisa wo kariɲɛgɛ ki ni, li yee ke ni shishɛɛɛ wu ɲɛ niñee, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya she wu na la, ne kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ³ Ne kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijine ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ⁴ A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha be yɛɛ sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ. ⁵ Ayiwa, ne na já naye peɛ wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funɲɔ di wa di naye kaa taga naye peɛ wɛ, fo di bu na baraga baara kaa taga naye peɛ. ⁶ Ali ne ɲehɛ jo ne naye peɛ, ne da bye ɲunɲmoyirine fɔɔ wɛ, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye peɛ wɛ, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu ɲii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo ɲunɔ kana taan wɛ.

⁷ Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ɲi kee kashɛgɛɛ niñɛɲɛɛ kii wuu na wɛ, a yama nigbɔ pa di jé ne cére ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmɔ ɲɛ wɛ, pee ya ne kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé ne ni wɛ. ⁸ Ne Kafɔɔ ɲɛɛri pee yama pe shizhaa na fo tɔɲii taanri jo wu pu laha na ɲunɔ ni. ⁹ Ga,

a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefere t'a zhe na fiinne. Lee wuu na l'a taan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pele, kɔnhɔ Kirisa wo sefere t'i gori yaha na na. ¹⁰ Lee wuu na ne funnɔ taan na baraga baara ti na. Ali pu jehɛ ba ne shehele, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funnɔ taan kee beeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Pɔli ya pye tuguro n'a daa fɔɔ wa shishiin mu Korente kulo li ni we

¹¹ Ayiwa, ne jo ba jɔnmoyirine fɔɔ je we. Ga yeeye pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne sɔni! Bani ali ne jehɛ bye ne je yaaga be we, tudunmɔ mege wuu piimu yee wa jatani ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we. ¹² Can na, kapyege kiimu k'a li shee na Kirisa wo tudunmɔ ne je ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye jaha shesheere, ni kakanhanaa, ni sefere kagbɔhɔ. ¹³ Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xɔ da se yee yiri na tɔɔnii taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tɔɔnii le be ni we.

Bani yi keje yanmuyɔ be di wa zhaa we, fo yiyɛ pyaa ki-iri. Nɔhɔpiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefee jaha na we, ga sefee p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na. ¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na keje yanmuyɔ beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wà. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin jɔnɔ ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen. ¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keje kurogo ya? ¹⁸ Ne Tite jeeeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee nmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyege ki beeri ya pye me nigin we? Ta wee jaariganaa ki beeri ya pye me nigin we?

Pɔli ya wu funnɔ shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kani wè wa gaan wùye mu yee jaha taan, ga lee di be we. Kirisa wo karijenge ki funnɔ ni wè wa yu me Kile jaha taan. Wù taanjinnee, yee wo n'a daa wu wo jahagbaashere kaa na wè wa ye beeri yu yee mu. ²⁰ Ne ba nɔ yee yiri, na funnɔ wa di yi ja pagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee pagana le na we; yi be ganha bu na

ja pagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni nepenen, ni loyire, ni beganhara, ni mekyeegerere, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we. ²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a no yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niye ni we. Sipyijehemee pimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajenje jo pu cemohoro ti na tapyege ni we, ni pu dodooro, ni pu kanohoro yi na-e ge, di ganha bu da zhe jesinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomɔ ni fò mujuu

¹ Ne toonii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kimu beeri fiin ge, w'à da zhe kee beeri naha shoonri na be ni pee wo fiin pu ni.» ² Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da juho peni nige kaa la shishiin na we. ³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne jo na, bani kee kajuho ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefere ti shee yee niye ni. ⁴ Can wu je wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga ni na wu je nime Kile wo sefere

ti baraga ni. Na we be yaha karijege ni ni wu ni, we be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na we yaha ni wu ni, we na ba bye ni na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiye taanna wii, y'i yiye suguri, yi bu da yi na je n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funyo ni Yesu Kirisa je we? Fo yiye pyaa bu she da y'a kuuyo n'a daa wu na de! ⁶ Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo we ya ta kuuyo n'a daa wu na we. ⁷ Lee be na, we wa Kile jeri kono yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee kajuho je nago kanna we di metanga ta we. Ga we funyo ki wa yi da kasaanja pyi, ali lee jeh ba li shee be na we p'a kuuyo metanga ki na. ⁸ Bani se wa we ni we pu pari can wu na we, ga can wu tege tege se wu je we ni. ⁹ Wee baraga bu xho tuun wemu ni, a yee baraga di bele, lee l'a dan we ni. Lemu we ya jeri Kile mu ge, lee li wa me nago yee wo n'a daa wu w'a se naha na fo wu jo bu she fa. ¹⁰ Lee wuu na ne we seme we tun yi mu na li ta ne je yee yiri wa we, kono di ba no wa tuun wemu ni, di ganha bu keree ki naha shoonri ni waha ni, na saha ni Kafo wo fanha ki ni we, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan juho ki je kono yee di da se naha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyegi kaa na we.

Jomɔ pu taxogɔ ni fò mujuu

* 13:1 Duterɔnɔme 19:15

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wu je tuun wa ni. Yi funno taan! Yi da yiyε logoo wari y'a se naha na! Yi da samohoro leni yiyε ni! Yi pye ni fungo ngɔ nigin ni! Naniɲε di bye yi tε ni! Lee bu bye, taanɲεεge ni naniɲε fɔɔ Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiyε shaari ni taanɲεεge ni! Kile wo fεfεεre sipyii piimu pu je naha ge, pee beeri ya yi shaari. ¹³ Wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanɲεεge ke ki pye ni yi ni. Yi gori yaha Fεfεεre Munaa li wo kariɲεεge ki ni.

Galasi Sh_{EE}EN Tudunm_{OO} P_{OL}i ya SEM_E wemu tun Galasi sh_{EE}EN mu ge

Jog_O ye p'a byi na Galasi sh_{EE}EN w_E?

Egilizii piimu n_{OH}o P_{OL}i ya ten_E Galasi fiige ki ni ge, pee pu j_E Galasi sh_{EE}EN pee. Pee j_E: Ikone, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki j_E Turuki fiige ki funj_O ni. Ba P_{OL}i ya pa bye wu j_E Galasi ni w_E, a Yawutuu pii di sh_E ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na P_{OL}i j_E tudunm_{OO} nijeme w_E, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na w_E.

We SEM_E we kakana j_{UN}jo

Ye p'a jo w_A P_{OL}i na ge, yee faara P_{OL}i ya jo, na fenhe pu funj_O to ni wu kal_Eg_{EE} ni wuy_E pyaa kapyegee ni. Na li sh_E na kajii li wa wee wo Kile jom_O ye_E le, na li sh_E na n'a daa ya ye Musa wo t_O wu na. A w'i li sh_E sanha na n'a daa f_{EE} ya foro Musa wo t_O wu n_{OH}o ni, na jii_{EE}EE niv_{OR}o pyi, a F_{EE}EE_E Munaa di pu jaha co tee jii_{EE}EE ti ni (Kapyegee 5).

SEM_E wu kafila j_{UG}boj_O

Galasi Sh_{EE}EN 1—2 P_{OL}i f_O mujuu. W'a li sh_E na Yesu Kirisa wo tudunm_{OO} wee j_E.

Galasi Sh_{EE}EN 3 —4 Kile ya sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koro jaari funj_O ni w_E.

Galasi Sh_{EE}EN 5 W_{EE} ya foro saliya wu n_{OH}o ni, a F_{EE}EE_E Munaa di w_{EE} jaha co f_{EE}EE_E ni.

Galasi Sh_{EE}EN 6 P_{OL}i wo ye_Eri ye_Eri jom_O ni wu duba.

P_{OL}i ya Galasi sh_{EE}EN shaari

¹ Ne P_{OL}i, ne j_E Kirisa wo tudunm_{OO}. Sipyiyawyii ya ta ne pye tudunm_{OO} w_E. Ne di ya n_{OH}o pye be tudunm_{OO} sipyiyawyii baraga ni w_E, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu j_E na yeege xu ni ge. ² Ne ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, w_{EE} p'a SEM_E wu tun Galasi fiige ki n'a daa f_{EE} pu mu.

W_{EE} ya yi shaari: ³ W_U To Kile ni w_U Kaf_{OO} Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i j_{AN}je be kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuy_E kan na pye saraga, k_{ON}h_O wu w_{EE} sh_O w_U jurumu wu na. W'a w_{EE} sh_O ke koj_O ke wo yanmuguuyo yi be_Eri wo fanha ki na, na saha ni w_U To Kile wo jidaan wu ni. ⁵ N_{OO}r_O w'a deri wu me_Ege na tuun be_Eri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu j_E Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niime wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni t_{OV}uyo na, na jaanna j_Eri jozaama patii feni, lee ya ne fo xuuni d_E. ⁷ Jozaama pemu ne jo yee mu ge, pee ye pe pu j_E Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na w_E. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fung_{ON}yo yi j_Eri. Kile Jozaama pe pu

wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funɲɔ ki wa p'i pee ɲeri shan. ⁸ Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye mɛlɛkɛ na yiri fugba we ni la, weefɔɔ wu laɲi. ⁹ Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔɔ wu laɲi.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, nɛ giin sipyii di da na sɔni laa, nɛ giin Kile di da na sɔni? Na funɲɔ ki ɲɛ di nayɛ kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Nɛ funɲɔ da bi bye di nayɛ kaa taan sipyii mu sanha, nɛ bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wɛ.

Pyegana lemu na Pɔli ya ppe na ɲeri Kile tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinɲɛ jo yi mu jo nɛ Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wɛ. ¹² Nɛ pu ta sipya mu wɛ, sipya bɛ di ya nɛ taanni pu ni wɛ. Ga Yesu Kirisa yɛ pyaa k'a nɛ taanni pu ni.

¹³ Taashiinɛ li ni, na nɛ yaha Yawutuu pu wo koo li ni, nɛ bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee ɲaha logo. Nɛ bi Kile wo n'a daa fɛɛ pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Nɛ bi li yerenɛ fo na pu pinneɲɛ ki ɲunɲɔ tugo. ¹⁴ Nɛ bi bye na leɲii Yawutuu ni ɲehemɛɛ ɲaha na Yawutuu pu koo li ɲaarigana ni. Wèe sefɛlɛɛ p'a wèe taanni kalɛgeɛ kiimu ni ge, nɛ bi nayɛ

bɛeri kan kee mu. ¹⁵ Ga Kile bi nɛ shɔnri lɔ, ali na ta pu sanha nɛ se bɛ wɛ. Wu ɲidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niime wu tirige nɛ na, na nɛ yiri na pye wu kapyebye. ¹⁶ W'a wu Ja wu she nɛ na, kɔnhɔ nɛ da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama bɛeri mu, shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. Ba w'a wu she yɛ nɛ na wɛ, nɛ bɛ ya watii yege nige wɛ. ¹⁷ Piimu p'a fɛnhɛ pye Kirisa wo tudunmɔɔ pee nɛ ɲaha na ge, nɛ nɔhɔ she Zheruzalemu ni di zhe pee bɛ yege wɛ. Ga, a nɛ faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a nɛ guri pa Damasi kulo li ni.

¹⁸ Ayiwa, yee taanri w'a toro, a nɛ na kari Zheruzalemu ni, kɔnhɔ di she foro Pyɛeri na. A nɛ cabyaa kɛ ni kaguro pye wà ni wu ni. ¹⁹ Ga nɛ ya ta Kirisa wo tudunmɔ watii bɛ ɲa nige wɛ, fo Yakuba yɛ nigin pe; wee ɲɛ Kafɔɔ Yesu wo ceborona wa. ²⁰ Yemu n'a yu mɛ yi mu ge, ali kafineɲɛ nigin bɛ wa yi ni wɛ; Kile wa na sɛeri. ²¹ Lee kadugo na, ba nɛ foro Zheruzalemu ni wɛ, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni. ²² Ga n'a daa fɛɛ piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha nɛ ɲa ɲii na wɛ. ²³ Pu bi yi nuri yɛ sipyii ɲɔ na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiinɛ li ni, fo w'a bi li yerenɛ wu n'a daa wu ɲunɲɔ tugo ge, weeyɛ pyaa ki bɛ k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.» ²⁴ Lee funɲɔ ni, a p'i ganha na Kile sɔni nɛ wo Jozaama pu

wo jo wuu na.

2

*Pɔli ya Kirisa tudunmɔɔ
pusamaaɲunɔ cırı ta*

¹ Ba yee ke ni shishεεεε ya toro wε, a ne ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A ne gari ni Tite be ni. ² Kile ye pyaa ki bi li she ne na na ne wu she wà, a ne da kari. Ba ne nɔ wà wε, ne ni nahagbaa fεε pu ni, a wèe di she wùye ɲa kabanugo. Kile Jozaama pemu ne yu shi wusama beeri mu ge, a ne pee ɲaha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye ɲunɔ baa wo wε. ³ Tite wemu ni ne kari ge, Girεki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha be na fo wu cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ wu be di bye Yawutuu pu shi wε. ⁴ Ga, kafinejuu p'a, pee bi puyε pye na n'a daa fεε pee ɲε, na ta p'i ɲε n'a daa fεε wε, pee pu bi giin w'i cekɔɔnrɔ pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni kariɲεεge ni ge, a wèe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele jé wèe te ni kɔnhɔ p'i lee ɲaha ce. Pu funɲɔ ki bye p'i wèe kurunɔ pa lenε sanha bulooro ti ni. ⁵ Ga wèe ya sɔɔ na wùye yaha pu kenε ni ali jεεε be funɲɔ ni wù ta logo pu ɲɔ na wε, kɔnhɔ Kile Jozaama pe pu wa can wu shεε ge, y'i já pee logo ba pu ɲε wε.

⁶ Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu ɲε nahagbaa fεε pu ge, ɲunɔfεε pu bye pii la, pu shiin bye be ɲunɔfεε wε la, lee la shishiin kaɲɔɔ wa ne mu

wε; bani Kile ya wa shɔɔnri na wo wa ni wε. Kile Jozaama pe ne bi yu ge, ba ne pee ɲaha jo pee nahagbaa fεε pu mu wε, pu ya ta ka fara pu na wε. ⁷ Ga, a puyε pyaa be di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le ne kenε ni ne w'a yu shi watii shεen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyεeri kenε ni w'a yu Yawutuu pu mu wε. ⁸ Bani Kile wemu w'a sefεεεε kan Pyεeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumɔ w'a sefεεεε kan ne be mu na ne tun shi wusama mu. ⁹ Yakuba ni Pyεeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii nahagbaa fεε pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne kenε ni wu wo niime wu funɲɔ ni. A p'i pu keye le ne ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shεε na wèe beeri ya pye nigin. A wù beeri di binne na be yi na nago wèe pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni. ¹⁰ A p'i li she ye wèe na na wèe pu she wù fungɔngɔ yaha funmɔ fεε na. A ne be di la le nayε ni na ganha na lee pyi.

*Pɔli ya Pyεeri jaagi Ancɔsi
kulo li ni*

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyεeri ya pa ba Ancɔsi kulo li ni wε, a ne ba wu jaagi sipyii pu beeri nii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ɲɔ wε. ¹² Wu cebooloo shi watii shεen piimu pu bye n'a daa fεε Ancɔsi ni ge, Pyεeri bi binneε na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wε, a Pyεeri di fεεε kɔn shi wusama wo n'a

daa fεε pu na, na bye wu ya sɔɔ w'a li nige ni pu ni wε. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bεeri w'a cekɔnrɔ pyi. ¹³ Cebooloo piimu bε pu jε Yawutuu ge, a pee bε di yaa Pyεeri na, na fεrε kɔn pii pu na. Lee funɲɔ ni a Barinabasi bε di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni. ¹⁴ Ba nε pu ja, na pu ta pu ya jaari na sahanjɔ ni Kile Jozaama pu wo can wu ni wε, a nε jo ni Pyεeri ni pu bεeri jii na. A nε wu pye: «Mu wemu wu jε Yawutu ge, a m'i sɔɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na jaari shi wusama wo jaarigana na. Wee tuun wu ni jaha na m'i giin nime m'i shi wusama bε karamu fo wu bε w'a Yawutuu pu wo koo li jaari wε?

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shɔ

¹⁵ «Can wu jε wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe jε shi watii shεen wε, pu jo na wee shi we shεen ya Kile koo li cε wε. ¹⁶ Ga lee bε na, wèe bε ya li cε na jo ma jεhε da Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we koo jaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu wε, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe bε ya dà Yesu Kirisa na, kɔnhɔ Kile di wù pye sipyitiimee wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu jɔmehεε ki wo koo jaari w'a wèe pye sipyitiimee Kile mu-i dε. Bani sipya wa

shishiin wa da já bye sipyitiime Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari wε.

¹⁷ «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùye shaa wù bye sipyitiimee Kirisa wo karijεεge ki funɲɔ ni, wèe ba lee pyi, wèe bε ya jeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shεε na Kirisa w'a wèe tɔɔgɔ leni jurumu ni? Bada! ¹⁸ Ayiwa, nε na foro saliya wu keree taan, na bye nε wu koo jaari wε, nε bu guri wee saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni nεye pyaa ya saliya wu kyεegi. ¹⁹ Nε xu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, kɔnhɔ di bye jii na, di da kapyenεε pyi Kile mu. ²⁰ Nε pye kanna p'a nε pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Nεye pyaa ya ta pye nige jii fεere ni wε; Kirisa wu jε jii fεere ni nε zɔ wu na. Jii fεere temu ni nε wa nime ke kɔɲɔ ke na ge, nε naye kan Kile Ja wu mu. Nε kaa ya taan wu mu fo w'a sɔɔ na wuyε kan saraga nε wuu na. ²¹ Kile ya niime wemu kan nε mu ge, nε da ga wee she bada wε. Bani Kile da ba sipya jatani sipyitiime Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shεε na jɔɲɔ ya pye Kirisa kaxulo na wε.»

3

Na dà Yesu na, lee funɲɔ ni Kile ya sipya jatani sipyitiime

1 Yee Galasi sheen kunni, yee je fungonyo baa fee de! Jogo wu d'a yee faanna me we? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee naha ya fiinne jo yee mu. 2 N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fefere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmo Musa wo saliya wu wo koo li jaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na da pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? 3 Naha d'a yee pye me fungonyo baa fee we? Yee ya kaa lemu jo kon ni Kile Munaa sefere ni ge, naha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefere taga lee jo to we? 4 Kile ya kanhama nigbo pemu yaha p'a no yee na ge, juno ya pye pee na-e ge? Bada! Pee da ja bye juno baa we. 5 Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhama ki pyi yee te ni ge, wee tuun wu ni, yee ya jaari na sahanj ni Kile tudunmo Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na da pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

6 Kile Kafila w'a yi yu we mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* 7 Ni li je mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo pee. 8 Kile Kafila w'a

fenhe li she na shi wemu je Yawutuu we, na wee shi wu be na ba da Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fenhe jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu beeri mu mu baraga ni.»* 9 Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefo mu ba w'a duba me Ibirayima mu wu n'a daa wu funjo ni Kile na we.

10 Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmo Musa wo saliya wu wo jomehe ki koo jaari funjo ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo lanj w'a to weefo juno ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu je wu ya saliya wu jomehe ki beeri koo jaari gbee ki jaarigana na-e ge,

Kile wo lanj w'a to weefo juno ni.»*

11 Ayiwa, l'a fiinne yere na Kile da ja sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmo Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni we. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba jii sicuumo ta n'a daa gboro ni.»*

12 Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmo Musa wo saliya wu ye wo koo jaari pye wu tadaja ge, n'a daa je yafiin be weefo mu we; bani l'a ka na:

* 3:6 Zhenezi 15:6; Orome Sheen 4:3

* 3:8 Zhenezi 12:3

* 3:10 Duterenom

«Sipya ya yaa ma wee saliya
wu beeri koo jaari
ma na j̄i sicuum̄o ta.»*

13 Yesu Kirisa ya pa w̄e sh̄o
saliya j̄om̄eh̄e ki wo lāji wu
na. A wuȳe pyaa di dugo wee
lāji we taan w̄e tege; bani l'a
ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri
tige ni na gbo ge,
weef̄o ya lāji.»*

14 L'a pye mu be sanha k̄onh̄o
duba wemu j̄om̄e Kile bi lo
Ibirayima mu ge, wee di n̄o
shi wusama beeri na Yesu
Kirisa baraga ni; na fara lee
na sanha, Kile ya Fef̄ere Mu-
naa lemu be wo j̄om̄e lo ge,
w̄u ja lee be ta n'a daa baraga
ni.

*Kile ya j̄om̄e lemu lo ge,
Musa wo saliya wu da ja lee
fin we*

15 Na cebooloo, n'a da jaha
shesh̄ere ta lo sipyii wo keree
pyegaṅaa na. Ali sipya ye
pyaa meh̄e kaa la j̄om̄e lo,
na li ka, na xh̄o na wu kabee
taha kee weṅe ki na, sipya
watii da ga ja lee j̄om̄e le
kyeegi, kelee na la fara li na
we. 16 Kile w'a bi j̄om̄e lo
Ibirayima ni wu kadugo yiri
shi sh̄en mu. Li ya ta ka Kile
Kafila wu ni na jo «wu ni wu
kadugo yiri shi sh̄en» ma na
giin sipȳj̄eh̄em̄e kaa w'a byi
we, ga shi sh̄en nigin ye kaa
Kile Kafila w'a jo na: «Wu
ni wu kadugo yiri shi sh̄en.»*
Wee wu j̄e me Kirisa. 17 Yemu
n'a giin di jo ge, yee yi wa
me. Kile w'a karij̄ege j̄om̄e

lo Ibirayima mu. A yee xhuu
shish̄ere ni kelee taanri (430)
di doru, a Kile di na pa Kile
tudunm̄o Musa wo saliya wu
teṅe. Lee funṅo ni, Kile ya
j̄om̄e lemu lo Ibirayima mu
ge, Musa wo saliya wu da ja
lee j̄om̄e le kyeegi, kelee na
li jom̄o pu j̄eri we. 18 Ga cen
wemu Kile ya gaan ge, wee
da bi daa Kile tudunm̄o Musa
wo saliya wu baraga ni, wee
tuun wu ni wee cen wu bi
da bye nige j̄om̄e li wo wu
we; na ta Kile d'a wu wo cen
wu kan Ibirayima mu ma ni,
j̄om̄e li baraga ni.

*Lemu na saliya j̄om̄eh̄e k'a
kan w̄e mu ge*

19 Wee tuun wu ni saliya
j̄om̄eh̄e ki wo kakaan j̄un̄o
di j̄e leke we? Ki kakaan
j̄un̄o ki j̄e, kapyege kiimu
ki j̄e ki ya be Kile mu-i ge,
k̄onh̄o w̄e di kee ce. Ga kee
saliya j̄om̄eh̄e k'a yaa na pye
w̄a, Kile ya j̄om̄e li lo Ibiray-
ima wo kadugo yiri shi sh̄en
wemu shizhaa na ge, fo wee
ba ba. Melekee pu bi saliya
j̄om̄eh̄e ki kaan Musa mu,
Musa di ki yu sipyii pu mu.
20 Kayaama ya luu kaa lemu
na ge, lee j̄e kabaṅa nigin ka-
jii we. Kile di j̄e wu ye nigin
do.

21 Ta lee wa li sh̄e na Kile
ya j̄om̄e lemu lo ge, na Kile
tudunm̄o Musa wo saliya wu
w'a lee j̄om̄e li kaala ya?
Bada! Saliya j̄om̄eh̄e kii k'a
kan ge, kee da bi da ja da
j̄i sicuum̄o kaan sipyii mu,
wee tuun wu ni sipyii bi da
ja da byi sipyitiim̄e Kile jaha

* 3:13 Duter̄en̄ome 21:23

* 3:16 Zhenezi 13:15; Zhenezi 24:7

tàan, saliya jomheε ki baraga ni. ²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki jε konɔ sipyii beeri na. Lee funɔ ni Kile ya lemu wo jomεε lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fεε pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fenhe pye wεe jɔnɔ ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wεe jɔnɔ ni fo na she nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. ²⁴ Lee funɔ ni a saliya wu bye wεe jaha covɔɔ, fo na she Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wεe di bye sipyitiimεε Kile jaha tàan n'a daa baraga ni. ²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wεe da já bye nige wee jahagbaacomɔ wu kenε na wε. ²⁶ Bani yee beeri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. ²⁷ Yee piimu beeri p'a batize Kirisa wo karijεεge ki ni ge, yee ya jeri ba Kirisa ye pyaa jε wε. ²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shen la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wε la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin niŋε jε nige wε. Bani yi beeri ya jeri nigin Yesu Kirisa wo karijεεge ki funɔ ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi jε Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cεn wemu wo jomεε lɔ Ibirayima mu ge, yi bε na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mε. Pya wemu

na ba cεn lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin jε wu ni bulo tε ni wε, ali na li ta bε wee wu jε tofɔɔ wu wo yanmuyɔ yi beeri kafɔɔ. ² Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kaseri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she nɔ. ³ Mu wεe bε di bye. Tuun wemu ni wεe bε bi bye ba nɔhɔpiire jε-ε ge, ke konɔ ke wo keree bulooro ni wεe di bye. ⁴ Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ wε, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu bε di jé saliya jomheεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni. ⁵ Piimu pu bye saliya jomheεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee jɔnɔ wolo. A wεe di bye Kile nagoo. ⁶ Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jé wεe zɔlɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri jε na: «Wù To». ⁷ Lee wuu na ma jε nige bulo wε, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanmuyɔ yemu jomεε lɔ wu nagoo pu mu ge, ma bε na ba yee ta.

Pɔli ya wu funɔ shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kile cε wε, pεεŋε yanmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pεεŋε yanmuyɔ ye di jε Kile ye pyaa wε. ⁹ Ga nime yee ya Kile cε. Ne yaa na jo Kile yeε w'a yee cε. Naha na yee di giin di guri yee konɔ yanmuyɔ baraga baa woyo ye feni wε? Naha na y'i zhaa di

yiye le yee jɔnɔ baa yaɲmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wɛ? ¹⁰ Yee ya canja jɛhɛɛ kii pɔrɔɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tɛɛgɛɛ, ni yee, na yee jateni na toro yi saya tãan. ¹¹ Nɛ lemu bɛɛri pye yee mu ge, nɛ funɔɔ k'a pɛn jo lee bɛɛri ganha ba bye jɔnɔ baa kaa wɛ.

¹² Na cebooloo, n'a yi jɛɛri, yi jɛri ba nɛ jɛ wɛ, bani nɛyɛ pyaa ki bɛ ya jɛri ba yee jɛ wɛ. Yee kunni ya ta kakuunɔ la shishiin pye nɛ na wɛ. ¹³ Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na yama p'a nɛ pye nɛ kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiinɛ li ni. ¹⁴ Ali na li ta bɛ nɛ wo yama p'a kanhama shan yee jɔnɔ ni, lee bɛ na yee ya ta nɛ tãnha, kelee na na she wɛ. Ga yee ya nɛ co xuuni ba Kile wo mɛlɛkɛ wa jɛ wɛ, ma na da giin na nɛyɛ pyaa ki jɛ Yesu Kirisa we. ¹⁵ Yee funyɔ bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii wɛ? Nɛ li cɛ nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ na yi jɛpyaa ki wolo na taga nɛ wogoo ki faa. ¹⁶ Wee tuun wu ni, nɛ na can jo yee jii na, lee l'a nɛ jɛri yee pɛn nime gɛ? ¹⁷ Pii sipyii pii funɔɔ ki wa p'i yee jaha jɛri puyɛ yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya jɔ wɛ. P'a giin p'i nɛ ni yee laha wùye na, kɔnhɔ yee di daha pu feni. ¹⁸ Kaa lemu li jɛ nizaana ge, na yatɛnyɛ waha lee kaa le feni, lee ya jɔ. Li wa nago nɛ bu bye yee tɛ ni tuun wemu ni, y'i na yatɛnyɛ waha wɛ, ga

y'a yaa na yatɛnyɛ waha tuun bɛɛri ni. ¹⁹ Na nagoo, nɛ jɛ ba layama jɛ wɛ, ali nime we bɛ ni nɛ jɛ na yee laa yá fo Kirisa wo jaarigana le ga ba she jaa yee ni. ²⁰ Nɛ funɔɔ k'a sii pye fo na nɔ yee yiri nime, kɔnhɔ di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a nɛ jaha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya jɔmɛhɛɛ ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya jɔmɛhɛɛ k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri bɛ-ɛ gɛ? ²² L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu jɛ bulo wɛ. Wee bye wuyɛ pyaa wo shɔ. ²³ Bulozhɔ w'a wu wo pya wu ta ba cɛɛ ya sii na nagoo taa wɛ. Ga cee wemu w'a pye wu jɛ bulo wɛ ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na wɛ. Kile w'a fɛnhɛ pya wu jɔmɛɛ lɔ wu mu, a wu na pa wu ta. ²⁴ Kóri wa wu jɛ kii keree kii na, wee we. Pii cɛɛ shuun we, pee jɛ karijɛɛgɛ jɔmɛhɛɛ shuun. Karijɛɛgɛ jɔmɛɛ lemu l'a lɔ Sinayi faabobonɔ ki na ge, buloo pu jɛ lee jɔmɛɛ li wo nagoo pee. Agari* wu jɛ ba lee karijɛɛgɛ jɔmɛɛ li jɛ wɛ. ²⁵ Agari jɛ ba Sinayi faabobonɔ ki jɛ wɛ, Arabi ni. Wee Agari we wu jɛ ba nijaa wo Zheruzalɛmu kulo li jɛ wɛ, bani sipyii piimu bɛɛri pu jɛ Zheruzalɛmu ni ge, pee

* **4:24 Agari:** Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara.

bɛɛri jɛ saliya jɔmɛhɛɛ ki wo buloo. ²⁶ Ga Zheruzalɛmu wemu wu wa fugba we ni ge, wee jɛ bulo wɛ. Wee Zheruzalɛmu we wu jɛ wèè wo nu we. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu jɛ ma sanha pya ta ja-ɛ ge, ma funɲɔ ki taan.

Mu wemu wu jɛ mu ya laa yama cɛ-ɛ ge, ta xhuulo fundanga kenɛ ni.

Bani p'a jaha wolo cee wemu ni ge, wee wo nagoo pu na ba jɛhɛ

Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.»*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni jɔmɛɛlɔɔ li ni, ba Kile ya Ishaaga jɔmɛɛ lɔ mɛ Ibirayima mu wɛ. ²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cèe ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali nijaa we bɛ ni. ³⁰ Ga yekɛ y'a ka Kile Kafila wu ni wɛ? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kɔri. Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa wu pinne cɛn wu na ni we wu pya wu ni wɛ, wemu wo nu wu jɛ wu jɛ bulo wɛ ge.»*

³¹ Na cebooloo, lee funɲɔ ni wèè ya ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wɛ, ga cee wemu wu

jɛ wu jɛ bulo wɛ ge, wee wo nagoo wèè jɛ.

5

Kirisa ya wèè pye wùye wuu

¹ Kirisa ya wèè jɔnɲɔ wolo, kɔnhɔ wù sii pye wùye wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiyɛ le sanha bulooro ni wɛ. ² Nɛ Pɔli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadanja pye cekɔɔnrɔ, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu bɛɛri pye yi mu ge, lee da yaaga jɔ yi na wɛ. ³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyɛ kan p'a kɔn ge, weefɔɔ ya yaa w'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya jɔmɛhɛɛ ki bɛɛri koo jaari w'a fani. ⁴ Yee piimu pu wa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari, na giin na wee wo koo jaari funɲɔ ni Kile da ba yee jate sipyitiimɛɛ wuyɛ jaha taan ge, yee ya yiyɛ waa laha Kirisa na. Yee ninɛ jɛ nige Kile wo niime wu ni wɛ. ⁵ Wèè kunni, tadanja wa wèè mu na jo Kile na ba wèè jate sipyitiimɛɛ wuyɛ jaha taan, bani wèè wa daa Kirisa na. Lee wo sigimɛ ni wèè jɛ Kile Munaa li baraga ni. ⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni kariɲɛɛge ni, wufɔɔ ya cekɔɔnrɔ pye yoo, wu shiin yaa cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin ninɛ jɛ wɛ. Ga lemu li jɛ kagbɔɔ li ge, lee li wa na jo wèè pu dà wu na.

* 4:27 Ezayi 54:1

* 4:30 Zhenɛzi 21:10

Wee n'a daa we ya yaa na wuyε shεε taanηεεge funηo ni.

⁷ Yee shεgana li bi ηo xuuni n'a daa wu koo li ni. A jogō di ba yi yerenε, na yi kurunō can wu koo na wε? ⁸ Kilε wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyε wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke fungōngō ke ka tuugo ya yiri wee yiri wε. ⁹ Ta yee ya li ce na jo: «Shizhenherε nifenhεfenhenεε ki ma myedōnhōηō bεeri pye k'a fugōfugō yiri wε?» ¹⁰ Ga lee bε na, nε dà li na Kafō ni, jo fungōngō katii wa da digi yi mu wε. Ga sipya wemu w'a ma ni piinηε ki ni ge, wu pye sipyituugo bεeri, Kilε na ba kiiri kōn wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago cekōnrō ti wo keree nε bε ya yu, nago ma bu cekōnrō pye lee na já ma shō, pu bi da da nε kana nige wε. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yerε li bε nε byi ge, lee bε bi da waha sipya wa shishiin na wε. ¹² Sipyii piimu p'a yee piinηε mε ge, pee ya mεhe yaa na sii kōn laha yee na fεεfεε.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kilε w'a yee yiri, na yee pye yiye wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kajuηō yi da yi wo jidaan keree pyi wε. Ga y'a kapyenεε pyi yiye mu ni taanηεεge ni. ¹⁴ Bani Kilε tudunmōō Musa wo saliya ηōmεhεε ki bεeri wa daa le ηōmεε nigin we funηo ni na: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ηε wε.» ¹⁵ Yi

bu daa na yiri yiye feni ba nanja yaaya ηε wε, na yiye conī na xhaa, na yiye pahala wε. Yi bu bye y'i ya kasεεge yaha yiye na wε, yi na ba yiye kyεεgi xhō.

Sipya jidaan ni Fεfεεε Munaa jidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a jaari Kilε Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiye pyaa wo jidaan keree feni wε. ¹⁷ Bani lemu li ηε sipya wo jidaan ge, lee ηε Kilε Munaa wo jidaan wε. Kilε Munaa li bε wo jidaan di ηε sipya bε wo jidaan wε. Ye shuun we ya bēni wε, lee funηo ni yee funηo ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da já da kee pyi wε. ¹⁸ Ga Kilε Munaa li bu yee jaha co, wee tuun wu ni Kilε tudunmōō Musa wo saliya ηōmεhεε ki fanha da bye nige yee na wε.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki ηε sipya wo jidaan keree ge, kee ya fiinηε. Kee ki wa mε: Dōdōrō, cemōhōrō, shiige baara keree, ²⁰ yaperεgaanra ni siganma, makōηō, yokōnrō ni ηεpεen, loyiriguunō, nakaara niguuro, beganhara ni waagi, ²¹ ηεgbōō, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wε, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga já bada Kilε wo saanra ti ni wε.

²² Ga Kilε Munaa ya keree kiimu leni sipya zō ni ge,

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

kee ꞑe: taanꞑeege, fundanga, ꞑaꞑiꞑe, loxulo, ꞑubenꞑe, saama, ꞑomɛ fɛɛ, ²³ lotaan, ni na já maye na. Saliya wa shishiin da já kii keree kii kaala wɛ. ²⁴ Bani piimu bæeri pu ꞑe Yesu Kirisa wuu ge, pee bæeri ya pu wo ceepuuro lakuunɔ ni ti ꞑidaan keree ki bæeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵ Kile Munaa l'a ꞑii sicuumɔ nivomɔ kaan wɛe mu. Lee wuu na, wɛe be ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wù ꞑaha co. ²⁶ Wù ganha ba wùye peɛ wɛ! Wù ganha ba ꞑoyegere keree pyi wùye na wɛ! Wù ganha ba ꞑeꞑenkeree pyi wùye na wɛ!

6

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunɔ pyi, yee piimu p'a ꞑaari na sahanɔ ni Kile Munaa li wo ꞑidaan wu ni ge, yee pu weefɔɔ yeri ni loxulo ni. Yiyɛ pyaa be di kasɛɛge yaha yiyɛ na, kɔnhɔ yi be ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ. ² Y'a yiyɛ ꞑunɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo ꞑomɛhɛɛ ki koo ꞑaari. ³ Sipya wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔɔɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔɔ ya faanna, bani wu ꞑe yafiin be wɛ. ⁴ Wa bæeri ya yaa na wu torogana li sɛeri xuuni, wu bu wu kenɛ nibyegee ki ta k'a ꞑɔ, wee tuun wu ni, wu na funɔɔ taan kee nibyegee ki wuu na.

Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni wɛ. ⁵ Bani wa bæeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile ꞑaha taan. ⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomɔ pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi kenɛ yanꞑmuyɔ nijeye yi bæeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

⁷ Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! Sipya ya zheheni Kile na wɛ. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn. ⁸ Ma ba mayɛ pyaa wo ꞑidaan lakuunɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa ꞑidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba ꞑii sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun. ⁹ Wù ganha bu da ganha kasaanɔa bye taan wɛ, bani wù bu bye wù ya yatɛnyɛ gbo lee bye taan wɛ, wù na ba li kuduun ta wu taduun ni. ¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaanɔa pyi sipyii bæeri na. Wù cebooloo piimu ni wù ꞑe n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaanɔa ki pyi.

Nɔxɔɔrɔ kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbɔhɔɔ kii ꞑaa ge, neyɛ pyaa k'a kii ka na tun yi mu. ¹² Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana wɛ, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da já zhɔ, sipyii na da

pu kana. ¹³ Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu korogoo ki bɛeri jaari wɛ. Ga p'a giin yee di cekɔnrɔ pye, kɔnhɔ p'i da puyɛ pɛlɛ na yee ya sɔɔ na daha pee fɛni. ¹⁴ Nɛ kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga nayɛ pɛlɛ wɛ, fo wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kɔɔɔ yaɲmuyɔ bɛeri y'a jɛri nɛ mu ba yaxuyo jɛ wɛ, a nɛ bɛ di jɛri ba gbo jɛ wɛ yee kɔɔɔ yaɲmuyɔ yi mu. ¹⁵ M'a cekɔnrɔ pye la, ma ya cekɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin niɲɛ jɛ wɛ. Niifɛɛɛ nivɔɔɔ temu Kile ya gaan wèe mu ge, tee ti jɛ kagbɔɔ le. ¹⁶ Piimu bɛeri p'a tee niifɛɛɛ nivɔɔɔ ti koo jaari ge, Kile wo jaɲiɲɛ ke, ni wu jɲiɲaara te ti tigi pee bɛeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu jɛ Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co niɲaa na, sipya wa shishiin ganha ba na jaaha wɛɛɲɛ nige ni lee kaa ni wɛ, bani fɛ pe pu wa nɛ ceesɛɛgɛ ki na ge, pee ya li shɛɛ na Yesu wo bulo nɛ jɛ.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese Sh_{EE}n Tudunm_{oo} P_oli ya sem_e wemu tun Efese sh_{EE}n mu ge

J_{oo}g_o ye mu we sem_e we d'a tun we?

Efese egilizi wu mu P_oli ya we sem_e we tun, ga wu fun_{oo} ki bi bye we sem_e we di galaa Azi fiige ki egilizii pu beeri ni, kee kemu n_{oo}naa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri P_oli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugb_{oo} l'a bye lii.

We sem_e we kakana n_{oo}na

P_oli w'a Efese egilizi wu n_{oo}na shan. Wu labyenii p'a wu t_{ee}ge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki beeri ni (Kapyegee 19:10).

Na P_oli yaha kaso wu ni Orom_e kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunm_{oo} kafinejuu p'a pu wo kalaakuum_{oo} wu n_{oo} co Efese kulo li ni. A P_oli di sem_e tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu fun_{oo} to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuum_{oo} wu taan.

Sem_e wu kafila n_{oo}g_{oo}yo

Efese Sh_{EE}n 1—3 Kile wo keree ki ten_{ee}gana li kaa P_oli ya yu: Shi wemu n_{ee} Yawutuu we, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kp_{oo}on nigin sh_{EE}n Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Sh_{EE}n 4:1 —6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li naari naarigana lemu na ge, lee ya jo fiinne.

Efese Sh_{EE}n 6:10-20 P_oli ya we fun_{oo} to na we pu Kile wo kashen yagboyo yi lo, wu da yogo ki k_{oo}on Shi-taanni na.

Efese Sh_{EE}n 6:21-24 P_oli ya Efese Sh_{EE}n shaari sanha.

F_o mujuu

¹ Ne P_oli, ne n_{ee} Yesu Kirisa wo tudunm_{oo} Kile n_{oo}idaan fun_{oo} ni. Kile ya yee piimu pye f_{ee}f_{ee}, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu ne we sem_e we tun.

Ne yi shaari: ² Wu To Kile ni wu Kaf_{oo} Yesu Kirisa wu niime ni n_{oo}na n_{ee} kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa f_{ee} pu mu ge

³ W'a wu Kaf_{oo} Yesu Kirisa To Kile s_{oo}ni! Kile Munaa li wo duba wemu beeri wu n_{ee} fugba we ni ge, w'a wee beeri kan we mu Kirisa wo kari_{ee}ge ki ni. ⁴ Kile ya we naha bulo Kirisa wo kari_{ee}ge ki ni na ta k_{oo}na sanha ya we. K_{oo}na wu bye f_{ee}f_{ee}, wu bye jaagi baa f_{ee} wuye pyaa naha taan.

⁵ Kile ye pyaa ya f_{ee}ne kee fung_{oo}ng_{oo} ke yaha wuye mu wu wo taan_{ee}ge ki fun_{oo} ni, na we pye wu nagoo Yesu Kirisa wo kari_{ee}ge ki fun_{oo} ni. Lee l'a pye wu n_{oo}idaan kaa wu wo saama pu fun_{oo} ni. ⁶ W'a Kile s_{oo}ni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wu na ma ni wu n_{oo}idaan Ja wu baraga ni ge. ⁷ Kirisa wo kari_{ee}ge ki fun_{oo} ni we ya sh_{oo} wu shishan pu baraga ni. A we wo jurumu wu beeri di yafa we mu na be ni Kile wo t_{ee}ne baa niime wu

ni. ⁸ W'a wee niime wu kan na jehε fo xuuni wεe mu ni fungongɔ fεεε tuugo bεeri, ni laje tuugo bεeri ni. ⁹ W'a bi lee kanmɔhɔnɔ le bye funɔ yaha wuyε mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kanmɔhɔnɔ le, w'a lee she wεe na. ¹⁰ W'a li yaha wuyε funɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yanmuyɔ yi bεeri pinne, fugba woyo ye fara jinε ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bεeri juɔfɔɔ.

¹¹ Lemu wo jɔmεε li bi lɔ wεe mu ge, wεe ya wu taa ta lee ni Kirisa wo karijεεge ki funɔ ni, bani Kile ya wεri wεe jaha bulo fo taashiine li ni, na saha ni wu wo keree ki tenεgana li ni. Kile di wu keree bεeri pyi na saha ni wuyε pyaa jidaan ni. ¹² Wee tuun wu ni w'à Kile sɔni wu saama pu wuu na, wεe piimu p'a pye shenshiilee na Kirisa pye wu tadaɔa ge. ¹³ Yee bε, ba yee ya can jomɔ pu logo wε, pee pemu pu jε juwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di dɔ Kirisa na. A Kile di wu wo fε pu kpɔn yee na. Pee jε fεfεεε Munaa le, lee lemu wo jɔmεε l'a lɔ ge. ¹⁴ Fεfεεε Munaa li jε wεe wo cεn wu yashiige, na li sheε na wεe na ba jε wu ni. Wee cεn we na ba wεe juɔ wolo fεfεε caɔa ka. Lee wuu na w'à Nɔɔɔ Fɔɔ Kile sɔni!

Poli wo Kile-jεεge

¹⁵ Lee na ba nε logo na yee ya dɔ Kafɔɔ Yesu na, fεfεεε wuu pu bεeri bε kaa di dan yee ni wε, ¹⁶ a nε fungongɔ

yaha yee na na wo Kile-jεεge ki ni. Nε Kile jεeri tuun bεeri ni yee mu, na baraga tεri wu na yee wuu na. ¹⁷ Wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbɔtabaaga ke, nε li shaa wu mu jo wu fungongɔ fεεε kan yi mu, wu wuyε she yi na, kɔnhɔ y'i jɔ wu cε finne. ¹⁸ Nε li shaa wu mu jo wu yi fungonyɔ mugi, w'a yi yiri tadaɔa kemu kaa na ge, kɔnhɔ y'i kee keree cε. Cεn nɔɔɔ wo wemu w'a gbegele yee ni wu fεfεεε nagoo pusamaa kaa na ge, kɔnhɔ y'i wee bε wo naafuugbɔ wu juɔ kana cε. ¹⁹ Tεhεnε baa sefεεε temu bε ti jε Kile ni na jaha tii ni n'a daa fεε pu bεeri ni ge, kɔnhɔ y'i tee bε cε. ²⁰ Kile ya tee tεhεnε baa sefεεε te she Kirisa ni, w'a wu jε na yeege xu ni, na wu tenε fugba we ni wuyε kanige cε. ²¹ Kile ya wu tenε juɔ fεεε ti bεeri juɔ ni, ni sefεεε ti bεeri, ni fanha ki bεeri, ni saanra ti bεeri juɔ ni. Kile ya wu tenε yanmuyɔ yi bεeri juɔ ni. Ke kɔɔ ke wo yanmuyɔ yi yε bε wε, ga kɔɔ kemu k'a ma ge, kee bε wo yanmuyɔ yi juɔ ni. ²² Kile ya yanmuyɔ yi bεeri tirige yaha Kirisa nɔhɔdaan, na wu pye Egilizi wu juɔfɔgbɔ. ²³ Egilizi wu wu jε Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu jɔ na fani.

2

Na foro xu ni, na jε jii sicuumɔ ni

¹ Yee tajaan wuu bye ba xuu jε wε, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye. ² Yee tajaan wuu bi jaari ke konɔ ke wo naarigana na, na daha munaakuunɔɔ ki wo juɔɔfɔɔ wu feni, lee muna lemum l'a baari pyi n'a she fεε pu funyɔ ni ge. ³ Wèe ni pee bæeri pu bye karijεεge ni, na taha wù wo lakuunɔ ke feni, na wùye pyaa wo jidaan ni wùye pyaa wo fungonyɔ keree pyi. Lee funyɔ ni Kile wo loyire le li bi da ba nɔ wèe na ba pusamaa jε wε. ⁴ Ga Kile wo jijaara t'a pεle fo xuuni! Wèe ya taan wu mu taangana lemum na ge, ⁵ lee wuu na w'a wèe ni Kirisa pinne jε shiizhan na wèe yaha wèe na bi bye bæ xuu wù wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbɔɔɔ ni yee ya shɔ. ⁶ Wèe ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funyɔ ni Kile ya wèe pinne jε, na wèe pinne teje bæ ni wu ni fugba wu ni.

⁷ Tεhenε baa niime wemu w'a she wèe shizhaa na wu wo saama pu funyɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kɔnhɔ wee tεhenε baa niime we di da zhεε w'a finne cabaya yi na. ⁸ Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbɔɔɔ ni yee ya shɔ n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri wε, Kile wo loolodaa l'a pye lere. ⁹ Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyege baraga ni wε, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu tabaara le wuyε ni wε. ¹⁰ Kile w'a wèe yaa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wèe da kapyege

nizaaɲaa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kɔnhɔ wèe di ba já w'à kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a jeri pye nigin Kirisa baraga ni

¹¹ Yee ya ta pye Yawutuu wε. Yawutuu pu p'a cekɔnrɔ ti pye ge, pee di yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo cekɔnrɔ t'i jε sipya wo keje fε. Yi yi funyɔ yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni. ¹² Yee bi sanha Kirisa cε wee tuun we ni wε. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu ninε ni wε. Kile ya karijεεge jɔmehεε kiimu lɔ ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaɲa bye yee na wε, Kile bæ di jε yi mu ke konɔ ke na wε. ¹³ Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funyɔ ni yee ya wu tεεε Kirisa wo shishan pu baraga ni.

¹⁴ Bani Kirisa ye pyaa k'a pa ni jajiɲε ni wèe mu. Shi wemu jε Yawutuu wε, w'a wee shi we ni Yawutuu pu bæeri pinne na pye nigin. Kasɔrɔɔ ke ki bi pu waagi laha puyε na, na pu pye pεen ge, w'a kee shan laha wà. ¹⁵ W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jɔmehεε ki bæeri yirige laha wà, kɔnhɔ wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo karijεεge ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu jε nivomɔ ge, w'i jajiɲε le pu te ni. ¹⁶ Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro

nigin, na be le pu ni Kile te ni. A tee peenre t'i xho korikoritige ki baraga ni. ¹⁷ Piimu p'a lii, ni piimu p'a teenge ge, w'a pa jarijige ki jomɔ jo pee beeri mu. ¹⁸ Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbɔɔɔ ni wɛe wa beeri da j'a vulo To Kile na Fefere Munaanunɔ li baraga ni.

¹⁹ Lee wuu na do, yee je nige nabuun kelee nadadinme we. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a jeri nime finunɔ nigin nagoo. Yee ya jeri Kile wo puga ki sipyii. ²⁰ Nɔhɔ shanma pemu na p'a yee yerenge ge, pee je tudunmɔo pee, ni Kile wo tudunmɔo pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di je gunnmii li kagerenge ke. ²¹ Puga ki beeri na kiye co, na yere Kirisa wo karijengege ki ni. K'a bye Fefere ti beeri wo fefere xuu we Kile mu. ²² Kirisa wo karijengege ki funnɔ ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kɔnhɔ y'i bye puga, kemu je Kile tatengge wu Munaa li gbɔɔɔ ni ge.

3

Labye wemu ya le Pɔli kenje ni shi wusama te ni ge

¹ Lee wuu na yee piimu pu je shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a ne le kaso ni yee wuu na. ² Kile ya labye wa kaa le ne kenje ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo. ³ Kile ya wu kanmɔhɔnɔ li she ne na, ne fenhe kafilakaya ya taga yee jo na seme wu ni. ⁴ Yi ba wee

xuu wu kalaa, yi na li ja wa na ne Kirisa wo kanmɔhɔnɔ li ce xuuni. ⁵ Lee kanmɔhɔnɔ li ya ta she tapaa wo sipyii pu na we. Ga nime Kile ya li she fefere tudunmɔo ni Kirisa wo fefere tudunmɔo pu na Fefere Munaa li kenje feni. ⁶ Lee kanmɔhɔnɔ li le: Shi wemu je Yawutuu we, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cen wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya jeri ceepuuro ninuuro ti wo yatenye, a pu be di taa ta Kile wo jomee li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁷ Ne pye Jozaama pu wo jovɔ na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan ne mu wu sefere ti baraga ni ge. ⁸ Ne wemu wu je Kile wo fefere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan ne mu, kɔnhɔ ne da Kirisa wo tene baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu je Yawutuu we. ⁹ Yanmuyo yi beeri yaavɔo Kile bi kaa lemu nmɔhɔ fo taashiine ni ge, w'a jo ne wu lee wo keree pyegana jo fiinne. ¹⁰ Nunɔ fere ni sefere te ti je fugba wu ni ge, kɔnhɔ tee di j'a Kile wo fungɔngɔ fere nigbɔɔɔ ti ce cegana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni. ¹¹ W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafɔo Yesu Kirisa ni ge. ¹² Yesu wo karijengege ki funnɔ ni wɛe da j'a lowaa ta, na fulo Kile na

fyaara baa, n'a daa gbɔɔɔ ni Yesu na. ¹³ Lee wuu na n'a yi jɛeri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungɔnyɔ kyɛegi wɛ, bani pee kanhama pu jɛ nɔɔɔ yee mu.

Pali wo jɛrɛge ke

¹⁴ Lee wuu na nɛ nuguro sinni To Kile jaha tɔan, na wu jɛeri, ¹⁵ wee wemu w'a kɔnhɔ ki bɛeri da ge, fugba wogoo ki fara jɛnɛ wogoo ki na. ¹⁶ Nɛ wu jɛeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa nɔɔɔ wu ni. ¹⁷ Kirisa di diin yi zɔlɔ pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niyɛ di juri, see see taanɛɛge ni! ¹⁸ Yi ni Kile wo fɛfɛɛɛ wuu pu bɛeri di jɔ kee taanɛɛge ke jɔdaa, ni ki kadaa, ki jubile ni ki jogi jɔnɔ kana ɛ. ¹⁹ Yi Kirisa wo taanɛɛge ki ɛ, kee kemu k'a ye ɛmɛ pu bɛeri na ge, kɔnhɔ yi jɔ di fa ba Kile jɛ wɛ.

²⁰ Ayiwa, wɛɛ ya yanmuyo ya jɛeri Kile mu, kelee na wu funyɔ kɔɔn ni yi kaa ni xu-uni. Kile na jɔ yee kan wɛɛ mu, ali fo na doro bɛ wɛɛ wo fungɔngɔ ki tɔan wu sefɛɛɛ ti baraga ni. Tee sefɛɛɛ te t'a labye pyi wɛɛ funyɔ ni. ²¹ Nɔɔɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

¹ Lee wuu na nɛ yi jɛeri, nɛ wemu wu jɛ kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo jaari. ² Yi yiyɛ tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiyɛ tɛri ni taanɛɛge ni! ³ Niginre temu t'a daa Fɛfɛɛɛ Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni jɔnɛ ki funɔ ni, kee jɔnɛ kemu k'a yi pɔ yiyɛ na ge. ⁴ Ceepuuro nigin ti jɛ, ni Fɛfɛɛɛ Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri mɛ tadanɔ nigin wuu na wɛ. ⁵ Kafɔɔ nigin yɛ wu jɛ, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin. ⁶ Kile nigin yɛ bɛ wu jɛ. Wɛɛ bɛeri To wu jɛ wii, wee wu jɛ wɛɛ bɛeri jɔnɔ ni, na jɛ wu bɛeri tɛ ni, na jɛ wu bɛeri funyɔ ni.

⁷ Ga w'a niime kan wɛɛ bɛeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki jɔnɔ kana ni w'a kiimu kan wɛɛ mu ge. ⁸ Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,
na sipyii pii co na pye buloo,
na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

⁹ Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shɛ na w'a bi tigi bɛ fo jɛnɛ ke nɔhɔdaan. ¹⁰ Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kɔnhɔ wu kɔnɔ ke bɛeri jɛ ni wu wo sefɛɛɛ ti ni. ¹¹ Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔ, a pii di bye

* **4:5 Batizeli** jɛ Kiricɛɛn mu na ma mini yeege lɔhɔ ni. Ga li kɔri ye pyaa jɛ na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu jɛ wu na. * **4:8** Zaburuu 68:19

Kile tudunmoo, a pii di bye Jozaama pu jovee, a pii di bye karamogoloo ni kalaatii. ¹² Kanhoo wu Kile wo fefere wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafoo wo Egilizi wu na. ¹³ Lee funjoo ni wee beeri da ja binne na bye nigin n'a daa fere ni Kile Ja wu je wu ni. Wu beeri na sii kogoo fo na bye sipyii, piimu joo ya fa ba Kirisa je-ge ge.

¹⁴ Ayiwa wee da bye nige nohopiire, kalaakuumoo tuugo beeri wo kafeege na pu luu na gbee nanmahara fee kenje kurogo we. Bani pee ya sipyii piinne ni pu wo shizhiinme pu ni. ¹⁵ Ga wu ba can yu taanjege funjoo ni, wu na ba gogoo na se Kirisa mu. Wee wu je Egilizi wu joo ke. ¹⁶ Ceepuuro ti beeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatenye yi beeri y'a yie co na joo xuuni yatenzogomoo pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanjege funjoo ni.

Niifere nivoo Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafoo mege na ge, yee yi wa me. Yi ganha ba jaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa jaari na sahani ni pu wo joo baa fungonyoo ye ni we. ¹⁸ Nibiige ni pu je. Taa je pu mu Kile wo joo sicuumoo pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu jeri kaacebaalaa. ¹⁹ Shiige pile

be je pu na we, fo p'a puye yaha nohomoo na, na gburogi na doo doo tuugo beeri pyi ni jeeboo.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ja wee ni-i de! ²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu je Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni, ²² fo yi bu yi yahagana nilee li yaha. Lee wo lakuunoo ke k'a sipya faanna, na ma kyeege. ²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungonyoo yi beeri bu jeri na pye nivoyo. ²⁴ Yi yahagana nivonoo lo, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yie mu, bani wee beeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatenye. ²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye we! Yi ganha bu cana yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni we! ²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu we! ²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyenje pyi ki pyegana na wu keye yi na, kanhoo wu be di da daa, wu da la baa fee pii kaan.

²⁹ Joomoo pa shishiin ganha ba fooro yi joo ni we, fo jomoo nizaama, pemu na ja la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samooroo leni pu logovee

ni ge. ³⁰ Yi ganha ba Kile wo fefere Munaa li luu yirige we. Lee li je Kile wo fe pe yee na, na we wo nuwuuro ti cana ki sige. ³¹ Yi funguwo yaha, yi ganha ba loyirigee koni we, yi ganha ba yi logoo yirige we, yi kafilaneherete yaha, yi ganha ba sipyii meye kyeege we, yi kuumo tuugo beeri yaha! ³² Y'a kasaanjaa pyi yiye na, y'i da nuwo jaari yiye na. Y'a yi jurumu wu yafani yiye mu, ba Kile be ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo karijege ki ni we.

5

Kpeenge ki wo nara li keree

¹ Kile w'a we yiri na pye wu nagoo, lee wuu na ne yi jeri jo y'a jaari naarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge. ² Y'a jaari taanjege ni ba Kirisa je we. Wee kaa ya taan wu mu, a wu wuye kan na pye saraga we wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire je-ge.

³ Dodo, ni noho tuugo beeri, ni negbo, le la shishiin mege be ye ya yaa na yiri yee te ni we. Kile wo fefere sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni we. ⁴ Shiige baara jom, ni nuwo baa jom, ni kafilanawo be ya no tajogo ni we. Yi sii y'a Kile soni ye!

⁵ Yi li ce finne na jo dodo, ni noho pyewo, ni negbo fo, wee wa shishiin wa da je Kirisa ni Kile wo saanra te ni we. Negbo ni yapergaanra beeri nigin. ⁶ Yi ganha bu

sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni nuwo baa jom ni we. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile no meecobaalaa pu nuwo ni. ⁷ Lee wuu na yi ganha bu je pu wo karijege ki ni we.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafo wo karijege ki funwo ni, yee ya pye nime kpeenge na. Y'a jaari ba kpeenge nagoo ya jaari we! ⁹ Bani kpeenge wo labye wu je me saama, ni tiime, ni can. ¹⁰ Keree kimu k'a dan Kafo ni ge, yi la le yiye ni yi kee ce! ¹¹ Yi ganha ba womo keree pyi we, kuduun je kee ni we. Ga y'a kee yege be ye kpeenge na. ¹² Pee sipyii pii ya keree kimu nmohoni na byige, ali kee jo be ye je shiige. ¹³ Ga kaa lemu bu foro kpeenge na, lee naha na je viinne. ¹⁴ Bani kaa lemu beeri l'a foro kpeenge na na xo ge, lee naha na je. Lee wuu na p'a yu na:

«Nmunumo fo we, yiri!

Yiri foro xuu pu te ni,

Kirisa na wu wo kpeenge ki le ma mu.»

¹⁵ Yi kasenge yaha yiye na xuuni, yi yi naarigana ce! Yi ganha ba jaari ba fungonyo baa fee je we! Ga y'a jaari ba fungonyo fee je we. ¹⁶ Cana nii lemu ni yi wa nime ge, lee cana nii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se beeri pyi kasaanjaa bye ni. ¹⁷ Lee na yi ganha bu da bye fungonyo baa fee we, ga yi Kafo nidaan sha yi wee ce. ¹⁸ Yi ganha ba jawo

wuu yiyε na ni duven gbaa ni wε, lee wa popama waa. Ga yi ji Kilε Munaa na. ¹⁹ Y'a samohoro leni yiyε ni ni Kilε koro yoyo ni, ni Zaburruu ni Fεfεεε Munaa yoyo. Y'a yoyo yi cεε, yi da Kafoo sōni ni yi zoloo pu beeri ni. ²⁰ Y'a baraga teri To Kilε na tuun beeri ni keree beeri na, wu Kafoo Yesu Kirisa mεge na.

Cèe ni pu namaa te keree

²¹ Yi yiyε tirige yiyε mu Kirisa wo jii fyaara ti wuu na.

²² Cèe yi yiyε tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiyε tirige Kafoo mu wε. ²³ Bani ná wu jε cee jufoo, ba Kirisa jε mε Egilizi jufoo wε. Wee Egilizi we wu jε Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di jε ti Shovoo. ²⁴ Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cèe pu be ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

²⁵ Namaa, yi cèe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyε kan wu wuu na wε. ²⁶ W'a lee pye mu kōnhō wu lōhō ni Kilε jomō pu taga Egilizi wu pye fεfεεε. ²⁷ Kōnhō wu wu yereje wuyε jaha taan ni nōoro ni. Nōhōmō tēne, kelee tafōnrō, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ja wu na wε. Ga wu bye fεfεεε jaagi xuu baa. ²⁸ Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe pu be ya yaa na dan pu ni. Ná beeri shō w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni. ²⁹ Bani sipya wa shishiin ceepuuro tōn ya

bengi wu mu wε. Ga wu ma ti jō shaa, na ti kemεε, ba Kirisa be ya wu wo Egilizi wu pyi wε. ³⁰ Bani wèe pu jε wu ceepuuro ti yatenyε ye.

³¹ «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha, na koomō pu shō na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

³² Lee karjmhōnō le kōri w'a pεle fo xuuni. Ne li she jo Kirisa wo karjεεge ke ni wu Egilizi wu na li jaha ya tii. ³³ Lee beeri funjō ni yee namaa pu beeri ya yaa, wa beeri wu shō di da dan wu ni, ba wuyε pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni wε. Cèe pu be ya yaa na baraga teri pu namaa na.

6

Nōhōpiire ni ti sefεε keree

¹ Nōhōpiire, y'a yi sefεε jōmehεε coni Kafoo wo karjεεge ki ni, bani lee l'a tii. ² L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pεle!» Le l'a pye saliya wu jōmεεjuu nizhiine le, na le jōmεε le lo na taha li na na: ³ «Kōnhō ma di japijε ni jemōnō ta jinjε ki na.»* ⁴ Tii, yee be ganha ba yi nagoo pu logoo yirige wε! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafoo ye pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafεε

⁵ Buloo, yee kafεε piimu pu jε naha ke jinjε ke na ge, y'a pu jōmehεε coni, yi da fyagi pu na, yi da gbōoro teri pu na

* 5:31 Zhenezi 2:24 * 6:3 Ekizode 20:12; Duterenōme 5:16

ni zɔsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu we. ⁶ Yi ganha ba kapyenɛe ki pyi pu jɛnaa ye na, kanna tɔndaanra y'a zhaa sipyii mu we. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo jɛ we, yi da Kile jidaan pyi ni yi zɔlɔɔ pu bɛeri ni. ⁷ Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu we, fo Kafɔɔ. ⁸ Y'a li cɛ na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye maye wo la, ma bu kasaana lemu bɛeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafɔɔ mu.

⁹ Kafɛɛ, yee bɛ p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pɛle pu na bada we. Yi li cɛ na pu wo juɲɔfɔɔ we, na wee ninumɔ wu jɛ yee bɛ wo we. Wee jɛ fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni we.

Kiricen kashen yagboyo

¹⁰ Ayiwa, yi fanha ta Kafɔɔ ni wu sefɛere ti baraga ni. ¹¹ Yi Kile wo kashen yagboyo yi bɛeri le yiyɛ na, kɔnhɔ y'i j'a yere Shitaanni wo shizhi-inme pu bɛeri sige. ¹² Bani wɛɛ ni piimu pu wa kashen ki ni ge, pee jɛ Adama nagoo we. Ga juɲɔfɛɛ pu jɛ pii, ni fanhafɛɛ, ni piimu pu jɛ ke kɔɲɔ nibiige wogo ke juɲɔ ni ge, ni jinaa piimu pu jɛ fugba wu ni ge. ¹³ Lee wuu na yi Kile wo kashen yagboyo yi bɛeri lɔ, kɔnhɔ caguɲɔ ki ba nɔ y'i j'a kashen ki nmɔ fo yi se ta, yi lowagaa wuu di j'a yere.

¹⁴ Yi yere, y'i can pye yi yapɔyɔ! Yi tiime pye yi kashen fadeye! ¹⁵ Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu

yu, pee pemu pu jɛ jɔɲɲɛ jomɔ pu ge. Pee ya sipya fungɔngɔ tenɛɛ wu tɔɔyɔ tas-inɲɛ ni ba tanhaya nijeye fɔɔ jɛ we. ¹⁶ N'a daa we, wee wu jɛ nmasiginɛ ke. Wee di bye yi mu tuun bɛeri ni, kɔnhɔ yi da Shitaanni wo na nmaya yi bɛeri furi. ¹⁷ Yi juwuuro ti wo tɔɔɔ judɔɲɔ ki bɛ lɔ tɔ, y'i Kile Munaa li wo nmɔpara li lɔ, lee jɛ Kile Kafila we. ¹⁸ Y'a Kile jɛeri tuun bɛeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni jɛreyɛ tuuyo bɛeri ni. Yi la le yiyɛ ni yi da lee pyi, yi da Kile jɛeri mu fɛfɛere sipyii pu bɛeri mu.

¹⁹ Yi da jɛreyɛ pyi na bɛ mu, kɔnhɔ di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kaɲmɔhɔnɔ li naha jo di viinnɛ ni lowaa ni. ²⁰ Ali na li ta nɛ na jɛ bɛ kaso ni pee Jozaama pe wuu na, nɛ wu jɛ pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jɛeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu we.

Pɔli fɔ mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanɲii Tishiki, wee wemu wu jɛ Kafɔɔ wo kapyebye jɔmɛɛ fɔɔ ge, wee w'a da zhe nɛ fiin ni na keree ki bɛeri naha jo yi mu. ²² Lee wuu na nɛ wu tun yi mu, kɔnhɔ y'i wu wo keree ki cɛ, wu she lowaa bɛ le yi ni.

²³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu jɔɲɲɛ, ni taanɲɛɛɛ, ni n'a daa kan cebooloo pu bɛeri mu! ²⁴ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tɛhɛnɛ baa ge, Kile wu fɛrɛmɛ kan pee bɛeri mu.

Filipe Sh_{EE}EN Tudunm_{oo} P_oli ya seme wemu tun Filipe sh_{EE}EN mu ge

Jag_o ye mu we seme we d'a tun we?

Filipe sh_{EE}EN wo egilizi wu mu P_oli ya we seme we tun Mased_oni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Orom_E kulo li ni na we seme we ka. Egilizii piimu n_oh_o P_oli ya shan Er_opu fiige ki ni ge, Filipe sh_{EE}EN wo egilizi we wu j_E pu beeri nizhiime.

Na P_oli yaha wu jara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i n_o Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wa ni wee j_E Yawutuu-i ge, wee w'a bi j_Ehe, bani Yawutuu ni j_Ehem_E bi bye wa we. Filipe kulo li bi bye Orom_E sh_{EE}EN s_or_osii tateengb_oh_o.

Ma funj_o bi j_E ma di Filipe sh_{EE}EN wo egilizi wu keree ce, Kapyege Kitabu wu wo koo-goo 16 wu kalaa.

We seme we kakana j_unj_o

Kashiine, P_oli funj_o bye wu Filipe sh_{EE}EN wo egilizi wu n'a daa f_E pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sh_{EE}EN 4:10-20). Li shuun wuu, P_oli bi logo na waagi wu j_E Filipe n'a daa f_E pu te ni. (Filipe Sh_{EE}EN 4:2). Wu funj_o ki bye w'i pu yeri.

Seme wu kafila j_ugb_oy_o

Filipe Sh_{EE}EN 1:1-11 P_oli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sh_{EE}EN 1:12-26 P_oli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Orom_E ni ge.

Filipe Sh_{EE}EN 1:27—2:4 P_oli ya Filipe sh_{EE}EN yeri niginre keree na.

Filipe Sh_{EE}EN 2:5-18 Yesu ya wuy_E tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sh_{EE}EN 2:19-30 P_oli labyenii Timote ni Epa-furoditi keree.

Filipe Sh_{EE}EN 3 P_oli ya pu s_onmi kapyebyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sh_{EE}EN 4 P_oli ya pu shaari na y_Ere kan pu mu sanha.

P_oli ya f_o kan Filipe sh_{EE}EN mu

¹ N_E P_oli ni Timote, w_Ee piimu pu j_E Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, w_Ee p'a we seme we tun Kile wo f_Ef_Eere sipyii pu beeri mu, piimu beeri pu j_E Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo karij_Ege ki ni ge, ni j_E egilizi wu jahagbaa f_E ni pu tegevee pu be.

W_Ee ya yi shaari: ² W_u To Kile ni w_u Kaf_o Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i j_unj_o be kan yi mu.

P_oli ya Kile j_Eeri Filipe kulo li n'a daa f_E pu mu

³ N_E bu na funj_o k_on ni yee kaa ni tuun beeri ni, n_E ma Kile shaari. ⁴ N_E ba da Kile j_Eeri yee mu tuun beeri ni, n_E ma kee j_Eerege ki pye ni fundanga ni. ⁵ Bani yee ya pye n_E tegevee Kile wo Jozaama pu y_Ere li kapyen_E ki na, na co fo ki j_o k_onduun na, fo na pa n_o nime na. ⁶ N_E li

ce nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyenεε nizaan̄aa kii n̄o k̄on yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki n̄o fa Yesu Kirisa cabaŋa. ⁷ L'a yaa ne w'a na funŋo shaa lee shagana li na ni yee beeri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheε, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne kenε ni. ⁸ Kile ye pyaa wa lee wo seeri na jo yee beeri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba weε ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na we.

⁹ Kaa lemu na ne Kile jεeri yee mu ge, lee li wa me, jo la l'a faraa yee wo taan̄jεεε ki na, yi be di laje, ni fungonḡo feere ta xuuni, ¹⁰ k̄onh̄o y'i ja kasaan̄aa ni kakuun̄o ce sh̄onri kiyε ni. Lee funŋo ni yi na ba bye sipyitiimeε, jaagi baa fee, fo na she n̄o Yesu Kirisa cabaŋa ki na. ¹¹ Yi na ba kapyegeε nizaan̄aa nijehεεε pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa mas̄oŋo, ni peenε teri Kile na.

Poli kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funŋo ki wa y'i li ce na jo naa wemu beeri w'a n̄o ne na ge, wee beeri ya pye k̄an̄un̄o na she ni Kile wo Jozaama pu ni naha na can can na. ¹³ Bani kiri wu takonḡo ki nahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne po, na ne le kaso ni. ¹⁴ Lee

funŋo ni wu cebooloo n'a daa fee nijehεεε ya Kaf̄o pye pu tadan̄a. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

¹⁵ Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni jεpen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaan̄a ni. ¹⁶ Taan̄jεεε funŋo ni pee wa kee kapyenεε ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne tenε, k̄onh̄o ne da Kile Jozaama pu can wu sheε sipyii pu na naha. ¹⁷ Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenεε ki jεpen di jε pu ni. Fungonkuuyo yi jε pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

¹⁸ Na ta lee la shishiin di jε kaa ne mu we. Fungonkuun̄o ya pye pu mu la, fungonsaan̄a la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na x̄o sipyii pu mu, lee ya ne funŋo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be, ¹⁹ bani yee wo jεrege ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo degε wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye k̄an̄un̄o na na n̄un̄o wolo. ²⁰ Lemu ne zigeε ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadan̄a. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa. ²¹ Bani ne wo kon̄o ki katiinne n̄un̄o ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu

bε di jε nε mu kuduun wa.
 22 Ga nε di bu bye sanha koηo
 puga, nε na já da kapyenεε pyi
 sanha kiimu jε ni kuduun ni
 ge. Wee tuun wu ni, jiiifεεε
 ni xu ni, nε cε kabaηa kekε n'a
 da lo wε. 23 Nε fungoηgο wa ki
 shuun wu bεeri na. Nε na xu,
 na shε bye ni Kirisa ni, lee la
 ki wa nε na, kuduun nigbο wu
 wa lee ni. 24 Ga nε yaa na kori
 naha koηo puga yee wuu na,
 lee wo kaηoo l'a pεle bε sanha.
 25 Nakaara wa lee ni wε, nε
 na ba gori koηo puga, na tuun
 wa bε pye yi taan, kōnhο yi da
 se naha na n'a daa wu ni, yi
 fundanga ki bε di bεle. 26 Lee
 funηo ni, nε ba ba guri shε yee
 yiri, lee na ba bye kaηuηo fo ki
 nigbοhο, yee na fundanga ta
 Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni,
 nε wuu na.

27 Ga yee kunni p'a jaari y'a
 sahanji ni Kirisa wo Jozaama
 pu ni. Nε já shε foro yi na la,
 nε shiin ya já shε foro yi na-
 ε la, kōnhο nε wa nuri na y'a
 n'a daa wu co ni keye shuun
 ni, na bye jomεε nigin na, ni
 fungoηgο nigin. Y'i yi fanha
 ki pye nigin, yi da kapyenεε
 pyi, kōnhο sipyii pu da Kile
 Jozaama pu nuri, p'i dà Yesu
 na. 28 Yi ganha bu da yi pεen
 pu yaha pu fyaara leηe yi ni
 leηegana la shishiin na wε.
 Pee wo kapyegeε k'a li shεε
 na pee na ba gyeεgi, yee wo
 kapyegeε k'i li shεε na yee na
 ba shο. Kile ni lee ya foro.
 29 N'a ye yu bani Kile ya ta
 niimε kan wée mu, kōnhο wée
 di dà yε nigin Kirisa na-ε dε!
 W'a niimε kan wée mu, kōnhο
 wée di da kanhama bε jaa wu

mεge ki wuu na. 30 Y'a tee na
 ja toro, na yi nuri bε sanha na
 zhaanra nε leni ni Yesu Kirisa
 wo pεen pu ni. Tee zhaanra te
 tuugo yee bε ya leni nime!

2

*Yi yiyε tirige ba Yesu Kirisa
 ya pye wε*

1 Ayiwa, loηine bi daa
 Kirisa ni, samοhοo bi daa
 wu taanjεεge ki ni, karijεεge
 bi daa Fεfεεε Munaa li ni,
 jijaara ni jubenε bi jε, 2 wee
 tuun wu ni, yi yi fungonyo
 yi pye nigin, y'i bε taanjεεge
 funηo ni, y'i bye ba shen nigin
 jε wε, y'i bye ni fungoηgο
 nigin ni. Lee bu bye, nε zo
 wu na zii vere can can na. 3 Yi
 ganha ba kaa la shishiin pyi
 ni jεpεen ni, kelee yafogoyo
 wε. Ga y'a yiyε tirige, yi da
 sipyii pusamaa pοoηo yiyε
 na. 4 Yi ganha ba keree pyi
 yiyε pyaa yε wo kuduun kaa
 na wε, ga keree kiimu wo
 kaηoo l'a da bye yi bεeri nigin
 nigin wu na ge, y'a kee pyi.

5 Fungoηgο kemu k'a bi bye
 Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee
 fungoηnūo k'i bye yi bε mu:

6 Wu jε Kile pyegana na,
 wu ni Kile jε nigin.

Ga w'i ya ta lee pye
 wu tōgο tasinηε nago
 kanna
 wu wuyε taanna ni Kile
 ni fanha bε na wε.

7 Ga w'a kee bεeri yaha wà,
 na wuyε pye ba bulo jε
 wε.

W'a pa bye sipiyawyii,
 na wuyε yaha ba sipyii
 pusamaa jε wε,

8 na doroo sipyii toro-
gana na.
W'a wuyε tirige,
na Kile jomεε co,
fo na she wu pye w'a jε xu ni,
korikoritige ki wo xu wu
kunni.
9 Lee wuu na Kile ya wu juηo
yirige fo xuuni,
na mege kan wu mu,
mege kemu k'a pele
meyε yi beeri na ge,
10 kōnhō Yesu mege bu yiri,
munaa yara beeri li je
fugba we ni ge,
ni jinε ke na ge,
ni jinε ke nōhōdaan ge,
yee beeri di nuguro
sin y'i wu pele.
11 Sipyii pu beeri di yere li na,
p'i da li yu pu jōyo ni
na Kafō wu je Yesu Kirisa.

Lee na ba nōrō taha To
Kile na.

*N'a daafεε yayaa na jī kōηo
ke na ba wōrōo je we*

12 Ayiwa na taanjiinεε, y'a
na jomεε co tuun beeri ni,
tuun wemu ni ne bye yee
niηε ni ge. Na na yaha n'a
lii nime yi na, y'a la faraa
tee jomεεcoro ti na. Y'a yi
juwuuro ti keree ki finηε ni
Kile jii fyaara ni, y'i da baraga
teri wu na! 13 Bani Kile ye
pyaa k'a da yee tege, na yee
pye yee ya sōo wu jidaan na,
na ja na wu pyi be.

14 Lee wuu na, y'a yi keree
ki beeri pyi nakaara ni ηmunu-
ηmunumō baa, 15 kōnhō y'i ja
pye fεεfεε, jaagi ganha bu da
yi na we. Yi bye Kile wo na-
goo, tanahaηa ganha bu da
yi na ke kōηo ke wo sipyiku-
uyo nanmahara wuu pii te ni

we. Yi da jī jī pu te ni ba
wōrōo ma jī me fugba we ni
we. 16 Kile Jozaama pe pu wa
jii sicuumō can wo pu kaan
ge, yi da pee kaa yu pu mu.
Lee bu bye, yi na ba na juηo
yirige Kirisa cabaηa. Lee li da
ba li she be sanha na ne wo
kanhama pe, ni ne wo labye
wu ya ta pye kaηōo baa we.
17 Yee ya labye wemu pye Kile
mu ge, wee ya pye yee wo
saraga, yee ya dā Kile na, lee
na yee ya kee wolo. Ali li jehe
yaha nago ne wo shishan pe
pu fara kee saraga ki na, lee
kōri je ali pu jehe ne gbo na
fara kee na, ne na funηo pinne
daan ni yee ni fo xuuni. 18 Yee
be ya yaa yee pu funηo taan
lee na, y'i binne funηo taan ni
ne be ni!

*Timote ni Epafuroditi ya
labye wemu pye ge*

19 Kafōo Yesu bu sōo na
li koo yaha, jeri tapyege ni
n'a da Timote tun zhe wā
yi mu. Keree kiimu ki wa
yi yiri ge, wu she kee jaha
ce wu pa jo na mu, lee na
ne be wo fungōngō ki teje.
20 Bani sipya watii wa naha
ne mu wemu ya wu funηo
shaa can can na ni yee keree
ni we. 21 Pu samaa beeri wa na
pu funyo shaa ni puyε pyaa
keree ni. Pu ya pu funyo
shaa ni Yesu Kirisa kaa ni we.
22 Ga yeeyε pyaa be ya li ce
na Timote ya wuyε she kapye-
bye nizaama. W'a wuyε kan
Kile wo Jozaama pu mu, na
kapyenεε pyi ni ne ni ba to
ni wu ja je we. 23 Lee wuu
na, ne wo keree ki na ba yaha
kabaηa kemu na ge, ne ba kee

ce be, wee n'a da dun yi mu. ²⁴ Ne dà li na Kafɔ wo saama pu gbɔɔrɔ ni jo l'a da mɔ nige neye pyaa be di she yi yiri we.

²⁵ Ga ne li ta jo li na bɔrɔ na fenhe Epafuroditi kurunɔ tun yi mu. Ne ceboro wu je wii, na nɔhɔ pye na kapye-byejii. W'a wu wo fanha ki fara ne wogo ki na wèe na Kile wo Jozaama pu yu. Ne mago je yanmuyo yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan ne mu. ²⁶ Wu funɔ bye wu yee beeri ja tɔvuyo na, bani wu fungɔngɔ k'a wuregi na li kajuɔ pye wu ceefuuro ti kaa ya nɔ yee na. ²⁷ Can wu je wii, w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di juɔ jaari wu na. Wu ya ta juɔ jaari wee ye nigin na we, ga ne be na w'a juɔ jaari. Lee be we, ne wo jatanhaɔa ki saɔa bi da be. ²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tɔvuyo na, kɔnhɔ y'i she wu ja yi funyɔ di daan, la di foro naye pyaa be wo jatanhaɔa ki ni. ²⁹ Wu bu nɔ yi na, yi wu juɔ círi ni fundanga ni Kafɔ wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga tɛri. ³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyeɛ kiimu yee bi da já bye ne mu ge, kee kapyeɛ ki wuu na w'a wuye kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da já bye sipyii-tiime Kile naha tãan we

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafɔ wo kariɛge ki ni. Ne keree kiimu ka na kan yi mu ge, na

kuri na kee ninuɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni. ² Y'a yiyɛ kasɛri kapye-byii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun je we. Pee ya giin na sipya bu cekɔnrɔ pye na lee li da ma pye m'a jɛri Kile wo sipya. Can be we! ³ Wèe n'a daa fɛɛ, wèe pu je Kile wo sipyii puyɛ pyaa pyaa, wèe piimu p'a Kile pele Kile Munaa baraga ni, na wù wo juuyirige ki taa Yesu Kirisa wo kariɛge ki ni ge. Wèe ya ta sipyii wo kashangaa pye wù tadanɔ we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da já jo ne kashangaa pye na tadanɔ, jo ne na já lee pye na juwuuro ta. Sipya weke wu da já jo na wee ya kii keree kii pye wu tadanɔ na toro ne tãan we? ⁵ Ne cekɔnrɔ pye fo na cazegɛ caɔa gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shɛn ne je, na foro Benzhamɛ wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizhɛɛn pu ni ne be je, pee piimu p'a Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu koo jaari ge. ⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na jaari na n'a daa fɛɛ pu kana. Ma bu jo saliya wu keree jaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na já zɔ taha ne na saliya wu keree ki jaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime juɔ baa keree Kirisa wuu na. ⁸ Lee na laha wà,

nεye pyaa kii wa yanmuyɔ ye bεeri wii junnɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔɔ Yesu Kirisa ce, lee jɔhɔ jε we. Wee wuu na nε sɔɔ na na kenε wolo keree bεeri ni, na ganha na keree bεeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di já Kirisa wo karijεεge ki ta, ⁹ di gori yaha kee karijεεge ke ni. Na saliya wo koo jaari li jaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funnɔ ni Kile da ma jate sipyitiime. ¹⁰ Lemu feni nε jε ge, lee li wa mε: Na Kirisa ce; sefεere temu t'a wu jε na yeege xu ni ge, na tee bε shi ce; kanhama pemu w'a soro ge, na pee bε shi ce; na wu xu wu bε tuugo shi ce, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan. ¹¹ Lee bu bye, na bε na diin ni li ni jo na bε na ba jε na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she nɔ wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna nε wa paa fo na she nɔ na jɔ tafanja xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-ε de! Lee bε we. Ga ali nijaa we bε ni, nε la le naye ni na wo tafere ti na, kɔnhɔ di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya nε sha co. Lemu bεeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu bεeri gbegele yaha na jaha na ge, di da kee bεeri pyi. ¹³ Na cebooloo, li wa nε funnɔ ni nago kanna nε nɔ na wo tafere ti tɛhene na, na ti kuduun bε ta na xɔ-ε de! Ga kaa nigin li wa nε funnɔ ni. Keree kiimu bεeri

ki wa nε kadugo yiri ge, nε na funnɔ wɔ kee bεeri na, lemu li wa nε jahagbaa na ge, na ganha na na se wu bεeri pyi, na lee shaa. ¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di jaha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe nɔ ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wèe piimu bεeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungɔngɔ ke k'a yaa na pye wèe mu, ga fungɔngɔ katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na. ¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xɔ wu na ge, w'à se jaha na lee kooli ni.

¹⁷ Na cebooloo, koo lemu nε jaari ge, nε funnɔ ki wa yee bε di da lee jaari. Piimu bεeri pu wa jaari na sahanjɔ ni lee koo li ni ge, yi da pee bε wii, yi da se pee feni! ¹⁸ Bani shenjehemεε pii wa wà, Kirisa wo korikoritige ki wo jomɔ pu wo yere li tɔn p'a pen pu mu. Nε yee jo toro yee mu tɔɔɔii nijehenjeε ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha. ¹⁹ Pee sipyii pii wo taxɔgɔ ki wa gyεegi, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacereε ni ge, p'a kee funnɔ lɔ Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puyε pεle ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiijε ke konɔ ke wo yanmuyɔ ye na. ²⁰ Ga wèe kunni, wèe wo to puga ki wa fugba we ni. Wèe bε di wa wu Shɔvɔɔ, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sigeε. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa. ²¹ Fanhaxhɔɔɔ ceepuuro te ti wa wèe mu

ge, wu na ba tee jɛri na pye nivɔɔ, na ti pye nɔɔɔ wuuro ba wuyɛ pyaa wuuro ti jɛ wɛ. Sefɛɛɛ te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a já yanmuyɔ yi bɛɛri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nɔhɔdaan.

4

Pɔli ya funɔɔ shagazaana li wo yɛɛ li kan n'a daafɛ pu mu

¹ Ayiwa, na cebooloo na taanjiinɛɛ. Na funɔɔ ki wa di yi ja sanha. Nɛ wo fundanga ki kajuɔɔ ki jɛ yere. Yee shiin pu wa nɛ juɔɔ yirige. Na taanjiinɛɛ yi la le yiyɛ ni y'i gori yaha Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni!

² Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, nɛ w'a pu jɛɛri na pu bɛ nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni. ³ Mu bɛ, na kapyebyejii jɔmɛɛ fɔɔ, nɛ w'a ma jɛɛri jo ma na ceboroshaa shuun wu jɛɛri, kɔnhɔ p'i bɛ nigin na. Bani pee p'a la le puyɛ ni, na nɛ tɛge Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyejii pusamaa. Pee wo mɛyɛ y'a ka Nii Sicumɔ pu wo sɛmɛ wu ni.

⁴ Na cebooloo, yee na jɛ ni Kafɔɔ ni karijɛɛge ni, y'a fundanga pyi tuun bɛɛri ni kee karijɛɛge ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi! ⁵ Y'i zhi sipyii bɛɛri di yi cɛ ni jubɛɛ ni, bani Kafɔɔ taapana l'a tɛɛɛ. ⁶ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni kaa la shishiin ni wɛ; ga yaaga bɛɛri kaa l'a yi ta ge, yi kee jɛɛri Kile mu! Yi ki kaa

jɛɛri yi waha! Yi da fò kaan wu mu! ⁷ Yi ba lee pyi, Kile wo janiɛ ke k'a ye sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti bɛɛri na ge, kee na ba yi zɔɔɔ pee, ni yi fungonyɔ yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni.

⁸ Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li jɛ can ge, pɛɛɛɛ ya daa kaa lemu bɛɛri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li jɛ fɛɛɛɛ ge, kaa kaa l'a jɔ ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu bɛɛri l'a sii pye kacɛɛ fo l'a yaa ni masɔɔ ni ge, nɛ funɔɔ ki wa kee keree kii wo bye funɔɔ di yi zɔɔɔ pu ji. ⁹ N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na jɔ na, na lemu ja di na byi ge, yi bɛ p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a janiɛ kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Pɔli ya Filipe sheen shaari pu bona wu wuu na

¹⁰ Nɛ funɔɔ ya taan xuuni, bani yee ya li shɛ sanha na yee wa yi funyɔ shaa ni nɛ kaa ni. Kee fungɔngɔ ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na wɛ. ¹¹ Li wa nago kanna nɛ wo labaara t'a nɛ pye nɛ na ye yu wɛ, bani nɛ bu lemu bɛɛri ta, l'a cɛɛ la, l'a jɛhɛ la, nɛ wa ma funɔɔ taan lee wuu na, bani nɛ tee kee bɛɛri na. ¹² Na pye la baa fɔɔ, nɛ lee shi cɛ, na pye dafɔɔ bɛ, nɛ lee bɛ shi cɛ. Xuu xuu ni nɛ toro ge, w'a waha wahagana tuugo bɛɛri na la; nɛ ta li la, nɛ shiin ya ta li-i la; nɛ yanmuyɔ niɛhɛyɛ ta la, nɛ shiin ya yafiin bɛ ta-ɛ la, nɛ tee kee bɛɛri na. ¹³ Nɛ jani

kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

¹⁴ Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni. ¹⁵ Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tehen na ne Kile wo Jozaama pu kapyene ki jo kon, ne yiriduun wu ni Masedoni fige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo kapyene ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu kene yanmuyo taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye. ¹⁶ Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yanmuyo torogo ne mu tooni nihenene ni. ¹⁷ Yanmuyo yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyege nizaanaa kii ki nehe; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na. ¹⁸ Y'a yanmuyo yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fo, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ne we, saraga kemu na Kile ya so ge, ki kaa be d'a taan wu ni. ¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo conromo keree ki beeri ya. Bani yanmuyo yi beeri yiwu mu wu noo wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo karienege ki funjo ni.

²⁰ W'a wu To Kile wu soni, wu da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Pali ya fo wemu pye kurogo

ki nage

²¹ Piimu beeri pu ne fefere sipyii Yesu Kirisa wo karienege ki funjo ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari. ²² Fefere sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyene pyi saannaa jujofoo Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fo waa.

²³ Kafoo Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu niɲaa wuu li jɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jɛ kanna w'a we semɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoɲɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bɛeri ki bye Girekii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bɛ bye pu niɲɛ ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ we. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛgɛ ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kelee gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bɛ kaa ya yu we semɛ we ni, pee bi lii Kolose na we.

We semɛ we kakana ɲunɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na melekɛɛ pii bɛ p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fɛɛ pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalɛgɛɛ fɛni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semɛ we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li

she pu na na keree bɛeri ki jɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadanɔ we.

Semɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fò, ni baraga daha, ni Kile-jɛrɛgɛ.

Kolose Sheen 1:15 —2:23 Kirisa wu jɛ yanmuyɔ yi bɛeri ɲunɔ ni.

Kolose Sheen 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na ɲiifɛɛɛ nivɔɔ ti wo ɲara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɲɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wèe p'a we semɛ we tun yee mu. ² Yee piimu pu wa wù cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo karijɛgɛ ki ni ge; yee mu wèe ya we semɛ we tun.

Wèe ya yi shaari: Wù To Kile wu niime ni ɲaɲiɲɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wèe ba da ɲɛrɛgɛ pye yee mu tuun bɛeri ni, wèe ma baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na. ⁴ Yee ya dà Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bɛeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wèe na, lee wuu na wèe ya baraga tɛri Kile na. ⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dà li na na tadanɔ wa yi mu fugba we ni. Kile

Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'a fenhē pee Jozaama pemu logo ge, pee funḡo ni yee wa kee tadanja ki ta. ⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumḡo shiin p'i wa yu koḡo ke beeri mu. Pee gbḡḡo ni sipya ya jii sicuumḡo nizaama taa. Yee ya Kile wo fεrεmε pu kaa logo, na pu can wu cε tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wε, mu pu wa se jaha na tεyε yi saya beeri ni. ⁷ Wù taanji, wù labyenii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nḡmεε fḡḡo wu jε wii, Kirisa wo kapyebye. Wèe tεgε w'a labye pyi yee niḡε ni. ⁸ Fεfεεε Muna di cεmε ni fungḡḡo fεεεε kan yi mu.

⁹ Ayiwa, lee funḡo ni, ba wèe bε ya yee logo wε, na ganha na Kile jεeri yee mu tuun beeri ni, na li shaa kḡnhḡo Kile jidaan jε lemu ge, y'i já lee cε yi fiinḡε, Fεfεεε Muna di cεmε ni fungḡḡo fεεεε kan yi mu. ¹⁰ Lee bu bye, yi na já da jaari Kafḡḡo jidaan jaarigana na. Yi kapyegee ki beeri na daan wu ni bε. Yi na já da Kile jidaan pyi, na kapyegee nizaanḡaa tuuyo beeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cεne na. ¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun beeri ni, ni wu wo sefεεεε nḡḡḡo wu-uro ti ni; kḡnhḡo y'i la le yiyε ni n'a daa wu kabanja na, y'i loxulo ta keree beeri ni, y'i bye ni fundanga ni. ¹² Yi baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a

daa fεε pu jaha na wu saanra kpεengε wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee bε mu na yee bε pye yee bε ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wèe shḡ Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wèe le wu jidaan Ja wu wo saanra ti ni. ¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wèe jḡḡḡo wolo, na wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu jε wa ya wu jaa-i ge, wee wo jaa wu jε Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wε. ¹⁶ Bani wee baraga ni yanmuyḡo ye beeri wa yàa, fugba woyo ye fara jḡḡε ke woyo ye na. Yanmuyḡo ye yi wa nijabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefεεεε yoo, yi fanha fεεεε yoo, yi jḡḡḡo fεεεε yoo, ni yanmuyḡo ye yi wa nijaya ge, yee beeri wa yàa wu baraga ni, yee beeri shiin wa yàa wu wuu na. ¹⁷ Wee w'a pye taashiine ni yanmuyḡo yi beeri jaha na, wee baraga ni shiin yanmuyḡo yi beeri jε. ¹⁸ Wee wu jε koḡo ke beeri wo Egilizi wu jḡḡḡo ni, wee Egilizi w'i jε wu ceepuro. Koḡḡo jḡḡḡḡḡo na, wee w'a pye wà taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na jε na foro xu ni, kḡnhḡo wu bye yanmuyḡo yi beeri jḡḡḡo ni. ¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li jε wee Kile ni ge, kee beeri nigin nigin di she da ki jḡporo na Yesu ni. ²⁰ Kile

funḡo ya pye wu be le wu ni wu yaḡmuyaaya yi beeri te ni Yesu gbɔɔɔ ni, fugba woyo ye fara jinḡe woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funḡo ni Kile ya jaḡinḡe le wu ni wu yaḡmuyaaya yi beeri te ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungɔnkuuyo ni yee kapyege niguunḡo funḡo ni, kee ki bi yee pye yee ya pen Kile mu. ²² Ga nime, Yesu na xu ce puuro ni, lee wo funḡo ni Kile ya be le wu ni yee te ni. Kile ya lee pye, kɔnhɔ y'i ja pye feefe wu jaha taan, fe pa shishiin ganha bu da yi na we, jaagi wa shishiin be ganha bu da yi na we. ²³ Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni we. Y'a tadanja kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funḡo ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi junḡo kyeege fo di kee tadanja ki shɔ yi na we. Pee Jozaama pu wo yere li wa na byi sipyii pu beeri mu koḡo ke na. Kile w'a ne Pɔli ye pyaa be pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pɔli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama pe ne daa yee wuu na ge, lee je ne mu fundanga. Bani li je kanna Kirisa wo kanhama pu jo ne fani. Pee kanhama pe, ne pee beeri xu naye ni Kirisa wo ce puuro ti wuu na. Tee ce puuro ti je Egilizi we. ²⁵ Kile ya ne pye

wee Egilizi wu wo kapyebye, na ne w'a labye pyi yee mu, ne da Kile wo kafila wu beeri fiinḡe da yu yee mu. ²⁶ Pee jomɔ pu kaluu l'a bi ḡmɔhɔ shi wu beeri na fo taatuunnɔ ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu. ²⁷ Shi wemu je Yawutuu-i ge, ceme niḡmɔhɔmɔ nɔɔɔ wo pemu wa pee jomɔ pu ni wee shi wu mu ge, wu funḡo bye wu wo feefe sipyii p'i pee ce. Wu funḡo bye y'i li ce nago kanna Kirisa bu bye yi zɔlɔ pu na, yi na ba je Kile wo nɔɔɔ wu ni. Kee tadanja ke wa yi mu. ²⁸ Wee Kirisa we wo kaa we wa yu. Wee wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungɔngɔ feere ti ni, kɔnhɔ sipyii pu beeri di bye feefe Kile jaha taan, pu niye di juri Kirisa wo kariḡeege ki ni. ²⁹ Lee wuu na, ne labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan ne mu ge, wee labye we ni ne zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samɔhɔ leni ne ni.

2

Kaa le Pɔli ya puro n'a daa fe pu wuu na ge

¹ Na cebooloo le n'a giin di zhe yi na y'i li ce ge, lee li wa me. Ne naye po pɔgana beeri na, na kanhama tuugo beeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fee pee, ni piimu beeri pu je pu sanha jii taha na na-e ge. ² Ne lee beeri pyi, kɔnhɔ p'i ja loḡine ta, samɔhɔ di bye pu ni. P'i bye jo mee na, taanḡeege di bye pu te ni, p'i ji fungɔngɔ

fεερε na. Lee bu bye, pu na Kile wo kaηmōhōnō li ce. Lee kaηmōhōnō le, lee ηe Kirisa. ³ Fungōngō fεερε ti bεeri ni laje wu bεeri nijeme be di wa ηmōhō wu ni. ⁴ N'a ye yu yi mu, kōnhō sipya wa shishiin ganha da ηōtanga jomō taga yi piinηe we. ⁵ Can na, ne kunni ya lii yi na, ga ne zō d'a pinne ni yi ni. Yee na yiyε co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nōhō fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan ne ni fo xuuni.

Niifεεre can can wuuro te t'a daa Kirisa wo kariηεεge ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a sōō na daha Yesu Kirisa feni we, yi la le y'i gori lee koo li ni. ⁷ Yi kori yaha wu kariηεεge ki ni, ba tige niye ya jin me ηinηe ni we. Yi yi koηō keree bεeri kaa le wu keηe ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga tēri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiyε kasēri, kōnhō wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyε pyaa wo laje ni, wu ηunō baa jomō taga yi piinηe we. Wee laje we, sipyii wo kalεgeε ni ke koηō ke wo yaηabaaya ye ni wee ya yiri, wu ηe Kirisa wo we we. ⁹ Bani kaa kaa li ηe Kile ni ge, w'a wu ηi kee bεeri na. ¹⁰ Yee be d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yaηmuyō yemu bεeri y'a fanha fεεre ni ηunō fεεre pyi ge, Kirisa wu ηe yee bεeri ηunō ni.

¹¹ Yee na ηe kariηεεge ni ni Kirisa ni, lee ηe kanna

cekōōnrō yee ya pye. Tee cekōōnrō te, sipya be ya tee pye-e de, tee ya foro Kile ni. Tee cekōōnrō te kōri wu ηe kanna yee ya foro yi jurumu wu bεeri ni. ¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le faηa ni ni Kirisa ni, na na pinne ηe ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefεεre ti wo n'a daa wu funηō ni. Tee sefεεre ti t'a Kirisa ηe na yeege xu ni. ¹³ Yi jurumu we ni yi na ηe kōnbaa, lee bi yee pye ba xuu ηe we. Ga nime yee na ηe Yesu ni, pee ηe ηii sicuumō nivomō Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a wēe jurumu wu bεeri yafa wēe mu. ¹⁴ Wēe jurumu we wu bi ka na yaha wēe ηaha na Kile ηaha tāan, p'i ba wee taga wēe jaagi na wēe ya saliya kyεegi ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bεeri fōrōgō na laha wā. ¹⁵ W'a yaηabaaya yi wo saanra te, ni yi sefεεre ti shō yi na, na yee she kpeεnge na sipyii bεeri na, ba kashen bu-loo ηe we. W'a se wemu ta wu xu wu funηō ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fee ya yaa pu taha sipyii wo kalεgeε feni we

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yagbaya we; kelee na ηaha na yi jate ya ta nō pu wo kalenηe caya yi na, kelee pu yevorovonō kalεgeε, kelee pu cadeenyε na-ε we. ¹⁷ Kee keree ki bεeri bye keree nibaηaa ki wo ηaha sheshεεre. Ga can can wuyε pyaa, wee

je Kirisa. ¹⁸ Sipyii piimu pu ma puyε pye kanna p'a puyε tirige melekεε mu, na pu pελε ge, na daa xuuni puyε pyaa wo ηmunuyο ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi ηuyο kyεεgi wε. Pee sipyii pu bu kaa bεeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puyε pελε, pu nibyegee bεeri ki je puyε pyaa fungonyο keree. ¹⁹ Kirisa we wu je keree bεeri ηunηο ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nοrο wee na wε. Na ta n'a daa fεε pu bεeri di fanha taa wee gbοrο ni, na legi na be ni Kile ye pyaa ηidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciiye tasogoyo ni kavaan ya puyε coni cogana lemu na wε.

Na xu na binne je ni Kirisa ni

²⁰ Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni wε, a yee di shο ke koηο ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni ηaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo teri yee na sanha, na li pye kanna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee koηο ke wo keree pyeganjaa ni wε? Pu jomο pu je na: ²¹ «Ma ganha bu ke yaaga ke lο-ε dε, lee wa ηο wε; ma ganha bu ke li-i dε, lee wa ηο wε; ma ganha bu gbοn ke na-ε dε, lee wa ηο wε.» ²² Na ta yee yanmuyο ye di je ηoyalige ye nigin, ki bu li xο, ki da jα ηeri nige yaaga be wε. Kee keree kii bεeri je sipyii wo kashangaa, ni pu fungonyο keree. ²³ Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta

k'a foro fungonyο fεεε wogoo feni. Pii sipyii pii ma sοο na pu ye mege pεηηε pyi, na puyε tirige melekεε mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kaηοο la yafiin di wa kii keree kii na lemu na jα sipyia tanha jurumu na wε.

3

Fugba nοrο w'a ye koηο yanmuyο ye na

¹ Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne je ni Kirisa ni na foro xu ni wε, wee tuun wu ni, yanmuyο ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidεεnge ki wa wα saanra tateεnge ki ni Kile kanige ce. ² Kile ya lemu gbegele yaha yi ηaha na fugba we ni ge, y'a yi funyο kοon ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyο kοon ni ke ηiηε ke wo keree ni wε. ³ Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumο nivomο pe pu wa yee mu ge, pee niηmohomο pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe fαlο wε. ⁴ Pee ηii sicuumο pe je Kirisa, wee ga ba canja canja, yi be na binne ni wu ni wu nοrο wu ni.

Yi yi kapyeleεε ki yaha

⁵ Lee wuu na yahaganjaa kiimu bεeri ki bye yi na ge, yi kee bεeri yaha. Kee je: dαdαrο, ni nοrοmο keree, ni cemohοrο keree, ni cemohοrο fungonyο tuuyo bεeri; ni lakuunηο tuugo bεeri, ni ηεgbοο, bani ηεgbοο ni yaperεgaanra bεeri li je nigin. ⁶ Piimu pu je pu ya Kile ηοmεε co-e ge, kii keree kii k'a Kile

wo loyire li pye li na da ba nɔ pee na. ⁷ Yee be tɔɔgɔ ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni. ⁸ Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: vɔgɔ, ni loyire, ni funguunɔ. Yi ganha bu sɔɔ shehe, kelee shiigebaara jomɔ p'a fɔro yi nɔ ni we. ⁹ Yi ganha ba kafineye yu nige yiyɛ mu we, bani yee ya yi wo yahagale le, ni yi wo kapyelege ki beeri ja na ki yaha wà. ¹⁰ A Kile di yahagana nivonɔ kan yee mu. Lee funɔ ni a la di ganha na faraa cana cana yee wo laje wu na, kɔnhɔ y'i bye yi Yaavɔɔ wu wo jaa wu shi, yi kapyegee ki beeri di já pye ba Kirisa ye pyaa wogoo je we. Wee baraga ni yee ya lee yahagafonɔ li ta. ¹¹ Ayiwa, lee funɔ ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekɔnrɔ pye la, ma ya cekɔnrɔ pye-e la; m'a pye nadadiinme la; m'a pye ja funɔ shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin ninje je we. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu je keree ki beeri, wee wu je wu beeri zɔlɔɔ na.

N'a daa fee ya yaa na puyɛ tɛri

¹² Lee wuu na yee ya pye Kile nagoo. W'a yee jaaha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funɔ ni, y'a yaa y'a junɔ jaari yiyɛ na, yi da ceme pyi yiyɛ na, yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. ¹³ Y'a yiyɛ tɛri yi cɔnrɔmɔ keree na. Wa bu nahana wa mu, yi beeri

p'a yi wo jurumu wu yafani yiyɛ mu ba Kafɔɔ ya yi wo jurumu wu yafa yi mu me we. ¹⁴ Ga le beeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyɛ ni xuuni. Taanjege ke, kee k'a da ba yee beeri pinne, na yee pye nigin. ¹⁵ Kirisa wo janinje ke, kee ki tiin yi zɔlɔɔ pu na, k'i yi keree ki beeri jaaha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee beeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga tɛri wu na tuun beeri ni!

¹⁶ Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zɔlɔɔ pu na ni wu fanha beeri ni! Y'a hakilee kaan yiyɛ mu, y'i da yiyɛ yeri ni fungɔngɔ fɛere ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-peene yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii be, y'a yee cee Kile mu ni yi zɔlɔɔ pu beeri ni, ni baraga daha ni wu na. ¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki beeri pyi Kafɔɔ Yesu mege na. Yi da baraga tɛri To Kile na Yesu mege na.

N'a daa fee ya yaa na leke pyi puyɛ na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiyɛ tirige yi namaa mu, ba Kafɔɔ ya lee shaa n'a daa fee pu mu we! ¹⁹ Yee namaa be, yi cɛɛ kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungɔnkuunɔ ni we! ²⁰ Nɔhɔpiire, yee be di da yi sefee jomhehe coni keree beeri ni. Lee l'a dan Kile ni. ²¹ Yee be sefee, yi jahaya ganha bu danha ni yi nɔhɔpiire ni, y'i kafugo pele ti na we. Lee kaa be we pu yatɛnye na xhuu.

²² Yee kapyebyii be, yee be di yi junɔfɛe jomhehe co

keree beeri ni ke ninε ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni we. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nunɔfɔgbɔ wuyε pyaa nii fyaara wuu na. ²³ Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungɔnfige ni, kanna ba y'a li pyi Nunɔfɔgbɔ wu mu we. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi we. ²⁴ Y'a yiyε funyɔ kɔɔn li na na Nunɔfɔgbɔ wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu jε Nunɔfɔgbɔ we, wee mu yi wa labye wu pyi. ²⁵ Ga sipyaa sipya w'a kakuuɔɔ pyi ge, Kile na ba weefɔɔ be saraa na be ni wu kakuuɔɔ ki ni. Kile ya wa wo wa ni we.

4

¹ Ayiwa, yee nunɔfεε be, yee be di yi kapyebyii pu co jɔ ni tiime ni zɔsaama ni. Yi be di li ce nago kanna yi be wo Nunɔfɔgbɔ wu wa fugba we ni.

Pɔli wo yεε mujuu

² Y'a Kile jεeri tuun beeri ni, y'i la le yiyε ni y'i kee jεrege ke co xuuni. Y'a baraga teri Kile na yi da wu shaari. ³ Yi da Kile jεeri wu be mu, kɔnhɔ Kile ye pyaa di jà wu tεge, wu cogosaama kan wu mu wu jà w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kanmɔhɔnɔ, a wu li ce nime ge, wu da li keree sheε w'à fiinjε. Yee wo jo funyɔ ni pu wa ne co na le kaso ni. ⁴ Y'a Kile jεeri na mu, kɔnhɔ di sii jà da lee

kanmɔhɔnɔ le fiinjε da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu we.

⁵ Piimu jε Kiriceen we, yi yi jaarigana ce pee te ni. Yi ganha bu diin da juyɔ baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo we. ⁶ Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomɔ ni ba suumɔ jε we, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenε ka kan yi mu, yi ba da kee jɔ shɔ, yi tee jɔshɔɔɔ te pye ni jojeme ni.

Pɔli ni wu taanyiineε fɔ mujuu

⁷ Ayiwa nime, keree kiimu beeri ki wa naha ne mu ge, wu taanjii, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee beeri paari yi mu. Nɔmεε fɔɔ w'a wii fo xuuni, ne ni wee wu wa naha shiizhan Kafɔɔ wo labye wu na. ⁸ N'a sii li jɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li jε naha ge, wu she lee beeri paari yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni. ⁹ Onεzimu n'a pinne ni wu ni. Wu taanjii, wu ceborona wa wu wa wu be, jɔmεε fɔɔ wu wa wu be. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu beeri k'a byi naha ge, pu na zhe kee beeri paari yi mu.

¹⁰ Na kaso lejii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika be ya yi shaari. Wee Marika wu kaa ne bi jo yee mu. Wu ba she yi yiri, yi wu co xuuni. ¹¹ Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee be ya yi shaari. Pii ye p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fεε pu ni, piimu p'a ne tεge Kile wo saanra ti jo wu na sipyii

pu mu ge. P'a ne luu jinje fo xuuni.

¹² Epafirasi ya yi shaari, wee be wa yee wo sipya wa. Wu be wu je kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuye po Kile-jerεε na yee mu xuuni, konho yi fanha ta n'a daa wu ni, yi bye nomehεε fεε, yi soo li na nago Kile jidaan w'a byi keree beeri ni. ¹³ Yee ni yi taan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zo wu na, ne wa lee wo seeri. ¹⁴ Wu taanpii jogatooloo Luka be ya yi shaari, Demasi be ya yi shaari.

¹⁵ Yi wu cebooloo n'a daa fεε Lawodise sheen pu shaari. Nefasi ni n'a daa fεε piimu p'a binnεε wu kaban ge, yi pee be shaari. ¹⁶ Yi bu we seme we kalaa xo, yi wu yaha shegan Lawodise n'a daa fεε pu be mu pu kalaa. Seme we wu da yiri Lawodise kulo li be ni na pa gan yi mu ge, yi be di wee be kalaa. ¹⁷ Yi yi jo Arishipi mu na ne jo na labye we kaa l'a le wu kenε ni Kafoo wo labye wu ni ge, na wu la le wuye ni wu da wu pyi wu pyegana na.

¹⁸ Nime woyo ye, ne Poli ye pyaa kenε k'a yee ka, yee yi wa me. Ne Poli ya yi shaari. Kaso ni ne wa naha, yi ganha da funjo wo na na we. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Shεεn Tudunmɔɔ Pɔli ya sεmε nizhiimε wemu tun Tesaloniki shεεn mu ge

Jɔgɔ ye mu we sεmε we d'a tun wε?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we sεmε we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaɔɔ tapyegebɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ nijehεye bi se wà. Yawutuu nijehεmεε ni shi watii shεεn bε pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wε, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tεge wu fanha ta. Wu para shuun wuu li tɔgɔ feni Pɔli ya we sεmε we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibaɔa kadugo na.

We sεmε we kakana ɔunɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu ɔunɔ tãan wε, a Pɔli di we sεmε we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yeε bε kan pu mu Kile koro li ɔaariɔaana li shizhaa na.

Sεmε wu kafila ɔugbɔyɔ

1 Tesaloniki Shεεn 1:1-10 Ali na li ta waha ya

nɔni bε Tesaloniki shεεn na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Shεεn 2:1—3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, kariɔεge nizaɔa kemu bε di ɔε wu ni Tesaloniki kulo li tε ni ge, Pɔli ya pu funɔ to kee na.

1 Tesaloniki Shεεn 4:1-12 Naariɔa lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Shεεn 4:13—5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Shεεn 5:12-28 Yeε ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii pu wo fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wèe p'a we sεmε we tun wù To Kile, ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fεε pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niime we ni ɔaariɔa ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wèe ya baraga tɔri Kile na tuun bεeri ni yee bεeri wuu na, na ɔεge bε pyi yi mu gbee. ³ Yee ya kapyenεε pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shεε ge, na kapyenεε kiimu pyi yi wo taariɔεge ki funɔ ni ge, na wù Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tana ni lowaa lemu ni ge, wèe ba wù To Kile wu ɔaari tuun bεeri ni wèe ma wù fungɔngɔ yaha kii bεeri na.

* 1:1 We duba we ɔε Kiricεen fɔ kangana.

⁴ Wù cebooloo, wèe ya li ce jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee naha bulo kònho y'i bye wu wuu. ⁵ Wèe ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yere li ya da nɔ jomɔ ye nigin na we, ga Fefere Munaa li be wo sefere t'a fara. Lee wuu na yee ya dà pu na na can ne pu ni. Na fara lee na, yee ya li na na yee wo nɔ kaa na wèe ya kee keree ki beeri pye mu. ⁶ Kafɔo Yesu ya naari naarigana lemu na na fara wèe na ge, a yee be di ganha na naari mu. Yee ya kanhama nigbo na, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fefere Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɔ ni yee ya pye naha shesheere Masedoni fiige ki wo n'a daa fee pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fee pu beeri mu. ⁸ Kafɔo wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedoni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee ye be we, ga yeeye pyaa ya dà Kile na daganana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu beeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wèe pu na w'a yee kaa yu nige wa mu we. ⁹ Wèe ya tigi yee mu, a yee di wèe nɔ círi cirigana lemu na ge, sipyii pu beeri p'a yee yu. Yee ya yi yapere ki beeri yaha wà, Kile we wu ne niifere na, na ne can be ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyene pyi wu mu pyegana lemu na ge, ¹⁰ sipyii p'a yee beeri yu. Yee wa wu Ja wu sigee, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile

ye pyaa ya ne na yeeye xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pɔli ya kapyene kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni we. ² Yee ya li ce na p'a wèe cogana kolo, na wèe kɔn, na wèe shehele Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wuye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyii ti bi wèe naha kɔn lee na be. ³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yere li pye. Wèe di ya ta li pye, kònho wù sipya wa shishiin piinne we; wèe di ya ta li pye ni fungonkuunɔ ni we; wèe di ya ta li pye na taha nanmahara be na we. ⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe ke ne ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kònho wù kaa di da dan sipyii ni we. Lemu l'a be Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungonɔ yi beeri ce.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yere li funɔ ni, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna we. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro we. Kile wa wèe seeri lee na. ⁶ Wèe ya ta li pye be kònho yi da gbɔɔɔ teri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔɔ teri wù na we. ⁷ Li nehe

da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe je. Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nagoo deede we. ⁸ Yee ya taan wèe mu taan-gana lemu na ge, lee funɔ ni wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu ye wo jo na we. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenɛɛ kiimu pye na kanhama pemu ja ge, yi funɔ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenɛɛ pyi cana ni piige, na daga na wùye jɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin jɔni ni we. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu. ¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li seereɛ, Kile be di je li seeri. Kaa kaa wèe ya pye yee niɛ ni ge, kee beeri ya pye fɛfɛɛ, na bye tifire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na we. ¹¹ Yeeyɛ pyaa k'a li ce na wèe ya yee co ba tofɔ ya wu nagoo conɔ we. ¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a jaari y'a sahanɔ ni Kile jidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki sheen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga tɛri sanha Kile na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa mɛ. Wèe ya Kile

wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo je we. Ga ba p'a sii can na we, mu yee ya pu co; na pu ce na Kile jomɔ pu je pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛɛ pu funyɔ ni. ¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki sheen, Kile wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo jaarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee be wo sipyii p'a yee kanha. ¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wèeyɛ pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki je ki ya be Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu beeri wo pɛn. ¹⁶ Shi we wu je wu je Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wèe jaha kɔɔn na wèe ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yeɛ li pye pee mu kɔnhɔ Kile di pu jɔni wolo we. Lee funɔ ni p'a pu wo jurumu wu jehe fo na she nɔ wu tɛhene na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu jɔni ni.

Tesaloniki sheen kaa ya Pɔlita

¹⁷ Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùye ja ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe jehe bye wèe di ya ta na wùye jaa be we, wèe fungɔni wa yee na. ¹⁸ Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di she foro yee na. Lee l'a bi sii ne Pɔli ye pyaa funɔ ni. Ne li taanna wii fo

tɔɔnii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadaɲa, ni wèe funɲɔ kataan. Wèe na ba ɲuyirige kemu be ta ge, yee pu da ba bye yee beeri wo kapuɲɔ wù Kafɔɔ Yesu ɲahagbaa na wu ba guri pa. ²⁰ Uun de! Yee p'a sii wèe wo ɲuyirige ki kapuɲɔ, ni wèe wo fundanga ki kapuɲɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa ma wèe da ga fiin ta yee shizhaa na we, a lee di ba bye lee ya ja xu wèe ni we. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùye funyɔ ni jo wèe ye na ba gori Ateni kulo li ni naha, ² na wù ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu be w'a kapyenɛɛ pyi ni wèe ni shiizhan Kile mu na Kirisa wo Kile Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔrɔ le yi ni xuuni, yi da se ɲaha na n'a daa wu ni.

³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni we. Yeeyɛ pyaa ya li ce na Kile w'a li lo pee kanhama p'i ba no wèe na. ⁴ Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha no we, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a no me nime, yiyɛ pyaa be nii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ε ge, a

ne ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo n'a daa wu shi ce wu pa jo wù mu. Bani ne bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɲe, wèe wo kapyenɛɛ k'i bye ɲuɲɔ baa we.

Tesaloniki sheen wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa be kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee ɲaha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni.

⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu we, ali na wèe yaha kanhama, ni ɲiɲaara keree ni, wèe logoo ya ɲiɲe yee shizhaa, bani yi wa se ɲaha na n'a daa wu ni.

⁸ Nime kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɲeɛge ki ni. ⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funyɔ taan taangana lemu na Kile ɲaha taan ge, dii wèe di da bye wèe di ja Kile kemɛ shaari wee n'a daa we wuu na we?

¹⁰ Wèe wa na Kile ɲeeri canja ni piige, na wu ɲeeri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she nii taha yi na. Keree ki-imu ki ɲe wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ε ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ɲa! ¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɲeɛge ki na, wu shi taanɲeɛge nigbɔhɔ di bye yi ni yiyɛ te ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa beeri te ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèeyɛ pyaa ki ni taangana

lemu na we! ¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba cana kemu ni wu wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛɛri ni ge, yi be di ba da fɛfɛɛɛ, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile jaha taan we.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a jaari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a jɔ kɔn na jaari na xɔ be lee naarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi jɛɛri Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na jo yi la fara lee na. ² Kafɔɔ Yesu ya keree ki-imu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiyɛ pyaa wa kee cɛ. ³ Kile jidaan wu wa y'i bye fɛfɛɛɛ, yi já yiyɛ na dɔdɔɔɔ kabaɲa na. ⁴ Yee wa bɛɛri ya yaa na kori yaha fɛfɛɛɛ ni, yi da gbɔɔɔ tɛri yiyɛ na. ⁵ Yi ganha bu lakuunɔ yaha ki pye yi jidaan ba Kile cɛbaalaa pii jɛ mɛ we. ⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro nmahana kelee na wu tojɔ ceko kabaɲa na we. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipya sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu. ⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔɔyɔ pyi we. Ga wu funɲɔ ki wa wù bye fɛfɛɛɛ. ⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya ta sipya wo jomɛɛ she-e dɛ; ga Kile wemu w'a wu fɛfɛɛɛ Munaa li kan

yi mu ge, wee wo jomɛɛ wufɔɔ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyɛ ni taangana lemu na ge, jɔnɔ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni we, bani Kile yɛ pyaa ya yee kalaa na xɔ lee ni. ¹⁰ Kee taan jɛɛgɛ ke shiin ki wa yee ni na jaha tii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, pi-imu bɛɛri pu jɛ Masedɔni fi-ige ki ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na. ¹¹ Yi la le yiyɛ ni y'i da jɔnɔnɛ shaa! Yi yiyɛ torogana cɛ sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiyɛ ni, yi da kapyɛnɛ pyi kɔnhɔ yi mago di da jɔgi kee kapyɛnɛ ki funɲɔ ni, ma na jo ba wèe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na we. ¹² Yi bu já lee na, piimu jɛ Kiricɛɛn we, pee be na da baraga tɛri yi na; yi jɔnɔ tuguro be di wa da bye nige sipya wa shishiin jɔnɔ ni we.

Kafɔɔ nibaɲa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, wèe funɲɔ ki wa jo y'i can cɛ pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree ganha bu yi jahaya tanha ba tadanja baa sipyii jɛ we. ¹⁴ Ba wèe ya dà li na na Yesu ya xu, na jɛ na foro xu ni we, lee funɲɔ ni wèe ya dà li na be sanha na n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, Kile na ba pee be jɛ Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔɔ yɛ pyaa ya jomɔ pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi mu jo Kafɔɔ cabaɲa, wèe piimu pu wa

jiifεεε na ge, wèe da ba xuu pu jaha kòn wε. ¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fεnhε jo ni fanha ni kee caņa, lee bu laha wà, wù na ba melekεε jυηjɔfɔɔ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔɔ Yesu yε pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fεnhε jε. ¹⁷ Lee bu bye na wèe n'a daa fεε piimu samaa jii wuu ta, wèe bεeri na ba binne kari ni pii pu bε ni fugba jahaya ye na, na she Kafɔɔ jυηjɔ círi. Lee funjɔ ni wèe bεeri na bye ni Kafɔɔ ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ pe taga y'a samɔhɔɔ leni yiye ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaņajaha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaņa, kelee wu paduun keree na wε. ² Yeeye pyaa ya li cε na fiinne na jo Kafɔɔ cabaņa na ba sipyii fo ba nagaa jε ma sipya fo mε nibiige ni wε. ³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Najinε wa wù tε ni nijaa, wèe ya kanha shɔ kakuujɔɔ ki bεeri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbɔ wa da ba gɔn do pu jυηjɔ ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wε. Sipya wa shishiin wa da ba shɔ kee caņa wε.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na

ge, kee cabaņa ki da ga ba yee fo mu wε. ⁵ Yee bεeri ya jεri kpεenge nagoo, yee ya pye caņa nagoo. Wèe jε piige nagoo wε, wèe di jε nibiige bε wuu wε. ⁶ Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ηmunumɔ na ba pusamaa jε wε! Wù kori yaha jii na, wù já wùyε na! ⁷ Yi li cε na piige ni sipyii ya ηmunɔɔ, piimu bε pu wa sinmε pe gbuu fo na jawɔhɔ wuu puyε na ge, piige ni pee bε ya pu gbuu. ⁸ Ga wèe piimu pu jε caņa nagoo ge, wù já wùyε na! Wù n'a daa ni taanjεεge le wùyε ni ba kashennɔɔ wo tɔɔɔ fadeye jε mε wε! Wù juwuuro pye wù tadaņa, tee di bye wù mu ba tɔɔɔ judɔnɔ jε wε. ⁹ Bani Kile ya ta li jɔ wolo wu wo loyire le di ba do wèe jυηjɔ ni wε. Ga w'a li jɔ wolo wèe di ba juwuuro ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. ¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wèe tεge, kɔnhɔ w'à pye jii na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaņa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ wε.

Yeriyeri jomɔ pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee bεeri na, piimu p'a puyε kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafɔɔ wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tεri pee na. ¹³ Yi pu yaha see tayahaņa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a

yi wo niifεεε ti pyi ni ɲaɲiɲε
ni yiyε tε ni!

14 Na cebooloo, wèe ya yi
ɲεεri, piimu p'a puyε yaha
saafεε, na kapyenεε she ge, y'a
pee yeri! Lowaa ɲε piimu ni
wε, yi da lowaa leni pee ni!
Piimu wo baraga k'a cèrε ge,
yi da pee tεri! Yi bεεri di yiyε
co ni loxulo ni! 15 Y'a yiyε
kasεri, yi ganha bu wa yaha
wu kakuunɔ taga kakuunɔ la
wo foo tɔ wε. Y'a kasaanɲaa pyi
yiyε mu tuun bεεri ni! Yi da ki
pyi sipyii pusamaa bεεri mu.

16 Yi pye ni fundanga ni
tuun bεεri ni! 17 Yi da Kile
ɲεεri gbee! 18 Y'a fò kaan Kile
mu keree bεεri ni. Lee Kile
w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa
wo kariɲεεge ki funɲɔ ni.

19 Yi ganha bu Fεfεεε Mu-
naa li koro tɔ yi zɔlɔɔ pu na wε.
20 Kile ya wu kafila wu kaan
piimu mu pu na yu ge, y'a
wee kafila wu jateni. 21 Yi da
wu bεεri suguri xuuni, wemu
w'a ɲɔ wu ni ge, yi da wee luu!
22 Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i
wee yaha shan!

Pɔli fò mujuu

23 Ayiwa, Kile we w'a ɲaɲiɲε
ki kaan ge, weeyε pyaa ki yi
pye fεεfεε! Yi zɔlɔɔ pee, ni
yi munahaa kee, na fara yi
ceepuuro ti na, yi bεεri di gori
yaha fεεfεε fo na she nɔ wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɲa ki
na, fɔɔnrɔ tεnε ganha bu da
we xuu we wa shishiin na
wε. 24 Kile we w'a yee yiri
ge, ɲɔmεε fɔɔ wu ɲε wii. Wee
ninumɔ wu da yee mara lee
maragana li na.

25 Na cebooloo, yi bε p'a
Kile ɲεεri wù bε mu. 26 Y'a
cebooloo pu bεeri shaari ni
taanɲεεge fò ni. 27 N'a li shaa
yi mu Kafɔɔ mεge ki wuu na,
jo yi la le yiyε ni y'i we sεmε
we kalaa cebooloo pu bεeri
mu. 28 Kile wu wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wo niime wu kan yi
mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmoo Pali ya semε shuun wo wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jagɔ ye mu we semε we d'a tun we?

Tudunmoo Pali w'a we semε shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni Pali di bye na pii semεε shuun we ka (Kapyege 18:5).

We semε we kakana juna

We semε we kakana juna nigbaho ki je na Kafoo wo pana shuun wuu li jomoo pu jo taha. Wu bi fenhe lee jomoo jo wu semε nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xoo be na Kirisa ya pa na xoo. Ga Pali ya yi jaha jo pu mu wu semε wu ni na Kirisa wo Pen wu wu da venhe ba jaha na. Na kanhama nigboo pu da ba fenhe bye, na ga Kiriceen p'a yaa na yatanye waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Semε wu kafila nugboyo

2 Tesaloniki Sheen 1 Pali ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fee pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kon kongana lemu na ge, a w'i yee be jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 Naha sheshereε temu na ba bye yani Kafoo wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13—3:15 Pali ya Kile jeeeri Tesaloniki sheen pu mu, na jo na pu be p'a Kile jeeeri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyengeε pyi, na pu ganha bu da bye saa fee we.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pali duba ni wu foomujuu.

Pali ni wu kapyebyenii foomujuu

¹ Ne Pali, ni Siliven, ni Timote, weε p'a we semε we ka. Wu To Kile, ni wu Kafoo Yesu Kirisa wo n'a daa fee piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu weε ya wu tun.

Wεε ya yi shaari: ² Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime ni janije kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gon Yesu cabarja ge

³ Na cebooloo, weε ya yaa weε p'a foomu kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu be, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se jaha na. Taanjeεε kemu be ki wa yee ni yiye te ni ge, la di faraa kee be na na se jaha na. ⁴ Lee wuu na weε be ma juyirige taa weε ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fee pu mu. Yee ya yiye poomogana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu beeri xu yiye ni ge, weε ma yee beeri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii beeri wa li sheε na Kile na ba kiiri kon canja ka ni tiime ni. Kanhama tuugo beeri y'a jaa ge, pee beeri wa yee gbegele na yeri Kile wo saanra te jaha

na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni. ⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo tɔ pee mu. ⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba ηmɔnɔ kan yee mu, na li kan wèe bε mu. Kafɔɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha mεlekεε pu ni canja kemu ge, kee canja lee da ba bye. ⁸ Wu na ba ba nanjε ni. Piimu pu ηε pu ya Kile ce-ε ge, ni piimu pu ηε pu ya sɔɔ wù Kafɔɔ Yesu bε wo Jozaama pu na-ε ge, wu na ba kanhama shan pee ηunɔ ni. ⁹ Naa wemu wu ηε wu da ga xhɔ-ε ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kəri na pu sanha lii Kafɔɔ na, p'i wa da ηii taha bε wu sefεεε nɔɔɔ wuuro ti na wε. ¹⁰ Ayiwa, kee canja ki kunni Kafɔɔ na ba ba. Fεfεεε sipyii piimu bεeri p'a dà wu na ge, pee bεeri na ba baraga taha wu na. Pee bεeri na ba wu ηa, na fundanga pye. Yee bε na ba bye pee sipyii pu ni, bani wèe ya jomɔ pemu wo yεε pye yee mu ge, yee ya dà pu na.

¹¹ Lee wuu na wèe wa Kile ηεeri yee mu tuun bεeri ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da ηaari y'a sahanjɔ ni lee ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo kasaanaa kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i já y'a kee pyi wu sefεεε ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyenεε ki bεeri ηɔ fa. ¹² Lee bu bye, Kafɔɔ Yesu mεge ki na ba pεεε ta

yee mu, yee bε na ba pεεε ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime wu funjɔ ni lee da ba foro.

2

Jurumu Fɔɔ

¹ Ayiwa na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu taa ge, wèe wa yi ηεeri lee wuu na jo: ² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tɔvuyo na wε, yi ganha bu yi jaalaa pu bε yirige na Kafɔɔ paduun w'a nɔ xɔ wε. Wa na zɔɔ na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jomɔ yεε pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka sεmε ni na kan n'a daa fεε pu mu. ³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faanna-gana la shishiin na wε. Bani yani Kafɔɔ cabaηa ki nɔ ge, sipyii na ba fεnhε zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Fɔɔ* wu na foro yere. Kile na ba wee kyεεgi fεfεε. ⁴ Sipyii ya pεεε tεri yaaga kemu bεeri na ge, ni Kile mεge ya yiri yaaga kemu bεeri na ge, wee Jurumu Fɔɔ wu na ba zhe yee bεeri ni. Wu na ba yiri na wuyε pele na toro yee bεeri taa, fo w'a ba she jé bε Kile-pεεε pugbɔhɔ ki bε ni, na diin wà, na jo na wee wu ηε Kile we.

⁵ Tuun wemu ni nε bi bye ni yee ni ge, nε bi ma ye yu

* 2:3 **Jurumu Fɔɔ:**Wee ninumɔ pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

yee mu. Yee hakilee wa yi na-ε ge? ⁶ Ga lemu l'a kii keree kii naha kɔn ki da bye nimε-ε ge, yee wa lee cε. Lee wuu na we Jurumu Fɔɔ we da já ba wε, fo wu paduun ba nɔ. ⁷ Lee bε na, Jurumu Fɔɔ wu keree k'a nɔ kɔn na byi ηmɔhɔrɔ ni na xɔ. Ga lemu l'a wu yerenε ge, ni lee ya bu she laha wà wε, wu da já kii keree kii pye wε. ⁸ Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fɔɔ wu na na foro yere. W'i bu foro bε, Kafɔɔ Yesu na ba wu sorogo ni wu nɔ kafεεge* ni. Wu nibawo, wu nɔrɔ wu kpεεnge na ba Jurumu Fɔɔ wu kyεεgi fεfεε. ⁹ Wee Jurumu Fɔɔ wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhanjaa ni kagbɔhɔɔ tuuyo bεeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni wε. ¹⁰ Wu na ba kakuunɔɔ tuuyo bεeri pyi, kɔnhɔ sipyii piimu na ba gyεεgi ge, wu pee piinnε. Pee sipyii pu na ba gyεεgi, bani can wemu wu bi yaa wu pu shɔ ge, pu ya sɔɔ wee na wε, wu kaa bε di ya nɔhɔ taan pu mu wε. ¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefεεε te yaha pa, tee di ba pu piinnε, kɔnhɔ p'i dà kafinεyε yi na. ¹² Lee na sipyaa sipya wu nε wu ya sɔɔ na dà can wu na wε, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba nɔ pee bεeri na.

Kile ya n'a daa fεε pu naha bulo na pu shɔ

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fɔ kaan Kile mu tuun bεeri ni yee

wuu na, yee piimu p'a taan Kafɔɔ mu ge. Bani Kile ya yee naha bulo kɔnhɔ yee di bye shenshiilee na juwuuro ta Fεfεεε Munaa li gbɔrɔ ni. Lee Fεfεεε Munaa le l'a yee pye fεfεεε sipyii, yee ya dà dagana lemu na can wu na ge, na fara lee bε na. ¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yεε pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri kɔnhɔ yee di yi wo taa ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo nɔrɔ wu ni. ¹⁵ Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi fungɔnyɔ yaha yi neri-i dε. Wèe ya kalaa wemu bεeri kan yi mu ge, w'a pye nɔjomɔ wo la, wu shiin ya pye sεmε wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyɔ ni wε.

¹⁶ Wù To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li nε li da ga xhɔ wε, na fara tadanja nizaanja bε na wu wo niime wu gbɔrɔ ni. Kafɔɔ Yesu Kirisa yε pyaa, ni wù To Kile ni, ¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga bε le yi ni, kɔnhɔ kapyegee nizaanja di da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔli ya jo na n'a daa fεε pu p'a Kile nεeri pee mu

¹ Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mε. Y'a Kile nεeri wù bε mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se naha na tɔvuyo na; sipyii bε di da baraga tɛri pu na ba yee wa

* 2:8 Ezayi 11:4

baraga taha pu na tahagana lemu na wε. ² Yi da Kile jεeri wù mu sanha kònho Kile di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguunᵋᵋ ki na. Bani konᵋ sipyii bεeri ya gbara pu dà Kafᵋᵋ na wε. ³ Ga Kafᵋᵋ jε jomεε fᵋᵋ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na. ⁴ Wèe ya dà li na Kafᵋᵋ baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaari bε. ⁵ Kafᵋᵋ w'a koo sheε yi na, kònho yi zᵋᵋᵋ pu da jini Kile wo taan jεεge ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bεeri ya yaa na kapyenεε pyi

⁶ Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomᵋ pe jo waha yi mu Kafᵋᵋ Yesu Kirisa mεge na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fεε piimu pu jε pu ya jaari na sahanᵋ ni wee ni wε, fo na kapyenεε she na diin na jaari na yeree ge, yi laraga kᵋn pee na. ⁷ Yee ya yaa na jaari jaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo jaarigana li ni ge, yeeyε pyaa wa lee cε. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ta wùye yaha lapyebaalaa, na diin na jaari na yeree wε. ⁸ Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wε. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyenεε pyi caᵋa ni piige, kònho wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin jᵋnᵋᵋ ni yi ni wε. ⁹ Li wa nago kanna li ya saha wèe p'a li yee jᵋnᵋᵋ ni-i dε! Ga wèe ya lee pye na she yee na, kònho yi bε

di da se lee koo li ni. ¹⁰ Tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyenεε she, weefᵋᵋ ya yaa w'a li bε wε.»

¹¹ Lee bεeri funᵋᵋ ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyenεε she, na diin na jaari na yeree, na puyε leni sipyii piitiilee wo keree ni. ¹² Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafᵋᵋ Yesu Kirisa mεge na, jo pu la le puyε ni, p'i jaha tii ni pu kapyenεε ni, puyε pyaa di yere ni pu jᵋshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le bεeri funᵋᵋ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanᵋa bye tᵋan wε. ¹⁴ Wèe ya jomᵋ pemu jo yi mu we sεmε we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomᵋ pu she ge, y'a wufᵋᵋ kasεri; y'i laha wufᵋᵋ na kònho wuyε pyaa k'i zhiige. ¹⁵ Lee bε na, yi ganha bu wufᵋᵋ pye yi pεn wε dε, ga yi wufᵋᵋ yeri ceboro yerεme ni.

Duba ni kurogo fᵋ

¹⁶ Wù Kafᵋᵋ, jᵋanᵋε fᵋᵋ wuyε pyaa k'a jᵋanᵋε kaan yi mu tuun bεeri ni, kangana bεeri na! Kafᵋᵋ wu pye ni yi bεeri ni! ¹⁷ Nε Pᵋli yε pyaa k'a le fᵋ mujuu le ka na keye yi na. Nε wo fε pu wa pere na wo sεmεε pu bεeri na. Nε wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafᵋᵋ Yesu Kirisa wu niime kan yi bεeri mu.

1 Timote

Tudunmɔɔ Pɔli ya

semɛ nizhiimɛ

wemu tun Timote

mu ge

Jɔgɔ mu we semɛ we d'a tun we?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Girɛki (Kapyegee 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛgɛ di jɛ Inisi, wu nule mɛgɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yɛɛ li wo jaragaa niɲɛɲɛɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee niɲaa wogo jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ni (Kapyegee 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yɛɛ na Tesaloniki ni Korɛnte ni.

We semɛ we kakana ɲuɲɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔɔɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbeggelegazaana ni karamɔgɔ-kafinejuu pu wo ɲuɲɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le semɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Semɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye

na wu kasɛɛgɛ yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu ɲaha shɛshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu ɲahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye ɲaha shɛshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5 —6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yɛri nɔhɔɔɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

1 Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔvɔɔ Kile wo ɲidaan, ni wu tadanɲa Yesu Kirisa wo ɲidaan ni; nɛ w'a we semɛ we yaa.
2 Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲuɲɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinejuu

3 Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke ɲɔ yaha. 4 Na pu ganha

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

bu da puyε yaha da taashiine li wo kafilale yu, p'i da puyε kilee shenlee wo tēhenε baa ceboo-tiritōngō wo sipyii mēyε na wε. Nakaara yε nigin pee jomō pe ya yirige. Pu jε Kile jidaan wε, p'i ya se ni n'a daa wu bε ni jaha na wε. ⁵ Pe yeri yeri jomō pe karuṅō ki wa, kōnhō taanjεεge di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanjεεge ke, zōfεfεεε ni kee ya fōro, ni fungōnsaanja, ni n'a daa can can wo. ⁶ Pii wa lee koo le ja, na li yaha wā, na diin na juṅṅō baa kafila yε yu, na puyε piinjε. ⁷ Pu funṅō ki jε mε p'i puyε pye saliya karamōgōlō. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyε na ge, puyε pyaa kii ya lee la shishiin kōri cε wε.

⁸ Saliya wu kunni ya jō, w'à lee cε; ga fo wù ba wu koro jaari li jaarigana na dε. ⁹ Wēe ya li cε na jo saliya wa shishiin ya tenjε sipyitiimεε kaa na wε. Sipyikuuyo kaa na w'a tenjε, ni n'a she fεε, ni piimu pu jε pu ya fyagi Kile na-ε ge, ni jurumupyii, ni Kile jōmεε cobaalaa, ni pii p'a Kile mεge kyεegi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu pusamaa, ¹⁰ ni dōdō, ni namaa piimu ya puyε sinnεε ge, ni piimu p'a sipyii conī na bεrεε ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineyε juṅṅō tāan ge, ni kaa lemu bεeri li jε li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge. ¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nε kenjε ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masōṅō

fōo Kile wo nōrō wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pōli ya baraga taha Kile na wu cemε pu wuu na

¹² N'a baraga taha wù Kafōo Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nε mu nε na we labye we pyi. W'a dà nε na, na nε lō na pye we labye we pyevōo. ¹³ Nε wemu wu bi Yesu mεge kyεegi ge, nε wemu wu bi n'a daa fεε pu jaani ge, nε wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bε na Kile ya juṅṅō jaari nε na. Bani nε bi kii bεeri pyi ki cebaara ni n'a daa baara funṅō ni. ¹⁴ A Kafōo di niime nigbō tirige nε na. N'a daa, ni taanjεεge kemu k'a daa Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge, w'a yee kan nε mu. ¹⁵ Can jomō pu jε pe, sipyii bεeri ya yaa pu sōo pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koṅṅō puga ni, wu ba jurumupyii juṅṅō wolo. Nε Pōli w'a pye jurumupyii pu bεeri niguumō. ¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juṅṅō jaari nε na ge, lee li wa mε. Nε wemu w'a pye jurumupyii pu bεeri niguumō ge, Yesu Kirisa funṅō k'a pye wu wo loxulo li bεeri di jé nε ni, kōnhō cabaya na, piimu na ba dà wu na, p'i jii sicuumō ta ge, nε bye pee mu jaha sheshεεε. ¹⁷ Tuun bεeri wo Saangbō we, wu da ga xhu wε, wa di ya wu jaa wε. Wee yε nigin pe wu jε Kile. Pεenjε ni masōṅō k'a dεri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa mε: Sipyii p'a jomō pemu ta na yiri Kile

yíri, na pu jo wèe mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye ma tadanɔ, m'a maye pɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na. ¹⁹ La le maye ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaanɔ ni. Pii ya kee fungɔnsaanɔ ke she, a pee wo n'a daa w'i gyeeɛgi ba lɔhɔ kɔrɔ ma gyeeɛgi mɛ lɔhɔ ni wɛ. ²⁰ Namaa shuun wa ɲe wà na Imene ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu be ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na ne pee ɲɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li ce na Kile mekyeeɛene ya ɲɔ wɛ.

2

Kile ɲeerigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu ne fenhe na zhaa ge, lee li wa me jo y'a Kile ɲeri sipyii pu beeri mu: Y'a ɲerege nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile ɲeri kɔnhɔ w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga teri wu na pu wuu na. ² Y'a Kile ɲeri saanaa pu mu, ni sipyii piimu beeri tɔɔgɔ ki ɲe fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wù já ɲariɲe ta, wù ɲaha di ɲiɲe, wù da Kile peɛ, wù da wu koo li ɲaari ɲaarigazaana na sipyii pu ɲaha taan. ³ Lee li wa ɲɔ, lee shiin li wa dan be wù Shɔvɔɔ Kile ni. ⁴ Bani wu funɲɔ ki wa sipyii pu beeri di shɔ, p'i can wu ce. ⁵ Bani Kile nigin pe ye wu ɲe; susurodeɛeme nigin pe ye be di ɲe Kile ni sipyii pu te ni. Wee ɲe Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya

ge. ⁶ W'a wuyɛ kan saraga na pye sipyii pu beeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu lee pye na she, na wu funɲɔ ki ɲe sipyii pu beeri di ɲuwuuro ta. ⁷ Lee wuu na, Kile ya ne pye yeɛe pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu ɲe Yawutuu-i ge, Kile w'a ne tun na ne wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can ne yu me yi mu de; kafineye be we!

Cèe ya yaa na ɲaari Kile koo li ni ɲaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, ne funɲɔ ki wa namaa p'a Kile ɲeri xuu beeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungɔnsaanɔ ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni wɛ.

⁹ Ne funɲɔ ki wa cèe pu be di da pu wo fàya yi leni yi legazaana na. Fàya yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu ɲuyɔ puu pɔganɔaa kii shi tuuyo na wɛ. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee pɛɛwa kuun wɛ, p'i ganha ba fe wariɲeheme fàya feni wɛ. ¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaanɔaa pyi. Cee beeri w'a jo wu da Kile peɛ ge, lee w'a yaa na byi. ¹¹ Lee kadugo na, cèe p'a yaa na cari cari puyɛ na kalaa wu kanduun ni, na puyɛ tirige, na niwegege shan. ¹² Ne funɲɔ wa nago cèe p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fee pu tapinnege ni wɛ, kelee na puyɛ yaha namaa ɲunɔfee wɛ. P'a yaa na cari cari puyɛ na, na niwegege

shan. ¹³ Bani Adama Kile ya fenhε yàa nahana, na na Awa yàa taha wà. ¹⁴ Shitaanni di ya fenhε Adama faanna di wu piinnε we. Awa w'a faanna ta na wee piinnε, a lee di ba ni jomεεyahana ni. ¹⁵ Ga Kile na ba cèe juuwo wolo pu sege ki funuwo ni.* Kile na ba pu juuwo wolo ni p'a soo na gori yaha n'a daa we, ni taanjuεge ki ni, na puyε co, na puyε pye fεεfεε na yaha Kile mu.

3

N'a daa fεε pu wo nahagbaa fεε naarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funuwo na juε wu wuyε kan, w'i bye n'a daa fεε pu wo nahagbaa fɔɔ, labye nizaama feni wufɔɔ nii ya foro.» Can wu juε wii! ² Lee wuu na n'a daa fεε nahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee nigin cepoo, w'i já wuyε na, w'i tēhεnε yaha wuyε na keree bεeri ni. W'i bye torogazana fɔɔ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana nahana ce. ³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo fɔɔ we. W'a yaa na pye jubεnε fɔɔ, wu ganha da bye yokɔn, kelee wari lakuuwo fɔɔ we. ⁴ W'a yaa w'a jani wu kpɔɔn na, wuyε pyaa nagoo di da wu jomεhεε con, pu da baraga tēri wu na. ⁵ Lee bε we, sipya wemu ya já wu puga na we, dii weefɔɔ di da

já n'a daa fεε mara maragazana na we? ⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa fɔɔ nivomɔ we, lee bε we tabaara na já jé wu ni, lee funuwo ni kiiri na do wu juuwo ni ba w'a to Shitaanni juuwo ni we. ⁷ Piimu juε Kiricεen we, pee bε ya yaa na wufɔɔ mesaana yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni fanhara tēri wu na, wu juεhε wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na we.

Piimu p'a nahagbaa fεε pu tēri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fεε pu wo nahagbaa fεε pu tēri ge, pee bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu we. Pu ya yaa na pu fanha juεhε yagbaya yiri we, p'i ya yaa na naafuu shaa tifiεbaara ni we. ⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dà wee na, na gori yaha wu na ni funuwofige ni. ¹⁰ P'a yaa na fenhε pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na we, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni. ¹¹ Pu bu da cèe, pu bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii mεyε kyεεgi we. P'i tēhεnε yaha puyε na keree bεeri ni. P'i bye jomεhεε fεε keree bεeri ni. ¹² Namaa piimu p'a nahagbaa fεε pu tēri ge, pee bε ya yaa pu pye cèe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kpɔnhɔɔ sipyii bεeri co cogazaana na. ¹³ Piimu p'a pu

* **2:15** Karijuεge jomεε Nileε l'a yi yu na dahala na ja wa na ba se cèe wo sege ki funuwo ni wemu na ba bye kɔnhɔ Shɔɔɔ ge.

wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

Kile koo li ηmōhōrō t'a foro kpeεngε na

¹⁴ Ayiwa Timote, ne kunni wa we semε we tunni ma mu. Ga ne giin jo ne be wa da mō di she ma yiri we. ¹⁵ Lee be na, ne we tunni ma mu kōnhō di ba dεrεε mō di ya she we, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kpōon li sipyii pu te ni ge, m'a lee ce. Kile wemu wu wa jii na ge, wee wo n'a daa fεε pu je lee kpōon li wo sipyii. Pee pu je n'a daa wu wo can wu tidinje, ni wu juziginje. ¹⁶ Nakaara baa, wēe wo Kile koo li ηmōhōrō t'a sii tii pele.

W'a pye ba sipiyawyii je we. Fεfεεε Munaa ya li she na w'a tii,

a melekεε be di wu ja.

Wu keree ki Jozaama ya jo shi wu ninje ni konjō ke kabaya ye beeri na, a sipyii pii di dā wu na.

A Kile di wu yirige durogo, na she wu le nōrō ni fugba we ni.

4

Karamōgō-kafinejuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinne wū mu na konjō taaxōō ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fεε pii feni. Pee wo kalaa we di je Shitaanni wo. ² Karamōgō-kafinejuu, shuun shuun joveε p'a, kakuuyo y'a piimu wo zōlōō ji fo na pu wō ba na

tasogonjō je-ε ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piinne. ³ Pee sipyii pii ya n'a daa fεε pu kalaa na li ya jō sipyii p'a puyε lenjeε we. Na yaliye ya be sheε na yee be ya yaa p'a yi li we. Na ta Kile d'a yanmuyo beeri yāa, piimu pu je jōmεheε fεε, pu d'a can wu be ce ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na. ⁴ Yaaga beeri Kile ya yāa ge, yi beeri y'a jō. Wēe ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege we. Li tehene li je wū ba da ki li, wū baraga taha Kile na. ⁵ Bani yaaga beeri wēe da lii ge, Kile ma kee pye fεfεεε wu jomō pe ni wēe wo Kile-jeεge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu jā kii keree kii she cebooloo n'a daa fεε pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funjō ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomō pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li be ni xuuni. ⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu je wu ya foro Kile ni-i ge, ni junjō baa jomō pe, ma ba yee nuri we. Ga ta mayε taanni Kile jii fyaara ni, m'a dee lee na. ⁸ Na ma ceepuuro taanni yatεnwaya ni, lee wo kapōō wa keree kii ni. Ga na mayε taanni Kile jii fyaara ni lee ya keree beeri jōgi. L'a wēe nijaa jōgi ke konjō ke na, na wēe jiga be jōgi. ⁹ Jomō pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinne, sipyii beeri ya yaa na sōō pu na. ¹⁰ Ayiwa,

lee wuu na wèe ya kapyenεε pyi, na yogo tunni, bani Kile j̄ni wo wu j̄e wèe tadan̄a. Wee w'a pa Adama nagoo pu bεeri shɔ, piimu kunni p'a d̄a wu na ge.

11 Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni. 12 Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma j̄e n̄hɔcεεε wε. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fεε pu mu j̄aha sheshεεε, ni ma jaarigana li ni, ni ma taan̄jεεge ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a fun̄jɔ fiinj̄ε, k̄nhɔ n'a daa fεε pu da ma taanni. 13 La le mayε ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba shε wà ge. 14 Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri wε. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fεε pii na w'a yee j̄aha shε p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyε pyaa ni, egilizi j̄ahagbaa fεε p'a pu keye taha mu na, na Kile j̄εeri mu mu. 15 La le mayε ni ma da wee labye we bεeri pyi m'a j̄ɔgi, m'a mayε kan wu mu xuuni; k̄nhɔ pu bεeri di li j̄a na m'a se j̄aha na Kile labye wu ni. 16 Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li bε na! La le mayε ni m'a kii kapyenεε kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba mayε j̄un̄jɔ wolo, piimu bε pu wa ma jom̄ɔ pu nuri ge, ni pee bε.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fεε pu bεeri mu ge

1 Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi n̄hɔle wa shishiin ni wε, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to j̄e wε. Ma da lεvεε pu bε yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo j̄e wε. 2 Ma da celee pu yeri ba ma nii j̄e wε, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa j̄e wε.

Naxhugoshaa tεgegana

3 Cèe piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di j̄e pu shizhaa na-ε ge, m'a kaseεge yaha pee na. 4 Ga nagoo bu da naxhugoshɔ wemu mu, kelee j̄abiye, tee n̄hɔpiire t'a yaa na fεnhε na Kile j̄ni fyaara taanni, p'i pu sefεε pu tεge. Pu sefεε p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo t̄ni pu mu. Lee l'a dan Kile ni. 5 Naxhugoshaa piimu pu j̄e tεgevɔɔ ya sii pu na can na-ε ge, pee ma Kile pye pu tadan̄a, na wu j̄εeri can̄a ni piige, k̄nhɔ wu pu tεge. 6 Ga naxhugoshaa piimu p'a puyε yaha ke k̄njɔ ke wo j̄idaan keree yε na ge, pee ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na j̄e bε j̄ni na. 7 Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, k̄nhɔ pee cèe pu da lee koo li jaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na wε. 8 Sipya wemu bu bye wu ya kaseεge yaha wu puga shεen na wε, pu da jo wu kp̄ɔn shεen susu na wε, weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni fεfεε, ali wemu bε j̄e Kiricεn wε, wee bε ya p̄rɔ weefɔɔ na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kelee gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige we, fo na puyε yaha ná nigin na ge, pee wo meye y'a da já ga, kónhō n'a daa fεε pu da pee teri. ¹⁰ P'a yaa pu ta be sipyii beeri ya pu ce pu kapyege nizaan̄aa fun̄hō ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na j̄ogi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyεye, na pu kemεε xuuni. N'a daa fεε piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee t̄oyō jii,* na kanhama fεε teri, na kasaan̄aa tuuyo beeri pyi. ¹¹ Naxhugoshaa piimu pu jε pu sanha le-ε ge, ma ganha bu pee meye ka we. Bani na saha ni ke kon̄o ke la keree ni, pu funyō y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha t̄o Kirisa wo kapyen̄εε ki na pee mu. ¹² Lee fun̄hō ni, p'a kiiri shan puyε j̄un̄hō ni; bani p'a bi j̄omεε lemu lō na pee na da kapyen̄εε pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyεegi. ¹³ Lee bu bye p'a kapyen̄εε she, na diin na jaari piyεye yi te ni. Pu da daa lee ye na we, p'a diin na kafilajeheme yu, na pu j̄oyō leni sipyii keree ni. Yemu jε nijoyo we, p'a ganha na yee beeri yu. ¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu jε pu sanha le-ε ge, ne fun̄hō wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga sheen co xuuni; kónhō wù pen wu ganha bu da kaa la shishiin ta wù na wu wù jaagi we. ¹⁵ Bani

pee cèe pii ya n'a daa wu yaha na xō, na daha Shitaanni feni. ¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fōo wa kaban, weefōo wu pee tεge; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fεε pu na we, kónhō naxhugoshaa piimu pu jε wà tεgen̄vōo baa ge, n'a daa fεε p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga teri n'a daa fεε jahagbaa fεε pu na

¹⁷ Egilizi jahagbaa fεε piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni peen̄ε teheε shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yere li pyi, na sipyii pu be kalaa ge, pere. ¹⁸ Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Ma bu nū yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu j̄o pō we.»* L'a ka be sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»* ¹⁹ Wa bu egilizi jahagbaa fōo wa jaagi kaa la na, ma bu sōo wee jaagi wu na we, fo sipyii shuun kelee taanri be bu she da li seeri. ²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu beeri nin̄ε ni, kónhō pusamaa ba kee j̄aa, pu da fyagi kee shi bye na.

P̄oli wo yeri yeri jomō

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kilε ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a melekeε piimu jaha bulo ge, jo ma la le maye ni, ma da kii j̄omeheε kii beeri koo jaari; ma ganha bu wa p̄or̄hō wa na we, ma ganha

* **5:10** T̄oyō jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu j̄un̄hō círi ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu t̄oyō je. * **5:18** Duter̄en̄ome 25:4 * **5:18** Luka 10:7

bu wa wolo wa ni kii keree kii funḡo ni wε. ²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyenεε le wu kenε ni wε. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na wε. M'a ma fungongɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lɔhɔ yε gbuu wε. M'a yaa m'a duven dɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔ kisanjaa be wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa jaa kpeenge na na fiinne, na ta w'à li ce xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já je ni kurogo be wε. ²⁵ Mu pii wo kapyegee nizaanja kii be wa jaa kpeenge na na fiinne. Ali kiimu be ki je ki kaa ya jeni tɔvuyo na-ε ge, ki be ya já kori yaha ḡmɔhɔɔ ni wε.

6

Buloo yaa na baraga teri pu kafεε na

¹ N'a daa fεε piimu pu je buloo ge, pu beeri ya yaa na kasεεge ta pu kafεε na, na baraga teri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kile mege kyεegi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wε. ² Piimu wo kafεε pu je n'a daa fεε ge, pee be ganha ba pu kafεε pu ceɛɛɛ na bani pu beeri ya pye cebooloo wε dε! Ga p'a yaa p'a kapyenεε pyi pu mu ni pu fanha beeri ni, bani piimu mu p'a kapyenεε ki pyi ge, n'a daa fεε pu je pii, pu be pu je Kile wo taanjege ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mε. ³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔo Yesu Kirisa wo fεfεεε jomɔ pu je nigin wε, kelee wemu ni Kile koo li je nigin wε ge, ⁴ tabaara fɔɔ wu je weefɔɔ. Wu ya yafiin be ce wε. W'a jeri juḡɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn juḡɔ baa jomɔ yε wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jepenwaa ni, ni yoyo, ni sheheε, ni fungonkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara. ⁵ We wa shishiin hakili je wuyε mu pii sipyii pii ni wε. Pu ya can ce nige wε. N'a daa wu koo l'a jeri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile jii fyaara ti kunni je ni kuduungbɔ ni sipya mu, wemu wo kenε yataya y'a wu tinni ge. ⁷ Bani wèe wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke koḡɔ puga ke ni wε, wù niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wε. ⁸ Lee wuu na, wù bu já na wù jɔlige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wù yaa. ⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fεεε feni ge; puyε pyaa wo lakuuḡɔ ni juḡɔ baa jidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔngɔ shan pu juḡɔ ni, na pu kyεegi fεfεε. ¹⁰ Bani wari la ki je kakuuyo tuuyo ye beeri wo niḡε. Wari lakuuḡɔ ya jé pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyε juḡɔ ni.

Pɔli ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote ye pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii beeri na. La le maye ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile nii fyaara, ni n'a daa, ni taanɛɛge, ni loxulo, ni jubenɛ. ¹² Yogo ke m'a dumni n'a daa wu funɔ ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu je pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma be ya jo na ma wo n'a daa wu she. Lee ya pye sipyii niɛhemɛɛ nii na. ¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi beeri munahaa le ge, wee wa wu seri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbaɛɛɛɛ Pɔnsi Pilate nii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu ¹⁴ jo kapyegge kiimu kaa l'a le ma keɛ ni ge, la le fe ganha bu da ma na we, jaagi xuu be ganha bu da ma na we, fo na she nɔ wu Kafɔ Yesu Kirisa cabaɲa ki na. ¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile ye pyaa k'a da wu yaha ba. Saanna pu beeri wo Saan wu je wii, ni kafɛ pu beeri wo Kafɔ. Wee wu je Kile nigin pe we, na je fanhaya yi beeri fɔ ni masɔɲɔ fɔ wu ye pe. ¹⁶ Wee ye nigin pe wu je wu da ga xhu we. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpeɛnge ki bele funɔ ni, sipya wa shishiin da ga ja gbara wu na we. Sipya wa shishiin nii sanha daha na wu na we, sipyiyawyii la shishiin nii di wa da ja daha be wu na we. Masɔɲɔ ni seɛɛɛ ti je

wu wuuro tɛhɛɛ baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fe naafuu fe wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke koɲɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba ɲɔsanga pyi we. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadanɔ we, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadanɔ. Wee w'a yanmuyɔ yi beeri kaan we mu na jeɛɛɛ, kɔnhɔ wu ja fundanga ta. ¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaanɔ pyi, na pu pu kapyegge nizaanɔ yaha k'i jeɛ; p'i keɛ mugi pu yataya na, pu da pu keɛ yanmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. ¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigɔ ta puyɛ naha na niga na, naafuu wemu w'a ɲɔ w'i ya gyɛɛgi be-ɛ ge. Lee funɔ ni pu da ba nii sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma keɛ ni ge, lee mara ɲɔ. Maye tanha ke koɲɔ ke wo ɲɔɲɔ baa jomɔ pe na, ni kafineye laje nakaara jomɔ pu na. ²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee laje wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

*Jɔgɔ mu we semɛ we d'a tun
wɛ?*

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we semɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɲɔ ki bye wu Timote luu waha Kilɛ wo labye wu feni, bani w'a bi li ce na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We semɛ we kakana ɲuɲɔ

Shɔgana lemu na Kilɛ ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɲɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɲɔ yaha nidogo na Kilɛ na wu ɲaha co bani Kilɛ w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɲɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Semɛ wu kafila ɲugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɲɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kilɛ wo labye wu ni,

wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijemɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kilɛ koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fò mujuu.

Pɔli fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kilɛ ɲidaan ni. Kilɛ ya ɲii sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi.

² Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we semɛ we tunni.

Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲuɲɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kilɛ shaari, wee wemu mu nɛ kapyenɛɛ pyi ni fungɔnviɛge ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kilɛ ɲɛɛri, cana fara piige na, nɛ funɲɔ ya wuu mu na bada wɛ. ⁴ Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wèe lahaduun wu ni wùye na ge, lee wa nɛ funɲɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɲɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta. ⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɲɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni

* 1:2 We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

ma nu Unisi, pee p'a fenhe wee n'a daa can can wo wu ta. Ne dà be li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu be mu. ⁶ Lee wuu na ne na keye taha ma na, na Kile jeri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefeere tirige ma na ge, la le maye ni lee wo sefeere t'i gori yaha ma na. ⁷ Bani Kile ya zo wemu kan we mu ge, wee je fyaara wo we. Ga fanha w'a leni we ni, ni taanjege, ni fungongɔ feere.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔ wu kaa jo na sipyii pu mu we. Ne wemu be wu je kaso ni wu mege ki wuu na ge, ne be kaa ganha bu da bye ma mu shiige we. Ga ma be wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na be ni kee ni. ⁹ Wee Kile w'a we shɔ, na we yiri na pye wuye pyaa wo fefeere wuu. Kapyege kiimu we ya byi ge, wu ya ta we shɔ kee wuu na we. Ga w'a we juno wolo na be ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niime wu baraga ni. Wee niime w'a kan we mu Yesu Kirisa wo karijege ki funjo ni, na ta konjo noho sanha zhan we. ¹⁰ Wee niime we, nime wu Shɔvɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wu na. W'a xu wo fanha ki kyegi. Nii sicuumɔ pe pu je pu ya xhoo we, p'i ya gyegi be-e ge, a Jozaama p'i bye kanjo na pee kaa yeege kpeenge na. ¹¹ Pee Jozaama pu wo yere wuu na, Kile ya ne pye pu jowɔ, ni tudunmɔ,

ni karamɔgɔ. ¹² Lee wuu na pe kanhama pe beeri wa ne na. Ga lee be na li shiige wa ne na we, bani wemu ne pye na tadanja ge, ne wee ce. Ne dà be li na jo lemu kaa w'a le ne keje ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konjo xɔduun nɔ.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fefeere jomɔ pemu ni ge, pee yaha maye funjo ni, ma da jaari m'a sahanj ni pee ni, ni n'a daa ni taanjege ni; Yesu Kirisa wo karijege ki funjo ni yee wa daa. ¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma keje ni ge, wu mara fefeere Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee fefeere Munaa le li wa we funjo ni.

¹⁵ Maye pyaa k'a li ce na n'a daa fee piimu pu je Azi fiige ki ni ge, pu beeri ya ne yaha na ye. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni. ¹⁶ Ga Kafɔ wu juno jaari Onezifori puga ki sipyii pu na, bani w'a ne funjo jine tegege nijehenje ni. Ali na ne yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuye mu we. ¹⁷ Ga ba w'a nɔ Orome kulo li ni we, na ne xuu sha ni see ni fo na she ne ja. ¹⁸ Kafɔ wu juno jaari wu na, w'i ba Kafɔ wo saama pu ta konjo ki caxhɔgɔ. W'a kasaanja kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muye pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa taan.

2

Wemu wu je Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu je we mu Yesu

Kirisa wo karijεεγε ki ni ge, la le mayε ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni. ² Kalaa we m'a ta na mu sipyiηehemεε pu jii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na ja wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni. ³ M'a yaa ma ma taa kanhama lo, ba Yesu Kirisa wo kashεηηmō nijemε jε wε. ⁴ Kashεηηmō wemu w'a giin wu wu ηunɔfɔɔ funηɔ ηiηε ge, wee da ga koηɔ keree kaa taga wuyε funηɔ cōnri ba sipyitiime jε wε. ⁵ Wemu w'a nahazhaanri tafεε ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafεε ti paa na saha ni ti korogoo ki beeri ni wε, wu da jaralaa ta wε. ⁶ Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta. ⁷ Yemu ne yu me ge, ma funηɔ sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi beeri ce.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda nabige ke. W'a jε na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yεε ne byi. ⁹ Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe nō ne na. Lee wuu na p'a shōnhōyɔ le ne na ba kakuubye jε wε. Ga Kile wo Jomɔ pu kunni, wa da ja shōnhōyɔ le pee na wε. ¹⁰ Lee wuu na ne keree beeri xuli nayε ni, Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, pee wuu na. Kōnhɔ pu be di ba ηuwuuro ta Yesu Kirisa wo karijεεγε ki baraga ni, p'i nōɔɔ nixhōbaama be ta. ¹¹ Pe jomɔ pe ya sii tii fiinηε, na jε be tadan̄a:

«Wèe bu wùye kan na xhu ni
Yesu Kirisa ni,
wèe na ba jii sicuumɔ ta
ni wu ni sanha.

¹² Wèe bu la le wùye ni na gori
yaha n'a daa wu ni,
wèe na ba bye ni wu ni
wu saanra ti ni.

Ga wèe bu zhe wu ni nijaa,
wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye
jɔmehεε fεε wε,
wee wa jomεε fɔɔ tuun
beeri ni.

Bani wee ya jomɔ yu,
wu guri wu wuyε kaala
pee na wε.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu
funyɔ tun pe jomɔ pe na, ma
da yi yu m'a wari pu mu xu-
uni Kile wuu na na pu ganha
ba dunnii kafila wo jogana ye
wuu na wε. Lee ya yafiin
be jɔgi wε, piimu p'a pu nuri
ge, peefεε wo mago pe jomɔ
pe ya gyεegi. ¹⁵ La le mayε
ni, ma da labye wu pyi xu-
uni fo ma labye wu kaa di
daan Kile ni. Ma ganha bu
shiige le labye wu ni wε, ta wu
pyi m'a jɔgi, ma da Kile wo
can wu yεε li pyi ni tiime ni.

¹⁶ Jomɔ pemu pu jε ηunɔ baa,
ni pemu pu jε pu ni n'a daa
koo li jε beηiii-i ge, ta mayε
kaseri pee na tajogo ni. Bani
sipyii piimu p'a pee jomɔ pu
tuugo yu ge, la l'a fōro pee
wo Kile jii fyaara ti ni. ¹⁷ Pu
jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo
nōɔɔ jε wε, kee kemu ki ma
ba ma cepuuro ti beeri xa ge.
Pee sipyii pii pu wa Imεε ni
Fileti. ¹⁸ P'a fiin foro can koo
li tãan, na n'a daa fεε pu pyi na
xujεne l'a pye xɔ. Lee funηɔ

ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyεεgi ni pee jomɔ pu ni. ¹⁹ Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo jidaa kemε yaa xuuni ge, lee jidaa le da já gyεεgi wε; li na gori yaha wà li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee jidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu cε.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu jε Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li jaa fanhafεε pugbɔyɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wà yee ya yàa ni sannì ni, ya d'a yàa ni warifyen ni; ga ya be di jε wà yee ya yàa ni tige ni, ya d'a yàa ni cogo ni. Pεrεwa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na. ²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba pεrεwa yanmuyɔ yi jε wε. Weefɔɔ na gbegele yaha Nunɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaŋa na ba bye kasaanjaa tuuyo bεeri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, levεε p'a se lakuunɔ kemu feni ge, sii kee ja m'a kee yaha wà fεεfεε. Piimu p'a Kafɔɔ pεle ni fungɔnfige ni ge, m'a binne m'a tifire, ni n'a daa, ni taanjεεge, ni janiŋε shaa ni pee ni. ²³ Ma ganha ba ma jɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni junɔ baa jomɔ ni wε. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔɔn. ²⁴ Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn wε. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii

pu bεeri mu. W'i da wu na já sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni. ²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefεε yeri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na já daajeŋε pye k'a jé pu ni, kɔnhɔ pu be di jεri, p'i can wu cε. ²⁶ Lee funŋɔ ni p'a puyε ta, na shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu jidaan pyi.

3

Konɔ taaxɔɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li cε na konɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni. ² Konɔ sipyii na ba bye nata fεε. Pu na ba wari pye pu nanii; pu na ba jɔsanga pyi, na tabaara le puyε ni, na Kile mege kyεεgi. Pu da ba pu sefεε jɔmehεε conì wε; pu da ba cemε cε pu pyevεε mu wε. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na wε. ³ Pu juyɔ na ba waha, pu da ba junɔ jaaari wε. Pu na ba sipyii meye kyεεgi. Pu da ba tɛhene yeri puyε na ceepuuro jidaan keree na wε, na jε yacoyo. Saama tuugo bεeri kɔvεε pu jε pii. ⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu jɔ. Pu na ba pu jidaan keree funŋɔ lɔ Kile na. ⁵ Pu na ba puyε pye Kile jɔi fyaara sipyii sipyii jεnaga na, ga p'i da ba gbara Kile wo sefεεrε ti na pu zɔlɔɔ pu na wε.

* 2:19 Zaburuu 97:10

Sii laraga yaha pee sipyii pii mu fεεfεε!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyeyε ni, cεe piimu wo fanha k'a cεre, ni p'a jurumu nijeheme pye toro, lakuuηo tuugo bεeri bε di ηe pu funηo ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungoηo ηeri. ⁷ Tuun bεeri ni pee cεe pu ma yu na laje nivomō pee ya zhaa, ga p'i da ga j'a can wuyε pyaa tii ηe bada we. ⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmō Musa kaala fo taashiine li ni i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii bε ya can wu kaala. Sipyii pu ηe pii, piimu hakilee p'a kyεegi ge, pu n'a daa wu bε di ηe yaaga bε we. ⁹ Ga pu wo keree ki da ga j'a zhe jaha na we, bani sipyii pu bεeri na ba li ce kadugo yiri na fungoηo baa fεε pu ηe pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa ηe cεgana lemu na we.

Timote ya yaa wu wuyε yaha Kile wo jomō pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na ne wo kalaa wu koo ηaari. M'a na ηaarigana li ce, ni na funηo shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanηεεge ke, ni keree kiimu ne soro ge. Pye ba ne ηe we! ¹¹ M'a ne kanhama pu bεeri bε ce, ni gberigberi keree kiimu bεeri k'a pye ne na ge. Ta xonhōrō kanhama ne gba Ancōsi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya nō ne na-ε we? Ga Kafō ya ne ηuηō wolo pee bεeri ni. ¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da ηaari Kile ηii

fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo kariηεεge ki ni ge, sipyii na ba weefō kanha. ¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevεε pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinηe ba puyε pyaa k'a piin piingana lemu na we. ¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, mayε yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, mayε pyaa k'a pee ce. ¹⁵ Mu ya Kile wo fεfεεε Kitabuu pu jomō pu ce, fo ma nōhōpiire ti tuun wu ni. Pee jomō pe na j'a fungoηo fεεε kan mu mu, na ηuwuuro bε kan ma mu ma n'a daa wu funηo ni Yesu Kirisa na. ¹⁶ Kile wo Kitabuu pu jomō pu bεeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo Fεfεεε Munaa li gbōrō ni. Lee wuu na kuduun ηe pu ni, p'a j'a sipya kalaa. P'a sipya jaagi bε sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire ηaarigana ni; ¹⁷ kōnhō sipyii piimu p'a Kile koo li ηaari ge, pee di fa, pu kalaagana bε di ηō. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo bεeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yerε le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kōn wyii ni xuu pu bεeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na, ² m'a Kile wo Kafila wu yerε li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye

taasaana la, l'a pye taakuuno la, ta wu yeε pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kɔnhɔ p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa! ³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funyo da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puyε pyaa wo jidaan keree feni, na karamogoloo nijehemee shaa na daga na puyε shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu. ⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu. ⁵ Mu kunni, mu wu ja maye na keree beeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu yeε li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri jo fani m'a byi.

Pɔli wo tafere t'a no ti tene na

⁶ Ne kunni ya jeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a no xo; ne xuduun w'a no. ⁷ Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funjo ni ge, ne la le naye ni na se ta. Ne na wo tafere ti paa na no ti tene na. Ne kori yaha n'a daa wu wo koo li ni. ⁸ Ne na ba saanra judono ta lemu li je tiime wuu ge. Kafoo wemu wu je tifiire kiiri konvo ge, wee wu da ba li kan ne mu konjo ki caxhogo. Ga w'a da ba li kan ne ye nigin mu we; piimu p'a wu cabaɲa ki sigee ni taan jege ni ge, wu na ba li kan pee beeri mu.

⁹ La le maye ni m'a ba na yiri tovuyo na. ¹⁰ Demasi ya kuri ne feni bani ke konjo ke wo yanmuyo ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni. ¹¹ Luka ye nigin wu je ni ne ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba ja na tege na labye wu na. ¹² Ne Tishiki tun na kari Efese kulo li ni. ¹³ Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, ne na fadegbɔho kemu yaha wa ge, m'a she ki lo m'a ma ni Kitabuu pu ni; seeye wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴ Tudugoo Alekisandire ya kakuuno pye ne na fo li nigbo. Ga Kafoo na ba wu saraa na be ni wu kapyegee ki ni. ¹⁵ Ma be w'a maye kaseri wu na, bani w'a wee jomɔ pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶ Ne kari tooniishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri konvo wu jaha taan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tege we. Pu beeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu! ¹⁷ Kafoo ye pyaa k'a ne tege, na fanha kan ne mu, a ne ja na Kile Jozaama pu yeε li pyi li pyegana na. A Kile cebaalaa beeri di pu logo. A ne sho cenri wu jo ki na. ¹⁸ Ne li ce jo Kafoo na ba ne juno wolo kakuunoo beeri ni, na ne sho, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pene k'a deri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

¹⁹ Pirisili ni wu poo Aki-
lasi shaari, ni Onezifori puga
shεεn pu ni na nε pu shaari.

²⁰ Erasiti ya kori Korεnte kulo
li ni, nε d'a Torofimε yaha
Mileti kulo li ni, bani w'a yá.

²¹ La le mayε ni m'a ba na ta
wiire ti sanha jé wε. Ebulusi
ya ma shaari, ni Pudensi, ni
Linusi, ni Kolodiya, pee bεeri
ya ma shaari. Cebooloo pu
samaa bεeri bε ya ma shaari.

²² Kafɔɔ wu kori ma mu.
Kilε wu niimε kan yi bεeri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we semɛ we d'a tun we?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyejii Kile Jozaama pu wo yere li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yere li na Kirɛti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We semɛ we kakana jɔɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we semɛ we tun Tite mu, na yere kan wu mu lee shizhaa na.

Semɛ wu kafila jɔɔ

Tite 1 Tite ya yaa na nahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tenɛɛ tenɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1—3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we semɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenɛ n'a daa wu ni, di

can wu she pu na na be ni Kile jii fyaara ni, ² kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadaɔa di bye pu mu. Kile ya kafineye yu we, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jɔmɛɛ lo wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yere kaa li wa le nɛ kenɛ ni. Wù Shɔvɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we semɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù beeri pinne ge, nɛ ja ye pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni japiɔɔ kan ma mu.*

Kapyenɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kerɛti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi nahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tenɛ kulogoo ki beeri ni n'a daa fɛɛ pu jɔɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ! ⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin be na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɛ. ⁷ Egilizi nahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyenɛɛ w'a byi. Wu ya yaa

* 1:4 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ. ⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemee, wu bye kasaanjaa pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tãan, wu da jani wuyɛ na. ⁹ W'a yaa wu nɔrɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinnɛ ki shɛɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii niɲehemɛɛ pu ma diin na ɲunɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinnɛ na yu na fo p'a cekɔɔnrɔ pyi ba Yawutuu pu ɲɛ wɛ. ¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii ɲɔyɔ tɔ, bani kalaa wemu wu ɲɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kpɔnponɔɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funɲɔ ni, tifiire baa saraa fɛni. ¹² Pu Kirɛti shɛɛn yɛ pyaa wo fungɔngɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kirɛti shɛɛn ya kafineyɛ yu tuun bɛeri ni; pu ɲɛ ba yacoyo ɲɛ wɛ; saafɛɛ pu ɲɛ pii, pu yacɛɛɛ di ya ɲini wɛ.» ¹³ Pee jomɔ pe di ɲɛ can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu ɲii na, m'a yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye baraga wo. ¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu

pu wo giraya jomɔ pu fɛni wɛ. Piimu bɛ p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee bɛ wo ɲɔmehɛɛ ki fɛni wɛ.

¹⁵ Sipyii piimu zɔlɔɔ pu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, yanmuyɔ bɛeri yi ɲɛ pee mu fɛɛfɛɛ. Ga piimu zɔlɔɔ p'a nɔrɔ, n'a daa di ɲɛ pu mu-i ge, yanmuyɔ bɛeri y'a nɔrɔ pee mu. Bani pu fungɔnyɔ ye, ni pu zɔlɔɔ p'a nɔrɔ. ¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile cɛ, ga pu kapyegɛɛ di li shɛɛ na kafineyɛ p'a yu. Tɔnbensipyii ni n'a she sipyii pu ɲɛ pii, ali pu ya já kiire bɛ pye lemu ɲɛ nizaana wɛ.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

¹ Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu. ² Yi jo nɔhɔlɛɛ pu mu na pu tɛhɛnɛ yaha puyɛ na keree bɛeri ni, p'i baraga yaha puyɛ na, p'i bye fungɔnyɔ fɛɛ. P'i baraga ta n'a daa, ni taanɲɛɛge, ni loxulo ni!

³ Yi jo celɛɛ pu bɛ mu na pu bɛ pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile ɲidaan ni. Pu ganha bu zɔjuuro yaha pu kapyɛnɛɛ wɛ, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyɛnɛɛ wɛ. Yeriyerijomɔ pemu pu ɲɛ nizaama ge, p'i da pee kaan, ⁴ kɔnhɔ pu da li shɛɛ cepiire ti na, na pu namaa ni pu nɔhɔpiire kaa ya yaa na dan pu ni. ⁵ P'i bye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i já puyɛ na, p'i da pu puga ki kapyɛnɛɛ ki bɛeri pyi ni zɔsaama ni, p'i da puyɛ

tirige pu namaa mu. Kònho wa shishiin ganha bu kafilakuumò ta di jo wá Kile wo jomò pu na wε.

⁶ M'a pee jomò pe ninumò jo lεvεε pu bε mu na pu fungonyò yaha puyε na keree bεeri ni.

⁷ Muyε pyaa k'a yaa na pye nahha sheshεεε keree bεeri ni, ma kapyegeε nizaan̄aa funn̄o ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see nahha ni. ⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu jε wa da já wu kaala-ε ge, kònho wù pεεn p'i zhiige, pu ganha bu kakuunò la shishiin ta di jo wù na wε.

⁹ M'a yi jo buloo pu bε mu na p'a puyε tirige pu kafεε mu keree bεeri ni. P'i da pu jidaan keree pyi, pu ganha ba pu kaala wε. ¹⁰ Pu ganha ba pu kafεε pu yanmuyò luu wε, p'i bye jómehεε fεε, p'i puyε yaha tadan̄a sipyii tuun bεeri ni, kònho sipyii di da baraga t̄eri wù Shòvòò Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niimε w'a wuyε she. Wee ni sipyii pu bεeri wo juwuuro t'a fòro. ¹² Wee niimε wu baraga ni Kile ya wèe kalaa, na yi yu wèe mu na jaarigana lemu li jε Kile jii fyaara baa ge, ni ke kon̄o ke wo lakuun̄o ke, na wèe pu yee jò yaha. Na wù da jaar̄i nij̄aa wo can̄a jii le ni ni fungonyò fεεε ni, ni tífiré, ni Kile jii fyaara. ¹³ Tadan̄a nizaan̄a ke ki wa wù mu ge, wù kee sige yani ki sheduun wu pa nò ge, Yesu Kirisa wemu wu jε wù Kilegbò ni wù Shòvòò ge, kee can̄a wee

wo nòvò wu da ba wuyε she. ¹⁴ Wee w'a wuyε kan, na xhu wèe wuu na, kònho wu wèe shò kakuun̄o tuuyo bεeri na, wu wù pye fεεfεε, wu wù pye wu wo sipyii, kònho wù wù yε pò wù da kasaan̄aa pyi tuun bεeri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefòò jaagi na bε ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha wε.

N'a daafεε p'a yaa p'a jaar̄i jaarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa fεε pu funn̄o to na p'a yaa p'a puyε tirige fiige ki nahagbaa fεε, ni ki fanhafεε pu mu; p'i da pu jómehεε con̄i. P'i gbegele yaha kapyegeε nizaan̄aa bye kaa na tuun bεeri ni. ² Pu ganha ba sipyii zòlòò yu wε, pu ganha ba yoyo kòon wε, p'i juuyò pen̄i ni sipyii pu bεeri ni, p'i bye lotangaa fεε. ³ Bani taashiine ni, wèe bε pu bye fungonyò baa fεε, Kile jómεε cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wèe bi wù yε yaha keree bεeri tuuyo wo jidaan ken̄e ni, ni xònhoò tu-ugo bεeri, fo na she wèe pye keree bεeri wo buloo. Kuumò ni jεpen̄waa funn̄o ni wèe bi jaar̄i. Wèe bi sipyii pii kò, a pii bε di wèe kò.

⁴ Ga wù Shòvòò Kile wo saama pe, ni taan̄jεεge kemu ki jε wu ni na nahha tii sipyii na ge, ba yee ya yiyε she tuun wemu ni wε, ⁵ a Kile di wèe junn̄o wolo. Ga li wa kanna wèe wo kapyegeε k'a tii na

lee na w'a lee pye-e de. Wèe jɪnaara t'a jé wu ni, lee na w'a wèe shɔ. Fɛfɛɛɛ Munaa l'a wèe wuu, na wèe shɔ, na wèe pye wèe ya sevɔnɔ se, na jɪi sicuumɔ nivomɔ kan wèe mu. ⁶ Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige wèe na fo xuuni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa baraga ni, ⁷ kɔnhɔ wù já pye sipyitiimɛɛ Kile jaha tãan wuyɛ pyaa wo niimɛ wu baraga ni. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pemu na w'à daa ge, wù já pa pee be ta. ⁸ Ayiwa, pee jomɔ pe ya sii tii fiinɲɛ, na tadanɔ xɔ. Ne funɲɔ ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a dà Kile na ge, pee di la le puyɛ ni p'i da kapyegege nizaanɔaa pyi. Lee l'a jɔ, lee ni sipya di wa kuduun taa be.

⁹ Ga ma ganha da mayɛ yaha jɲɲɔ baa nakaara te na wɛ, ni taashiinɛ li wo sipyii meyɛ yi wo nakaara, ni jɔɲɛhɛɛ ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayɛ le le la shishiin ni wɛ, bani kuduun wa lee la shishiin ni wɛ, kɔɲɔɔ be di wa li na wɛ. ¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinɲɛ na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na nɔ tɔɔɲii shuun na, wu bye w'i ya yee logo wɛ, laraga kɔn wu na. ¹¹ Bani m'a li cɛ na jo sipya wu jɛ wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu nɔ wu na ge.

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na jɲɲɔ círi Nikopolisi kulo li ni, bani na funɲɔ ki wa di ba she wiire ti tuun wu pye wà. ¹³ Zenasi wemu wu jɛ sipyii tɛgɛvɔɔ kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apɔlɔsi na, m'a pu tɛgɛ jɔagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha she pu kuɲɲɔ wɛ. ¹⁴ Wèe be wo cebooloo pu ya yaa na pye kɔɲɔɔ baa wɛ. P'a yaa na puyɛ taanni kasaanɔaa pyegana ni, kɔnhɔ p'i já pii tɛgɛ.

¹⁵ Piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pu beeri ya ma shaari. Wù kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee beeri shaari!

Kile wu niimɛ kan yi beeri mu.

Pɔli ya yɛɛ lemu kan kurogo ki na sanha ge

FilemƆ TudunmƆƆ Pɔli ya semɛ wemu tun FilemƆ mu ge

Jagɔ wu jɛ FilemƆ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemƆ, na jɛ sanha li see sipya wa. Pɔli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dɔ pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pɛɛ. Tuun wemu ni Pɔli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we semɛ we ka na tun FilemƆ mu. We semɛ we ni Kolose shɛn wo wu taatunƆƆ ya laha kiyɛ na wɛ.

We semɛ we kakana jɔnɔ

Bulona wa bye FilemƆ mu wu mɛgɛ di jɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunɔ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da jɔ wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni Pɔli ni Oromɛ kugbɔɔ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dɔ Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu Pɔli tege a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A Pɔli di li ta l'a pɔrɔ Onɛzimu wu kuri pa wu kafɔɔ FilemƆ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemƆ mu na wu ganha bu kakuunɔ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu jɛ na: «Kajɔɔ». Ga w'a pa wuyɛ

yaha «Kajɔɔ baa» FilemƆ mu tuun wa funƆƆ ni. Ga Pɔli ya li shɛ FilemƆ na na wu kajɔɔ wa wee Pɔli mu, na jɛ FilemƆ bɛ mu nimɛ (FilemƆ 1).

Pɔli ya li shɛ we semɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu jɛ nigin, na pu bɛɛri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni. Pɔli ya li sha FilemƆ mu na wu sɔɔ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanji jɛ wɛ.

Semɛ wu kafila jɔgbɔɔ

FilemƆ 1-3 Pɔli fɔ ni wu baraga daha mujuu.

FilemƆ 4-7 Pɔli ya FilemƆ wo n'a daa wu sɔ.

FilemƆ 8-22 Pɔli ya FilemƆ keme jɛɛri Onɛzimu keree na.

FilemƆ 23-25 Pɔli ni wu taanjiinɛ fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛ p'a we semɛ we tun wu labyejii, wu taanji FilemƆ mu. ² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wu ceboroshɔ Afiya mu. Wu ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wu ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɛ kan yi mu.*

Pɔli ya FilemƆ wo taanjiɛgɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemƆ, nɛ ba da Kile jɛɛri tuun bɛɛri

* 1:3 We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

ni, nε ma na fungɔngɔ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. ⁵ Bani mu ya dà Kafɔɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fεε pu bεeri co ni taanɲεεge kemu ni ge, yee bεeri ya nɔ nε na. ⁶ Lee wuu na, nε Kile ɲεeri mu mu, kɔnhɔ n'a daa wu wo kariɲεεge ke k'a wù pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kapuɲɔ, kasaanɲaa kiimu bεeri ki wa wù mu wù ɲiifεεre ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bεeri ce. ⁷ Na ceborona Filemɔ, taanɲεεge ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu bεeri ni. Lee ya nε funɲɔ taan, na nε luu ɲiɲε fo xuuni.

Onεzimu wemu wu bye Filemɔ wo bulo ge, Pɔli ya Filemɔ ɲεeri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bεeri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ ni, nε bi da já mu karamu mu wu ki pye. ⁹ Ga yani nε wu lee pye ge, nε yaa na mu ɲεeri taanɲεεge ki wuu na. Nε Pɔli, nε ɲeri nɔhɔle, lee na laha wà, nε ɲε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na. ¹⁰ Onεzimu wo shizhaa na n'a da ma ɲεeri. Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ ni w'a ɲeri ba nε ja ɲε wε, kaso gbaha ki ni naha. Onεzimu mεge ki kɔri wu ɲε kapɔɔ. ¹¹ Nε kunni ya ce na jo wu ya yaaga ɲɔ mu na taashiine li ni wε. Ga nime, nε fara mu na, w'a keree ɲɔgi wèe bεeri na. ¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a ɲeri ba nεye pyaa munaa shige ɲε wε. ¹³ Nε kunni la bye

di wu yaha naye tàan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di ɲε kaso wu ni ge, wu bye wee ma tεge, wu da kapyenεε pyi na mu. ¹⁴ Nε funɲɔ wa di kaa la shishiin pye lemu ya be ma mu wε. Nε funɲɔ wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wε. Ga nε funɲɔ wa li bye di she da w'a pye maye pyaa ɲidaan.

¹⁵ Ma na zhe li ta mu ni Onεzimu ya laha yiye na jεere ye nigin funɲɔ ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee. ¹⁶ Ga nime, wu ɲε nago kanna bulo wu ɲε sanha wε. Wu tayerege ya pele bulo wogo na. Wu co ni taanɲεεge ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan nε ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nε tàan, bani sipya wu ɲε wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nε wii ma napii ye pyaa pyaa, m'a yaa ma Onεzimu co ba ma da naye pyaa ki co wε. ¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyεegi ma mu, kelee ma foo ɲε wu na, lee yaha nε kace na. ¹⁹ Nε Pɔli ye pyaa k'a ye ka na kenε ki na jo nε na ba lee bεeri foo tɔ ma mu. Nε foo le li wa ma na ge, nε funɲɔ wa nago di ma funɲɔ tirige ni lee kaa ni wε. Lee foo le, lee ɲε muye pyaa kee. ²⁰ Na ceborona, n'a ma ɲεeri ma ɲɔ maye na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔɔ wuu na. ɲɔ maye na m'a na funɲɔ ɲiɲε, kariɲεεge kemu ni wù wa Kirisa ni ge, kee mεge na. ²¹ Nε dà li na nago nε bu

kaa lemu ƚɛɛri mu mu, mu na lee pye nɛ mu; lee wuu na nɛ ye ka na tun mu mu. Nɛ dà li na sanha nago keree kii nɛ jo mu mu ge, mu na kee bɛɛri pye fo na doro bɛ nɛ wo nijogoo ki tàan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nɛ dà li na yi wo ƚɛɛrɛgɛ ki funɲɔ ni jo pu na ba na yaha yi mu caɲa ka.

Pɔli ni wu taanyiinɛɛ fò mu-juu

²³ Na kaso leɲii Epafirasi we wu ƚɛ kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na ge, wee ya ma shaari. ²⁴ Na labyeɲii pusamaa bɛ, Marika, ni Arisi-taaki, ni Demasi, ni Luka, pee bɛɛri ya yi shaari. ²⁵ Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

⁵ Kile ya ta meleke wa shishiin pye na: «Mu je ne Ja, ne mu pye na Pya ninaa we.»? Wi ya ta meleke wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»* ⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun kono na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekee pu beeri p'a wu pel.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekee pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmoo pu je pii, na je kapyeyii,
W'a pu jeri kafegge; na
pu jeri nanije.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu je Kile, ma saanra ti da ga
xho bada we.
Mu wo fanha ki publiin le,
tiime publiin li je lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee
k'a dan mu ni,
katiibaana ya dan mu ni
bada we.

Lee wuu na ma Kile w'a ma
naha bulo,
na wu fundanga sinme pu
le ma juno ni,

pee pemu p'a li shee na m'a
jeri saan ge.

A wu ma pye m'a ye ma
kaafee na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na
sanha na:

«Kafoo, mu w'a ni je noho shan
fo taashiine li ni.
Muye pyaa keye y'a
fugba wu be yaa.

¹¹ Ye yanmuyoo ye beeri yi da ba
doro,
ga mu kunni na ba bye
ma tateenge ni fo gbee.

Yi beeri na ba le
ba fana ya legi legana
lemu na we.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a
fuugo kurulo we.

Yi na ba jeri ba sipya ya
faleje jeri we.

Ga mu kunni, mu wa ma
siime na,
tehene be di wa ma cana
jehene na we.»*

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo na
meleke wa mu bada we na:

«Tiin saanra tateenge ki ni na
kanige ce,

fo di ba ma peen pye
ma nidahaa tatahana.»*

¹⁴ Melekee je joo ye we?
Pu beeri pu je munahaa,
tudunmoo pu je pii. Sipyii
piimu pu da ba sho ge, Kile ya
melekee pu tunni pu na pee
teri.

2

¹ Ayiwa lee wuu na, keree
kiimu wee ya logo ge, wee
ya yaa na wu funyo yaha ki
na xuuni, kono wu funyo
ganha da wo wu ki yaha we,

² Bani melekee p'a jomoo pemu
jo ge, pee ya pye can; pi-
imu ya ta pee jomoo pu wii
yaaga we, kelee piimu p'a she
pu ni ge, Kile ya pee beeri
saraa na be ni pu kapyegee
ni. ³ Ayiwa, Kirisa ya wee sho
shogana lemu na ge, Kafoo ye

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14

* 1:7 Zaburuu 104:4

* 1:9 Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3

* 1:12 Zaburuu

pyaa k'a pye shenshiime na tee juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo fiinne we mu. Ayiwa, wu bu le yaha jaha kaa, shogana leke na we di da ba sii zhoo pee kanhama pu na we? ⁴ Kile ye pyaa ya li she na pee jomoo pe je can. A wi sefeere kan wu kalaapiire ti mu p'a jaha sheshere ni kagbohoo ni kakanhama tuuyo nijehaye pyi. W'a fefeere Munaa li wo loolodahaa ki be kan pu mu be, na be ni wuye pyaa jidaan ni.

Yesu Kirisa gbaroo ni sipya a juwuuro taa

⁵ Ayiwa, kobaŋa kemu kaa we ya yu ge, Kile ya ta kee wo juŋo feere ti kan melekee pu mu we. ⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya je jaha
fo mu w'a ma funŋo shaa
ni wu ni we?

Sipyiyawyii je jaha
fo mu w'a li kaseege pyi
we?

⁷ M'a wu cereŋe na foro
melekee pu taan jeri funŋo
ni.

M'a naoro ni pereŋe to wu juŋo
ni
na pye wu saanra
judoo.

⁸ M'a yanmuyoo yi beeri kuu wu
kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yanmuyoo yi beeri» kuu wu kan, lee kori wu je na

yanmuyoo ka shishiin je ku-ubaa wu mu we. Ga lee be na, we sanha yanmuyoo yi beeri ja y'a kuu wu mu we. ⁹ Ga Yesu wemu w'a cereŋe na foro melekee pu taan jeri funŋo ni, kono wu xhu sipyiire ti beeri wuu na Kile wo niime wu gbaroo ni ge, nime wee ya naoro ni pereŋe ta, bani w'a xu wo kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yanmuyoo yi beeri yaa, ni yanmuyoo yi beeri ya yaa wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu Yesu pye juŋofgbo nijeme jaagi baa wo wu kanhama pu gbaroo ni. Kono shenjehemee di bye Kile nagoo, pi je wu naoro wu ni. Bani Yesu wu je pu juwuuro ti juŋofoo. ¹¹ Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyii pu beeri To wu je Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo we. ¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mege ki yiri na
cebooloo pu mu,
di ma masoo yogo cee
na sipyii pu beeri jii
na.»*

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tana.»
Na noho jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan ne
mu ge,
ne ni pee piiri shi-
izhan.»*

¹⁴ Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu

* 2:8 Zaburuu 8:5-7 * 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18

bε ya pye sipiyawyii. W'a pye mu kōnhō wu xu wu gbōōrō ni, xu sefēere te ti jε Shitaanni kenε ni ge, tee di gyēegi. ¹⁵ Xu j̄ni fyaara ya piimu pye Shitaanni wo bu-loo pu shi wu caŋa jεhεe ki bεeri funŋō ni ge, kōnhō wu pee bε j̄nūō wolo. ¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba melekεe pu shō-ε de! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shō. ¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipiyawyii pye-gana bεeri na, kōnhō wu bye pu saraya jaha shōōrivεε wo j̄nūōfōgbō, wemu w'a j̄nūō naari, na jε j̄ōmεε fōō Kile wo labye wu ni ge. Kōnhō wu sipyii pu wo jurumu wu fōō tō.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nōwuuro kenε ni ge, wu na já pee tεge nime. Bani wuyε pyaa ki bε ya jé nōwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmōō Musa na

¹ Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu fεfεere sipyii fugba wu wo j̄aninε ki kaa na ge, nε funŋō ki jε wū wū funyō yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmō, ni saraya jaha shōōrivεε wo j̄nūōfōgbō wèe wo n'a daa wu shizhaa na ge, ² Kile w'a wu tenε wee labye wu na, a w'i bye j̄ōmεε fōō ba Musa ya pye j̄ōmεε fōō wu labye wu ni Kile puga ki ni wε. ³ Ga Yesu ya yaa ni pεenε ni na ye Musa na, bani puga yaavōō ya pεenε

taa na ye puga kiyε pyaa na. ⁴ Puga bεeri, sipya wu jε ki yerenεvōō, ga yanmuyō yi bεeri yerenεvōō di jε Kile. ⁵ Kile tudunmōō Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyenεε ki pye ni j̄ōmεε fεere ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomō pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu. ⁶ Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye j̄ōmεε fōō ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yanmuyō yi bεeri j̄nūō ni. Wèe pu jε kee puga ke; wèe funyō y'a taan jo n'a daa we ni tadaŋa kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxōō le.

Nj̄mōnō lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

⁷ Lee na Fεfεere Munaa ya jo:

«Yi bu Kile jomō pu logo niŋaa,

⁸ yi ganha bu da niwegee waha,

ba yi sefεεε p'a li pye pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni wε.

⁹ Wee xuu wu ni yee sefεεε p'a jo

p'i nε Kile taanna wii, na ta pu d'a nε kapyegeε ki j̄na, fo na she nō yee kεεε shishεεε (40) na.

¹⁰ Lee wuu na, nε luu ya yiri pu tāan;

a nε jo: «Pu funŋō keree k'a pu piinŋε tuun bεeri ni;

nε giin p'i na koo lemu cε ge, pu ya lee cε wε.»

¹¹ Lee wuu na, nε luu ya yiri xuuni, a nε gaa jo:

«Pu da ga ba jé ne wo
 ηmṁṁṁ li ni bada we.»*

12 Na cebooloo, y'a yiyε
 kaseri, n'a daa baara zṁguuṁṁ
 ganha bu da wa shishiin ni,
 wu zhe Kilε j̄ni wo wu ni we.

13 Ga y'a yiyε yeri caya beeri,
 nijaa na já jo caya yemu beeri
 na ge, kanhṁ jurumu ganha
 bu da yee wa shishiin piinṁṁ
 wu yi niwegee pye ki waha
 we. 14 Tadaṁa kemu wèe ya
 ta fo taashiinε li ni ge, wèe bu
 la le wùye ni na gori yaha kee
 tadaṁa ki na fo na she nṁ li
 tēhεne na, wee tuun wu ni wù
 na bye Yesu wo karij̄ni. 15 L'a
 ka Kilε Kafila wu ni na:

«Yi bu Kilε jomṁ pu logo
 nijaa,

yi ganha bu da ni-
 wegee waha,
 ba yi sefeleεε p'a li
 pye

pu wo n'a she wu
 tuun wu ni siwaga
 ki ni we.»*

16 Ayiwa, piike pu d'a Kilε
 jomṁ pu logo, na nṁhṁ n'a she
 le puyε ni we? Kilε tudunmṁṁ
 Musa ya piimu beeri jaha co
 na foro Misira fiige ki ni ge,
 ta pee be we? 17 Piike t̄aan
 Kilε luu d'a yiri fo yee keleεε
 shishεεre (40) we? Piimu p'a
 jurumu wu pye na xhu si-
 waga ki ni ge, ta pee be we?

18 Kilε ya k̄aa li na na jṁṁṁ ni
 jṁṁṁ wu jε pee da ga ba jé
 wee wo ηmṁṁṁ fiige ki ni-i we?
 Piimu p'a wu jomṁ pu logo na
 nṁhṁ n'a she le puyε ni ge, ta
 pee be we? 19 Lee l'a li pye wèe
 ya li ja, pu n'a daa baara ti

wuu na pee ya ta já jé Kilε wo
 ηmṁṁṁ fiige ki ni we.

4

1 Ayiwa, Kilε ya j̄mεε lṁ
 wèe mu na wèe na ba jé wu
 ηmṁṁṁ li ni. Lee wuu na, w'à
 wùye kaseri xuuni, kṁnhṁ wa
 shishiin ganha da bye jebaa li
 ni we. 2 Bani Kilε Jozaama p'a
 jo wèe mu ba p'a jo pee mu
 jogana lemu na we. Ga jomṁ
 pe pee ya logo ge, pee ya ta
 yafiin be j̄ṁ pu na we. Bani pu
 logovεε ya ta pu co ni n'a daa
 ni we. 3 Ba Kilε ya yi jo jogana
 lemu na we na:

«Ne loyire wo ya k̄aa jo pu da
 ga ba jé

ne wo ηmṁṁṁ li ni bada
 we.»*

Ga wèe piimu p'a dà Yesu
 na ge, wèe kunni na ba jé
 lee ηmṁṁṁ li ni. Kilε ya wu
 ηmṁṁṁ li kaa jo fo tuun wemu
 ni wu labye w'a fa koṁṁ ki
 yaaduun wu ni ge. 4 Bani
 y'a jo Kilε Kafila wu ni caṁa
 gbarashuun wogo ki shizhaa
 na na:

«Kilε ya wu labye wu xṁ wá
 caṁa gbarashuun wogo
 ki na,

na ηmṁ caṁa gbarashuun
 wogo ki na.»*

5 Kilε ya jo sanha na: «Pu da ga
 ba jé ne wo ηmṁṁṁ li ni bada
 we.»

6 Ayiwa, piimu p'a fenhe
 Kilε Jomṁ pu logo ge, pee ya ta
 jé lee ηmṁṁṁ li ni we, bani pu
 ya ta dà Kilε na we. Wee tuun
 wu ni piitiilee p'a yaa na jé lee

* 3:11 Zaburuu 95:7-11 * 3:15 Zaburuu 95:7-8 * 4:3 Zaburuu 95:11 * 4:4
 Zhenezi 2:2-3

ημῶν li ni. ⁷ Lee wuu na Kile ya caṅa katii teṅe sanha, kee je «Nijaa». W'a fenhε ye jo saannaa Dawuda ṅᵌ na fo l'a mᵌ, yee yemu y'a jo xᵌ naha be ge na:

«Yi bu Kile jomᵌ pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha we.»*

⁸ Ayiwa, Zhouwe da bi sii já ημῶν li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige caṅa katii shizhaa na we. ⁹ Lee na ba Kile ya ημᵌ caṅa gbarashuun wogo ki na ημᵌgana lemu na we, lee ημῶν li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu. ¹⁰ Bani wemu w'a jé lee ημῶν li ni ge, wee be ya ημᵌ wu labye wu na, ba Kile ya ημᵌ we. ¹¹ Lee na, wù la le wù jé lee ημῶν li ni, kᵌnhᵌ wa shishiin ganha bu da n'a she pyeεε pu ni we.

¹² Bani Kile Kafila wu je ṅii wo ni baraga wo. Wu ṅᵌ ya taan na ye ṅᵌyᵌ shuun ημᵌᵌ na. Wu na já sipyia su wu zᵌ na, fo na she nᵌ wu munaa tehεε na, na nᵌ wu yatεnzogoyo ni semεε pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funṅᵌ keree suguri, fo na ki ceni. ¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya ημᵌhᵌ wu na we. Kile wemu jaha tᵌan w'à da ba fiin jo ge, yaṅmuyᵌ yi beeri yi je kpεεnge na wee jaha tᵌan taṅmᵌhᵌᵌᵌ baa.

Yesu wu je saraya jaha shᵌᵌnrivεε wo ṅᵌṅᵌfᵌgbᵌ we

¹⁴ Saraya jaha shᵌᵌnrivεε wo ṅᵌṅᵌfᵌgbᵌ wu je wèe mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee je Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni.

¹⁵ Saraya jaha shᵌᵌnrivεε wo ṅᵌṅᵌfᵌgbᵌ wemu wu je wèe mu ge, wee ya ṅᵌṅᵌ jaari wèe na, na wèe tᵌri wù fanhaxhᵌᵌᵌ keree na. Bani Shi-taanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wèe na we, ga wu ya ta já wu tᵌᵌgᵌ le jurumu wa shishiin ni we. ¹⁶ Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kᵌnhᵌ wu ṅᵌṅᵌ jaari wù na. Wu niime tirige wù na, kᵌnhᵌ wu bye wù tᵌεγεᵌᵌᵌ wù tᵌεᵌduun ni.

5

¹ Ayiwa, saraya jaha shᵌᵌnrivεε wo ṅᵌṅᵌfᵌgbᵌ wemu pu ma shᵌᵌnri lᵌ sipyii pu tᵌ ni ge, sipyii pu wuu na wu ma deṅε, kᵌnhᵌ wu da sipyii pu ni Kile tᵌ keree ki shᵌᵌnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yaṅmuyᵌ yemu p'a gaan Kile mu ge, kᵌnhᵌ wu da yee be kaan Kile mu. ² Wu na já da kaa cebaalaa ni piinne fεε pu jaha coni ni lotaan ni, bani wuyε pyaa be je fanhaxhᵌᵌᵌ fᵌᵌ wa ba pu je we. ³ Tee fanhaxhᵌᵌᵌ te ma wu pye wu na saraya wo wuyε pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na we.

⁴ Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyε pye saraya jaha

* 4:7 Zaburuu 95:7-8

shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wɛ, fo Kile yɛ pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu wɛ. ⁵ Lee l'a li pye, Kirisa bɛ ya ta wuyɛ pɛlɛ na weeyɛ pyaa k'a wuyɛ pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wɛ. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu ɲɛ nɛ Ja,
nɛ mu pye na pya
niɲaa.»*

⁶ Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa bɛ ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuɲɔfɔ,

ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.»*

⁷ Tuun wemu ni Yesu di bye koɲɔ na ge, w'a bi li cɛ na To Kile na já wee shɔ xu na, a wu Kile ɲɛɛri, na ɲɛɛgbɔhɔ pye fo na mɛɛ suu. A Kile di wu ɲɛɛɛge ki shɔ wu Kile ɲii fyaara ti wuu na. ⁸ Ga ali na ta wu ɲɛ Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile ɲɔmɛɛ co wu kanhama pu funɲɔ ni. ⁹ Ba w'a Kile wo kapyɛɲɛɛ ki bɛɛri ɲɔ fa wɛ, piimu bɛɛri p'a wu ɲɔmɛɛ co ge, a wu pee bɛɛri shɔ; tee ɲuwuuro te wa da ga xhɔ bada wɛ. ¹⁰ A Kile di wu pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.

*N'a daa fɛɛ p'a yaa na se
ɲaha na n'a daa wu ni*

¹¹ Keree niɲɛhɛɲɛɛ wa wɛɛ mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri shɛmɛ p'a waha yee na. Bani yee keree ɲaha cɛmɛ p'a pɛn. ¹² Nime bi yaa

na yee ta yee ya ɲɛri na xɔ kalaatii. Ga yee nime wuu mago sanha di ɲɛ kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree nizhiigee ki ni. Jirime na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanɲa li wɛ. ¹³ Wemu wo ɲɔlige ki ɲɛ jirime yɛ ge, wee ɲɛ pubinnɛ. Wee ya katiine cɛ shɔɔnri katiibaana ni wɛ. ¹⁴ Ga yaligbangbanɲa ɲɛ sipyileye wogo, pee piimu fungɔnyɔ y'a kasaanɲa ni kakuuɲɔɔ cɛ shɔɔnri ge, bani p'a tee lee na.

6

¹ Lee wuu na, wɛɛ ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni ɲɔkɔɔnrɔ ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee yɛ na sanha wɛ. Wù la le wù she ɲaha na ba n'a daa wu cɛvɛɛ see wuu ɲɛ wɛ. Wɛɛ ya yaa na kuri sanha ɲɔkɔɔnrɔ ti wo kalaa wu fɛni wɛ, wee wemu wu ɲɛ na sipya ya yaa na daburaje jo na wu tɔɔɔ wolo kaɲɔɔ baa keree ni, na dà Kile na ge, ² ni batizeli keree, ni na keye tɛri sipyii na na Kile ɲɛɛri pu mu, ni xurɛnɛ li keree, ni kiiri we wu da ba gɔn koɲɔ sipyii na caxhɔɔ ki caɲa ge. ³ Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù she ɲaha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpɛɛnge ki ta tɔɔɲii nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li ɲɛhɛ, na Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ge, ⁵ na Kile jomɔ pu cɛ yacɛɲɛ, na cabaya sefɛɛɛɛ ti ɲɛhɛ ge. ⁶ Lee bɛ na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomɔ pu ni,

* 5:5 Zaburuu 2:7

* 5:6 Zaburuu 110:4

na guri taha pu kalegee feni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburaje jo sanha Kile naha tãan we? Bani li je kanna Kile Ja wu puyε pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiiire ti beeri naha tãan.

⁷ Ayiwa, zanhaya nijehye ya dun ninε kemu na, k'i faa yapyiire yeege ki faa pyeveε mu ge, kee ya Kile duba taa.

⁸ Ga ki ba xhuyo ni jakuunjo yeege, ki da yafin bejo we, ga lanj ya kee tene. Ki taxogō je na.

⁹ Lee be na, na cebooloo, na taanjiineε, ali wεe jehε ba pe jomō niwa pe yu, nakaara wa wεe funyō ni yee shizhaa na we. Wεe ya li ce na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li je juwuuro ti wo koo li ge.

¹⁰ Kile je tiibaa fo wu funjō ki wō yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanjeεge ki na we, taanjeεge kemu yee ya zheε cebooloo pu na Kile mege ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fee pu mago jogi, ali nime we be ni yee wa pu mago jogi. ¹¹ Ga wεe funjō ki wa yee beeri nigin nigin wu la le yi da se naha na mu fo tene le. Kōnhō le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. ¹² Wεe funjō wa yee pu pye saafeε we. Ga Kile ya cen wemu jomεε lō ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbōō ni ge, yi pye pee taan-niveε.

Kile ya jomεε lemu lō ge

¹³ Tuun wemu ni Kile ya jomεε lō Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile ye pyaa na we, a Kile

di gaa wuyε pyaa mege na na: ¹⁴ «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba jehε xuuni.» ¹⁵ Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile naha wii ni loxulo ni, na sii mō lee ni. Kadugo tãan a Kile di ba jomεε li fa wu mu, w'a bi lemu lō wu mu ge.

¹⁶ Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li sheε na pee jomō pu je can, na nakaara ta shishiin be wa pu ni we. ¹⁷ Lee pye-gana li na Kile ya li she na finnje wu cen lōveε pu na, na jeri wa shishiin wa wee wo katenene li ni we, lee na w'a kaa taha wu jomεε li na. ¹⁸ Kii keree shuun we da já jeri bada we. Kile wu jomεε lō wu nōhō kaa taha li na, wu da já kafineyeε jo bada we. Lee na wεe ya lowaa ta, na wū keye kuri kee tadanja ki na. ¹⁹ Kee tadanja ki je wεe mu ba tōōō je we, temu t'a dugo, t'i kōōō conī na yereje lōhō ni ge. Ki je ba baraga yanmunjō je we; k'a wεe teri wū gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wū na já jé fεfεεε ti beeri wo fεfεεε xuu wu ni Kile naha tãan wū n'a daa wu baraga ni. Fānja ka ki bi lee kujōō le naha pari. ²⁰ Yesu ya fenhε jé wεe naha na wee xuu wu ni, kōnhō wu wεe wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya naha shōōnriveε wo junjōfōgbō ba Melikisedeki bi bye we. Wu na ba gori yaha gbee tee junjō fεεε ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

¹ Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salemu kulo li wo saan, na je be Kile-gbɔtabaaga wo saraya naha shɔɔnrivɔɔ. Wee tuun wu ni Ibirayima bi she kashen nmɔ ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma we, a Melikisedeki di she wu juɔɔ cɪri, na duba pye wu mu.

² Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee beeri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kori wu je na: «Tiime saan», na fara lee be na, Salemu kulo li saan wu je wii. Lee kori je: «Narinje saan». ³ To ni nu je wu mu we. Wa shishiin ya ta jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na we. Wu je ba Kile Ja wu je we, bani wu na gori yaha wu saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti ni gbee.

⁴ Ta yee ya li ce na sipiyigbɔ wu je Melikisedeki we? Fo wɛɛ tole Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi beeri jagi wolo kan wu mu we! ⁵ Levi nagoo piimu p'a jin saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti kapyenje ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kori p'a wu shuu puyɛ pyaa shi sheen pu mu, ali na ta pu be je Ibirayima nagoo p'a. ⁶ Melikisedeki bye Levi shi shen we, ga na jagi shɔ Ibirayima mu. Kile bi jomɛɛ lɔ wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu.

⁷ Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na.

⁸ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa we. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a she na wee na gori yaha jii na gbee. ⁹ Wɛɛ na jɔ jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee be ya jagi wolo wee tuun wu ni. ¹⁰ Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya she Ibirayima juɔɔ cɪri ge, pee bi sanha se we; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

¹¹ Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti da bi jɔ sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, juɔɔ bi da bye nige li na nago saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii wu na tenɛ, wee di bye ba Melikisedeki je we. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shen we. ¹² Ga saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti bu jɛri, li waha l'i waha saliya wu be ya yaa na jɛri. ¹³ Wɔ Kafɔɔ Yesu wemu kaa wɛɛ ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ kapyenje pye saraya tasogɔɔ xuu wu tɔan we. ¹⁴ L'a fiinne na Zhuda wo gbawege ki shen wu je wɛɛ Kafɔɔ we. Ga tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya jo saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na ge, wu ya ta

yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na we. ¹⁵ Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo jeri wu fiinne sanha we mu ge, lee li wa me. Saraya jaha shoonrivoo watii w'a tenje, wee je ba Melikisedeki je we. ¹⁶ Lee ya li shee na wee saraya jaha shoonrivoo wu ya ta tenje na saha ni sipyii wo saliya nomehere ki ni we. Ga wuye pyaa wo tene baa nii sicuumo pu sefere ti gboro ni w'a tenje. ¹⁷ Bani Kile ya pa li she na:

«Mu je saraya jaha shoonrivoo fo gbee, ba Melikisedeki je we.»*

¹⁸ Saraya jaha shoonrivere ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhoro ni wu lababaara ti wuu na. ¹⁹ Bani saliya wu ya ja yafiin be jo fa we, ga we ya tadaja ta nime, kemu k'a jo nizhiige ki na ge. Kee gboro ni we da ja vulo Kile na. ²⁰ Na fara lee beeri na, Kile ye pyaa k'a ka na Yesu wu da bye saraya jaha shoonrivoo we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya jaha shoonrivoo watii shizhaa na we. ²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya jaha shoonrivoo we, a Kile di gaa na jo:

«Ne Kafoo Kile ya ka, ne da ga na nomee jeri we. Jo:

«Mu je saraya jaha shoonrivoo fo gbee.»*

²² Lee wuu na Yesu ya pye le karihege nomeefon le wo seri we ni Kile te ni. Lee

karihege nomee l'a ye na kanha nizhiine li na.

²³ Na fara lee na, pii pu saraya jaha shoonrivere pu bi jehere, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni we.

²⁴ Ga Yesu ya kori yaha gbee jii na. Lee wuu na wee wo saraya jaha shoonrivere ti na gori yaha fo gbee. ²⁵ Lee wuu na, wemu bu soo Kile na Yesu wo karihege ki gboro ni, wee na juwuuro ta koro ki caxhoro. Bani Yesu jii wo wu je gbee, na Kile jeri pefere mu.

²⁶ Saraya jaha shoonrivere wo juhofogbo wemu w'a bi sii yaa fo we pu wee ta ge, wee wu je wii. Wu fere wo wu je. Jaagi xuu wa shishiin je wu na we, jurumu be we. Kile ya wu waa laha jurumuyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni. ²⁷ Wu mago wa li na nago jiga beeri wu fene saraga wolo wuye pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xho wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya jaha shoonrivere p'a bi li pyi we. Ga w'a wuye kan na pye saraga tooni nigin ye pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na we.

²⁸ Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenje na pye saraya jaha shoonrivere wo juhofogbo ge, fanhaxhoro ti bi bye pee na. Kile ya ka na jomo pemu jo saliya wu kadugo na ge,

* 7:17 Zaburuu 110:4

* 7:21 Zaburuu 110:4

pee p'a wu Ja wu tenε na pye saraya naha shōnriვე wo nuḡofḡbḡ, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha be mu gbee ge.

8

Yesu wu ne wèe wo saraya naha shōnriვე wo nuḡofḡbḡ we

¹ Ayiwa, jomḡ pemu beeri wèe ya yu ge, pu nuḡḡ ye pyaa ne na saraya naha shōnriვე wo nuḡofḡbḡ wemu wu ne wèe mu ge, wee nidεnge ki ne Se Beeri Fḡḡ To Kile kanige ce fugba wu ni. ² Kile-peḡḡ pugbḡḡ kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee ne fāya puga see wogo kemu Kafḡḡ Kile ye pyaa ya yereḡ ge; sipiyawyii wo niyereḡ be we.

³ Saraya naha shōnriვე wo nuḡofḡbḡ beeri, wu katenεne nuḡḡ ki ne na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wèe be wo saraya naha shōnriვე wo nuḡofḡbḡ wu be ya yaa na saraga ka wolo.

⁴ Wu da bi bye ninε ke na wu bi da bye saraya naha shōnriვე we. Bani saraya naha shōnriვე pii wa na xḡ piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shōnri, na be ni Kile tudunmḡḡ Musa wo saliya wu ni ge. ⁵ Pee wo saraya naha shōnriვეere t'a byi Kile-peḡḡ puga kemu ni ge, kee ne fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmḡḡ Musa bi da fāna puga ki yereḡ ge, a Kile

di wu pye: «Jaa wemu w'a she ma na na ma yaha faabobḡḡ ki nuḡḡ ni ge, la le m'a ki beeri yāa mu.»* ⁶ Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shōnriვე pusamaa wo wu na. Bani wee wu ne susurodeḡeme Kile ni sipyii pu te ni. Kariḡeḡe nḡme nivonḡ l'a ye na kanha nile li na, bani lee nḡḡ ya tenε nḡmehe kiimu na ge, kee ya ye nizhiige ki na.

⁷ Can na, kariḡeḡe nḡme nizhiine li nḡ da bi fa, nuḡḡ bi da bye li na pu na shuun wuu nḡḡ shan we. ⁸ Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
ne Kafḡḡ Kile w'a jo mu.
Ne na ba kariḡeḡe nḡme
nivonḡ lḡ
Izirayeli puga ke ni
Zhuda puga ki mu.

⁹ Ne pu sefele pu keḡe co,
na pu yeege caḡa kemu
Misira fiige ki ni ge,
kariḡeḡe nḡme le ne lḡ pu mu
wee tuun wu ni ge,
nivonḡ li da ba bye lee
tuugo we.

Bani p'a ne kariḡeḡe nḡme li
kyeeḡi.

Lee wuu na ne be ya pu
yaha.

¹⁰ Kariḡeḡe nḡme le ne da
ba lḡ Izirayeli nagoo pu
mu

yee caya yi d'a toro xḡ ge,
lee le:

Ne na ba na saliya wu le pu
fungḡnyḡ ni,

di wu ka pu zḡḡ na.

Ne na ba bye pu Kile,

* 8:5 Ekizode 25:40

p'i bye ne sipyii.

11 Wa shishiin da ga ba wu shi
shen,
kelee wu ceboro kalaa
nige we na:

⟨Yi Kafɔɔ ce we.⟩

Bani pu beeri na ba ne ce,
na lo sipyitiilee na fo na
she no sipyigbɔɔ na.

12 Ne na ba pu kanahaya yi
yafa pu mu.

Ne da ba na funɔɔ tirige
ni pu jurumu wu kaa ni
nige we.»*

13 Tuun wemu ni Kile ya
karijneege jomɛɛ nivonɔ li kaa
jo ge, a lee di nizhiine li jeri
nileɛ. Ayiwa, karijneege jomɛɛ
nizhiine lemu l'a le, li cana jii
be d'a toro ge, lee ya giin di
biin.

9

*Yesu Kirisa ye wu je saraga
nivanja*

1 Karijneege jomɛɛ nizhiine
li funɔɔ ni, kodorogoo kii
bye wa Kile pelegana na, ni
Kile-peene puga faya wogo,
kee kemu bye jine ke na ge.

2 Fana puga ki bi yereɛ, na
ki pye pupyaa shuun. Pubile
nizhiine li bye fefere puga.
Sokinnagbo we, ni tabali we,
ni buuri we p'a wo na gaan
Kile mu ge, kee ni yee bi bye.

3 Pubile shuun wuu li bi bye
nahaparaga fana shuun wogo
ki kadugo yiri. Lee bi bye
fefere ti beeri wo fefere puga.

4 Saraya yi tawologo ka bye
wa kemu k'a ya ni sann
ni ge, kee ni pu bi nudanga

yawurire ti leni. Keshi wa
be bye wa, sann wu bi taga
wee beeri to. Maane w'a bye
sanni shoo lemu ni ge, lee bye
keshi wu ni, ni Aron publiin
li l'a fyen ge, Kile bi saliya
wu jomɛɛɛ ki ka faakageeye
yemu na ge, ni yee be. ⁵ P'a
bi jaalaa shuun nooɔ wuu p'a
yaa wee keshi wu fugba ni,
pee bye serubeɛn.* Pee wo
kapaya yi jime pu bi keshi wu
jotoɔ ki to. Pee jime pe ni pu
bi jurumu yafa wo saraya yi
wo shishan pu woni keshi wu
fugba ni. Ga kii keree kii beeri
wo jaha joduun je nime we.

⁶ Ayiwa, le singana le na
faya puga ke ni ki yanmuyɔ yi
beeri wa bi sin. Cana beeri
saraya jaha shoonrivoo pu bi
jin pubile nizhiine li ni na
Kile-peene ki keree pyi. ⁷ Ga
saraya jaha shoonriveɛ wo
junofoɔgbɔ wu ye nigin w'a bi
jin pubile shuun wuu li ni
toɔjii nigin pe yee funɔɔ ni.
Wu bi jin wa ni yatooɔ shis-
han je wu keɛ ni we. W'a
pee kan Kile mu wuye pyaa
wo jurumu we ni sipyire ti
wo wu wuu na, p'a wemu pye
na ta pu ya li ce-ɛ ge. ⁸ Lee
funɔɔ ni Fefere Munaa ya li
she na na faya puga nizhiige
ki yaha, xuu wemu w'a bye
fefere ti beeri wo fefere wo
wu ge, wee koo bi sanha mugi
we. ⁹ Kee faya puga ke bye
nime wo keree kii wo jaa. Lee
wa li sheɛ na saraya yatooɔ,
ni saraya yemu beeri y'a gaan
Kile mu ge, piimu p'a yee wo

* **8:12** Zheremi 31:31-34

* **9:5 Serubeɛn:** Pee je Kile wo kapyebyii fugba we
ni ba melekeɛ je we.

ge, na yee bi da já pee wo zóbo pu pye fεεfεε wε. ¹⁰ Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni lóhó wuugan̄aa niñeh̄eh̄εε, kee bi bye kalεgεε. Kee keree kii bεeri bi bye pyemε fo na she Kile pye w'a keree ki ñeri.

¹¹ Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya yan̄muzaaya yi wo saraya naha shóonrivεε wo ñun̄ofógbó. Fàya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pεle, ki ñó bε d'a fa. Sipyaa ya ta kee yereñε wε; ki ñε bε ke kon̄o ke wogo wε. ¹² Wee ya ta já fεfεεε ti Bεeri wo Fεfεεε Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbóoró ni wε. Ga wuyε pyaa wo shishan gbóoró ni w'a já tóon̄ii nigin yε pe. W'a da lee pye nige sanha wε, bani w'a tēhene baa ñuwuuro ta. ¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fεεfεε wε, p'a bi sikapee ni nupēhεε shishan, ni nupinyε nizogoyo shóonró woni peefεε na, na pu pyi mu fεεfεε. ¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fεfεεε pyi na ye yee na xuuni! Tēhene baa Kile wo Munaa li gbóoró ni w'a wuyε kan Kile mu saraga, manε ñε kemu na wε. Wu shishan ya ñun̄o baa keree je laha wèe zóbo na, kónhó wèe di da kapyen̄εε pyi Kile ñii wo wu mu.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu ñε kariñεεge ñómεε ñivonó li wo susuro tεgeVóó. Sipyii ya jurumu wemu pye kariñεεge ñómεε ñilεε li wo tuun wu ni ge, pee wo ñuwuuro wuu

na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tēhene baa cen wemu wo ñómεε l'a ló pee mu ge, kónhó p'i wee ta. ¹⁶ Sipyaa wa bu semε yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu ken̄ε yan̄muyó y'a yaa na pa daa wu nixhuxhógo na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee semε wu da já yaaga pye wε, fo weefó ba xhu, a l'i jε na fiin̄ε na w'a xu. ¹⁷ Bani na wufó yaha ñii na, tayerege wa wee semε wu na wε, fo wufó bu xhu. ¹⁸ Lee wuu na ali kariñεεge ñómεε nizhiine li bε ya ta ten̄ε shishan baa wε. ¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmó Musa ya saliya wu ñómehεε ki bεeri jo sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan ló, ni lóhó bε, ni Izopu* tige gen̄ε, na kee taga shishan pu ñeregi saliya Kitabu we, ni sipyiire ti bεeri na. ²⁰ Na jo: «Kile ya kariñεεge ñómεε lemu ló yee mu ge, lee wo shishan pu ñε pe.»* ²¹ Lee ñeregigana li ninunó na Musa ya shishan ñeregi Kile wo fàña puga ke, ni Kile wo kapyen̄εε yerεye yi bεeri na. ²² Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yan̄muyó yi bεeri pyi fεεfεε, fo yan̄muyó nigin nigin wa ye. Shishan ya wo wε, jurumu da ga yafa wε.

²³ Fàña puga ke ni ki yan̄muyó yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yan̄muyó yi bi yaa na pye fεεfεε ni yapóoyó shishan ni wε, lee na yan̄muyó ye yi ñε fugba wu ni ge, yee

* **9:19 Izopu:** Kee ñε tige, kemu wo geye yi ñε ni shiire niñehere ni ge, tee shiire te pu ma minεε na wo na ñeregi. * **9:20** Ekizode 24:8

bi yaa na pye fεεfεε ni saraga ka ni, kemu k'a ye yapɔɔyɔ na ge. ²⁴ Bani fεfεεfεε xuu wemu sipyii ya yereŋe na pye ba see wo wu jaa jε-ε ge, Kirisa ya ta jé wee ni wε, ga fugba wo wuyε pyaa ni w'a jé, kɔnhɔ wu yere To Kile naha tãan wée wuu na. ²⁵ Wu ya ta jé wà kɔnhɔ wu wuyε pye saraga tɔɔnii nijehenεε funɔɔ ni wε, ba saraya naha shɔɔnrivεε wo juɔɔfɔgbɔ w'a bi jin fεfεεfεε xuu wu ni yee bæeri, ni yapɔɔyɔ shishan ni wε. ²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha tɔɔnii nijehenεε ni fo kɔɔɔ jɔ kɔnduun ni. Ga nime, kɔɔɔ xɔduun wu funɔɔ ni, tɔɔnii nigin ye pe, w'a wuyε she, na wuyε kan saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu lɔ laha wà. ²⁷ Xu na ba nɔ sipyii bæeri nigin nigin na tɔɔnii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kɔn pu na. ²⁸ Mu Kirisa bε ya pye saraga tɔɔnii nigin ye pe, kɔnhɔ wu shennehemεε wo jurumu tuguro lɔ. Wu na ba wuyε she wu sigevεε pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree naha shɔɔnri lee ni wε, bani w'a xɔ lee ni. Ga juwuuro wu da ba gan wu sigevεε pu mu.

10

¹ Ayiwa, Kile ya yanmuyɔ yemu jɔmεε lɔ wée mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee yanmuyɔ yi jε ge, saliya wuyε pyaa ya já yee she wε. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pεlε na bε ni saliya wu

ni ge, pee bi saraya wo yee bæeri. Ga, saliya w'i ya ta já pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa wε. ² Yee saraya yi da bi da já sipyii pu shɔ, pu bi da yee jɔ yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye fεεfεε tɔɔnii nigin l'a xhɔ. Pee bi da puyε wii jurumupyii nige wε. ³ Ga li ya ta pye mu wε, yee bæeri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ tun pu jurumu wu na. ⁴ Bani nupεhεε, ni sikapee shishan da já jurumu laha bada wε. ⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa kɔɔ ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi feni wε.

Mu di ya ta sɔɔ

sipyii pu wo yanmuganya yi saya na wε.

Ga m'a nε kan ceepuuro,

kɔnhɔ nε ti kan ma mu saraga.

⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa

saraga ka shishiin ya ta ma naha ji wε.

⁷ Wee tuun wu ni, a nε jo:

«Kile, nε pa di ba ma jidaan pye

ba l'a ka Kitabu wu ni wε.»*

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fenhε Kile pye: «Mu jε saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni wε, na yee ya mu naha ji wε.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo bε na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni. ⁹ Lee kadugo na a Yesu

* 10:7 Zaburuu 40:7-9

di jo sanha: «Nε pa, di ba ma jidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomɔ tenε. 10 Lemu li bye Kile jidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyε kan saraga Kile mu tɔɔnii nigin pe. Lee gbɔɔrɔ ni wée ya je yeege wù jurumu wu ni.

11 Taashiine li ni, saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu bi Kile wo labye wu pyi caɲa beeri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo tεεgeε nɪɲehεɲεε ni, na ta yee saraya yi da já jurumu laha sipya na bada wε. 12 Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tateεngε ki ni To Kile kanige ce. 13 Na Kile jaha wii fo wu ba wu pεen pu tirige na pa yaha wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni. 14 Piimu ya pye fεεfεε na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbɔɔrɔ ni.

15 Lee ninunɔ Kile Munaa be ya she wée na. L'a jo:

16 «Nε Kafɔɔ ya jo:
 Kariɲεεge jɔmεε le nε da
 ba lɔ yee mu,
 yee caya ye na toro xɔ na
 ge,
 lee le: Nε na ba na saliya wu
 yaha pu zɔlɔɔ pu na,
 di wu ka pu fungɔnyɔ
 ni.»*

17 Ba w'a xɔ yee ni wε, na jo:

«Nε da ga na funɲɔ tirige nige

pu jurumu ni pu kati-
 ibaagaa na wε.»*

18 Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunɔ ɲɲɔ wa nige wee wuu na wε.

Wù fulo Kile na ni lowaa ni

19 Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wée mu na jé fεfεεε ti beeri wo fεfεεε xuu wu ni Yesu shishan pu gbɔɔrɔ ni.

20 Yesu ya kovonɔ mugɪ wée mu, lemu l'a se ni wée ni Kile yiri ge, lee ɲε ɲii sicuumɔ koo le. Nahaparaga fāɲa* ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni.

21 Wée wo saraya jaha shɔɔnrivεε wo ɲɲɔfɔgbɔ wu ɲε wii. Wee wu ɲε Kile wo sipyii pu ɲɲɔ ni.

22 Lee wuu na wù fulo Kile na ni zɔsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zɔlɔɔ pu tiibaara ti beeri je laha pu na! Wu wù je fiɲɲε!

23 Tadaɲa kemu kaa wée ya yu ge, wù nɔrɔ kee na xuuni! Bani ɲɔmεε fɔɔ wu ɲε ɲɔmεε li lɔvɔɔ we, wu na li ɲɔ fa.

24 W'à wùye funyɔ tirige ni wù sipyɲii kaa ni, kɔnhɔ wù da wùye logoo wari taanɲεεge ni kapyegeε nizaanɲaa bye na. 25 Wù ganha bu da wùye binne ɲɔ yaha ma na jo ba pii ya li pye wε! Ga wù pye wùye yerivεε, bani wùye pyaa wa li ɲaa na Kafɔɔ cabaɲa k'a tεɲɲε.

26 Ayiwa, wée bu dɔ, na jurumu pyi, na wù ta w'à

* 10:16 Zheremi 31:33 * 10:17 Zheremi 31:34 * 10:20 Nahaparaga fāɲa: Kee ɲε fāɲa kemu k'a bi pari fεfεεε ti beeri wo fεfεεε ti Xuu wu wo kɲɲɔɔ li ɲɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyitiime bi yaa wu jé wà wε.

can wu ce xɔ, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa we, ²⁷ fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki ye sigee ni fyaara nigbɔɔrɔ ni. Kee nagbɔhɔ ki na ba Kilɛ wo pɛɛn pu sorogo na pu xɔ. ²⁸ Sipyaa wemu bu Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu jɛ li sɛɛri ge, weefɔɔ na gbo jɪnaara baa pee wo jomɔ pu wuu na. ²⁹ Ga sipyaa bɛɛri w'a Kilɛ Ja wu fanha ge, na Kilɛ wo karijɛɛge jɔmɛɛ li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge, pee pemu p'a bi weefɔɔ pye fɛfɛɛ ge. Kelee Fɛfɛɛɛ Munaa lemu l'a bi niime kan wufɔɔ mu ge, wu bye w'i ya gbɔɔrɔ taha lee na we, ta yee ya giin na weefɔɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni na ye Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgivɔɔ na we? ³⁰ Bani Kilɛ wemu w'a jo ge na: «Nɛ ye nigin mu li wa na jurumu footɔnɔ kan kakuubye mu.» Wee ninumɔ w'a jo bɛ sanha na: «Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.» ³¹ Na jɛ Kilɛ jɪi wo wu kenɛ ni kiiri kaa na, tee jɛ fyaara nigbɔɔrɔ dɛ!

³² Ayiwa, tuun wemu bɛɛri ni yee ya Kilɛ wo kpɛɛnge ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha jɔmɛɛ fɛɛɛ ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta bɛ kanhama nigbɔ ni. ³³ Kabaɲa ka na, p'a yee fanha sipyii ninɛ ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaɲa ka na, yee ya bi

gbegede di pee tɛge. ³⁴ Yee ya jɪnɔ jaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee kenɛ yanmuyɔ yi shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li ce naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

³⁵ Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha we. Bani lee kuduun ya pɛɛ xuuni! ³⁶ Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se jaha na Kilɛ jidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo jɔmɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta. ³⁷ L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Jɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge,
wee di ba. Li da mɔ nige we.

³⁸ Sipyaa wemu w'a dɔ nɛ na ge, wee w'a tii.

Lee funjɔ ni wu da ba jɪi sicuumɔ see wo ta.
Ga wu bu guri kadugo,
nɛ wo fundanga ki da da wu ni nige we.»*

³⁹ Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wɛɛ jɛ pee ni we. Piimu p'a daa, pee di da ba juwuuro ti ta ge, pee ni wɛɛ jɛ.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

¹ Ayiwa, n'a daa w'a wɛɛ wo tadaɲa ki wo yanmuyɔ yi keree fiinjɛ, na wɛɛ pye wɛɛ ya tiin ni li ni na yi wa wɛɛ mu na xɔ. N'a daa w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sɔɔ li na na can wa

* 10:30 Dutɛɛnɔmɛ 32:35-36

* 10:38 Habakuki 2:3-4

yan̄muȳabaaya yi wo keree ki ni. ² Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu so. ³ N'a daa fun̄ɔ ni wèe ya li ce na Kile wo jom̄o pu baraga ni kon̄o ya yaa. Lee na, yan̄muȳo yemu ni wèe jii wa ge, yee ya yaa ni yan̄muȳo ni yemu y'a jaa we.

⁴ Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayen wogo ki na. Kile ya li she wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile ye pyaa ya so wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga nijaa we be ni wèe ya kalaa taa wu n'a daa wu fun̄ɔ ni.

⁵ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henoki lo durogo fugba ni na ta wu sanha xhu we. Sipya wa shishiin ya ta wu ja nige we, bani Kile ya wu lo. Yani Kile wu wu lo ge, w'a bi wu so, na jo na wu kaa ya taan wee mu. ⁶ Ni n'a daa be we, wa shishiin kaa da ja daan Kile mu we. Bani wa beeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufoo ya yaa na da li na na Kile wa, na je be wu shavèe saraavoo.

⁷ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ja we. Na Kile jii fyaara yaha wu zo wu na, a w'i koōgb̄ōka ya yaa, kon̄o wu ni wu puga sheen di ba sh̄o. Ba w'a lee pye we, a w'i li she lee fun̄ɔ ni na jaagi ya to kon̄o sipyii pu j̄un̄o ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile jom̄e co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cen ge; a wu

foro wuyè pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha ce we. ⁹ Wu n'a daa wuu na w'a she bye nadadinme kee fiige ki ni, kee kemu wo jom̄e l'a lo wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye faya piyeye ni. Lee Ishaaga ni Yakuba be ya pye. Lee jom̄e le ninun̄o Kile bi lo pee be mu. ¹⁰ Ibirayima bi kugbōo jaha wii lemu nōh̄ōshanma p'a jo ge. Kile wu je lee kulo le wo kanahashoonrimo ni li yeren̄evoo.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a le be xuuni. Bani w'a da li na na jom̄e foo wu je jom̄e li lōvoo we. ¹² Lee wuu na, ali na lege fanhaxhoōo yaha t'a no wu poo wu na, w'a nagoo nijehemee ta, pimu p'a jeh̄e ba fugba woroo ki je we, ni ba suumo lōho jo gbazhenhe je we.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii beeri ya xu. Kile ya yan̄muȳo yemu jom̄e lo ge, yee bi sanha je pu keje ni we. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyè pyaa di li she na nabuun pee je, na pee nidorowuu pu wa ke jin̄e ke na. ¹⁴ Pe jom̄o pe ya li shee na to puga katii pu jovee ya zhaa. ¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zōlōōni, pu bi da ja guri zhe wa. ¹⁶ Ga can na, to puga nijen̄e pu bi zhaa, lee kari kemu ki je fugba wu ni ge. Lee wuu na, li je shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» we. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na

Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jomεε lo wu mu na: ¹⁸ «Mu nagoo na ba jεhe na foro Ishaaga ni.» ¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funɲɔ ni na Ishaaga jεhe xhu be, na se wa Kile ni na wu jε yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tεrεɲε wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a jε na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na. ²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu beeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le li bye wu keɲε ni ge, a wu yere, na buri lee jɲɲɔ ni, na Kile pele. ²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni cana ka. A w'i li she na pu ba fɔro, na pu da fɔro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefεε p'a wu nizexhɔɔ ki ηmɔhɔ fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na we. ²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilexhɔɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja we. ²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya pɔrɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ we. ²⁶ Wu mεge na kyεegi ba

Kirisa jε we, w'a lee ta naa-fuugbɔ na ye Misira fiige ki keɲε yanmuyɔ beeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu jaha di bye. ²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu taan xuuni wu ya ta fya we, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jε wa ya wu jaa-ige, na wee w'a jaa. ²⁸ Wu n'a daa wuu na w'a Yawutuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li teɲε. Na shishan jεregi jεregi piyεye yi kujɔɔ ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo meleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli sheen pu wo jashiime wa shishiin na we. ²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔlɔhɔ ki kɔn jeri ba jiwaga jε we, kee kemu p'a byi na «Lojiga» ki ge. A Misira sheen pu be di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gegi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaari na Zheriko kulo li maha cabyaa gbarashuun funɲɔ ni, a li kasɔrɔyɔ y'i do. ³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheen pusamaa ni shiizhan we, pee piimu pu bye Kile jomεεcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

³² Di yeke be ta jo sanha we? Bani tuun w'a na xuɲɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhεfute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na. ³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta

saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yanmuyɔ yemu jomɛhɛɛ lɔ pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cɛnrilɛɛ mu, ga yafiin ya pu ta wɛ. ³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wɛ. A p'i ganha na giin p'i nɔmparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔɔɔɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashɛnɛnɔ-jemɛɛ fo fiiye ya wo kashɛn keye na fe pu jaha na. ³⁵ Cɛɛ pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii jɛ piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puyɛ shɔ wɛ. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu capɛnɛ p'i Kile ta. ³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpɔn, na tɔɔɔ shɔnhɔɔ taga pii pɔ, na pii le kaso ni. ³⁷ Na kagereye taga pii wá gbo, na mɛnizhee wo jahanaa taga pii ja, na pii gbo ni nɔmparaa ni. P'a bi jaari na mari, sikasɛɛyɛ ni dubyasɛɛyɛ di jɛ pu faleye. ³⁸ A p'i ganha na jaari na yeree sipɔnɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni jinɛ wegeye ni. Na ta kɔnɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wɛ.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii bɛɛri sɔ pu n'a daa wuu na. Ga lee bɛ na Kile bi yanmuyɔ yemu wo jomɛɛ lɔ pu mu ge, yee bi sanha jé pu kenɛ ni wɛ. ⁴⁰ Bani fungɔngɔ nizaanɔ ki bye Kile mu na jaha tii ni wèe ni. Wu funnɔ bye pii sipyii pii jɔ ki fa wèe kadugo na wɛ.

12

Wèe ya kanhama soro ba Kirisa jɛ wɛ

¹ Ayiwa, pii sɛɛɛɛ niɛhɛmɛɛ pii ya wèe maha, lee wuu na lemu bɛɛri li da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu da zhɛ jaha na n'a daa ni-i ge, wù kee bɛɛri jɔ yaha, jurumu wemu bɛɛri w'a wù birege ge, ni wee bɛ. Kile wo labye we w'a shɛ wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùye shaanri wee feni. ² Wù wù jahaya tii Yesu na, wee wu jɛ wèe n'a daa wu nɔhɔshanma ni wu favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wɛ. Bani fundanga ke ki bye wu jaha na ge, kee ni w'a bi wu jaha le. Wu nidɛngɛ ki wa nime saanra tatɛngɛ ki ni Kile kanige cɛ. ³ Yesu wemu w'a jurumupyii makɔnɔ ki soro mu ge, yi yi funnɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ yi fanha ganha da xhɔ, yatɛngboyɔ di jé yi ni wɛ.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo na nɔ xu na wɛ. ⁵ Kile wemu w'a yɛɛ kaan yee mu ba wu jalaa jɛ-ɛ ge, ta yee funnɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu
wu kpɔnɔ ti wii kapire wɛ!

Wu bu ma jaagi,
lee bɛ ganha bu ma yatɛnyɛ gbo wɛ!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge,
weefɔɔ w'a guuni.

W'a piimu bɛɛri wii wu nagoo ge,

w'a pee beeri kpɔɔn ni wu
susɔ wu ni.»*

⁷ Yi Kile wo guu wu kpɔɔnrɔ
ti soro, bani w'a yee wii wu
nagoo. Ja weke wu je ni wu
to ya wu kuuni-i we? ⁸ Kile
ya wu nagoo beeri kuuni. Wu
bye w'i ya yee kuuni we, yee
je wuyɛ pyaa wuu we, ga
kpeɛngɛ nagoo yee je. ⁹ Wù
wù funɔ yaha nidogo wù
sefɛɛ pu na. Pee ya wèe kuuni,
a wèe be di ganha na pu pele.
Ta wèe ya yaa na kuu xuuni
fugba To Kile mu na ye pee
na, kɔnhɔ wù jii sicuumɔ ta
we? ¹⁰ Wèe tii ya wèe kuuni
jeri funɔ ni, na be ni puyɛ
pyaa jidaan ni. Ga wèeyɛ
pyaa wo kuduun kaa na Kile
ya wèe kuuni, kɔnhɔ wù be di
já taa ta wu fɛfɛɛɛ ti ni. ¹¹ Can
na, sipya wa shishiin ya fun-
danga taa wu kuuduun ni we,
fo jatanhanja. Ga kalaa we
wufɔ da ba daa lee kadugo
na ge, wee wo kuduun na
ba bye weefɔ mu japiɛ ni
tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fan-
haxhɔɔɔ keye yi nigiri, ni
yi nugunyɔ yi y'a jɛɛ ge.
¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a
jaari kee ni, kɔnhɔ fanha baa
fɔ wemu w'a taha yi feni ge,
wee ganha da koo yaha we,
ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a japiɛ shaa k'i bye yi
ni sipyii pu beeri te ni. Yi yi
torogana li yaha l'i bye fɛfɛɛɛ,
ni lee be we, wa shishiin
jii da ga daha Kafɔ na we.
¹⁵ Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ wa
shishiin ganha da wuyɛ tɔɔgɔ

wolo Kile wo niime wu ni we.
Wa shishiin ganha bu da zɔɔ
wu pye ni funguunɔ ni, ki
wu tɛhɛɛ ta, k'i shɛɛɛhɛɛɛ
zɔɔ kyɛɛgi we. ¹⁶ Y'a yiyɛ
kasɛri wa shishiin ganha da
bye yi ni dɔdɔ, kelee Kile jii
fyaara baa fɔ ba Ezawu bye
we. Bani cɛn taalemu li bi yaa
na nɔ wu na wu lɛgɛ ki wuu
na ge, w'a lee faa yalige golɛɛ
nigin yɛ na. ¹⁷ Y'a li cɛ lee beeri
kadugo na, tuun wemu ni wu
bi giin wu duba wu ta ge, wu
ya já we. Ali na ta wu jɛsinme
wo bi wu shaa be, ga, a p'i
zhe wu ni, bani wu ya wɛri
daburajɛ jo we.

¹⁸ Kile na yee ya fulo. Sipya
na já gbɔn yaaga kemu na ge,
yee ya ta fulo kee na we. Kee
yaaga ke je Sinayi faabobonɔ
ke. Izirayeli nagoo pu p'a
fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ
ja, ni Kilewɔ, ni nibiigbɔhɔ,
ni zanha kafɛɛkuunɔ, ¹⁹ na
maga mɛɛ ni mujuugbɔ la
logo. Ga Izirayeli nagoo pu
p'a yee logo ge, a pee di jo
na Kile wu jɔ wuyɛ na, na
fanha je pee ni pee pu já ali
wu jɔjii nigin be logo nige
we. ²⁰ Bani jɔmɛɛ le l'a kan
pu mu ge, pu ya já li na we.
Lee je na: «Sipyaa sipya w'a
kpɔn ke faabobonɔ ke na ge,
ali yatɔɔgɔ be, pu kagereye
taga kee wá gbo.»* ²¹ Le p'a
ja ge, lee bye fyaara kagbɔɔ
xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa
yɛ pyaa ya jo: «Nɛ fya xuuni
fo na jɛɛ.»* ²² Ga yee wuu li
ya ta pye mu-i dɛ. Siyɔn wo

* 12:6 Talemɛɛ 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

* 12:20 Ekizode

19:12-13 * 12:21 Dutɛɛnɔmɛ 9:19

faaboboŋo ki na yee ya fulo, Kile j̄li wo wu wo kugboo le. Zheruzalemu kulo li j̄e fugba wu ni, ni li t̄ehene baa melekeee pee. ²³ Kile ya wemu j̄aha bulo ge, wee wo pinnege ki na yee ya fulo. Kee pinnege ke wo sipyii pu funyo y'a taan na pee meye y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu j̄e sipyii beeri wo kiiri konvoo ge. Sipyitiimee pii pu bye konjo ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kile yiri ge, pee jo ya fa nime. Pee na yee ya fulo. ²⁴ Yesu ye pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu j̄e karij̄eege j̄omee nivono li wo susurodegeme wee ni Kile te ni ge. Wu shishan pu p'a wee pye feefee ge, pee na wee ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

²⁵ Ayiwa, yi kasenge yaha yiye na, Kile ba yu ni yi ni, na yeere kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logono na we. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmoo pu wo jomoo pu logo j̄inje ke na-e ge, pee ya ta sho jaagi kanhama pu na we. Nime wemu w'a yu ni wee ni na yiri fugba we ni, na wee kaala ge, wee bu bye wee di ya ta soo wee wo nijoyo yi na we, wee na ba sho shogana leke na we? ²⁶ Wu mujuu l'a j̄inje ki pye k'a cele taashiine li ni. Ga nime w'a j̄omee lo wee mu na: «Ne na ba j̄inje ki pye k'i j̄ele t̄oj̄nii nigin wa be sanha na fara fugba wu be na.»* ²⁷ Ba w'a jo na: «T̄oj̄nii nigin wa be sanha we.» Lee ya li shee

na yanmuyo yemu y'a cele ge, na yee na ba biin. Yanmuyo yemu yi j̄e yi da ga xho-e ge, yee ye yi da ba gori.

²⁸ Lee na, saanra temu ni wee da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba j̄ele laha ki tayahaŋa ni we. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu j̄idaan pyi, wu peene, ni wu j̄i fyaara ni. ²⁹ Bani wee wo Kile wu j̄e na be, kemu k'a ki yaara sorogo feefee ge.

13

Yeriyeri jomoo

¹ Yi la le yi da se jaha na ni cebooloo pu taanjege ki ni. ² Yi ganha bu da funjo wo nabuun dirige na we, bani pii ya melekeee tirige na ta pu ya pu ce we. ³ Yi yi funyo yaha nidoyo kasolemee na, ma na jo yi be p'a pye toro pee tugo kasolemee. Yi yi funyo yaha nidoyo kanhama fee na, l'i bye kanna yiye pyaa ceepuuro ti t'a gana.

⁴ Sipyii beeri ya yaa na furu pele. Na fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nohomoo keree, kelee dodooro pyi we, bani Kile na ba kiiri kon sipyinorojo ni dodoo na. ⁵ Yi ganha bu da yiye yaha wari la fee we, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile ye pyaa ya jo:

«Ne na na funjo yaha
nidogo mu na tuun beeri
ni,
n'a da ga ma yaha

* 12:26 Agizhe 2:6

* 13:5 Zhouwe 1:5; Dutere nome 31:6,8

ma ye nigin tuun wa
shishiin ni we.»*
6 Lee wuu na wèe ya lowaa ta
na yu:

«Kafɔɔ ɲe ne Tεγεvɔɔ,
ne da vya yafiin be na we!
Naha sipiyawyii di da já bye
ne na we?»*

7 Yi wo nahagbaa fee piimu
p'a Kile jomɔ pu jo yi mu ge,
yi yi funyɔ yaha nidoyo pee
na! Yi yi funyɔ yaha nidoyo
pee naarigana li na, pee wo
n'a daa wu wo ɲara l'a pa xhɔ
xɔgana lemu na ge, y'i bye pee
taannivεε! 8 Yesu Kirisa ya
ɲeri we. Ba w'a bye tapaa we,
mu wu ɲe ɲinaa, mu wu wa da
gori yaha be fo gbee.

9 Yi ganha bu da yiyε yaha
kalaa nivomɔ watii wu yi
piinɲε we. Bani Kile wo niime
we, wee w'a fanha kaan
sipya zɔ mu, lee l'a saha,
na ɲɔ. Kodorogoo kiimu ki
wa yaligee ki na ge, lee koo
la shishiin wo ɲaari da ga
já fanha kan sipya mu n'a
daa ni we. Piimu p'a kee
kodorogoo kii ɲaari ge, li
ya yafiin be ɲɔ pee na we.

10 Saraya tawologo wa wèe
mu. Saraya ɲaha shɔɔnriivεε
piimu p'a kapyenεε pye fɔɲa
puga ki ni ɲinε ki na ge, pee
da já pu wo ɲɔlige ta wèe wo
saraya yi tawologo ki ni we.

11 Yatɔɔyɔ shishan ni pee
wo saraya ɲaha shɔɔnriivεε
wo ɲunɔfɔgbɔ wu ma jé
Fεfεεε ti Bεeri wo Fεfεεε
Xuu wu ni, na pee saraga
jurumu wu wuu na. Ga yee
yatɔɔyɔ nigboyo yi wo xaara

ti ma sorogo kanha ki kadugo
yíri. 12 Lee na Yesu ye pyaa
be ya kanha na xhu kanha
ki kadugo yíri, kɔnhɔ wu
sipyiire ti pye fεεfεε ni wuyε
pyaa shishan ni. 13 Lee na, wù
be pu she ni wu ni kanha ki
kadugo yíri, wù binne ni wu
ni wu fanhara ti na. 14 Bani
kulo li l'a da gori yaha gbee
ge, lee wa wèe mu ɲinε ke na
we. Ga kulo le l'a ma ge, lee
wèe ya zhaa.

15 Lee wuu na wù masɔɲɔ
saraya wolo kan Kile mu Yesu
Kirisa gbɔɔɔɔ ni. Wù ganha
bu da lee ɲɔ yaha we, lee kɔri,
wu mεge pεεɲε ki pye wù ɲɔ
na tuun bεeri ni. 16 Yi yi funyɔ
yaha nidoyo kasaɲɲaa bye na;
yi da yi sipyiɲii kaan yi keɲε
yaɲmuyɔ ni. Bani yee saraya
yi tuugo k'a dan Kile ni. 17 Yi
yi nahagbaa fee ɲomεhεε co, yi
guu pu mu, na li pye p'a yi
munahaa ki kasεεge pyi, bani
Kile na ba pee yege yi muna-
haa wuu na. Y'a li pyi mu,
kɔnhɔ p'i já yi ɲaha co ni fun-
danga ni, ɲatanhanɲa baa. Lee
be we, yee wo kuduun da da li
ni we.

18 Yi kori yaha Kile-ɲεεge
na wù mu! Wèe ya dà li
na na zɔsaama wa wèe mu.
Bani li wa wèe funyɔ ni na
naarigazaana ɲaari tuun
bεeri ni. 19 N'a da yi jo waha
yi mu jo yi kori Kile-ɲεεge
na, kɔnhɔ ne guri she yi mu
tɔvuyo na.

Duba ni fò

20 ɲaɲinε fɔɔ Kile wu
ɲε yatɔɔnahamaa pu wo

* 13:6 Zaburuu 118:6-7

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dà Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dà wu na (Kapyegee 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niyɛ di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu jahagbaa fɔɔ (Kapyegee 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana jɛnɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karijɛɛge Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyo wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu

naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyegee nizaanɔaa bɛɛri k'a se shizhan, yi ya já laha yiyɛ na wɛ. Ke ka nigin yɛ da já bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɛngbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jɛngbɔyɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛge yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1—4:12 Yakuba ya li shɛ na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛge yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu jɛnɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ ni Yakuba ya li shɛ na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔnɔ ni jaa ni. Yatengboyoy'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a ya ge, na p'a Kile jɛɛri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

1 Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we

ka, na wu tun Yawutuu gbaweye ke ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga koṅṅ ke kabaya ye beeri na ge. Na fò wa pu mu.

N'a daa we ni fungṅṅṅ fεεε

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo beeri ba nṅni yi na, yi pee beeri yaha ba fundanga kajii je we. ³ Bani y'a li ce na yi n'a daa wu ba yeree na nṅwuuro sigee, lee funṅṅ ni y'a loxulo taa. ⁴ Ga y'i loxulo li yaha li ṅṅ di fa xuuni, kṅnhṅ y'i gṅṅṅ n'a daa wu ni, yi ṅṅ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuṅṅ we. ⁵ Fungṅṅṅ fεεε bu sipya wa kuṅṅ, wufṅṅ wu ti jeeri Kile mu, Kile na ti kan wufṅṅ mu. Bani Kile ya sipyii beeri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyegee taga na wu kṅri we. ⁶ Ga wufṅṅ wu ti jeeri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni we. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zṅ na ge, weefṅṅ ya jeeri ba suumṅ lokuruyo je we, kafεεε na yi luu na se kabaya beeri na. ⁷ Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyε funṅṅ ni na wee na yaaga ta Kafṅṅ mu we. ⁸ Bani fungṅṅnyṅ shuun fṅṅ wu ma bye wii; wu ya wu fungṅṅṅ yeri kabaṅa nigin na kaa la shishiin ni we.

Naafuu fεε ni la baa fεε

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fεε ge, pee pu funyṅ taan, bani Kile na ba pu ṅuyṅ yirige. ¹⁰ Ga cebooloo naafuu fεε, Kile ba yee be tirige, yi be pu funyṅ taan lee na, bani yee

na ba doro jeeri ba ṅà fyεεnre ma waha, na wo we. ¹¹ Caṅa ma foro ni ki kafugo ni, na ṅà ki waha, ki fyεεnre ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fṅṅ be wa da ba juri lee curigana li na wu kapyegee te ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipya wemu w'a nṅwuuro xuli wuyε ni ge, wee je duba pya. Bani wufṅṅ bu já na pee kanhama pu beeri xuli wuyε ni, wu na ba ṅi sicuumṅ ṅudṅṅ ta wu kuduun. Piimu beeri kaa l'a dan Kafṅṅ ni ge, lee ṅṅmεε li w'a lṅ pee beeri mu. ¹³ Ga kaa kaa la k'a wa beeri faanna, na wufṅṅ tṅṅṅ le kakuunṅ ni ge, wufṅṅ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ε de! Bani yaaga ka shishiin wa da já Kile faanna we. Kile be di w'a sipya faanna we. ¹⁴ Ga sipya beeri, lakuṅṅ ke ki je ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a cṅ kakuuyo yi wo tifuupεεε ki na. ¹⁵ Ma be di bu yaa kee lakuṅṅ ke na, k'a ma tṅṅṅ le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶ Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinṅε we. ¹⁷ Yanṅmuzaaya yemu beeri y'a kan wèe mu ge, ni yakanya yemu beeri y'a pahala ge, yee beeri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpeenyε yi beeri yàa. Wu ya jeeri we, nibiige wo jaa nifεnhεfεnhεne be je wu

na, li ta l'a j̄eri wε. ¹⁸ Wu wo daan na mu funɲɔ ni w'a j̄i sicuumɔ kan wèe mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kɔnhɔ wèe di bye wu yan̄muyaaya yi b̄eri naha na.

Niwelogonɔ ni kapyegeee nizaan̄aa

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nε ni ge, yi yi funyɔ to li na na jo yee wa b̄eri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa j̄ɔ na. Yi ganha ba gburogi da yu wε. Yi ganha ba yi logoo bε yirige tɔvuyo na wε. ²⁰ Bani sipya luu bu ȳiri xɔ, wu da já Kile wo tiime pu keree pye nige wε. ²¹ Lee wuu na, keree kiimu b̄eri k'a sipya nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo b̄eri na, yi kee b̄eri yaha wà. Kile ya jomɔ pemu le yi zɔlɔ pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na já yi munahaa j̄unɲɔ wolo.

²² Yi da Kile jomɔ pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo ye na, yi da yiye piin̄ɲε wε. ²³ Bani sipya wemu w'a Kile jomɔ nuri w'i ya pu koo jaari-i ge, weefɔɔ j̄ε ba ná wa j̄ε wε, wemu w'a jaawiige lɔ, na wuyε wii ge. ²⁴ Wu bu wuyε wii xɔ, w'a gari wu da yaaga pye wε. W'a wu naha ki ja jagana lemu na ge, wu funɲɔ na wɔ lee na taapile ni. ²⁵ Ga saliya wu w'a pahala, wu j̄omεhεε k'i wèe j̄unɲɔ wo, na wèe pyi w̄uyε wuu ge, sipya wemu bu já sεεge taan kee na, na kee kemε s̄eri, na ganha na ki koo jaari li jaarigana

na; wu ya ta funɲɔ wɔ ki na wε, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu keɲε le kaa b̄eri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶ Sipya wemu bu wuyε pye na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu j̄ɔ na wε, wuyε weefɔɔ ya faanna; wu Kile koo para l'a pye j̄unɲɔ baa. ²⁷ Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na j̄ε fεfεε ge, lee li wa mε. Cirimεε ni naxhugoshaa piimu b̄eri pu j̄ε kanhama ni ge, na wèe pu kasεεge yaha pee na; w̄u w̄uyε tánha ke kɔɲɔ ke wo fɔnrɔ keree tuugo b̄eri na.

2

W̄u ganha ba sipyii pii p̄ɔrɔɲɔ pii na wε

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni w̄u Kafɔɔ ni nɔrɔ fɔɔ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii p̄ɔrɔɲɔ pii na wε. ² Nime, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tε ni. Nigin j̄ε naafuu fɔɔ, sanni kabelenε j̄ε wu keɲε na, wu cére f̄aya yi kpεεnge bε d'a pεle. Shuun wo wu j̄ε la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo le. ³ A yee di naha yeege fazaaya fɔɔ wu feni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tatεεnge ke ni, kee k'a j̄ɔ.» Na la baa fɔɔ wu pye: «Mu wu yere mayε t̄aan wee xuu wu ni wà.» kelee «Tiin mε j̄in̄ɲε ke na na tɔɔyɔ ye t̄aan.» ⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa p̄ɔrɔɲɔ wa na wε? Ta fungɔnkuun̄ɲɔ bε k'a yee yaha kee zh̄nrɔgɔ ke tuugo na wε?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan ne ni ge. Piimu pu je ke konjo ke mu la baa fee ge, Kile w'a pee jaha bulo, konho p'i bye lafee n'a daa wu kabanja na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo jomee lo pee mu ge, konho la baa fee p'i tee beta. ⁶ Ga yee kunni wa la baa fee pu cerenje de! Sipyii piimu p'a pu fanha shee yee na, na yee kilee na se kiirikoon pu mu ge, ta naafuu fee pu beta we? ⁷ Yesu Kirisa wo mege nizaanja ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fee pu beta p'a kee beta kyee gi we?

⁸ Yi ba jaari na sahanji ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Ma sipyii ni wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi. ⁹ Ga yi bu sipya wa poronjo wa na, kakuunjo y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu jomee la kyee gi. ¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu jomee nigin pe ye kyee gi, ali ma jehhe da kisaanja beeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki beeri shizhaa na. ¹¹ Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga dodooro pye-e ge,» wee ninumo w'a jo sanha beta na: «Ma ganha ga sipya gbo we.» Lee funjo ni, ali ma jehhe bye ma ya dodooro pye we, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyee gi. ¹² Saliya wu jomehe kiimu k'a wu juno wo, na wu pyi wuye wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahanji ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kon. ¹³ Sipya wemu wu

je wu ya juno jaari sipyii na-e ge, Kile beta da ba juno jaari weefoo na kiiri wu cagongo we. Ga wemu w'a juno jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefoo ni we.

N'a daa we ni kapyegee nizaanja

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufoo di ya kapyegee nizaanja pyi kiimu ya li shee na n'a daa wa wu mu we, wee n'a daa wu tuugo na ja wu sho ya? ¹⁵ Yi ceboroshoo kelee yi ceborona wa bu she da wa, faya je pu mu p'a leni we, jalige beta di je pu mu we, ¹⁶ a yee wa di she yere pu juno ni na pu pye: «Nanije ki pye yi mu, yi she faya le kafugo di je yi ni, yi li yi din beta!» Na ta pu ceepuuro mago je yanmuyo yemu na ge, wufoo ya kee ka shishiin kan pu mu we. Pee jomoo pe ya leke jo we? ¹⁷ Mu n'a daa wu beta wa, Kapyegee nizaanja bu bye ki je n'a daa wemu ni we, wee ya xu.

¹⁸ Lee beta we, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyegee nizaanja ki wa ne mu. Ayiwa ne kunni wa da na wo n'a daa wu she ma na na wo kapyegee nizaanja funjo ni. Mu do? Go mu na ja ma wo n'a daa wu she ne na kapyegee baa ya?» ¹⁹ Na go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu je we? Lee kunni ya jo; ga jinaa beta wa daa lee na, pee yere wa fyagi fo na fuguri beta wu jaha na. ²⁰ Mu fungongo baa foo we, tuun weke ni m'i

da ba li ce na n'a daa wemu wu je kapyegeee nizaan̄aa baa ge, na kaɲɔɔ je wee na-ε we? ²¹ Dii Kile d'a pye na wèe tole Ibirayima jate sipyitiime we? Go wu kapyegeee funɲɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kile wo ni-joyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni. ²² Yee wa lee ja we? Wu n'a daa we, ni wu kapyegeee ki beeri k'a binnεε na byi shizhan. Wu kapyegeee k'a wu n'a daa wu jɔ fa. ²³ Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jɔ di fa na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* A Kile di wu pye wu nan̄ii. ²⁴ Yee wa li ja we? n'a daa wo kapyegeee funɲɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiime, lee be we, na yi yu ye ma jɔ ni na m'a dà Kile na, lee ye w'a da li yaa we. ²⁵ Navarashɔ wemu be mege ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegeee funɲɔ ni be Kile ya wu be wii sipyitiime we? Bani Izirayeli shεen ya tudunmɔɔ piimu tun ge, w'a pu ɲunɔ círi jɔ, na ba pu yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ. ²⁶ Ba ceepuuro je munaa bu bye li je ti ni-i, t'a xhu we; mu n'a daa wu be je, kapyegeee nizaan̄aa bu bye ki wu ni we, w'a xhu.

3

Na já ma jɔ na

¹ Ayiwa na cebooloo, shen̄jeheεε ganha baa li

shaa di bye yi ni karamɔgɔɔ we, bani y'a li ce na jo wèe karamɔgɔɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu taan. ² Wèe beeri ya kapyebaagaa pyi pyegan̄aa ni je he je na. Sipya wemu wu je wu ya sii na wuregi bada jɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ je sipya, wemu ya fa ge, weefɔɔ na da jani wuyε na wu kapyegeee ki beeri ni. ³ Ma bu kɔrɔfe le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti beeri na. ⁴ Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu be y'a pele fo xuuni ge, yi yee be wii. Ali kafεεgbɔhɔ be je he yiri, na yi ηmununɔ na gaan̄i, yan̄munɔ nifenhεfenhεtiire la ni yi paavεε pu ma yi jaha jeri na se pu jidaan xuu ni. ⁵ Mu sipya jile be wa. Ceepuuro ti yafenhεfenhεne li je l'i, ga na liye pele, na kafilagbɔ yu. Ta na nifenhεfenhεne be l'a siponɔ sorogo we? ⁶ Nile je ba na je we. Xuu wa wu je wii wèe ceepuuro ti ni wemu beeri wu je baha, na wèe ceepuuro ti beeri nɔrɔgɔ ge. Li je ba Jahanεε na je we, li na já wù jii fεεε ti keree beeri sorogo. ⁷ Nan̄a yaaya fara shazheεε na, ni jine yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yan̄muyɔ na, sipya na já ke ka beeri tuugo nege na ki kuu; lee shiin wu d'a pye be. ⁸ Ga sipya wa shishiin da ga já jile kuu we. Yakuunɔ ki je

* 2:23 Zhenezi 15:6

kii sipya da ga já kemu kuu di bye wu jidaan wε. Li bæeri l'a jì sònrò na temu t'a sipya gbuu ge. ⁹ Nile wèe ya daga na wù Kafò To Kile pèlè, na lee ninunò taga na sipyii bε lanji, na ta Kile d'a sipya yàa wuyε jaa ni. ¹⁰ Kile masòhò ya foro jò kemu ni ge, kee jò ke ninunò di da sipyii bε lanji! Na cebooloo yi ganha bu sòo lee l'a byi wε. ¹¹ Lòhò kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pèn ge, yee shuun wu bæeri na já da binnεε da fòro lobulowii nigin ni ya? ¹² Na cebooloo, oliviye tige nagoo na já da nitoronò tige na ya? Kelee ta εzen tige na já nitoronò pye? Bada! Ayiwa, suumò lòhò ya buloo na fòro wii lemu ni ge, lòhò kemu ya taan ge, kee da já voro lee ninunò ni wε.

Fungòngò fεεε temu t'a yìri fugba we ni ge

¹³ Ayiwa, sipya wekε wu wa yee ni fungòngò fòò, na keree nahà cε wε? Wufòò wu li shε torogazaana funhò ni. Na mayε tirige na kapyegeee nizaan̄aa pyi, lee li wa fungòngò fεεε te. ¹⁴ Ga jεpenwaa bu shε da yee zòlòò pu na ni beganhara fungòngò ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyε kerε na fungònyò fεε yi jε wε. Can jε yee ni wε. ¹⁵ Tee fungòngò fεεε te tuugo ya yìri fugba we ni wε, ke konò ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro. ¹⁶ Bani jεpεen, ni beganhara jε xuu wemu ni ge, kaa nahà da zhònrì wà li shònrìgana na wε, kakuun̄òò tuuyo bæeri bε na nòhò pye wà. ¹⁷ Ga

fungòngò fεεε temu t'a yìri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufòò ma bye fεfεε, janiñε keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wε, wu junò na benji, w'a ganha na junò jaari, na kapyegeee nizaan̄aa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wε, w'i da da kafila shuun yu wε. ¹⁸ Piimu p'a janiñε shaa ge, janiñε ni peefεε ya kapyen̄εε pyi. Kee kapyen̄εε ki wo kuduun di jε tiime.

4

Lakuunò ya keree kiimu kyεεgi ge

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tε ni ge, nahà k'a ma ni yee ni wε? Lakuunò ke k'a yee fungònyò yi figi ge, ta kee bε wε? ² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wε, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka jεpεen ma bye yee ni yee di da ki ta wε, ayiwa yee ma ganha na yogo kòon, na nakaara pyi. Yanmuyò yemu la ki jε yee na ge, yee ya yee taa wε, bani yee ya yi jεeri Kile mu wε. ³ Ali yee jεhe yi jεeri bε, yee da yi ta wε, bani yee jε ma li pyi ni fungònsaan̄a ni wε. Yiyε pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi jεeri.

⁴ Nòmεε baa fεε dε! Ta yee ya li cε na jo ma bu daan ni ke konò ke ni, m'a jeri Kile pèn wε? Sipya wemu bu jo wu bye ke konò ke wo najii, w'a jeri Kile wo pèn. ⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin

na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funᅇo ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.»
 6 Ga Kile ya niime wemu kaan we mu ge, wee ya pe le xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fee fungonyo shege,
 ga piimu p'a puyε tirige ge,
 na niime kaan pee mu.»*

7 Yi yiyε tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na.
 8 Yi fulo Kile na, Kile be na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungonyo shuun shuun fee, yee di yi zoloo pu pye fee fee. 9 Yi li ce na baraga baa fee yi ne! Y'a meheε suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti neri mesuu, y'i yi fundanga ki neri jatanhanja. 10 Yi yiyε tirige Kafoo jaha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fee ya yaa p'a puyε zoloo yu we

11 Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiyε zoloo yu we. Wa bu wu ceboro zo jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu jomheε ki zo m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu jomheε ki na, weefoo ne nige ki baragavoo we, ga w'a neri ki kiiri konvoo. 12 Kile ye nigin w'a saliya jomheε ki kaan, wee ye nigin wu ne kiiri konvoo be sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi be, na boongoo noni

wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyini jaagi ge, m'i mayε wii sipya weke tuugo we?

N'a daa fee ya yaa pu pye tabaara fee we

13 Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijnaa kelee niga na w'a da ba she le kulo le ni; yee nigin w'a da ba she bye wa; kegaanja w'a da ba she bye, wu kuduun nipeheme ta.» 14 Na ta lemu li da ba bye niga na ge, yee ya lee ce we. Yee ne ba kakunnuᅇo ne we. Kakunnuᅇo bu foro, k'a jee ye nigin pye, na jaaga. 15 Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu soo, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.» 16 Yee da gbara lee na-ε de! Ga yee kunni ya kagbohoo kiimu wo bye funᅇo kon yiyε funyoo ni ge, yee ma ganha na yiyε pe le, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya no we. 17 Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fee wo kapyegee niguunᅇo

1 Ayiwa, yee naafuu fee, yi niwegee shan! Boongoo ke ki da ba no yee na ge, y'a meheε suu, yi da sipyaa waa kee wuu na. 2 Yee naafuu w'a fonho, a dun di ganha na yee fadeye yi li. 3 Sanni we, ni warifyen we wu ne yee mu ge, tatoo w'a wu kpon. Wee tatoo we wu da ba bye kapunᅇo na yee jaagi. Wee wu da ba bye

* 4:6 Talenεε 3:34

ba na jε wε, na yee ceepuuro ti kyεεgi. Kii caŋa jεhεε kii ki jε koŋo taaxoo caŋa jεhεε ge, a yee di naafuu faari yaha yiyε mu. ⁴ Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyiire ti keme, a yee di pu ŋmahana yee ya ta pu saraa wε! Pee kapyebyii pii wa mehεε suu lee na, kee mehεε kii wa se na nɔni Se Bεeri Fɔɔ Kile na. ⁵ Yee ya yi wo koŋo tiinne li bεeri pye tanhama, ni yi jidaan bye ni. Yee ya yiyε keme pɔri na yaha gbo kaa na. ⁶ Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyε yaha wà yi kenε ni.

Yi yi logoo mara

⁷ Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she nɔ Kafɔɔ cabaŋa na. Yi yi funyo kɔn ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti jε wu tadaŋa ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co juŋmoŋogɔ zanhaya na, fo na she nɔ juŋmoka-zanhaya na. ⁸ Yi bε pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafɔɔ paduun w'a tεeŋε xɔ.

⁹ Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiyε tãan yi da yiyε zɔɔɔ yu wε, kɔnhɔ kiiri ganha ba gɔn yi na wε. Kiiri kɔnvɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ. ¹⁰ Na cebooloo, Kile tudunmɔɔ piimu p'a bi Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu bεeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni. ¹¹ Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a

daa wu ni ge, pee wèe ya byi duba nagoo pee. Zhɔbu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa lemu bε pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee bε cε, bani Kafɔɔ jinaara te, ni wu ceme p'a pεε.

¹² Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa mε. Yi ganha ba gari wε. Wa ganha ga gaa fugba we na wε, wa ganha ga gaa jine ke na wε, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na wε. Y'a «Uun!» yε yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn yi na wε.

Baraga wa Kile-jεεge ni

¹³ Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na yi ni, wufɔɔ w'a Kile jεeri; fundanga keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a Kile masɔŋo yoyo cee. ¹⁴ Wa bu da wu ya cuuŋo yi ni wε, wufɔɔ wu egilizi jahagbaa fεε pu yiri, pu ba Kile jεeri wu mu, p'i sinme fara wu na Kafɔɔ mεge na. ¹⁵ Jεεge ki bu bye ni n'a daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na wu cuuŋo, jurumu wemu w'a pye ge, na wee bε yafa wu mu. ¹⁶ Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiyε mu, y'i da jεεge pyi yiyε mu, kɔnhɔ y'i juuŋo. Sipyia wemu w'a tii ge, wee bu jεεge pye, fanha wa kee jεεge ki ni fo xuuni. ¹⁷ Kile tudunmɔɔ Eli, sipya wu bye wii ba wèe jε wε. Ga w'a Kile keme jεeri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do wε. A zanha di bye ki ya to wε, fo

na shε nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile ɲεeri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A ɲiɲε ki faa yapyiire te, ni tiire ti bεeri di nagoo pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kaɲuɲɔ na wufɔɔ kuruɲɔ pa can koo li ni, ²⁰ y'a yaa na li ce na jo wemu bu jurumupye kuruɲɔ wu koguunɔ ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲuɲɔ jurumu niɲehεmε na yafa wu mu.

1 Pyeeri

Pyeeri ya seme nizhiime wemu ka ge

Jogɔ wu je Pyeeri we?

Pyeeri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girekii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mege ke le wu na Girekii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee je Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na je Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyeeri. Kee mege ke kɔri wu je na faakagerenje. Zhonasi ja wu bye wii (Macoo 16:17).

Yawutu wu je Pyeeri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu je wii. Yani Pyeeri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li je Betisayida, wu fiige ki mege di je na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyɛ pyaa di bi bye Kaperinomɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu cana ba Fefere Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na we, Pyeeri be wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijehemeɛ ya pye Yesu wo n'a daa fee. Ma bi giin m'a Pyeeri wo labye we ni wu wo kapyegee ki ce, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We seme we kakana junɔ

Pyeeri ya we seme we ka na tun Yesu n'a daa fee nijehemeɛ pii mu kulogoo nijehenje kii ni Azi fiige ki

ni, kee kemu nijaa wogo ki je na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni we: Ma Yawutu fara ma shi watii shen na. Seme wu kakana junɔ k'a pye na pu beeri yatɛnye waha, na kalaa kan pu mu na pu kasege yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Seme wu kafila jugbɔyo

1 Pyeeri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyɛ ni, bani w'a li ce na wu na ba cen lo fugba we ni.

1 Pyeeri 1:13 —2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyeeri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu te ni, ni gbafenɛeri keree shizhaa na, ni wuyɛ pyaa kpɔɔn sipyii te ni.

1 Pyeeri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadarja ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyeeri 5:1-5:11 Pyeeri ya fiin wemu jo na waha egilizii nahagbaa fee pu mu ge.

1 Pyeeri 5:12-14 Pyeeri fɔ mujuu sanha.

Pyeeri fɔ mujuu

¹ Ne Pyeeri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, ne w'a we seme we tun yee mu, Kile ya yee piimu naha bulo, a yee di jaraga na she bye nabuun ye fiie ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini. ² Yee naha ya bulo na be ni To Kile wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fefere wuu, Kile Munaa

li baraga ni, kónhó yi Yesu Kirisa nóméé co, wu shishan pu bé di nérégi yi na, p'i yi pye fεεfεε.

Kilé wu niimé ni nariné nigbóhó kan yi mu.

Tadaña n̄i wogo

³ W'à Kilé s̄oni wù Kafóó Yesu Kirisa To wel! Bani, wu n̄inaara ti funhó ni, w'a wèe pye wèe ya sevónó se, na Yesu Kirisa n̄e na yeege xu ni, kónhó wèe di tadaña n̄i wogo ta. ⁴ Wù bye c̄en l̄v̄eε. Wee c̄en we ya f̄onri wε, wu ya n̄órógó wε, w'i ya fanhan̄a wε, w'a kemé yaha yee n̄aha na fugba wu ni, ⁵ Kilé wo sef̄eεε t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, n̄uwuuro ti kaa na ge. Tee n̄uwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiyε sh̄e taaxóó li ni. ⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo béeri na ba n̄atanhan̄a n̄ó yi na nime j̄eεε la yε funhó ni. ⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu n̄ohó wolo wii. Sanni n̄e yaxógó, ga p'a ba wu n̄ohó wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bé n̄ohó na ba wolo lee wologana li na, kónhó Yesu Kirisa ga ba wuyε sh̄e, y'i masónhó, ni n̄óró ni p̄eñe ta wu funhó ni. ⁸ Yee ya ta wu n̄a wε, ga lee bé na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu n̄a nime bé wε, ga lee bé na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya n̄i fundangbóhó na, fundanga n̄óró wogo kemu ki n̄e wa da já ki jomó jo-e ge. ⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo

n̄uwuuro te ti n̄e yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰ Kilé ya niimé wemu taga yee n̄unhó wolo ge, Kilé tudunmóó piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegenε ni kasεεge pye tee n̄uwuuro te keree na. ¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba n̄a ge, lee bi pee kaa yu pu mu, n̄óró wemu na ba daha wu na pu kadugo ȳiri ge, ni wee bé. A Kilé tudunmóó p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana c̄e. ¹² A Kilé di li sh̄e pu na na keree kiimu jomó pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu wε, ga fo yee mu. Kee keree ki n̄aha Kilé wo Jozaama pu jov̄eε pu wa yu yi mu nime, Fεfεεε Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na ȳiri fugba we ni ge. Melekεε pu bé wa kee keree ki shaa fo p'i ki n̄a, p'i ki c̄e.

N'a daa fεε wo n̄aarigafonó le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungónyó yi tenε, y'i gori yaha n̄i na! Niimé we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa sh̄eduun wu ni ge, yi yi tadaña béeri taha wee da na. ¹⁴ Y'i bye Kilé nóméé cov̄eε! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa c̄e-ε ge, yi ganha bu daha kee f̄eni wε! ¹⁵ Ga yi pye fεfεεε wuu yi torogan̄aa ki béeri ni, ma na jo ba yi yirivóó Kilé n̄e m̄e Fεfεεε wo wε. ¹⁶ Bani l'a ka Kilé Kafila

* 1:16 Levitike 19:2

wu ni na: «Yi pye fεfεεε wuu, bani nε jε fεfεε.»*

¹⁷ Kile we w'a sipyii bεeri nigin nigin kiiri koon na bε ni pu nibyegee ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegee ki bεeri pyi ni Kile j̄ni fyaara ni, yi wo konɔ tiinne li funɔ ni. ¹⁸ Bani yaaga kemu na já vonhɔ ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi juɔɔ wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juɔɔ baa j̄ara li ni wε, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge. ¹⁹ Ga yee juɔɔ ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmuyɔ yi bεeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige jε wε, fε jε kemu na wε, foonrɔ bε di jε ki na wε. ²⁰ Kile ya wu jaha bulo na ta konɔ sanha yaa wε, na wu she yee na nime le taaxɔ le ni yeeyε pyaa wuu na. ²¹ Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu jε na foro xu ni, na nɔɔrɔ kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadan̄a taha Kile na.

²² Yee ya yi zɔlɔ pu pye fεfεεε can wu wo j̄omεεcoro funɔ ni, ceborogo ki wo see see taan̄jεεge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiyε ni xuuni yi zɔlɔ pu bεeri na! ²³ Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevonɔ se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi jε wε, na xhuli wε. Wu jε j̄ni na, w'a kori yaha gbee. ²⁴ Bani Kile tudunmɔ p'a jo:

«Sipyii bεeri pu jε ba j̄a jε wε;

pu nɔɔrɔ wu bεeri di jε ba j̄a fyεenre jε wε.

Nà ma waha, ki fyεenre na wo,

²⁵ ga Kafɔ wo kafila we na gori yaha gbee.»*

Wee Kafila wu jε Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakageren̄ε kemu ki jε j̄ni na ge

¹ Lee wuu na, yi kakuuyo yi bεeri yaha, yi nan̄mahara ti bεeri yaha, yi shuun shuun juuro ti bεeri yaha, ni jεpεεnguunɔ, ni mεkyεεgen̄ε keree ki bεeri. ² Ba pubin̄jεε wa jire la pyi wε, yi bε p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, kɔnhɔ y'i sii fanha ta lee funɔ ni, y'i juwuuro ta. ³ Bani y'a li cε na «Kafɔ ya j̄ɔ.»* ⁴ Faakageren̄ε kemu ki jε j̄ni na ge, kee ki jε Kafɔ Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu jaha bulo, wu kaa d'a waha bε wu mu. Yi gbara wu na, ⁵ yi bε di bye ba faakageeye j̄ni woyo jε wε, y'i daga Fεfεεε Munaa puga yeren̄ε. Yi na ba bye saraya jaha shɔonrivɔ fεfεεε wuu, na saraya fεfεεε woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge. ⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii mε, nε faakageren̄ε pεewa wogo jaha bulo, na ki pye puga gun̄mii li faakageren̄ε, na ki kemε sin Siyɔn kulo li ni.

* 1:25 Ezayi 40:6-8

* 2:3 Zaburuu 34:9

Wemu bu dà ki na,
wee da zhiige bada we.»*
7 Yee pii p'a dà kee faaga ke na
ge, ki kaṅṅo l'a pèle yee mu fo
xuuni. Ga piimu ya dà ki na
we:

«Puyirilee p'a she faakagerenɛ
kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki
gunṅmii li
jidaa li kagerenɛ kiyɛ
pyaa pyaa.»*

8 «Faakagerenɛ ki jɛ kii,
sipyii ya gurunɔ kemu na
ge.

Faakagerenɛ ki jɛ kii,
kemu ya sipyii shaan
ge.»*

Pu na ba gurunɔ ki na, bani
p'a she pu da dà Kile wo jomɔ
pu na we, lee l'a bi yaa na nɔ
pu na. 9 Ga yee ya pye shi,
wemu jaha k'a bulo ge; na
bye Saan wu wo saraya jaha
shɔɔnrivɛɛ, na bye fɛfɛɛɛɛ shi.
Kile ya kagbɔhɔɔ nizaanɔa ki-
imu pye ge, w'a yee jaha bulo
kɔnhɔ yi da kee yu. W'a yi
yiri na foro nibiige ni, na ba
ni yi ni wu fundanga kagbɔɔ
li kpɛɛngɛ ki na. 10 Taashiinɛ
ni, yee bi sanha bye Kile wo
sipyii we, ga nime, yee ya pye
wu sipyii. Taashiinɛ ni, Kile
bi junɔ jaaari yee na we, ga
nime, w'a junɔ jaaari yi na.

*N'a daa fɛɛ ya yaa na
baraga teri sipyii beeri na*

11 Na taanjiinɛɛ, nabɔɔ na
yee wa ke jinɛ ke na, yi
nidorowuu pu wa. Lee wuu
na n'a li shaa yi mu, lakuunɔ
ke k'a yogo kɔɔn yi na ge,

yi ganha bu daha kee feni
we. 12 Piimu jɛ Kiriceen we
ge, y'a doroo torogazaana na
pee ninɛ ni. Wee tuun wu
ni, pu jehɛ ba yi mekuunɔ yu
na kakuubyii yi jɛ, pu na ba
yi kapyegeɛ nizaanɔa jɔ, lee
funɔ ni Kile ga ba foro pu na
caɲa kemu, pu na wu sɔ kee
caɲa.

13 Y'a gbɔɔɔɔ teri fanha na
Kafɔɔ wuu na. Y'a gbɔɔɔɔ
teri saan wu na! Bani wu jɛ
sipyii pu beeri junɔfɔɔ. 14 Yi
da gbɔɔɔɔ teri wu gbafɛnɛɛɛɛ
pu be na! Bani saan wu
w'a pu tunni na p'a kaku-
ubyii pu jaha wɛɛɛɛ, piimu
p'a kasaanɔa pyi ge, pu da
pee sɔni. 15 Lemu li jɛ Kile
jidaan ge, lee li wa mɛ. Yi na-
hanahanaa ni fungɔnyɔ baa
fɛɛ jɔyɔ tɔ ni yi kapyegeɛ
nizaanɔa ni! 16 Yi pye yiyɛ
mu ba sipyii jɛ we, piimu ya
faha ge. Ga pee tifahama pe
ganha da bye yi mu fatɔnɔ
di yi kapyegeɛ niguunɔɔ jɔ
tɔ we. Y'a yaa na doroo ba
Kile wo buloo jɛ we. 17 Y'a
gbɔɔɔɔ teri sipyii pu beeri na,
ceborogo ki kaa di da dan
yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da
gbɔɔɔɔ teri saan wu na!

18 Kapyebyii, yi kuu yi
junɔfɛɛ mu ni gbɔɔɔɔ ni.
Junɔfɛɛ piimu wo zɔɔɔ p'a
jɔ, ni piimu junɔ ya peni, ni
piimu wo keree k'a waha ge,
y'a gbɔɔɔɔ teri pu beeri na.
19 Bani yi na ba kanhama
xu yiyɛ ni kanhama pemu
ya yaa ni yi ni we, na li
kaɲunɔ pye yi funɔ jɛ yi Kile

* 2:6 Ezayi 28:16

* 2:7 Zaburuu 118:22

* 2:8 Ezayi 8:14

yiri wu duba kan yi mu yi cen.
 10 Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifeere ya dan wemu ni,
 wu funḡo di je wu cana
 niisaanja na ge,
 weefoo ya yaa na wuye tanha
 kakuunoo jo na,
 na wuye tanha nafaanra
 na.

11 Wu wu kadugo le kuumo
 ni, wu da kasaanja pyi.
 Wu janiḡe sha wu daha
 kee feni.

12 Bani sipyii piimu p'a tii ge,
 pee ni Kafoo nii wa.
 Wu niwegee di je pu Kile-
 jeerege jomoo ni.

Ga pii p'a kakuunoo pyi ge,
 Kafoo di wu jaha
 ḡmahana na jeri pee
 feni.»*

13 Yee bu yiyee po kasaanja
 na na byi ni yi zoloo pu beeri
 ni, joo di da kakuunoo pye
 yee na we? 14 Ali kanhama
 jehhe ba noni yi na kasaanja
 bye funḡo ni, duba nagoo yi
 je. Sipyii ya fyagi lemu na
 ge, yi ganha ba fyagi lee na
 we! Yi ganha bu yi zoloo pu be
 yaha pu wuregi we! 15 Ga y'a
 gbooroo teri Kirisa na yi zoloo
 pu na, wee wu je yi Kafoo.
 Tadaḡa ke ki wa yi zoloo pu ni
 ge, sipyaa sipya w'a yi yege
 kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a
 gbegele yaha tuun beeri ni di
 weefoo jo shoo. Ga y'i li pye
 ni lotaan, ni gbooroo ni, 16 yi
 zoloo p'i bye feere, koo pii
 p'a yi shehele yi naarigazaana
 li wuu na Kirisa wo karijege
 ki ni ge, lee di ba peere
 shiige. 17 Na kanhama ja

kasaana bye funḡo ni, li bu da
 Kile nidaan, lee ya jo na toro
 na kanhama ja kakuunoo bye
 funḡo ni taan.

18 Kirisa ye pyaa be, too nii
 nigin ye nigin w'a xu sipyii
 pu wo jurumu wu wuu na.
 Wee wu bi tii ge, w'a xu ti-
 ibaala pu wuu na, koo wu
 she ni yi ni Kile mu. P'a wu
 gbo ceepuuro kabaḡa na, ga,
 a wu je Kile Munaa kabaḡa
 na. 19 Lee Kile Munaa le ni w'a
 she Kile wo jomoo pu jo be kaso
 wo munahaa ki mu. 20 Kee
 munahaa ki je, piimu p'a she
 Kile jomee ni fo taashiine ni,
 na wu ta w'a luu gbo pu taan
 na mo ge. Lee ya pye Nux-
 hun wo kooḡboo ki yaaduun
 ni. Sipyii dooni ye, lee kori
 je sipyii gbarataanri ye w'a je
 kooḡboo ki ni, na shoo loo ki
 na. 21 Kee loo ke je ninaa
 wo batizeli we wo jaa, wee
 wemu w'a wee joo wo ge.
 Batizeli ya ceepuuro foonoo
 leri we, ga, m'a ma li sha Kile
 mu m'a bye ni wu ni karijege
 ni ni zofere ni. W'a wee
 shuu bani Yesu Kirisa ya je
 na foro xu ni. 22 W'a dugi
 fugba wu ni, na diin Kile
 kanige ce. Wu wa mekere
 pu joo ni, na je fanha ni se
 yanmuyoo yi beeri joo ni.

4

Naarigana nivoḡo

1 Kirisa ya kanha ceepuuro
 ni, lee wuu na yee be ya yaa
 na lee yaha yiyee funḡo ni, na
 pye yi kashen yagbonoo; bani
 sipya wemu w'a soo kanhama
 p'a noni wu na Yesu wuu na

* 3:12 Zaburuu 34:13-17

ge, weefɔɔ funɲɔ ɲe nige w'a jurumu pyi we. ² Ayiwa, yi wo konɔ tiinne lisana funɲɔ ni, yi ganha bu daha sipyii nidaan feni we, ga yi taha Kile nidaan feni. ³ Piimu ɲe Kiriceen we, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo nidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee be bi byi: Dɔdɔɔɔɔ, ni lakuunɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na yiyɛ pinneɛ gbagbɔɔ na, na kanɔhɔyɔ pyi, ni yaperɛgaanra. ⁴ Nime, yee ya binneɛ nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na we. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee meɛɛ kyeeɛgi. ⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin. ⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu be mu, kɔnhɔ na kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke konɔ puga ke ni ba sipyii pusamaa beeri ɲe we, pu munahaa di bye ɲiifere ni Kile naha taan.

Wù pye Kile wo kapyebyii nijemɛɛ

⁷ Konɔ taaxɔɔ l'a tɛɛɲɛ xɔ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun beeri ni! Y'i bye fungɔnyɔ fɛɛ, kɔnhɔ y'i gori yaha Kile-ɲerege na. ⁸ Yi yiyɛ tɛ taanɲeeɛge yaha k'i beɛ na toro keree beeri taan, bani «Taanɲeeɛge ya jurumu ɲiɲeheme ɲɔ tɔni.»* ⁹ Yi da jin yiyɛ mu nabɔɔ na zɔjuuro baa tɛɛ ni! ¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi beeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyebye-jemɛɛ, piimu ya kasɛɛge ta Kile wo

loolodahaa tuuyo ɲiɲehɛyɛ yi na ge. ¹¹ Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu ɲe sipyii tɛɛvɔɔ ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu tɛri ni kee ni, kɔnhɔ pɛɛɲɛ di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Fanha ni nɔɔɔ, yee yi ɲe wu woyɔ fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funɲɔ ni ge

¹² Na taanɲiineɛ, kawagaa kii k'a yi nɔhɔ wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ɲe we. ¹³ Ga yi funɲɔ taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, kɔnhɔ yi funyɔ di ba daan wu nɔɔɔ wu shɛduun ni. ¹⁴ Pu ba yi shɛhele Kirisa meɛɛ wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li ɲe nɔɔɔ Munaa li ge, lee wa yi na. ¹⁵ Kanhama ganha da nɔ wa shishiin na yi ni sipyigbuu funɲɔ ni we, kelee nagaara funɲɔ ni we, kelee kakuubyii funɲɔ ni we, kelee na jin pitiilee wo keree ni funɲɔ ni we. ¹⁶ Ga kanhama bu nɔ wa na wu Kiriceenɲe funɲɔ ni, lee ganha da bye weefɔɔ mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee meɛɛ ke wuu na. ¹⁷ Bani kiiri wu ɲɔ kɔnduun w'a nɔ, Kile wo puga ki na wu da ba ɲɔ kɔn. Kiiri wu di bu ɲɔ kɔn wɛɛ na, pii pu ɲe pu ya sɔɔ Kile wo Kile Jozaama pu na-ɛ ge, pee wo taxɔɔ na ba bye

* 4:8 Talenɛ 10:12

leke we? ¹⁸ Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu sho waha
niñeheme funño ni;
piimu ñe Kile ñi fyaara baa fee
ni jurumupyii ge,
pee di bye dii we?»*

¹⁹ Lee wuu na, Kile ya wu nidaan pye piimu mu kanhama ge, peefee pu pu munahaa ki le pu yaavoo ñomee foo wu keñe ni, p'i daha kasaanjaa feni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fee pu wo yeri yeri jom

¹ Egilizi nahagbaa fee pii pu wa yee niñe ni ge, pee ni ne wa yu nime. Ne be wu ñe egilizi nahagbaa foo wa ba yee ñe we. Ne pye Kirisa wo kanhama pu seeri, nooro wemu be w'a ma ge, di ba da wee be ni. ² Kile ya wu yatoo gbaha kemu kaa le yi keñe ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa ñe yi ñuño ni we, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funño ni na be ni Kile wo nidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuño ni we, ga yi da li pyi ni fungonsaana ni. ³ Piimu kaa Kile ya le yi keñe ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na we, ga yi da doroo torogana na, pu ñii na voro lemu feni ge. ⁴ Wee tuun wu ni Yatoo nahamaa Ñuñofoo wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba

nooro saanra ñudano ta lemu ya gyeege we.

N'a daa fee pu wo yeri yeri jom

⁵ Yee be levee, yee be pu kuu nahagbaa fee pu mu. Yi beeri p'a yiye tirige yiye mu yiye te keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo koon tabaara fee na,
ga pii p'a puye tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiye tirige Kile wo fanha keñe ke noho ni, kohno wu ba yi yirige wu nidaan tuun ni. ⁷ Yi yi funyo conromo beeri le wu keñe ni, bani wee w'a yi mara. ⁸ Yi kaseege ta yi gori yaha ñi na, bani yi pen Shitaanni wu ñe ba cenri ñe we, na guuri, na ñaari na yeree na yaaga shaa di joo. ⁹ Yi ganha bu soo wu mu we, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li ce na yi cebooloo Kiriceen pii pu wa caraga koño ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jeri, niime wu beeri foo Kile we w'a yi yiri wu wo nooro nixhobaama wu kaa na Kirisa wo karijeege ki ni ge, weeye pyaa na ba yi keme yaa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, kohno yi ño di ja fa. ¹¹ Se ñe wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeri fo mujuu

¹² Siliven w'a ne tege a ne le seme nifenhfenhene le ka na tun yi mu. Ne mu, ceborona

* 4:18 Talen 11:31 * 5:5 Talen 3:34

ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ wii Kile koo li
 ni. N'a we sɛmɛ we ka na tun
 yi mu, di samɔhɔɔ le yi ni, di
 li shɛ yi na can na na we wu
 wa Kile wo niimɛ we. Yi kori
 yaha wee ni! ¹³ Kile ya egilizi
 wemu ɲaha bulo Babilɔni* ni
 ba yee ɲɛ-ɛ ge, w'a yi shaari.
 Na ja Marika bɛ ya yi shaari.
¹⁴ Yi bɛɛri p'a yiyɛ shaari ce-
 borogo fɔ na ni taanɲɛɛge ni,
 yee piimu bɛɛri pu ɲɛ Kirisa
 wuu ge.

ɲaɲɲɛ ki pye yi tɛ ni.

---

* **5:13 Babilɔni:** Kulo lemu Kile ya kyɛɛgi fɛɛfɛɛ li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeeri ya Orome kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 Pyeeri Pyeeri ya semε shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we semε we d'a tun we?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu Pyeeri ya we semε we ka na tun we, ga Kiriceen pu beeri mu w'a wu tun (2 Pyeeri 1:1). W'a li she na wee wo cana nii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 Pyeeri 1:12-14).

We semε we kakana nɔnɔ

Pyeeri ya bi karamɔgɔlɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fee pu mu ge, lee wuu na w'a we semε we ka wu guri n'a daa fee pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yere le ninumɔ Zhude be ya pye (Zhude 5-16).

Semε wu kafila nɔnɔ

2 Pyeeri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye nɔmehεε fee wee kalaa wu shizhaa na.

2 Pyeeri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 Pyeeri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyeeri fɔ mujuu

¹ Ne Simɔ Pyeeri we wu ne Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, ne w'a we semε we tun yee mu, yee pimu p'a see see n'a daa wu ta ni wɛ ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge. ² Kile wu niime ni

najine kan nehe yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo je wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa je wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu beeri k'a yaa ni wu ni wu niifεεε ti funɔɔ ni, wu bye Kile nii fyaara sipyii ge, Kile ya kee beeri kan wu mu wu sefεεε ti funɔɔ ni. Wemu w'a wɛ yiri, na pa binne ni wu ni wuyε pyaa wo nɔɔɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wɛ pye wɛ ya weefɔɔ ce. ⁴ Tee sefεεε te funɔɔ ni, Kile ya nɔmehεε lɔ wɛ mu kiimu ya nɔ fo xuuni ge. Lee na, nɔmehεε kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na ja voro ke konɔ ke ni, lakuunɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na ja pye ni zɔ nigin ni ni Kile ye pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiye ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macεne ki fara pee saama pu na. ⁶ Na ja mayε na, y'i lee fara Kile wo macεne ki na, y'i lowaa fara na ja mayε na wu na, y'i Kile nii fyaara fara lowaa li na. ⁷ Na pye nire ni ni n'a daa fee pu ni, y'i lee fara Kile nii fyaara ti na. Y'i taanɔεεε fara n'a daa fee pu wo nire ti na. ⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fee ni kuduun baa fee wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo je wu ni we. ⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuunɔ, weefɔɔ ya naa xuuni we, w'a bye ba fyen ne we. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye sefεεε ge, wu funɔɔ na wɔ lee na.

10 Lee wuu na ceborogo, yi naha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga guruᅅo di do Kile koo li ni bada we. 11 Lee funᅅo ni Kile da saanra ti wo kuᅅo li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xho we. Tee je wu Kafo ni wu Shovoo Yesu Kirisa wuuro te.

12 Lee na, ne funᅅo ki wa di da yi funᅅo tun kii keree kii na tuun beeri ni, ali na ta y'a ki ce xo be. Can jomᅅo pe p'a no yee na ge, yee ya pye nomehere fe pu funᅅo ni. 13 Ga na ne yaha ke jine ke na, ne li ta l'a saha ne w'a yi funᅅo tun ni kii keree kii ni, kanhᅅo y'i da jeni.

14 Bani ne li ce jo ne foroduun w'a no xo ke konᅅo puga ke ni; wu Kafo Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee ce. 15 Ga n'a da na se beeri pye, kanhᅅo na nigaraga na, yi funᅅo di da dun ni kii keree kii ni tuun beeri ni.

Tudunmoo p'a Kirisa wo nooro wu ja

16 Wee ya ta wu Kafo Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinme fe wo giraya ni we. Ga wee ya wu ja wu jii ki na, wu ni wu nooro wu beeri ni. 17 To Kile nideenge ki je wu fanha ke, ni wu nooro wu ni. W'a pene ni nooro taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Ne jidaan ja wu je we, wu kaa ya dan ne ni fo xuuni.»*

18 Weeyey pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni we di bye ni Yesu ni fefere bobono ki na ge.

19 Kee keree kii beeri ya li she we na na can wu je Kile tudunmoo pu wo jomᅅo pe. Yi bu fungongo ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomᅅo pe je ba sokinna je we, wemu ya kpeenge yeege nibige ni yani jiga ki pa mugi, jimuguro woro li l'a ji ji yi zolo pu na ge. 20 Yi fene li ce na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapanaa ki jomᅅo ceni wuye ni we. 21 Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapanaa jo ni wuye pyaa fanha ni we. Ga Kile ya wu jomᅅo pu kan sipyii mu ge, fefere Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamogo-kafinejuu keree

1 Fo taashiine ni, ba tudunmoo kafinejuu ya ta sipyiire ti ni we, mu karamogo-kafinejuu da ba da yi be jine ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na boongo noni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafo we w'a pu juno wolo ge, pu na ba wee kaa she, na boongo shan puye juno ni tovuyo na.

2 Sipyijeheme na ba daha pu feni, na doroo pu jidaan torogaguono beeri na. Lee funᅅo ni sipyii na ganha na can koo li mege kyegi. 3 Na ta pu wo wari lakuono funᅅo ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomᅅo ni, na yi keje yanmuyo shuu yi na. Ga fo taatuunno ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, boongo na ba no pu na tovuyo na.

* 1:17 Macoo 3:17

4 Melekee piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta juṅṅo jaari pu na we. Ga w'a pu wá Jahaneme nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu niboyo mara yaha wà na kiiri wu canja ki sige. 5 Kile ya ta juṅṅo jaari taashiine li be wo konjo ki na we. Ga logbohó w'a taga wu jii fyaara baa sipyii pu kyeege kee konjo ki be na. A wu Nuxhun ye nigin juṅṅo wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo yere li pyi ge, na fara wu puga sheen gbarashuun wu na. 6 W'a Sodomu ni Gómóori kulogoo ki be kyeege, na pu sorogo na pye shóonró. Sipyii piimu p'a ma, p'i je Kiriceen we ge, na pu pye jaha sheshere pe mu. 7 Ga Loti we wu bi tii ge, w'a wee juṅṅo wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunó li funjo ni. 8 Na ta wee ná we w'a tii ge, wee be nidenge ki bye pu te ni. Wu bi pu katiibaagaa kimu jaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zósaama wu kana jiga beeri. 9 Lee beeri w'a li shee na Kafó na já Kile jii fyaara sipyii shó nówuuro na, na kakuubyii keme yaha kanhama kaa na na kiiri wu canja sige. 10 Pii p'a pu ceepuuro jidaan pyi na be ni pu fóonró keree la ni, na Kile wo sefere ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamogó-kafinejuu pii ya daa xuuni puye na, na puye kere. Pu ya fyagi fugba sefere ti zehéle na we. 11 Na ta melekee pii pu je ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii tán ge, pee be ya jaagi

shaan te sefere te na we, p'i ya ti shehéle Kafó jaha tán we. 12 Ga pee karamogó pii ya foro fungongó baa yatoyó feni, yee yemu kasii juṅṅo ki je na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu ce we, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyeege puye pyaa wo vonho wu funjo ni.

13 Bóongó ki da ba nó pu na pu wo kakuunó ki footónó. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii jii na canja ni. Pu ba kalenge gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu jehaa la d'a wolo, na je be shiige. 14 Pu zóó p'a jii dódóó na, p'i ya dinni jurumu na we. Piimu fanha k'a cère ge, na pee faanna na fuloo puye na. Negbó di je pu ni, lanjii sipyii pu wa pii. 15 Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puye piinne na taha Bózori ja Balamu wo koo le feni, wee wemu w'a só na kakuunó pye saraa feni ge. 16 Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhó w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmó we wo fungongó baara ti yerenje.

17 Pii sipyii pii je ba lóhó baa lobulowegee je we. Pu je ba jahaya je we, kafeegbóhó ya yemu ló ge. Nibiicogonó k'a gbegele na yaha pu jaha na. 18 Pii p'a kiragi kiragi foro konahaṅa ki ni li sanha m-ε ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafefeege ni. Lee wuu na pu ma ceepuuro wo shiige baara keree taga puye tege. 19 Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta

lakuunᵛo keree kii p'a byi ge, puyε pyaa di jε kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jεri lee wo bulo. ²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta shᵛo koᵛo ke wo nᵛoᵛo keree kii na, wù Kafᵛo ni wù Shᵛoᵛo Yesu Kirisa wo jε funᵛo ni ge, kee keree kii bu peefεε ta co sanha, na se ta pu na, pu taxᵛoᵛo keree na ba waha na toro taashiinε li taa. ²¹ Pu ma Kile wo tiimε koro li cε, ga Kile wo jᵛo mε hεε kii p'a shε pu na ge, p'a kee yaha. Lee funᵛo ni li bi pᵛoᵛo pu mu, pu ganha tiimε koro li cε bε wε. ²² Nime, le l'a nᵛo pu na ge, lee ya li shεε na can wu jε kii talenεε kiiri: «Ponᵛo l'a kuri li tᵛguro ti feni,» ni «P'a shaazhᵛo wu wuu, a wu guri shε jé jᵛoᵛo ni.»

3

Kafᵛo Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanjiinεε, nε sεmε shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nε yee funᵛo tun keree kii na pii sεmεε shuun we ni, kᵛnhᵛo y'i fungᵛoᵛo nizaanᵛa ta. ² Jomᵛo pemu Kile wo fεfεεε tudunmᵛo p'a jo toro yi mu ge, ni wù Kafᵛo, ni wù Shᵛoᵛo wu wo tudunmᵛo p'a wu tuduro teke jo yi mu ge, yi yi fungᵛoᵛo yaha yee na.

³ Lεke y'a yaa na fεnhε cε ge, lee li wa mε. Taaxᵛo li ni lawuu fεε pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na bε ni puyε pyaa wo lakuunᵛo ke ni. ⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jᵛo mεε lemu lᵛo yee mu na wu da ba ge, mii w'i jε wε? Wèe sefεεε p'a xu, ga

keree ki bεeri di jε ki siimε na ba koᵛo k'a jᵛo kᵛn wε.» ⁵ Pu ya go p'i le cε yaha pu funᵛo ni wε, na: Kile w'a fugba ni jᵛiᵛe yaa fo taashiinε ni. Wu jᵛo jomᵛo funᵛo ni Kile ya jᵛiᵛe yerenε lᵛhᵛo ni, na ki yaa ni lᵛhᵛo ni. ⁶ Lᵛhᵛo ni bε sanha Kile ya taashiinε li wo koᵛo ke ni ki funᵛo yanmuyᵛo bεeri kyεegi, logbᵛhᵛo ki tuun wu ni. ⁷ Ga pee jᵛo jomᵛo pe ninumᵛo pu wa niᵛaa wo fugba we ni jᵛiᵛe ke bε kemε yaha, na Kile jᵛiᵛi fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyεegi wu caᵛa sigee. Kee caᵛa ke, na na ba fugba we, ni jᵛiᵛe ki bε sorogo.

⁸ Ga, na taanjiinεε, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cε, lee li wa mε. Caᵛa jᵛiᵛi nigin jε Kafᵛo jaha taa ba yee kabᵛfonᵛo nigin (1.000) jε wε, yee kabᵛfonᵛo nigin (1.000) bε di jε wu jaha taa ba caᵛa jᵛiᵛi nigin jε wε. ⁹ Pii wa yu na Kafᵛo ya go wu wu jᵛo mεε li koo jaari wε, na w'a mᵛo toro. Lee bε wε! Kile ya luu gbo yee taa. Wu la jε wa shishiin bε wu kyεegi wε; wu funᵛo ki jε sipyii pu bεeri di daajenε jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu. ¹⁰ Kafᵛo cabaᵛa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wε. Kee caᵛa ki na, fugba we na ba doro ni tunmᵛo nigbᵛo ni, na na ba wu funᵛo yanmuyᵛo yi bεeri sorogo fεfεε, jᵛiᵛe ke ni ki yanmuyᵛo bεeri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yanmuyᵛo ye yaha yi na da ba ja le jagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara

yi Kile ni fyaara ti na. ¹² Kafɔɔ cabaŋa ke, yi ki sige, yi la le yiyɛ ni, k'i wɛri nɔ. Kee caŋa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yanmuyɔ yi bɛɛri na ba ŋa na xhɔ. ¹³ Kile ya ŋiŋɛ nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu ŋomɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki bɛɛri na ba byi Kile wo tiime pu funɔ ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanŋiineɛ, na yi yaha yi na kee caŋa ke sigɛɛ, y'a yaa na la le yiyɛ ni wu ba yi ta fɛɛfɛɛ, jaagi baa, y'i bye ŋaŋiŋɛ na ni wu ni. ¹⁵ Y'a yaa na li cɛ na Kile na luu gbo yee taan, lee ni yee wo ŋuwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ wu ceborona, wu taanŋii Pɔli bɛ ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ fɛɛrɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo. ¹⁶ Yee w'a gani wu sɛmɛɛ pu bɛɛri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛyɛ ya wa wà wu sɛmɛɛ pu ni, yemu kɔri cɛmɛ p'a pɛn ge. Ga pii pu ŋɛ fungɔngɔ fɛɛrɛ baa, pu ŋerime bɛ di ya pɛn wɛ, pee wa yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri ŋeri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa bɛ ŋeri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛɛgi.

¹⁷ Na taanŋiineɛ, nɛ kunni wa yi funɔ to, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinŋɛ jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɔ ke ni wɛ. ¹⁸ Ga, yi la le yi da se ŋaha na wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni wu macɛŋɛ ke ni. Nɔɔɔ wu taha wee na na lɔ nimɛ na fo gbee. Amiina.

1 Yohana Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛɛɛ pyi wu wo canja nii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nɪɲaa wo wu jɛ Turuki fiige ki ninɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛɛɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɛɲɔɲɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da ɲaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinejuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Yohana 1:1 —2:17 Na ɲaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3—4 Taanɲɛɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛɛɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadanja nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu jɛ nii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani korɔ ki yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ɲa wù ɲi ki na. Wɛɛ ya wu sɛɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na. **2** Pee ɲi sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wɛɛ ya pu ɲa, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile tãan na puyɛ shɛ wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu. **3** W'à lemu ɲa, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunnɪ wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. **4** Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki ɲɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'à ɲaari kee ni

5 W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafiin wa wu ni wɛ. **6** Wù bu jo na Kile wo kariɲɛɛgɛ ki ni wù jɛ, na ta wù ɲaari gbee nibiige ni, kafineyɛ w'à yu, wù jɛ can ɲunɔ ni wɛ. **7** Ga wù ba ɲaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùye kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù

pye fεεfεε na wù jurumu wu bεeri laha wù na.

Wù wù tɔɔgɔ wolo jurumu ni fεεfεε

⁸ Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wε, wuyε w'a biinɲε can jε wù funyɔ ni wε. ⁹ Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na jε jɔmεε fɔɔ. Lee funɲɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuuɲɔɔ tuuyo yemu bεeri pye ge, wu na wù pye fεεfεε na yeege kee bεeri ni. ¹⁰ Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wε, w'à Kile pye kafinejo, wu jomɔ jε wù funɲɔ ni wε.

2

Kirisa jε wèe tεgevɔɔ

¹ Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wε. Ga wa bu jurumu pye, Tεgevɔɔ wa wù mu wù To Kile wu kabanugo, wee jε Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge. ² W'a pye wèe jurumu wu wo footɔnɔ. Wèe wo wu yε bε wε, ga kɔɲɔ ke bεeri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jɔmεhεε ki co

³ Wù bu Kile jɔmεhεε ki co, wù na li cε lee na na w'à wu cε. ⁴ Wa ba yu na wee ya Kile cε, na ta wu ya wu jɔmεhεε conɔ wε. Weefɔɔ jε kafinejo, can jε wu funɲɔ ni wε. ⁵ Ga wemu w'a wu kafila wu conɔ ge, Kile wo taanɲεεge ke ni-vaɲa ki wa weefɔɔ funɲɔ ni see na. Lee na w'à li ceni na wèe jε wu kariɲεεge ki ni. ⁶ Wemu w'a yu na wee jε

Kirisa wo kariɲεεge ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa yε pyaa ya jaari wε.

Kariɲεεge jɔmεε nivonɔ keree

⁷ Na jimeε, di wa ta kariɲεεge jɔmεεfonɔ ka na tun yi mu wε, ga jɔmεε nilεε li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jɔmεε nilεε le. ⁸ Ga lee bε na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jε ba jɔmεεfonɔ jε wε. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funɲɔ ni, na jaa yee bε wo torogana li funɲɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpεεnge can wogo ki wa jɔ na xɔ. ⁹ We w'a yu na kpεεnge ki ni wee jε, na makɔɲɔ yaha wu ni wu ceboro tε ni ge, womɔ ni weefɔɔ jε sanha. ¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jε kpεεnge ki ni. Na wu yaha kpεεnge ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii jɲɲɔ kyεegi wε. ¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jε, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashεge cε wε, bani womɔ p'a wu pye fyεn.

Yi ganha bu yi jaha le ke kɔɲɔ ke yanɲuyɔ ni wε

¹² Na nagoo, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mege ki gbɔɔrɔ ni. ¹³ Nɔhɔlee, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta kɔɲɔ sanha jɔ kɔn wε ge, y'a wee cε. Lεvεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we sεmε we

tun yi mu, bani y'a To Kile ce. ¹⁴ Nɔhɔlee, n'a we semε we tun yi mu, bani we wu jε wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn we ge, y'a wee ce. Lεveε, n'a we semε we tun yi mu, bani yi fanha k'a jεhe, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koŋɔ yaha ki taan yi mu we, yi ganha bu yi jaha le koŋɔ yaaga ke ka nigin be ni we. Koŋɔ bu daan wemu mu, To Kile taan jεege jε weefɔɔ funɔɔ ni bada we. ¹⁶ Bani keree kii beeri ki jε koŋɔ ke ni ge: ceepuuro lakuɔɔ jidaan keree, ni koŋɔ yanmuyɔ wo jεpeen, ni koŋɔ wo maye she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni we fo koŋɔ. ¹⁷ Koŋɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu be, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jii na gbee.

W'à wuyε kaseri Kirisa wo peen pu na

¹⁸ Na nagoo, koŋɔ ki taaxɔɔ l'a teeɲε. Y'a yi logo na Kirisa wo Pen wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo peen nijehemεε wa puyε sheε na xɔ. Lee na w'à li ce na koŋɔ ki taaxɔɔ l'a teeɲε. ¹⁹ Wèe wo karijεege ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can na we. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin, pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li sheε na pee bye ni wèe ni fungɔnnuyɔ na bada we.

²⁰ Ga yee wa ba pee jε we, bani Fεfεεε Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu ce. ²¹ Ne ta semε wu tun yi mu yi can cebaara na

we. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can ce, na nɔhɔ li ce sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni we. ²² Jɔgɔ wu jε kafinejo we? Wemu w'a go na Yesu jε Kirisa we, koŋɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jε Kirisa wo Pen we. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni. ²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na. ²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnrɔ ti ni ge, yi la le yiyε ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo karijεege ki ni. ²⁵ Kirisa ya jomεε ɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa jii sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyɔ kyεegi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu. ²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fεfεεε Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni, sipya wa shishiin kanɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa we. Fεfεεε Munaa li wa yi kalaa keree beeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada we. Lee wuu na yi Fεfεεε Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo karijεege ki ni. ²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo karijεege ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyε she, wù lowagaa wuu di da, wù ganha da ba zhiige wu jaha tãan wu cabaŋa na we. ²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'à yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu jε weefɔɔ.

3

Kilɛ nagoo

¹ Wèe kaa ya dan To Kilɛ ni fo xuuni, fo w'a wèe pye wu nagoo. Can wu jɛ wii, wèe ya pye wu nagoo. Konɔ sipyii ya ta Kilɛ cɛ wɛ, lee l'a pu pye pu ya cɛ nago Kilɛ nagoo wèe jɛ wɛ. ² Na taanɲii, nime wù jɛ Kilɛ nagoo. Wù na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhɛ wɛ. Ga w'à li cɛ na Yesu Kirisa ba wuyɛ shɛ, wù na ba bye ba wu jɛ wɛ, bani wù na ba wu keme ɲa ba wu jɛ wɛ. ³ Kee tadanɲa ki wa sipya wemu bɛɛri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyɛ pye fɛɛfɛɛ ba Kirisa jɛ mɛ fɛɛfɛɛ wɛ.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kilɛ wo saliya wu m'a gyɛɛgi. Bani na jurumu pye, lee kori jɛ Kilɛ wo saliya wu m'a kyɛɛgi. ⁵ Y'a li cɛ na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wɛ. ⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kariɲɛɛge ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ɲa wɛ, ali wu ya wu cɛ bɛ wɛ.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinɲɛ wɛ. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa yɛ pyaa ya tii tigana lemu na wɛ. ⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lɔ fo taashiinɛ li ni. Lee wuu na Kilɛ Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyegege ki

kyɛɛgi. ⁹ Sipyaa sipya wu jɛ Kilɛ wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ, bani Kilɛ wo sefɛɛɛ ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da já gori yaha jurumu ni wɛ, bani Kilɛ wo pya wu jɛ wii. ¹⁰ Le na Kilɛ nagoo ni Shitaanni nagoo ya jɛni na wo puyɛ ni: Wemu ya tiime keree pyi wɛ, wee ya foro Kilɛ ni wɛ, wemu bɛ ceboro kaa ya taan wu mu wɛ, wee bɛ wɛ.

W'à yaa na taan ni wùye ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiinɛ li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wùye ni. ¹² Wù ganha bu bye Kayɛn shi wɛ, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wɛ? Bani wuyɛ pyaa kapyegege ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyegege di bi tii. ¹³ Na cebooloo, konɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo wɛ. ¹⁴ W'à li cɛ na w'à foro xu ni na jé ɲii sicuumɔ ni, bani wù cebooloo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu jɛ wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee jɛ sipyii gbɔvɔɔ. Y'a li cɛ na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbɔvɔɔ wa shishiin funɲɔ ni bada wɛ.

¹⁶ Le na w'à taanɲɛɛge cɛni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wèe ɲuɲɔ wolo. Wèe bɛ ya yaa na wù munahaa kan wù cebooloo wuu na. ¹⁷ Ke konɔ ke naafuu jɛ wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ɲa,

na bye wu ya ɲuŋɔ ɲaari wu na wɛ, dii Kile taɲɲeeɛe di da já bye weefɔɔ funŋɔ ni wɛ? ¹⁸ Na nɔhɔpiire, wù taɲɲeeɛe ganha da bye ɲɔseeɛkpɔnyɔ, ni ɲɔtanga jomɔ ye wɛ, ga wù kapyegee k'a yaa na li shee na can wu ɲe wù taɲɲeeɛe ke.

Wù wù logoo waha, wù fulo Kile na

¹⁹ Wù ba lee pyi, lee na wù da ba li ce na wù ɲe can wu wuu. Wù na já wù hakilee pu teɲe Kile ɲaha tàan. ²⁰ Ali wù zɔlɔɔ pu ɲehɛ ba wù jaagi be, wù na já wù hakilee pu teɲe, bani Kile ya keree beeri ce, wu d'a pele be wèe zɔlɔɔ pu na.

²¹ Na taɲɲii, wèe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya já wèe jaagi nige wɛ, lee ya li shee na wèe ya lowagaa ta, na fulo Kile na. ²² Wù bu yaaga beeri ɲeeeri wu mu, wù na kee ta, bani w'à wu ɲɔmɛe conì, na wu ɲidaan keree pyi. ²³ Wu ɲɔmɛejuu li le, na wèe pu dà wu Ja Yesu Kirisa meɛe ki na, wù daan ni wùye ni, ba w'a yi jo wù mu wɛ. ²⁴ Wemu w'a wu ɲɔmɛe conì ge, weefɔɔ ya jé Kile wo kariɲeeɛe ki ni, a Kile be di bye ni weefɔɔ ni kariɲeeɛe ni. Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li ce na Kile ɲe ni wèe ni kariɲeeɛe ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo mu-naa

¹ Ayiwa, na taɲɲiinɛe yi ganha ba daa munahaa beeri kafila na wɛ, ga yi fɛnhɛ ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyɛ

pyi Kile tudunmɔɔ ge, pee niɲehemɛe ya foro koŋɔ na. ² Le na yi da ba Kile Munaa ce: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya ye pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni. ³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ɛ ge, lee ya foro Kile ni wɛ, lee ɲe Yesu Kirisa wo Pen wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba koŋɔ ke na. Ga nime, wuyɛ pyaa be wa na xɔ koŋɔ ki na. ⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni ɲe Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koŋɔ sipyii pu wuu li na. ⁵ Pee kafinejuu pii ɲe ke koŋɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu ɲaha ya tii ke koŋɔ ke yaɲmuyɔ ye ye shizhaa na, a ke koŋɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri. ⁶ Ga wèe kunni ɲe Kile wuu. Sipyaa sipya w'a Kile ce ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu ɲe Kile wo wɛ, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri wɛ. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu ce na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree beeri pyi ni taɲɲeeɛe ni

⁷ Ayiwa, na taɲɲiinɛe, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taɲɲeeɛe ya foro. See see taɲɲeeɛe ɲe sipya wemu funŋɔ ni ge, wee wu ɲe Kile pya. Wee w'a Kile ce. ⁸ See see taɲɲeeɛe ɲe sipya wemu funŋɔ ni wɛ, wee ya Kile ce wɛ, bani ma bu jo Kile, m'a jo taɲɲeeɛe. ⁹ To Kile ya

wu taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ki she shegana lemu na ge, lee li wa mε. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu ƚi sicuumɔ kan wɛe mu. ¹⁰ Lemu l'a Kile wo taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ki sheε wu na ge, lee li wa mε: Li wa nago wɛe yiri taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ k'a fɛnhε yiri na ƚaha tii Kile na-ε dε! Ga wɛe p'a fɛnhε taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu yafa wu mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taan_{ƚiineε}, ba ni wɛe kaa ya taan fo xu-uni Kile mu lee taangana li na, wɛe bε ya yaa na taan ni wu_{yε} ni dε! ¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ƚa ƚa wε. Ga taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ bu bye wɛe tε ni, wɛe ni Kile na bye kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni. Wu taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ki bε na ganha na be_{ƚƚ} wu funyɔ ni, fo na ba wu zɔɔɔ pu ƚi. ¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wɛe mu, lee na wɛe ya li cε na jo wɛe wa ni wu ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni, wu bε di ƚε ni wu ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni. ¹⁴ Wɛeye pyaa ya wu ƚa ƚii na, lee funɔ ni, na yi yu bε na Kile ya wu Ja wu tun na pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu ba koŋɔ sipyii shɔ. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu ƚε Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni, weefɔɔ bε na gori yaha ni Kile ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni. ¹⁶ Wɛe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wɛe ya lee cε, na dɔ bε li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ. Wemu w'a kori yaha taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ

ni, a Kile bε di gori yaha ni weefɔɔ ni kari_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ni. ¹⁷ Kile wo taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ki ba be_{ƚƚ} wu funyɔ ni, fo na ba wu zɔɔɔ pu ƚi, wee tuun wu ni caŋa kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wu ni kee caŋa wε. Bani ba Yesu Kirisa ƚε wε, mu wɛe bε wo ƚaarigana li wa koŋɔ puga ni. ¹⁸ Taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ƚε sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi wε. See see taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ ya fyaara be_{ƚƚ}ri kɔri, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu be_{ƚƚ}ri ya ƚi see see taan_{ƚƚƚ}ƚƚƚ na wε. ¹⁹ Wɛe kaa l'a fɛnhε taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wɛe bε ni. ²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔŋɔ di ƚε wu funɔ ni, weefɔɔ ƚε kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya ƚaa ƚiga be_{ƚƚ}ri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni wε, Kile wemu wu ƚε mu ya wee ƚaa-i ge, dii wee kaa di da ƚa da dan ma ni wε? ²¹ Yesu Kirisa yε pyaa bε yε_{ƚƚ} ya le ƚɔmεε le jo wɛe mu na sipyaa sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu bε kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipya ya yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipyaa sipya w'a dɔ li na na Shɔvɔɔ wu ƚε Yesu ge, weefɔɔ ƚε Kile wo pya. Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo bε kaa ya yaa na dan ma ni.

² To Kilε kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu ɲɔmεεjogoo ki bε coni, lee na wèe da li cε na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni. ³ Wù bu jo na Kilε ya dan wù ni, w'à yaa na wu ɲɔmεhεε ki coni. Wu ɲɔmεhεε ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wε. ⁴ Bani piimu bεeri pu ɲε Kilε wo nagoo pu ge, pee bεeri ya se ta ke koɲɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já na se taa ke koɲɔ ke na. ⁵ Sipyaa sipya w'a dà li na na Kilε Ja wu ɲε Yesu ge, ni wee wa yε bε wε, jɔgɔ wu da já se ta ke koɲɔ ke na wε?

⁶ Yesu Kirisa ya pa koɲɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu yε na-ε dε! Ga, w'a wu shishan bε kan p'a wo, na xhu. Kilε Munaa li wa lee wo sεeri, bani lee l'a can wu shεε sipyii pu na. ⁷ Lee funɲɔ ni, sεεrεε taanri wu ɲε wà na li shεε sipyii pu na na Kilε Ja wu ɲε Yesu. ⁸ Pee sεεrεε taanri wu ɲε: Kilε Munaa ya can wu shεε; lɔhɔ ni shishan, yee bε di wu shεε. Ayiwa, yee taanri we ya bε ɲɔmεε na Yesu shizhaa na. ⁹ Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na ta yemu Kilε ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kilε yε pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na. ¹⁰ Sipyaa bεeri w'a dà Kilε Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funɲɔ ni na kii keree kii ɲε can. Sipyaa wemu ya dà Kilε wo nijoyo yi na wε, weefɔɔ ya Kilε yaha ba kafinejo ɲε wε. Bani wufɔɔ ya ta dà Kilε wo

nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wε. ¹¹ Yemu Kilε ya jo wèe mu ge, yee yi wa mε na Kilε ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu. Pee ɲii sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni. ¹² Ayiwa, wee Ja wu ɲε sipya wemu mu ge, ɲii sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kilε Ja wu ɲε wemu mu wε, ɲii sicuumɔ ɲε weefɔɔ mu bada wε.

Tadaɲa kemu ki wa n'a daa fεε pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kilε Ja wu na ge, nε we sεmε we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cε na yee ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ. ¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kilε ɲaha tãan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka ɲεeri wu mu na saha ni wu ɲidaan ni, wu na wèe ɲεrεge ki logo. ¹⁵ Wù bi ta w'à li cε na w'a wù ɲεrεge nuri, wèe ya li cε na yaaga bεeri wèe ya ɲεeri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu ɲε wu da já sipya munaa kyεegi ɲiga na-ε ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kilε ɲεeri wu mu kɔnhɔ Kilε di ɲii sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu ɲε wu da já pu munahaa kyεegi ɲiga na-ε ge, pee yε kaa di wa byi. Ga jurumu wa ɲε wà wemu na já sipya munaa kyεegi ɲiga na ge, di wa go yi Kilε ɲεeri wee wa wuu na wε. ¹⁷ Tiibaara bεeri ti ɲε jurumu, can wu ɲε wii. Ga jurumu wa ɲε wà wee wa da já sipya munaa kyεegi ɲiga na wε.

¹⁸ Wèe ya li cε na jo sipya bεeri wu ɲε Kilε wo pya wa ge,

weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wɛ. Bani Kilɛ Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wɛ. ¹⁹ Wèe ya li cɛ na jo wèe jɛ Kilɛ wo nagoo, ga koŋɔ ke sipyii di jɛ Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni. ²⁰ Ga wèe ya li cɛ bɛ na jo Kilɛ Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fɛɛɛ kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see see Kilɛ wuyɛ pyaa tii cɛ. Wèe na jɛ Kilɛ Ja wu karijɛɛɛ ki ni, lee ya wèe pye see see Kilɛ wuyɛ pyaa wuu. Wee Ja we wu jɛ see see Kilɛ wuyɛ pyaa, ni jɛ sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiyɛ kasɛri yapɛɛgaanra na!

2 Yohana Yohana ya SEME shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we SEME we d'a tun we?

«Cee wemu jaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we SEME we jaha tii. Lee kori JE Egilizi wa ni wu n'a daa fEE.

We SEME we kakana juna

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanJEEge ni, pu da puyE kaseri karamɔgɔ-kafinejuu pu na.

SEME wu kafila jugbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanJEEge ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ NE wemu wu JE egilizi nɔhɔle ge, NE wa we SEME we ka. Na ceboroshɔ wemu jaha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan NE ni can can na. Ga NE YE BE WE, sipyii piimu BEERI pu JE Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee BEERI ni. ² Yee kaa ya dan wEE ni, bani Kile wo can wu wa wEE funyɔ ni, wee di wa da gori yaha BE gbee wu funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni jajiJE kan wu mu, kɔnhɔ wu gori yaha wu can we, ni wu taanJEEge ki ni.

Na jaari can ni taanJEEge ni

⁴ NE mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na we. Lee kunni ya NE funjɔ taan xuuni. ⁵ Lee BE na na ceboroshɔ, n'a da jɔmEEfonɔ jo ma mu we. Ga jɔmEE le n'a da jo ma mu ge, lee JE Kile ya jɔmEE lemu kan wu mu fo taashiine li ni ge, na wu taan ni wuyE ni. ⁶ NɔMEHEE kiimu Kile ya jo ge, wu ba kee koro jaari, lee li JE taanJEEge ke. Lee jɔmEE le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanJEEge koro jaari.

⁷ Sipyii piinJEVEE niJEHEMEE pu wa kɔnɔ ke na nime, pu wa kabaya ye BEERI na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na we. Pee sipyii pii pu JE sipyii piinJEVEE pee, ni Kirisa wo pEEN pee. ⁸ Lee wuu na y'a yiye kaseri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni we, ga y'i wu kuduun wu BEERI ta. ⁹ Yi li CE na sipya BEERI wu JE wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ε ge, ga fo na wuyE pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔɔ JE Kile wo kariJEEge ki ni bada we. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔɔ na bye kariJEEge ni ni To Kile, ni wu Ja wu BE ni. ¹⁰ Sipya BEERI w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu JE Yesu

Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔɔ yaha wu jé yi puga wε. Yi ganha bu da ali fò bε sεεge taan wufɔɔ na wε. ¹¹ Bani mu wemu bu fò bε sεεge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegge niguuɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree nijɛhɛɛɛ wa nε mu na jo yee mu, ga na funɔɔ wa di kee bεeri pye sεmε di dun yi mu wε. N'a giin di shε yi yiri wù shε baari wùye jii na, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kilε ya ma ceboroshɔ wemu bε jaha bulo naha ge, wee bε wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

*Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun
wɛ?*

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana
ya we sɛmɛ taanri wo we tun.
Wee mɛgɛ ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Yohana ya li shɛ Gayusi na
na wee ya Kile Kafila wu yɛrɛ
pyevɛɛ piimu torogo wu mu
ge, na w'a pu conɪ xuuni. Na
wu ganha bu daha Jotɛrɛfu
wo ɲaha shɛshɛrɛ te fɛni wɛ.
Wee Jotɛrɛfu we bye egilizi
ɲahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi
Kile Jozaama pu jovɛɛ piimu
torogo wu mu ge, wu bi gbara
w'a pee tirige wɛ.

A w'i wu fiin jo na waha
sɛmɛ wu ni na kan Demecusi
mu. Wee p'a wii na wee w'a
pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fò
mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo
ɲaarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi
ganha bu daha Jotɛrɛfu wo
torogana li fɛni wɛ.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu
taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

¹ Nɛ wemu wu ɲɛ egilizi
nɔhɔlɛ ge, nɛ wa we sɛmɛ we
ka na tun na taanrii Gayusi
mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ
ni can yɛ pyaa na ge.

² Na taanrii, nɛ Kile ɲɛrɪ
mu mu, kɔnhɔ ma keree di
da ɲaha taa tuun bɛrɪ ni,
m'a bye sicuumɔ na, ba Kile
ya ma zɔ wu pye fɛɛfɛɛ wɛ.

³ Cebooloo n'a daa fɛɛ pii ya nɔ
wèe yíri naha. Ba can wu wa
mu zɔ wu na wɛ, ni ba mu ya
ɲaari na sahanji ni can wu ni
wɛ, p'a yee paari wèe mu. Yee
ya taan nɛ ni xuuni. ⁴ Bani nɛ
bu logo na nɛ nagoo p'a can
wu koro ɲaari, yafiin ya dan
nɛ ni na lee xɔ wɛ.

Gayusi wo ɲaarigazaana le

⁵ Na taanrii, lemu bɛrɪ m'a
byi wù cebooloo n'a daa fɛɛ
pu mu, ali na ta p'i ɲɛ bɛ
nabuun ge, lee bɛrɪ ya ɲɔ
xuuni. M'a li pyi ni ɲomɛɛ
fɛrɛɛ ni Kile mu. ⁶ M'a pu
co ni taanɲɛɛgɛ kemu ni ge,
p'a pa kee kaa jo n'a daa
fɛɛ pu mu naha. Ayiwa, ɲɔ
mayɛ na, ɲara lemu p'a giin
di bye sanha ge, m'a pu tɛgɛ
na bɛ ni Kile ɲidaan ni. ⁷ Bani
Yesu Kirisa wo labye wu wuu
na p'a lee ɲara li pyi. Wa
bɛrɪ wu ɲɛ wu ya dà Yesu
Kirisa na-ɛ ge, pu wa wee wa
shishiin bɛ kenɛ yaaga fɛni
wɛ. ⁸ Lee wuu na wèe n'a daa
fɛɛ ya yaa na pii sipyii pii shi
tɛrɪ. Wù ba lee pyi, l'a bye ma
na giin wèe bɛ p'a fara pu na
pu labye wu funɲɔ ni, na can
koo li shɛɛ sipyii pu na.

Jotɛrɛfu mɛgɛ ya kyɛɛgi

⁹ Ayiwa, nɛ ɲɔɲii kii ka
sɛmɛ wɛnɛ la na na tun n'a
daa fɛɛ pu mu wà. Ga we
wu ɲɛ Jotɛrɛfu ge, wu ya se
wèe kabeshɛɛ na wɛ, na giin
wu wuyɛ pye n'a daa fɛɛ pu

ɲahagbaa fɔɔ wa. ¹⁰ Lee wuu na nɛ ba nɔ wà, kaparaya yemu bɛɛri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bɛɛri yu na waa wèe na, na kafineye yemu bɛɛri tɛri wèe na ge, n'a da yee bɛɛri jo yi ɲii na. Wu yeɛ ya ta da kii ye na-ɛ dɛ, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛɛ p'a diri wu mu wɛ. N'a daa fɔɔ wa bɛ bu jo wu pee tirige wuyɛ yíri, w'a jo tapyege wa lee bɛ na wɛ, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛɛ pu pinnege ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanɲii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuugo taannivɔɔ wɛ dɛ, ga ta kasaanɲaa taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu ɲɛ Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shɛɛ na weefɔɔ ya Kile cɛ wɛ.

Demecusi ya masɔɲɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya wee mesaaɲa yu. Can koo lemu bɛ w'a ɲaari ge, lee bɛ di wu mesaaɲa yu. Wee bɛ wa li fiin na can wu ɲɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niɲɛheme wa nɛ mu na yu ma mu, ga na funɲɔ wa di pee bɛɛri ka sɛmɛ we ni wɛ. ¹⁴ Nɛ giin jo l'a da mɔ wèe di wùye ɲa, wù jo wùye ɲii na wɛ. ¹⁵ Kile wu ɲaɲiɲɛ kan ma mu! Ma ɲaɲiinɛɛ piimu pu wa naha ge, pee ya ma fò waa. Ma bɛ wu wù fò kan wù ɲaɲiinɛɛ pu bɛɛri nigin nigin mu wà.

Zhude Zhude ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔɔ wu jɛ Zhude wɛ?

Zhude wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yɛ wo ceborona wu ge (Macao 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka. Ba wu ceborona Yakuba jɛ wɛ, wu bɛ bi ta dà Yesu na taashiinɛ li ni na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bɛ ya na dà wu na. Mɛgɛ kemu Zhude ya yiri wuyɛ na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Zhude ya we sɛmɛ we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinne jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile so.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nɛ Zhude wemu wu jɛ Yakuba ceborona, na jɛ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nɛ wu tun. ² Kile wu yi kan xuuni wu jɔɔnaara te, ni wu jɔɔnaara ke, ni wu taan jɛɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taan jɛɛɛ, nɛ funɔɔ ki bi sii fo na sɛmɛ ka na tun yee mu wu wo jɔɔwuro ti keree na, nɛ ni yee ya pinne jɔɔwuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nɛ mu, a nɛ mɛhɛ li ta l'a pɔɔ nɛ wu sɛmɛ wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛɛɛ wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɔjii nigin yɛ pe. ⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jé yee ni. Jaagi wemu na ba do pee jɔɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile jɔɔ fyaara baa sipyii pu jɛ pii. Wɛɛ wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na jɛri na byi pu shiige baara keree kɔɔjɔ. P'a ganha na fɔro wu jɔɔfɔɔ ni wu Kafɔɔ nigin pe wu kaa taan, wee wemu wu jɛ Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Kafɔɔ Kile ya Izirayeli shɛɛn jɔɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi.

⁶ Fo taashiine ni melekεε piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tateenge ki be yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na. ⁷ Mu Sodɔmu ni Gɔmɔari sheen ni pu tɔan kulogoo be ya pye. Pee bi puyε yaha dɔdɔrɔ na fo na she namaa pye pu na puyε sinnεε. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye jaha sheshεεε sipyii pusamaa beeri mu.

⁸ Ga lee be na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyε pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni ηmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafεεε ti ni, na fugba melekεε pu shehele, pee piimu pu jε ni nɔrɔ ni ge. ⁹ Ali na ta Misheli wemu wu jε melekεε juɔɔfɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehele wε, ga na wu pye ye na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.» ¹⁰ Keree kiimu ki jε pii sipyii pii ya ki ce-ε ge, kee p'a fanri. Laje we wu jε pu mu ge, wee ni nanja yaaga wo beeri wu jε nigin, wee laje weye pyaa k'a gyεegi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki jε pu wogo! Kayen wo naarigaguunɔ le tuugo p'a jaari. P'a puyε yaha jε piinjε ni wari la na ba Balamu ya pye wε. P'a gyεegi shan puyε juɔɔ ni, bani p'a

n'a she le puyε ni ba Kore* ya pye wε. ¹² Pu keree ma juzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige jε pu na wε, pu jate ya nɔ watii na ni puyε be wε. Pu jε ba jahaya jε wε, kafεεge na yi lɔ na jaari zanha di jε yi ni wε. Pu jε ba tiye jε wε, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun be ni-i ge. Pu jε ba tiye jε wε, yemu niye beeri y'a wolo, a y'i waha fεfεε ge. ¹³ Pu jε ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ jε wε, yemu y'a yi shiige keree kanjaa na byi kakaya ge. Pu jε ba wɔrɔɔ jε wε, kiimu ya jaari na doroo ge. Tehεε baa nibiicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu jaha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo jabige kemu mege ki bye na Henaki ge, wee be ya keree nibanaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fεfεεε melekεε miliyaaraa nijehεmεε pu ni, ¹⁵ wu ba kiiri kɔn kɔɔɔ sipyii pu beeri na. Wu na ba jaagi shan Kile jii fyaara baa sipyii pu juɔɔ ni pu wo kapyegege niguunɔɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile jii fyaara baara ti funɔɔ ni ge; joguumɔ pemu beeri pee jurumupyii p'a jo wá Kile na ge, ni pee joguumɔ pu be wuu na.» ¹⁶ Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wε. Pu ma jaari na sahanjɔ ni puyε pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i

* **1:11 Kayen:**Zhenεzi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fεε y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanjiinεε, wù Kafóo Yesu Kirisa wo tudunmóo p'a fεnhε jomó pemu jo yi mu ge, yi yi funyó yaha pee na. ¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Koró ki taaxóo li ba dεεηε, lawuu fεε pii na ba da wà. Pu na ba jaari Kile jii fyaara baara ni na saha ni puyε pyaa lakuuηó keree ni.» ¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee tε ni. Pu ma jaari na sahanj ni puyε pyaa fungonyó ni. Kile Munaa jε pu na wε.

²⁰ Ga yee kunni na taanjiinεε, yi la le yiyε ni, yi da se jaha na yi n'a daa fεfεεεε wo wu ni, yi da Kile jεεri Fεfεεεε Munaa li wo sefεεεε ti ni. ²¹ Yi kori yaha Kile wo taanjεεge ki ni, y'i wù Kafóo Yesu Kirisa sige, fo wu ba jii sicuumó nixhóbaama kan yi mu, wu wo jijaara ti funjó ni.

²² Ayiwa, piimu ya puyε kaala kaala ge, y'a juyó jaari pee na. ²³ Yi pu juyó wolo na foro na ki ni. Yi da juyó jaari pusamaa bε na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kón pu nórómó keree ki bεeri na. Wa bu kakuunó la pye pu ni, yi ganha bu da gbón ali wufóo nórómó fadenε ke bε na wε.

Kile masóηó jomó

²⁴ Kile wemu w'a da já yee mara, kónhó yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fεε,

wu nóhó yi jii fundangbóhó na wu nóró wu jaha tàan ge, ²⁵ wee wemu yε nigin wu jε wù Shóvóo Kile wù Kafóo Yesu Kirisa baraga ni ge, nóró ni gbóóó, ni sefεεε, ni juyó fεεε t'a dεri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jogō w'a we semε we ka wε?

Yohana bε wu bye Yesu wo Tudunmōō kε ni shuun wu ni. Wee w'a we semε we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimōsi suumō lōhō niñε takpiinε ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a she foro kee takpiinε ke na ba kasolemε jε wε.

Piimu mu we semε we ya fεnhε tun ge, pee jε Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbōō le. Azi fiige ki nijaa wogo mεge ki jε na Turuki.

We semε we kakana jηjη

SEMε wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kōnhō keree kiimu k'a yaa na pye jeri funjō ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomō pe ya jaha tii lemu na ge, lee jε kanhagana lemu na p'a n'a daa fεε pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fεε pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomεε fεεε ni n'a daa wu funjō ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungōngō na ge, wu meleke wa w'a tun w'a pa Yohana lō kari fugba wu ni, na she kee she wu na (KashÉE 4:1-2).

Semε wu kafila jηgbōyō

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nōōrō wu ni.

KashÉE 2—3 SEMε pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1 —8:5 Fε tēhεε gbarashuun we.

KashÉE 8:6 —11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1 —15:8 Naha sheshεεrε gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire cεεgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1 —20:15 Babilōni ja ja keree.

KashÉE 21:1 —22:5 Fugba nivomō, jηjε nivonjō ni Zheruzalemu nivomō.

KashÉE 22:6-21 Yesu jō jomō pu jε Kitabu wu taxōgō ki ni na: «Li wii, nε na ba jeri funjō ni!» A n'a daa fεε p'i wu jō shō na: «Amiina. Mu wu pa, wū Kafōō Yesu!»

We Kitabu we kakana jηjη

¹ Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kōnhō keree kiimu k'a yaa na pye jeri funjō ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na. Wu meleke wa Kile ya tun wu kapyebye Yohana mu, kōnhō p'i kee keree ki cε. ² Kile ya jomō pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu she Yohana na ge, yee bεeri w'a paari. Bani w'a pye yi bεeri sεeri. ³ Wemu w'a sōō na we kapañaa Kitabu we jomō kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomō nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co

ge, pee jε duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tεεηε.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nε Yohana w'a we sεmε we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niimε ni jαjηηε kan yi mu, wee wemu wu jε, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha tãan ge, kee ki li pye mu yi mu. ⁵ Yesu Kirisa bε wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jε sεeri jαmεε fɔɔ ge, wee wu jε shenshiimε na fenhe jε na foro xu ni. Niηε ke saannaa wo Saan wu jε wii. Wée kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wée wuu na, na wée shɔ wù jurumu wu na, ⁶ na wée pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ; kɔnhɔ wée di bye wù To Kile wu wo kapyenεε pyevεε. Nɔɔrɔ ni sefεere ti jε wu wuuro fo tεhenε baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bεeri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,
pee bε na ba wu ja.

Niηε ki shi wu bεeri na ba mεhεε suu wu wuu na.
Uun, lee kunni na ba bye!
Amiina.

⁸ Kafɔɔ Kile, Se Bεeri Fɔɔ ya jo: «Nε wu jε, Alifa ni Omega we, jɔkɔɔnrɔ te ni taxɔɔ ke.» Wee wemu wu jε, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashεε lemu she Yohana na ge

⁹ Nε jε Yohana, yee ceborona. Yesu wo kariηεεε ki funηɔ ni nε ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo bε na. Nε bi Kile Kafila wu yerε pyi, na Yesu sεeri keree yu. A p'i ba nε co lee wuu na, na she nε yaha takpiηε ka na suumɔ lɔhɔ ki niηε ni, kee mεγε jε na Patimɔsi. ¹⁰ Kafɔɔ wo caηa* ka na, a Kile Munaa di jé nε ni. A nε mujuugbɔɔ la logo na kadugo yiri ba maga mεε jε wε, ¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fεε pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridesi, ni Filadelifli, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le nε bi nuri ge, a nε ηmahana ηeri na lee jovɔɔ wu wii. Ba nε wu ja wε, na sanni sokinnaa gbarashuun ja. ¹³ A nε yaaga ka ja pu te ni k'a bi foro sipyia feni. Fadedɔɔngɔ jε wu na, sanni kirige d'a pɔ wu dodonɔ na. ¹⁴ Wu juzhiire di finηε lagi-lagi ba dubya wele shiire jε wε, kelee ba zanha kagereye jε wε. Wu ηii di jε ba najηηε jε wε. ¹⁵ Wu tɔɔyɔ jε ba dajaa tɔɔrɔ jε wε, na ya temu jaanηa fo ti na jii ge. Wu mujuu jε ba loηehεηε fɔɔ jε wε. ¹⁶ Wɔrɔɔ gbarashuun jε wu kanige keηε ni. Nɔyɔ shuun ηmɔpara nidaan di foro wu jɔ ni. Wu jaha k'i jε ba cafuna caηa jε wε.

* **1:10** Lee kɔri jε Dimazhi.

17 Ba nε wu ja wε, na do wu tɔɔyɔ ni ba gbo jε wε. A wu wu kanige keŋε taha nε na na jo: «Ma ganha bu fya wε, nε wu jε Nizhiimε we ni Kurogo wo we. 18 Nε jε jii na, nε bi xu, li wii n'a da gori yaha jii na gbee. Xu ni Adesi kenikaangaa ki wa nε mu. 19 Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. 20 Wɔrɔɔ gbarashuun we m'a ja nε kanige keŋε ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kanmohɔnɔ lemu pee ya zheε ge, lee le: Wɔrɔɔ gbarashuun wu jε egilizii gbarashuun wu mεlekεε, sokinnaa gbarashuun wu jε egilizii gbarashuun we.

2

Sεmε wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu jε Efese ni ge, sεmε tun wee wo mεlekε* wu mu na: «Wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu kanige keŋε ni ge, wee di jaari sanni sokinnaa gbarashuun wu ninε ni ge, wee ya jo: 2 Nε mu kapyegee ki cε, ni ma kapyenεε nigbɔhɔɔ kee, ni ma loxulo le. Nε cε jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegee tãan wε. Piimu p'a yu na tudunmɔɔ pee jε, na ta p'i jε pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinεjuu. 3 M'a loxulo ta na kanhama xu nε wuu na, la shishiin ya ta ma yatenyε

gbo wε. 4 Ga ma taanjεεge nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi. 5 Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, mayε funŋɔ to kee na, m'a daburaje jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyegee nizhiigee ki na. Ma bye ma di ya daburaje jo wε, n'a da zhe ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaŋa ni. 6 Le bεeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa mε. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pen mu mu, kee kunni ya sii pen nε bε mu.

7 «Kilε Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicumɔ Tige kemu ki wa Kilε wo Alijine wu ni ge, nε na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Sεmε wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

8 «Egilizi wu wu jε Simirini ni ge, sεmε tun wee wo mεlekε wu mu na: Wemu wu jε nizhiimε we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri jε ge, wee ya jo:

9 «Nε wa ma kanhama pe ni ma la baa fεεre ti fiin, na ta m'i jε lafɔɔ! Pii p'a puyε pyi Yawutuu, ga pee di jε Yawutuu wε, bani Shitaanni wo pεεŋε puga ki sipyii pu jε pere. Mεkyεεgere jomɔ pemu bεeri pee w'a yu na waa ma na ge, nε w'a pu bεeri nuri. 10 Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee

* 2:1 Wee wo mεlekε: Lee kóri jε egilizi wu jahagbaa fɔɔ, yee ninuyɔ yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu bε ni.

na wε. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nᵒhᵒ wolo. Yee na ba ganha cabyaa kε funᵓᵓ ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, nε na jii sicuumᵓ saanra judᵓᵓ kan ma mu.»

11 «Kilε Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu wε.

Sεmε wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu jε Perigamu ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: «Nᵓyᵓ shuun ηmᵓpara nidaan li wa wemu keᵓε ni ge, wee ya jo:

13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, nε lee cε, lee jε Shitaanni saanra koro tasinnε. Antipasi we wu jε nε sεeri jᵓmεε fᵓᵓ ge, p'a wee gbo wolo yee ninε ni Shitaanni tateεngε ki ni. Ga lee bε na, mu ya mara yaha nε na, mu ya ta foro nε n'a daa wu kaa tᵓan wε. 14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tᵓᵓᵓ leni kakuuᵓᵓ ni ge, sipyii pii wa mu yiri wᵓ, pee ya sᵓᵓ na daha wee kalaa we ninumᵓ feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yapεfεε xaara xaa, na dᵓdᵓᵓᵓ pyi. 15 Na fara lee bε na, pii bε wa yee mu wᵓ pee ya sᵓᵓ Nikolayitii pu wo kalaa wu na. 16 Lee wuu na daburajε jo ma jurumu wu na. Ni lee bε wε, nε na ba ma yiri tᵓvuyo na, ηmᵓpara le l'a

foro na jᵓᵓ ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

17 «Kilε Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mεgε ki jε maanε* ki ninᵓmᵓhᵓᵓ di jε ge, nε na kee kan weefᵓᵓ mu, di kagerenε nivige bε kan weefᵓᵓ mu. Mafonᵓᵓ na ba ga kee na, wa shishiin da kee cε wε fo ki tavᵓᵓ yε.»

Sεmε wemu w'a tun Tiyati-iri egilizi wu mu ge

18 «Egilizi wu wu jε Tiyatiiri ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Kilε Ja we, wee wemu jii ki jε ba naninε jε wε, ni wu tᵓᵓyᵓ yi jε ba dajaa tᵓᵓᵓ jε wε temu t'a jii ge, wee ya jo:

19 «Nε mu kapyegeε ki cε: Ma taanηεεgε ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu bεeri, ni ma loxulo le. Nε li cε jo ma kurogo kapyegeε k'a jεhε nizhiigee ki na. 20 Ga cεε Zhezabeli wemu w'a wuyε pyi Kilε tudunmᵓ ge, mu ya wee yaha wu na nε wo kapyebyii pu piinnε, na pu pye pu na dᵓdᵓᵓᵓ pyi, na yapεfεε xaara bε xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi. 21 Nε tuun wa kan wu mu, kᵓnhᵓ wu daburajε jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sᵓᵓ na daburajε jo wu dᵓdᵓᵓᵓ ti na wε. 22 Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnεgε na. Piimu p'a taanfεεgε pyi ni wu ni ge, di pee bε curi kanhagbᵓ ni pu bye p'i ya daburajε jo pu

* **2:17 Maanε:** Wee jε yalige kemu Kilε ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha siponᵓᵓ ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

kapyegee ki na wε. ²³ N'a da ba wu nagoo pu bε gbo. Egilizii pu bεeri na ba li cε na nε sipyii fungonyo ni pu jidaan keree bεeri cε. Nε na ba yee bεeri nigin nigin saraa kan yi mu na bε ni yi kapyegee ni. ²⁴ Yee Tiyatiiri shεen samaa kunni yee piimu sanha soo wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmohohoo nighbohoo ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi juho ni wε. ²⁵ Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee cojoo xuuni, fo di ba shε ba. ²⁶ Wemu bu se ta na nε wo kapyegee ki fōri, fo na no taaxoo li na, nε na ba wee pye fanhafoo shi wu juho ni.

²⁷ Wee na ba shi wu mara ni tōro pubiin ni,
na wu ja ja

ba p'a puuro shohoo
jii jagana lemu na wε.

Kee fanha ke nε ya ta na To Kile mu. ²⁸ Nε na ba jimugujoo woro bε kan weefoo mu.

²⁹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Seme wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu je Saridesi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni woroo gbarashuun wu wa wemu kenε ni ge, wee ya jo:

Nε mu kapyegee ki cε. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di je gbo. ² Ayiwa, ηmunumoo pu yaha, pusamaa

pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niye curi; bani nε ta mu kapyegee ki ta ki joporo na na Kile wu jaha taan wε. ³ Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funho yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya ηmunumoo pu yaha wε, nε na ba ma fo ba nagaa je wε. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee cε wε. ⁴ Ga lee bε na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu fayaa norogo wε. Faviye yi da ba le pu na pu da jaari ni nε ni, bani p'a yaa ni lee ni. ⁵ Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefoo na. Nε da ga ba wu mege forogo di wolo jii sicuumoo Kitabu wu ni wε. Nε na ba yi jo na To Kile ni wu melekeε pu jaha taan jo weefoo wu wa nε wo.

⁶ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷ «Egilizi wu wu je Filadelifi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu je feεfeε na can yu ge, ni saanaa Dawuda wo kenikaan li wa wu kenε ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafiin da ja ki to-ε ge, ni wu na ja gbura ki to bε wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸ «Nε mu kapyegee ki cε. Li wii nε jo ki nimugiya-haŋa yaha ma jaha taan, wa shishiin da ja ki to wε. M'a nε kafila wu co, ma ya ta foro nε

kaa tàan wε, na ta fanha katii bε di jε ma ni wε. ⁹ Shitaanni wo pεεjε puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee jε, na ta p'i jε Yawutuu-i ge, kafinεyε pee ya gɔn. Nε na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fεε ni, p'i li cε na mu ya taan nε mu. ¹⁰ M'a nε jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nɔ konɔ bεeri na, na jinε ki sipyii pu bεeri nɔhɔ wolo ge, nε bε na ma mara wee tuun wu ni. ¹¹ Jeri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma kenε ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da ma saanra jɔdɔnɔ li shɔ ma na wε. ¹² Wemu ba se ta, nε na ba weefɔɔ pye ba na Kile wu pugbɔhɔ ki beni wa jε wε. Wee da ga laha wà bada wε. Nε na ba na Kile wu mεge ka weefɔɔ na, ni na Kile wu kulo li mεge Zheruzalεmu-fomɔ we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Nε na ba na mafonɔ ki bε ka wu na.

¹³ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεmε wemu w'a tun La-wodise egilizi wu mu ge

¹⁴ «Egilizi wu wu jε La-wodise ni ge, sεmε tun wee wo mεkε wu mu na: Nε wemu mεge ki jε Amiina ge, na jε sεeri jɔmεε fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yanmuyɔ yi bεeri nɔhɔshaanra Kile mu ge, nε jo:

¹⁵ «Nε mu kapyege ki cε. Mu ya jinε wε; ma di ya wεri wε. Mu da bi jinε kelee na wεri lee bi da daan nε ni. ¹⁶ Ga

mu jε ba lowɔgɔwɔgɔnɔ jε wε: Ma ya wεri wε; ma di ya jinε wε, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jɔ ki ni. ¹⁷ Mu ya jo na yara fɔɔ mu jε, na mu ya naafuu ta, na mu mago jε wa yaaga na wε, na ta mu bi yaa na li cε na kanhama fɔɔ mu jε, ni jaa fɔɔ, ni la baa fɔɔ, ni fyεn. Mu bi yaa na li cε na ma ceepile wo wu jε. ¹⁸ Lee wuu na nε mu yeri jo ma sanni ye pyaa shɔ nε mu, kɔnhɔ m'a bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a fàɲa ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige wε. M'a jεyanɲaa shii shɔ m'a pee fara ma jii na, kɔnhɔ ma da jaa. ¹⁹ Piimu kaa l'a dan nε ni ge, pee na nε dinni, na pu kuuni bε. Ayiwa, ma zɔ wu bεeri kan daburaje jo mu. ²⁰ Nε kunni niyerege ki wa kupɔɔ li jɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu nε mujuu logo na gbura ki mugi nε mu, nε na ba jé na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ bε di li ni nε ni. ²¹ Wemu ba se ta, nε na ba weefɔɔ tenε naye yiri na saanra koro li na, ba nε bε ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na wε.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pεkε fugba we ni

¹ Lee kadugo na a nε wii sanha, na fugba wu jɔ ki ja k'a mugi. Mujuu le nε fεnhε logo, l'i jε ba maga mεε jε-ε ge, a lee mujuu l'i nε

pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.» ² Taapile ni a Kile Munaa di jé ne ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. ³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jí ba pεεwa kagereye ya jε we, yemu mege ki jε na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ηmōpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii we, m'a li ta li na jí ba pεεwa kagerenje ka jε we, kemu mege ki jε emerodi ge. ⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishεere (24) w'a lee saanra koro li maha. Nōhōlee kelee shuun ni shishεere (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee jε na fadeviire le. Saanra judōηō di jε pu beeri nigin nigin juyō ni, kiimu ya yàa ni sannini ge. ⁵ Kile-jinje, ni mujonō, ni Kile-seleje di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jí ge, pee jε saanra koro li jahagbaa na. Pee jε Kile Munahaa gbarashuun we. ⁶ Saanra koro li jahagbaa li be di jε kannaa gba lōhō ki, kemu ya yàa ni veeri ni ge, veeri wemu ya wii na naa ba jaawiige jε we. Nii yanmuyō shishεere w'a bye pu ni je ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo beeri di jε jii. ⁷ Nii yanmuyō yi nizhiige jε ba cenri jε we. Shuun wogo ki jε ba nupepinje jε we. Taanri wogo ki jaha jε ba sipya wogo jε we. Shishεere wogo ki jε ba naa niyirige jε we.

⁸ Kapaya gbaara jε yee jii yanmuyō yi beeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nōhōdaan ni yi fugba wu beeri bye jii. Yee yanmuyō yi bi yoyo cee gbee cana fara piige na na:

«Fεfεere, fεfεere, fεfεere,
wù Kafō Kile, Se Beeri Fōō,
wemu w'a bye, ni wu jε wà,
ni wu na ba ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvō we, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, ye jii yanmuyō shishεere we ba yoyo cee, na wu pele, na wu sōni, na baraga teri wu na tuun wemu ni, ¹⁰ nōhōlee kelee shuun ni shishεere (24) wu be na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvō wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, na wu pele, na pu saanra judōηō ki kōngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafō ni wù Kile,
mu w'a yanmuyō yi beeri
yàa,
mu jidaan funjō ni yanmuyō
yi beeri ya yàa,
mu jidaan funjō ni yi
beeri jε be.

Lee wuu na, nōrō, ni peenje,
ni sefere ya yaa ni ma
ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a ne Kitabu nigurugo na saanra koro li tiinvō wu kanige kenje ni. Wee kadugo ni wu jaha beeri bye kama, fe tēhe gbarashuun

d'a taga wu jɔ mara. ² A ne meleke baraga wo wa ja wu na kaan jiini ni muju-ugboɔ ni na: «Jɔgɔ w'a yaa ni fe pu gyeeɛgi ni, kɔnhɔ wu Kitabu wu jɔ mugi we?» ³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee jinɛ ki na, kelee jinɛ ki nɔhɔdaan, wemu na ja wee Kitabu wu jɔ mugi wu wu funɔɔ wii we. ⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu jɔ mugi ni, wu wu funɔɔ wii we, wee tuun wu ni a ne sii na mee suu xuuni. ⁵ A nɔhɔle wa di ne pye: «Ma ganha ba mee suu we; li wii cenri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funɔɔ ni wu na ja fe tehee gbarashuun wu kyeeɛgi na Kitabu wu jɔ mugi.»

⁶ A ne Dubyapige* niyerege ja lee saanra koro le, ni jii yanmuyɔ shisheere, ni nɔhɔlee pu jinɛ ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yenɛe gbarashuun ni jii gbarashuun wu bye ki na. Kee jii gbarashuun wu je Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun jinɛ ki kabaya yi beeri na. ⁷ A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lɔ saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keɛ ki ni. ⁸ Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lɔ we, a jii yanmuyɔ shisheere ni nɔhɔlee kelee shuun ni shisheere (24) wu nuguro sin ki fe ni. Konɔyɔ je pu beeri nigin nigin keye ni, ni sanni ceegbuugoo, kee bi ji

nudanga yawurire na. Tee je Kile wo fefere sipyii pu Kile-jeɛye. ⁹ Pu bi yofonɔ cee na:

«P'a mu gbo.

M'a sipyii pii juyɔ wolo
ni ma shishan pu ni na
kan Kile mu,
na foro kɔnhɔɔ ki beeri ni, ni
shi jomɔ pu beeri ni,
ni shi wu beeri ni, ni fiye
yi beeri ni,

Lee wuu na mu ye w'a yaa ni
Kitabu wu jo ni,
m'a wu fe pu kyeeɛgi.

¹⁰ M'a pee pye Kile saanra ti
sipyii,
ni saraya jaha shɔnriɔɔ,
Kile mu.

Pee na ba saanra pyi jinɛ ki
na.»

¹¹ Lee kadugo na a ne wii
na melekee ninhemee jomɔ
logo. Pee bi saanra koro le,
ni jii yanmuyɔ ye, ni nɔhɔlee
pu maha. Pee bye melekee
miliyoo ninhemee tehenɛ baa
wuu. ¹² Pee bi mujonɔɔ waa
na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee
ya yaa ni sefere,
ni yaaga fere, ni
fungɔngɔ fere, ni
fanha,

ni peɛɛɛ, ni nɔɔɔ, ni masɔɔ
ni.»

¹³ Kile wo yanmuyaaya yemu
beeri yi je fugba we ni ge,
ni jinɛ ke na ge, ni jinɛ ke
nɔhɔdaan ge, ni suumɔlɔhɔ ke
ni ge, a ne yee beeri mujonɔɔ
logo yi na yoyo cee na:

* **5:6 Dubyapige:** kee je Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na we, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu konɔ wo jurumu wu wuu na.

«Masɔŋɔ, ni pɛɛŋɛ, ni nɔɔɔ, ni sefɛɛɛ ti pye saanra koro li tiinvɔɔ ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

14 A ɲii yaŋmuyɔ shishɛɛɛ wu jo: «Amiina.» A nɔhɔɛɛ p'i nuguro sin na ki pɛɛɛ.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fɛ pu kyɛɛgi

1 Ba Dubyapige k'a fɛ tɛhɛɛ gbarashuun wu wa nigin kyɛɛgi tuun wemu ni wɛ, a nɛ ɲii yaŋmuyɔ shishɛɛɛ wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sɛɛ mɛ wɛ na: «Pa!» 2 Lee kadugo na a nɛ shɔnfige ka ɲa. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa ɲɛ wu keŋɛ ni. Saanra ɲudɔnɔ bi kan xɔ wee mu. Wu sefɛɛɛ wo w'a foro, wu na ba se ta.

3 Tuun wemu ni w'a fɛ shuun wo pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲii yaŋmuɲɔ shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!» 4 A shɔnɲiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefɛɛɛ ya kan xɔ wee mu na ke koŋɔ ke ɲaɲiŋɛ xɔ, kɔnhɔ sipyii di da puyɛ gbuu. ɲmɔpara niduunnɔ ya kan wu mu.

5 Tuun wemu ni w'a fɛ taanri wo pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲii yaŋmuɲɔ taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shɔnwɔhɔŋɔ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keŋɛ ni na daanna pyi. 6 A nɛ mujuu la logo ɲii yaŋmuyɔ shishɛɛɛ wu tɛ ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya bɛ ni shɛn nigin caŋa ɲii saraa ni. Shinma

tuugo katii bɛ wo kiloo taanri bɛ ya bɛ ni wee saraa we ninumɔ ni. Ma ganha bu da sɪnmɛ pe ni duvɛn wu kyɛɛgi wɛ.»

7 A wu fɛ shishɛɛɛ wo pu kyɛɛgi, a ɲii yaŋmuɲɔ shishɛɛɛ wogo k'i jo: «Pa!»

8 A nɛ shɔngɔ ka ɲa k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mɛge ɲɛ xu. Adɛsi bi taha wee fɛni. Sefɛɛɛ bi kan pu mu ɲiŋɛ ke taaga shishɛɛɛ wogo ki na; kɔnhɔ pu da sipyii gbuu ni ɲmɔparaa ni, ni xuugbɔhɔ, ni kafɛyɛ yama, ni ɲiŋɛ ke yacoyo ni.

9 W'a fɛ kaguro wo pu kyɛɛgi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomɔ pe ni wu sɛɛri keree ki fɛni ge, a nɛ pee wo munahaa ki ɲa saraga yi tawologo ki nɔhɔdaan. 10 Pee bi mujonɔɔ waa na: «Wu Kafɔɔ, fɛfɛɛɛ wo ni can wo wɛ, fo tuun wekɛ ni mu di da ba kiiri kɔn ɲiŋɛ ki sipyii pu na, m'a wɛɛ shishan pu yogo jo wɛ?» 11 Wee tuun wu ni, a p'i fadedɔɲyɔ niviye kan pu bɛɛri nigin nigin mu, na pu pye na pu ɲɛri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebyɛɲii, ni pu cebooloo pu bu shɛ fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee ɲɛ-ɛ ge.

12 Lee kadugo na a nɛ Dubyapige ki ɲa k'a fɛ gbaara wo pu kyɛɛgi. Wee tuun wu ni a ɲiŋɛ k'i jɛɛ xuuni. A piige di jɛ caŋa ɲii li ni, a l'i wɔ ba fawɔhɔŋɔ ɲɛ wɛ. A yeŋɛ ki bɛɛri di ɲaana ba shishan ɲɛ wɛ.

¹³ A fugba wɔrɔɔ k'i do jɪnɛ ki na ba kafɛɛgɛ ma nitoodige jahara, na ki geeye turi wɛ. ¹⁴ A fugba wu laha wu tateɛngɛ ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na wɛ. Faaboboyo ye ni lɔhɔ nɪnɛ takpiiye yi bɛɛri y'a kuu laha yi tatiinyɛ ni. ¹⁵ Konɔ ki sipyii pu bɛɛri: Saannaa yoo, sipyigbɔɔ yoo, kashɛn jɪnɔfɛɛ yoo, naafuu fɛɛ yoo, fanhafɛɛ yoo, buloo yoo, piimu jɛ buloo wɛ, pee yoo, pee bɛɛri ya puyɛ ɪmɔhɔ yanɔ gulogoo ni, ni faaboboyo yi tɛ ni. ¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wù jɪnɔ ni, y'i wù ɪmɔhɔ saanra koro li tiinvɔɔ we, ni Dubyapige ki loyire li naha na. ¹⁷ Bani pu loyire li cagbɔhɔ k'a nɔ. Jɔgɔ wu d'a já zhɔ wɛ?»

7

Kilɛ wo fɛ p'a kpɔn Izirayɛli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nɛ melɛkɛɛ shishɛɛɛɛ niyereye ja jɪnɛ ki kabaya shishɛɛɛɛ wu na. Pee bi konɔ ki kabaya shishɛɛɛɛ wu kafɛɛgɛ ki co, kɔnhɔ kafɛɛgɛ ka shishiin ganha ba yiri jɪnɛ ki na, kelee suumɔ lɔhɔ ki na, kelee tige ka shishiin na wɛ. ² A nɛ melɛkɛ watii ja w'a yiri Kilɛ-nɔhɔ ki shizhaa na, Kilɛ jɪni wo wu wo fɛ kpɔn kpɔn yaaga ki jɛ wu kenɛ ni. Nɪnɛ ki fara suumɔ lɔhɔ ki na, yee gyɛɛgi ya kan melɛkɛɛ shishɛɛɛɛ wemu mu ge, a wu mujuugbɔɔ jo na pee pye: ³ «Yi ganha bu da yafiin kyɛɛgi jɪnɛ ke, kelee suumɔ lɔhɔ, kelee tiire ti na, na ta

wèe sanha fɛ kpɔn wù Kilɛ wu kapyebyii pu gbahaa na wɛ.» ⁴ Fɛ ya kpɔn piimu na ge, pee ye jɔ nɛ logo. Pee jɛ sipyii kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelɛɛ shishɛɛɛɛ ni shishɛɛɛɛ (144.000). Pee bi foro Izirayɛli kpɔnhɔ ki bɛɛri na.

⁵ Zhuda wo kpɔn li na, fɛ ya kpɔn sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun (12.000) na; Urubɛn wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Gadi wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun;

⁶ Azɛri wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Nɛfitali wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Manase wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun;

⁷ Simijɔ wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Levi wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Isakari wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun;

⁸ Zabalɔn wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Yusufu wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; Benzhamɛ wo kpɔn li na, sipyii kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun; fɛ ya kpɔn pee bɛɛri na.

Sipyijehemee piimu p'a shoge

⁹ Lee kadugo na a ne wii na sii sipyiire ta ja t'a sii jehē, sipya wa shishiin da já piimu tōrō wē. Pee bi foro fiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomō pu beeri, ni kponhōō ki beeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tãan. Fadeviye nidōnyō yi bye pu na, fenhēgeye di je pu keye ni. ¹⁰ A p'i ganha na mujonōō waa na: «Wēe wo Kile we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wēe mu.» ¹¹ Melekeē pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nōhōlēē pee, ni jii yanmuyō shisheere wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li jahagbaa na, na pu jahaya buri jinje na, na Kile pelē. ¹² na jo: «Amiina. Masōjō ni nōrō, ni fungōngō fēere ni baraga daha, ni pēēje, ni sefēere, ni fanha, yee je wee Kile wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A nōhōlē nigin wa di ne yege na: «Jōgō ye p'i je ni ye fadeviye ye ni wē? Mii p'a yiri wē?» ¹⁴ A ne wu pye: «Nōhōlē we, go mu wu wa pu ce.» A wu ne pye: «Piimu niv-orowuu pu wa kanhagbō pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinne Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa. ¹⁵ Lee na pee wa Kile wo saanra koo li jaha tãan na kapyenjeē pyi wu mu wu tapēēje pugbōhō ki ni cana fara piige na. Saanra koo li tiinvōō wu na ba bye ni pu ni, na pu mara. ¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wē. Cana

be di da ga ba daraa pu na sanha wē, kelee kafugo katii be wē. ¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li ninje ni ge, kee na bye pu nahavōō, na se ni pu ni jii sicuumō lōhō ki yiri. Kile na ba pu jesinme pu beeri tuu.»

8

Fēgbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fe gbarashuun wo pu laha ge, a fehene di fugba wu kpon fo na nō minitii kelee taanri (30) shishiin na.

² Melekeē gbarashuun we w'a yere Kile jaha tãan ge, a ne pee ja. A p'i maya gbarashuun kan pu mu. ³ A meleke watii be di ba yere saraya tawologo ki jahagbaa na. Yawurire shōō sanni wuu li bye wu keje ni. A p'i nudanga yawurire nijehere kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye fēfēē ge, kōnhō wu pee wo Kile-jereye yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sanni wogo ki junjō ni. Kee bye saanra koro li jahagbaa na. ⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye fēfēē ge, ni pee wo jereye y'a dugi shiizhan Kile jaha tãan meleke wu keje ni. ⁵ A wee meleke wu yawurire shōō li jii saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá jinje ki na. A Kile-selenēē, ni mujonōō, ni Kile-jinjeē, ni jinje celenje di bye.

Melekeē p'a maya yi jō kōn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye melekēē gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na. ⁷ A melekēē nizhiimē wu wu wo maga ki wi, a zanha kager-eye, ni na, ni shishan di suri yiye ni na wá jínē ki na. A jínē ki taaga taanri wogo k'i sogi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bē di sogi. A japurege ki bēeri di sogi.

⁸ A melekēē shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobo-tabaaga kemu jaan̄a ge, kee w'a wá suum̄o l̄h̄o ki ni. A suum̄o l̄h̄o ki taaga taanri wogo k'i j̄eri shishan. ⁹ A suum̄o l̄h̄o ki j̄ii yan̄muȳo yi taaga taanri wogo k'i xhu. K̄or̄oȳo ye y'a bye suum̄o l̄h̄o ki j̄un̄j̄o ni ge, a yi bē wo taaga taanri wogo ki bē di gyēēgi.

¹⁰ A melekēē taanri wo wu wu wo maga ki wi, a w̄or̄o tabaaga ka di ȳiri fugba we ni na pa do, na ganha na jí ba nagb̄oh̄o j̄e wē. Kee ya to gba l̄h̄oȳo yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni. ¹¹ Lee w̄or̄o li mēge ki j̄e Zoro. A l̄h̄oȳo yi taaga taanri wogo ki bēeri di soro. A kee l̄h̄o k'i sh̄en̄j̄eh̄em̄ēē gbo, bani ki bi soro.

¹² A melekēē shishēēre wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caña ki taaga taanri wogo ki kp̄on, ni yeñē ki taaga taanri wogo ke, na fara w̄or̄o ki taaga taanri wogo ki bē na, fo na yi kp̄ēngē ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caña ki na, a yi kp̄ēngē taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A nē wii sanha na j̄aa j̄a w'a ȳiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugb̄o waa na: «Melekēē taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, b̄oonḡo, b̄oonḡo, b̄oonḡo kee k'a da j̄in̄ē ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Melekēē kaguro wo wu wo maga mēē

¹ A melekēē kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a nē w̄or̄o j̄a l'a ȳiri fugba we ni na pa do j̄in̄ē ki na. A p'i wecogon̄o tēhēē baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu. ² A l'i kee wecogon̄o ki j̄o mugi, a wurege di ganha na foro wà ba kanragaa wurege j̄e wē. A wecogon̄o ki wurege di nibiige leñē caña j̄ii le ni kafēēge ki ni. ³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga j̄in̄ē ke na. A p'i fanha kan yi mu ba n̄amaa j̄e wē. ⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye j̄à ke na wē, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na wē; ga sipyii piimu pu j̄e Kile wo fē pu j̄e pu gbahaa na-ε ge, na y'a kakuun̄o pyi pee ye na.

⁵ Sefēēre ya ta kan yi mu yi já sipya gbo wē. Ga sefēēre ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi s̄oñr̄o ya yá ba n̄amaa wuuro j̄e wē.

⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wē. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee bē na ba fe pu j̄aha na.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin sh̄onȳo p'a gbegele

kashen kaa na, na je ma na giin sanni saanra judonɔ y'a tɔ. Yi jahaya je ba sipyii woyo je we. ⁸ Yi juzhiire je ba cee wuuro je we. Yi ganhaa di je ba cenri wogoo je we. ⁹ Yi je kannaa tɔrɔ fadeye y'a le na pye nmasigiye, yi kapaya tunmɔ di je ba shonyɔ wotoriyo nijehaye tunmɔ je we, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge. ¹⁰ Yi naya je ba nàmaa woyo je we ni mahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni. ¹¹ Saan wa wu je yi juɔɔ ni, wee wu je wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki meleke we. Wu mege ki je Heburuu jomɔ pu ni na Abadɔn, p'i wu pyi Girekii jomɔ pu ni na Apoliyɔn, (lee kóri je gyeggi pyevɔɔ).

¹² Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa be wu da daha kee na sanha.

Meleke gbaara wo wu wo maga mee

¹³ A meleke gbaara wo wu wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile jaha tãan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulogoo shishere wu yenere shishere wu ni. ¹⁴ Maga ki bye meleke gbaara wo wemu kenɛ ni ge, a wu wee pye: «Meleke shishere wu w'a pɔ Efirate gbagbɔ wu lɔhɔ ki jɔ na ge, pu sanha.» ¹⁵ Pee meleke pii p'a bi gbegele yaha na be ni wee tuun we, ni kee cana ke, ni kee yenɛ ke, ni lee yee li ni ge, a p'i

pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁶ Pee wo kashenmɔ piimu p'a bye shonyɔ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xɔ. Kee jɔ ke ne logo.

¹⁷ Kashɛ le ne ja ge, shonyɔ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔrɔ fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu nmasigiye. Yi tuugo ka je ba na je we, ka je bulani ba safiiri kagerenɛ je we, ka je ba kirimu je we. Shonyɔ yi juɔɔ di je ba cenri wogo je we. Na ni wurege ni kirimu di foro yi jɔyɔ ni. ¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shonyɔ yi jɔyɔ ni ge, a pee kanhama tɛhɛnɛ taanri wu sipyiiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁹ Yee shonyɔ yi fanha je yi juɔɔ ni yi naya ni. Yi naya yi je ba wɔlɔ je we. Naya yi je ni juɔɔ ni, yee juɔɔ yi ni y'a sipyiiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegege ki na we. Pee ya ta jinaa wo pɛɛɛ ke ni yaperɛɛ wo pɛɛɛ ki jɔ yaha we. Kee yaperɛɛ kii ya yaa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee dɔnaa tɔrɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya naa we, ki ya nuri we, k'i ya ja naari we. ²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔrɔ, kelee pu nagaara ti na we.

10

Meleke we ni Kitabupire li

keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke baraga wo wa ja wu na tigi na yiri fugba we ni, jahaṅa di je wu cére fàya. Kile-ṅmōpara di je wu jūṅo ni. Wu jaha ke di je ba caṅa je we. Wu tōṅo je ba na benee je we. ² Kitabupire la jomugi-yahaṅa ki bye wu keṅe ni. W'a bi wu kanige tōṅo taha suumō lōhō ki na, na kamene wogo ki taha jine ki na. ³ A wu mujuṅbō la wà ba cenri ya guuri we. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kile-selenēe gbarashuun wu ganha na ya yu. ⁴ Ba Kile-selenēe gbarashuun w'a jo xō we, ne bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-selenēe gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaṅmōhō, ma ganha bu yee ka we.» ⁵ Meleke wu niyerege ne ja suumō lōhō ke, ni jine ki na ge, a wee di wu kanige keṅe yirige fugba wu ni na gaa na: ⁶ Wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funṅo yaṅmuyō, ni jine ni ki yaṅmuyō, ni suumō lōhō ni ki funṅo yaṅmuyō beeri yaa ge, ne kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we. ⁷ Ga caṅa kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaṅmōhō li jō cavaṅa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmō pu mu jogana lemu na we.» ⁸ Mujuu le ne bi logo na yiri

fugba wu ni ge, a lee di nugo ne pye na: «She Kitabupire li jomugi-yahaṅa ki shō meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumō lōhō ke ni jine ki na ge.» ⁹ A ne fulo wee meleke wu na, na wu jēeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu ne pye: «Li co m'a li li, li na daan ma jō ni ba seere je we, ga li bu digi ma funṅo ni, li na zoro.» ¹⁰ A ne lee Kitabupire li co meleke wu keṅe ni na li. A l'i daan ne jō ni ba seere je we, ga ba ne li li xō tuun wemu ni we, a l'i soro ne funṅo ni. ¹¹ A mujuu l'i nugo ne pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomō ta sanha Kile mu na jo fiye nipeheye, ni shi nipeheme, ni shi jomō nipeheme, ni saana nipeheme shizhaa na.»

11

Seere shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a p'i daanna kagaanga ka kan ne mu, kee bye ba publiin je we. A p'i ne pye: «Yiri m'a Kile-peṅe pugbōhō ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pele wà ge, m'a pee tōrō. ² Ga m'a Kile-peṅe pugbōhō ki kaṅa ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna we. Bani kee ya kan shi wu mu wemu je Yawutuu we. Pu na ba jaari jaari fefere kulo li ni yeye kelee shisheere ni shuun (42) funṅo ni. ³ Ne na ba sefere kan na seere shuun wu mu. P'a yoro bōrōṅo faya* le na Kile Kafila

* **11:3** Pu na bōrōṅo faya le, lee ya li shee na pu jatanhaṅa wuu pu je, pu jomō pu be di je can.

jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260) funɔ ni.»⁴ Pee ɲe oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa ɲiɲe ki Kafɔɔ wu ɲaha tãan ge.⁵ Sipyaa wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu ɲɔ ni na wee pɛn wo sɔrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu.⁶ Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kile jomɔ pu cajoyo yi na we. Se wa pu ni na lɔhɔ ɲeri shishan. Tuun wemu beeri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beeri nɔ sipyiire ti na ɲiɲe ki na.

⁷ Pu ba ba pu seeri keree ki ɲɔ fa tuun wemu ni, yacoguunɔ ke k'a duri na foro wecogonɔ tehene baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na já pu na, na pu gbo.⁸ Pu nixhuyo na ba bye kugbɔɔ li pinnere kpeenge ki na. Lee kulo l'a foro lemu feni ge, lee ɲe Sodamu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na.⁹ Kɔɲɔ ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ɲa na foro fiiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔɔ ki beeri na. Pee na ba pu nixhuyo ɲa cabyaa taanri ni taaga funɔ ni. Pu da ga ba sɔɔ pu pu le faya ni we.¹⁰ Kile tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba bye fundanga kɔɲɔ ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyɛ mu, bani pee shuun w'a ɲiɲe ki sipyii pu kanha fo xuuni.¹¹ Ba kee cabyaa

taanri ni taaga k'a toro we, a Kile di munahaa le pu ni, na ɲiifere kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jé pee ni fo xuuni.¹² A pee Kile tudunmɔɔ shuun wu mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi ɲahaɲa na na kari fugba wu ni pu pɛn pu ɲii na.¹³ Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a ɲiɲe k'i jele xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) di xhu kee ɲiɲe ceɛɲe ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile peɛɛ.¹⁴ Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. Jere tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da nɔ.

Meleke gbarashuun wo wu wo maga ki mɛɛ

¹⁵ A meleke gbarashuun wo wu wu wo maga ki wi, a mujogbɔhɔɔ kii di foro fugba we ni na:

«Na lɔ nime na, kɔɲɔ ki saanra
t'a pye
wù Kafɔɔ Kile wuuro,
ni w'a Shɔvɔɔ wemu ɲaha
bulo ge.

Wu na ba diin saanra koro li
na gbee.»

¹⁶ Nɔhɔɔlee kelee shuun ni shishere (24) wemu w'a tiin pu saanra korogoo ki na Kile ɲaha tãan ge, a pee di nuguro sin, na pu ɲahaya buri ɲiɲe na, na Kile peɛɛ.¹⁷ A pee di jo:

«Kafɔɔ Kile, Sefere Beeri Fɔɔ,
mu wemu wu ɲe wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma
na;

bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefeere nigbáá ni.

18 Shi wemu jé Yawutuu-i ge,
a pee logoo di yiri.

Ga ma loyire l'a nò.

Xuu pu wo kiiri wu taakóon ni
ma kapyebyii Kile
tudunmóo pu saraaduun
ya nò,

ni m'a sipyii piimu pye feefe
ge,

ni piimu p'a ma péle ge,

sipyigbáá fara sipyitiilee na,
pee beeri saraaduun ya
nò.

Niñe ki kyegivée pu be taaxóo
ya nò.»

19 Kile-peñe pugbáá kemu
ki jé fugba we ni ge, a kee jò
di mugí. A Kile wo kariñeegé
jóméé li keshi wu ja wu peñe
pugbáá ki funjò ni. A Kile-
niñe, ni Kile-seleñe, ni mu-
jónjò di ganha na fóro. A niñe
k'i jéle, a zanha kagereye na-
gaya be di digi.

12

*Cee we ni wágonjò ke p'a byi
diragón wu ge*

1 Lee kadugo na a ne kakan-
hana nigbáá la ja fugba we
ni. A ne cee wa ja, canja ke na
jé wu cére fàya, yeñe ke di jé
wu tóoyò yi nòhódaan. Wáá
ke ni shuun saanra judónjò
di jé wu júnjò ni. 2 W'a bi
yere yacere na. Wu laa li bi
yiri, a wu ganha na sipyaa suu
layana li kanhama pu na.

3 Lee kadugo na a kakan-
hana la be di bye fugba wu
ni. Lee jé wágonjò niñiga, juyó
gbarashuun ni yeñe ke di jé
ki mu. Saanra judónjò ki
bye yee juyó gbarashuun wu

beeri nigin nigin na. 4 A ki
nanja k'i fugba wu wáá ki
taaga taanri wogo ki faari wo
niñe ki na. Wee cee wu bi giin
di digi, a wágonjò k'i yere wu
jahagbaa na, kónhó wu bu
digi, k'i pya wu xa. 5 A cee w'i
digi funana na. Ga taapile ni
a wee pya w'i gari Kile ni wu
saanra koro li kabanugo na.
Wee wu da ba shi wu beeri
mara ni tóóó biin ni. 6 A cee
wu baa kari sipónjò ki ni; Kile
bi xuu wemu gbegele ge, a wu
gari wà, kónhó wu she wu jò
shaa wà fo cabyaa kabófono
nigin di xhuu shuun ni kelee
gbaara (1.260).

7 Wee tuun wu ni a kashen
di yiri fugba we ni. Melekee
júnjófóó Misheli ni wu melekee
p'a tun ni wágonjò ki ni. A
wágonjò ki be ni ki tahama-
nòhómóo p'i kashen ki ñmò.
8 Ga pee ya ta se ta we. Pu ya
ta xuu wa ta nige fugba we ni
we. 9 A p'i wágonjò ki co, na
ki wá niñe na. Kee jé wálege
ke, p'i ki pyi na tóógò levóó,
ni Shitaanni. Kee kemu k'a
niñe ki sipyii pu beeri piinñe
ge, kee ni ki melekee p'a pinne
wá niñe ki na shiizhan.

10 Lee kadugo na a ne muju-
ugbáá la logo na yiri fugba we
ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo
juwuuro te,

ni wu sefeere te, ni wu
saanra ti tuun w'a nò.

Sháá wemu w'a sháanri lo
ge,

wee be wo júnjò feere ti
tuun w'a nò nime,

bani wèe cebooloo pu jaa-
givóo w'a co,

na wá jínɛ ki na.
Wee wemu w'a bye Kile jaha
tàn
na pu jaagi canja fara pi-
ige na ge.

11 Wèe cebooloo p'a se ta
wu na Dubyapige ki shis-
han pu baraga ni,
ni pu Kile Jozaama pu sɛɛri
keree

ki bɛ wo jo baraga ni.
Bani p'a bi kahari pu muna-
haa ni fo na nɔ xu na.

12 Lee wuu na fugba we ni
piimu pu jɛ wà ge,
yi fundanga ta.

Ga, bɔngɔ ki wa jínɛ ni
suumɔ lɔhɔ wogo,
bani Shitaanni ya tigi pa
yee mu.

Wu luu l'a yìri xuuni,
bani w'a li cɛ na tuun
watii jɛ nige wee mu
wɛ.»

13 Ba wɔgɔɔ k'a li ja na kee
ya wá jínɛ ki na wɛ, cee we
w'a tigi funana li na ge, a k'i
daha wee fɛni na gana. 14 Ga,
a jaa naganja kapaya shuun
di gan cee wu mu, xuu wemu
w'a yàa yaha wu mu siponɔ
ki ni ge, kɔnhɔ wu yìri wu she
diin wà. Wu na ba ñmɔhɔ
wà, na lii wɔ wu na. Pu na
ba wu jɔ shaa wà fo na she
nɔ yee taanri ni yeye gbaara
na. 15 Lee kadugo na a wɔ
wu lofomɔ pa yeege wu jɔ ni
cee wu fɛni, ba gba lɔhɔ jɛ
wɛ, kɔnhɔ pee lofomɔ p'i wu
li. 16 Ga, a jínɛ k'i cee wu
tɛgɛ; wɔgɔɔ k'a lofomɔ pemu
yeege ki jɔ ki ni ge, a jínɛ k'i
ki jɔ mugi na pee gba. 17 A
wɔgɔɔ ki luu di yìri xuuni cee
wu tàn. Yesu ya can wemu
she ge, Cee wu wo tuugo sipyii

piimu p'a wee co, na Kile wo
jɔmɛhɛɛ ki bɛ co ge, a k'i she
ganha na kashɛn kɔɔn pee na.

*Yaconɔ niguunɔ kemu k'a
foro suumɔ lɔhɔ ki ni ge*

18 Lee kadugo na a wɔgɔɔ
k'i she yere suumɔ lɔhɔ ki jɔ
na gbazhenhɛ ki ni.

13

1 A nɛ yaconɔ ka nivorogo
ja suumɔ lɔhɔ ki ni, juyɔ
gbarashuun ni yenɛɛ kɛ di jɛ
ki mu. Saanra jɔdɔɔ kɛ di
jɛ yenɛɛ kɛ wu bɛɛri jɔɔ ni.
Kile mɛkyɛgɛɛ jomɔ d'a ka ki
juyɔ yi bɛɛri na. 2 Nɛ yaconɔ
kemu ja ge, kee bye ba shɛn
jɛ wɛ. Ki tɔɔyɔ jɛ ni baraga
ni ba yaconɔ ka jɛ wɛ, kemu
mɛgɛ ki jɛ urusi ge. Ki jɔ jɛ ba
cɛnri wogo jɛ wɛ. A wɔgɔɔ
k'i ki sefɛɛɛ te, ni ki saanra te,
ni ki fanhagbɔhɔ ki kan ki mu.

3 A nɛ ki jɔɔ nigin wa ja w'a
bana, a k'i bye ma na giin ki
da xhuu. Ga, a ki tabanaja k'i
xhɔ. A lee di bye kakanhana
konɔ ki sipyiiɛ ti bɛɛri mu, a
t'i daha ki fɛni. 4 A p'i wɔgɔɔ
ki pɛɛ, bani k'a fanha kan kee
yaconɔ ki mu. A p'i yaconɔ ki
bɛ pɛɛ na: «Ke yaconɔ ke jɔhɔ
jɛ wɛ! Jɔgɔ wu d'a já yogo tun
ni ki ni wɛ?»

5 Wee tuun wu ni a se
di gan yaconɔ ki mu, ki
já k'a tabaara jomɔ ni Kile
mɛkyɛgɛɛ jomɔ yu. Sefɛɛɛ
bɛ ya nɔhɔ kan ki mu ki
já keree pye fo yeye kɛɛɛ
shishɛɛɛ ni shuun (42). 6 Lee
funɔ ni a k'i ki jɔ mugi na
tabaara jomɔ jɔ kɔn na yu
na waa Kile na. A k'i ganha
na Kile mɛgɛ kyɛgɛgi, na Kile

wo fefɛɛɛ ti wo fefɛɛɛ xuu wu fanri. Piimu pu ɲɛ fugba we ni ge, na ganha na pee be fanri. ⁷ Kile ya sipyii piimu pye fefɛɛ ge, sefɛɛɛ ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefɛɛɛ ya kan ki mu fiye yi bæri na, ni shi wu bæri, ni shi jomɔ pu bæri, ni kpɔnhɔɔ ki bæri na. ⁸ ɲɲɛ ki sipyii pu bæri na ba ki pɛɛ, fo sipyii piimu mɛyɛ y'a ka Dubyapige nigbogo ki ɲii sicuumɔ Kitabu wu ni fo konɔ ɲɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee yɛ. ⁹ Wemu na logo ge, wu logo! ¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ɲmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fefɛɛ ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconɔ niguunɔ ke k'a foro ɲɲɛ ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a nɛ yaconɔ katii nivorogo ɲa ɲɲɛ ke ni, yenɛɛ shuun na ɲɛ ki mu, kee di ɲɛ ba dubyapɛpinɲɛ wogoo ɲɛ wɛ, ga k'i yu ba wɔgɔɲɔ ki ɲɛ wɛ. ¹² K'a bi kapyɛɛ pyi ni yaconɔ nizhiige ki fanha ki ni kee ɲaha tãan. Kee yaconɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunɔ ge, kee ya ki pɛɲɲɛ pye fanha konɔ sipyii na. ¹³ Yaconɔ shuun wogo ki bi kakanhanɲaa nigbɔhɔɔ pyi, fo na na be tirige ɲɲɛ ke na na yiri fugba we ni, sipyiire ti bæri ɲii na. ¹⁴ Sefɛɛɛ ya kan ki mu

k'a kakanhanɲaa kiimu pyi yaconɔ nizhiige ki ɲaha tãan ge, a k'i kee kakanhanɲaa ki taga sipyiire ti piinɲɛ ɲɲɛ ki na, na pu pye na pu yaconɔ nizhiige ki jaa yãa, kɔnhɔ pɛɲɲɛ di daha ki na. Kee yaconɔ ke ɲmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu wɛ. ¹⁵ Yaconɔ shuun wogo k'a sefɛɛɛ ta na já ɲɔjogo kan yaconɔ nizhiige ki jaa wu mu, kɔnhɔ wu da yu. Piimu be pu ɲɛ pu ya sɔɔ na wee jaa wu pɛɛ-ɛ ge, wu pee be gbo. ¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fɛ kpɔn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, lafɛɛ fara la baa fɛɛ na, na fara buloo na, ni piimu ɲɛ buloo wɛ. ¹⁷ Wa shishiin da já bere pye, kelee na zhɔ pye ni pee fɛ pu ɲɛ ma na wɛ. Pee ɲɛ yaconɔ nizhiige ki mɛgɛ, kelee nimɔɔɔɔ piimu p'a be ni ki mɛgɛ ni ge. ¹⁸ Naha fo fungɔngɔ fɛɛɛ bu bye ma mu, m'a na ye ɲaha ɛɛ. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na já yaconɔ ki nimɔri wu jate ɛɛ. Bani pee nimɔɔɔɔ p'a be ni sipya wa mɛgɛ ni. Pee ɲɛ xhuu gbaara ni kelɛɛ gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu ɲunɔ wolo ge pee wo yocɛɛgɛ

¹ Lee kadugo na a nɛ wii na Dubyapige ki niyerege ɲa Siyɔn faabobonɔ ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ɲɛ kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelɛɛ shishɛɛɛ ni shishɛɛɛ (144.000) Dubyapige ki mɛgɛ

watii di ba na yiri Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na ba pahaɲa ki tiinvɔɔ wu pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔɔngɔ ki lɔ, m'a ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ, bani yalɔɔrɔ ti lɔduun w'a nɔ. ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ t'a lɛ xɔ.» ¹⁶ Wemu nidɛɛngɛ ki bye pahaɲa ki na ge, a wee di wu ɲakɔɔngɔ ki lɔ, na ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ.

¹⁷ A mɛlɛkɛ watii di yiri fugba wu ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, ɲakɔɔngɔ ɲɔtanga wogo di ɲɛ wu bɛ kɛɲɛ ni. ¹⁸ A mɛlɛkɛ watii bɛ di foro saraya yi tawologo ki ni. Sɛfɛɛɛɛ bye wee mu na na. ɲakɔɔngɔ ɲɔtanga wogo k'a bye wemu kɛɲɛ ni ge, a wu wee pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔɔngɔ ɲɔtanga wogo ki lɔ, m'a ɲiɲɛ ki ɛɛɛɛɛɛ wu kɔn, bani wu nagoo p'a lɛ xɔ.» ¹⁹ A wee mɛlɛkɛ wu ɲakɔɔngɔ ki lɔ, na ɲiɲɛ ki ɛɛɛɛɛɛ nilɛ wu bɛɛri kɔn, na wu wá ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ tayaaga wegbɔhɔ ki ni, kee ɲɛ Kile wo loyire le. ²⁰ A p'i ɛɛɛɛɛɛ wu tɔnhɔ ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro ɛɛɛɛɛɛ wu ni, na fɔ ba lofomɔ ɲɛ wɛ, fo kiloo xhuu taanri (300) ɲɔhɔ. Pee shishan pu cogonɔ bi lɔ ɲiɲɛ na, na shɔngɔ taa fo ki kɔrɔfɛ we na.

15

Mɛlɛkɛ gbarashuun we ni kanhama pusama keree

¹ Lee kadugo na a nɛ kakanhana nigbɔɔ la bɛ ɲa fugba we ni, lee bye ɲawɔɔrɔ kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu ɲɛ mɛlɛkɛɛ

gbarashuun wemu kɛɲɛ ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki ɲɔ fani.

² Lee kadugo na a nɛ xuu wa ɲa, wee ɲɛ ba logbɔhɔ ɲɛ wɛ, na ɲɛ ba vɛɛri ɲɛ wɛ, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaconɔ ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri wu na ge, pee niyer-eye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konɔyɔ yemu kan pu mu ge, yee di ɲɛ pu keye ni. ³ P'a bi Kile wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yoccege ki cee na:

«Kafɔɔ Kile, Se Bɛɛri Fɔɔ,
ma kapyege k'a pɛlɛ.
Kakanhanɲaa ki ɲɛ kii!

Shi wu bɛɛri wo saan we,
ma korogoo ki bɛɛri ya tii.
Lee ɲɛ can.

⁴ Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee
ya fyagi mu na-ɛ wɛ,
na wee da mu pɛlɛ-ɛ wɛ?
Mu yɛ nigin wu ɲɛ fɛɛfɛɛ.

Shi wu bɛɛri ya ma na mu
pɛlɛ,
bani p'a li ɲa na fiɲɲɛ na ma
kapyege k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a nɛ Kile wo sɛɛri fàɲa puga fɛfɛɛɛɛ wogo ki ɲa ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, yi ɲɔ na mugi fugba we ni. ⁶ Kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu ɲɛ mɛlɛkɛɛ gbarashuun wemu kɛɲɛ ni ge, pee ya foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Faviire temu ti ɲɛ fɛɛfɛɛ na ɲí ge, tee bye pu na. Sanni kirimehɛɛ di ɲɛ pu fushiiye na. ⁷ A ɲii yanmuyɔ shishɛɛɛ wu wa nigin di sannɛ cɛɛgbuugoo gbarashuun kan mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu mu. Kile

wemu wu da gori yaha j̄ni na gbee ge, a wee wo loyire di ki j̄ni. ⁸ A Kilε-pεεηε pugb̄h̄o k'i j̄ni wurege na, kee wurege ke bi foro Kilε wo n̄d̄o we ni wu sefεεε ti ni. Sipywa shishiin ya j̄á j̄é Kilε-pεεηε pugb̄h̄o ki ni, yani kanhama kagb̄h̄o gbarashuun wu j̄o ki fa wε, kee kiimu ki bye mεlεkεε gbarashuun wu keηε ni ge.

16

Kilε wo loyire cεεgbuugoo gbarashuun we

¹ Lee kadugo na a nε mujuugb̄o la logo na ȳiri Kilε-pεεηε pugb̄h̄o ki ni li na mεlεkεε gbarashuun wu pyi: «Kilε loyire li wa cεεgbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi shε kee j̄un̄o sin j̄in̄ε ki na.»

² A mεlεkeshiimε wu shε wu wo cεεgbuu li fun̄o yaaga ki j̄un̄o sin j̄in̄ε ki na. Yacon̄o niguun̄o ki fε pu j̄ε sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pεlεvεε pee, a n̄d̄o niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A mεlεkε shuun wo wu wu wo cεεgbuu li fun̄o yaaga ki j̄un̄o sin suum̄o l̄h̄o ki ni. A suum̄o l̄h̄o k'i j̄eri shishan, ba sipyixugo shishan j̄ε wε. A suum̄o l̄h̄o ki fun̄o j̄ni yan̄muȳo yi bεeri di xhu.

⁴ A mεlεkε taanri wo wu wu wo cεεgbuu li fun̄o yaaga ki j̄un̄o sin gba l̄h̄o ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan. ⁵ Mεlεkε wemu wu j̄ε l̄h̄o yi j̄un̄o f̄o ge, a nε wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu yε nigin pe wu j̄ε fεfεε ge,
mu j̄ε wà gbee, m'a bi
bye wà bε.

Kongana lemu na m'a we kiiri
we k̄n ge, m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kilε
tudunm̄o shishan wo,
Kilε ya sipyii piimu bε pye
fεfεε ge,

na pee bε wo shishan wo.
A ma bε di shishan kan pu mu
p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A nε mujuu la logo na foro
saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kaf̄o Kilε, Se Bεeri F̄o,
ma kiiri keree ki bεeri j̄ε
can, k'a tii bε!»

⁸ A mεlεkε shishεεε wo
wu wu wo cεεgbuu li fun̄o
yaaga ki j̄un̄o sin can̄a ki
na. A fanha di gan can̄a ki
mu k'a sipyii pu s̄oro ni
ki kafugb̄h̄o ki ni. ⁹ A kee
kafugb̄h̄o k'i sipyii pu s̄oro.
A p'i Kilε mεge kyεegi, pu
kanhama kagb̄h̄o ki j̄ε wee
wemu keηε ni ge. Ga pu ya ta
s̄o na yere pu jurumu wu na,
na Kilε pεlε wε.

¹⁰ A mεlεkε kaguro wo wu
wu wo cεεgbuu li fun̄o yaaga
ki j̄un̄o sin yacon̄o niguun̄o ki
wo saanra koro li na, a nibi-
ige di j̄é ki saanra ti bεeri ni.
A sipyii p'i ganha na pu j̄ilee
n̄ni pee kanhama pu yama
keηε ni. ¹¹ A p'i fugba f̄o Kilε
mεge kyεegi pu kanhama pe
ni pu n̄d̄o niguuyo yi wuu
na. Ga, pu ya ta daburajε jo
pu kapyeege ki na wε.

¹² A mεlεkε gbaara wo wu
wu wo cεεgbuu li fun̄o yaaga

ki juṅṅo sin Efirate gbagbo wu juṅṅo ni, a kee gba lḥo k'i waha, kḥo saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nḥo ki na ge. ¹³ A ne kii munaakuuṅṅo taanri we ja, nigin wa ya foro wḡḡḡo ki juṅṅo ni, a nigin wa di foro yacoṅṅo ki juṅṅo ni, a taanri wuu l'i foro tudunmḡ kafinejo wu juṅṅo ni. Kee bye ba jasiin je we. ¹⁴ Kee je jinaa muna-haa, na kakanhanja pyi, a kee di she foro koṅṅo ke saannaa pu beeri mu, kḥo p'i puye pinne, p'i ba kashen ḡmḡ Se Beeri Fḡḡ Kile na wu cagbḡḡo ki na. ¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee canja ne na ba ba ba nagaa je we! Wemu w'a tiin jii na, na wu faya mara, kḥo wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee je duba pya.» ¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mege je Arimagedon Heburuu jomḡ pu ni.

¹⁷ A meleke gbarashuun wo wu wu wo ceegbuu li funṅṅo yaaga ki juṅṅo sin kafeege ki ni. A mujuugboḡ la di foro saanra koro li na Kile-peene pugbḡḡo ki ni na: «L'a no li tene na nime.» ¹⁸ A Kile-niṅee, ni Kile-selenee, ni mu-jonḡḡo, ni niṅee celenee nigbḡḡo di bye. Ba sipyii da sii niṅee ki na we, kee niṅee celenee ki juḡḡo sanha bye ja we. ¹⁹ A lee kugboḡ li niṅee k'i daa taaya taanri. A fiye yisaya beeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuye funṅṅo yaha nidogo lee kugboḡ li na, Babiloni kulo le. A wu wu loyire nigboḡ

li wo duven ceegbuu li niṅee kan li mu l'a gba. ²⁰ Takpiye ye yi wa lḥo ki niṅee ni ge, yee beeri ya curi, faaboboṅṅo ka shishiin ya ta ja we. ²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu juṅṅo ni na yiri fugba wu ni. Ka beeri bi kiloo kelee gbarataanri (80) shishiin xḡ. A sipyii p'i Kile mege kyeege yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

17

Navarashḡḡo ki keree

¹ Ceegbuugoo gbarashuun wu wa meleke gbarashuun wemu keṅee ni ge, a wee wa nigin di ba ne pye: «Pa, navarashḡḡo kemu k'a tiin logbḡḡo yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na. ² Niṅee ke saannaa p'a dḡḡḡo pye ni kee ni. A ki dḡḡḡo t'i jawḡḡo wḡ niṅee ki sipyii pu be na ba duven ma jawḡḡo wḡ me sipya na we.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di je ne ni, a meleke wu gari ni ne ni siponḡo ka ni. A ne cee wa nidenge ja yacoṅṅo niṅee ka na, Kile mekyeegefe fe ya ka kee kabaya yi beeri na. Nuyḡ gbarashuun ni yeṅee ke di je ki mu. ⁴ Cee wu bi wuye to ni fanee nizaaya, ni sanni, ni peewa kagereye, ni peewa kuun ni. Sanni ceegbuu di je wu keṅee ni, lee ya ji katanhanja ni wu dḡḡḡo nḥomḡ na. ⁵ Kanmḡḡḡo mege ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILONI KUGBOḡ,

NAVARAGAA NU,
NI NIŊE KATANHANAA
SEFOO.

⁶ Kile ya piimu pye fεεfεε ge, piimu ya pye jomεhεε fεε Yesu mu ge, a nε cee wu ja pee wo shishan ya jawohō wō wu na.

P'a kanmōhōnō li jaha jo

Ba nε cee wu ja wε, a l'i bye nε mu jawōōrō kaa. ⁷ Wee tuun wu ni a mεleke wu nε pye: «Naha d'a li pye mu mu jawōōrō kaa wε? We cee we ni yacoŋō niŋiga kemu na w'a tiin ge, juyō gbarashuun ni yenεε ke di jε ki mu ge, n'a da lee kanmōhōnō li jaha jo ma mu, ⁸ Yacoŋō ke m'a ja ge, kee bye jii na, ki nime wogo wa jii na wε. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogonō tεhεnε baa wogo ki ni, na gaanji ki takyεεgeŋε ni. Niŋε ke sipyii piimu pu jε pu mεyε y'a ta ka jii sicuumō Kitabu wu ni fo konō ki jō kōnduun wu ni-i ge, pee bu yacoŋō ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye jii na, ki nime wogo di wa jii na wε, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungōngō fōō ni shizhiinmε fōō. Nuyō gbarashuun wu jε faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge. ¹⁰ Yee juyō yi jε sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu jε wà fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deŋε wε. Wee ba ba deŋε, jεεε yε nigin w'a da bye. ¹¹ Yacoŋō ke ki bye jii na ki nime wogo di wa jii na-ε ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee yε pyaa k'a

nōhō pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyεεgeŋε ni.

¹² «Yenεε ke we m'a ja ge, kee jε saannaa ke we. Pee sanha deŋε saanra ti na wε, ga pu na ba deŋε na lεeri nigin yε pye saanra ti na ni yacoŋō ki ni shiizhan. ¹³ Pu funzhakeree jε nigin. Pu na ba pu sefεεε ni pu fanhaya kan yacoŋō ki mu. ¹⁴ Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shōōnri ge, piimu ya pye jomεhεε fεε ge. Saannaa pu na ba kashen kōn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafεε wo Kafōō wu jε wii, na jε saannaa wo Saan.»

¹⁵ A mεleke wu nε pye sanha na: «Lōhōyō yemu jūŋō ni m'a navarashōgō ki nidεεngε ja ge, yee jε fiije ya, ni sipyiiire ta, ni shi wa, ni shi jomō pa. ¹⁶ Yenεε ke we m'a ja ge, kee ni yacoŋō ki na ba navarashōgō ki kō, na yanmuyō yi bεeri shō ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisanja sōrogo fεεfεε na ni. ¹⁷ Kile ya wu jidaan le pee funyō ni, fo p'a pinne na saanra ti jūŋō fεεε ti kan yacoŋō ki mu, fo Kile wo kajogoo ki bεeri jō bu she fa. ¹⁸ Cee we m'a ja ge, wee jε kugbōō le, lemu l'a bye niŋε ki saannaa pu bεeri jūŋō ni ge.»

18

Babilōni ja ja keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke watii nidiginɛ na na yiri fugba we ni. Sefere nigbɔɔ wa wu mu, wu nɔɔ w'a kpɛnge yeege ninɛ ki kabaya yi beeri na. ² A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na:

«Babilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a ja!
L'a bye jinaa tateenge,
ni munaakuɔɔ beeri
tanmɔhɔɔ,
ni tɔnbɛn-shazhinɔɔ
ye beeri tanmɔhɔɔ.

³ Bani shi wu beeri ya dɔdɔɔ
pye ni li ni,
fo na jawɔhɔ wɔ puyɛ na
kanna duven p'a gba.

Ninɛ ki saannaa ya dɔdɔɔ
pye ni li ni,
ninɛ ki jagipyii p'a pye
kabyaa fɛɛ
li yanmuzaaya ninɛheye yi
wuu na.»

⁴ Lee kadugo na a ne jomɔ
pa be logo na yiri fugba we ni
na:

«Na sipyii, yi foro Babilɔni ni,
kɔnhɔ yi ganha bu da bye
wu wɔnii wu jurumu
wu ni,
wu kanhama nigbɔ pa di
ba nɔ yi na wɛ.

⁵ Bani wu jurumu w'a pinne
wuyɛ nunɔ ni,
fo wu tonɔ k'a nɔ fugba
we ni.

A Kile di wu funɔ yaha
nidogo Babilɔni ti-
ibaara ti na.

⁶ W'a pusamaa saraa saraa-
gana lemu na ge,
yi wuyɛ pyaa ki saraa lee
saraagana li na.

Wu jurumu w'a be ni kan-
hama pemu ni ge,
yi pee tɛheɛ shuun kan
wu mu.

W'a bi ceɛgbuu li funɔ yag-
baga kemu kaan
pusamaa mu pu na gbuu
ge,

yi kee nɔhɔ shuun kan wu mu,
kemu fanha k'a nɛheɛ xu-
uni ge.

⁷ W'a wuyɛ peɛ ni yanmuzaaya
yemu da ni ge,
yi yee nɔhɔ kanhama ni
mesuu nɔ wu na.

Bani w'a yi jo wuyɛ funɔ ni
na:

«Ne nɛ saanzhɔ, ne
nidenge ki wa naha.

Nɛ nɛ naxhugoshɔ wɛ.

Yameɛ da ga nɔ ne na
bada wɛ.»

⁸ Lee wuu na li kanhama na
ba do li nunɔ ni cana
nigin:

xu ni yameheɛ ni xu-
ugbɔhɔ.

Na be na ba li sɔrogo fɛfɛɛ,
bani Kile we w'a da ba
kiiri kɔn li na ge,

wee nɛ sefere fɔɔ.

⁹ «Ninɛ ki saannaa piimu ni
l'a bye kariɛɛɛ ki ni, dɔdɔɔ
ni naafuugbɔ wu wo fɛɛme
pu ni ge, pee ba li nizogonɔ
wurege na tuun wemu ni, pee
na da meheɛ suu na sipyaa
waa li wuu na. ¹⁰ Pee na ba
yere taliige ni li kanhama pu
nii fyaara wuu na, na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ!

Babilɔni kugbɔɔ, kulo
fanha wuu!

Ma kiiri w'a to ma nunɔ ni
taapile nigin funɔ ni.»

¹¹ «Ninɛ ki jagipyii pu be
nɛ na meheɛ suu, na sipyaa

waa jatanhaŋa keŋe ni li wuu na; bani wa shishiin ya pu jagi yaŋmuyɔ shuu nige we. 12 Yee jɛ: Sanni, warifyɛn, pɛɛwa kagereye, ni pɛɛwa kuun, ni pɛɛwa fapilepilegɛɛ, ni saannaa fâya: Ya na jaanŋa, ya d'a jaanŋa gbanhaa; ni pɛɛwa fâya ya yemu y'a penji penji ge, ni nudanga tiye, ni yaŋmuyɔ ye y'a yâa ni suu ganhaa ni, kelee ni pɛɛwa tiye ni ge, ni dapaa tɔɔrɔ, ni tɔɔrɔ yaŋmuyɔ, ni yaŋmuyɔ ye p'a tɛ y'i jɛ pɛɛwa faaya ge, 13 ni shiga yaŋmuyɔ nudanga woyo yemu mege ki jɛ kanɛli ge, ni lasikoli, ni nudanga Izopu, ni nudanga yawurire, ni duven, ni sɪnmɛ, ni farini myɛ nizaama, ni shinma, ni niyyɛ, ni dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni buloo, ali ni sipyii bɛ. 14 Pu na ba yu: «Yaŋmuyɔ ye m'a sha ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbɔ we, ni jafɛ yaŋmuyɔ ye, m'a buun yi bɛɛri ni. Ma da já yee ta nige we.» 15 Yee yaŋmuyɔ yi wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fɛɛ lee kugbɔɔ li gbɔɔrɔ ni ge; kanhama pe pu da ba nɔ li na ge, pee na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo fyaara wuu na, na mɛhɛɛ suu na sipyaa waa jatanhaŋa keŋe ni. 16 na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki jɛ kugbɔɔ li wogo!

Lee lemu l'a bi faŋɛɛyɛ ni
faŋɛɛyɛ gbanhaa,

ni pɛɛwa fapilepilegɛɛ
leni,
na liyɛ puu ni sanni ni pɛɛwa
fâya,
ni pɛɛwa kuun ni ge,
li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile ni-
gin funŋɔ ni!»

17 «Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi
jɔnɔfɛɛ pu bɛɛri ni piimu p'a
jaagaa pyi ki na ge, ni kɔrɔyɔ
yi kapyɛnɛɛ pyevɛɛ ni jagipyii
piimu p'a pu jɔlɛge taa suumɔ
lɔhɔ ki na ge, a pee di yere
taliige ni. 18 P'a lee kulo li
sòrogo sòrogo wurege ja ge,
a p'i ganha na mujonɔɔ waa
na yu: «Kulo lekɛ l'a le kugbɔɔ
le xɔ we?» 19 A p'i gbazhenhɛ
wo pu juyɔ ni na mɛhɛɛ su na
sipyaa wa jatanhaŋa keŋe ni
na:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki wa le kugbɔɔ le wogo!
Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi fɛɛ bɛɛri
ya pye
kabyaa fɛɛ li baraga ni.
A lee di buun li funŋɔ
yaŋmuyɔ yi ni
taapile nigin ye funŋɔ ni!

20 Fugba wu fundanga ta!
Tudunmɔɔ,* ni Kile
tudunmɔɔ,
ni Kile ya piimu bɛ pye
fɛɛfɛɛ ge,
yee bɛ pu fundanga ta!
Bani Kile ya kiiri kɔn li na
li kakuuyo yi footɔnɔ,
yemu l'a pye yee na ge.»

21 Wee tuun wu ni a mɛlɛkɛ
baraga wo wa di faakagerɛnɛ
ka lɔ ba tira jɛ we, na ki wá
suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

* 18:20 Tudunmɔɔ: Yesu ya kalaapiire kɛ ni shuun wemu jaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

«Mu Babilóni kugbɔɔ li da ba
 ja fεεfεε taapile ni,
 li da ja nige wε.
 22 Konɔyɔ, ni ciire,
 ni sibenjεε, ni maya,
 kee ka shishiin mεε da ga ba
 foro nige
 Babilóni ni wε.
 Kapyebye wa shishiin da ba
 da mu ni nige wε.
 Tira tunmɔ pa shishiin bε
 da ba logo
 ma funɲɔ ni wε.
 23 Sokinna kpεεngε ka
 shishiin bε da ga bye
 mu funɲɔ ni nige wε.
 Cenabun poo ni cenabun mu-
 juu da ga foro nige
 mu funɲɔ ni wε.
 Bani mu jagipyii p'a pye ɲiɲε
 ki sipyigbɔɔ.
 Mu siganma p'a bi shi wu
 bεeri ɲaha wɔ.
 24 Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya
 sipyii
 piimu bε pye fεεfεε ge,
 ni sipyiire temu bεeri t'a
 gbo ɲiɲε ki na ge,
 pee bεeri shishan ya ɲa le
 kulo le funɲɔ ni.»

19

Fugba shεen p'a Kile sɔ

¹ Lee kadugo na a nε muju-
 ugbɔɔ la logo na yiri fugba we
 ni ba sipyiire fɔɔ ɲε wε na:

«Aleluya!

Nuwuuro ni nɔɔrɔ ni sefεεre ɲε
 wee Kile wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki ɲε
 can, k'a tii bε.

Navarashɔgɔ ke k'a bi konɔ ki
 fɔnri

ni ki dɔdɔɔrɔ keree ki ni
 ge, m'a kiiri kɔn ki na,

na ma kapyebyii pu nixhuyo
 yi shishan
 pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu
 logoo di ɲiɲε.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!

Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i
 duri gbee.»

⁴ A nɔhɔlεε kelεε shuun ni
 shishεεre (24) ni ɲii ɲaɲmuyɔ
 shishεεre wu nuguro sin ɲiɲε
 ki na, na saanra koro li tiinvɔɔ
 Kile pεle na:

«Amiina. Aleluya!»

*Dubyapige ki cekaanra
 ligbɔhɔ ki keree*

⁵ A mujuu la di foro saanra
 koro li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu bεeri,
 yee piimu p'a fyagi wu na
 ge,
 sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na,
 y'a Kile sɔni!»

⁶ A nε mujuugbɔɔ la logo
 ba sipyijehemεε fɔɔ ɲε wε,
 ba logbɔhɔ fɔɔ ɲε wε ni Kile-
 selenjεε nigbɔhɔɔ na:

«Aleluya! Bani wεe Kafɔɔ Kile
 ɲε Se Bεeri Fɔɔ,
 w'a jε wu saanra ti ni.

⁷ Wù funvahaɲa ni fundanga
 ta, wù Kile pεle,
 bani Dubyapige ki cekaanra
 t'a nɔ xɔ,
 ki cenabun w'a wu
 yalere ti le.

⁸ P'a faviwεwεεre nizaara kan
 ki cenabun wu mu,
 temu t'a ɲi ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε
 ge, tee faviwεwεεre nizaara
 ti ɲε pee wo kapyegee kiimu
 k'a tii ge. ⁹ A mεleke wu
 nε pye: «Li ka: Piimu p'a

yiri Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki ni ge, pee jɛ duba nagoo.» na jɔ bɛ: «Pe jomɔ pe, Kile yɛ pyaa wo jomɔ p'a sii pe.»¹⁰ A nɛ nuguro sin wu fɛɛ ni na giin di wu pɛlɛ; ga, a wu nɛ pye na di ganha bu da lee pye wɛ, bani, Yesu ya can wemu shɛ ge, na nɛ ni na cebooloo piimu p'a pye jomɛhɛɛ fɛɛ wee can we ni ge, na wee jɛ Kile wo kapye-bye wa ba wɛɛ jɛ wɛ; na nɛ w'a Kile pɛlɛ. Piimu bɛeri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu jɛ wɛ.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

¹¹ A nɛ fugba wu jɔ ja k'a mugi. Shɔngɔ ka di jɛ wà nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mɛge jɛ jomɛɛ fɔɔ ni can fɔɔ. Wee ya kiiri kɔɔn, na kashɛn kɔɔn na bɛ ni tiime ni. ¹² Wu jii jɛ ba nanjɛ jɛ wɛ. Saanra jɔdɔɔɔ ni jɛhɛjɛ jɛ wu jɔɔɔ ni. Mɛge ka ki bi ka wu na ni wuyɛ pyaa bɛ wɛ, wa shishiin ya kee cɛ wɛ. ¹³ Fàja ke ki jɛ wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefɔɔ mɛge jɛ: «Kile Jomɔ.» ¹⁴ Fugba kashɛn keye y'a bi taha wu feni. Pee jɛ shɔnfiye na. Faviwɛwɛɛɛ fɛfɛɛɛ wuuro t'a bye pee na. ¹⁵ Njɔpara jɔtaan wuu l'a bi foro wu jɔ ni w'a lee taga w'a shi wu kpɔɔn. «Wu wu mara ni tɔɔɔ biin ni.*» Wu na ba ɛɛɛɛɛɛn wu tɔnhɔ Se Bɛeri Fɔɔ Kile wo loyire li ɛɛɛɛɛɛn lɔhɔ ki

tawologo ki ni. ¹⁶ Mɛge ka ya ka wu fàja ni wu shii na na:

SAANNA WO SAAN NI KAFEE WO KAFɔɔ.

¹⁷ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa niyerege ja canja ki ni. A wu mujuugbɔɔ jɔ, shazhɛɛɛɛ temu bɛeri t'a yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiye pinne Kile wo ligbɔhɔ ki kaa na, ¹⁸ yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsɔsɔ jɔɔɔɔɔɔ ni kashɛn jɔɔɔɔɔɔ xaara ni shɔnyɔ ni shɔnduguloo xaara ni sipyii pu bɛeri: Buloo, ni piimu jɛ buloo wɛ, sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na.» ¹⁹ Lee kadugo na a nɛ yacoɔɔ ki ja; jɛ jɛ ki saannaa, ni pu kashɛn keye ye, pee ya pinne ni ki ni, p'i kashɛn njɔ shɔngɔ ki dugivɔɔ ni wu kashɛn kenɛ ki na. ²⁰ Kee yacoɔɔ k'a co ni ki tudunmɔ kafinejo wemu w'a bi kakanhanjaa ki pyi ki jaha tɔan ge. Ki fɛ p'a kpɔn sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pɛlɛ ge, wu kakanhanjaa k'a bi pee piinne. Yacoɔɔ ke ni ki tudunmɔ kafinejo we, yee beshuun jii woyo y'a co wà wenaganja na kirimu wogo ki funjɔ ni. ²¹ Njɔpara lemu l'a fòro shɔngɔ ki dugivɔɔ wu jɔ ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazhɛɛɛɛ ti bɛeri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ nigin

¹ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa nidiginɛ ja na yiri fugba

we ni. Wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki kenikaan ni shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu kenɛ ni. ² A wu wɔgɔɔ ki co. Kee jɛ wɔlɛgɛ ke, p'i ki pyi tɔɔɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee kabɔfonɔ nigin (1.000). ³ Ba w'a ki pɔ xɔ wɛ, na ki wá wecogonɔ ki ni, na ki jɔ keme shɔhɔ, na fɛ kpɔn jɔtɔɔ ki na, yani yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu jɔ ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipyiire ti piinnɛ nige wɛ. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jɛri pye.

⁴ Lee kadugo na a nɛ saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kɔn. Yesu ya can wemu shɛ ge, piimu wo juyɔ p'a kɔn wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu bɛeri p'a pye pu ya sɔɔ na yacɔɔ ki pɛlɛ, kelee na ki jaa wu pɛlɛ, kelee na ki fɛ pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-ɛ ge, a nɛ pee bɛeri wo mu-nahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a jɛ, na diin junɔ fɛɛɛ ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye. ⁵ Xu u pusamaa ya ta jɛ wɛ, fo na shɛ yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jɛ xupɛnɛ nizhiinɛ le. ⁶ Piimu p'a jɛ xupɛnɛ nizhiinɛ li ni ge, pee jɛ duba nagoo, bani Kile ya pee pye fɛɛɛɛ. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na wɛ; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ. Pu na ba diin wu

yiri wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashɛn kenɛ k'a kyɛɛgi

⁷ Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni. ⁸ Shi we wu wa kɔɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛeri na ge, ni wu mɛgɛ jɛ Gɔgi ni Magɔgi ge; wu na ba shɛ wee piinnɛ, kɔnhɔ wu pu pinne kashɛn kaa na. Pu na ba jɛhɛ xuuni ba gba jɔ gbazhenhɛpya jɛ wɛ. ⁹ Pee ya yiri kɔɔ ki kabaya yi bɛeri na, Kile wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye fɛɛɛɛ ge, a p'i shɛ pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sɔrogo fo na pu xɔ fɛɛɛɛ. ¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinnɛ ge, a wee di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yacɔɔ ke ni tudunmɔ kafinejo wu jɛ xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wá gbee cana fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nɛ saanra koro nigbɔɔ nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jinɛ ke ni fugba wu baa laha wu jaha tãan yee ya ja nige wɛ. ¹² A nɛ xuu pu bɛeri ja sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li jaha tãan. A Kitabuu pii jɔ di mugi, a Kitabu watii bɛ jɔ di mugi, wee jɛ Nii Sicumɔ Kitabu we. Kiiri ya kɔn xuu pu bɛeri na na bɛ ni pu kapyege ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge. ¹³ Xuu piimu jɛ suumɔ

l̥h̥o ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi b̥e di pu wo xu pu yeege. A kiiri di g̥on pu b̥eri nigin nigin na na b̥e ni pu kapyeege ki ni. ¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki j̥e xu shuun wo we. ¹⁵ Sipyaa sipyaa wu j̥e wu m̥ege nigaŋa ya ta j̥i sicuum̥o Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivom̥o ni j̥iŋe nivon̥o ki keree

¹ Lee kadugo na a n̥e fugba nivom̥o ni j̥iŋe nivon̥o ja, bani fugba nizhiime we ni j̥iŋe nizhiige k'a toro. Suum̥o l̥h̥o ki b̥e di j̥e nige w̥e. ² A n̥e Zheruzalemu-fom̥o wu b̥e nidigin̥e ja na y̥iri fugba we ni Kile y̥iri, f̥ef̥ere kulo le. Wu yalere ya taga wu kem̥e ba cenabun j̥e w̥e wemu w'a se gbaga ni ge. ³ A n̥e mujuu la logo na y̥iri saanra koro li na na: «Kile tateŋge puga ki ke sipyii niŋe ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile y̥e pyaa na ba bye pu y̥iri wà na bye pu Kile. ⁴ Wu na ba pu j̥esinme tuu. Xu da bye nige w̥e, yameh̥e b̥e da bye nige w̥e, kelee m̥esuu kelee yama w̥e. Bani kal̥ege k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii n̥e yaŋmuy̥o yi b̥eri pye nivoy̥o.» Lee kadugo na a wu n̥e pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jom̥o pe ya fiin̋e na j̥e can.» ⁶ A wu n̥e pye sanha: «L'a pye x̥o. N̥e j̥e

Alifa ni Omega, j̥ok̥on̋o ni tax̋o. Waga wa wemu na ge, n̥e na wu kan w'a gba ma ni, j̥i sicuum̥o pu lobulowii li ni. ⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yaŋmuy̥o ye ta; n̥e na ba bye weef̥o Kile, weef̥o di bye n̥e pya. ⁸ Ga fyaara f̥e, ni piimu j̥e Kiriceen w̥e, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni d̥od̥o, ni sigaanf̥e, ni yap̋egaan, ni kafinejuu, pee b̥eri tash̋e na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee j̥e xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fom̥o wu keree

⁹ C̋egbuugoo gbarashuun we w'a j̥i kon̋o ki taax̋o li wo kanhagb̥o t̋h̋e gbarashuun wu na ge, kee bye meleke gbarashuun ken̋e ni. A wee meleke wa di ba n̋e pye: «Pa naha, di cenabun wu she ma na, Dubyapige ki sh̋o wel!» ¹⁰ A Kile Munaa di j̋e n̋e ni, a wu gari ni n̋e ni faabobot̋ong̋o ka na; na she Zheruzalemu she n̋e na wu na diri na y̥iri fugba wu ni Kile y̥iri, f̋ef̋ere kulo le. ¹¹ Kile n̋oŋo ya bye li na, l'a bi j̋i, na wii na j̋aa ba v̋eri j̋e w̋e, wemu w'a y̋aa ni p̋ewa kageren̋e ka ni kemu m̋ege ki j̋e zhasipu ge. ¹² A kas̋ot̋ong̋o nigb̋oh̋o ka di kulo li maha. Kup̋oy̋o ke ni shuun yi bye li na, kup̋o b̋eri meleke nigin ya bye w̋a. M̋eye y'a bi ka kee kup̋og̋o ki j̋o na. Yee j̋e Izirayeli k̋on̋h̋o ke ni shuun wu m̋eye. ¹³ Kup̋og̋o taanri ki bye Kile-n̋oh̋o ki na, taanri wa di

je camutomō pu ni, taanri wa di je Kile-parama pu ni, taanri wa di je pe pu parama pu ni. ¹⁴ Kagereye tahaŋaa ke ni shuun wu bye kulo li kasōrōgō ki jidaa. Dubyapige ki tudunmō ke ni shuun wu meye y'a bi ka kee tahaŋaa ki na.

¹⁵ Meleke wemu w'a jo ni ne ni ge, sanni publiin l'a bye wu keŋe ni wu kulo le, ni kujōgō kee, ni kasōrōgō ki taanna. ¹⁶ Kulo li kabaya shishere wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li beeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee publiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabōfoŋō shuun di xhuu shishere (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tōngō beeri je nigin. ¹⁷ A wu kasōrōgō ki peere ti be taanna, a ki peere t'i bye meterere kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumō ni meleke w'a wu wo daanna wu pye. ¹⁸ Kasōrōgō k'a yereŋe ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i je sanni ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge. ¹⁹ Kulo li kasōrōgō ki jidaa l'a bi keme yaa ni peewa kagereye nizaaya tuuyo beeri ni. Nōhōdaan wo tahana li je zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li je safiiri, taanri wuu li je agati, shishere wuu li je emerōdi. ²⁰ Kaguro wuu li je onikisi, gbaara wuu li je sariduwani, gbarashuun wuu li je kirisoliti, gbarataanri wuu li je berili, gbarashere wuu li je topazi, ke wuu li je

kirisopasi, ke ni nigin wuu li je yasenti, tahana lisana je ametisiti. ²¹ Kulo li kujōgō gburaya ke ni shuun wu je peewa kōon pyaa ke ni shuun. Gbura nigin beeri je kōon pile nigin. Kulo li pinnere kpeenge ki je sanni ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge.

²² Ne ta Kile-peere pugbōhō ja lee kulo li ni we, bani Kafō Kile, Se Beeri Fōo ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki je lee kulo li Kile-peere pugbōhō. ²³ Lee kulo li mago je caŋa kpeenge, kelee yeŋe wogo na we. Bani Kile wo nōrō we wu je li kpeenge. Dubyapige ki ni kpeenge ki ma foro, na j'i xuuni. ²⁴ Shi wu na ba jaari kee kpeenge ki na. Koŋō ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. ²⁵ Lee kulo li kujōgō na ba mugi yaha caŋa ni, ki shiin di wa da ga dō be we. Bani piige wa da ga wō wā we. ²⁶ Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu. ²⁷ Yarŋmunōrōgō ka shishiin da ga jé wā we, kelee katanhana pyevō, kelee kafiŋejo we, ga fo piimu ye meye y'a ka Dubyapige ki jii sicuumō Kitabu wu ni ge, pee ye pu da jé li ni.

22

Jii sicuumō gba lōhō ki keree

¹ Ayiwa, lee kadugo na a meleke wu jii sicuumō gba lōhō she ne na, kee ya j'i ba

vεeri nivyeη jε wε, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni, ² na fuu kulo li pinnere kpeenge ki niηe ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jε jii sicuumo tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funηo ni toojii ke ni shuun k'a nagoo pyi. Yeηe beeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki wεe ya shi wu sipyii pu cuunjo. ³ Lanj da ga bye nige bada wε. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu peλε. ⁴ Pu na ba wu jaha ja, wu mege na ba bye pu gbahaa na. ⁵ Piige da ga wo nige wε. Pu mago da ga bye sokinna kpeenge, kelee cana kpeenge na wε. Bani Kafoo Kile ye pyaa na ba kpeenge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya teeηe

⁶ Lee beeri kadugo na a meleke wu ne pye: «Nakaara baa pe jomoo pe ya fiinne, na jε can. Kafoo Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmoo pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funηo ni ge, wee w'a wu meleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyebyii pu na.» ⁷ A Yesu di jo: «Li wii, Ne na ba jeri funηo ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomoo pu mu ge, wee jε duba pya.» ⁸ Ne Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja be na jii na. Ba ne ki logo, na ki ja be wε, meleke wu w'a bi ki she ne na ge,

a ne nuguro sin wee fee ni, na ganha na giin di wu peλε. ⁹ A wu ne pye na ne ganha bu da lee pye wε, na Kile wo kapyebye wee jε, ba ne ni na cebooloo Kile tudunmoo pu jε wε, ni piimu beeri p'a kuu we Kitabu we jomoo pu mu ge, na ne w'a Kile peλε. ¹⁰ Lee kadugo na a wu ne pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomoo pu to wε, bani pu pyeduun w'a teeηe. ¹¹ Wemu wu jε sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a noho ge, wee di gori wu nohomoo ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu jε fefee ge, wee di gori wu fefee ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, ne na ba jeri funηo ni. Ne wo saraa yanmuyoo yi wa na keηe ni, konho di sipyii pu beeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyegee ni. ¹³ Ne jε Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jooxonoo ni taxoo.» ¹⁴ Piimu p'a pu fayaa jii, konho p'i ja jii sicuumo tige pya wa ta, p'i je kulo li kujoo ki ni ge, pee jε duba nagoo. ¹⁵ Ga puun, ni sigaanfee, ni dooo, ni sipyigbuu, ni yaperεgaan, ni kafineye ya dan piimu beeri ni ge, ni piimu beeri p'a kafineye koon ge, pee beeri na gori yaha kadaan li na. ¹⁶ Ne Yesu w'a na meleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fee pu mu egilizii pu ni. Ne jε saannaa Dawuda tuugo shen, na jε wu kroon shen; jimuguro woro li l'a jii ge, lee ne jε.

17 Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee be wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumo loko ki kaa ne wemu beeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomɔ pu taxogɔ

18 Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a da pee beeri sonmi yaha jo, wa bu la fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na

ba pee fara weefoo mu. 19 Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kile na ba weefoo niye wolo jii sicuumo tige ke, ni fefeere kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge. 20 Wemu w'a kii keree kii can fiinye jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funno ni.» Amiina. Mu wu pa, wu Kafoo Yesu.

21 Wu Kafoo Yesu wo niime we wu pye yi beeri mu. Amiina.